Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

V. TRENCKNER.

VOL. I.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E. C.

1888.

Copenhagen — Printed by Nielsen & Lydiche.

PREFACE.

The MSS. from which this edition has been prepared, are these: —

1. A = the Copenhagen MS. No. VI (Singh. character).

2. M — the Phayre MS. of the India Office Library (Burm. character).[1]

It was my purpose to do equal justice to the Singhalese and the Burmese tradition. I was not unaware, from texts edited by Childers and other scholars, that the Birmans are far more conscientious in transcribing canonical writings than the experience derived from Milindapañha and the Jātaka prose might lead us to infer. The collation proved that M[2] on the whole agrees pretty closely with A, and further, that in some instances it has preserved the original reading with greater fidelity than the MSS. of Ceylon, as far as I can judge from the Copenhagen collection Thus, the following Burmese readings are certainly preferable to those of the Singh. MSS.: — lokānukampāya p. 21, l. 27; paṭhamaṁ jhānaṁ, etc. p. 21, l. 36; acchodakā, etc. p. 76, l. 27; dhūmāyati p. 142, l. 20; vilaṅgakena p. 207, l. 22; yāvad-e p. 207, l. 31; upapajjati in certain phrases. Also the spellings nikujjati p. 24, l. 3, samiñjati p. 57, l. 7, vambheti p. 19, l. 3, are better than nikkujjati, sammiñjati, vamheti, as the Singhalese write almost alway

In other cases the Burmese readings are much on a par with the Singhalese, as, araññavanapatthāni p. 16, l. 29 (perhaps

---

[1] For the opportunity of collating it I am indebted to the kindness of Dr. R. Rost, whom I beg to accept my best thanks.

[2] What I say of M generally, properly refers to the first two thirds. The last paṇṇāsaka still remains uncollated.

to be adopted), svāgata, dakkhanti, sāraṇīya, tañ - hi, yañ - hi, upekkhā, vimokkha, (bahūnaṁ, mātāpitūnaṁ, sariṁsapa?), and the like. Undoubted errors are bhaddante, rammaṇiya, pahinna, ponobbhavika p. 48, l. 36, vimuttasmiṁ vimutt' amhîti p. 23, l. 23, sabbaṁ cetasā samannāharitvā p. 325, l. 7, so āha ajānaṁ vā ahaṁ jānāmîti p. 286, l. 28, etc.

The text of M contains some interpolations, especially from Dīgha-Nikāya; comp. the notes on p. 62, l. 24; p. 126, l. 25; p. 168, l. 19; p. 308, l. 13; p. 387, l. 24; p. 483, l. 18. Asoratā p. 126, l. 12 seems borrowed from the commentary, tena layena p. 210, l. 32 from Vinaya.

Some readings certainly remind of the Burmese redaction of Mil. and Jāt., as, athīnamiddhapariyuṭṭhitā p. 42, l. 32, abrahmacariyā veramaṇī p. 44, l. 4, anupanāhitā p. 44, l. 19, anissukitā p. 44, l. 20, amāyāvitā p. 44, l. 22, so sino c' eva p. 79, l. 29; the addition of kaṅkehi vā kh., etc. p. 58, l. 18, goppha-kaṭṭhikaṁ, etc. p. 58, ll. 29—30, vihesenti p. 140, l. 16, etc.

M properly speaking represents two texts, the transcriber's (Ma) and the corrector's (Mb). The latter was no very bad scholar, and without his amendments the MS. would have been of much less value. Ma, for instance, never adds anusvāra to -i, frequently confounds -i -ī and -u -ū, and commits all the other errors usual in Burmese MSS. Mb has corrected a great deal of these blunders, but not all, and he is not always in the right. He seems mostly to amend conjecturally, but occasionally he no doubt consulted MSS. Ma is the only authority for the readings bhāsitā p. 256, l. 6, āsajjana p. 338, l. 23, ajanesi p. 368, l. 6. So is Mb for abyābajjha p. 10, l. 20 and often elsewhere, añchanto p. 56, l. 23, apārā pāraṁ p. 134, l. 37.

A is a very good second-rate MS., and, as will be seen from the various readings, has formed the general groundwork of my text. One of its peculiar features is the preservation of some rare forms, probably very old and likely to be genuine: — -as - su p. 77, ll. 25—6, p. 153, l. 16; -as - sāgataṁ p. 212, l. 30; ārūgya p. 451, l. 5, p. 452, l. 8 (cf. Pali Misc. p. 79 n. [1]). For -īy- is often written -īyy-, rarely -iyy-. It has some quite wrong readings, as, pāteti p. 21, l. 1, asaṁvasitapubbo p. 82, l. 1, kim - pana p. 93, l. 25, anusāsitabbaṁ p. 97, l. 19, byanti and namati for nati p. 115, l. 22, the transposition of anariyā ca

pariyesanā p. 161, l. 34, etc. I did perhaps place too much confidence in A, when writing vaseyyaṁ p. 82, l. 12, vissajjeyya p. 149, l. 6; nor is the poetical form sokapariddavānaṁ p. 56, l. 1. very likely, although there is apparently good Singh. authority for it.

A and M occasionally agree in errors: — vivattayi p. 12, l. 5, udakabindu p. 78 l. 34, upanidhāya p. 79, l. 32, sabbarattikaṁ p. 207, l. 24, honti omitted p. 209, l. 24, sāyitakhāyitaṁ p. 423. l. 9, etc.

Buddhaghosa's commentary has been of very great service. Whenever his readings, from his comments upon them, are unmistakable, they must in my opinion be adopted in spite of other authorities. His MSS. were at least fifteen centuries older than ours, and in a first edition we certainly cannot aim at anything higher than reproducing his text as far as possible.[1] The Copenhagen MS. (C) seems to be tolerably correct; only a most incompetent corrector has been at work in a considerable portion of it, and though his blunders are easily detected, the circumstance tends to render the corrections of that MS. generally speaking doubtful. I have often followed C, where A and M differed, and its readings are sometimes right in spite of their authority; cf. udabindu p. 78, l. 34, nati p. 115, l. 22, adhigacche p. 275, l. 16, etc.

I have often and with great advantage consulted numerous parallels, both passages of some length, as p. 163 et seq., p. 240 et seq., etc., and shorter phrases recurring either in the same Nikāya or in the other three. Some caution in using them is, however, necessary. In the first place, it does happen that the parallels favour a reading very little acceptable, and that the true form is only found at one place or in a minority of sources. Comp. n. on tatiyo, catuttho p. 48, l. 6. (samāpanna p. 72, l. 26?). ajinaṁ p. 78, l. 12, tam-eva p. 80, l. 30. Cf. also n. on p. 166, l. 13. Secondly, it must be admitted that in all probability there are real discrepancies between the different Nikāyas — occasionally in the same Nikāya — on points where conformity

---

[1] Even if his readings may seem questionable, as, pubbāpayamāno p. 161, l. 10, piṇḍāya paṭikkamati p. 207, l. 13 (= gāme piṇḍāya caritvā paccāgacchati), etc.

might be expected. Comp. n. on p. 169, l. 9, p. 266, l. 14, p. 276, l. 4, p. 397, l. 24 et seq., p. 407, l. 24, p. 459, l. 30, p. 462, l. 8, etc.

The Lalita-Vistara abounds in parallels, but they are not available in fixing the readings of our text, unless it be at p. 481, l. 2 and very few other places.

I have met with a few quotations, which, though they have not been of any great service, have still contributed, in a slight degree, to corroborate a dubious or difficult reading, or have offered some other interest. Comp. n. on p. 64, l. 1, p. 126, l. 5, p. 137, l. 1, p. 190, l. 16; more especially p. 255, l. 16.

I have to offer my thanks to the Trustees of the Carlsberg Funds, whose liberality enabled me to carry this edition through the press.

Copenhagen, March, 1888.

V. Trenckner.

NAMO

TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Ukkaṭṭhāyaṁ viharati Subhagavane sālarājamūle. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmi, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evambhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto paṭhaviṁ paṭhavito sañjānāti. paṭhaviṁ paṭhavito saññatvā paṭhaviṁ maññati, paṭhaviyā maññati, paṭhavito maññati, paṭhavim-me ti maññati, paṭhaviṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Āpaṁ āpato sañjānāti, āpaṁ āpato saññatvā āpaṁ maññati, āpasmiṁ maññati, āpato maññati, āpam-me ti maññati, āpaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Tejaṁ tejato sañjānāti, tejaṁ tejato saññatvā tejaṁ maññati, tejasmiṁ maññati, tejato maññati, tejam-me ti maññati, tejaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Vāyaṁ vāyato sañjānāti, vāyaṁ vāyato saññatvā vāyaṁ maññati, vāyasmiṁ maññati, vāyato maññati, vāyam-me ti maññati, vāyaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tas-

sâti vadāmi. Bhūte bhūtato sañjānāti, bhūte bhūtato saññatvā bhūte maññati, bhūtesu maññati, bhūtato maññati, bhūte me ti maññati, bhūte abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Deve devato sañjānāti, deve devato saññatvā deve maññati, devesu maññati, devato maññati, deve me ti maññati, deve abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Pajāpatiṁ Pajāpatito sañjānāti, Pajāpatiṁ Pajāpatito saññatvā Pajāpatiṁ maññati, Pajāpatismiṁ maññati, Pajāpatito maññati, Pajāpatim-me ti maññati, Pajāpatiṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Brahmaṁ Brahmato sañjānāti, Brahmaṁ Brahmato saññatvā Brahmaṁ maññati, Brahmani maññati, Brahmato maññati, Brahmam-me ti maññati, Brahmaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Ābhassare Ābhassarato sañjānāti, Ābhassare Ābhassarato saññatvā Ābhassare maññati, Ābhassaresu maññati, Ābhassarato maññati, Ābhassare me ti maññati, Ābhassare abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Subhakiṇṇe Subhakiṇṇato sañjānāti, Subhakiṇṇe Subhakiṇṇato saññatvā Subhakiṇṇe maññati, Subhakiṇṇesu maññati, Subhakiṇṇato maññati, Subhakiṇṇe me ti maññati, Subhakiṇṇe abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Vehapphale Vehapphalato sañjānāti, Vehapphale Vehapphalato saññatvā Vehapphale maññati, Vehapphalesu maññati, Vehapphalato maññati, Vehapphale me ti maññati, Vehapphale abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Abhibhuṁ Abhibhūto sañjānāti, Abhibhuṁ Abhibhūto saññatvā Abhibhuṁ maññati, Abhibhusmiṁ maññati, Abhibhūto maññati, Abhibhum-me ti maññati, Abhibhuṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Ākāsānañcāyatanaṁ ākāsānañcāyatanato sañjānāti, ākāsānañcāyatanaṁ ākāsānañcāyatanato saññatvā ākāsānañcāyatanaṁ maññati, ākāsānañcāyatanasmiṁ maññati, ākāsānañcāyatanato maññati, ākāsānañcāyatanam-me ti maññati, ākāsānañcāyatanaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Viññāṇañcāyatanaṁ viññāṇañcāyatanato sañjānāti, viññāṇañcāyatanaṁ viññāṇañcāyatanato saññatvā

viññāṇañcāyatanaṁ maññati, viññāṇañcāyatanasmiṁ maññati, viññāṇañcāyatanato maññati, viññāṇañcāyatanaṁ - me ti maññati, viññāṇañcāyatanaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Ākiñcaññāyatanaṁ ākiñcaññāyatanato sañjānāti, ākiñcaññāyatanaṁ ākiñcaññāyatanato saññatvā ākiñcaññāyatanaṁ maññati, ākiñcaññāyatanasmiṁ maññati, ākiñcaññāyatanato maññati, ākiñcaññāyatanam - me ti maññati, ākiñcaññāyatanaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ nevasaññānāsaññāyatanato sañjānāti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ nevasaññānāsaññāyatanato saññatvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ maññati, nevasaññānāsaññāyatanasmiṁ maññati, nevasaññānāsaññāyatanato maññati, nevasaññānāsaññāyatanam - me ti maññati, nevasaññānāsaññāyatanaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Diṭṭhaṁ diṭṭhato sañjānāti, diṭṭhaṁ diṭṭhato saññatvā diṭṭhaṁ maññati, diṭṭhasmiṁ maññati, diṭṭhato maññati, diṭṭham - me ti maññati, diṭṭhaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Sutaṁ sutato sañjānāti, sutaṁ sutato saññatvā sutaṁ maññati, sutasmiṁ maññati, sutato maññati, sutam - me ti maññati, sutaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Mutaṁ mutato sañjānāti, mutaṁ mutato saññatvā mutaṁ maññati, mutasmiṁ maññati, mutato maññati, mutam - me ti maññati, mutaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Viññātaṁ viññātato sañjānāti, viññātaṁ viññātato saññatvā viññātaṁ maññati, viññātasmiṁ maññati, viññātato maññati, viññātam - me ti maññati, viññātaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Ekattaṁ ekattato sañjānāti, ekattaṁ ekattato saññatvā ekattaṁ maññati, ekattasmiṁ maññati, ekattato maññati, ekattam - me ti maññati, ekattaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Nānattaṁ nānattato sañjānāti, nānattaṁ nānattato saññatvā nānattaṁ maññati, nānattasmiṁ maññati, nānattato maññati, nānattam - me ti maññati, nānattaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Sabbaṁ sabbato sañjānāti, sabbaṁ sabbato saññatvā sabbaṁ maññati, sabbas-

miṁ maññati, sabbato maññati, sabbam-me ti maññati, sabbaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi. Nibbānaṁ nibbānato sañjānāti, nibbānaṁ nibbānato saññatvā nibbānaṁ maññati, nibbānasmiṁ maññati, nibbānato maññati, nibbānam-me ti maññati, nibbānaṁ abhinandati; taṁ kissa hetu: apariññātaṁ tassâti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu sekho appattamānaso anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamāno viharati, so pi paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ mā maññi, paṭhaviyā mā maññi, paṭhavito mā maññi, paṭhavim-me ti mā maññi, paṭhaviṁ mā abhinandi; taṁ kissa hetu: pariññeyyaṁ tassâti vadāmi. Āpaṁ — pe — tejaṁ — vāyaṁ — bhūte — deve — Pajāpatiṁ — Brahmaṁ — Ābhassare — Subhakiṇṇe — Vehapphale — Abhibhuṁ — ākāsānañcāyatanaṁ — viññāṇañcāyatanaṁ — ākiñcaññāyatanaṁ — nevasaññānāsaññāyatanaṁ — diṭṭhaṁ — sutaṁ — mutaṁ — viññātaṁ — ekattaṁ — nānattaṁ — sabbaṁ — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ mā maññi, nibbānasmiṁ mā maññi, nibbānato mā maññi, nibbānam-me ti mā maññi, nibbānaṁ mā abhinandi; taṁ kissa hetu: pariññeyyaṁ tassâti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, so pi paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: pariññātaṁ tassâti vadāmi. Āpaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: pariññātaṁ tassâti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, so pi paṭhaviṁ pa-

ṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā rāgassa vītarāgattā. Āpaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā rāgassa vītarāgattā.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, so pi paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā dosassa vītadosattā. Āpaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā dosassa vītadosattā.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, so pi paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā mohassa vītamohattā. Āpaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: khayā mohassa vītamohattā.

Tathāgato pi bhikkhave arahaṁ sammāsambuddho paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinan-

dati; taṁ kissa hetu: pariññātaṁ Tathāgatassâti vadāmi. Apaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: pariññātaṁ Tathāgatassâti vadāmi.

Tathāgato pi bhikkhave arahaṁ sammāsambuddho paṭhaviṁ paṭhavito abhijānāti, paṭhaviṁ paṭhavito abhiññāya paṭhaviṁ na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim-me·ti na maññati, paṭhaviṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: nandī dukkhassa mūlan-ti iti viditvā, bhavā jāti, bhūtassa jarāmaraṇan-ti. Tasmātiha bhikkhave Tathāgato sabbaso taṇhānaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho ti vadāmi. Āpaṁ — pe — tejaṁ — pe — nibbānaṁ nibbānato abhijānāti, nibbānaṁ nibbānato abhiññāya nibbānaṁ na maññati, nibbānasmiṁ na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam-me ti na maññati, nibbānaṁ nâbhinandati; taṁ kissa hetu: nandī dukkhassa mūlan-ti iti viditvā, bhavā jāti, bhūtassa jarāmaraṇan-ti. Tasmātiha bhikkhave Tathāgato sabbaso taṇhānaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho ti vadāmîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MŪLAPARIYĀYASUTTAM PAṬHAMAM.

2.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Sabbāsavasaṁvarapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmi, taṁ su-

nātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Jānato ahaṁ bhikkhave passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmi, no ajānato no apassato. Kiñ-ca bhikkhave jānato kiṁ passato āsavānaṁ khayo hoti: yoniso ca manasikāraṁ ayoniso ca manasikāraṁ. Ayoniso bhikkhave manasikaroto anuppannā c' eva āsavā uppajjanti uppannā ca āsavā pavaḍḍhanti, yoniso ca bhikkhave manasikaroto anuppannā c' eva āsavā na uppajjanti uppannā ca āsavā pahīyanti. Atthi bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā, atthi āsavā saṁvarā pahātabbā, atthi āsavā paṭisevanā pahātabbā, atthi āsavā adhivāsanā pahātabbā, atthi āsavā parivajjanā pahātabbā, atthi āsavā vinodanā pahātabbā, atthi āsavā bhāvanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā: Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto manasikaraṇīye dhamme na-ppajānāti amanasikaraṇīye dhamme na-ppajānāti; so manasikaraṇīye dhamme appajānanto amanasikaraṇīye dhamme appajānanto ye dhammā na manasikaraṇīyā te dhamme manasikaroti, ye dhammā manasikaraṇīyā te dhamme na manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo uppajjati uppanno vā kāmāsavo pavaḍḍhati, anuppanno vā bhavāsavo uppajjati uppanno vā bhavāsavo pavaḍḍhati, anuppanno vā avijjāsavo uppajjati uppanno vā avijjāsavo pavaḍḍhati, ime dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo na uppajjati uppanno vā kāmāsavo pahīyati, anuppanno vā bhavāsavo na uppajjati uppanno vā bhavāsavo pahīyati, anuppanno vā avijjāsavo na uppajjati uppanno vā avijjāsavo pahīyati, ime dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti. Tassa amanasi-

karaṇīyānaṁ dhammānaṁ manasikārā manasikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ amanasikārā anuppannā c' eva āsavā uppajjanti uppannā ca āsavā pavaḍḍhanti. So evaṁ ayoniso manasikaroti: Ahosin-nu kho ahaṁ atītam-addhānaṁ, na nu kho ahosiṁ atītam-addhānaṁ, kin-nu kho ahosiṁ atītam-addhānaṁ, kathan-nu kho ahosiṁ atītam-addhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ ahosiṁ nu kho ahaṁ atītam-addhānaṁ; bhavissāmi nu kho ahaṁ anāgatam-addhānaṁ, na nu kho bhavissāmi anāgatam-addhānaṁ, kin-nu kho bhavissāmi anāgatam-addhānaṁ, kathan-nu kho bhavissāmi anāgatam-addhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ bhavissāmi nu kho ahaṁ anāgatam-addhānan-ti. Etarahi vā paccuppannam-addhānaṁ ajjhattaṁ kathaṁkathī hoti: Ahan-nu kho 'smi, no nu kho 'smi, kin-nu kho 'smi, kathan-nu kho 'smi, ayaṁ nu kho satto kuto āgato, so kuhiṁgāmī bhavissatîti. Tassa evaṁ ayoniso manasikaroto channaṁ diṭṭhīnaṁ aññatarā diṭṭhi uppajjati: Atthi me attā ti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati, na-tthi me attā ti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati, attanā va attānaṁ sañjānāmîti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati, attanā va anattānaṁ sañjānāmîti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati, anattanā va attānaṁ sañjānāmîti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati. Atha vā pan' assa evaṁ diṭṭhi hoti: Yo me ayaṁ attā vado vedeyyo tatra tatra kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedeti, so kho pana me ayaṁ attā nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tath' eva ṭhassatîti. Idaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhigataṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāraṁ diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ. Diṭṭhisaṁyojanasaṁyutto bhikkhave assutavā puthujjano na parimuccati jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, na parimuccati dukkhasmā ti vadāmi. Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto manasikaraṇīye dhamme pajānāti amanasikaraṇīye dhamme pajānāti; so manasikaraṇīye dhamme pajānanto amanasikaraṇīye dhamme pajānanto ye dhammā

na manasikaraṇīyā te dhamme na manasikaroti, ye dhammā manasikaraṇīyā te dhamme manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo uppajjati uppanno vā kāmāsavo pavaḍḍhati, anuppanno vā bhavāsavo — pe — avijjāsavo uppajjati uppanno vā avijjāsavo pavaḍḍhati, ime dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo na uppajjati uppanno vā kāmāsavo pahīyati, anuppanno vā bhavāsavo — pe — avijjāsavo na uppajjati uppanno vā avijjāsavo pahīyati, ime dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti. Tassa amanasikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ amanasikārā manasikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ manasikārā anuppannā c' eva āsavā na uppajjanti uppannā ca āsavā pahīyanti. So: idaṁ dukkhan-ti yoniso manasikaroti, ayaṁ dukkhasamudayo ti yoniso manasikaroti, ayaṁ dukkhanirodho ti yoniso manasikaroti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yoniso manasikaroti. Tassa evaṁ manasikaroto tīṇi saṁyojanāni pahīyanti: sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso. Ime vuccanti bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto viharati. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave cakkhundriyasaṁvaraṁ asaṁvutassa viharato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, cakkhundriyasaṁvaraṁ saṁvutassa viharato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Paṭisaṅkhā yoniso sotindriyasaṁvarasaṁvuto viharati — pe — ghānindriyasaṁvarasaṁvuto viharati — jivhindriyasaṁvarasaṁvuto viharati — kāyindriyasaṁvarasaṁvuto viharati — paṭisaṅkhā yoniso manindriyasaṁvarasaṁvuto viharati. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave manindriyasaṁvaraṁ asaṁvutassa viharato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, manindriyasaṁvaraṁ saṁvutassa viharato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave saṁvaraṁ asaṁvutassa viharato uppajjeyyuṁ āsavā

vighātapariḷāhā, saṁvaraṁ saṁvutassa viharato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṁ paṭisevati, yāvad-eva sītassa paṭighātāya uṇhassa paṭighātāya ḍaṁsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānaṁ paṭighātāya, yāvad-eva hirikopīnapaṭicchādanatthaṁ; paṭisaṅkhā yoniso piṇḍapātaṁ paṭisevati, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad-eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: iti purāṇañ-ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ-ca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro câti; paṭisaṅkhā yoniso senāsanaṁ paṭisevati, yāvad-eva sītassa paṭighātāya uṇhassa paṭighātāya ḍaṁsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānaṁ paṭighātāya, yāvad-eva utuparissayavinodanaṁ paṭisallānārāmatthaṁ; paṭisaṅkhā yoniso gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paṭisevati, yāvad eva uppannānaṁ veyyābādhikānaṁ vedanānaṁ paṭighātāya, abyābajjhaparamatāya. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave apaṭisevato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, paṭisevato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā adhivāsanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso khamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānaṁ, duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tippānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātiko hoti. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave anadhivāsayato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, adhivāsayato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā adhivāsanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā parivajjanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjeti, caṇḍaṁ assaṁ parivajjeti, caṇḍaṁ goṇaṁ parivajjeti, caṇḍaṁ kukkuraṁ parivajjeti, ahiṁ khāṇuṁ kaṇṭa-

kādhānaṁ sobbhaṁ papātaṁ candanikaṁ oḷigallaṁ; yathārūpe anāsane nisinnaṁ yathārūpe agocare carantaṁ yathārūpe pāpake mitte bhajantaṁ viññū sabrahmacārī pāpakesu ṭhānesu okappeyyuṁ, so tañ-ca anāsanaṁ tañ-ca agocaraṁ te ca pāpake mitte paṭisaṅkhā yoniso parivajjeti. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave aparivajjayato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, parivajjayato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā parivajjanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā vinodanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso uppannaṁ kāmavitakkaṁ nâdhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ nâdhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti, uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ nâdhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti, uppannuppanne pāpake akusale dhamme nâdhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave avinodayato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, vinodayato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā vinodanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā bhāvanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ, paṭisaṅkhā yoniso dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti — pe — viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti — pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti — passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti — samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti — upekhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave abhāvayato uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, bhāvayato evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā bhāvanā pahātabbā.

Yato kho bhikkhave bhikkhuno ye āsavā dassanā pahātabbā te dassanā pahīnā honti, ye āsavā saṁvarā pahātabbā te saṁvarā pahīnā honti, ye āsavā paṭisevanā pahātabbā te paṭisevanā pahīnā honti, ye āsavā adhivāsanā pahātabbā te adhivāsanā pahīnā honti, ye āsavā parivajjanā

pahātabbā te parivajjanā pahīnā honti, ye āsavā vinodanā pahātabbā te vinodanā pahīnā honti, ye āsavā bhāvanā pahātabbā te bhāvanā pahīnā honti, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu sabbāsavasaṁvarasaṁvuto viharati, acchecchi taṇhaṁ, vāvattayi saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

SABBĀSAVASUTTAṀ DUTIYAṀ.

3.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ no āmisadāyādā ti. Tumhe ca me bhikkhave āmisadāyādā bhaveyyātha no dhammadāyādā, tumhe pi tena ādissā bhaveyyātha: āmisadāyādā Satthu sāvakā viharanti no dhammadāyādā ti. aham-pi tena ādisso bhaveyyaṁ: āmisadāyādā Satthu sāvakā viharanti no dhammadāyādā ti. Tumhe ca me bhikkhave dhammadāyādā bhaveyyātha no āmisadāyādā, tumhe pi tena na ādissā bhaveyyātha: dhammadāyādā Satthu sāvakā viharanti no āmisadāyādā ti, aham-pi tena na ādisso bhaveyyaṁ: dhammadāyādā Satthu sāvakā viharanti no āmisadāyādā ti. Tasmātiha me bhikkhave dhammadāyādā bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ no āmisadāyādā ti.

Idhâhaṁ bhikkhave bhuttāvī assaṁ pavārito paripuṇṇo pariyosito suhito yāvadattho, siyā ca me piṇḍapāto atirekadhammo chaḍḍiyadhammo, atha dve bhikkhū āgaccheyyuṁ

jighacchādubbalyaparetā. Tyāhaṁ evaṁ vadeyyaṁ: Ahaṁ kho 'mhi bhikkhave bhuttāvī pavārito paripuṇṇo pariyosito suhito yāvadattho. atthi ca me ayaṁ piṇḍapāto atirekadhammo chaḍḍiyadhammo, sace ākaṅkhatha bhuñjatha, sace tumhe na bhuñjissatha idānâhaṁ appaharite vā chaḍḍessāmi appāṇake vā udake opilāpessāmîti. Tatr' ekassa bhikkhuno evam-assa: Bhagavā kho bhuttāvī pavārito paripuṇṇo pariyosito suhito yāvadattho, atthi câyaṁ Bhagavato piṇḍapāto atirekadhammo chaḍḍiyadhammo, sace mayaṁ na bhuñjissāma idāni Bhagavā appaharite vā chaḍḍessati appāṇake vā udake opilāpessati; vuttaṁ kho pan' etaṁ Bhagavatā: Dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha mā āmisadāyādā ti; āmisaññataraṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ piṇḍapāto, yan-nūnâhaṁ imaṁ piṇḍapātaṁ abhuñjitvā iminā jighacchādubballena evaṁ imaṁ rattindivaṁ vītināmeyyan-ti. So taṁ piṇḍapātaṁ abhuñjitvā ten' eva jighacchādubballena evaṁ taṁ rattindivaṁ vītināmeyya. Atha dutiyassa bhikkhuno evam-assa: Bhagavā kho bhuttāvī pavārito paripuṇṇo pariyosito suhito yāvadattho. atthi câyaṁ Bhagavato piṇḍapāto atirekadhammo chaḍḍiyadhammo, sace mayaṁ na bhuñjissāma idāni Bhagavā appaharite vā chaḍḍessati appāṇake vā udake opilāpessati, yan-nūnâhaṁ imaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā jighacchādubballaṁ paṭivinetvā evaṁ imaṁ rattindivaṁ vītināmeyyan-ti. So taṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā jighacchādubballaṁ paṭivinetvā evaṁ taṁ rattindivaṁ vītināmeyya. Kiñcâpi so bhikkhave bhikkhu taṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā jighacchādubballaṁ paṭivinetvā evaṁ taṁ rattindivaṁ vītināmeyya, atha kho asu yeva me purimo bhikkhu pujjataro ca pāsaṁsataro ca; taṁ kissa hetu: taṁ hi tassa bhikkhave bhikkhuno dīgharattaṁ appicchatāya santuṭṭhiyā sallekhāya subharatāya viriyārambhāya saṁvattissati. Tasmātiha me bhikkhave dhammadāyādā bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ no amisadāyādā ti. Idam-avoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ pāvisi.

Tatra kho āyasmā Sāriputto acirapakkantassa Bhagavato bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho

te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca: Kittāvatā nu kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nânusikkhanti, kittāvatā ca pana Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam-anusikkhantîti. — Dūrato pi kho mayaṁ āvuso āgaccheyyāma āyasmato Sāriputtassa santike etassa bhāsitassa attham-aññātuṁ, sādhu vat' āyasmantaṁ yeva Sāriputtaṁ paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, āyasmato Sāriputtassa sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena h' āvuso suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca:

Idh' āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nânusikkhanti. yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme na-ppajahanti, bāhulikā ca honti sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā. Tatr' āvuso therā bhikkhū tīhi ṭhānehi gārayhā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nânusikkhantîti, iminā paṭhamena ṭhānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme na-ppajahantîti, iminā dutiyena ṭhānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Bāhulikā ca sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā ti, iminā tatiyena ṭhānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Therā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi ṭhānehi gārayhā bhavanti. Tatr' āvuso majjhimā bhikkhū — pe — navā bhikkhū tīhi ṭhānehi gārayhā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nânusikkhantîti, iminā paṭhamena ṭhānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme na-ppajahantîti, iminā dutiyena ṭhānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Bāhulikā ca sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā ti, iminā tatiyena ṭhānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Navā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi ṭhānehi gārayhā bhavanti. Ettāvatā kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nânusikkhanti.

Kittāvatā ca pana Satthu pavivittassa viharato sāvakā

vivekam-anusikkhanti: Idh' āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam-anusikkhanti, yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme pajahanti, na ca bāhulikā honti na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā. Tatr' āvuso therā bhikkhū tīhi ṭhānehi pāsaṁsā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam-anusikkhantîti, iminā paṭhamena ṭhānena therā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme pajahantîti, iminā dutiyena ṭhānena therā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Na ca bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā ti, iminā tatiyena ṭhānena therā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Therā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi ṭhānehi pāsaṁsā bhavanti. Tatr' āvuso majjhimā bhikkhū — pe — navā bhikkhū tīhi ṭhānehi pāsaṁsā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam-anusikkhantîti, iminā paṭhamena ṭhānena navā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Yesañ-ca dhammānaṁ Satthā pahānam-āha te ca dhamme pajahantîti, iminā dutiyena ṭhānena navā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Na ca bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā ti, iminā tatiyena ṭhānena navā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti. Navā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi ṭhānehi pāsaṁsā bhavanti. Ettāvatā kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam-anusikkhanti.

Tatr' āvuso lobho ca pāpako doso ca pāpako, lobhassa ca pahānāya dosassa ca pahānāya atthi majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Katamā ca sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati: Ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayaṁ kho sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī... nibbānāya saṁvattati. Tatr' āvuso kodho ca pāpako upanāho ca pāpako — makkho ca pāpako paḷāso ca pāpako — issā ca pāpikā maccherañ-ca pāpakaṁ — māyā ca pāpikā sāṭheyyañ-ca pāpakaṁ — thambho ca pāpako

sārambho ca pāpako — māno ca pāpako atimāno ca pāpako — mado ca pāpako pamādo ca pāpako, madassa ca pahānāya pamādassa ca pahānāya atthi majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī... nibbānāya saṁvattati. Katamā ca sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī ... nibbānāya saṁvattati: Ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayaṁ kho sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattatīti.

Idam-avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandun-ti.

DHAMMADĀYĀDASUTTAṀ TATIYAM.

4.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad-avoca: Ye 'me bho Gotama kulaputtā bhavantaṁ Gotamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā bhavaṁ tesaṁ Gotamo pubbaṅgamo, bhavaṁ tesaṁ Gotamo bahukāro, bhavaṁ tesaṁ Gotamo samādapetā, bhoto ca pana Gotamassa sā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjatīti. — Evam-etaṁ brāhmaṇa, evam-etaṁ brāhmaṇa: ye te brāhmaṇa kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā ahaṁ tesaṁ pubbaṅgamo, ahaṁ tesaṁ bahukāro, ahaṁ tesaṁ samādapetā, mamañ-ca pana sā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjatīti. — Durabhisambhavāni hi bho Gotama araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaraṁ pavivekaṁ, durabhiramaṁ ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhiṁ alabhamānassa

bhikkhuno ti. — Evam-etaṁ brāhmaṇa, evam-etaṁ brāhmaṇa: durabhisambhavāni hi brāhmaṇa araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaraṁ pavivekaṁ, dhurabhiramaṁ ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhiṁ alabhamānassa bhikkhuno ti.

Mayham-pi kho brāhmaṇa pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad-ahosi: Durabhisambhavāni hi kho araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaraṁ pavivekaṁ, durabhiramaṁ ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhiṁ alabhamānassa bhikkhuno ti. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā aparisuddhakāyakammantā araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti, aparisuddhakāyakammanta-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ aparisuddhakāyakammanto araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevāmi, parisuddhakāyakammanto 'ham-asmi, ye hi vo ariya parisuddhakāyakammantā araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa parisuddhakāyakammantataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā aparisuddhavacīkammantā — pe — aparisuddhamanokammantā — aparisuddhājīvā araññe-v. p. s. paṭisevanti, aparisuddhājīva-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ aparisuddhājīvo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, parisuddhājīvo 'ham-asmi, ye hi vo ariyā parisuddhājīvā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa parisuddhājīvataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā abhijjhālū kāmesu tibbasārāgā araññe-v. p. s. paṭisevanti, abhijjhālū kāmesu tibbasārāga-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ abhijjhālu kāmesu tibbasārāgo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, anabhijjhālu 'ham-asmi, ye hi vo ariyā anabhijjhālū araññe-v. p. s.

paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa anabhijjhālutaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā byāpannacittā paduṭṭhamanasaṅkappā araññe-v. p. s. paṭisevanti, byāpannacittapaduṭṭhamanasaṅkappa-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ byāpannacitto paduṭṭhamanasaṅkappo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, mettacitto 'ham-asmi, ye hi vo ariyā mettacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesaṁ-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa mettacittaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā thīnamiddhapariyuṭṭhitā araññe-v. p. s. paṭisevanti, thīnamiddhapariyuṭṭhāna-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ thīnamiddhapariyuṭṭhito araññe-v. p. s. paṭisevāmi, vigatathīnamiddho 'ham asmi, ye hi vo ariyā vigatathīnamiddhā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa vigatathīnamiddhataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā uddhatā avūpasantacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti, uddhatāvūpasantacitta-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ uddhato avūpasantacitto araññe-v. p. s. paṭisevāmi, vūpasantacitto 'ham-asmi, ye hi vo ariyā vūpasantacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa vūpasantacittaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kaṅkhī vecikicchī araññe-v. p. s. paṭisevanti, kaṅkhi-vecikicchi-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ kaṅkhī vecikicchī araññe-v. p. s. paṭisevāmi, tiṇṇavicikiccho 'ham-asmi, ye hi vo ariyā tiṇṇavicikicchā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesaṃ-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa tiṇṇavicikicchataṁ attani

sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā attukkaṁsakā paravambhī araññe-v. p. s. paṭisevanti, attukkaṁsana-paravambhana-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ attukkaṁsako paravambhī araññe-v. p. s. paṭisevāmi. anattukkaṁsako aparavambhī 'ham-asmi, ye hi vo ariyā anattukkaṁsakā aparavambhī araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa anattukkaṁsakataṁ aparavambhitaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā chambhī bhīrukajātikā araññe-v. p. s. patisevanti, chambhi-bhīrukajātika-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ chambhī bhīrukajātiko araññe-v. p. s. paṭisevāmi, vigatalomahaṁso 'ham-asmi. ye hi vo ariyā vigatalomahaṁsā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa vigatalomahaṁsataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā lābhasakkārasilokaṁ nikāayamanā araññe-v. p. s. paṭisevanti, lābhasakkārasilokanikāma-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ lābhasakkārasilokaṁ nikāmayamāno araññe-v. p. s. paṭisevāmi, appiccho 'ham-asmi, ye hi vo ariyā appicchā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa appicchataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kusītā hīnaviriyā araññe-v. p. s. paṭisevanti, kusīta-hīnaviriya-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ kusīto hīnaviriyo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, āraddhaviriyo 'ham-asmi, ye hi vo ariyā āraddhaviriyā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa āraddhaviriyataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi:

Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā muṭṭhassatī asampajānā araññe-v. p. s. paṭisevanti, muṭṭhassati-asampajāna-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ muṭṭhassati asampajāno araññe-v. p. s. paṭisevāmi, upaṭṭhitasati 'ham-asmi, ye hi vo ariyā upaṭṭhitasatī araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa upaṭṭhitasatitaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā asamāhitā vibbhantacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti, asamāhita-vibbhantacitta-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ asamāhito vibbhantacitto araññe-v. p. s. paṭisevāmi, samādhisampanno 'ham-asmi, ye hi vo ariyā samādhisampannā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa samādhisampadaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā duppaññā eḷamūgā araññe-v. p. s. paṭisevanti, duppañña-eḷamūga-sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalaṁ bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panâhaṁ duppañño eḷamūgo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, paññāsampanno 'ham-asmi, ye hi vo ariyā paññāsampannā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam-ahaṁ aññatamo. Etam-ahaṁ brāhmaṇa paññāsampadaṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam-āpādiṁ araññe vihārāya.

Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ yā tā rattiyo abhiññātā abhilakkhitā, cātuddasī pañcadasī aṭṭhamī ca pakkhassa, tathārūpāsu rattisu yāni tāni ārāmacetiyāni vanacetiyāni rukkhacetiyāni bhiṁsanakāni salomahaṁsāni tathārūpesu senāsanesu vihareyyaṁ, app-eva nāma taṁ bhayabheravaṁ passeyyan-ti. So kho ahaṁ brāhmaṇa aparena samayena yā tā rattiyo abhiññātā abhilakkhitā, cātuddasī pañcadasī aṭṭhamī ca pakkhassa, tathārūpāsu rattisu yāni tāni ārāmacetiyāni vanacetiyāni rukkhacetiyāni bhiṁsanakāni salomahaṁsāni tathārūpesu senāsanesu viharāmi. Tatra ca me brāhmaṇa viharato mago vā āgacchati moro vā

katthaṁ pāteti vāto vā paṇṇasaṭaṁ ereti; tassa mayhaṁ evaṁ hoti: etaṁ nūna taṁ bhayabheravaṁ āgacchatîti. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa etad-ahosi: Kin-nu kho ahaṁ aññadatthu bhayapaṭikaṅkhī viharāmi; yan-nūnâhaṁ yathābhūtaṁ yathābhūtassa me taṁ bhayabheravaṁ āgacchati tathābhūtaṁ tathābhūto va taṁ bhayabheravaṁ paṭivineyyan-ti. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa caṅkamantassa taṁ bhayabheravaṁ āgacchati. So kho ahaṁ brāhmaṇa n' eva tāva tiṭṭhāmi na nisīdāmi na nipajjāmi yāva caṅkamanto va taṁ bhayabheravaṁ paṭivinemi. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa ṭhitassa taṁ bhayabheravaṁ agacchati. So kho ahaṁ brāhmaṇa n' eva tāva caṅkamāmi na nisīdāmi na nipajjāmi yāva ṭhito va taṁ bhayabheravaṁ paṭivinemi. Tassa mayhaṁ brāhmaṇa nisinnassa taṁ bhayabheravaṁ āgacchati. So kho ahaṁ brāhmaṇa n' eva tāva nipajjāmi na tiṭṭhāmi na caṅkamāmi yava nisinno va taṁ bhayabheravaṁ paṭivinemi. Tassa mayhaṁ brahmaṇa nipannassa taṁ bhayabheravaṁ āgacchati. So kho ahaṁ brāhmaṇa n' eva tāva nisīdāmi na tiṭṭhāmi na caṅkamāmi yāva nipanno va taṁ bhayabheravaṁ paṭivinemi.

Santi kho pana brāhmaṇa eke samaṇabrāhmaṇā rattiṁ yeva samānaṁ divā ti sañjānanti, divā yeva samānaṁ rattîti sañjananti; idam-ahaṁ tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ sammohavihārasmiṁ vadāmi. Ahaṁ kho pana brāhmaṇa rattiṁ yeva samānaṁ rattîti sañjānāmi, divā yeva samānaṁ divā ti sañjānāmi. Yaṁ kho taṁ brāhmaṇa sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan-ti, mam-eva taṁ sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan-ti. Āraddhaṁ kho pana me brāhmaṇa viriyaṁ ahosi asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. So kho ahaṁ brāhmaṇa vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ; vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avi-

takkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ; pītiyā ca virāgā upekhako ca vihāsiṁ sato ca sampajāno sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedesiṁ yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ; sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ aṭṭhagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi, seyyathīdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsiṁ evannāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatra p' āsiṁ evannāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ayaṁ kho me brāhmaṇa rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamane upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāmi: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena

samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāmi. Ayaṁ kho me brāhmaṇa rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; ime āsavā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccittha, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccittha, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccittha, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ ahosi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsiṁ. Ayaṁ kho me brāhmaṇa rattiyā pacchime yāme tatiya vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Siyā kho pana te brāhmaṇa evam-assa: Ajjâpi nūna samaṇo Gotamo avītarāgo avītadoso avītamoho, tasmā araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevatîti. Na kho pan' etaṁ brāhmaṇa evaṁ daṭṭhabbaṁ. Dve kho ahaṁ brāhmaṇa atthavase sampassamāno araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevāmi: attano ca diṭṭhadhammasukhavihāraṁ sampassamāno pacchimañ-ca janataṁ anukampamāno ti.

Anukampitarūpā 'yaṁ bhotā Gotamena pacchimā ja-

natā, yathā taṁ arahatā sammāsambuddhena. Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsakam-maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

BHAYABHERAVASUTTAM CATUTTHAM.

5.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca:

Cattāro 'me āvuso puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. katame cattāro: Idh' āvuso ekacco puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ nappajānāti; idha pan' āvuso ekacco puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti. Idh' āvuso ekacco puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti; idha pan' āvuso ekacco puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, ayaṁ imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ sāṅgaṇānaṁ yeva sataṁ hīnapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ sāṅgaṇānaṁ yeva sataṁ seṭṭhapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo

va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, ayaṁ imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ anaṅgaṇānaṁ yeva sataṁ hīnapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ anaṅgaṇānaṁ yeva sataṁ seṭṭhapuriso akkhāyatîti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca: Ko nu kho āvuso Sāriputta hetu ko paccayo yen' imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ sāṅgaṇānaṁ yeva sataṁ eko hīnapuriso akkhāyati, eko seṭṭhapuriso akkhāyati; ko pan' āvuso Sāriputta hetu ko paccayo yen' imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ anaṅgaṇānaṁ yeva sataṁ eko hīnapuriso akkhāyati, eko seṭṭhapuriso akkhāyatîti.

Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: na chandaṁ janessati, na vāyamissati, na viriyaṁ ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā rajena ca malena ca pariyonaddhā, tam-enaṁ sāmikā na c' eva paribhuñjeyyuṁ na ca pariyodapeyyuṁ, rajāpathe ca naṁ nikkhipeyyuṁ, evaṁ hi sā āvuso kaṁsapātī aparena samayena saṅkiliṭṭhatarā assa malaggahītā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: na chandaṁ janessati, na vāyamissati, na viriyaṁ ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: chandaṁ janessati, vāyamissati, viriyaṁ ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā rajena ca malena ca pariyonaddhā, tam-enaṁ sāmikā paribhuñjeyyuñ-c' eva pariyodapeyyuñ-ca, na ca naṁ rajāpathe nikkhipeyyuṁ.

evaṁ hi sā āvuso kaṁsapātī aparena samayena parisuddhatarā assa pariyodātā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyaṁ puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: chandaṁ janessati, vāyamissati, viriyaṁ ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: subhanimittaṁ manasikarissati, tassa subhanimittassa manasikārā rāgo cittaṁ anuddhaṁsessati, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam-enaṁ sāmikā na c' eva paribhuñjeyyuṁ na ca pariyodapeyyuṁ, rajāpathe ca naṁ nikkhipeyyuṁ, evaṁ hi sā āvuso kaṁsapātī aparena samayena saṅkiliṭṭhatarā assa malaggahītā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: subhanimittaṁ manasikarissati, tassa subhanimittassa manasikārā rāgo cittaṁ anuddhaṁsessati, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Tatr' āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: subhanimittaṁ na manasikarissati, tassa subhanimittassa amanasikārā rāgo cittaṁ nânuddhaṁsessati, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam-enaṁ sāmikā paribhuñjeyyuñ-c' eva pariyodapeyyuñ-ca, na ca naṁ rajāpathe nikkhipeyyuṁ, evaṁ hi sā āvuso kaṁsapātī aparena samayena parisuddhatarā assa pariyodātā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyaṁ puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattaṁ aṅgaṇan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, tass' etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: subhanimittaṁ na manasikarissati, tassa subhanimittassa amanasikārā rāgo cittaṁ nânuddhaṁsessati, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālaṁ karissati. Ayaṁ kho āvuso

Moggallāna hetu ayaṁ paccayo yen' imesaṁ 'dvinnaṁ puggalānaṁ sāṅgaṇānaṁ yeva sataṁ eko hīnapuriso akkhāyati, eko seṭṭhapuriso akkhāyati; ayaṁ pan' āvuso Moggallāna hetu ayaṁ paccayo yen' imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ anaṅgaṇānaṁ yeva sataṁ eko hīnapuriso akkhāyati, eko seṭṭhapuriso akkhāyatîti.

Aṅgaṇaṁ aṅgaṇan-ti āvuso vuccati, kissa nu kho etaṁ āvuso adhivacanaṁ yadidaṁ aṅgaṇan-ti. — Pāpakānaṁ kho etaṁ āvuso akusalānaṁ icchāvacarānaṁ adhivacanaṁ yadidaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Āpattiñ-ca vata āpanno assaṁ, na ca maṁ bhikkhū jāneyyuṁ: āpattiṁ āpanno ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yan-taṁ bhikkhuṁ bhikkhū jāneyyuṁ: āpattiṁ āpanno ti; jānanti maṁ bhikkhū: āpattiṁ āpanno ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Āpattiñ-ca vata āpanno assaṁ, anuraho maṁ bhikkhū codeyyuṁ no saṅghamajjhe ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yan-taṁ bhikkhuṁ bhikkhū saṅghamajjhe codeyyuṁ no anuraho; saṅghamajjhe maṁ bhikkhū codenti no anuraho ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Āpattiñ-ca vata āpanno assaṁ, sappaṭipuggalo maṁ codeyya no appaṭipuggalo ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yan-taṁ bhikkhuṁ appaṭipuggalo codeyya no sappaṭipuggalo; appaṭipuggalo maṁ codeti no sappaṭipuggalo ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata mam-eva Satthā paṭipucchitvā paṭipucchitvā bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseyya, na aññaṁ bhikkhuṁ Satthā paṭipucchitvā paṭipucchitvā bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseyyâti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ aññaṁ bhikkhuṁ Satthā p. p. bh. dh. deseyya, na taṁ

bhikkhuṁ Satthā p. p. bh. dh. deseyya; aññaṁ bhikkhuṁ Satthā p. p. bh. dh. deseti, na maṁ Satthā p. p. bh. dh. desetîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata mam-eva bhikkhū purakkhatvā purakkhatvā gāmaṁ bhattāya paviseyyuṁ, na aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū purakkhatvā purakkhatvā gāmaṁ bhattāya paviseyyun-ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū p. p. g. bhattāya paviseyyuṁ, na taṁ bhikkhuṁ bhikkhū p. p. g. bhattāya paviseyyuṁ; aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū p. p. g. bhattāya pavisanti. na maṁ bhikkhū p. p. g. bhattāya pavisantîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham-eva labheyyaṁ bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ. na añño bhikkhu labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan-ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu labheyya bhattagge a. a. a., na so bhikkhu labheyya bhattagge a. a. a.; añño bhikkhu labhati bhattagge a. a. a., nâhaṁ labhāmi bhattagge a. a. aggapiṇḍan-ti. iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham-eva bhattagge bhuttāvī anumodeyyaṁ, na añño bhikkhu bhattagge bhuttāvī anumodeyyâti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu bh. bh. anumodeyya, na so bhikkhu bh. bh. anumodeyya; añño bhikkhu bh. bh. anumodati, nâhaṁ bh. bh. anumodāmîti. iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham-eva ārāmagatānaṁ bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, na añño bhikkhu ārāmagatānaṁ bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseyyâti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu ā. bh. dh. deseyya. na so bhikkhu

ā. bh. dh. deseyya; añño bhikkhu ā. bh. dh. deseti, nâhaṁ ā. bh. dh. desemîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham-eva ārāmagatānaṁ bhikkhunīnaṁ dhammaṁ deseyyaṁ — pe — upāsakānaṁ dhammaṁ deseyyaṁ — pe — upāsikānaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, na añño bhikkhu ārāmagatānaṁ upāsikānaṁ dhammaṁ deseyyâti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu ārāmagatānaṁ upāsikānaṁ dhammaṁ deseyya, na so bhikkhu ā. u. dh. deseyya; añño bhikkhu ā. u. dh. deseti, nâhaṁ ā. u. dh. desemîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata mam-eva bhikkhū sakkareyyuṁ garukareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, na aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū sakkareyyuṁ garukareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyun-ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū s. g. m. pujeyyuṁ, na taṁ bhikkhuṁ bhikkhū s. g. m. pūjeyyuṁ; aññaṁ bhikkhuṁ bhikkhū sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, na maṁ bhikkhū s. g. m. pūjentîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata mam-eva bhikkhuniyo — pe — upāsakā — pe — upāsikā s. g. m. pūjeyyuṁ, na aññaṁ bhikkhuṁ upāsikā s. g. m. pūjeyyun-ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ aññaṁ bhikkhuṁ upāsikā s. g. m. pūjeyyuṁ, na taṁ bhikkhuṁ upāsikā s. g. m. pūjeyyuṁ; aññaṁ bhikkhuṁ upāsikā s. g. m. pūjenti, na maṁ upāsikā s. g. m. pūjentîti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam-etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham-eva lābhī assaṁ paṇītānaṁ cīvarānaṁ, na añño bhikkhu lābhī assa paṇītānaṁ cīvarānan-ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ

añño bhikkhu lābhī assa paṇītānaṁ cīvarānaṁ, na so bhikkhu lābhī assa paṇītānaṁ cīvarānaṁ; añño bhikkhu lābhī paṇītānaṁ cīvarānaṁ. nâhaṁ lābhī paṇītānaṁ cīvarānan - ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etaṁ aṅgaṇaṁ. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evaṁ icchā uppajjeyya: Aho vata aham - eva lābhī assaṁ paṇītānaṁ piṇḍapātānaṁ — pe — paṇītānaṁ senāsanānaṁ — paṇītānaṁ gilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, na añño bhikkhu lābhī assa paṇītānaṁ gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan - ti; ṭhānaṁ kho pan' etaṁ āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu lābhī assa p. g., na so bhikkhu lābhī assa p. g.; añño bhikkhu lābhī p. g., nâhaṁ lābhī p. gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan - ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etaṁ aṅgaṇaṁ. Imesaṁ kho etaṁ āvuso pāpakānaṁ akusalānaṁ icchāvacarānaṁ adhivacanaṁ yadidaṁ aṅgaṇan - ti.

Yassa kassaci āvuso bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā appahīnā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcâpi so hoti āraññako pantasenāsano, piṇḍapātiko sapadānacārī, paṁsukūliko lūkhacīvaradharo, atha kho naṁ sabrahmacārī na sakkaronti na garukaronti na mānenti na pūjenti; taṁ kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā appahīnā dissanti c' eva sūyanti ca. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam - enaṁ sāmikā ahikuṇapaṁ vā kukkurakuṇapaṁ vā manussakuṇapaṁ vā racayitvā aññissā kaṁsapātiyā paṭikujjitvā antarāpaṇaṁ paṭipajjeyyuṁ, tam - enaṁ jano disvā evaṁ vadeyya: Ambho, kim - ev' idaṁ harīyati jaññajaññaṁ viyâti; tam - enaṁ uṭṭhahitvā apāpuritvā olokeyya, tassa saha dassanena amanāpatā ca saṇṭhaheyya paṭikulyatā ca saṇṭhaheyya jegucchitā ca saṇṭhaheyya, jighacchitānam - pi na bhottukamyatā assa, pag - eva suhitānaṁ; evam - eva kho āvuso yassa kassaci bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā appahīnā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcâpi so hoti āraññako pantasenāsano, piṇḍapātiko sapadānacārī, paṁsukūliko lūkhacīvaradharo, atha kho naṁ sabrahmacārī na sakkaronti na garu-

karonti na mānenti na pūjenti; taṁ kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā appahīnā dissanti c' eva sūyanti ca.

Yassa kassaci āvuso bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā pahīnā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcâpi so hoti gāmantavihārī nemantaniko gahapaticīvaradharo, atha kho naṁ sabrahmacārī sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti: taṁ kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā pahīnā dissanti c' eva sūyanti ca. Seyyathā pi āvuso kaṁsapātī ābhatā āpaṇā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam-enaṁ sāmikā sālīnaṁ odanaṁ vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ racayitvā aññissā kaṁsapātiyā paṭikujjitvā antarāpaṇaṁ paṭipajjeyyuṁ, tam-enaṁ jano disvā evaṁ vadeyya: Ambho, kim-ev' idaṁ hariyati jaññajaññaṁ viyâti; tam-enaṁ uṭṭhahitvā apāpuritvā olokeyya, tassa saha dassanena manapatā ca saṇṭhaheyya appaṭikulyatā ca saṇṭhaheyya ajegucchitā ca saṇṭhaheyya, suhitānam-pi bhottukamyatā assa, pag-eva jighacchitānaṁ; evam-eva kho āvuso yassa kassaci bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā pahīnā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcâpi so hoti gāmantavihārī nemantaniko gahapaticīvaradharo, atha kho naṁ sabrahmacārī sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti; taṁ kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā pahīnā dissanti c' eva sūyanti câti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca: Upamā maṁ āvuso Sāriputta paṭibhātîti. — Paṭibhātu taṁ āvuso Moggallānâti. — Ekam-idâhaṁ āvuso samayaṁ Rājagahe viharāmi Giribbaje. Atha khvāhaṁ āvuso pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisiṁ. Tena kho pana samayena Samīti yānakāraputto rathassa nemiṁ tacchati, tam-enaṁ Paṇḍuputto ājīviko purāṇayānakāraputto paccupaṭṭhito hoti. Atha kho āvuso Paṇḍuputtassa ājīvikassa purāṇayānakāraputtassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Aho vatâyaṁ Samīti yānakāraputto imissā nemiyā imañ-ca vaṅkaṁ imañ-ca jimhaṁ imañ-ca dosaṁ taccheyya, evâyaṁ nemi apagatavaṅkā apagatajimhā apagatadosā suddhā 'ssa sāre patiṭ-

thitā ti. Yathā yathā kho āvuso Paṇḍuputtassa ājīvikassa purāṇayānakāraputtassa cetaso parivitakkitaṁ hoti, tathā tathā Samīti yānakāraputto tassā nemiyā tañ-ca vaṅkaṁ tañ-ca jimhaṁ tañ-ca dosaṁ tacchati. Atha kho āvuso Paṇḍuputto ājīviko purāṇayānakāraputto attamano attamanavācaṁ nicchāresi: Hadayā hadayaṁ maññe aññāya tacchatîti. Evam-eva kho āvuso ye te puggalā assaddhā jīvikatthā na saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, saṭhā māyāvino keṭubhino, uddhatā unnaḷā, capalā mukharā vikiṇṇavācā, indriyesu aguttadvārā, bhojane amattaññuno, jāgariyaṁ ananuyuttā, sāmaññe anapekhavanto, sikkhāya na tibbagāravā, bāhulikā sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā, kusītā hīnaviriyā, muṭṭhassatī asampajānā, asamāhitā vibbhantacittā, duppaññā eḷamūgā, tesaṁ āyasmā Sāriputto iminā dhammapariyāyena hadayā hadayaṁ maññe aññāya tacchati. Ye pana te kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, asaṭhā amāyāvino akeṭubhino, anuddhatā anunnaḷā, acapalā amukharā avikiṇṇavācā, indriyesu guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyaṁ anuyuttā, sāmaññe apekhavanto, sikkhāya tibbagāravā, na bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, āraddhaviriyā pahitattā, upaṭṭhitasatī sampajānā, samāhitā ekaggacittā, paññāvanto aneḷamūgā, te āyasmato Sāriputtassa imaṁ dhammapariyāyaṁ sutvā pipanti maññe ghasanti maññe vacasā c' eva manasā ca, sādhu vata bho sabrahmacārī akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpeti. Seyyathā pi āvuso itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanakajātiko sīsaṁ nahāto uppalamālaṁ vā vassikamālaṁ vā atimuttakamālaṁ vā labhitvā ubhohi hatthehi paṭiggahetvā uttamaṅge sirasmiṁ patiṭṭhāpeyya, evam-eva kho āvuso ye te kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, asaṭhā ...., sādhu vata bho sabrahmacārī akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetîti.

Itiha te ubho mahānāgā aññamaññassa subhāsitaṁ samanumodiṁsûti.

ANAṄGAṆASUTTAM PAÑCAMAM.

6.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Sampannasīlā bhikkhave viharatha sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasaṁvutā viharatha ācāragocarasampannā, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhatha sikkhāpadesu. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: sabrahmacārīnaṁ piyo c' assaṁ manāpo garu bhāvanīyo câti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: lābhī assaṁ cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: yesâhaṁ cīvarapiṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjāmi tesaṁ te kārā mahapphalā assu mahānisaṁsā ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: ye me ñātisālohitā petā kālakatā pasannacittā anussaranti tesaṁ taṁ mahapphalaṁ assa mahānisaṁsan-ti, sīlesv-ev' assa — pe — brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: aratiratisaho assaṁ na ca maṁ arati saheyya, uppannaṁ aratiṁ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: bhayabheravasaho assaṁ na ca maṁ bhayabheravaṁ saheyya, uppannaṁ bhayabheravaṁ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī assaṁ akicchalābhī akasiralābhī ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā vihareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s.

Ākaṅkheyya ce, bhikkhave bhikkhu: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno assaṁ avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī assaṁ, sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ kareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko assaṁ tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhaveyyaṁ, eko pi hutvā bahudhā assaṁ, bahudhā pi hutvā eko assaṁ, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gaccheyyaṁ seyyathā pi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ kareyyaṁ seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gaccheyyaṁ seyyathā pi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kameyyaṁ seyyathā pi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimaseyyaṁ parimajjeyyaṁ, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vatteyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇeyyaṁ, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike cāti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajāneyyaṁ; sarāgaṁ vā cittaṁ: sarāgaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītarāgaṁ vā cittaṁ: vītarāgaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, sadosaṁ vā cittaṁ: sadosaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītadosaṁ vā cittaṁ: vītadosaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, samohaṁ vā cittaṁ: samohaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītamohaṁ vā cittaṁ: vītamohaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, saṅkhittaṁ vā cittaṁ: saṅkhittaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ: vikkhittaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, mahaggataṁ vā cittaṁ: mahaggataṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ: amahaggataṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, sa-uttaraṁ vā cittaṁ: sa-uttaraṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ: anuttaraṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, samāhitaṁ vā cittaṁ: samā-

hitaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, asamāhitaṁ vā cittaṁ: asamāhitaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ. vimuttaṁ vā cittaṁ: vimuttaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, avimuttaṁ vā cittaṁ: avimuttaṁ cittan-ti pajāneyyan-ti. sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyaṁ. seyyathīdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattālīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrâp' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti. iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne. hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyaṁ: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatim vinipātaṁ nirayaṁ upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānaṁ. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññāya sacchi-

katvā upasampajja vihareyyan-ti, sīlesv-ev' assa paripūrakārī ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānaṁ.

Sampannasīlā bhikkhave viharatha sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasaṁvutā viharatha ācāragocarasampannā, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhatha sikkhāpadesûti, iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

ĀKAṄKHEYYASUTTAM CHAṬṬHAM.

7.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Seyyathā pi bhikkhave vatthaṁ saṅkiliṭṭhaṁ malaggahītaṁ, tam-enaṁ rajako yasmiṁ yasmiṁ raṅgajāte upasaṁhareyya, yadi nīlakāya yadi pītakāya yadi lohitakāya yadi mañjeṭṭhakāya, durattavaṇṇam-ev' assa, aparisuddhavaṇṇam-ev' assa; taṁ kissa hetu: aparisuddhattā bhikkhave vatthassa; evam-eva kho bhikkhave citte saṅkiliṭṭhe duggati pāṭikaṅkhā. Seyyathā pi bhikkhave vatthaṁ parisuddhaṁ pariyodātaṁ, tam-enaṁ rajako yasmiṁ yasmiṁ raṅgajāte upasaṁhareyya, yadi nīlakāya yadi pītakāya yadi lohitakāya yadi mañjeṭṭhakaya, surattavaṇṇam-ev' assa, parisuddhavaṇṇam-ev' assa; taṁ kissa hetu: parisuddhattā bhikkhave vatthassa; evam-eva kho bhikkhave citte asaṅkiliṭṭhe sugati pāṭikaṅkhā.

Katame ca bhikkhave cittassa upakkilesā: Abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso, byāpādo cittassa upakkileso, kodho c. u., upanāho c. u., makkho c. u., paḷāso c. u., issā c. u., macchariyaṁ c. u., māyā c. u., sāṭheyyaṁ c. u., thambho c. u., sārambho c. u., māno c. u., atimāno c. u., mado

c. u., pamādo cittassa upakkileso. Sa kho so bhikkhave bhikkhu: abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso ti iti viditvā abhijjhāvisamalobhaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati, byāpādo cittassa upakkileso ti iti viditvā byāpādaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati, kodho.., upanāho.., makkho.., palāso.., issā... macchariyaṁ... māyā.., sāṭheyyaṁ.., thambho.., sārambho.., māno.., atimāno.., mado.., pamādo cittassa upakkileso ti iti viditvā pamādaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati. Yato kho bhikkhave bhikkhuno: abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso ti iti viditvā abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso pahīno hoti, byāpādo.., kodho.., upanāho... makkho... palāso... issā.., macchariyaṁ.., māyā... sāṭheyyaṁ... thambho.., sārambho.., māno.., atimāno... mado... pamādo cittassa upakkileso ti iti viditvā pamādo cittassa upakkileso pahīno hoti, so Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti; dhamme aveccappasādena samannāgato hoti: Svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opanayiko paccattaṁ veditabbo viññūhîti; saṅghe aveccappasādena samannāgato hoti: Supaṭipanno Bhagavato sāvakasaṅgho, ujupaṭipanno Bhagavato sāvakasaṅgho, ñāyapaṭipanno Bhagavato sāvakasaṅgho, sāmīcipaṭipanno Bhagavato savakasaṅgho, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṅgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo, anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassâti. Yathodhi kho pan' assa cattaṁ hoti vantaṁ muttaṁ pahīnaṁ paṭinissaṭṭhaṁ. So: Buddhe aveccappasādena samannāgato 'mhîti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati; dhamme aveccappasādena samannāgato 'mhîti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhi-

yati; saṅghe aveccappasādena samannāgato 'mhîti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati. Yathodhi kho pana me cattaṁ vantaṁ muttaṁ pahīnaṁ paṭinissaṭṭhan-ti labhati atthavedaṁ labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati.

Sa kho so bhikkhave bhikkhu evaṁsīlo evaṁdhammo evaṁpañño sālīnañ-ce pi piṇḍapātaṁ bhuñjati vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ n' ev' assa taṁ hoti antarāyāya. Seyyathā pi bhikkhave vatthaṁ saṅkiliṭṭhaṁ malaggahītaṁ acchaṁ udakaṁ āgamma parisuddhaṁ hoti pariyodātaṁ, ukkāmukhaṁ vā pan' āgamma jātarūpaṁ parisuddhaṁ hoti pariyodātaṁ, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu evaṁsīlo evaṁdhammo evaṁpañño sālīnañ-ce pi piṇḍapātaṁ bhuñjati vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ n' ev' assa taṁ hoti antarāyāya.

So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbatthatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā — upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbatthatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati.

So: Atthi idaṁ, atthi hīnaṁ atthi paṇītaṁ, atthi imassa saññāgatassa uttariṁ nissaraṇan-ti pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pa-

jānāti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu sināto antarena sinānenâti.

Tena kho pana samayena Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad-avoca: Gacchati pana bhavaṁ Gotamo Bāhukaṁ nadiṁ sināyitun-ti. — Kiṁ brāhmaṇa Bāhukāya nadiyā, kiṁ Bāhukā nadī karissatîti. — Mokkhasammatā hi bho Gotama Bāhukā nadī bahujanassa, puññasammatā hi bho Gotama Bāhukā nadī bahujanassa, Bāhukāya ca pana nadiyā bahujano pāpaṁ kataṁ kammaṁ pavāhetîti. Atha kho Bhagavā Sundarikabhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi ajjhabhāsi:

Bāhukaṁ Adhikakkañ-ca, Gayaṁ Sundarikām-api,
Sarassatiṁ Payāgañ-ca, atho Bāhumatiṁ nadiṁ
Niccam-pi bālo pakkhanno kaṇhakammo na sujjhati,
kiṁ Sundarikā karissati, kim-Payāgo, kim-Bāhukā nadī.
Veriṁ katakibbisaṁ naraṁ
na hi naṁ sodhaye pāpakamminaṁ;
suddhassa ve sadā phaggu, suddhass' uposatho sadā,
suddhassa sucikammassa sadā sampajjate vataṁ.
Idh' eva sināhi brāhmaṇa,
sabbabhūtesu karohi khemataṁ;
sace musā na bhaṇasi, sace pāṇaṁ na hiṁsasi,
Sace adinnaṁ n' ādiyasi, saddahāno amaccharī,
kiṁ kāhasi Gayaṁ gantvā, udapāno pi te Gayā ti.

Evaṁ vutte Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Labheyyâhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan-ti. Alattha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ. Acirū-

pasampanno kho pan' āyasmā Bhāradvājo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññāya sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsi, aññataro kho pan' āyasmā Bhāradvājo arahataṁ ahosîti.

VATTHŪPAMASUTTAṀ SATTAMAM.

8.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Mahācundo sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mahācundo Bhagavantaṁ etad-avoca: Yā imā bhante anekavihitā diṭṭhiyo loke uppajjanti attavādapaṭisaṁyuttā vā lokavādapaṭisaṁyuttā vā, ādim-eva nu kho bhante bhikkhuno manasikaroto evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hotîti.

Yā imā Cunda anekavihitā diṭṭhiyo loke uppajjanti attavādapaṭisaṁyuttā vā lokavādapaṭisaṁyuttā vā, yattha c' etā diṭṭhiyo uppajjanti yattha ca anusenti yattha ca samudācaranti, taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti, diṭṭhadhammasukhavihārā

ete ariyassa vinaye vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete... vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca vihareyya sato ca sampajāno sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeyya yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete... vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti diṭṭhadhammasukhavihārā ete ariyassa vinaye vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti, santā ete vihārā ariyassa vinaye vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete Cunda.. vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñcîti ākiñcaññayatanaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti. Na kho pan' ete Cunda.. vuccanti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Cunda vijjati yaṁ idh' ekacco bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja vihareyya; tassa evam-assa: sallekhena viharāmîti.

Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti, santā ete vihārā ariyassa vinaye vuccanti.

Idha kho pana vo Cunda sallekho karaṇīyo: Pare vihiṁsakā bhavissanti, mayam-ettha avihiṁsakā bhavissāmâti sallekho karaṇīyo. Pare pāṇātipātī bhavissanti. mayam-ettha pāṇātipātā paṭiviratā bhavissāmâti sallekho karaṇīyo. Pare adinnādāyī bhavissanti, mayam-ettha adinnādānā paṭiviratā bhavissāmâti s. k. Pare abrahmacārī bhavissanti, mayam-ettha brahmacārī bhavissāmâti s. k. Pare musāvādī bhavissanti, mayam-ettha musāvādā paṭiviratā bhavissāmâti s. k. Pare pisuṇāvācā bhavissanti, mayam-ettha pisuṇāya vācāya paṭiviratā bhavissāmâti s. k. Pare pharusāvācā bhavissanti, mayam-ettha pharusāya vācāya paṭiviratā bhavissāmâti s. k. Pare samphappalāpī bhavissanti, mayam-ettha samphappalāpā paṭiviratā bhavissāmâti s. k. Pare abhijjhālū bhavissanti. mayam-ettha anabhijjhālū bhavissāmâti s. k. Pare byāpannacittā bhavissanti, mayam-ettha abyāpannacittā bhavissāmâti s. k. Pare micchādiṭṭhī bhavissanti, mayam-ettha sammādiṭṭhī bhavissāmâti s. k. Pare micchāsaṅkappā bhavissanti, mayam-ettha sammāsaṅkappā bhavissāmâti s. k. Pare micchāvācā bhavissanti, mayam-ettha sammāvācā bhavissāmâti s. k. Pare micchākammantā bhavissanti, mayam-ettha sammākammantā bhavissāmâti s. k. Pare micchāājīvā bhavissanti, mayam-ettha sammāājīvā bhavissāmâti s. k. Pare micchāvāyāmā bhavissanti. mayam-ettha sammāvayāmā bhavissāmâti s. k. Pare micchāsatī bhavissanti, mayam-ettha sammāsatī bhavissāmâti s. k. Pare micchāsamādhī bhavissanti, mayam-ettha sammāsamādhī bhavissāmâti s. k. Pare micchāñāṇī bhavissanti, mayam-ettha sammāñāṇī bhavissāmâti s. k. Pare micchāvimuttī bhavissanti, mayam-ettha sammāvimuttī bhavissāmâti s. k. Pare thīnamiddhapariyuṭṭhitā bhavissanti, mayam-ettha vigatathīnamiddhā bhavissāmâti s. k. Pare uddhatā bhavissanti, mayam-ettha anuddhatā bhavissāmâti s. k. Pare vecikicchī bhavissanti, mayam-ettha tiṇṇavicikicchā bhavissāmâti s. k. Pare kodhanā bhavissanti, mayam-ettha akkodhanā bhavissāmâti s. k. Pare upanāhī bhavissanti, mayam-ettha anupanāhī bhavissāmâti s. k.

Pare makkhī bhavissanti, mayam-ettha amakkhī bhavissāmâti s. k. Pare paḷāsī bhavissanti, mayam-ettha apaḷāsī bhavissāmâti s. k. Pare issukī bhavissanti, mayam-ettha anissukī bhavissāmâti s. k. Pare maccharī bhavissanti, mayam-ettha amaccharī bhavissāmâti s. k. Pare saṭhā bhavissanti, mayam-ettha asaṭhā bhavissāmâti s. k. Pare māyāvī bhavissanti, mayam-ettha amāyāvī bhavissāmâti s. k. Pare thaddhā bhavissanti, mayam-ettha atthaddhā bhavissāmâti s. k. Pare atimānī bhavissanti, mayam ettha anatimānī bhavissāmâti s. k. Pare dubbacā bhavissanti, mayam-ettha suvacā bhavissāmâti s. k. Pare pāpamittā bhavissanti, mayam-ettha kalyāṇamittā bhavissāmâti s. k. Pare pamattā bhavissanti, mayam-ettha appamattā bhavissāmâti s. k. Pare assaddhā bhavissanti, mayam-ettha saddhā bhavissāmâti s. k. Pare ahirikā bhavissanti, mayam-ettha hirimanā bhavissāmâti s. k. Pare anottāpī bhavissanti, mayam-ettha ottāpī bhavissāmâti s. k. Pare appassutā bhavissanti, mayam-ettha bahussutā bhavissāmâti s. k. Pare kusītā bhavissanti, mayam-ettha āraddhaviriyā bhavissāmâti s. k. Pare muṭṭhassatī bhavissanti, mayam-ettha upaṭṭhitasatī bhavissāmâti s. k. Pare duppaññā bhavissanti, mayam-ettha paññāsampannā bhavissāmâti s. k. Pare sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggī bhavissanti, mayam-ettha asandiṭṭhiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggī bhavissāmâti sallekho karaṇīyo.

Cittuppādam-pi kho ahaṁ Cunda kusalesu dhammesu bahukāraṁ vadāmi, ko pana vādo kāyena vācāya anuvidhīyanāsu. Tasmātiha Cunda: Pare vihiṁsakā bhavissanti, mayam-ettha avihiṁsakā bhavissāmâti cittaṁ uppādetabbaṁ. Pare pāṇātipātī bhavissanti, mayam-ettha pāṇātipātā paṭiviratā bhavissāmâti cittaṁ uppādetabbaṁ — pe —. Pare sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggī bhavissanti, mayam-ettha asandiṭṭhiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggī bhavissāmâti cittaṁ uppādetabbaṁ.

Seyyathā pi Cunda visamo maggo, tassâssa añño samo maggo parikkamanāya, seyyathā pi pana Cunda visamaṁ titthaṁ, tassâssa aññaṁ samaṁ titthaṁ parikkamanāya,

evam-eva kho Cunda vihiṁsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti parikkamanāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramaṇī hoti parikkamanāya, adinnādāyissa p. adinnādānā veramaṇī h. p., abrahmacārissa p. brahmacariyaṁ h. p., musāvādissa p. musāvādā veramaṇī h. p., pisuṇāvācassa p. pisuṇāya vācāya veramaṇī h. p., pharusāvācassa p. pharusāya vācāya veramaṇī h. p., samphappalāpissa p. samphappalāpā veramaṇī h. p., abhijjhālussa p. anabhijjhā h. p., byāpannacittassa p. abyāpādo h. p., micchādiṭṭhissa p. sammādiṭṭhi h. p., micchāsaṅkappassa p. sammāsaṅkappo h. p., micchāvācassa p. sammāvācā h. p., micchākammantassa p. sammākammanto h. p., micchāājīvassa p. sammāājīvo h. p., micchāvāyāmassa p. sammāvāyāmo h. p., micchāsatissa p. sammāsati h. p., micchāsamādhissa p. sammāsamādhi h. p., micchāñāṇissa p. sammāñāṇaṁ h. p., micchāvimuttissa p. sammāvimutti h. p., thīnamiddhapariyuṭṭhitassa p. vigatathīnamiddhatā h. p., uddhatassa p anuddhaccaṁ h. p., vecikicchissa p. tiṇṇavicikicchatā h. p., kodhanassa p. akkodho h. p., upanāhissa p. anupanāho h. p., makkhissa p. amakkho h. p., palāsissa p. apalāso h. p., issukissa p. anissā h. p., maccharissa p. amacchariyaṁ h. p., saṭhassa p. asāṭheyyaṁ h. p., māyāvissa p. amāyā h. p., thaddhassa p. atthaddhiyaṁ h. p. atimānissa p. anatimāno h. p., dubbacassa p. sovacassatā h. p., pāpamittassa p. kalyāṇamittatā h. p., pamattassa p. appamādo h. p., assaddhassa p. saddhā h. p., ahirikassa p. hirī h. p. anottāpissa p. ottappaṁ h. p., appassutassa p. bāhusaccaṁ h. p., kusītassa p. viriyārambho h. p., muṭṭhassatissa p. upaṭṭhitasatitā h. p., duppaññassa p. paññāsampadā h. p., sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggissa purisapuggalassa asandiṭṭhiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggitā hoti parikkamanāya.

Seyyathā pi Cunda ye keci akusalā dhammā sabbe te adhobhāvaṅgamanīyā, ye keci kusalā dhammā sabbe te uparibhāvaṅgamanīyā, evam-eva kho Cunda vihiṁsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti uparibhāvāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramaṇī hoti uparibhāvāya, adinnādāyissa — pe — sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissag-

gissa purisapuggalassa asanditthiparāmāsi-anādhānagāhi-suppatinissaggitā hoti uparibhāvāya.

So vata Cunda attanā palipapalipanno paraṁ palipapalipannaṁ uddharissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. So vata Cunda attanā apalipapalipanno paraṁ palipapalipannaṁ uddharissatîti ṭhānam-etaṁ vijjati. So vata Cunda attanā adanto avinīto aparinibbuto paraṁ damessati vinessati parinibbāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. So vata Cunda attanā danto vinīto parinibbuto paraṁ damessati vinessati parinibbāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati. Evam-eva kho Cunda vihiṁsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti parinibbānāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramaṇī hoti parinibbānāya, adinnādāyissa p. adinnādānā veramaṇī h. p., abrahmacārissa p. brahmacariyaṁ h. p., musāvādissa p. musāvādā veramaṇī h. p., pisuṇāvācassa p. pisuṇāya vācāya veramaṇī h. p., pharusāvācassa p. pharusāya vācāya veramaṇī h. p., samphappalāpissa p. samphappalāpā veramaṇī h. p., abhijjhālussa p. anabhijjhā h. p., byāpannacittassa p. abyāpādo h. p., micchādiṭṭhissa p. sammādiṭṭhi h. p., micchāsaṅkappassa p. sammāsaṅkappo h. p., micchāvācassa p. sammāvācā h. p., micchākammantassa p. sammākammanto h. p., micchāājīvassa p. sammāājīvo h. p., micchāvāyāmassa p. sammāvāyāmo h. p., micchāsatissa p. sammāsati h. p., micchāsamādhissa p. sammāsamādhi h. p., micchāñāṇissa p. sammāñāṇaṁ h. p., micchāvimuttissa p. sammāvimutti h. p., thīnamiddhapariyuṭṭhitassa p. vigatathīnamiddhatā h. p., uddhatassa p. anuddhaccaṁ h. p., vecikicchissa p. tiṇṇavicikicchatā h. p., kodhanassa p. akkodho h. p., upanāhissa p. anupanāho h. p., makkhissa p. amakkho h. p., paḷāsissa p. apaḷāso h. p., issukissa p. anissā h. p., maccharissa p. amacchariyaṁ h. p., saṭhassa p. asāṭheyyaṁ h. p., māyāvissa p. amāyā h. p., thaddhassa p. atthaddhiyaṁ h. p., atimānissa p. anatimāno h. p., dubbacassa p. sovacassatā h. p., pāpamittassa p. kalyāṇamittatā h. p., pamattassa p. appamādo h. p., assaddhassa p. saddhā h. p., ahirikassa p. hirī h. p., anottāpissa p. ottappaṁ h. p., appassutassa p. bāhusaccaṁ h. p., kusītassa p. viriyārambho h. p., muṭṭhassatissa upaṭṭhitasatitā h. p., duppaññassa

p. paññāsampadā h. p., sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggissa purisapuggalassa asandiṭṭhiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggitā hoti parinibbānāya.

Iti kho Cunda desito mayā sallekhapariyāyo, desito cittuppādapariyāyo, desito parikkamanapariyāyo, desito uparibhāvapariyāyo, desito parinibbānapariyāyo. Yaṁ kho Cunda satthārā karaṇīyaṁ sāvakānaṁ hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya kataṁ vo taṁ mayā. Etāni Cunda rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyatha Cunda, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha, ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mahācundo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

SALLEKHASUTTAM AṬṬHAMAM.

9.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca:

Sammādiṭṭhi sammādiṭṭhîti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhamman-ti. — Dūrato pi kho mayaṁ āvuso āgaccheyyāma āyasmato Sāriputtassa santike etassa bhāsitassa attham-aññātuṁ, sādhu vat' āyasmantaṁ yeva Sāriputtaṁ paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, āyasmato Sāriputtassa sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena h' āvuso suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca:

Yato kho āvuso ariyasāvako akusalañ-ca pajānāti akusalamūlañ-ca pajānāti, kusalañ-ca pajānāti kusalamūlañ-ca

pajānāti. ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi. dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso akusalaṁ, katamaṁ akusalamūlaṁ, katamaṁ kusalaṁ, katamaṁ kusalamūlaṁ: Pāṇātipāto kho āvuso akusalaṁ, adinnādānaṁ akusalaṁ, kāmesu micchācāro akusalaṁ, musāvādo akusalaṁ. pisuṇā vācā akusalaṁ. pharusā vācā akusalaṁ. samphappalāpo akusalaṁ. abhijjhā akusalaṁ, byāpādo akusalaṁ. micchādiṭṭhi akusalaṁ. Idaṁ vuccat' āvuso akusalaṁ. Katamañ-c' āvuso akusalamūlaṁ: Lobho akusalamūlaṁ. doso akusalamūlaṁ. moho akusalamūlaṁ. Idaṁ vuccat' āvuso akusalamūlaṁ. Katamañ-c' āvuso kusalaṁ: Pāṇātipātā veramaṇī kusalaṁ, adinnādānā veramaṇī kusalaṁ. kāmesu micchācārā veramaṇī kusalaṁ, musāvādā veramaṇī kusalaṁ. pisuṇāya vācāya veramaṇī kusalaṁ. pharusāya vācāya veramaṇī kusalaṁ, samphappalāpā veramaṇī kusalaṁ, anabhijjhā kusalaṁ. abyāpādo kusalaṁ, sammādiṭṭhi kusalaṁ. Idaṁ vuccat' āvuso kusalaṁ. Katamañ-c' āvuso kusalamūlaṁ: Alobho kusalamūlaṁ, adoso kusalamūlaṁ. amoho kusalamūlaṁ. Idaṁ vuccat' āvuso kusalamūlaṁ. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ akusalaṁ pajānāti evaṁ akusalamūlaṁ pajānāti. evaṁ kusalaṁ pajānāti evaṁ kusalamūlaṁ pajānāti. so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ pativinodetvā asmīti diṭṭhimānānusayaṁ samūhanitvā avijjaṁ pahāya vijjaṁ uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti ujugatā 'ssa diṭṭhi. dhamme aveccappasādena samannāgato. āgato imaṁ saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchuṁ: Siyā pan' āvuso añño pi pariyāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhamman-ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako āhārañ-ca pajānāti āhārasamudayañ-ca pajānāti āhāranirodhañ-ca pajānāti āhāranirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato

imaṁ saddhammaṁ. Katamo pan' āvuso āhāro, katamo āhārasamudayo, katamo āhāranirodho, katamā āhāranirodhagāminī-paṭipadā: Cattāro 'me āvuso āhārā bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā sambhavesīnaṁ vā anuggahāya, katame cattāro: Kabaḷiṁkāro āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyo, viññāṇaṁ catuttho. Taṇhāsamudayā āhārasamudayo, taṇhānirodhā āhāranirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo āhāranirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ āhāraṁ pajānāti, evaṁ āhārasamudayaṁ pajānāti, evaṁ āhāranirodhaṁ pajānāti, evaṁ āhāranirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā asmīti diṭṭhimānānusayaṁ samūhanitvā avijjaṁ pahāya vijjaṁ uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchuṁ: Siyā pan' āvuso añño pi pariyāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti — pe — āgato imaṁ saddhamman-ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako dukkhañ-ca pajānāti dukkhasamudayañ-ca pajānāti dukkhanirodhañ-ca pajānāti dukkhanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso dukkhaṁ, katamo dukkhasamudayo, katamo dukkhanirodho, katamā dukkhanirodhagāminī-paṭipadā. Jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, byādhi pi dukkhā, maraṇam-pi dukkhaṁ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā pi dukkhā, yam-p' icchaṁ na labhati tam-pi dukkhaṁ, saṅkhittena pañc' upādānakkhandhā dukkhā. Idaṁ vuccat' āvuso dukkhaṁ. Katamo c' āvuso dukkhasamudayo: Yā 'yaṁ taṇhā ponobhavikā nandirāgasahagatā tatratatrābhinandinī, seyyathīdaṁ: kāmataṇhā bhava-

taṇhā vibhavataṇhā, ayaṁ vuccat' āvuso dukkhasamudayo. Katamo c' āvuso dukkhanirodho: Yo tassā yeva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo, ayaṁ vuccat' āvuso dukkhanirodho. Katamā c' āvuso dukkhanirodhagāminī-paṭipadā: Ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo dukkhanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ dukkhaṁ pajānāti, evaṁ dukkhasamudayaṁ pajānāti, evaṁ dukkhanirodhaṁ pajānāti, evaṁ dukkhanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso añño pi pariyāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti — pe — āgato imaṁ saddhamman-ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako jarāmaraṇañ-ca pajānāti jarāmaraṇasamudayañ-ca pajānāti jarāmaraṇanirodhañ-ca pajānāti jarāmaraṇanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso jarāmaraṇaṁ, katamo jarāmaraṇasamudayo, katamo jarāmaraṇanirodho, katamā jarāmaraṇanirodhagāminī-paṭipadā: Yā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhi tamhi sattanikāye jarā jīraṇatā khaṇḍiccaṁ pāliccaṁ valittacatā, āyuno saṁhāni indriyānaṁ paripāko, ayaṁ vuccat' āvuso jarā. [Katamañ-c' āvuso maraṇaṁ:] Yaṁ tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā bhedo antaradhānaṁ maccumaraṇaṁ kālakiriyā, khandhānaṁ bhedo kaḷebarassa nikkhepo, idaṁ vuccat' āvuso maraṇaṁ. Iti ayañ-ca jarā idañ-ca maraṇaṁ idaṁ vuccat' āvuso jarāmaraṇaṁ. Jātisamudayā jarāmaraṇasamudayo, jātinirodhā jarāmaraṇanirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo jarāmaraṇanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ jarāmaraṇaṁ pajānāti, evaṁ jarāmaraṇasamudayaṁ pajānāti, evaṁ jarāmaraṇanirodhaṁ pajānāti, evaṁ jarāmaraṇanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso —

pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako jātiñ-ca pajānāti jātisamudayañ-ca pajānāti jātinirodhañ-ca pajānāti jātinirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso jāti, katamo jātisamudayo, katamo jātinirodho, katamā jātinirodhagāminī-paṭipadā: Yā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhi tamhi sattanikāye jāti sañjāti okkanti abhinibbatti, khandhānaṁ pātubhāvo āyatanānaṁ paṭilābho, ayaṁ vuccat' āvuso jāti. Bhavasamudayā jātisamudayo, bhavanirodhā jātinirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo jātinirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ jātiṁ pajānāti, evaṁ jātisamudayaṁ pajānāti, evaṁ jātinirodhaṁ pajānāti, evaṁ jātinirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho.. apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako bhavañ-ca pajānāti bhavasamudayañ-ca pajānāti bhavanirodhañ-ca pajānāti bhavanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamo pan' āvuso bhavo, katamo bhavasamudayo, katamo bhavanirodho, katamā bhavanirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso bhavā: kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo. Upādānasamudayā bhavasamudayo, upādānanirodhā bhavanirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhavanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ bhavaṁ pajānāti, evaṁ bhavasamudayaṁ pajānāti, evaṁ bhavanirodhaṁ pajānāti, evaṁ bhavanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako upādānañ-ca pajānāti upādānasamudayañ-ca pajānāti upādānanirodhañ-ca pajānāti upādānanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso upādānaṁ, katamo upādānasamudayo, katamo upādānanirodho, katamā upādānanirodhagāminī-paṭipadā: Cattāro 'me āvuso

upādānā: kāmupādānaṁ diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānaṁ. Taṇhāsamudayā upādānasamudayo, taṇhānirodhā upādānanirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upādānanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ upādānaṁ pajānāti, evaṁ upādānasamudayaṁ pajānāti, evaṁ upādānanirodhaṁ pajānāti, evaṁ upādānanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako taṇhañ-ca pajānāti taṇhāsamudayañ-ca pajānāti taṇhānirodhañ-ca pajānāti taṇhānirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso taṇhā, katamo taṇhāsamudayo, katamo taṇhānirodho, katamā taṇhānirodhagāminī-paṭipadā: Cha-y-ime āvuso taṇhākāyā: rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. Vedanāsamudayā taṇhāsamudayo, vedanānirodhā taṇhānirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo taṇhānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ taṇhaṁ pajānāti, evaṁ taṇhāsamudayaṁ pajānāti, evaṁ taṇhānirodhaṁ pajānāti, evaṁ taṇhānirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako vedanañ-ca pajānāti vedanāsamudayañ-ca pajānāti vedanānirodhañ-ca pajānāti vedanānirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso vedanā, katamo vedanāsamudayo, katamo vedanānirodho, katamā vedanānirodhagāminī-paṭipadā: Cha-y-ime āvuso vedanākāyā: cakkhusamphassajā vedanā, sotasamphassajā vedanā, ghānasamphassajā vedanā, jivhāsamphassajā vedanā, kāyasamphassajā vedanā, manosamphassajā vedanā. Phassasamudayā vedanāsamudayo, phassanirodhā vedanānirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo vedanānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi.

Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ vedanaṁ pajānāti, evaṁ vedanāsamudayaṁ pajānāti, evaṁ vedanānirodhaṁ pajānāti evaṁ vedanānirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho ... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako phassañ-ca pajānāti phassasamudayañ-ca pajānāti phassanirodhañ-ca pajānāti phassanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamo pana āvuso phasso, katamo phassasamudayo, katamo phassanirodho katamā phassanirodhagāminī-paṭipadā: Cha-y-ime āvuso phassakāyā: cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. Saḷāyatanasamudayā phassasamudayo, saḷāyatananirodhā phassanirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo phassanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ phassaṁ pajānāti, evaṁ phassasamudayaṁ pajānāti, evaṁ phassanirodhaṁ pajānāti, evaṁ phassanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman-ti.

Sādh' āvuso ti kho ... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako saḷāyatanañ-ca pajānāti saḷāyatanasamudayañ-ca pajānāti saḷāyatananirodhañ-ca pajānāti saḷāyatananirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso saḷāyatanaṁ, katamo saḷāyatanasamudayo, katamo saḷāyatananirodho, katamā saḷāyatananirodhagāminī-paṭipadā: Cha-y-imāni āvuso āyatanāni: cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. Nāmarūpasamudayā saḷāyatanasamudayo, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saḷāyatananirodhagāminī-paṭipadā seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasavāko evaṁ saḷāyatanaṁ pajānāti, evaṁ saḷāyatanasamudayaṁ pajānāti, evaṁ saḷāyatananirodhaṁ

pajānāti, evaṁ saḷāyatananirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho ... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako nāmarūpañ - ca pajānāti nāmarūpasamudayañ - ca pajānāti nāmarūpanirodhañ - ca pajānāti nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso nāmarūpaṁ, katamo nāmarūpasamudayo, katamo nāmarūpanirodho, katamā nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadā: Vedanā saññā cetanā phasso manasikāro, idaṁ vuccat' āvuso nāmaṁ; cattāri ca mahābhūtāni catunnañ - ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpaṁ, idaṁ vuccat' āvuso rūpaṁ; iti idañ - ca nāmaṁ idañ - ca rūpaṁ idaṁ vuccat' āvuso nāmarūpaṁ. Viññāṇasamudayā nāmarūpasamudayo, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, ayam - eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ nāmarūpaṁ pajānāti, evaṁ nāmarūpasamudayaṁ pajānāti, evaṁ nāmarūpanirodhaṁ pajānāti, evaṁ nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchuṁ: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako viññāṇañ - ca pajānāti viññāṇasamudayañ - ca pajānāti viññāṇanirodhañ - ca pajānāti viññāṇanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamaṁ pan' āvuso viññāṇaṁ, katamo viññāṇasamudayo, katamo viññāṇanirodho, katamā viññāṇanirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - ime āvuso viññāṇakāyā: cakkhuviññāṇaṁ sotaviññāṇaṁ ghānaviññāṇaṁ jivhāviññāṇaṁ kāyaviññāṇaṁ manoviññāṇaṁ. Saṅkhārasamudayā viññāṇasamudayo, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, ayam - eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo viññāṇanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ viññāṇaṁ pajānāti, evaṁ viññāṇasamudayaṁ pajānāti, evaṁ viññāṇanirodhaṁ pajānāti, evaṁ viññāṇanirodhagāminī-paṭipadaṁ pa-

jānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti — pe —.

Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako saṅkhārañ - ca pajānāti saṅkhārasamudayañ-ca pajānāti saṅkhāranirodhañ - ca pajānāti saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katame pan' āvuso saṅkhārā, katamo saṅkhārasamudayo, katamo saṅkhāranirodho, katamā saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso saṅkhārā: kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro: Avijjāsamudayā saṅkhārasamudayo, avijjānirodhā saṅkhāranirodho. ayam - eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadā, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ saṅkhāraṁ pajānāti, evaṁ saṅkhārasamudayaṁ pajānāti, evaṁ saṅkhāranirodhaṁ pajānāti, evaṁ saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti — pe —.

Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako avijjañ - ca pajānāti avijjāsamudayañ - ca pajānāti avijjānirodhañ - ca pajānāti avijjānirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso avijjā, katamo avijjāsamudayo, katamo avijjānirodho, katamā avijjānirodhagāminī-paṭipadā: Yaṁ kho āvuso dukkhe aññāṇaṁ dukkhasamudaye aññāṇaṁ dukkhanirodhe aññāṇaṁ dukkhanirodhagāminī-paṭipadāya aññāṇaṁ, ayaṁ vuccat' āvuso avijjā. Āsavasamudayā avijjāsamudayo, āsavanirodhā avijjānirodho, ayam - eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo avijjānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ avijjaṁ pajānāti, evaṁ avijjāsamudayaṁ pajānāti, evaṁ avijjānirodhaṁ pajānāti, evaṁ avijjānirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchuṁ: Siyā pan' āvuso añño pi pari-

yāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhamman-ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako āsavañ-ca pajānāti āsavasamudayañ-ca pajānāti āsavanirodhañ-ca pajānāti āsavanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhammaṁ. Katamo pan' āvuso āsavo, katamo āsavasamudayo, katamo āsavanirodho, katamā āsavanirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso āsavā: kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo. Avijjāsamudayā āsavasamudayo, avijjānirodhā āsavanirodho, ayam-eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo āsavanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evaṁ āsavaṁ pajānāti, evaṁ āsavasamudayaṁ pajānāti, evaṁ āsavanirodhaṁ pajānāti, evaṁ āsavanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā asmîti diṭṭhimānānusayaṁ samūhanitvā avijjaṁ pahāya vijjaṁ uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi. dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imaṁ saddhamman-ti.

Idam-avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandun-ti.

SAMMĀDIṬṬHISUTTAṀ NAVAMAṀ.

10.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu viharati; Kammāssadhamman-nāma Kurūnaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo sattānaṁ visuddhiyā

sokapariddavānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthagamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ cattāro satipaṭṭhānā, katame cattāro: Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So sato va assasati, sato passasati. Dīghaṁ vā assasanto: dīghaṁ assasāmîti pajānāti, dīghaṁ vā passasanto: dīghaṁ passasāmîti pajānāti; rassaṁ vā assasanto: rassaṁ assasāmîti pajānāti, rassaṁ vā passasanto: rassaṁ passasāmîti pajānāti. Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati, sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ assasissāmîti sikkhati, passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ passasissāmîti sikkhati. Seyyathā pi bhikkhave dakkho bhamakāro vā bhamakārantevāsī vā dīghaṁ vā añchanto: dīghaṁ añchāmîti pajānāti, rassaṁ vā añchanto: rassaṁ añchāmîti pajānāti, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu dīghaṁ vā assasanto: dīghaṁ assasāmîti pajānāti — pe — passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ passasissāmîti sikkhati. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati, bahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati; samudayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati. Atthi kāyo ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu gacchanto vā: gacchāmîti pajānāti, ṭhito vā: ṭhito 'mhîti pajānāti, nisinno vā

nisinno 'mhîti pajānāti. sayāno vā: sayāno 'mhîti pajānāti, yathā yathā vā pan' assa kāyo paṇihito hoti tathā tathā naṁ pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite s. h., saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe s. h., asite pīte khāyite sāyite s. h., uccārapassāvakamme s. h., gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūrannānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahāru aṭṭhī aṭṭhimiñjā vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ, pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttan-ti. Seyyathā pi bhikkhave ubhatomukhā mutoḷī pūrā nānāvihitassa dhaññassa, seyyathîdaṁ: sālīnaṁ vīhīnaṁ muggānaṁ māsānaṁ tilānaṁ taṇḍulānaṁ, tam-enaṁ cakkhumā puriso muñcitvā paccavekkheyya: ime sālī, ime vīhī, ime muggā, ime māsā, ime tilā, ime taṇḍulā ti, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūrannānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahāru aṭṭhī aṭṭhimiñjā vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ, pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttan-ti. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātûti.

Seyyathā pi bhikkhave dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā gāviṁ vadhitvā cātummahāpathe bilaso paṭivibhajitvā nisinno assa, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātûti. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ ekāhamataṁ vā dvīhamataṁ vā tīhamataṁ vā uddhumātakaṁ vinīlakaṁ vipubbakajātaṁ, so imam-eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam-pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī etaṁ anatīto ti. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati ... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ kākehi vā khajjamānaṁ kulalehi vā khajjamānaṁ gijjhehi vā khajjamānaṁ supāṇehi vā khajjamānaṁ sigālehi vā khajjamānaṁ vividhehi vā pāṇakajātehi khajjamānaṁ. so imam-eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam-pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī etaṁ anatīto ti. Iti ajjhattaṁ vā k. k. viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu k. k. viharati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ, aṭṭhikasaṅkhalikaṁ samaṁsalohitaṁ nahārusambandhaṁ, — aṭṭhikasaṅkhalikaṁ nimmaṁsa-lohitamakkhitaṁ nahārusambandhaṁ, — aṭṭhikasaṅkhalikaṁ apagatamaṁsalohitaṁ nahārusambandhaṁ, — aṭṭhikāni apagatasambandhāni disāvidisā vikkhittāni, aññena hatthaṭṭhikaṁ aññena pādaṭṭhikaṁ aññena jaṅghaṭṭhikaṁ aññena ūraṭṭhikaṁ aññena kaṭaṭṭhikaṁ aññena piṭṭhikaṇṭakaṁ aññena sīsakaṭāhaṁ, so imam-eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam-pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī etaṁ anatīto ti. Iti ajjhattaṁ vā k. k. viharati ... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu k. k. viharati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ, aṭṭhikāni setāni saṅkhavaṇṇūpanibhāni, — aṭṭhikāni puñjakitāni terovassikāni, — aṭṭhikāni pūtīni cuṇṇa-

kajātāni, so imam-eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam-pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī etaṁ anatīto ti. Iti ajjhattaṁ vā k. k. viharati, bahiddhā vā k. k. viharati, ajjhattabahiddhā vā k. k. viharati; samudayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati. Atthi kāyo ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu sukhaṁ vedanaṁ vediyamāno: sukhaṁ vedanaṁ vediyāmîti pajānāti, dukkhaṁ vedanaṁ vediyamāno: dukkhaṁ v. v. pajānāti. adukkham-asukhaṁ vedanaṁ vediyamāno: adukkham-asukhaṁ v. v. pajānāti; sāmisaṁ vā sukhaṁ vedanaṁ vediyamāno: sāmisaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyāmîti pajānāti, nirāmisaṁ vā sukhaṁ..., sāmisaṁ vā dukkhaṁ...., nirāmisaṁ vā dukkhaṁ..., sāmisaṁ vā adukkham-asukhaṁ..., nirāmisaṁ vā adukkham-asukhaṁ vedanaṁ vediyamāno: nirāmisaṁ adukkham-asukhaṁ vedanaṁ vediyāmîti pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā vedanāsu vedanānupassī viharati, bahiddhā vā v. v. viharati, ajjhattabahiddhā vā v. v. viharati; samudayadhammānupassī vā vedanāsu viharati, vayadhammānupassī vā v. v., samudayavayadhammānupassī vā v. v. Atthi vedanā ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu citte cittānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittan-ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittan-ti pajānāti, sadosaṁ.., vītadosaṁ.., samohaṁ.., vītamohaṁ.., saṅkhittaṁ.., vikkhittaṁ.., mahaggataṁ.., amahaggataṁ.., sa-uttaraṁ.., anuttaraṁ.., samāhitaṁ.., asamāhitaṁ.., vimuttaṁ.., avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittan-ti pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā citte cittānupassī viharati, bahiddhā vā c. c. viharati, ajjhattabahiddhā vā c. c. viharati; samu-

dayadhammānupassī vā cittasmiṁ viharati, vayadhammānupassī vā cittasmiṁ viharati, samudayavayadhammānupassī vā cittasmiṁ viharati. Atthi cittan-ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu citte cittānupassī viharati.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu: Idha bhikkhave bhikkhu santaṁ vā ajjhattaṁ kāmacchandaṁ: atthi me ajjhattaṁ kāmacchando ti pajānāti. asantaṁ vā ajjhattaṁ kāmacchandaṁ: na-tthi me ajjhattaṁ kāmacchando ti pajānāti, yathā ca anuppannassa kāmacchandassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa kāmacchandassa pahānaṁ hoti tañ-ca pajānāti. yathā ca pahīnassa kāmacchandassa āyatiṁ anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ byāpādaṁ: atthi me ajjhattaṁ byāpādo ti ... pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ thīnamiddhaṁ: atthi me ajjhattaṁ thīnamiddhan-ti ... pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ uddhaccakukkuccaṁ: atthi me ajjhattaṁ uddhaccakukkuccan-ti ... pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ vicikicchaṁ: atthi me ajjhattaṁ vicikicchā ti pajānāti. asantaṁ vā ajjhattaṁ vicikicchaṁ: na-tthi me ajjhattaṁ vicikicchā ti pajānāti, yathā ca anuppannāya vicikicchāya uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannāya vicikicchāya pahānaṁ hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahīnāya vicikicchāya āyatiṁ anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dh. dh. viharati, ajjhattabahiddhā vā dh. dh. viharati; samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dh. v., samudayavayadhammānupassī vā dh. v. Atthi dhammā ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhammesu dham-

mānupassī viharati pañcas' upādānakkhandhesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcas' upādānakkhandesu: Idha bhikkhave bhikkhu: iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthagamo; iti vedanā, iti vedanāya s., iti vedanāya a.; iti saññā, iti saññāya s., iti saññāya a.; iti saṅkhārā, iti saṅkhārānaṁ s., iti saṅkhārānaṁ a.; iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthagamo ti, iti ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcas' upādānakkhandhesu.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu: Idha bhikkhave bhikkhu cakkhuñ-ca pajānāti rūpe ca pajānāti, yañ-ca tad-ubhayaṁ paṭicca uppajjati saṁyojanaṁ tañ-ca pajānāti, yathā ca anuppannassa saṁyojanassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa saṁyojanassa pahānaṁ hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahīnassa saṁyojanassa āyatiṁ anuppādo hoti tañ-ca pajānāti; sotañ-ca pajānāti sadde ca pajānāti — pe — ghānañ-ca pajānāti gandhe ca pajānāti — jivhañ-ca pajānāti rase ca pajānāti — kāyañ-ca pajānāti phoṭṭhabbe ca pajānāti — manañ-ca pajānāti dhamme ca pajānāti, yañ-ca tad-ubhayaṁ paṭicca uppajjati saṁyojanaṁ tañ-ca pajānāti, yathā ca anuppannassa saṁyojanassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa saṁyojanassa pahānaṁ hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahīnassa saṁyojanassa āyatiṁ anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu: Idha bhikkhave bhikkhu santaṁ vā ajjhattaṁ satisambojjhaṅgaṁ: atthi me ajjhattaṁ satisambojjhaṅgo ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ satisambojjhaṅgaṁ: na-tthi

me ajjhattaṁ satisambojjhaṅgo ti pajānāti. yathā ca anuppannassa satisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa satisambojjhaṅgassa bhāvanāpāripūrī hoti tañ-ca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ dhammavicayasambojjhaṅgaṁ... Santaṁ vā ajjhattaṁ viriyasambojjhaṅgaṁ... Santaṁ vā ajjhattaṁ pītisambojjhaṅgaṁ... Santaṁ vā ajjhattaṁ passaddhisambojjhaṅgaṁ... Santaṁ vā ajjhattaṁ samādhisambojjhaṅgaṁ... Santaṁ vā ajjhattaṁ upekhāsambojjhaṅgaṁ: atthi me ajjhattaṁ upekhāsambojjhaṅgo ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ upekhāsambojjhaṅgaṁ: na-tthi me ajjhattaṁ upekhāsambojjhaṅgo ti pajānāti. yathā ca anuppannassa upekhāsambojjhaṅgassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa upekhāsambojjhaṅgassa bhāvanāpāripūrī hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu: Idha bhikkhave bhikkhu: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Iti ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dh. dh. viharati, ajjhattabahiddhā vā dh. dh. viharati; samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati. Atthi dhammā ti vā pan' assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva ñāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu.

Yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya satta vassāni, tassa dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā. Tiṭṭhantu bhikkhave satta vassāni, yo hi

koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya cha vassāni pañca vassāni cattāri vassāni tīṇi vassāni dve vassāni ekaṁ vassaṁ — tiṭṭhatu bhikkhave ekaṁ vassaṁ, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya satta māsāni, tassa dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā. Tiṭṭhantu bhikkhave satta māsāni, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya cha māsāni pañca māsāni cattāri māsāni tīṇi māsāni dve māsāni māsaṁ addhamāsaṁ — tiṭṭhatu bhikkhave addhamāso, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya sattāhaṁ, tassa dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā.

Ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo sattānaṁ visuddhiyā sokapariddavānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthagamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ cattāro satipaṭṭhānā ti, iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

SATIPAṬṬHĀNASUTTAM DASAMAM.

MŪLAPARIYĀYAVAGGO PAṬHAMO.

11.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Idh' eva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā

samaṇehi aññe ti, evam-etaṁ bhikkhave sammā sīhanādaṁ nadatha. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ bhikkhave vijjati yaṁ idha aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ: Ko pan' āyasmantānaṁ assāso kiṁ balaṁ yena tumhe āyasmanto evaṁ vadetha: idh' eva samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇehi aññe ti. Evaṁvādino bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evam-assu vacanīyā: Atthi kho no āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā akkhātā ye mayaṁ attani sampassamānā evaṁ vadema: idh' eva samaṇo... samaṇehi aññe ti; katame cattāro: Atthi kho no āvuso Satthari pasādo, atthi dhamme pasādo, atthi sīlesu paripūrakāritā, sahadhammikā kho pana no piyā manāpā gahaṭṭhā c' eva pabbajitā ca. Ime kho no āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā akkhātā ye mayaṁ attani sampassamānā evaṁ vadema: idh' eva samaṇo... samaṇehi aññe ti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ bhikkhave vijjati yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ: Amhākam-pi kho āvuso atthi satthari pasādo, so amhākaṁ satthā, amhākam-pi atthi dhamme pasādo, so amhākaṁ dhammo, mayam-pi sīlesu paripūrakārino yāni amhākaṁ sīlāni, amhākam-pi sahadhammikā piyā manāpā gahaṭṭhā c' eva pabbajitā ca; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kiṁ nānākaraṇaṁ yadidaṁ tumhākañ-c' eva amhākañ-câti. Evaṁvādino bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evam-assu vacanīyā: Kim-pan' āvuso ekā niṭṭhā udāhu puthū niṭṭhā ti. Sammā byākaramānā bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ byākareyyuṁ: Ekā h' āvuso niṭṭhā, na puthū niṭṭhā ti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sarāgassa udāhu vītarāgassâti. Sammā byākaramānā bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ byākareyyuṁ: Vītarāgass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sarāgassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sadosassa udāhu vītadosassâti. Sammā... byākareyyuṁ: Vītadosass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sadosassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā samohassa udāhu vītamohassâti. Sammā... byākareyyuṁ: Vītamohass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā samohassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sataṇhassa udāhu vītataṇhassâti.

Sammā... byākareyyuṁ: Vītataṇhass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sataṇhassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sa-upādānassa udāhu anupādānassâti. Sammā ... byākareyyuṁ: Anupādānass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sa-upādānassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā viddasuno udāhu aviddasuno ti. Sammā... byākareyyuṁ: Viddasuno āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā aviddasuno ti. Sā pan' āvuso niṭṭhā anuruddha-paṭiviruddhassa udāhu ananuruddha-appaṭiviruddhassâti. Sammā... byākareyyuṁ: Ananuruddha-appaṭiviruddhass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā anuruddha-paṭiviruddhassâti. Sā pan' āvuso niṭṭhā papañcārāmassa papañcaratino udāhu nippapañcārāmassa nippapañcaratino ti. Sammā byākaramānā bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ byākareyyuṁ: Nippapañcārāmass' āvuso sā niṭṭhā nippapañcaratino, na sā niṭṭhā papañcārāmassa papañcaratino ti.

Dve 'mā bhikkhave diṭṭhiyo: bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā bhavadiṭṭhiṁ allīnā bhavadiṭṭhiṁ upagatā bhavadiṭṭhiṁ ajjhositā, vibhavadiṭṭhiyā te paṭiviruddhā. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā vibhavadiṭṭhiṁ allīnā vibhavadiṭṭhiṁ upagatā vibhavadiṭṭhiṁ ajjhositā, bhavadiṭṭhiyā te paṭiviruddhā. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā imāsaṁ dvinnaṁ diṭṭhīnaṁ samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ nappajānanti, te sarāgā te sadosā te samohā te sataṇhā te sa-upādānā te aviddasuno te anuruddha-paṭiviruddhā te papañcārāmā papañcaratino, te na parimuccanti jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, na parimuccanti dukkhasmā ti vadāmi. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā imāsaṁ dvinnaṁ diṭṭhīnaṁ samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ pajānanti, te vītarāgā te vītadosā te vītamohā te vītataṇhā te anupādānā te viddasuno te ananuruddha-appaṭiviruddhā te nippapañcārāmā nippapañcaratino, te parimuccanti jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, parimuccanti dukkhasmā ti vadāmi.

Cattār' imāni bhikkhave upādānāni, katamāni cattāri: kāmupādānaṁ diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānaṁ. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa pariññaṁ paññāpenti, na diṭṭhupādānassa pariññaṁ paññāpenti, na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; taṁ kissa hetu: imāni hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā tīṇi ṭhānāni yathābhūtaṁ na-ppajānanti, tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa pariññaṁ paññāpenti, na diṭṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa p. p., diṭṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; taṁ kissa hetu: imāni hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dve ṭhānāni yathābhūtaṁ na-ppajānanti, tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa p. p., diṭṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa p. p., diṭṭhupādānassa p. p., sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; taṁ kissa hetu: imaṁ hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā ekaṁ ṭhānaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānanti, tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpenti: kāmupādānassa p. p., diṭṭhupādānassa p. p., sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa pariññaṁ paññāpenti. Evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye yo satthari pasādo so na sammaggato akkhāyati, yo dhamme pasādo so na sammaggato akkhāyati, yā sīlesu paripūrakāritā sā na sammaggatā akkhāyati, yā sahadhammikesu piyamanāpatā sā na sammaggatā akkhāyati; taṁ kissa hetu: evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ

durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite.

Tathāgato ca kho bhikkhave arahaṁ sammāsambuddho sabbupādānapariññāvādo paṭijānamāno sammā sabbupādānapariññaṁ paññāpeti: kāmupādānassa pariññaṁ paññāpeti, diṭṭhupādānassa p. p., sīlabbatupādānassa p. p., attavādupādānassa pariññaṁ paññāpeti. Evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye yo satthari pasādo so sammaggato akkhāyati, yo dhamme pasādo so sammaggato akkhāyati, yā sīlesu paripūrakāritā sā sammaggatā akkhāyati, yā sahadhammikesu piyamanāpatā sā sammaggatā akkhāyati; taṁ kissa hetu: evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ svākkhāte dhammavinaye suppavedite niyyānike upasamasaṁvattanike sammāsambuddhappavedite.

Ime ca bhikkhave cattāro upādānā kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: ime cattāro upādānā taṇhānidānā taṇhāsamudayā taṇhājātikā taṇhāpabhavā. Taṇhā câyaṁ bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: taṇhā vedanānidānā v. v. vedanāpabhavā. Vedanā câyaṁ bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: vedanā phassanidānā ph. ph. phassapabhavā. Phasso câyaṁ bhikkhave kiṁnidāno k. k. kiṁpabhavo: phasso saḷāyatananidāno s. s. saḷāyatanapabhavo. Saḷāyatanañ-c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: saḷāyatanaṁ nāmarūpanidānaṁ n. n. nāmarūpapabhavaṁ. Nāmarūpañ-c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: nāmarūpaṁ viññāṇanidānaṁ v. v. viññāṇapabhavaṁ. Viññāṇañ-c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: viññāṇaṁ saṅkhāranidānaṁ s. s. saṅkhārapabhavaṁ. Saṅkhārā c' ime bhikkhave kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: saṅkhārā avijjānidānā avijjāsamudayā avijjājātikā avijjāpabhavā. Yato ca kho bhikkhave bhikkhuno avijjā pahīnā hoti vijjā uppannā, so avijjāvirāgā vijjuppādā n' eva kāmupādānaṁ upādiyati, na diṭṭhupādānaṁ upādiyati, na sīlabbatupādānaṁ upādiyati, na attavādupādānaṁ upādiyati; anupādiyaṁ na paritassati, aparitassaṁ paccattaṁ yeva parinibbāyati; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānātîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

CŪḶASĪHANĀDASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

12.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati bahinagare avarapure vanasaṇḍe. Tena kho pana samayena Sunakkhatto Licchaviputto acirapakkanto hoti imasmā dhammavinayā; so Vesāliyaṁ parisatiṁ etaṁ vācaṁ bhāsati: Na-tthi samaṇassa Gotamassa uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso, takkapariyāhataṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ, yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyâti. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisi. Assosi kho āyasmā Sāriputto Sunakkhattassa Licchaviputtassa Vesāliyaṁ parisatiṁ etaṁ vācaṁ bhāsamānassa: Na-tthi samaṇassa Gotamassa uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso, takkapariyāhataṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ, yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyâti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Sunakkhatto bhante Licchaviputto acirapakkanto imasmā dhammavinayā, so Vesāliyaṁ parisatiṁ etaṁ vācaṁ bhāsati: Na-tthi samaṇassa Gotamassa... so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyâti.

Kodhano Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso, kodhā ca pan' assa esā vācā bhāsitā. Avaṇṇaṁ bhāsissāmîti so Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso vaṇṇaṁ yeva Tathāgatassa

bhāsati. Vaṇṇo h' eso Sāriputta Tathāgatassa yo evaṁ vadeyya: yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyâti.

Ayam-pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Ayam-pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti: eko pi hutvā bahudhā hoti, bahudhā pi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathā pi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gacchati seyyathā pi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamati seyyathā pi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasati parimajjati, yāva Brahmalokā pi kāyena vasaṁ vattetiti. Ayam-pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike câti. Ayam-pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti: sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittan-ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittan-ti pajānāti — pe — saṅkhittaṁ .., vikkhittaṁ .., mahaggataṁ .., amahaggataṁ ... sa-uttaraṁ .., anuttaraṁ .., samāhitaṁ ... asamāhitaṁ ... vimuttaṁ .., avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittan-ti pajānātîti.

Dasa kho pan' imāni Sāriputta Tathāgatassa Tathāgatabalāni yehi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṇ-ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti, katamāni dasa: Idha Sāriputta Tathāgato ṭhānañ-ca ṭhānato aṭṭhānañ-ca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta Tathāgato ṭhānañ-ca ṭhānato aṭṭhānañ-ca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāti, idam-pi Sāriputta Tathā-

gatassa Tathāgatabalaṁ hoti yaṁ balaṁ āgamma Tathāgato āsabhaṇ-ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato atītānāgatapaccuppannānaṁ kammasamādānānaṁ ṭhānaso hetuso vipākaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta Tathāgato atītānāgatapaccuppannānaṁ . . pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato sabbatthagāminiṁ paṭipadaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato anekadhātu-nānādhātu-lokaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato sattānaṁ nānādhimuttikataṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta ... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato parasattānaṁ parapuggalānaṁ indriyaparopariyattaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato jhāna-vimokha-samādhi-samāpattīnaṁ saṅkilesaṁ vodānaṁ vuṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yam-pi Sāriputta... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. seyyathīdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrâp' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti, iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Yam-pi Sāriputta... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena s. manoduccaritena s. ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa

bhedā, param - maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena s. manosucaritena s. ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Yam - pi Sāriputta ... pavatteti. Puna ca paraṁ Sāriputta Tathāgato āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Yam - pi Sāriputta Tathāgato āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe vā dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idam - pi Sāriputta Tathāgatassa Tathāgatabalaṁ hoti yaṁ balaṁ āgamma Tathāgato āsabhaṇ - ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti.

Imāni kho Sāriputta dasa Tathāgatassa Tathāgatabalāni yehi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṇ - ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti. Yo kho maṁ Sāriputta evaṁ jānantaṁ evaṁ passantaṁ evaṁ vadeyya: Na - tthi samaṇassa Gotamassa uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso, takkapariyāhataṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānan - ti, taṁ Sāriputta vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Seyyathā pi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭhe va dhamme aññaṁ ārādheyya, evaṁsampadam - idaṁ Sāriputta vadāmi: taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Cattār' imāni Sāriputta Tathāgatassa vesārajjāni yehi vesārajjehi samannāgato Tathāgato āsabhaṇ - ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti, katamāni cattāri: Sammāsambuddhassa te paṭijānato ime dhammā anabhisambuddhā ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā Māro vā Brahmā vā koci vā lokasmiṁ

saha dhammena paṭicodessatîti nimittam - etaṁ Sāriputta na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ Sāriputta nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi. Khīṇāsavassa te paṭijānato ime āsavā aparikkhīṇā ti, tatra vata maṁ ... na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ ... viharāmi. Ye kho pana te antarāyikā dhammā vut'ā te paṭisevato nâlaṁ antarāyāyâti, tatra vata maṁ ... na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ ... viharāmi. Yassa kho pana te atthāya dhammo desito so na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyâti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā Māro vā Brahmā vā koci vā lokasmiṁ saha dhammena paṭicodessatîti nimittam - etaṁ na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ Sāriputta nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

Imāni kho Sāriputta cattāri Tathāgatassa vesārajjāni yehi ... pavatteti. Yo kho maṁ Sāriputta evaṁ jānantaṁ ... evaṁ niraye.

Aṭṭha kho imā Sāriputta parisā, katamā aṭṭha: khattiyaparisā brāhmaṇaparisā gahapatiparisā samaṇaparisā Cātummahārājikaparisā Tāvatiṁsaparisā Māraparisā Brahmaparisā. Imā kho Sāriputta aṭṭha parisā. Imehi kho Sāriputta catuhi vesārajjehi samannāgato Tathāgato imā aṭṭha parisā upasaṅkamati ajjhogāhati. Abhijānāmi kho panâhaṁ Sāriputta anekasataṁ khattiyaparisaṁ upasaṅkamitā, tatra pi mayā sannisinnapubbañ - c' eva sallapitapubbañ - ca sākacchā ca samāpajjitapubbā. Tatra vata maṁ bhayaṁ vā sārajjaṁ vā okkamissatîti nimittam - etaṁ Sāriputta na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ Sāriputta nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi. Abhijānāmi kho panâhaṁ Sāriputta anekasataṁ brāhmaṇaparisaṁ — pe — gahapatiparisaṁ — samaṇaparisaṁ — Cātummahārājikaparisaṁ — Tāvatiṁsaparisaṁ — Māraparisaṁ — Brahmaparisaṁ upasaṅkamitā, tatra pi mayā sannisinnapubbañ - c' eva sallapitapubbañ - ca sākacchā ca samāpajjitapubbā. Tatra vata maṁ bhayaṁ vā sārajjaṁ vā okkamissatîti nimittam - etaṁ Sāriputta na samanupassāmi. Etaṁ p' ahaṁ Sāriputta nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesā-

rajjappatto viharāmi. Yo kho maṁ Sāriputta evaṁ jānantaṁ... evaṁ niraye.

Catasso kho imā Sāriputta yoniyo, katamā catasso: aṇḍajā yoni, jalābujā yoni, saṁsedajā yoni, opapātikā yoni. Katamā ca Sāriputta aṇḍajā yoni: Ye kho te Sāriputta sattā aṇḍakosaṁ abhinibbhijja jāyanti, ayaṁ vuccati Sāriputta aṇḍajā yoni. Katamā ca Sāriputta-jalābujā yoni: Ye kho te Sāriputta sattā vatthikosaṁ abhinibbhijja jāyanti, ayaṁ vuccati Sāriputta jalābujā yoni. Katamā ca Sāriputta saṁsedajā yoni: Ye kho te Sāriputta sattā pūtimacche vā jāyanti pūtikuṇape vā pūtikummāse vā candanikāya vā oḷigalle vā jāyanti, ayaṁ vuccati Sāriputta saṁsedajā yoni. Katamā ca Sāriputta opapātikā yoni: Devā nerayikā ekacce ca manussā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ vuccati Sāriputta opapātikā yoni.

Imā kho Sāriputta catasso yoniyo. Yo kho maṁ Sāriputta evaṁ jānantaṁ... evaṁ niraye.

Pañca kho imā Sāriputta gatiyo, katamā pañca: nirayo tiracchānayoni pittivisayo manussā devā. Nirayañ-câhaṁ Sāriputta pajānāmi nirayagāmiñ-ca maggaṁ nirayagāminiñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati tañ-ca pajānāmi. Tiracchānayoniñ-câhaṁ Sāriputta pajānāmi tiracchānayonigāmiñ-ca maggaṁ tiracchānayonigāminiñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca kayassa bhedā param-maraṇā tiracchānayoniṁ upapajjati tañ-ca pajānāmi. Pittivisayañ-câhaṁ Sāriputta pajānāmi pittivisayagāmiñ-ca maggaṁ pittivisayagāminiñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param-maraṇā pittivisayaṁ upapajjati tañ-ca pajānāmi. Manusse câhaṁ Sāriputta pajānāmi manussalokagāmiñ-ca maggaṁ manussalokagāminiñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param-maraṇā manussesu upapajjati tañ-ca pajānāmi. Deve câhaṁ Sāriputta pajānāmi devalokagāmiñ-ca maggaṁ devalokagāminiñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati tañ-ca pajānāmi. Nibbānañ-câhaṁ Sāriputta pajānāmi nibbānagāmiñ-ca maggaṁ nibbānagā-

miniñ-ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati tañ-ca pajānāmi.'

Idhâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ ekantadukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta aṅgārakāsu sādhikaporisā pūr' aṅgārānaṁ vītaccikānaṁ vītadhūmānaṁ, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva aṅgārakāsuṁ paṇidhāya, tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā imaṁ yeva aṅgārakāsuṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena tassā aṅgārakāsuyā patitaṁ ekantadukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ ekantadukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānaṁ.

Idha panâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā kāyassa bhedā param-maraṇā tiracchānayoniṁ upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-maraṇā tiracchānayoniṁ upapannaṁ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta gūthakūpo sādhikaporiso pūro gūthassa, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto

ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva gūthakūpaṁ paṇidhāya, tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā imaṁ yeva gūthakūpaṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena tasmiṁ gūthakūpe patitaṁ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ ... vediyamānaṁ.

Idhâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo ... param-maraṇā pittivisayaṁ upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi ... pittivisayaṁ upapannaṁ dukkhabahulā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta rukkho visame bhūmibhāge jāto tanupattapalāso kabaracchāyo, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva rukkhaṁ paṇidhāya, tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ paṭipanno yathā imaṁ yeva rukkhaṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena tassa rukkhassa chāyāya nisinnaṁ vā nipannaṁ vā dukkhabahulā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ ... vediyamānaṁ.

Idha panâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo ... param-maraṇā manussesu upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi ... manussesu upapannaṁ sukhabahulā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta rukkho same bhūmibhāge jāto bahalapattapalāso sandacchāyo, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva rukkhaṁ paṇidhāya, tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā imaṁ yeva rukkhaṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena tassa rukkhassa chāyāya nisinnaṁ vā nipannaṁ vā sukhabahulā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ ... vediyamānaṁ.

Idhâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo ... param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissatîti; tam-enaṁ passāmi... sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannaṁ ekantasukhā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta pāsādo. tatr' assa kūṭāgāraṁ ullittāvalittaṁ nivātaṁ phassitaggaḷaṁ pihitavātapānaṁ. tatr' assa pallaṅko gonakatthato paṭikatthato paṭalikatthato kadalimigapavarapaccattharaṇo sa-uttaracchado ubhatolohitakūpadhāno, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva pāsādaṁ paṇidhāya. tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā imaṁ yeva pāsādaṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena tasmiṁ pāsāde tasmiṁ kūṭāgāre tasmiṁ pallaṅke nisinnaṁ vā nipannaṁ vā ekantasukhā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ ... vediyamānaṁ.

Idha panâhaṁ Sāriputta ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatîti; tam-enaṁ passāmi aparena samayena āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantaṁ ekantasukhā vedanā vediyamānaṁ. Seyyathā pi Sāriputta pokkharaṇī acchodakā sātodakā sītodakā setakā sūpatitthā ramaṇīyā, avidūre c' assā tibbo vanasaṇḍo, atha puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva pokkharaṇiṁ paṇidhāya, tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Tathā 'yaṁ bhavaṁ puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā imaṁ yeva pokkharaṇiṁ āgamissatîti; tam-enaṁ passeyya aparena samayena taṁ pokkharaṇiṁ ogāhitvā nahātvā ca pivitvā ca sabbadarathakilamathapariḷāhaṁ paṭippassambhetvā paccuttaritvā tasmiṁ vanasaṇḍe nisinnaṁ vā

nipannaṁ vā ekantasukhā vedanā vediyamānaṁ; evam-eva kho ahaṁ Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yaṁ puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggaṁ samārūḷho yathā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatîti; tam-enaṁ passāmi aparena samayena āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantaṁ ekantasukhā vedanā vediyamānaṁ.

Imā kho Sāriputta pañca gatiyo. Yo kho maṁ Sāriputta evaṁ jānantaṁ evaṁ passantaṁ evaṁ vadeyya: Na-tthi samaṇassa Gotamassa uttariṁ manussadhammā alamariya-ñāṇadassanaviseso, takkapariyāhataṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānan-ti, taṁ Sāriputta vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Seyyathā pi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭhe va dhamme aññaṁ ārādheyya, evaṁ-sampadam-idaṁ Sāriputta vadāmi: taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Abhijānāmi kho panâhaṁ Sāriputta caturaṅgasamannāgataṁ brahmacariyaṁ caritā: tapassī sudaṁ homi paramatapassī, lūkhas-sudaṁ homi paramalūkho, jegucchī sudaṁ homi paramajegucchī, pavivittas-sudaṁ homi paramapavivitto.

Tatra-ssu me idaṁ Sāriputta tapassitāya hoti: acelako homi muttācāro hatthāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko, nâbhihaṭaṁ na uddissakaṭaṁ na nimantanaṁ sādiyāmi; so na kumbhīmukhā patigaṇhāmi, na kaḷopimukhā patigaṇhāmi, na eḷakamantaraṁ na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pivāmi. So ekāgāriko vā homi ekālopiko, dvā-

gāriko vā homi dvālopiko — sattāgāriko vā homi sattālopiko. Ekissā pi dattiyā yāpemi, dvīhi pi dattīhi yāpemi — sattahi pi dattīhi yāpemi. Ekāhikam-pi āhāraṁ āhāremi, dvīhikam-pi āhāraṁ āhāremi — sattāhikam-pi āhāraṁ āhāremi. Iti evarūpaṁ addhamāsikam-pi pariyāyabhattabhojanānuyogam-anuyutto viharāmi. So sākabhakkho vā homi, sāmākabhakkho vā homi, nīvārabhakkho .., daddulabhakkho .., haṭabhakkho .., kaṇabhakkho .., ācāmabhakkho .., piññākabhakkho .., tiṇabhakkho .., gomayabhakko vā homi; vanamūlaphalāhāro yāpemi pavattaphalabhojī. So sāṇāni pi dhāremi, masāṇāni pi dhāremi, chavadussāni pi dh., paṁsukūlāni pi dh., tirīṭāni pi dh., ajinam-pi dh., ajinakkhipam-pi dh., kusacīram-pi dh., vākacīram-pi dh., phalakacīram-pi dh., kesakambalam-pi dh.. vālakambalam-pi dh., ulūkapakkham-pi dhāremi. Kesamassulocako pi homi kesamassulocanānuyogam-anuyutto, ubbhaṭṭhako pi homi āsanapaṭikkhitto, ukkuṭiko pi homi ukkuṭikappadhānam-anuyutto, kaṇṭakāpassayiko pi homi kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappemi, sāyatatiyakam-pi udakorohaṇānuyogam-anuyutto viharāmi. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam-anuyutto viharāmi. Idaṁ su me Sāriputta tapassitāya hoti.

Tatra-ssu me idaṁ Sāriputta lūkhasmiṁ hoti: nekavassagaṇikaṁ rajojallaṁ kāye sannicitaṁ hoti papaṭikajātaṁ. Seyyathā pi Sāriputta tindukākhāṇu nekavassagaṇiko sannicito hoti papaṭikajāto, evam-eva-ssu me Sāriputta nekavassagaṇikaṁ rajojallaṁ kāye sannicitaṁ hoti papaṭikajātaṁ. Tassa mayhaṁ Sāriputta na evaṁ hoti: Aho vatâhaṁ imaṁ rajojallaṁ pāṇinā parimajjeyyaṁ, aññe vā pana me imaṁ rajojallaṁ pāṇinā parimajjeyyun-ti. Evam-pi me Sāriputta na hoti. Idaṁ su me Sāriputta lūkhasmiṁ hoti.

Tatra-ssu me idaṁ Sāriputta jegucchismiṁ hoti: so kho ahaṁ Sāriputta sato va abhikkamāmi sato paṭikkamāmi, yāva udabindumhi pi me dayā paccupaṭṭhitā hoti: mā 'haṁ khuddake pāṇe visamagate saṅghātaṁ āpādessan-ti. Idaṁ su me Sāriputta jegucchismiṁ hoti.

Tatra-ssu me idaṁ Sāriputta pavivittasmiṁ hoti: so

kho ahaṁ Sāriputta aññataraṁ araññāyatanaṁ ajjhogāhitvā viharāmi, yadā passāmi gopālakaṁ vā pasupālakaṁ vā tiṇahārakaṁ vā kaṭṭhahārakaṁ vā vanakammikaṁ vā, vanena vanaṁ gahanena gahanaṁ ninnena ninnaṁ thalena thalaṁ papatāmi, taṁ kissa hetu: mā maṁ te addasaṁsu ahañ-ca mā te addasan-ti. Seyyathā pi Sāriputta araññako migo manusse disvā vanena vanaṁ gahanena gahanaṁ ninnena ninnaṁ thalena thalaṁ papatati, evam-eva kho ahaṁ Sāriputta yadā passāmi gopālakaṁ vā pasupālakaṁ vā tiṇahārakaṁ vā kaṭṭhahārakaṁ vā vanakammikaṁ vā, vanena vanaṁ gahanena gahanaṁ ninnena ninnaṁ thalena thalaṁ papatāmi, taṁ kissa hetu: mā maṁ te addasaṁsu ahañ-ca mā te addasan-ti. Idaṁ su me Sāriputta pavivittasmiṁ hoti.

So kho ahaṁ Sāriputta ye te goṭṭhā paṭṭhitagāvo apagatagopālakā tattha catukuṇḍiko upasaṅkamitvā yāni tāni vacchakānaṁ taruṇakānaṁ dhenupakānaṁ gomayāni tāni sudam āhāremi. Yāva kīvañ-ca me Sāriputta sakaṁ muttakarīsaṁ apariyādiṇṇaṁ hoti, sakaṁ yeva sudaṁ muttakarīsaṁ āhāremi. Idaṁ su me Sāriputta mahāvikaṭabhojanasmiṁ hoti.

So kho ahaṁ Sāriputta aññataraṁ bhiṁsanakaṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā viharāmi. Tatra sudaṁ Sāriputta bhiṁsanakassa vanasaṇḍassa bhiṁsanakatasmiṁ hoti: yo koci avītarāgo taṁ vanasaṇḍaṁ pavisati yebhuyyena lomāni haṁsanti. So kho ahaṁ Sāriputta yā tā rattīyo sītā hemantikā antaraṭṭhake himapātasamaye tathārūpāsu rattisu rattiṁ abbhokāse viharāmi divā vanasaṇḍe, gimhānaṁ pacchime māse divā abbhokāse viharāmi rattiṁ vanasaṇḍe. Api-ssu maṁ Sāriputta ayaṁ anacchariyā gāthā paṭibhāsi pubbe assutapubbā:

So tatto so sīno, eko bhiṁsanake vane,
naggo na c' aggim-āsīno, esanāpasuto munîti.

So kho ahaṁ Sāriputta susāne seyyaṁ kappemi chavaṭṭhikāni upadhāya. Api-ssu maṁ Sāriputta gomaṇḍalā upasaṅkamitvā oṭṭhubhanti pi omuttenti pi, paṁsukena okiranti pi, kaṇṇasotesu pi salākaṁ pavesenti. Na kho panâhaṁ Sāriputta abhijānāmi tesu pāpakaṁ cittaṁ uppādetā. Idaṁ su me Sāriputta upekhāvihārasmiṁ hoti.

Santi kho pana Sāriputta eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: āhārena suddhîti; te evaṁ āhaṁsu: kolehi yāpemâti, te kolam-pi khādanti, kolacuṇṇam-pi khādanti, kolodakam-pi pivanti, anekavihitam-pi kolavikatiṁ paribhuñjanti. Abhijānāmi kho panâhaṁ Sāriputta ekaṁ yeva kolaṁ āhāraṁ āhāritā. Siyā kho pana te Sāriputta evam-assa: mahā nūna tena samayena kolo ahosîti. Na kho pan' etaṁ Sāriputta evaṁ daṭṭhabbaṁ, tadā pi etaparamo yeva kolo ahosi seyyathā pi etarahi. Tassa mayhaṁ Sāriputta ekaṁ yeva kolaṁ āhāraṁ āhārayato adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti: seyyathā pi nāma āsītikapabbāni vā kālāpabbāni vā evam-eva-ssu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadaṁ evam-eva-ssu me ānisadaṁ hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma vaṭṭanāvaḷī evam-eva-ssu me piṭṭhikaṇṭako unnatāvanato hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam-eva-ssu me phāsuḷiyo oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti evam-eva-ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena samputito hoti sammilāto evam-eva-ssu me sīsacchavi samputitā hoti sammilātā tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta: udaracchaviṁ parimasissāmîti piṭṭhikaṇṭakaṁ yeva pariganhāmi, piṭṭhikaṇṭakaṁ parimasissāmîti udaracchaviṁ yeva pariganhāmi, yāva-ssu me Sāriputta udaracchavi piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta: vaccaṁ vā muttaṁ vā karissāmîti tatth' eva avakujjo papatāmi tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta tam-eva kāyaṁ assāsento pāṇinā gattāni anomajjāmi, tassa mayhaṁ Sāriputta pāṇinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya.

Santi kho pana Sāriputta eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: āhārena suddhîti; te evam-āhaṁsu: muggehi yāpema — pe — tilehi yāpema — taṇḍulehi yāpemâti, te taṇḍulam-pi khādanti, taṇḍulacuṇṇam-pi khādanti,

taṇḍulodakam-pi pivanti, anekavihitam-pi taṇḍulavikatiṁ paribhuñjanti. Abhijānāmi kho panâhaṁ Sāriputta ekaṁ yeva taṇḍulaṁ āhāraṁ āharitā. Siyā kho pana te Sāriputta evam-assa: mahā nūna tena samayena taṇḍulo ahosîti. Na kho pan' etaṁ Sāriputta evaṁ daṭṭhabbaṁ, tadā pi etaparamo yeva taṇḍulo ahosi seyyathā pi etarahi. Tassa mayhaṁ Sāriputta ekaṁ yeva taṇḍulaṁ āhāraṁ āhārayato adhimattakasimānaṁ patto kāyo hotī: seyyathā pi nāma āsītikapabbāni vā kālā-pabbāni vā evam-eva-ssu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadaṁ evam-eva-ssu me ānisadaṁ hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma vaṭṭanāvaḷī evam-eva-ssu me piṭṭhikaṇṭako unnatāvanato hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya go-pānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam-eva-ssu me phāsuḷiyo oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dis-santi evam-eva-ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīra-gatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena samputito hoti sammilāto evam-eva-ssu me sīsacchavi samputitā hoti sam-milātā tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta: uda-racchaviṁ parimasissāmîti piṭṭhikaṇṭakaṁ yeva pariganhāmi, piṭṭhikaṇṭakaṁ parimasissāmîti udaracchaviṁ yeva parigaṇ-hāmi, yāva-ssu me Sāriputta udaracchavi piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta: vaccaṁ vā muttaṁ vā karissāmîti tatth' eva avakujjo papa-tāmi tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Sāriputta tam-eva kāyaṁ assāsento pāṇinā gattāni anomajjāmi, tassa may-haṁ Sāriputta pāṇinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya. Tāya pi kho ahaṁ Sāriputta iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nâj-jhagamaṁ uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassana-visesaṁ, taṁ kissa hetu: imissā yeva ariyāya paññāya ana-dhigamā yā 'yaṁ ariyā paññā adhigatā ariyā niyyānikā niy-yāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya.

Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: saṁsārena sud-dhîti. Na kho pana so Sāriputta saṁsāro sulabharūpo yo mayā

asaṁsaritapubbo iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhāvāsehi devehi; Suddhāvāse câhaṁ Sāriputta deve saṁsareyyaṁ, na-y-imaṁ lokaṁ punar-āgaccheyyaṁ. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: upapattiyā suddhîti. Na kho pana sā Sāriputta upapatti sulabharūpā yā mayā anupapannapubbā iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhāvāsehi devehi; Suddhāvāse câhaṁ Sāriputta deve upapajjeyyaṁ, na-y-imaṁ lokaṁ punar-āgaccheyyaṁ. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: āvāsena suddhîti. Na kho pana so Sāriputta āvāso sulabharūpo yo 'mayā anāvutthapubbo iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhāvāsehi devehi; Suddhāvāse câhaṁ Sāriputta deve vaseyyaṁ, na-y-imaṁ lokaṁ punar-āgaccheyyaṁ. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: Yaññena suddhîti. Na kho pana so Sāriputta yañño sulabharūpo yo mayā ayiṭṭhapubbo iminā dīghena addhunā, tañ-ca kho raññā vā satā khattiyena muddhāvasittena brāhmaṇena vā mahāsālena. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: aggiparicariyāya suddhîti. Na kho pana so Sāriputta aggi sulabharūpo yo mayā aparicinnapubbo iminā dīghena addhunā, tañ-ca kho raññā vā satā khattiyena muddhāvasittena brāhmaṇena vā mahāsālena.

Santi kho pana Sāriputta eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: yāvad-evâyaṁ bhavaṁ puriso daharo hoti yuvā susu kāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā, tāvad-eva paramena paññāveyyattiyena samannāgato hoti; yato ca kho ayaṁ bhavaṁ puriso jiṇṇo hoti vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, asītiko vā navutiko vā vassasatiko vā jātiyā, atha tamhā paññāveyyattiyā parihāyatîti. Na kho pan' etaṁ Sāriputta evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ kho pana Sāriputta etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, asītiko me vayo vattati. Idha me assu Sāriputta cattāro sāvakā vassasatāyukā vassasatajīvino paramāya satiyā ca gatiyā ca dhitiyā ca samannāgatā paramena ca paññāveyyattiyena; seyyathā pi Sāriputta daḷhadhammo dhanuggaho sikkhito katahattho katūpāsano lahukena asanena appakasiren' eva tiriyaṁ tālacchāyaṁ atipāteyya, evaṁ adhimattasatimanto evaṁ adhimattagatimanto

evaṁ adhimattadhitimanto evaṁ paramena paññāveyyattiyena samannāgatā. Te maṁ catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ upādāy' upādāya pañhaṁ puccheyyuṁ. puṭṭho puṭṭho câhaṁ tesaṁ byākareyyaṁ, byākatañ-ca me byākatato dhāreyyuṁ, na ca maṁ dutiyakaṁ uttariṁ paripuccheyyuṁ, aññatra asita-pīta-khāyita-sāyitā, aññatra uccārapassāvakammā, aññatra niddā-kilamathapaṭivinodanā. Apariyādiṇṇā yev' assa Sāriputta Tathāgatassa dhammadesanā, apariyādiṇṇaṁ yev' assa Tathāgatassa dhammapadabyañjanaṁ, apariyādiṇṇaṁ yev' assa Tathāgatassa pañhapaṭibhānaṁ, atha me te cattāro sāvakā vassasatāyukā vassasatajīvino vassasatassa accayena kālaṁ kareyyuṁ. Mañcakena ce pi maṁ Sāriputta pariharissatha n' ev' atthi Tathāgatassa paññāveyyattiyassa aññathattaṁ. Yaṁ kho taṁ Sāriputta sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan-ti, mam-eva taṁ sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo ... devamanussānan-ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Nāgasamālo Bhagavato piṭṭhito ṭhito hoti Bhagavantaṁ vījayamāno. Atha kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, api ca me bhante imaṁ dhammapariyāyaṁ sutvā lomāni haṭṭhāni. Konāmo ayaṁ bhante dhammapariyāyo ti. — Tasmātiha tvaṁ Nāgasamāla imaṁ dhammapariyāyaṁ Lomahaṁsanapariyāyo t' eva naṁ dhārehîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Nāgasamālo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

MAHĀSĪHANĀDASUTTAṀ DUTIYAṂ.

13.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho sambahulā bhikkhū pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ

ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etad-ahosi: Atippago kho tāva Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carituṁ, yan-nūna mayaṁ yen' aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo ten' upasaṅkameyyāmâti. Atha kho te bhikkhū yen' aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā tehi aññatitthiyehi paribbājakehi saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te bhikkhū te aññatitthiyā paribbājakā etad-avocuṁ: Samaṇo āvuso Gotamo kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, mayam-pi kāmānaṁ pariññaṁ paññāpema; samaṇo āvuso Gotamo rūpānaṁ pariññaṁ paññāpeti, mayam-pi rūpānaṁ pariññaṁ paññāpema; samaṇo āvuso Gotamo vedanānaṁ pariññaṁ paññāpeti, mayam-pi vedanānaṁ pariññaṁ paññāpema; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kiṁ nānākaraṇaṁ samaṇassa vā Gotamassa amhākaṁ vā, yadidaṁ dhammadesanāya vā dhammadesanaṁ anusāsaniyā vā anusāsanin-ti. Atha kho te bhikkhū tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ bhāsitaṁ n' eva abhinandiṁsu na paṭikkosiṁsu, anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkamiṁsu: Bhagavato santike etassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmâti.

Atha kho te bhikkhū Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Idha mayaṁ bhante pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisimha, tesaṁ no bhante amhākaṁ etad-ahosi: Atippago kho tāva Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carituṁ, yan-nūna mayaṁ yen' aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo ten' upasaṅkameyyāmâti. Atha kho mayaṁ bhante yen' aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā tehi aññatitthiyehi paribbājakehi saddhiṁ sammodimha, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdimha. Ekamantaṁ nisinne kho bhante te aññatitthiyā paribbājakā amhe etad-avocuṁ: Samaṇo āvuso Gotamo kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, mayam-pi kāmānaṁ pariññaṁ

paññāpema; samaṇo āvuso Gotamo rūpānaṁ p. p., mayam-pi rūpānaṁ p. p.. samaṇo āvuso Gotamo vedanānaṁ p. p., mayam-pi vedanānaṁ p. p.; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kiṁ nānākaraṇaṁ samaṇassa vā Gotamassa amhākaṁ vā, yadidaṁ dhammadesanāya vā dhammadesanaṁ anusāsaniyā vā anasāsanin-ti. Atha kho mayaṁ bhante tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ bhāsitaṁ n' eva abhinandimha na paṭikkosimha, anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkamimha: Bhagavato santike etassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmâti.

Evaṁvādino bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evam-assu vacanīyā: Ko pan' āvuso kāmānaṁ assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇaṁ, ko rūpānaṁ assādo ko adīnavo kiṁ nissaraṇaṁ, ko vedanānaṁ assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇan-ti. Evaṁ puṭṭhā bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā na c' eva sampāyissanti uttariñ-ca vighātaṁ āpajjissanti, taṁ kissa hetu: yathā taṁ bhikkhave avisayasmiṁ. Nâhan-taṁ bhikkhave passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yo imesaṁ pañhānaṁ veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya aññatra Tathāgatena vā Tathāgatasāvakena vā ito vā pana sutvā.

Ko ca bhikkhave kāmānaṁ assādo: Pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — pe — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho bhikkhave pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho bhikkhave ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ kāmānaṁ assādo.

Ko ca bhikkhave kāmānaṁ ādīnavo: Idha bhikkhave kulaputto yena sippaṭṭhānena jīvikaṁ kappeti, yadi muddāya yadi gaṇanāya yadi saṅkhānena yadi kasiyā yadi vaṇijjāya yadi gorakkhena yadi issatthena yadi rājaporisena yadi sippaññatarena, sītassa purakkhato uṇhassa purakkhato, ḍaṁsamakasa-vātātapa-siriṁsapasamphassehi rissamāno, khuppipāsāya mīyamāno, ayam-pi bhikkhave kāmānaṁ ādīnavo sandiṭṭhiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānaṁ kāmā-

dhikaraṇaṁ kāmānam - eva hetu. Tassa ce bhikkhave, kulaputtassa evaṁ uṭṭhahato ghaṭato vāyamato te bhogā nâbhinipphajjanti, so socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati, sammohaṁ āpajjati: moghaṁ vata me uṭṭhānaṁ, aphalo vata me vāyāmo ti. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko... kāmānam - eva hetu. Tassa ce bhikkhave kulaputtassa evaṁ uṭṭhahato ghaṭato vāyamato te bhogā abhinipphajjanti, so tesaṁ bhogānaṁ ārakkhādhikaraṇaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti: kinti me bhoge n' eva rājāno hareyyuṁ na corā hareyyuṁ na aggi ḍaheyya na udakaṁ vaheyya na appiyā dāyādā hareyyun - ti. Tassa evaṁ ārakkhato gopayato te bhoge rājāno vā haranti corā vā haranti aggi vā ḍahati udakaṁ vā vahati appiyā vā dāyādā haranti. So socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati, sammohaṁ āpajjati: yam - pi me ahosi tam - pi no na-tthīti. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca paraṁ bhikkhave kāmahetu kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ kāmānam - eva hetu rājāno pi rājūhi vivadanti, khattiyā pi khattiyehi v., brāhmaṇā pi brāhmaṇehi v., gahapatī pi gahapatīhi vivadanti, mātā pi puttena vivadati, putto pi mātarā v., pitā pi puttena v., putto pi pitarā v., bhātā pi bhātarā v., bhātā pi bhaginiyā v., bhaginī pi bhātarā v., sahāyo pi sahāyena vivadati. Te tattha kalaha-viggaha-vivādam - āpannā aññamaññaṁ pāṇīhi pi upakkamanti, leḍḍūhi pi u., daṇḍehi pi u., satthehi pi upakkamanti; te tattha maraṇam - pi nigacchanti maraṇamattam - pi dukkhaṁ. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko... kāmānam - eva hetu. Puna ca paraṁ bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam - eva hetu asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā ubhatoviyūḷhaṁ saṅgāmaṁ pakkhandanti ususu pi khippamānesu sattisu pi khippamānāsu asisu pi vijjotalantesu; te tattha usūhi pi vijjhanti, sattiyā pi vijjhanti, asinā pi sīsaṁ chindanti, te tattha maraṇam - pi nigacchanti maraṇamattam - pi dukkhaṁ. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca paraṁ bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam - eva hetu asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā addāvalepanā upakāriyo pakkhandanti ususu pi khippamānesu sattisu pi

khippamānāsu asisu pi vijjotalantesu; te tattha usūhi pi vijjhanti sattiyā pi vijjhanti pakkaṭṭhiyā pi osiñcanti abhivaggena pi omaddanti asinā pi sīsaṁ chindanti; te tattha maraṇam-pi nigacchanti maraṇamattam-pi dukkhaṁ. Ayam-pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko... kāmānam-eva hetu. Puna ca paraṁ bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam-eva hetu sandhim-pi chindanti, nillopam-pi haranti, ekāgārikam-pi karonti, paripanthe pi tiṭṭhanti, paradāram-pi gacchanti; tam-enaṁ rājāno gahetvā vividhā kammakaraṇā karonti: kasāhi pi tāḷenti, vettehi pi tāḷenti, addhadaṇḍakehi pi tāḷenti. hattham-pi chindanti, pādam-pi ch., hatthapādam-pi ch.. kaṇṇam-pi ch., nāsam-pi ch., kaṇṇanāsam-pi chindanti. bilaṅgathālikam-pi karonti, saṅkhamuṇḍikam-pi k., Rāhumukham-pi k., jotimālikam-pi k., hatthapajjotikam-pi k.. erakavattikam-pi k., cīrakavāsikam-pi k., eṇeyyakam-pi k.. baḷisamaṁsikam-pi k., kahāpaṇakam-pi k., khārāpatacchikam-pi k., palighaparivattikam-pi k., palālapīṭhakam-pi karonti, tattena pi telena osiñcanti, sunakhehi pi khādāpenti. jīvantam-pi sūle uttāsenti. asinā pi sīsaṁ chindanti; te tattha maraṇam-pi nigacchanti maraṇamattam-pi dukkhaṁ. Ayam-pi bhikkhave k. ā. sandiṭṭhiko ... kāmānam-eva hetu. Puna ca paraṁ bhikkhave kāmahetu kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ kāmānam-eva hetu kāyena duccaritaṁ caranti, vācāya d. c., manasā d. c.; te kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya d. c. manasā d. c. kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Ayaṁ bhikkhave kāmānaṁ ādīnavo samparāyiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ kāmānam-eva hetu.

Kiñ-ca bhikkhave kāmānaṁ nissaraṇaṁ: Yo kho bhikkhave kāmesu chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ, idaṁ kāmānaṁ nissaraṇaṁ.

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā evaṁ kāmānaṁ assādañ-ca assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaraṇato yathābhūtaṁ na-ppajānanti, te vata sāmaṁ vā kāme parijānissanti paraṁ vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno kāme parijānissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā

vā evaṁ kāmānaṁ assādaṁ assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaraṇato yathābhūtaṁ pajānanti, te vata sāmaṁ vā kāme parijānissanti paraṁ vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno kāme parijānissatîti ṭhānam-etaṁ vijjati.

Ko ca bhikkhave rūpānaṁ assādo: Seyyathā pi bhikkhave khattiyakaññā vā brāhmaṇakaññā vā gahapatikaññā vā pannarasavassuddesikā vā soḷasavassuddesikā vā nâtidīghā nâtirassā nâtikisā nâtithūlā nâtikāḷī na accodātā, paramā sā bhikkhave tasmiṁ samaye subhā vaṇṇanibhā ti. — Evam-bhante. — Yaṁ kho bhikkhave subhaṁ vaṇṇanibhaṁ paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ ayaṁ rūpānaṁ assādo.

Ko ca bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo: Idha bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya aparena samayena asītikaṁ vā navutikaṁ vā vassasatikaṁ vā jātiyā, jiṇṇaṁ gopānasivaṅkaṁ bhoggaṁ daṇḍaparāyanaṁ pavedhamānaṁ gacchantiṁ, āturaṁ gatayobbanaṁ khaṇḍadantiṁ palitakesiṁ vilūnaṁ khalitasiraṁ valinaṁ tilakāhatagattiṁ, taṁ kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo. Puna ca paraṁ bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya ābādhikaṁ dukkhitaṁ bāḷhagilānaṁ sake muttakarīse palipannaṁ semānaṁ aññehi vuṭṭhāpiyamānaṁ aññehi saṁvesiyamānaṁ, taṁ kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo. Puna ca paraṁ bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya, sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ ekāhamataṁ vā dvīhamataṁ vā tīhamataṁ vā, uddhumātakaṁ vinīlakaṁ vipubbakajātaṁ, taṁ kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo. Puna ca paraṁ bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya, sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ kākehi vā khajjamānaṁ kulalehi vā kh. gijjhehi vā kh. supāṇehi vā kh. sigālehi vā kh. vividhehi vā pāṇakajātehi khajjamānaṁ; taṁ kim-maññatha

bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo. Puna ca paraṁ bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya, sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ aṭṭhikasaṅkhalikaṁ samaṁsalohitaṁ nahārusambandhaṁ, — aṭṭhikasaṅkhalikaṁ nimmaṁsalohitamakkhitaṁ nahārusambandhaṁ,— aṭṭhikasaṅkhalikaṁ apagatamaṁsalohitaṁ nahārusambandhaṁ, — aṭṭhikāni apagatasambandhāni disāvidisā vikkhittāni. aññena hatthaṭṭhikaṁ aññena pādaṭṭhikaṁ aññena jaṅghaṭṭhikaṁ aññena ūraṭṭhikaṁ aññena kaṭaṭṭhikaṁ aññena piṭṭhikaṇṭakaṁ aññena sīsakaṭāhaṁ; taṁ kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo. Puna ca paraṁ bhikkhave tam-eva bhaginiṁ passeyya, sarīraṁ sīvathikāya chaḍḍitaṁ. aṭṭhikāni setāni saṅkhavaṇṇūpanibhāni, — aṭṭhikāni puñjakitāni terovassikāni. — aṭṭhikāni pūtīni cuṇṇakajātāni; taṁ kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānaṁ ādīnavo.

Kiñ-ca bhikkhave rūpānaṁ nissaraṇaṁ: Yo bhikkhave rūpesu chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ. idaṁ rūpānaṁ nissaraṇaṁ.

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā evaṁ rūpānaṁ assādañ-ca assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaraṇato yathābhūtaṁ na-ppajānanti, te vata sāmaṁ vā rūpe parijānissanti paraṁ vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno rūpe parijānissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā evaṁ rūpānaṁ ... yathābhūtaṁ pajānanti ... ṭhānam-etaṁ vijjati.

Ko ca bhikkhave vedanānaṁ assādo: Idha bhikkhave bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ samaye bhikkhave bhikkhu vivicc' eva ... upasampajja viharati, n' eva tasmiṁ samaye attabyābādhāya ceteti na parabyābādhāya ceteti na ubhaya-

byābādhāya ceteti, abyābajjhaṁ yeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Abyābajjhaparamâhaṁ bhikkhave vedanānaṁ assādaṁ vadāmi. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ — tatiyaṁ jhānaṁ. — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ samaye bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, n' eva tasmiṁ samaye attabyābādhāya ceteti na parabyābādhāya ceteti na ubhayabyābādhāya ceteti. abyābajjhaṁ yeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Abyābajjhaparamâhaṁ bhikkhave vedanānaṁ assādaṁ vadāmi.

Ko ca bhikkhave vedanānaṁ ādīnavo: Yaṁ bhikkhave vedanā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā, ayaṁ vedanānaṁ ādīnavo.

Kiñ-ca bhikkhave vedanānaṁ nissaraṇaṁ: Yo bhikkhave vedanāsu chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ, idaṁ vedanānaṁ nissaraṇaṁ.

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā evaṁ vedanānaṁ assādañ-ca assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaraṇato yathābhūtaṁ na-ppajānanti, te vata sāmaṁ vā vedanā parijānissanti paraṁ vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno vedanā parijānissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā evaṁ vedanānaṁ assādañ-ca assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaraṇato yathābhūtaṁ pajānanti, te vata sāmaṁ vā vedanā parijānissanti paraṁ vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno vedanā parijānissatîti ṭhānam-etaṁ vijjatîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHADUKKHAKKHANDHASUTTAṀ TATIYAṀ.

14.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Mahānāmo Sakko yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Mahānāmo Sakko Bhagavantaṁ etad-avoca: Dīgharattâhaṁ bhante Bhagavatā evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāmi: Lobho cittassa upakkileso, doso cittassa upakkileso, moho cittassa upakkileso ti. Evaṁ câhaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi: Lobho cittassa upakkileso, doso c. u., moho c. u. ti, atha ca pana me ekadā lobhadhammā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti. mohadhammā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti. Tassa mayhaṁ bhante evaṁ hoti: Ko su nāma me dhammo ajjhattaṁ appahīno yena me ekadā lobhadhammā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi c. p. tiṭṭhanti, mohadhammā pi c. p. tiṭṭhantîti.

So eva kho te Mahānāma dhammo ajjhattaṁ appahīno yena te ekadā lobhadhammā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi c. p. tiṭṭhanti, mohadhammā pi c. p. tiṭṭhanti. So ca hi te Mahānāma dhammo ajjhattaṁ pahīno abhavissa, na tvaṁ agāraṁ ajjhāvaseyyāsi, na kāme paribhuñjeyyāsi. Yasmā ca kho te Mahānāma so eva dhammo ajjhattaṁ appahīno, tasmā tvaṁ agāraṁ ajjhāvasasi, kāme paribhuñjasi.

Appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti iti ce pi Mahānāma ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ hoti, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nâdhigacchati aññaṁ vā tato santataraṁ, atha kho so n' eva tāva anāvaṭṭī kāmesu hoti. Yato ca kho Mahānāma ariyasāvakassa: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ hoti, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukhaṁ adhigacchati aññaṅ-ca tato santataraṁ, atha kho so anāvaṭṭī kāmesu hoti. Mayham-pi kho

Mahānāma pubbe va sambodhā 'anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya suditthaṁ ahosi, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nâjjhagamaṁ aññaṁ vā tato santataraṁ, atha khvāhaṁ n' eva tāva anāvaṭṭ kāmesu paccaññāsiṁ. Yato ca kho me Mahānāma: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya suditthaṁ ahosi, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukhaṁ ajjhagamaṁ aññañ-ca tato santataraṁ, athâhaṁ anāvaṭṭī kāmesu paccaññāsiṁ.

Ko ca Mahānāma kāmānaṁ assādo: Pañc' ime Mahānāma kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — pe — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho Mahānāma pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Mahānāma ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ kāmānaṁ assādo.

Ko ca Mahānāma kāmānaṁ ādīnavo . . . (*repeat from p.* 85, l. 30 *to p.* 87, l. 26, *with* Mahānāma *substituted for* bhikkhave). . . Ayaṁ Mahānāma kāmānaṁ ādīnavo samparāyiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ kāmānam-eva hetu.

Ekam-idâhaṁ Mahānāma samayaṁ Rājagahe viharāmi Gijjhakūṭe pabbate. Tena kho pana samayena sambahulā nigaṇṭhā Isigilipasse Kāḷasilāyaṁ ubbhaṭṭhakā honti āsanapaṭikkhittā, opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Atha kho 'haṁ Mahānāma sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Isigilipassaṁ Kāḷasilā yena te nigaṇṭhā ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā te nigaṇṭhe etad-avocaṁ: Kin-nu tumhe āvuso nigaṇṭhā ubbhaṭṭhakā āsanapaṭikkhittā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyathâti. Evaṁ vutte Mahānāma te nigaṇṭhā maṁ etad-avocuṁ: Nigaṇṭho āvuso Nāthaputto sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca

jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan-ti; so evam-āha: Atthi kho vo nigaṇṭhā pubbe pāpaṁ kammaṁ kataṁ. taṁ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya nijjaretha; yaṁ pan' ettha etarahi kāyena saṁvutā vācāya saṁvutā manasā saṁvutā taṁ āyatiṁ pāpassa kammassa akaraṇaṁ; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā byantibhāvā navānaṁ kammānaṁ akaraṇā āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatîti. Tañ-ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā ti.

Evaṁ vutte ahaṁ Mahānāma te nigaṇṭhe etad-avocaṁ: Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nâhuvamhâti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nâkaramhâti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhâti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ, ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjaretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Iti kira tumhe āvuso nigaṇṭhā na jānātha: ahuvām' eva mayaṁ pubbe na nâhuvamhâti, na jānātha: akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ na nâkaramhâti, na jānātha: evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhâti, na jānātha: ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjaretabbaṁ ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatîti, na jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evaṁ sante āvuso nigaṇṭhā ye loke luddā lohitapāṇino kurūrakammantā manussesu paccājātā te nigaṇṭhesu pabbajantîti. — Na kho āvuso Gotama sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabbaṁ. Sukhena ca

āvuso Gotama sukhaṁ adhigantabbaṁ abhavissa, rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro sukhaṁ adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenâti. — Addhâyasmantehi niganṭhehi sahasā appaṭisaṅkhā vācā bhāsitā: na kho āvuso Gotama sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabbaṁ; sukhena ca āvuso Gotama sukhaṁ adhigantabbaṁ abhavissa, rājā Māgadho S. B. sukhaṁ adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenâti. Api ca aham-eva tattha paṭipucchitabbo: ko nu kho āyasmantānaṁ sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho S. B. āyasmā vā Gotamo ti. — Addhâvuso Gotama amhehi sahasā appaṭisaṅkhā vācā bhāsitā: na kho āvuso Gotama sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabbaṁ; sukhena ca āvuso Gotama sukhaṁ adhigantabbaṁ abhavissa, rājā Māgadho S. B. sukhaṁ adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenâti. Api ca tiṭṭhat' etaṁ, idāni pi mayaṁ āyasmantaṁ Gotamaṁ pucchāma: Ko nu kho āyasmantānaṁ sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho S. B. āyasmā vā Gotamo ti. — Tena h' āvuso niganṭhā tumhe va tattha paṭipucchissāmi, yathā vo khameyya tathā naṁ byākareyyātha. Taṁ kim-maññath' āvuso niganṭhā: pahoti rājā Māgadho S. B. aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācaṁ satta rattindivāni ekantasukhapaṭisaṁvedī viharitun-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Taṁ kim-maññath' āvuso niganṭhā: pahoti rājā Māgadho S. B. aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācaṁ cha rattindivāni pañca r. cattāri r. tīṇi r. dve r. ekaṁ rattindivaṁ ekantasukhapaṭisaṁvedī viharitun-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Ahaṁ kho āvuso niganṭhā pahomi aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācaṁ ekaṁ rattindivaṁ ekantasukhapaṭisaṁvedī viharituṁ. Ahaṁ kho āvuso niganṭhā pahomi aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācaṁ dve rattindivāni tīṇi r. cattāri r. pañca r. cha r. satta rattindivāni ekantasukhapaṭisaṁvedī viharituṁ. Taṁ kim-maññath' āvuso niganṭhā: evaṁ sante ko sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho Seniyo Bimbisāro ahaṁ vā ti. — Evaṁ sante āyasmā va

Gotamo sukhavihāritaro raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārenâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano Mahānāmo Sakko Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

CŪḶADUKKHAKKHANDHASUTTAṀ CATUTTHAṀ

15.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahāmoggallāno Bhaggesu viharati Suṁsumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Tatra kho āyasmā Mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa paccassosuṁ. Āyasmā Mahāmoggallāno etad-avoca:

Pavāreti ce pi āvuso bhikkhu: Vadantu maṁ āyasmanto, vacanīyo 'mhi āyasmantehîti, so ca hoti dubbaco dovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato akkhamo appadakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ, atha kho naṁ sabrahmacārī na c' eva vattabbaṁ maññanti na ca anusāsitabbaṁ maññanti na ca tasmiṁ puggale vissāsaṁ āpajjitabbaṁ maññanti. Katame c' āvuso dovacassakaraṇā dhammā: Idh' āvuso bhikkhu pāpiccho hoti pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato; yam-p' āvuso bhikkhu pāpiccho hoti pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ayam-pi dhammo dovacassakaraṇo. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu attukkaṁsako hoti paravambhī; yam-p' āvuso bhikkhu a. h. p. ayam-pi dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhābhibhūto; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhahetu upanāhī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhahetu abhisaṅgī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhasāmantaṁ vācaṁ nicchāretā; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakaṁ paṭippharati; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakaṁ apasādeti; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca

paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakassa paccāropeti; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena apadāne na sampāyati; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu makkhī hoti paḷāsī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu issukī hoti maccharī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu saṭho hoti māyāvī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu thaddho hoti atimānī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānagāhī duppaṭinissaggī; yam-p' āvuso bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānagāhī duppaṭinissaggī ayam-pi dhammo dovacassakaraṇo. Ime vuccant' āvuso dovacassakaraṇā dhammā.

No ce pi āvuso bhikkhu pavāreti: Vadantu maṁ āyasmanto, vacanīyo 'mhi āyasmantehīti, so ca hoti suvaco sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato khamo padakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ, atha kho naṁ sabrahmacārī vattabbañ-c' eva maññanti anusāsitabbañ-ca maññanti tasmiñ-ca puggale vissāsaṁ āpajjitabbaṁ maññanti. Katame c' āvuso sovacassakaraṇā dhammā: Idh' āvuso bhikkhu na pāpiccho hoti na pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato; yam-p' āvuso bhikkhu na pāpiccho hoti na pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ayam-pi dhammo sovacassakaraṇo. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu anattukkaṁsako hoti aparavambhī; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhābhibhūto; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhahetu upanāhī; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhahetu abhisaṅgī; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhasāmantaṁ vācaṁ nicchāretā; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakaṁ na paṭippharati; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakaṁ na apasādeti; yam-p' āvuso ...

dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena codakassa na paccāropeti; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena na aññen' aññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu cudito codakena na apadāne na sampāyati; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu amakkhī hoti apaḷāsī; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu anissukī hoti amaccharī; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu asaṭho hoti amāyāvī; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu atthaddho hoti anatimānī; yam-p' āvuso ... dh. s. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhu asandiṭṭhiparāmāsī hoti anādhānagāhī suppaṭinissaggī; yam-p' āvuso bhikkhu asandiṭṭhiparāmāsī hoti anādhānagāhī suppaṭinissaggī ayam-pi dhammo sovacassakaraṇo. Ime vuccant' āvuso sovacassakaraṇā dhammā.

Tatr' āvuso bhikkhunā attanā va attānaṁ evaṁ anuminitabbaṁ: Yo khvāyaṁ puggalo pāpiccho pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ayam-me puggalo appiyo amanāpo; ahañ-c' eva kho pan' assaṁ pāpiccho pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato aham-p' assaṁ paresaṁ appiyo amanāpo ti. Evaṁ jānanten' āvuso bhikkhunā: Na pāpiccho bhavissāmi na pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ti cittaṁ uppādetabbaṁ. Yo khvāyaṁ puggalo attukkaṁsako paravambhī ayam-me puggalo appiyo amanāpo, ahañ-c' eva kho pan' assaṁ attukkaṁsako paravambhī aham-p' assaṁ paresaṁ appiyo amanāpo ti. Evaṁ jānanten' āvuso bhikkhunā: Anattukkaṁsako bhavissāmi aparavambhī ti cittaṁ uppādetabbaṁ. Yo khvāyaṁ puggalo kodhano kodhābhibhūto ayam-me ... na kodhano bhavissāmi na kodhābhibhūto ti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo kodhano kodhahetu upanāhī ayam-me ... na k. bh. na k. upanāhī ti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo kodhano kodhahetu abhisaṅgī ayam-me ... c. u. Yo khvāyaṁ puggalo kodhano kodhasāmantaṁ vācaṁ nicchāretā ayam-me ... na k. bh. na k. v. nicchāressāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo cudito codakena codakaṁ paṭippharati ayam-me .. paṭip-

phareyyaṁ .. cudito codakena codakaṁ na paṭippharissāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo cudito codakena codakaṁ apasādeti ayam-me .. apasādeyyaṁ .. na apasādessāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo cudito codakena codakassa paccāropeti ayam-me .. paccāropeyyaṁ .. na paccāropessāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo cudito codakena aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, ayam-me .. paṭicareyyaṁ .. apanāmeyyaṁ .. pātukareyyaṁ .. na aññen' aññaṁ paṭicarissāmi, na b. k. apanāmessāmi, na .. pātukarissāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo cudito codakena apadāne na sampāyati ayam-me .. apadāne na sampāyeyyaṁ .. na apadāne na sampāyissāmîti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo makkhī paḷāsī ayam-me .. amakkhī bhavissāmi apaḷāsī ti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo issukī maccharī ayam-me .. anissukī bh. amaccharī ti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo saṭho māyāvī ayam-me .. asaṭho bh. amāyāvī ti c. u.. Yo khvāyaṁ puggalo thaddho atimānī ayam-me .. atthaddho bh. anatimānī ti c. u. Yo khvāyaṁ puggalo sandiṭṭhiparāmāsī ādhānagāhī duppaṭinissaggī ayam-me puggalo appiyo amanāpo; ahañ-c' eva kho pan' assaṁ sandiṭṭhiparāmāsī ādhānagāhī duppaṭinissaggī aham-p' assaṁ paresaṁ appiyo amanāpo ti. Evaṁ jānanten' āvuso bhikkhunā: Asandiṭṭhiparāmāsī bhavissāmi anādhānagāhī suppaṭinissaggī ti cittaṁ uppādetabbaṁ.

Tatr' āvuso bhikkhunā attanā va attānaṁ evaṁ paccavekkhitabbaṁ: Kin-nu kho 'mhi pāpiccho pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ti. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Pāpiccho kho 'mhi pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ti, ten' āvuso bhikkhunā tesaṁ yeva pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ. Sace pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Na kho 'mhi pāpiccho na pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁgato ti, ten' āvuso bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhunā attanā va attānaṁ evaṁ paccavekkhitabbaṁ: Kin-nu kho 'mhi attukkaṁsako paravambhī ti. Sace .. attukkaṁsako kho 'mhi paravambhī ti .. vāyamitabbaṁ. Sace pan' āvuso ..;

anatukkaṁsako kho 'mhi aparavambhī ti .. kusalesu dhammesu. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi kodhano kodhābhibhūto ti .. na kho 'mhi kodhano kodhābhibhūto ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi kodhano kodhahetu upanāhī ti .. na kho 'mhi kodhano kodhahetu upanāhī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi kodhano kodhahetu abhisaṅgī ti .. na kho 'mhi kodhano kodhahetu abhisaṅgī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi kodhano kodhasāmantaṁ vācaṁ nicchāretā ti .. na kho 'mhi kodhano kodhasāmantaṁ vācaṁ nicchāretā ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi cudito codakena codakaṁ paṭippharāmīti .. cudito kho 'mhi codakena codakaṁ paṭippharāmīti .. cudito kho 'mhi codakena codakaṁ na paṭippharāmīti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi cudito codakena codakaṁ apasādemīti .. cudito kho 'mhi codakena codakaṁ na apasādemīti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi cudito codakena codakassa paccāropemīti .. cudito kho 'mhi codakena codakassa na paccāropemīti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi cudito codakena aññen' aññaṁ paṭicarāmi, bahiddhā kathaṁ apanāmemi, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaromīti .. cudito kho 'mhi codakena na aññen' aññaṁ paṭicarāmi, na bahiddhā kathaṁ apanāmemi, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaromīti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi cudito codakena apadāne na sampāyāmīti .. cudito kho 'mhi codakena na apadāne na sampāyāmīti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi makkhī paḷāsī ti .. amakkhī kho 'mhi apaḷāsī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi issukī maccharī ti .. anissukī kho 'mhi amaccharī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi saṭho māyāvī ti .. asaṭho kho 'mhi amāyāvī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ .. kin-nu kho 'mhi thaddho atimānī ti .. atthaddho kho 'mhi anatimānī ti .. k. dh. Puna ca paraṁ āvuso bhikkhunā attanā va attānaṁ evaṁ paccavekkhitabbaṁ: Kin-nu kho 'mhi sandiṭṭhiparāmāsī ādhānagāhī duppaṭinissaggī ti. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Sandiṭṭhiparāmāsī kho 'mhi ādhānagāhī duppaṭinissaggī ti, ten' āvuso bhik-

khunā tesaṁ yeva pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ. Sace pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Asandiṭṭhiparāmāsī kho 'mhi anādhānagāhī suppaṭinissaggī ti, ten' āvuso bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake akusale dhamme appahīne attani samanupassati, ten' āvuso bhikkhunā sabbesaṁ yeva imesaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ. Sace pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake akusale dhamme pahīne attani samanupassati, ten' āvuso bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu. Seyyathā pi āvuso itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanakajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno, sace tattha passati rajaṁ va aṅgaṇaṁ vā tass' eva rajassa vā aṅgaṇassa vā pahānāya vāyamati, no ce tattha passati rajaṁ vā aṅgaṇaṁ vā ten' eva attamano hoti: lābhā vata me, parisuddhaṁ vata me ti; evam eva kho āvuso sace bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake akusale dhamme appahīne attani samanupassati, ten' āvuso bhikkhunā sabbesaṁ yeva imesaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ; sace pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake akusale dhamme pahīne attani samanupassati, ten' āvuso bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesûti.

Idam-avoca āyasmā Mahāmoggallāno. Attamanā te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa bhāsitaṁ abhinandun-ti.

Anumānasuttaṁ pañcamaṁ.

16.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno pañca cetokhilā appahīnā, pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā, so vat' imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Katam' assa pañca cetokhilā appahīnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nâdhimuccati na sampasīdati. Yo so bhikkhave bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nâdhimuccati na sampasīdati tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya evam-assâyaṁ paṭhamo cetokhilo appahīno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhamme kaṅkhati .. na sampasīdati — pe — saṅghe kaṅkhati .. na sampasīdati — sikkhāya kaṅkhati .. na sampasīdati. Yo so bhikkhave bhikkhu sikkhāya kaṅkhati .. na sampasīdati tassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ catuttho cetokhilo appahīno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto. Yo so bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu kupito hoti a. ā. kh. tassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ pañcamo cetokhilo appahīno hoti. Im' assa pañca cetokhilā appahīnā honti.

Katam' assa pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu kāme avītarāgo hoti avigatachando avigatapemo avigatapipāso avigatapariḷāho avigatataṇho. Yo so bhikkhave bhikkhu kāme avītarāgo hoti... avigatataṇho tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ paṭhamo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu kāye avītarāgo hoti — pe — evam-assâyaṁ dutiyo cetaso vinibandho asamucchinno hoti.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu rūpe avītarago hoti — pe — evam-assâyaṁ tatiyo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu yāvadatthaṁ udarāvadehakaṁ bhuñjitvā seyyasukhaṁ passasukhaṁ middhasukhaṁ anuyutto viharati. Yo so bhikkhave bhikkhu yāvadatthaṁ... viharati tassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ catuttho cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyaṁ carati: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti. Yo so bhikkhave bhikkhu aññataraṁ... devaññataro vā ti, tassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ na namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ pañcamo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Im' assa pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā honti. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno ime pañca cetokhilā appahīnā, ime pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā, so vat' imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno pañca cetokhilā pahīnā, pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā, so vat' imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatîti ṭhānam-etaṁ vijjati. Katam' assa pañca cetokhilā pahīnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu Satthari na kaṅkhati na vicikicchati, adhimuccati sampasīdati. Yo so bhikkhave bhikkhu Satthari na kaṅkhati .. sampasīdati tassa cittaṁ namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ paṭhamo cetokhilo pahīno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu dhamme na kaṅkhati .. sampasīdati — pe — saṅghe — sikkhāya na kaṅkhati.. sampasīdati. Yo so bhikkhave bhikkhu sikkhāya na kaṅkhati.. sampasīdati tassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p. evam-assâyaṁ catuttho cetokhilo pahīno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu na kupito hoti, attamano anāhatacitto akhilajāto. Yo so bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu na kupito hoti, attamano a. a., tassa cittaṁ namati ātap-

pāya a. s. p., yassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p. evam-assāyaṁ pañcamo cetokhilo pahīno hoti. Im' assa pañca cetokhilā pahīnā honti.

Katam' assa pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu kāme vītarāgo hoti vigatachando vigatapemo vigatapipāso vigatapariḷāho vigatataṇho. Yo so bhikkhave bhikkhu kāme vītarāgo hoti... vigatataṇho tassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p. evam-assāyaṁ paṭhamo cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu kāye vītarāgo hoti — pe — rūpe vītarāgo hoti — pe — na yāvadattham udarāvadehakaṁ bhuñjitvā seyyasukhaṁ passasukhaṁ middhasukhaṁ anuyutto viharati. Yo so bhikkhave bhikkhu na yāvadatthaṁ ... viharati tassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p., yassa cittaṁ namati ātappāya a. s. p. evam-assāyaṁ catuttho cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu na aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyaṁ carati: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti. Yo so bhikkhave bhikkhu na aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyam carati: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti, tassa cittaṁ namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya evam-assāyaṁ pañcamo cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Im' assa pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā honti. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno ime pañca cetokhilā pahīnā, ime pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā, so vat' imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatīti ṭhānam-etaṁ vijjati.

So chanda-samādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, viriya-samādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, citta-samādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsā-samādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, ussoḷhi yeva pañcamī. Sa kho so bhikkhave evaṁ ussoḷhipannarasaṅga-

samannāgato bhikkhu bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Seyyathā pi bhikkhave kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasa vā, tān' assu kukkuṭiyā sammā adhisayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni, kiñcâpi tassā kukkuṭiyā na evaṁ icchā uppajjeyya: aho vata me kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam-padāletvā sotthinā abhinibbhijjeyyun-ti, atha kho bhabbā va te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam-padāletvā sotthinā abhinibbhijjituṁ; evam-eva kho bhikkhave evaṁ ussoḷhipannarasaṅgasamannāgato bhikkhu bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāyâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

CETOKHILASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

17.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Vanapatthapariyāyaṁ vo bhikkhave desissāmi, taṁ suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ vanapatthaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittaṁ na samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā na parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ nânupāpuṇāti, ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti

paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharāmi; tassa me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittaṁ na samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā na parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ nânupāpuṇāmi. ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchantîti. Tena bhikkhave bhikkhunā rattibhāgaṁ vā divasabhāgaṁ vā tamhā vanapatthā pakkamitabbaṁ, na vatthabbaṁ.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataram vanapatthaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittaṁ na samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā na parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ nânupāpuṇāti, ye ca kho ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharāmi, tassa me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti... nânupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti; na kho panâhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, na piṇḍapātahetu — pe — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito; atha ca pana me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti... yogakkhemaṁ nânupāpuṇāmîti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi tamhā vanapatthā pakkamitabbaṁ, na vatthabbaṁ.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ vanapatthaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittaṁ samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti, ye ca kho ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañ-

cikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharāmi; tassa me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti... anupāpuṇāmi, ye ca kho ime ... te kasirena samudāgacchanti; na kho panâhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, na piṇḍapātahetu — pe — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, atha ca pana me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti.. yogakkhemaṁ anupāpuṇāmîti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi tasmiṁ vanapatthe vatthabbaṁ, na pakkamitabbaṁ.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ vanapatthaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... anupāpuṇāti, ye c' ime ... te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharāmi; tassa me imaṁ vanapatthaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti... anupāpuṇāmi, ye c' ime... te appakasirena samudāgacchantîti. Tena bhikkhave bhikkhunā yāvajīvam-pi tasmiṁ vanapatthe vatthabbaṁ, na pakkamitabbaṁ.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ upanissāya viharati — pe — aññataraṁ nigamaṁ upanissāya viharati — pe — aññataraṁ nagaraṁ upanissāya viharati — pe — aññataraṁ janapadaṁ upanissāya viharati — pe — aññataraṁ puggalaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti ... nânupāpuṇāti, ye c' ime ... te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ puggalaṁ upanissāya viharāmi, tassa me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti... nânupāpuṇāmi, ye c' ime ... te kasirena samudāgacchantîti. Tena bhikkhave bhikkhunā rattibhāgaṁ vā divasabhāgaṁ vā so puggalo anāpucchā pakkamitabbo, nânubandhitabbo.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ puggalaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ puggalaṁ upanissāya viharati

anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti... nânupāpuṇāti, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ puggalaṁ upanissāya viharāmi, tassa me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti... nânupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti; na kho panâhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito — na piṇḍapātahetu — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. atha ca pana me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti ... yogakkhemaṁ nânupāpuṇāmîti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi so puggalo anāpucchā pakkamitabbo, nânubandhitabbo.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ puggalaṁ upanissāya viharati; tassa taṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... anupāpuṇāti, ye ca kho ime... te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ puggalaṁ upanissāya viharāmi, tassa me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... anupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te kasirena samudāgacchanti; na kho panâhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito — na piṇḍapātahetu — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, atha ca pana me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... yogakkhemaṁ anupāpuṇāmîti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi so puggalo anubandhitabbo, na pakkamitabbaṁ.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ puggalaṁ upanissāya viharati, tassa taṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti, asamāhitañ ca cittaṁ samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti, ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvarapiṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Ahaṁ kho imaṁ puggalaṁ upanissāya

viharāmi, tassa me imaṁ puggalaṁ upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittaṁ samādhiyati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāmi, ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvarapiṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchantîti. Tena bhikkhave bhikkhunā yāvajīvam-pi so puggalo anubandhitabbo, na pakkamitabbaṁ, api panujjamānena pîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

VANAPATTHASUTTAṀ SATTAMAM.

18.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaram-ādāya Kapilavatthuṁ piṇḍāya pāvisi. Kapilavatthusmiṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Mahāvanaṁ ten' upasaṅkami divāvihārāya. Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā beluvalaṭṭhikāya mūle divāvihāraṁ nisīdi. Daṇḍapāṇi pi kho Sakko jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Mahāvanaṁ ten' upasaṅkami, Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā yena beluvalaṭṭhikā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā daṇḍam-olubbha ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Daṇḍapāṇi Sakko Bhagavantaṁ etad-avoca: Kiṁvādī samaṇo kimakkhāyī ti. — Yathāvādī kho āvuso sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya na kenaci loke viggayha tiṭṭhati, yathā ca pana kāmehi visaṁyuttaṁ viharantaṁ taṁ brāhmaṇaṁ akathaṁkathiṁ chinnakukkuccaṁ bhavābhave vītataṇhaṁ saññā nânusenti, evaṁvādī kho ahaṁ āvuso evamakkhāyī ti. Evaṁ vutte Daṇḍapāṇi Sakko sīsaṁ okam-

petvā jivhaṁ nillāḷetvā tivisākhaṁ nalāṭikaṁ nalāṭe vuṭṭhāpetvā daṇḍam-olubbha pakkāmi.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vuṭṭhito yena Nigrodhārāmo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Idhâhaṁ bhikkhave pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Kapilavatthuṁ piṇḍāya pāvisiṁ. Kapilavatthusmiṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Mahāvanaṁ ten' upasaṅkamiṁ divāvihārāya, Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā beluvalaṭṭhikāya mūle divāvihāraṁ nisīdiṁ. Daṇḍapāṇi pi kho bhikkhave Sakko jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Mahāvanaṁ ten' upasaṅkami, Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā yena beluvalaṭṭhikā yenâhaṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā mama saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā daṇḍam-olubbha ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho bhikkhave Daṇḍapāṇi Sakko maṁ etad-avoca: Kiṁvādī samaṇo kimakkhāyī ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Daṇḍapāṇiṁ Sakkaṁ etad-avocaṁ: Yathāvādī kho āvuso sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya na kenaci loke viggayha tiṭṭhati, yathā ca pana kāmehi visaṁyuttaṁ viharantaṁ taṁ brāhmaṇaṁ akathaṁkathiṁ chinnakukkuccaṁ bhavābhave vītataṇhaṁ saññā nânusenti, evaṁvādī kho ahaṁ āvuso evamakkhāyī ti. Evaṁ vutte bhikkhave Daṇḍapāṇi Sakko sīsaṁ okampetvā jivhaṁ nillāḷetvā tivisākhaṁ nalāṭikaṁ nalāṭe vuṭṭhāpetvā daṇḍam-olubbha pakkāmîti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etad-avoca: Kiṁvādī pana bhante Bhagavā sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya na kenaci loke viggayha tiṭṭhati, kathañ-ca pana bhante Bhagavantaṁ kāmehi visaṁyuttaṁ viharantaṁ taṁ brāhmaṇaṁ akathaṁkathiṁ chinnakukkuccaṁ bhavābhave vītataṇhaṁ saññā nânusentîti. — Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ papañcasaññāsaṅkhā samudācaranti, ettha ce na-tthi abhinanditabbaṁ abhivaditabbaṁ ajjhositabbaṁ, es' ev' anto rāgānusayānaṁ, es' ev' anto paṭighānusayānaṁ, es' ev' anto

diṭṭhānusayānaṁ, es' ev' anto vicikicchānusayānaṁ, es' ev' anto mānānusayānaṁ, es' ev' anto bhavarāgānusayānaṁ, es' ev' anto avijjānusayānaṁ, es' ev' anto daṇḍādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvantuva-pesuñña-musāvādānaṁ, etth' ete pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhantîti.

Idam-avoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ pāvisi. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad-ahosi: Idaṁ kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānam bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyâti. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etad-ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ. Yan-nūna mayaṁ yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkameyyāma, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etam-atthaṁ paṭipuccheyyāmâti.

Atha kho te bhikkhū yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahākaccānena saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etad-avocuṁ: Idaṁ kho no āvuso Kaccāna Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti. Tesaṁ no āvuso Kaccāna amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad-ahosi: Idaṁ kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā ... vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti; ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa ... atthaṁ vibhajeyyâti. Tesaṁ no āvuso Kaccāna amhākaṁ etad-ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ;

pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa... atthaṁ vibhajituṁ; yan-nūna mayaṁ yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkameyyāma, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etam-atthaṁ paṭipuccheyyāmâti. Vibhajat' āyasmā Mahākaccāno ti.

Seyyathā pi āvuso puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva mūlaṁ atikkamma khandham sākhāpalāse sāraṁ pariyesitabbaṁ maññeyya, evaṁsampadam-idaṁ āyasmantānaṁ, Satthari sammukhībhūte taṁ Bhagavantaṁ atisitvā amhe etam-atthaṁ paṭipucchitabbaṁ maññetha. So h' āvuso Bhagavā jānaṁ jānāti passaṁ passati, cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto, vattā pavattā, atthassa ninnetā amatassa dātā, dhammassāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo ahosi yaṁ Bhagavantaṁ yeva etam-atthaṁ paṭipuccheyyātha; yathā no Bhagavā byākareyya tathā naṁ dhāreyyāthâti. — Addhâvuso Kaccāna Bhagavā jānaṁ jānāti passaṁ passati, cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto, vattā pavattā, atthassa ninnetā amatassa dātā, dhammassāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo ahosi yaṁ Bhagavantaṁ yeva etam-atthaṁ paṭipuccheyyāma, yatha no Bhagavā byākareyya tathā naṁ dhāreyyāma. Api c' āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa ... atthaṁ vibhajituṁ. Vibhajat' āyasmā Mahākaccāno agarukaritvā ti. — Tena h' āvuso suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahākaccānassa paccassosuṁ. Āyasmā Mahākaccāno etad-avoca:

Yaṁ kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā... vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti, imassa kho ahaṁ āvuso Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi: Cakkhuñ-c' āvuso paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso, phassapaccayā vedanā, yaṁ vedeti taṁ sañ-

jānāti, yaṁ sañjānāti taṁ vitakketi, yaṁ vitakketi taṁ papañceti, yaṁ papañceti tatonidānaṁ purisaṁ papañcasaññāsaṅkhā samudācaranti atītānāgatapaccuppannesu cakkhuviññeyyesu rūpesu. Sotañ-c' āvuso paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ — pe — ghānañ-c' āvuso paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṁ — jivhañ-c' āvuso paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ — kāyañ-c' āvuso paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ — manañ-c' āvuso paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ. tiṇṇaṁ saṅgati phasso. phassapaccayā vedanā. yaṁ vedeti taṁ sañjānāti, yaṁ sañjānāti taṁ vitakketi, yaṁ vitakketi taṁ papañceti, yaṁ papañceti tatonidānaṁ purisaṁ papañcasaññāsaṅkhā samudācaranti atītānāgatapaccuppannesu manoviññeyyesu dhammesu. So vat' āvuso cakkhusmiṁ sati rūpe sati cakkhuviññāṇe sati phassapaññattiṁ paññāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati, phassapaññattiyā sati vedanāpaññattiṁ paññāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati, vedanāpaññattiyā sati saññāpaññattiṁ paññāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati. saññāpaññattiyā sati vitakkapaññattiṁ paññāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati, vitakkapaññattiyā sati papañcasaññāsaṅkhāsamudācaraṇapaññattiṁ paññāpessatîti ṭhānam-etaṁ vijjati. So vat' āvuso sotasmiṁ sati sadde sati — pe — ghānasmiṁ sati gandhe sati — jivhāya sati rase sati — kāyasmiṁ sati phoṭṭhabbe sati — manasmiṁ sati dhamme sati manoviññāṇe sati phassapaññattiṁ paññāpessatîti ... ṭhānam-etaṁ vijjati. So vat' āvuso cakkhusmiṁ asati rūpe asati cakkhuviññāṇe asati phassapaññattiṁ paññāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati, phassapaññattiyā asati vedanāpaññattiṁ paññāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati, vedanāpaññattiyā asati saññāpaññattiṁ paññāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati, saññāpaññattiyā asati vitakkapaññattiṁ paññāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. vitakkapaññattiyā asati papañcasaññāsaṅkhāsamudācaraṇapaññattiṁ paññāpessatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. So vat' āvuso sotasmiṁ asati sadde asati — pe — ghānasmiṁ asati gandhe asati — jivhāya asati rase asati — kāyasmiṁ asati phoṭṭhabbe asati — manasmiṁ asati dhamme asati manoviññāṇe asati phassapaññattiṁ paññāpessatîti ... n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Yaṁ kho no āvuso Bhagavā saṅ-

khittena uddesaṁ uddisitvā ... vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti, imassa kho ahaṁ āvuso Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi. Ākaṅkhamānā ca pana tumhe āyasmanto Bhagavantaṁ yeva upasaṅkamitvā etam-atthaṁ paṭipuccheyyātha, yathā no Bhagavā byākaroti tathā naṁ dhāreyyāthâti.

Atha kho te bhikkhū āyasmato Mahākaccānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Idaṁ kho no bhante Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā ... vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ — pe — aparisesā nirujjhantîti. Tesaṁ no bhante amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad-ahosi: Idaṁ kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Yatonidānaṁ bhikkhu purisaṁ papañcasaññāsaṅkhā samudācaranti, ettha ce na-tthi abhinanditabbaṁ abhivaditabbaṁ ajjhositabbaṁ, es' ev' anto rāgānusayānaṁ, es' ev' anto paṭighānusayānaṁ, es' ev' anto diṭṭhānusayānaṁ, es' ev' anto vicikicchānusayānaṁ, es' ev' anto mānānusayānaṁ, es' ev' anto bhavarāgānusayānaṁ, es' ev' anto avijjānusayānaṁ, es' ev' anto daṇḍādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvantuva-pesuñña-musāvādānaṁ, etth' ete pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhantîti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyâti. Tesaṁ no bhante amhākaṁ etad-ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ. Yan-nūna mayaṁ yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkameyyāma, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etam-atthaṁ paṭipuccheyyāmâti. Atha kho mayaṁ bhante yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ

Mahākaccānaṁ etam-atthaṁ paṭipucchimha. Tesaṁ no bhante āyasmatā Mahākaccānena imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi attho vibhatto ti. — Paṇḍito bhikkhave Mahākaccāno, mahāpañño bhikkhave Mahākaccāno. Mañ-ce pi tumhe bhikkhave etam-atthaṁ paṭipuccheyyātha, aham-pi taṁ evam-evaṁ byākareyyaṁ yathā taṁ Mahākaccānena byākataṁ, eso c' ev' etassa attho, evañ-ca naṁ dhārethâti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad-avoca: Seyyathā pi bhante puriso jighacchādubbalyapareto madhupiṇḍikaṁ adhigaccheyya, so yato yato sāyeyya labhetha sāduṁ rasaṁ asecanakaṁ, evam-eva kho bhante cetaso bhikkhu dabbajātiko yato yato imassa dhammapariyāyassa paññāya atthaṁ upaparikkheyya labheth' eva attamanataṁ, labhetha cetaso pasādaṁ. Konāmo ayaṁ bhante dhammapariyāyo ti. — Tasmātiha tvaṁ Ānanda imaṁ dhammapariyāyaṁ Madhupiṇḍikapariyāyo t' eva naṁ dhārehîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

MADHUPIṆḌIKASUTTAṀ AṬṬHAMAM.

19.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Pubbe va me bhikkhave sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ dvidhā katvā dvidhā katvā vitakke vihareyyan-ti. So kho ahaṁ bhikkhave yo câyaṁ kāmavitakko yo ca byāpādavitakko yo ca vihiṁsāvitakko imaṁ ekabhāgam-akāsiṁ, yo câyaṁ nekkhammavitakko yo ca abyāpādavitakko yo ca avihiṁsāvitakko imaṁ dutiyaṁ bhāgam-akāsiṁ. Tassa mayhaṁ bhikkhave evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato up-

pajjati kāmavitakko, so evaṁ pajānāmi: Uppanno kho me ayaṁ kāmavitakko, so ca kho attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati, ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko. Attabyābādhāya saṁvattatīti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhatthaṁ gacchati, parabyābādhāya saṁvattatīti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhatthaṁ gacchati, ubhayabyābādhāya saṁvattatīti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhatthaṁ gacchati, paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko ti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhatthaṁ gacchati. So kho ahaṁ bhikkhave uppannuppannaṁ kāmavitakkaṁ pajahām' eva vinodem' eva, byant' eva naṁ akāsiṁ. Tassa mayhaṁ bhikkhave evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato uppajjati byāpādavitakko — pe — uppajjati vihiṁsāvitakko, so evaṁ pajānāmi: Uppanno kho me ayaṁ vihiṁsāvitakko... anibbānasaṁvattaniko. Attabyābādhāya saṁvattatīti pi me... anibbānasaṁvattaniko ti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhatthaṁ gacchati. So kho ahaṁ bhikkhave uppannuppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ pajahām' eva vinodem' eva, byant' eva naṁ akāsiṁ. Yañ-ñad-eva bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti tathā tathā nati hoti cetaso. Kāmavitakkaṁ ce bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi nekkhammavitakkaṁ, kāmavitakkaṁ bahulam-akāsi, tassa taṁ kāmavitakkāya cittaṁ namati. Byāpādavitakkaṁ ce... Vihiṁsāvitakkaṁ ce bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi avihiṁsāvitakkaṁ, vihiṁsāvitakkaṁ bahulam-akāsi, tassa taṁ vihiṁsāvitakkāya cittaṁ namati. Seyyathā pi bhikkhave vassānaṁ pacchime māse saradasamaye kiṭṭhasambādhe gopālako gāvo rakkheyya, so tā gāvo tato tato daṇḍena ākoṭeyya patikoṭeyya sannirundheyya sannivāreyya, taṁ kissa hetu: passati hi so bhikkhave gopālako tatonidānaṁ vadhaṁ vā bandhaṁ vā jāniṁ vā garahaṁ vā; evam-eva kho ahaṁ bhikkhave addasaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ.

Tassa mayhaṁ bhikkhave evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato uppajjati nekkhammavitakko, so evaṁ pajānāmi: Uppanno kho me ayaṁ nekkhammavitakko, so ca kho n' ev' attabyābādhāya saṁvattati, na parabyābādhāya saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati, paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasaṁvattaniko. Rattiñ-ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyaṁ anuvicāreyyaṁ n' eva tatonidānaṁ bhayaṁ samanupassāmi, divasañ-ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyaṁ anuvicāreyyaṁ n' eva tatonidānaṁ bhayaṁ samanupassāmi, rattindivañ-ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyaṁ anuvicāreyyaṁ n' eva tatonidānaṁ bhayaṁ samanupassāmi. Api ca kho me aticiraṁ anuvitakkayato anuvicārayato kāyo kilameyya, kāye kilante cittaṁ ūhaññeyya, ūhate citte ārā cittaṁ samādhimhā ti. So kho ahaṁ bhikkhave ajjhattam-eva cittaṁ saṇṭhapemi sannisādemi ekodikaromi samādahāmi, taṁ kissa hetu: mā me cittaṁ ūhanîti. Tassa mayhaṁ bhikkhave evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato uppajjati abyāpādavitakko — pe — uppajjati avihiṁsāvitakko, so evaṁ pajānāmi: Uppanno kho me ayaṁ avihiṁsāvitakko, so ca kho n' ev' attabyābādhāya saṁvattati, na parabyābādhāya saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati, paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasaṁvattaniko. Rattiñ-ce pi naṁ... samanupassāmi. Api ca kho me aticiraṁ anuvitakkayato anuvicārayato kāyo kilameyya, kāye kilante cittaṁ ūhaññeyya, ūhate citte ārā cittaṁ samādhimhā ti. So kho ahaṁ bhikkhave ajjhattam-eva cittaṁ saṇṭhapemi sannisādemi ekodikaromi samādahāmi, taṁ kissa hetu: mā me cittaṁ ūhanîti. Yaññad-eva bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti tathā tathā nati hoti cetaso. Nekkhammavitakkaṁ ce bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi kāmavitakkaṁ, nekkhammavitakkaṁ bahulam-akāsi, tassa taṁ nekkhammavitakkāya cittaṁ namati. Abyāpādavitakkaṁ ce... Avihiṁsāvitakkaṁ ce bhikkhave bhikkhu bahulam-anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi vihiṁsāvitakkaṁ, avihiṁsāvitakkaṁ bahulam-akāsi, tassa taṁ avihiṁsāvitakkāya cittaṁ namati. Seyyathā pi bhikkhave gimhānaṁ pacchime māse sabbasassesu gāmantasambhatesu gopālako gāvo rak-

kheyya, tassa rukkhamūlagatassa vā abbhokāsagatassa vā satikaraṇīyam-eva hoti: etā gāvo ti; evam-eva kho bhikkhave satikaraṇīyam-eva ahosi: ete dhammā ti.

Āraddhaṁ kho pana me bhikkhave viriyaṁ ahosi asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. So kho ahaṁ bhikkhave vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Pītiyā ca virāgā upekhako ca vihāsiṁ sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedesiṁ yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ.

So evaṁ samāhite citte ... (*repeat from p.* 22, *l.* 9 *to p.* 23, *l.* 25) ... Ayaṁ kho me bhikkhave rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Seyyathā pi bhikkhave araññe pavane mahantaṁ ninnaṁ pallalaṁ, tam-enaṁ mahā migasaṅgho upanissāya vihareyya, tassa kocid-eva puriso uppajjeyya anatthakāmo ahitakāmo ayogakkhemakāmo, so yvāssa maggo khemo sovatthiko pītigamanīyo taṁ maggaṁ pidaheyya, vivareyya kummaggaṁ, odaheyya okacaraṁ, ṭhapeyya okacārikaṁ; evaṁ hi so bhikkhave mahā migasaṅgho aparena samayena anayabyasanaṁ tanuttaṁ āpajjeyya. Tass' eva kho pana bhikkhave mahato migasaṅghassa kocid-eva puriso uppajjeyya atthakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo, so yvāssa maggo khemo sovatthiko pītigamanīyo taṁ maggaṁ vivareyya, pidaheyya kummaggaṁ, ūhaneyya okacaraṁ, nāseyya okacārikaṁ; evaṁ hi so bhikkhave mahā migasaṅgho aparena samayena vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjeyya.

Upamā kho me ayaṁ bhikkhave katā atthassa viññā-

panāya, ayañ-c' ev' ettha attho: Mahantaṁ ninnaṁ pallalan-ti kho bhikkhave kāmānam-etaṁ adhivacanaṁ. Mahā migasaṅgho ti kho bhikkhave sattānam-etaṁ adhivacanaṁ. Puriso anatthakāmo ahitakāmo ayogakkhemakāmo ti kho bhikkhave Mārass' etaṁ pāpimato adhivacanaṁ. Kummaggo ti kho bhikkhave aṭṭhaṅgikass' etaṁ micchāmaggassa adhivacanaṁ, seyyathîdaṁ: micchādiṭṭhiyā micchāsaṅkappassa micchāvācāya micchākammantassa micchāājīvassa micchāvāyāmassa micchāsatiyā micchāsamādhissa. Okacaro ti kho bhikkhave nandirāgass' etaṁ adhivacanaṁ. Okacārikā ti kho bhikkhave avijjāy' etaṁ adhivacanaṁ. Puriso atthakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo ti kho bhikkhave Tathāgatass' etaṁ adhivacanaṁ arahato sammāsambuddhassa. Khemo maggo sovatthiko pītigamanīyo ti kho bhikkhave ariyass' etaṁ aṭṭhaṅgikassa maggassa adhivacanaṁ, seyyathîdaṁ: sammādiṭṭhiyā sammāsaṅkappassa sammāvācāya sammākammantassa sammāājīvassa sammāvāyāmassa sammāsatiyā sammāsamādhissa. Iti kho bhikkhave vivaṭo mayā khemo maggo sovatthiko pītigamanīyo. pihito kummaggo, ūhato okacaro, nāsitā okacārikā. Yaṁ bhikkhave satthārā karaṇīyaṁ sāvakānaṁ hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya, kataṁ vo taṁ mayā. Etāni bhikkhave rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyatha bhikkhave, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha; ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

DVEDHĀVITAKKASUTTAM NAVAMAM.

20.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante

ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Adhicittam-anuyuttena bhikkhave bhikkhunā pañca nimittāni kālena kālaṁ manasikātabbāni, katamāni pañca: Idha bhikkhave bhikkhuno yaṁ nimittaṁ āgamma yaṁ nimittaṁ manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā vitakkā chandūpasaṁhitā pi dosūpasaṁhitā pi mohūpasaṁhitā pi, tena bhikkhave bhikkhunā tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikātabbaṁ kusalūpasaṁhitaṁ; tassa tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikaroto kusalūpasaṁhitaṁ ye pāpakā akusalā vitakkā chandūpasaṁhitā pi dosūpasaṁhitā pi mohūpasaṁhitā pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave dakkho palagaṇḍo vā palagaṇḍantevāsī vā sukhumāya āṇiyā oḷārikaṁ āṇiṁ abhinīhaneyya abhinīhareyya abhinivajjeyya, evam-eva kho bhikkhave bhikkhuno yaṁ nimittaṁ āgamma yaṁ nimittaṁ manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā vitakkā chandūpasaṁhitā pi dosūpasaṁhitā pi mohūpasaṁhitā pi, tena bhikkhave bhikkhunā tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikātabbaṁ kusalūpasaṁhitaṁ; tassa tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikaroto kusalūpasaṁhitaṁ ye pāpakā akusalā vitakkā chandūpasaṁhitā pi dosūpasaṁhitā pi mohūpasaṁhitā pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikaroto kusalūpasaṁhitaṁ uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā tesaṁ vitakkānaṁ ādīnavo upaparikkhitabbo: iti p' ime vitakkā akusalā, iti p' ime vitakkā sāvajjā, iti p' ime vitakkā dukkhavipākā ti; tassa tesaṁ vitakkānaṁ ādīnavaṁ upaparikkhato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanakajātiko ahikuṇapena vā kukkurakuṇapena vā manussa-

kuṇapena vā kaṇṭhe āsattena aṭṭiyeyya harāyeyya jiguccheyya, evam-eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tamhā nimittā... samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ ādīnavaṁ upaparikkhato uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā tesaṁ vitakkānaṁ asati-amanasikāro āpajjitabbo; tassa tesaṁ vitakkānaṁ asati-amanasikāraṁ āpajjato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā... samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave cakkhumā puriso āpāthagatānaṁ rūpānaṁ adassanakāmo assa, so nimīleyya vā aññena vā apalokeyya. evam-eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ ... samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ asati-amanasikāraṁ āpajjato uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā tesaṁ vitakkānaṁ vitakkasaṅkhārasanthānaṁ manasikātabbaṁ; tassa tesaṁ vitakkānaṁ vitakkasaṅkhārasanthānaṁ manasikaroto ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ... samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sīghaṁ gaccheyya, tassa evam-assa: kin-nu kho ahaṁ sīghaṁ gacchāmi, yan-nūnâhaṁ saṇikaṁ gaccheyyan-ti, so saṇikaṁ gaccheyya, tassa evam-assa: kin-nu kho ahaṁ saṇikaṁ gacchāmi, yan-nūnâhaṁ tiṭṭheyyan-ti, so tiṭṭheyya, tassa evam-assa: kin-nu kho ahaṁ ṭhito, yan-nūnâhaṁ nisīdeyyan-ti, so nisīdeyya, tassa evam-assa: kin-nu kho ahaṁ nisinno, yan-nūnâhaṁ nipajjeyyan-ti, so nipajjeyya, evaṁ hi so bhikkhave puriso oḷārikaṁ oḷārikaṁ iriyāpathaṁ abhinivajjetvā sukhumaṁ sukhumaṁ iriyāpathaṁ kappeyya; evam-eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ... samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ vitakkasaṅkhārasanthānaṁ manasikaroto uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhitabbaṁ abhinippīḷetabbaṁ abhi-

santāpetabbaṁ; tassa dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā... samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave balavā puriso dubbalataraṁ purisaṁ sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippīḷeyya abhisantāpeyya, evam-eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tesam-pi vitakkānaṁ vitakkasaṅkhārasanthānaṁ manasikaroto uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhitabbaṁ abhinippīḷetabbaṁ abhisantāpetabbaṁ, tassa dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati.

Yato kho bhikkhave bhikkhuno yaṁ nimittaṁ āgamma yaṁ nimittaṁ manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā dhammā ch. pi d. pi m. pi. tassa tamhā nimittā aññaṁ nimittaṁ manasikaroto kusalūpasaṁhitaṁ ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati; tesam-pi vitakkānaṁ ādīnavaṁ upaparikkhato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ... samādhiyati; tesam-pi vitakkānaṁ asati-amanasikāraṁ āpajjato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā... samādhiyati; tesam-pi vitakkānaṁ vitakkasaṅkhārasanthānaṁ manasikaroto ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ... samādhiyati; dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā chandūpasaṁhitā pi dosūpasaṁhitā pi mohūpasaṁhitā pi te pahīyanti te abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ pahānā ajjhattam-eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodi-

hoti samādhiyati; ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu vasī vitakkapariyāyapathesu, yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhissati taṁ vitakkaṁ vitakkessati, yaṁ vitakkaṁ n' ākaṅkhissati na taṁ vitakkaṁ vitakkessati; acchecchi taṇhaṁ, vāvattayi saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antam-akāsi dukkhassâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

VITAKKASANTHĀNASUTTAṀ DASAMAṀ.

SĪHANĀDAVAGGO DUTIYO.

21.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ ativelaṁ saṁsaṭṭho viharati. Evaṁ saṁsaṭṭho āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ viharati: sace koci bhikkhu āyasmato Moliyaphaggunassa sammukhā tāsaṁ bhikkhunīnaṁ avaṇṇaṁ bhāsati ten' āyasmā Moliyaphagguno kupito anattamano adhikaraṇam-pi karoti, sace pana koci bhikkhu tāsaṁ bhikkhunīnaṁ sammukhā āyasmato Moliyaphaggunassa avaṇṇaṁ bhāsati tena tā bhikkhuniyo kupitā anattamanā adhikaraṇam-pi karonti. Evaṁ saṁsaṭṭho āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ viharati. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etad-avoca: Āyasmā bhante Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ ativelaṁ saṁsaṭṭho viharati; evaṁ saṁsaṭṭho bhante āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ viharati: sace koci bhikkhu... adhikaraṇam-pi karonti; evaṁ saṁsaṭṭho bhante āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunīhi saddhiṁ viharatîti. Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi: Ehi

tvaṁ bhikkhu mama vacanena Moliyaphaggunaṁ bhikkhuṁ āmantehi: Satthā taṁ āvuso Phagguna āmantetîti. Evam-bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yen' āyasmā Moliyaphagguno ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Moliyaphaggunaṁ etad-avoca: Satthā taṁ āvuso Phagguna āmantetîti. Evam-āvuso ti kho āyasmā Moliyaphagguno tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Moliyaphaggunaṁ Bhagavā etad-avoca:

Saccaṁ kira tvaṁ Phagguna bhikkhunīhi saddhiṁ ativelaṁ saṁsaṭṭho viharasi; evaṁ saṁsaṭṭho kira tvaṁ Phagguna bhikkhunīhi saddhiṁ viharasi: sace koci bhikkhu tuyhaṁ sammukhā tāsaṁ bhikkhunīnaṁ avaṇṇaṁ bhāsati tena tvaṁ kupito anattamano adhikaraṇam-pi karosi, sace pana koci bhikkhu tāsaṁ bhikkhunīnaṁ sammukhā tuyhaṁ avaṇṇaṁ bhāsati tena tā bhikkhuniyo kupitā anattamanā adhikaraṇam-pi karonti; evaṁ saṁsaṭṭho kira tvaṁ Phagguna bhikkhunīhi saddhiṁ viharasîti. — Evam-bhante. — Nanu tvaṁ Phagguna kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti. — Evam-bhante. — Na kho te etaṁ Phagguna patirūpaṁ kulaputtassa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitassa yan-tvaṁ bhikkhunīhi saddhiṁ ativelaṁ saṁsaṭṭho vihareyyāsi. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā tāsaṁ bhikkhunīnaṁ avaṇṇaṁ bhāseyya tatrâpi tvaṁ Phagguna ye gehasitā chandā ye gehasitā vitakkā te pajaheyyāsi; tatrâpi te Phagguna evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva me cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāmi hitānukampī ca viharissāmi mettacitto na dosantaro ti, evaṁ hi te Phagguna sikkhitabbaṁ. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā tāsaṁ bhikkhunīnaṁ pāṇinā pahāraṁ dadeyya leḍḍunā pahāraṁ dadeyya daṇḍena pahāraṁ dadeyya satthena pahāraṁ dadeyya, tatrâpi tvaṁ ... sikkhitabbaṁ. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā avaṇṇaṁ bhāseyya tatrâpi tvaṁ ... sikkhitabbaṁ. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci pāṇinā pahāraṁ dadeyya leḍḍunā pahāraṁ dadeyya daṇḍena pahāraṁ dadeyya satthena pa-

hāraṁ dadeyya, tatrâpi tvaṁ Phagguna ye gehasitā chandā ye gehasitā vitakkā te pajaheyyāsi; tatrâpi te Phagguna evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva me cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāmi hitānukampī ca viharissāmi mettacitto na dosantaro ti, evaṁ hi te Phagguna sikkhitabban-ti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ārādhayiṁsu vata me bhikkhave bhikkhū ekaṁ samayaṁ cittaṁ. Idhâhaṁ bhikkhave bhikkhū āmantesiṁ: Ahaṁ kho bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjāmi; ekāsanabhojanaṁ kho ahaṁ bhikkhave bhuñjamāno appābādhatañ-ca sañjānāmi appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca. Etha tumhe pi bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjatha; ekāsanabhojanaṁ kho bhikkhave tumhe pi bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānissatha appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-câti. Na me bhikkhave tesu bhikkhusu anusāsanī karaṇīyā ahosi; satuppādakaraṇīyam-eva me bhikkhave tesu bhikkhusu ahosi. Seyyathā pi bhikkhave subhūmiyaṁ cātummahāpathe ājaññaratho yutto assa ṭhito odhastapatodo, tam-enaṁ dakkho yoggācariyo assadammasārathi abhirūhitvā vāmena hatthena rasmiyo gahetvā dakkhiṇena hatthena patodaṁ gahetvā yenicchakaṁ yadicchakaṁ sāreyya pi paccāsāreyya pi. evam-eva kho bhikkhave na me tesu bhikkhusu anusāsanī karaṇīyā ahosi, satuppādakaraṇīyam-eva me bhikkhave tesu bhikkhusu ahosi. Tasmātiha bhikkhave tumhe akusalaṁ pajahatha kusalesu dhammesu āyogaṁ karotha, evaṁ hi tumhe pi imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatha. Seyyathā pi bhikkhave gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahantaṁ sālavanaṁ, tañ-c' assa elaṇḍehi sañchannaṁ, tassa kocid-eva puriso uppajjeyya atthakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo, so yā tā sālalaṭṭhiyo kuṭilā ojāpaharaṇiyo tā tacchetvā bahiddhā nīhareyya antovanaṁ suvisodhitaṁ visodheyya, yā pana tā sālalaṭṭhiyo ujukā sujātā tā sammā parihareyya, evaṁ h' etaṁ bhikkhave sālavanaṁ aparena samayena vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjeyya; evam-eva kho bhikkhave tumhe akusalaṁ pajahatha kusalesu dhammesu āyogaṁ karotha,

evaṁ hi tumhe pi imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjissatha.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave imissā yeva Sāvatthiyā Vedehikā nāma gahapatānī ahosi. Vedehikāya bhikkhave gahapatāniyā evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: soratā Vedehikā gahapatānī, nivātā Vedehikā gahapatānī, upasantā Vedehikā gahapatānī ti. Vedehikāya kho pana bhikkhave gahapatāniyā Kāḷī nāma dāsī ahosi, dakkhā analasā susaṁvihitakammantā. Atha kho bhikkhave Kāḷiyā dāsiyā etad-ahosi: Mayhaṁ kho ayyāya evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: soratā Vedehikā gahapatānī, nivātā Vedehikā gahapatānī, upasantā Vedehikā gahapatānī ti; kin-nu kho me ayyā santaṁ yeva nu kho ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti udāhu asantaṁ, udāhu mayh' ev' ete kammantā susaṁvihitā yena me ayyā santaṁ yeva ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti no asantaṁ; yan-nūnâhaṁ ayyaṁ vīmaṁseyyan-ti. Atha kho bhikkhave Kāḷī dāsī divā uṭṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kāḷiṁ dāsiṁ etad-avoca: He je Kāḷi. — Kiṁ ayye. — Kiṁ je divā uṭṭhāsîti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsi, divā uṭṭhāsîti kupitā anattamanā bhūkuṭiṁ akāsi. Atha kho bhikkhave Kāḷiyā dāsiyā etad-ahosi: Santaṁ yeva kho me ayyā ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti no asantaṁ, mayh' ev' ete kammantā susaṁvihitā yena me ayyā santaṁ yeva ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti no asantaṁ; yan-nūnâhaṁ bhiyyosomattāya ayyaṁ vīmaṁseyyan-ti. Atha kho bhikkhave Kāḷī dāsī divātaraṁ uṭṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kāḷiṁ dāsiṁ etad-avoca: He je Kāḷi. — Kiṁ ayye. — Kiṁ je divā uṭṭhāsîti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsi, divā uṭṭhāsîti kupitā anattamanā anattamanavācaṁ nicchāresi. Atha kho bhikkhave Kāḷiyā dāsiyā etad-ahosi: Santaṁ yeva kho me ayyā ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti no asantaṁ, mayh' ev' ete kammantā susaṁvihitā yena me ayyā santaṁ yeva ajjhattaṁ kopaṁ na pātukaroti no asantaṁ; yan-nūnâhaṁ bhiyyosomattāya ayyaṁ vīmaṁseyyan-ti. Atha kho bhikkhave Kāḷī dāsī divātaraṁ yeva uṭṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kāḷiṁ dāsiṁ

etad-avoca: He je Kāḷi. — Kiṁ ayye. — Kiṁ je divā uṭṭhāsîti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsi, divā uṭṭhāsîti kupitā anattamanā aggaḷasūciṁ gahetvā sīse pahāraṁ adāsi, sīsaṁ vobhindi. Atha kho bhikkhave Kāḷī dāsī bhinnena sīsena lohitena gaḷantena paṭivissakānaṁ ujjhāpesi: Passath' ayye soratāya kammaṁ. passath' ayye nivātāya kammaṁ, passath' ayye upasantāya kammaṁ. katham hi nāma ekadāsikāya: divā uṭṭhāsîti kupitā anattamanā aggaḷasūciṁ gahetvā sīse pahāraṁ dassati sīsaṁ vobhindissatîti. Atha kho bhikkhave Vedehikāya gahapatāniyā aparena samayena evaṁ pāpako kittisaddo abbhuggañchi: caṇḍī Vedehikā gahapatānī, anivātā Vedehikā gahapatānī, anupasantā Vedehikā gahapatānī ti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco bhikkhu tāvad-eva soratasorato hoti nivātanivāto hoti upasantūpasanto hoti yāva na amanāpā vacanapathā phusanti; yato ca kho bhikkhave bhikkhuṁ amanāpā vacanapathā phusanti atha kho bhikkhu sorato ti veditabbo nivāto ti veditabbo upasanto ti veditabbo. Nâhan-taṁ bhikkhave bhikkhuṁ suvaco ti vadāmi yo cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu suvaco hoti sovacassataṁ āpajjati, taṁ kissa hetu: taṁ hi so bhikkhave bhikkhu cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ alabhamāno na suvaco hoti na sovacassataṁ āpajjati. Yo ca kho bhikkhave bhikkhu dhammaṁ yeva sakkaronto dhammaṁ garukaronto dhammaṁ apacāyamāno suvaco hoti sovacassataṁ āpajjati tam-ahaṁ suvaco ti vadāmi. Tasmātiha bhikkhave: Dhammaṁ yeva sakkaronto dhammaṁ garukaronto dhammaṁ apacāyamānā suvacā bhavissāma sovacassataṁ āpajjissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Pañc' ime bhikkhave vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyuṁ: kālena vā akālena vā, bhūtena vā abhūtena vā, saṇhena vā pharusena vā, atthasaṁhitena vā anatthasaṁhitena vā, mettacittā vā dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ akālena vā; bhūtena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ abhūtena vā; saṇhena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ pharusena vā; atthasaṁhitena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ

anatthasaṁhitena vā; mettacittā vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ dosantarā vā. Tatrâpi kho bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva no cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ-ca puggalaṁ mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya kuddālapiṭakaṁ ādāya, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ imaṁ mahāpaṭhaviṁ apaṭhaviṁ karissāmîti, so tatra tatra khaṇeyya, tatra tatra vikireyya, tatra tatra oṭṭhubheyya, tatra tatra omutteyya: apaṭhavī bhavasi, apaṭhavī bhavasîti. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: Api nu so puriso imaṁ mahāpaṭhaviṁ apaṭhaviṁ kareyyâti. — No h' etaṁ bhante, taṁ kissa hetu: ayaṁ hi bhante mahāpaṭhavī gambhīrā appameyyā, sā na sukarā apaṭhavī kātuṁ, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam-eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyuṁ: kālena vā... dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ ... dosantarā vā. Tatrâpi kho bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva no cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ-ca puggalaṁ mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ paṭhavīsamena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā, viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya lākhaṁ vā haliddiṁ vā nīlaṁ vā mañjiṭṭhaṁ vā ādāya, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ imasmiṁ ākāse rūpāni likhissāmi rūpapātubhāvaṁ karissāmîti. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: Api nu so puriso imasmiṁ ākāse rūpaṁ likheyya rūpapātubhāvaṁ kareyyâti. — No h' etaṁ bhante, taṁ kissa hetu: ayaṁ hi bhante ākāso arūpī anidassano, tattha na sukaraṁ rūpaṁ likhituṁ rūpapātubhāvaṁ kātuṁ, yāvad-eva ca

pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare va damānā vadeyyuṁ: kālena vā akālena vā — pe — tadāram maṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ ākāsasamena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya ādittaṁ tiṇukkaṁ ādāya, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ imāya ādittāya tiṇukkāya Gaṅgaṁ nadiṁ santāpessāmi samparitāpessāmîti. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: Api nu so puriso ādittāya tiṇukkāya Gaṅgaṁ nadiṁ santāpeyya samparitāpeyyâti. — No h' etaṁ bhante, taṁ kissa hetu: Gaṅgā hi bhante nadī gambhīrā appameyyā, sā na sukarā ādittāya tiṇukkāya santāpetuṁ samparitāpetuṁ, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam-eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyuṁ: kālena vā akālena vā — pe — tadārammaṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ Gaṅgāsamena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave biḷārabhastā madditā sumadditā suparimadditā mudukā tūlinī chinnasassarā chinnababbharā, atha puriso āgaccheyya kaṭṭhaṁ vā kaṭhalaṁ vā ādāya, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ imaṁ biḷārabhastaṁ madditaṁ sumadditaṁ suparimadditaṁ mudukaṁ tūliniṁ chinnasassaraṁ chinnababbharaṁ kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sarasaraṁ karissāmi bharabharaṁ karissāmîti. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: Api nu so puriso amuṁ biḷārabhastaṁ madditaṁ sumadditaṁ suparimadditaṁ mudukaṁ tūliniṁ chinnasassaraṁ chinnababbharaṁ kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sarasaraṁ kareyya bharabharaṁ kareyyâti. — No h' etaṁ bhante, taṁ kissa hetu: asu hi bhante biḷārabhastā madditā sumadditā suparimadditā mudukā tūlinī chinnasassarā chinnababbharā, sā na sukarā kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sarasaraṁ kātuṁ bharabharaṁ kātuṁ, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam-eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyuṁ: kālena

vā akālena vā bhūtena vā abhūtena vā saṇhena vā pharusena vā atthasaṁhitena vā anatthasaṁhitena vā mettacittā vā dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ akālena vā; bhūtena vā... abhūtena vā; saṇhena vā... pharusena vā; atthasaṁhitena vā... anatthasaṁhitena vā; mettacittā vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyuṁ dosantarā vā. Tatrâpi kho bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva no cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ-ca puggalaṁ mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ biḷārabhastāsamena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Ubhatodaṇḍakena ce pi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyuṁ, tatrâpi yo mano padūseyya na me so tena sāsanakaro. Tatrâpi kho bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ: Na c' eva no cittaṁ vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikaṁ vācaṁ nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā. tañ-ca puggalaṁ mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ-ca sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmâti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Imañ-ca tumhe bhikkhave kakacūpamaṁ ovādaṁ abhikkhaṇaṁ manasikareyyātha, passatha no tumhe bhikkhave taṁ vacanapathaṁ aṇuṁ vā thūlaṁ vā yaṁ tumhe nâdhivāseyyāthâti. — No h' etaṁ bhante. — Tasmātiha bhikkhave imaṁ kakacūpamaṁ ovādaṁ abhikkhaṇaṁ manasikarotha, taṁ vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

KAKACŪPAMASUTTAM PAṬHAMAM.

22.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Ariṭṭhassa nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Tathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā ye 'me antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā te paṭisevato nâlaṁ antarāyāyâti. Assosuṁ kho sambahulā bhikkhū: Ariṭṭhassa kira nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā ye 'me antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā te paṭisevato nâlaṁ antarāyāyâti. Atha kho te bhikkhū yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etad-avocuṁ: Saccaṁ kira te āvuso Ariṭṭha evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā ... antarāyāyâti. — Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā ... antarāyāyâti. Atha kho te bhikkhū Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetukāmā samanuyuñjanti samanugāhanti samanubhāsanti Mā evaṁ āvuso Ariṭṭha avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Ariṭṭha antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo; aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — maṁsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — tiṇukkūpamā .. aṅgārakāsūpamā .. supinakūpamā .. yācitakūpamā .., rukkhaphalūpamā .. asisūnūpamā .. sattisūlūpamā .. sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti. Evam-pi kho Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tehi bhikkhūhi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakaṁ diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā ... antarāyāyâti.

Yato kho te bhikkhū nâsakkhiṁsu Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gad

dhabādhipubbaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetuṁ, atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Ariṭṭhassa nāma bhante bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā... antarāyāyâti. Assumha kho mayaṁ bhante: Ariṭṭhassa kira nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā... antarāyāyâti. Atha kho mayaṁ bhante yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etad-avocumha: Saccaṁ kira te āvuso Ariṭṭha evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā ... antarāyāyâti. Evaṁ vutte bhante Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo amhe etad-avoca: Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā... antarāyāyâti. Atha kho mayaṁ bhante Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetukāmā samanuyuñjimha samanugāhimha samanubhāsimha: Mā evaṁ āvuso Ariṭṭha avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Ariṭṭha antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo; aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti. Evam-pi kho bhante Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo amhehi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakaṁ diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā... antarāyāyâti. Yato kho mayaṁ bhante nâsakkhimha Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetuṁ atha mayaṁ etam-atthaṁ Bhagavato ārocemâti.

Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi: Ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ āmantehi: Satthā taṁ āvuso Ariṭṭha āmantetîti.

Evam-bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etad-avoca: Satthā taṁ āvuso Ariṭṭha āmantetîti. Evam-āvuso ti kho Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ Bhagavā etad-avoca: Saccaṁ kira te Ariṭṭha evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā... antarāyāyâti. — Evaṁ byā kho ahaṁ bhante Bhagavatā... antarāyāyâti. — Kassa kho nāma tvaṁ moghapurisa mayā evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāsi. Nanu mayā moghapurisa anekapariyāyena antarāyikā dhammā vuttā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā mayā bahūdukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo; aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā mayā — maṁsapesūpamā kāmā vuttā mayā — tiṇukkūpamā .. aṅgārakāsūpamā .. supinakūpamā .. yācitakūpamā .. rukkhaphalūpamā .. asisūnūpamā .. sattisūlūpamā .. sappasirūpamā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo. Atha ca pana tvaṁ moghapurisa attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhasi attānañ-ca khanasi bahuñ-ca apuññaṁ pasavasi. Taṁ hi te moghapurisa bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Taṁ kim-maññatha bhikkhave: Api nâyaṁ Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo usmīkato pi imasmiṁ dhammavinaye ti. — Kiṁ hi siyā bhante, no h' etaṁ bhante ti. Evaṁ vutte Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi. Atha kho Bhagavā Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā Ariṭṭhaṁ bhikkhuṁ gaddhabādhipubbaṁ etad-avoca: Paññāyissasi kho tvaṁ moghapurisa etena sakena pāpakena diṭṭhigatena, idhâhaṁ bhikkhū paṭipucchissāmîti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tumhe pi me

bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha yathā 'yaṁ Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati attānañ-ca khanati bahuñ-ca apuññaṁ pasavatîti. — No h' etaṁ bhante, anekapariyāyena hi no bhante antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti. — Sādhu bhikkhave, sādhu kho me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha. Anekapariyāyena hi vo bhikkhave antarāyikā dhammā vuttā mayā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā mayā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo. Atha ca panâyaṁ Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati attānañ-ca khanati bahuñ-ca apuññaṁ pasavati, taṁ hi tassa moghapurisassa bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya. So vata bhikkhave aññatr' eva kāmehi aññatra kāmasaññāya aññatra kāmavitakkehi kāme paṭisevissatîti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Idha bhikkhave ekacce moghapurisā dhammaṁ pariyāpuṇanti, suttaṁ geyyaṁ veyyākaraṇaṁ gāthaṁ udānaṁ itivuttakaṁ jātakaṁ abbhutadhammaṁ vedallaṁ; te taṁ dhammaṁ pariyāpuṇitvā tesaṁ dhammānaṁ paññāya atthaṁ na upaparikkhanti, tesaṁ te dhammā paññāya atthaṁ anupaparikkhataṁ na nijjhānaṁ khamanti, te upārambhānisaṁsā c' eva dhammaṁ pariyāpuṇanti itivādappamokkhānisaṁsā ca, yassa c' atthāya dhammaṁ pariyāpuṇanti tañ-c' assa atthaṁ nânubhonti, tesaṁ te dhammā duggahītā dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya saṁvattanti, taṁ kissa hetu: duggahītattā bhikkhave dhammānaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso alagaddatthiko alagaddagavesī alagaddapariyesanaṁ caramāno, so passeyya mahantaṁ alagaddaṁ, tam-enaṁ bhoge vā naṅguṭṭhe vā gaṇheyya, tassa so alagaddo paṭiparivattitvā hatthe vā bāhāya vā aññatarasmiṁ vā aṅgapaccaṅge ḍaseyya, so tato-

nidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ, taṁ kissa hetu: duggahītattā bhikkhave alagaddassa; evam-eva kho bhikkhave idh' ekacce moghapurisā dhammaṁ pariyāpuṇanti... duggahītattā bhikkhave dhammānaṁ.

Idha pana bhikkhave ekacce kulaputtā dhammaṁ pariyāpuṇanti, suttaṁ geyyaṁ veyyākaraṇaṁ gāthaṁ udānaṁ itivuttakaṁ jātakaṁ abbhutadhammaṁ vedallaṁ, te taṁ dhammaṁ pariyāpuṇitvā tesaṁ dhammānaṁ paññāya atthaṁ upaparikkhanti, tesaṁ te dhammā paññāya atthaṁ upaparikkhataṁ nijjhānaṁ khamanti, te na c' eva upārambhānisaṁsā dhammaṁ pariyāpuṇanti na itivādappamokkhānisaṁsā, yassa c' atthāya dhammaṁ pariyāpuṇanti tañ-c' assa atthaṁ anubhonti, tesaṁ te dhammā suggahītā dīgharattaṁ hitāya sukhāya saṁvattanti, taṁ kissa hetu: suggahītattā bhikkhave dhammānaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso alagaddatthiko alagaddagavesī alagaddapariyesanaṁ caramāno, so passeyya mahantaṁ alagaddaṁ, tam-enaṁ ajapadena daṇḍena suniggahītaṁ nigganheyya, ajapadena daṇḍena suniggahītaṁ niggahetvā gīvāya suggahītaṁ gaṇheyya; kiñcâpi so bhikkhave alagaddo tassa purisassa hatthaṁ vā bāhaṁ vā aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ bhogehi paliveṭheyya, atha kho so n' eva tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ, taṁ kissa hetu: suggahītattā bhikkhave alagaddassa; evam-eva kho bhikkhave idh' ekacce kulaputtā dhammaṁ pariyāpuṇanti ... suggahītattā bhikkhave dhammānaṁ. Tasmātiha bhikkhave yassa me bhāsitassa atthaṁ ājāneyyātha tathā naṁ dhāreyyātha, yassa ca pana me bhāsitassa atthaṁ na ājāneyyātha ahaṁ vo tattha paṭipucchitabbo ye vā pan' assu viyattā bhikkhū.

Kullūpamaṁ vo bhikkhave dhammaṁ desissāmi nittharaṇatthāya no gahaṇatthāya, taṁ suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Seyyathā pi bhikkhave puriso addhānamaggapaṭipanno, so passeyya mahantaṁ udakaṇṇavaṁ, oriman-tīraṁ sāsaṅkaṁ sappaṭibhayaṁ pāriman-tīraṁ khemaṁ appaṭibhayaṁ, na câssa nāvā santāraṇī uttarasetu vā apārā pāraṁ gamanāya; tassa evam-

ssa: Ayaṁ kho mahā udakaṇṇavo, orimañ-ca tīraṁ sā-aṅkaṁ sappaṭibhayaṁ pāriman-tīraṁ khemaṁ appaṭibha-aṁ, na-tthi ca nāvā santāraṇī uttarasetu vā apārā pāraṁ amanāya, yan-nūnâhaṁ tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsaṁ saṅkaḍḍhi-vā kullaṁ bandhitvā taṁ kullaṁ nissāya hatthehi ca pā-ehi ca vāyamamāno sotthinā pāraṁ uttareyyan-ti. Atha ho so bhikkhave puriso tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsaṁ saṅ-addhitvā kullaṁ bandhitvā taṁ kullaṁ nissāya hatthehi ca ādehi ca vāyamamāno sotthinā pāraṁ uttareyya; tassa tiṇ-assa pāraṅgatassa evam-assa: Bahukāro kho me ayaṁ ullo, imâhaṁ kullaṁ nissāya hatthehi ca pādehi ca vā-amamāno sotthinā pāraṁ uttiṇṇo, yan-nūnâhaṁ imaṁ kul-aṁ sīse vā āropetvā khandhe vā uccāretvā yenakāmaṁ akkameyyan-ti. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: api nu o puriso evaṁkārī tasmiṁ kulle kiccakārī assâti. — No h' tam bhante. — Kathaṁkārī ca so bhikkhave puriso tasmiṁ ulle kiccakārī assa: Idha bhikkhave tassa purisassa tiṇṇassa āraṅgatassa evam-assa: Bahukāro kho me ayaṁ kullo, mâhaṁ kullaṁ nissāya hatthehi ca pādehi ca vāyamamāno otthinā pāraṁ uttiṇṇo, yan-nūnâhaṁ imaṁ kullaṁ thale vā ssādetvā udake vā uplāpetvā yenakāmaṁ pakkameyyan-ti. Evaṁkārī kho so bhikkhave puriso tasmiṁ kulle kiccakārī ssa. Evam-eva kho bhikkhave kullūpamo mayā dhammo lesito nittharaṇatthāya no gahaṇatthāya. Kullūpamaṁ vo hikkhave ājānantehi dhammā pi vo pahātabbā, pag-eva dhammā.

Cha-y-imāni bhikkhave diṭṭhiṭṭhānāni, katamāni cha: Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariya-lhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānaṁ adas-āvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, ūpaṁ: etaṁ mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti samanu-passati, vedanaṁ: etaṁ mama... ti samanupassati, saññaṁ: etaṁ mama... ti samanupassati, saṅkhāre: etaṁ mama... ti samanupassati, yam-p' idaṁ diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā tam-pi: etaṁ mama ... ti samanupassati, yam-p' idaṁ diṭṭhiṭṭhānaṁ: so loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāma-

dhammo, sassatisamaṁ tath' eva ṭhassāmîti, tam-pi; etaṁ mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti samanupassati. Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, rūpaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti samanupassati, vedanaṁ: n' etaṁ mama... ti samanupassati, saññaṁ: n' etaṁ mama ... ti samanupassati, saṅkhāre: n' etaṁ mama... ti samanupassati, yam-p' idaṁ diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā tam-pi: n' etaṁ mama ... ti samanupassati, yam-p' idaṁ diṭṭhiṭṭhānaṁ: so loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva ṭhassāmîti, tam-pi: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti samanupassati. So evaṁ samanupassanto asati na paritassatîti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etad-avoca: Siyā nu kho bhante bahiddhā asati paritassanā ti. — Siyā bhikkhûti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa evaṁ hoti: Ahū vata me, taṁ vata me na-tthi, siyā vata me, taṁ vatâhaṁ na labhāmîti. So socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati, sammohaṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhu bahiddhā asati paritassanā hotîti. — Siyā pana bhante bahiddhā asati aparitassanā ti. — Siyā bhikkhûti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa na evaṁ hoti: Ahū vata me, taṁ vata me na-tthi, siyā vata me, taṁ vatâhaṁ na labhāmîti. So na socati na kilamati na paridevati, na urattāḷiṁ kandati, na sammohaṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhu bahiddhā asati aparitassanā hotîti. — Siyā nu kho bhante ajjhattaṁ asati paritassanā ti. — Siyā bhikkhûti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa evaṁ diṭṭhi hoti: So loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva ṭhassāmîti. So suṇāti Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā sabbesaṁ diṭṭhiṭṭhānâdhiṭṭhāna-pariyuṭṭhānâbhinivesânusayānaṁ samugghātāya sabbasaṅkhārasamathāya sabbūpadhipaṭinissaggāya taṇhakkhayāya virāgāya nirodhāya nibbānāya dhammaṁ desentassa. Tassa evaṁ

hoti: Ucchijjissāmi nāma su, vinassissāmi nāma su, na su nāma bhavissāmîti. So socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati, sammohaṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhu ajjhattaṁ asati paritassanā hotîti. — Siyā pana bhante ajjhattaṁ asati aparitassanā ti. — Siyā bhikkhûti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa na evaṁ diṭṭhi hoti: So loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato aviparināmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva ṭhassāmîti. So suṇāti Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā sabbesaṁ diṭṭhiṭṭhānâdhiṭṭhāna-pariyuṭṭhānâbhinivesânusayānaṁ samugghātāya sabbasaṅkhārasamathāya sabbūpadhipaṭinissaggāya taṇhakkhayāya virāgāya nirodhāya nibbānāya dhammaṁ desentassa. Tassa na evaṁ hoti: Ucchijjissāmi nāma su, vinassissāmi nāma su, na su nāma bhavissāmîti. So na socati na kilamati na paridevati, na urattāḷiṁ kandati, na sammohaṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhu ajjhattaṁ asati aparitassanā hoti.

Taṁ bhikkhave pariggahaṁ pariganheyyātha yvāssa pariggaho nicco dhuvo sassato aviparināmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva tiṭṭheyya. Passatha no tumhe bhikkhave taṁ pariggahaṁ yvāssa pariggaho ... tath' eva tiṭṭheyyâti. — No h' etam-bhante. — Sādhu bhikkhave, aham-pi kho taṁ bhikkhave pariggahaṁ na samanupassāmi yvāssa pariggaho nicco dhuvo sassato aviparināmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva tiṭṭheyya. Taṁ bhikkhave attavādupādānaṁ upādiyetha yaṁ-sa attavādupādānaṁ upādiyato na uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Passatha no tumhe bhikkhave taṁ attavādupādānaṁ yaṁ-sa ... sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti. — No h' etam-bhante. — Sādhu bhikkhave, aham-pi kho taṁ bhikkhave attavādupādānaṁ na samanupassāmi yaṁ-sa attavādupādānaṁ upādiyato na uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Taṁ bhikkhave diṭṭhinissayaṁ nissayetha yaṁ-sa diṭṭhinissayaṁ nissayato na uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Passatha no tumhe bhikkhave taṁ diṭṭhinissayaṁ yaṁ-sa... sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti. — No h' etam-bhante. — Sādhu bhikkhave, aham-pi kho taṁ bhikkhave diṭṭhinissayaṁ na samanupassāmi yaṁ-sa diṭṭhinissayaṁ

nissayato na uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā.

Attani vā bhikkhave sati attaniyam-me ti assâti. — Evam-bhante. — Attaniye vā bhikkhave sati attā me ti assâti. — Evam-bhante. — Attani ca bhikkhave attaniye ca saccato thetato anupalabbhamāne yam-p' idaṁ diṭṭhiṭṭhānaṁ: so loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva ṭhassāmîti, nanâyaṁ bhikkhave kevalo paripūro bāladhammo ti. — Kiṁ hi no siyā bhante kevalo paripūro bāladhammo ti. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti. — Aniccaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etaṁ mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti. — No h' etam-bhante. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: vedanā niccā vā aniccā vā ti. — Aniccā bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etaṁ mama ... attā ti. — No h' etam-bhante. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: saññā niccā vā aniccā vā ti. — Aniccā bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etaṁ mama... attā ti. — No h' etam-bhante. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: saṅkhārā niccā vā aniccā vā ti. — Aniccā bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etaṁ mama... attā ti. — No h' etam-bhante. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: viññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti. — Aniccaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bhante. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etaṁ mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti. — No h' etam-bhante. — Tasmātiha bhikkhave yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā

vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci saṅkhārā — yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evaṁ-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ.

Evaṁ passaṁ bhikkhave sutavā ariyasāvako rūpasmiṁ nibbindati, vedanāya nibbindati, saññāya nibbindati, saṅkhāresu nibbindati, viññāṇasmiṁ nibbindati; nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu ukkhittapaligho iti pi, saṅkiṇṇaparikho iti pi, abbūḷhesiko iti pi, niraggaḷo iti pi, ariyo pannaddhajo pannabhāro visaṁyutto iti pi. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ukkhittapaligho hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno avijjā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ukkhittapaligho hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu saṅkiṇṇaparikho hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno ponobhaviko jātisaṁsāro pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu saṅkiṇṇaparikho hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu abbūḷhesiko hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu abbūḷhesiko hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu niraggaḷo hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti ucchinnamūlāni tālāvatthukatāni anabhāvakatāni āyatiṁ anuppādadhammāni. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu niraggaḷo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ariyo pannaddhajo pannabhāro visaṁyutto hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anup-

pādadhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ariyo pannaddhajo pannabhāro visaṁyutto hoti.

Evaṁ vimuttacittaṁ kho bhikkhave bhikkhuṁ sa-Indā devā sa-Brahmakā sa-Pajāpatikā anvesaṁ nâdhigacchanti: idaṁ nissitaṁ tathāgatassa viññāṇan-ti, taṁ kissa hetu: Diṭṭhe vâhaṁ bhikkhave dhamme tathāgataṁ ananuvejjo ti vadāmi. Evaṁvādiṁ kho maṁ bhikkhave evamakkhāyiṁ eke samaṇabrāhmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti: Venayiko samaṇo Gotamo, sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpetîti. Yathā vâhaṁ bhikkhave na, yathā câhaṁ na vadāmi, tathā maṁ te bhonto samaṇabrāhmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti: Venayiko samaṇo Gotamo, sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpetîti. Pubbe câhaṁ bhikkhave etarahi ca dukkhañ-c' eva paññāpemi dukkhassa ca nirodhaṁ. Tatra ce bhikkhave pare Tathāgataṁ akkosanti paribhāsanti rosenti, tatra bhikkhave Tathāgatassa na hoti āghāto na appaccayo na cetaso anabhiraddhi. Tatra ce bhikkhave pare Tathāgataṁ sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, tatra bhikkhave Tathāgatassa na hoti ānando na somanassaṁ na cetaso ubbillāvitattaṁ. Tatra ce bhikkhave pare Tathāgataṁ sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, tatra bhikkhave Tathāgatassa evaṁ hoti: Yaṁ kho idaṁ pubbe pariññātaṁ tattha me evarūpā kārā karīyantîti. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare akkoseyyuṁ paribhāseyyuṁ roseyyuṁ, tatra tumhehi na āghāto na appaccayo na cetaso anabhiraddhi karaṇīyā. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare sakkareyyuṁ garukareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, tatra tumhehi na ānando na somanassaṁ na cetaso ubbillāvitattaṁ karaṇīyaṁ. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare sakkareyyuṁ garukareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, tatra tumhākaṁ evam-assa: Yaṁ kho idaṁ pubbe pariññātaṁ tattha no evarūpā kārā karīyantîti.

Tasmātiha bhikkhave yaṁ na tumhākaṁ taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati. Kiñ-ca bhikkhave na tumhākaṁ: Rūpaṁ bhikkhave na tumhākaṁ, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā bhikkhave na tumhākaṁ,

taṁ pajahatha, sā vo pahīnā d. h. s. bhavissati. Saññā bhikkhave na tumhākaṁ, taṁ pajahatha, sā vo pahīnā d. h. s. bhavissati. Saṅkhārā bhikkhave na tumhākaṁ, te pajahatha, te vo pahīnā d. h. s. bhavissanti. Viññāṇaṁ bhikkhave na tumhākaṁ. taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati. Taṁ kim-maññatha bhikkhave: yaṁ imasmiṁ Jetavane tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsaṁ taṁ jano hareyya vā ḍaheyya vā yathāpaccayaṁ vā kareyya; api nu tumhākaṁ evam-assa: Amhe jano harati vā ḍahati vā yathāpaccayaṁ vā karotîti. — No h' etam-bhante, taṁ kissa hetu: na hi no etam-bhante attā vā attaniyaṁ vā ti. — Evam-eva kho bhikkhave yaṁ na tumhākaṁ taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati. Kiñ-ca bhikkhave na tumhākaṁ: Rūpaṁ bhikkhave na tumhākaṁ. taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā bhikkhave — pe — saññā bhikkhave — saṅkhārā bhikkhave — viññāṇaṁ bhikkhave na tumhākaṁ, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissati.

Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo, uttāno vivaṭo pakāsito chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme, uttāne vivaṭe pakāsite chinnapilotike, ye te bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā samma-d-aññā vimuttā, vaṭṭaṁ tesaṁ na-tthi paññāpanāya. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesaṁ bhikkhūnaṁ pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni sabbe te opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesaṁ bhikkhūnaṁ tīṇi saṁyojanāni pahīnāni rāgadosamohā tanubhūtā sabbe te sakadāgāmino, sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissanti. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesaṁ bhikkhūnaṁ tīṇi saṁyojanāni pahīnāni sabbe te sotāpannā avini-

pātadhammā niyatā sambodhiparāyanā. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo... chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, ye te bhikkhū dhammānusārino saddhānusārino sabbe te sambodhiparāyanā. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo, uttāno vivaṭo pakāsito chinnapilotiko; evaṁ svākkhāte bhikkhave mayā dhamme, uttāne vivaṭe pakāsite chinnapilotike, yesaṁ mayi saddhāmattaṁ pemamattaṁ sabbe te saggaparāyanā ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

ALAGADDŪPAMASUTTAṀ DUTIYAM.

23.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Kumārakassapo Andhavane viharati. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Andhavanaṁ obhāsetvā yen' āyasmā Kumārakassapo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā āyasmantaṁ Kumārakassapaṁ etad-avoca: Bhikkhu bhikkhu, ayaṁ vammīko rattiṁ dhūmāyati divā pajjalati. Brāhmaṇo evam-āha: Abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa laṅgiṁ: laṅgī bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa laṅgiṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa uddhumāyikaṁ: uddhumāyikā bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa uddhumāyikaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa dvidhāpathaṁ: dvidhāpatho bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa dvidhāpathaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa caṅgavāraṁ: caṅgavāraṁ bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha:

Ukkhipa caṅgavāraṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa kummaṁ: kummo bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa kummaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa asisūnaṁ: asisūnā bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa asisūnaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa maṁsapesiṁ: maṁsapesi bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Ukkhipa maṁsapesiṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya addasa nāgaṁ: nāgo bhadante ti. Brāhmaṇo evam-āha: Tiṭṭhatu nāgo, mā nāgaṁ ghaṭṭesi, namo karohi nāgassâti. Ime kho tvaṁ bhikkhu pañhe Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā puccheyyāsi, yathā te Bhagavā byākaroti tathā naṁ dhāreyyāsi. Nâhan-taṁ bhikkhu passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yo imesaṁ pañhānaṁ veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya aññatra Tathāgatena vā Tathāgatasāvakena vā ito vā pana sutvā ti. Idam-avoca sā devatā, idaṁ vatvā tatth' eva antaradhāyi.

Atha kho āyasmā Kumārakassapo tassā rattiyā accayena yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Kumārakassapo Bhagavantaṁ etad-avoca: Imaṁ bhante rattiṁ aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Andhavanaṁ obhāsetvā yenâhaṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho bhante sā devatā maṁ etad-avoca: Bhikkhu bhikkhu, ayaṁ vammīko rattiṁ dhūmāyati divā pajjalati. Brāhmaṇo evam-āha: Abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti. Abhikkhaṇanto sumedho satthaṁ ādāya — pe — ito vā pana sutvā ti. Idam-avoca bhante sā devatā, idaṁ vatvā tatth' eva antaradhāyi. Ko nu kho bhante vammīko, ka rattiṁ dhūmāyanā, kā divā pajjalanā, ko brāhmaṇo, ko sumedho, kiṁ satthaṁ, kiṁ abhikkhaṇaṁ, kā laṅgī, kā uddhumāyikā, ko dvidhāpatho, kiṁ caṅgavāraṁ, ko kummo, kā asisūnā, kā maṁsapesi, ko nāgo ti.

Vammīko ti kho bhikkhu imass' etaṁ cātummahābhūtikassa kāyassa adhivacanaṁ mātāpettikasambhavassa odanakummāsūpacayassa aniccucchādana-parimaddana-bhedana-viddhaṁsanadhammassa. Yaṁ kho bhikkhu divā kammante ārabbha rattiṁ anuvitakketi anuvicarati ayaṁ rattiṁ dhūmāyanā. Yaṁ kho bhikkhu rattiṁ anuvitakketvā anuvicāretvā divā kammante payojeti kāyena vācāya manasā ayaṁ divā pajjalanā. Brāhmaṇo ti kho bhikkhu Tathāgatass' etaṁ adhivacanaṁ arahato sammāsambuddhassa. Sumedho ti kho bhikkhu sekhass' etaṁ bhikkhuno adhivacanaṁ. Satthan-ti kho bhikkhu ariyāy' etaṁ paññāya adhivacanaṁ. Abhikkhaṇan-ti kho bhikkhu viriyārambhass' etaṁ adhivacanaṁ. Laṅgī ti kho bhikkhu avijjāy' etaṁ adhivacanaṁ; ukkhipa laṅgiṁ, pajaha avijjaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam-etassa attho. Uddhumāyikā ti kho bhikkhu kodhupāyāsass' etaṁ adhivacanaṁ; ukkhipa uddhumāyikaṁ, pajaha kodhupāyāsaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam-etassa attho. Dvidhāpatho ti kho bhikkhu vicikicchāy' etaṁ adhivacanaṁ; ukkhipa dvidhāpathaṁ, pajaha vicikicchaṁ, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam-etassa attho. Caṅgavāran-ti kho bhikkhu pañcann' etaṁ nīvaraṇānaṁ adhivacanaṁ: kāmacchandanīvaraṇassa byāpādanīvaraṇassa thīnamiddhanīvaraṇassa uddhaccakukkuccanīvaraṇassa vicikicchānīvaraṇassa; ukkhipa caṅgavāraṁ, pajaha pañca nivaraṇe, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam-etassa attho. Kummo ti kho bhikkhu pañcann' etaṁ upādānakkhandhānaṁ adhivacanaṁ, seyyathīdaṁ: rūpupādānakkhandhassa vedanupādānakkhandhassa saññupādānakkhandhassa saṅkhārupādānakkhandhassa viññāṇupādānakkhandhassa; ukkhipa kummaṁ, pajaha pañc' upādānakkhandhe, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam-etassa attho. Asisūnā ti kho bhikkhu pañcann' etaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ: cakkhuviññeyyānaṁ rūpānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, sotaviññeyyānaṁ saddānaṁ — pe — ghānaviññeyyānaṁ gandhānaṁ — jivhāviññeyyānaṁ rasānaṁ — kāyaviññeyyānaṁ phoṭṭhabbānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ piyarūpānaṁ kāmūpasaṁ-

tānaṁ rajanīyānaṁ; ukkhipa asisūnaṁ, pajaha pañca kāmaıne, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam - etassa ;tho. Maṁsapesîti kho bhikkhu nandirāgass' etaṁ adhivaınaṁ; ukkhipa maṁsapesiṁ, pajaha nandirāgaṁ, abhikhaṇa sumedha satthaṁ ādāyâti ayam - etassa attho. Nāgo kho bhikkhu khīṇāsavass' etaṁ bhikkhuno adhivacanaṁ; ṭṭhatu nāgo, mā nāgaṁ ghaṭṭesi, namo karohi nāgassâti yam - etassa attho ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Kumāraassapo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

Vammikasuttaṁ tatiyaṁ.

24.

Evam - me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe iharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho sambahulā ītibhūmakā bhikkhū jātibhūmiyaṁ vassaṁ vutthā yena Bhaavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhiādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te hikkhū Bhagavā etad - avoca: Ko nu kho bhikkhave jātihūmiyaṁ jātibhūmakānaṁ bhikkhūnaṁ sabrahmacārīnaṁ vaṁ sambhāvito: Attanā ca appiccho appicchakathañ - ca hikkhūnaṁ kattā, attanā ca santuṭṭho santuṭṭhikathañ - ca hikkhūnaṁ kattā, attanā ca pavivitto pavivekakathañ - ca hikkhūnaṁ kattā, attanā ca asaṁsaṭṭho asaṁsaggakathañ - ca hikkhūnaṁ kattā, attanā ca āraddhaviriyo viriyārambhaathañ - ca bhikkhūnaṁ kattā, attanā ca sīlasampanno sīlaımpadākathañ - ca bhikkhūnaṁ kattā, attanā ca samādhiımpanno samādhisampadākathañ - ca bhikkhūnaṁ kattā, ttanā ca paññāsampanno paññāsampadākathañ - ca bhikkhūaṁ kattā, attanā ca vimuttisampanno vimuttisampadāathañ - ca bhikkhūnaṁ kattā, attanā ca vimuttiñāṇadassanaımpanno vimuttiñāṇadassanasampadākathañ - ca bhikkhūaṁ kattā, ovādako viññāpako sandassako samādapako

samuttejako sampahaṁsako sabrahmacārīnan-ti. — Puṇṇo nāma bhante āyasmā Mantāṇiputto jātibhūmiyaṁ jātibhūmakānaṁ bhikkhūnaṁ sabrahmacārīnaṁ evaṁ sambhāvito: Attanā ca appiccho appicchakathañ-ca bhikkhūnaṁ kattā... sampahaṁsako sabrahmacārīnan-ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad-ahosi: Lābhā āyasmato Puṇṇassa Mantāṇiputtassa, suladdhalābhā āyasmato Puṇṇassa Mantāṇiputtassa, yassa viññū sabrahmacārī Satthu sammukhā anumāssa anumāssa vaṇṇaṁ bhāsanti, tañ-ca Satthā abbhanumodati; app-eva ca nāma mayaṁ kadāci karahaci āyasmatā Puṇṇena Mantāṇiputtena saddhiṁ samāgaccheyyāma, app-eva nāma siyā kocid-eva kathāsallāpo ti.

Atha kho Bhagavā Rājagahe yathābhirantaṁ viharitvā yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tad-avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Assosi kho āyasmā Puṇṇo Mantāṇiputto: Bhagavā kira Sāvatthiṁ anuppatto Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme ti. Atha kho āyasmā Puṇṇo Mantāṇiputto senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramān[o] yena Sāvatthi Jetavanaṁ Anāthapiṇḍikassa ārāmo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ Bhagavā dhammiyā kathāy[a] sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kh[o] āyasmā Puṇṇo Mantāṇiputto Bhagavatā dhammiyā kathāy[a] sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito Bhagavat[o] bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhaga[] vantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Andhavana[ṁ] tena pakkāmi divāvihārāya.

Atha kho aññataro bhikkhu yen' āyasmā Sāriputto te[n'] upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ eta[d-] avoca: Yassa kho tvaṁ āvuso Sāriputta Puṇṇassa nām[a] bhikkhuno Mantāṇiputtassa abhiṇhaṁ kittayamāno hosi,

Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samttejito sampahaṁsito Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā numoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakhiṇaṁ katvā yena Andhavanaṁ tena pakkanto divāvihārāāti. Atha kho āyasmā Sāriputto taramānarūpo nisīdanaṁ dāya āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ piṭṭhito piṭṭhito nubandhi sīsānulokī. Atha kho āyasmā Puṇṇo Mantāṇiutto Andhavanaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle ivāvihāraṁ nisīdi. Āyasmā pi kho Sāriputto Andhavanaṁ jjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Atha kho āyasmā Sāriputto sāyanhasamayaṁ patisallāṇā uṭṭhito yen' āyasmā Puṇṇo Mantāṇiputto ten' upasaṅkami, pasaṅkamitvā āyasmatā Puṇṇena Mantāṇiputtena saddhiṁ ımmodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamntaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto yasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ etad-avoca: Bhagavati o āvuso brahmacariyaṁ vussatîti. — Evam-āvuso ti. — Kin-nu ho āvuso sīlavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussati. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso cittavisudhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussatîti. — No h' idaṁ vuso. — Kin-nu kho āvuso diṭṭhivisuddhatthaṁ Bhagaati brahmacariyaṁ vussatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kiman' āvuso kaṅkhāvitaraṇavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmaariyaṁ vussatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso ıaggāmaggañāṇadassanavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmaariyaṁ vussatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso aṭipadāñāṇadassanavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ ussatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso ñāṇaassanavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussatîti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso sīlavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussatîti iti puṭṭho samāno: no h' laṁ āvuso ti vadesi, kim-pan' āvuso cittavisuddhattham Bhaavati brahmacariyaṁ vussatîti iti puṭṭho samāno: no h' idaṁ vuso ti vadesi; kin-nu kho āvuso diṭṭhivisuddhatthaṁ Bhaavati — pe — kin-nu kho āvuso ñāṇadassanavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussatîti iti puṭṭho samāno: no h' laṁ āvuso ti vadesi. Kimatthañ-carah' āvuso Bhagavati

brahmacariyaṁ vussatīti. — Anupādā parinibbānatthaṁ kho āvuso Bhagavati brahmacariyaṁ vussatīti. — Kin-nu kho āvuso sīlavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso cittavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso diṭṭhivisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso kaṅkhāvitaraṇavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso maggāmaggañāṇadassanavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso paṭipadāñāṇadassanavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso ñāṇadassanavisuddhi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kim-pan' āvuso aññatra imehi dhammehi anupādā parinibbānan-ti. — No h' idaṁ āvuso. — Kin-nu kho āvuso sīlavisuddhi anupādā parinibbānan-ti iti puṭṭho samāno: no h' idaṁ āvuso ti vadesi, kim-pan' āvuso cittavisuddhi anupādā parinibbānan-ti iti puṭṭho samāno: no h' idaṁ āvuso ti vadesi; kin-nu kho āvuso diṭṭhivisuddhi anupādā parinibbānan-ti — pe — kin-nu kho āvuso ñāṇadassanavisuddhi anupādā parinibbānan-ti iti puṭṭho samāno: no h' idaṁ āvuso ti vadesi, kim-pan' āvuso aññatra imehi dhammehi anupādā parinibbānan-ti iti puṭṭho samāno: no h' idaṁ āvuso ti vadesi. Yathākathaṁ pan' āvuso imassa bhāsitassa attho daṭṭhabbo ti.

Sīlavisuddhiñ-ce āvuso Bhagavā anupādā parinibbānaṁ paññāpessa, sa-upādānaṁ yeva samānaṁ anupādā parinibbānaṁ paññāpessa. Cittavisuddhiñ-ce āvuso ... Diṭṭhivisuddhiñ-ce āvuso... Kaṅkhāvitaraṇavisuddhiñ-ce āvuso... Maggāmaggañāṇadassanavisuddhiñ-ce āvuso... Paṭipadāñāṇadassanavisuddhiñ-ce āvuso... Ñāṇadassanavisuddhiñ-ce āvuso Bhagavā anupādā parinibbānaṁ paññāpessa, sa-upādānaṁ yeva samānaṁ anupādā parinibbānaṁ paññāpessa. Aññatra ca āvuso imehi dhammehi anupādā parinibbānaṁ abhavissa, puthujjano parinibbāyeyya, puthujjano hi āvuso aññatra imehi dhammehi. Tena h' āvuso upaman-te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti. Seyyathā pi āvuso rañño Pasenadissa Kosalassa Sāvatthiyaṁ

ativasantassa Sākete kiñcid-eva accāyikaṁ karaṇīyaṁ uppajeyya. tassa antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Sāketaṁ satta rathainītāni upaṭṭhapeyyuṁ. Atha kho āvuso rājā Pasenadi Kosalo āvatthiyā nikkhamitvā antepuradvārā paṭhamaṁ rathavinītaṁ bhirūheyya, paṭhamena rathavinītena dutiyaṁ rathavinītaṁ āpuṇeyya; paṭhamaṁ rathavinītaṁ vissajjeyya dutiyaṁ rathainītaṁ abhirūheyya, dutiyena rathavinītena tatiyaṁ rathainītaṁ pāpuṇeyya; dutiyaṁ ... pāpuṇeyya; tatiyaṁ ... pāuṇeyya; catutthaṁ ... pāpuṇeyya; pañcamaṁ rathavinītaṁ issajjeyya chaṭṭhaṁ rathavinītaṁ abhirūheyya, chaṭṭhena athavinītena sattamaṁ rathavinītaṁ pāpuṇeyya; chaṭṭhaṁ athavinītaṁ vissajjeyya sattamaṁ rathavinītaṁ abhirūheyya, attamena rathavinītena Sāketaṁ anupāpuṇeyya antepuravāraṁ. Tam-enaṁ antepuradvāragataṁ samānaṁ mittānaccā ñātisālohitā evaṁ puccheyyuṁ: Iminā tvaṁ mahārāja athavinītena Sāvatthiyā Sāketaṁ anuppatto antepuradvāran-i. Kathaṁ byākaramāno nu kho āvuso rājā Pasenadi Koalo sammā byākaramāno byākareyyâti. — Evaṁ byākaranāno kho āvuso rājā Pasenadi Kosalo sammā byākaramāno yākareyya: Idha me Sāvatthiyaṁ paṭivasantassa Sākete iñcid-eva accāyikaṁ karaṇīyaṁ uppajji. Tassa me antarā a Sāvatthiṁ antarā ca Sāketaṁ satta rathavinītāni upaṭṭhaesuṁ. Atha khvāhaṁ Sāvatthiyā nikkhamitvā antepuravārā paṭhamaṁ rathavinītaṁ abhirūhiṁ, paṭhamena rathainītena dutiyaṁ rathavinītaṁ pāpuṇiṁ; paṭhamaṁ rathainītaṁ nissajiṁ dutiyaṁ rathavinītaṁ abhirūhiṁ, dutiyena athavinītena tatiyaṁ rathavinītaṁ pāpuṇiṁ; dutiyaṁ ... pāuṇiṁ; tatiyaṁ ... pāpuṇiṁ; catutthaṁ ... pāpuṇiṁ; pañcaaṁ rathavinītaṁ nissajiṁ chaṭṭhaṁ rathavinītaṁ abhirūhiṁ, hatthena rathavinītena sattamaṁ rathavinītaṁ pāpuṇiṁ; hattaṁ rathavinītaṁ nissajiṁ sattamaṁ rathavinītaṁ abhiūhiṁ, sattamena rathavinītena Sāketaṁ anuppatto anteuradvāran-ti. Evaṁ byākaramāno kho āvuso rājā asenadi Kosalo sammā byākaramāno byākareyyâti. — vam-eva kho āvuso sīlavisuddhi yāvad-eva cittavisuddhathā, cittavisuddhi yāvad-eva diṭṭhivisuddhatthā, diṭṭhivisuddhi āvad-eva kaṅkhāvitaraṇavisuddhatthā, kaṅkhāvitaraṇa-

visuddhi yāvad-eva maggāmaggañāṇadassanavisuddhatthā, maggāmaggañāṇadassanavisuddhi yāvad-eva paṭipadāñāṇadassanavisuddhatthā, paṭipadāñāṇadassanavisuddhi yāvad-eva ñāṇadassanavisuddhatthā, ñāṇadassanavisuddhi yāvad-eva anupādā parinibbānatthā. Anupādā parinibbānatthaṁ kho āvuso Bhagavati brahmacariyaṁ vussatîti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ etad-avoca: Konāmo āyasmā kathañ-ca pan' āyasmantaṁ sabrahmacārī jānantîti. — Puṇṇo ti kho me āvuso nāmaṁ, Mantāṇiputto ti ca pana maṁ sabrahmacārī jānantîti. — Acchariyaṁ āvuso abbhutaṁ āvuso, yathā taṁ sutavatā sāvakena samma-d-eva Satthusāsanaṁ ājānantena evam-evaṁ āyasmatā Puṇṇena Mantāṇiputtena gambhīrā gambhīrā pañhā anumāssa anumāssa byākatā. Lābhā sabrahmacārīnaṁ suladdhalābhā sabrahmacārīnaṁ ye āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ labhanti dassanāya labhanti payirupāsanāya. Celaṇḍukena ce pi sabrahmacārī āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ muddhanā pariharantā labheyyuṁ dassanāya labheyyuṁ payirupāsanāya, tesam-pi lābhā tesam-pi suladdhaṁ. Amhākam-pi lābhā amhākam-pi suladdhaṁ ye mayaṁ āyasmantaṁ Puṇṇaṁ Mantāṇiputtaṁ labhāma dassanāya labhāma payirupāsanāyâti.

Evaṁ vutte āyasmā Puṇṇo Mantāṇiputto āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca: Konāmo āyasmā kathañ-ca pana āyasmantaṁ sabrahmacārī jānantîti. — Upatisso ti kho me āvuso nāmaṁ, Sāriputto ti ca pana maṁ sabrahmacārī jānantîti. — Satthukappena vata kira bho sāvakena saddhiṁ mantayamānā na jānimha: āyasmā Sāriputto ti; sace hi mayaṁ jāneyyāma: āyasmā Sāriputto ti, ettakam-pi no na-ppaṭibhāseyya. Acchariyaṁ āvuso abbhutaṁ āvuso, yathā taṁ sutavatā sāvakena samma-d-eva Satthusāsanaṁ ājānantena evam-evaṁ āyasmatā Sāriputtena gambhīrā gambhīrā pañhā anumāssa anumāssa pucchitā. Lābhā sabrahmacārīnaṁ suladdhalābhā sabrahmacārīnaṁ ye āyasmantaṁ Sāriputtaṁ labhanti dassanāya labhanti payirupāsanāya. Celaṇḍukena ce pi sabrahmacārī āyasmantaṁ Sāriputtaṁ muddhanā pariharantā labheyyuṁ dassanāya labheyyuṁ payirupāsanāya,

tesam-pi lābhā tesam-pi suladdhaṁ. Amhākam-pi lābhā amhākaṁ-pi suladdhaṁ ye mayaṁ āyasmantaṁ Sāriputtaṁ labhāma dassanāya labhāma payirupāsanāyâti.

Itiha te ubho mahānāgā aññamaññassa subhāsitaṁ samanumodiṁsûti.

RATHAVINĪTASUTTAṀ CATUTTHAM.

25.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Na bhikkhave nevāpiko nivāpaṁ nivapati migajātānaṁ: imaṁ me nivāpaṁ nivuttaṁ migajātā paribhuñjantā dīghāyukā vaṇṇavanto ciraṁ dīgham-addhānaṁ yāpentûti. Evañ-ca kho bhikkhave nevāpiko nivāpaṁ nivapati migajātānaṁ: imaṁ me nivāpaṁ nivuttaṁ migajātā anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjissanti, anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjissanti, mattā samānā pamādaṁ āpajjissanti, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā bhavissanti imasmiṁ nivāpe ti.

Tatra bhikkhave paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe. Evaṁ hi te bhikkhave paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave dutiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā

yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe; evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihareyyāmâti. Te sabbaso nivāpabhojanā paṭiviramiṁsu, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihariṁsu. Tesaṁ gimhānaṁ pacchime māse tiṇodakasaṅkhaye adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti, tesaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyānaṁ balaviriyaṁ parihāyi, balaviriye parihīne tam-eva nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa paccāgamiṁsu. Te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe. Evaṁ hi te bhikkhave dutiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave tatiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihareyyāmâti; te sabbaso nivāpabhojanā paṭiviramiṁsu, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihariṁsu; tesaṁ gimhānaṁ pacchime māse tiṇodakasaṅkhaye adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti, tesaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyānaṁ balaviriyaṁ parihāyi, balaviriye parihīne tam-eva nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa paccāgamiṁsu; te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe; evaṁ hi te dutiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa

upanissāya āsayaṁ kappeyyāma, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjissāma, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavissāma nevāpikassa amusmiṁ nivāpe ti. Te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa upanissāya āsayaṁ kappayiṁsu, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjiṁsu, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe.

Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad-ahosi: Saṭha-ssu nām' ime tatiyā migajātā keṭubhino, iddhimantas-su nām' ime tatiyā migajātā parajanā, imañ-ca nāma nivāpaṁ nivuttaṁ paribhuñjanti na ca nesaṁ jānāma āgatiṁ vā gatiṁ vā; yan-nūna mayaṁ imaṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāreyyāma, app-eva nāma tatiyānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ passeyyāma yattha te gāhaṁ gaccheyyun-ti. Te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāresuṁ. Addasāsuṁ kho bhikkhave nevāpiko ca nevāpikaparisā ca tatiyānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ yattha te gāhaṁ agamaṁsu. Evaṁ hi te bhikkhave tatiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave catutthā migajātā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā migajātā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ — pe — evaṁ hi te dutiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te tatiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te pa-

ṭhamā migajātā — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā; ye pi te dutiyā migajātā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā migajātā — pe — evaṁ hi te paṭhamā migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ — pe — evaṁ hi te dutiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa upanissāya āsayaṁ kappeyyāma, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjissāma, amattā samānā na-ppamādam āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavissāma nevāpikassa amusmiṁ nivāpe ti; te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa upanissāya āsayaṁ kappayiṁsu, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjiṁsu, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe. Tatra nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad-ahosi: Saṭha-ssu nām' ime tatiyā migajātā keṭubhino, iddhimantas-su nām' ime tatiyā migajātā parajanā, imañ-ca nāma nivāpaṁ nivuttaṁ paribhuñjanti na ca nesaṁ jānāma āgatiṁ vā gatiṁ vā, yan-nūna mayaṁ imaṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāreyyāma, app-eva nāma tatiyānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ passeyyāma yattha te gāhaṁ gaccheyyun-ti. Te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāresuṁ. Addasāsuṁ kho nevāpiko ca nevāpikaparisā ca tatiyānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ yattha te gāhaṁ agamaṁsu; evaṁ hi te tatiyā pi migajātā na parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ yattha agati nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca tatr' āsayaṁ kappeyyāma, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjeyyāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjissāma, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjissāma, appamattā samānā na yathā-

kāmakaraṇīyā bhavissāma nevāpikassa amusmiṁ nivāpe ti. Te yattha agati nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca tatr' āsayaṁ kappayiṁsu, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjiṁsu, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ nevāpikassa amusmiṁ nivāpe.

Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad-ahosi: Saṭha-ssu nām' ime catutthā migajātā keṭubhino, iddhimantas-su nām' ime catutthā migajātā parajanā, imañ-ca nāma nivāpaṁ nivuttaṁ paribhuñjanti na ca nesaṁ jānāma āgatiṁ vā gatiṁ vā; yan-nūna mayaṁ imaṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāreyyāma, app-eva nāma catutthānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ passeyyāma yattha te gāhaṁ gaccheyyun-ti. Te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesaṁ anuparivāresuṁ. N' eva kho bhikkhave addasāsuṁ nevāpiko ca nevāpikaparisā ca catutthānaṁ migajātānaṁ āsayaṁ yattha te gāhaṁ gaccheyyuṁ. Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad-ahosi: Sace kho mayaṁ catutthe migajāte ghaṭṭessāma te ghaṭṭitā aññe ghaṭṭessanti, te ghaṭṭitā aññe ghaṭṭessanti, evaṁ imaṁ nivāpaṁ nivuttaṁ sabbaso migajātā riñcissanti, yan-nūna mayaṁ catutthe migajāte ajjhupekkheyyāmâti. Ajjhupekkhiṁsu kho bhikkhave nevāpiko ca nevāpikaparisā ca catutthe migajāte. Evaṁ hi te bhikkhave catutthā migajātā parimucciṁsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Upamā kho me ayaṁ bhikkhave katā atthassa viññāpanāya, ayaṁ c' ev' ettha attho: Nivāpo ti kho bhikkhave pañcann' etaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ. Nevāpiko ti kho bhikkhave Mārass' etaṁ pāpimato adhivacanaṁ. Nevāpikaparisā ti kho bhikkhave Māraparisāy' etaṁ adhivacanaṁ. Migajātā ti kho bhikkhave samaṇabrāhmaṇān' etaṁ adhivacanaṁ.

Tatra bhikkhave paṭhamā samaṇabrāhmaṇā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni anupakhajja

mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise. Evaṁ hi te bhikkhave paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave paṭhamā migajātā tathūpame ahaṁ ime paṭhame samaṇabrāhmaṇe vadāmi.

Tatra bhikkhave dutiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise, evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā lokāmisā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihareyyāmâti. Te sabbaso nivāpabhojanā lokāmisā paṭiviramiṁsu, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanāni ajjhogāhitvā vihariṁsu. te tattha sākabhakkhā pi ahesuṁ, sāmākabhakkhā pi ahesuṁ, nīvārabhakkhā pi ahesuṁ, daddulabhakkhā pi ahesuṁ, haṭabhakkhā pi ahesuṁ, kaṇabhakkhā pi ahesuṁ, ācāmabhakkhā pi ahesuṁ, piññākabhakkhā pi ahesuṁ, tiṇabhakkhā pi ahesuṁ, gomayabhakkhā pi ahesuṁ, vanamūlaphalāhārā yāpesuṁ pavattaphalabhojī. Tesaṁ gimhānaṁ pacchime māse tiṇodakasaṅkhaye adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti, tesaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyānaṁ balaviriyaṁ parihāyi, balaviriye parihīne cetovimutti parihāyi, cetovimuttiyā parihīnāya tam-eva nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa paccāgamaṁsu tāni ca lokāmisāni. Te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madaṁ āpajjiṁsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjiṁsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise. Evaṁ hi te bhikkhave dutiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mā-

rassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave dutiyā migajātā tathūpame ahaṁ ime dutiye samaṇabrāhmaṇe vadāmi.

Tatra bhikkhave tatiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā... vihareyyāmâti; te sabbaso nivāpabhojanā ... vihariṁsu; te tattha sākabhakkhā pi ahesuṁ ... pavattaphalabhojī; tesaṁ gimhānaṁ pacchime māse ... tāni ca lokāmisāni; te tattha anupakhajja... amusmiñ-ca lokāmise; evaṁ hi te dutiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayaṁ kappeyyāma, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjissāma, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavissāma Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise ti. Te amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayaṁ kappayiṁsu, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjiṁsu, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise. Api ca kho evaṁdiṭṭhikā ahesuṁ: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi, antavā loko iti pi, anantavā loko iti pi, taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ iti pi, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ iti pi, hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, hoti ca na ca hoti tathāgato parammaraṇā iti pi, n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā

iti pi. Evaṁ hi te bhikkhave tatiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave tatiyā migajātā tathūpame ahaṁ ime tatiye samaṇabrāhmaṇe vadāmi.

Tatra bhikkhave catutthā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā — pe — evaṁ hi te dutiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te tatiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā; ye pi te dutiyā samaṇabrāhmaṇā evaṁ samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā — pe — evaṁ hi te paṭhamā samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ sabbaso nivāpabhojanā — pe — evaṁ hi te dutiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayaṁ amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayaṁ kappeyyāma ... amusmiñ-ca lokāmise ti; te amuṁ nivāpaṁ ... amusmiñ-ca lokāmise; api ca kho evaṁdiṭṭhikā ahesuṁ: sassato loko iti pi — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi; evaṁ hi te tatiyā pi samaṇabrāhmaṇā na parimuccimsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayaṁ yattha agati Mārassa ca Māraparisāya ca tatr' āsayaṁ kappeyyāma, tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivāpaṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjissāma, amattā samānā nappamādaṁ āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavissāma Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise ti. Te yattha agati Mārassa ca Māraparisāya ca tatr' āsayaṁ kappayiṁsu; tatr' āsayaṁ kappetvā amuṁ nivā-

paṁ nivuttaṁ Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjiṁsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madaṁ āpajjiṁsu, amattā samānā na-ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesuṁ Mārassa amusmiṁ nivāpe amusmiñ-ca lokāmise. Evaṁ hi te bhikkhave catutthā samaṇabrāhmaṇā parimucciṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave catutthā migajātā tathūpame ahaṁ ime catutthe samaṇabrāhmaṇe vadāmi.

Kathañ-ca bhikkhave agati Mārassa ca Māraparisāya ca: Idha bhikkhave bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkham-asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ

samatikkamma na-tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato, tiṇṇo loke visattikan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

NIVĀPASUTTAM PAÑCAMAM.

26.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho sambahulā bhikkhū yen' āyasmā Ānando ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avocuṁ: Cirassutā no āvuso Ānanda Bhagavato sammukhā dhammī kathā, sādhu mayaṁ āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammikaṁ kathaṁ savanāyâti. — Tena h' āyasmanto yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkamatha, app-eva nāma labheyyātha Bhagavato sammukhā dhammikaṁ kathaṁ savanāyâti. — Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosuṁ. Atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Āyām' Ānanda yena Pubbārāmo Migāramātu pāsādo ten' upasaṅkamissāma divāvihārāyâti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi.

Atha kho Bhagavā āyasmatā Ānandena saddhiṁ yena Pubbārāmo Migāramātu pāsādo ten' upasaṅkami divāvihārāya. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vuṭṭhito āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Āyām' Ānanda yena Pubbakoṭṭhako ten' upasaṅkamissāma gattāni parisiñcitun-ti. Evam-bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Atha kho Bhagavā āyasmatā Ānandena saddhiṁ yena Pubbakoṭṭhako ten' upasaṅkami gattāni parisiñcituṁ; Pubbakoṭṭhake gattāni parisiñcitvā paccuttaritvā ekacīvaro aṭṭhāsi gattāni pubbāpayamāno. Atha kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad-avoca: Ayaṁ bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo avidūre; ramaṇīyo bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo, pāsādiko bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo; sādhu bhante Bhagavā yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkamatu anukampaṁ upādāyâti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Bhagavā yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkami. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Rammakassa brāhmaṇassa assame dhammiyā kathāya sannisinnā honti. Atha kho Bhagavā bahidvārakoṭṭhake aṭṭhāsi kathāpariyosānaṁ āgamayamāno. Atha kho Bhagavā kathāpariyosānaṁ viditvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭesi; vivariṁsu kho te bhikkhū Bhagavato dvāraṁ. Atha kho Bhagavā Rammakassa brāhmaṇassa assamaṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti. Bhagavantam-eva kho no bhante ārabbha dhammī kathā vippakatā, atha Bhagavā anuppatto ti. Sādhu bhikkhave, etaṁ kho bhikkhave tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ yaṁ tumhe dhammiyā kathāya sannisīdeyyātha. Sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ: dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo.

Dve 'mā bhikkhave pariyesanā: ariyā ca pariyesanā anariyā ca pariyesanā. Katamā ca bhikkhave anariyā pariyesanā: Idha bhikkhave ekacco attanā jātidhammo samāno jātidhammañ-ñeva pariyesati, attanā jarādhammo samāno

jarādhammañ-ñeva pariyesati, attanā byādhidhammo... attanā maraṇadhammo... attanā sokadhammo... attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave jātidhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave jātidhammaṁ, dāsidāsaṁ jātidhammaṁ, ajeḷakaṁ jātidhammaṁ, kukkuṭasūkaraṁ jātidhammaṁ, hatthigavāssavaḷavaṁ jātidhammaṁ, jātarūparajataṁ jātidhammaṁ. Jātidhammā h' ete bhikkhave upadhayo, etthâyaṁ gathito mucchito ajjhopanno attanā jātidhammo samāno jātidhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave jarādhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave jarādhammaṁ, dāsidāsaṁ j., ajeḷakaṁ j., kukkuṭasūkaraṁ j., hatthigavāssavaḷavaṁ j., jātarūparajataṁ jarādhammaṁ. Jarādhammā h' ete bhikkhave upadhayo, etthâyaṁ gathito mucchito ajjhopanno attanā jarādhammo samāno jarādhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave byādhidhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave byādhidhammaṁ, dāsidāsaṁ by., ajeḷakaṁ by., kukkuṭasūkaraṁ by., hatthigavāssavaḷavaṁ byādhidhammaṁ. Byādhidhammā h' ete... byādhidhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave maraṇadhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave maraṇadhammaṁ, dāsidāsaṁ m., ajeḷakaṁ m., kukkuṭasūkaraṁ m., hatthigavāssavaḷavaṁ maraṇadhammaṁ. Maraṇadhammā h' ete ... maraṇadhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave sokadhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave sokadhammaṁ, dāsidāsaṁ s., ajeḷakaṁ s., kukkuṭasūkaraṁ s., hatthigavāssavaḷavaṁ sokadhammaṁ. Sokadhammā h' ete... sokadhammañ-ñeva pariyesati. Kiñ-ca bhikkhave saṅkilesadhammaṁ vadetha: Puttabhariyaṁ bhikkhave saṅkilesadhammaṁ, dāsidāsaṁ saṅkilesadhammaṁ, ajeḷakaṁ saṅkilesadhammaṁ, kukkuṭasūkaraṁ saṅkilesadhammaṁ, hatthigavāssavaḷavaṁ saṅkilesadhammaṁ, jātarūparajataṁ saṅkilesadhammaṁ. Saṅkilesadhammā h' ete bhikkhave upadhayo, etthâyaṁ gathito mucchito ajjhopanno attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ-ñeva pariyesati. Ayaṁ bhikkhave anariyā pariyesanā.

Katamā ca bhikkhave ariyā pariyesanā: Idha bhikkhave ekacco attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādīnavaṁ

viditvā ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati, attanā jarādhammo samāno jarādhamme ādīnavaṁ viditvā ajaraṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati, attanā byādhidhammo samāno .. abyādhiṁ .., attanā maraṇadhammo samāno .. amataṁ .., attanā sokadhammo samāno .. asokaṁ .., attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhamme ādīnavaṁ viditvā asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati. Ayaṁ bhikkhave ariyā pariyesanā.

Aham-pi sudaṁ bhikkhave pubbe va sambodhā anabhisambuddho bodhisatto va samāno attanā jātidhammo samāno jātidhammañ-ñeva pariyesāmi, attanā jarādhammo samāno jarādhammañ-ñeva pariyesāmi, attanā byādhidhammo ..., attanā maraṇadhammo ..., attanā sokadhammo ..., attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ-ñeva pariyesāmi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Kin-nu kho ahaṁ attanā jātidhammo samāno jātidhammañ-ñeva pariyesāmi, attanā jarādhammo samāno — pe — attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ-ñeva pariyesāmi; yan-nūnâhaṁ attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādīnavaṁ viditvā ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyeseyyaṁ, attanā jarādhammo .. ajaraṁ .. pariyeseyyaṁ, attanā byādhidhammo .. abyādhiṁ .. pariyeseyyaṁ, attanā maraṇadhammo .. amataṁ .. pariyeseyyaṁ, attanā sokadhammo .. asokaṁ .. pariyeseyyaṁ, attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhamme ādīnavaṁ viditvā asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyeseyyan-ti.

So kho ahaṁ bhikkhave aparena samayena daharo va samāno susu kāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā akāmakānaṁ mātāpitunnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁ. So evaṁ pabbajito samāno kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Āḷāro Kālāmo ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etad-avocaṁ: Icchām' ahaṁ āvuso Kālāma imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun-ti. Evaṁ vutte bhikkhave Āḷāro Kālāmo maṁ etad-avoca: Viharat' āyasmā, tādiso ayaṁ dhammo yattha viññū

puriso nacirass' eva sakaṁ ācariyakaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyâti. So kho ahaṁ bhikkhave nacirass' eva khippam-eva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ. So kho ahaṁ bhikkhave tāvataken' eva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañ-ca vadāmi theravādañ-ca, jānāmi passāmîti ca paṭijānāmi ahañ-c' eva aññe ca. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena: sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti pavedeti, addhā Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ viharatîti. Atha khvāhaṁ bhikkhave yena Āḷāro Kālāmo ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etad-avocaṁ: Kittāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesîti. Evaṁ vutte bhikkhave Āḷāro Kālāmo ākiñcaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Āḷārass' eva Kālāmassa atthi saddhā, mayhaṁ p' atthi saddhā; na kho Āḷārass' eva Kālāmassa atthi viriyaṁ, mayhaṁ p' atthi viriyaṁ; na kho Āḷārass' eva Kālāmassa atthi sati, mayhaṁ p' atthi sati; na kho Āḷārass' eva Kālāmassa atthi samādhi, mayhaṁ p' atthi samādhi; na kho Āḷārass' eva Kālāmassa atthi paññā, mayhaṁ p' atthi paññā; yan-nūnâhaṁ yaṁ dhammaṁ Āḷāro Kālāmo: sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti pavedeti tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan-ti. So kho ahaṁ bhikkhave nacirass' eva khippam-eva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ. Atha khvāhaṁ bhikkhave yena Āḷāro Kālāmo ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etad-avocaṁ: Ettāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesîti. — Ettāvatā kho ahaṁ āvuso imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemîti. — Aham-pi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti. — Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma. Iti yâhaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, yaṁ

tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tam-ahaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi. Iti yâhaṁ dhammaṁ jānāmi taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi, yaṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi tam-ahaṁ dhammaṁ jānāmi. Iti yādiso ahaṁ tādiso tuvaṁ, yādiso tuvaṁ tādiso ahaṁ. Ehi dāni āvuso, ubho va santā imaṁ gaṇaṁ pariharāmâti. Iti kho bhikkhave Āḷāro Kālāmo ācariyo me samāno antevāsiṁ maṁ samānaṁ attano samasamaṁ ṭhapesi uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Nâyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad-eva ākiñcaññāyatanūpapattiyā ti. So kho ahaṁ bhikkhave taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijjâpakkamiṁ.

So kho ahaṁ bhikkhave kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Uddakaṁ Rāmaputtaṁ etad-avocaṁ: Icchām' ahaṁ āvuso imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun-ti. Evaṁ vutte bhikkhave Uddako Rāmaputto maṁ etad-avoca: Viharat' āyasmā, tādiso ayaṁ dhammo yattha viññū puriso nacirass' eva sakaṁ ācariyakaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyâti. So kho ahaṁ bhikkhave nacirass' eva khippam-eva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ. So kho ahaṁ bhikkhave tāvataken' eva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañ-ca vadāmi theravādañ-ca, jānāmi passāmîti ca paṭijānāmi ahañ-c' eva aññe ca. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Rāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena: sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti pavedesi, addhā Rāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ vihāsîti. Atha khvāhaṁ bhikkhave yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Uddakaṁ Rāmaputtaṁ etad-avocaṁ: Kittāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesîti. Evaṁ vutte bhikkhave Uddako Rāmaputto nevasaññānāsaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Rāmass' eva ahosi saddhā, mayhaṁ p' atthi saddhā; na kho Rāmass' eva ahosi

viriyaṁ, mayhaṁ p' atthi viriyaṁ; na kho Rāmass' eva ahosi sati, mayhaṁ p' atthi sati; na kho Rāmass' eva ahosi samādhi, mayhaṁ p' atthi samādhi; na kho Rāmass' eva ahosi paññā, mayhaṁ p' atthi paññā; yan-nūnâhaṁ yaṁ dhammaṁ Rāmo: sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti pavedesi tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan-ti. So kho ahaṁ bhikkhave nacirass' eva khippam-eva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ. Atha khvāhaṁ bhikkhave yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Uddakaṁ Rāmaputtaṁ etad-avocaṁ: Ettāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesîti. — Ettāvatā kho āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesîti. — Aham-pi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmîti. — Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, yaṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi taṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo aññāsi taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi, yaṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi taṁ dhammaṁ Rāmo aññāsi. Iti yādiso Rāmo ahosi tādiso tuvaṁ, yādiso tuvaṁ tādiso Rāmo ahosi. Ehi dāni āvuso, tvaṁ imaṁ gaṇaṁ pariharâti. Iti kho bhikkhave Uddako Rāmaputto sabrahmacārī me samāno ācariyaṭṭhāne ca maṁ ṭhapesi uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Nâyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad-eva nevasaññānāsaññāyatanūpapattiyā ti. So kho ahaṁ bhikkhave taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijjâpakkamiṁ.

So kho ahaṁ bhikkhave kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno Magadhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Uruvelā senānigamo tad-avasariṁ.

Tatth' addasaṁ ramaṇīyaṁ bhūmibhāgaṁ pāsādikañ-ca vanasaṇḍaṁ, nadiñ-ca sandantiṁ setakaṁ sūpatitthaṁ ramaṇīyaṁ, samantā ca gocaragāmaṁ. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Ramaṇīyo vata bho bhūmibhāgo pāsādiko ca vanasaṇḍo, nadī ca sandati setakā sūpatitthā ramaṇīyā, samantā ca gocaragāmo; alaṁ vat' idaṁ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāyâti. So kho ahaṁ bhikkhave tatth' eva nisīdiṁ: alam-idaṁ padhānāyâti.

So kho ahaṁ bhikkhave attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādīnavaṁ viditvā ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ, attanā jarādhammo samāno jarādhamme ādīnavaṁ viditvā ajaraṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno ajaraṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ, attanā byādhidhammo samāno byādhidhamme ādīnavaṁ viditvā abyādhiṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno abyādhiṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ, attanā maraṇadhammo samāno maraṇadhamme ādīnavaṁ viditvā amataṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno amataṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ, attanā sokadhammo samāno sokadhamme ādīnavaṁ viditvā asokaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno asokaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ, attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhamme ādīnavaṁ viditvā asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamāno asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁ. Ñāṇañ-ca pana me dassanaṁ udapādi: Akuppā me vimutti, ayam-antimā jāti, na-tthi dāni punabbhavo ti.

Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Adhigato kho me ayaṁ dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo. Ālayarāmā kho panâyaṁ pajā ālayaratā ālayasammuditā. Ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasaṁ idaṁ ṭhānaṁ yadidaṁ idappaccayatā paṭiccasamuppādo, idam-pi kho ṭhānaṁ duddasaṁ yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṁ.

Ahañ-c' eva kho pana dhammaṁ deseyyaṁ pare ca me na ājāneyyuṁ, so mam' assa kilamatho, sā mam' assa vihesā ti. Api-ssu maṁ bhikkhave imā anacchariyā gāthā paṭibhaṁsu pubbe assutapubbā:

Kicchena me adhigataṁ, halan-dāni pakāsituṁ,
rāgadosaparetehi nâyaṁ dhammo susambuddho.

Paṭisotagāmiṁ nipuṇaṁ gambhīraṁ duddasaṁ aṇuṁ
rāgarattā na dakkhinti tamokkhandhena āvaṭā ti.

Itiha me bhikkhave paṭisañcikkhato appossukkatāya cittaṁ namati, no dhammadesanāya. Atha kho bhikkhave Brahmuno Sahampatissa mama cetasā cetoparivitakkam-aññāya etad-ahosi: Nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko, yatra hi nāma Tathāgatassa arahato sammāsambuddhassa appossukkatāya cittaṁ namati, no dhammadesanāyâti. Atha kho bhikkhave Brahmā Sahampati seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya evam-evaṁ Brahmaloke antarahito mama purato pāturahosi. Atha kho bhikkhave Brahmā Sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yenâhaṁ ten' añjalim-paṇāmetvā maṁ etad-avoca: Desetu bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, santi sattā apparajakkhajātikā assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro ti. Idam-avoca bhikkhave Brahmā Sahampati, idaṁ vatvā athâparaṁ etad-avoca:

Pāturahosi Magadhesu pubbe
dhammo asuddho samalehi cintito;
apāpur' etaṁ amatassa dvāraṁ,
suṇantu dhammaṁ vimalenânubuddhaṁ.

Sele yathā pabbatamuddhani-ṭṭhito
yathā pi passe janataṁ samantato,
tathūpamaṁ dhammamayaṁ sumedha
pāsādam-āruyha samantacakkhu
sokāvatiṇṇaṁ janatam-apetasoko
avekkhassu jātijarābhibhūtaṁ.

Uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma,
satthavāha anaṇa, vicara loke,
desassu Bhagavā dhammaṁ,
aññātāro bhavissantīti.

Atha khvāhaṁ bhikkhave Brahmuno ca ajjhesanaṁ viditvā sattesu ca kāruññataṁ paṭicca Buddhacakkhunā lokaṁ volokesiṁ. Addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave Buddhacakkhunā lokaṁ volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe, tikkhindriye mudindriye, svākāre dvākāre, suviññāpaye duviññāpaye, app-ekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante. Seyyathā pi nāma uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā app-ekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggatāni antonimuggaposīni, app-ekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni samodakaṁ ṭhitāni, app-ekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā accuggamma tiṭṭhanti anupalittāni udakena, evam-eva kho ahaṁ bhikkhave Buddhacakkhunā lokaṁ volokento addasaṁ satte apparajakkhe mahārajakkhe, tikkhindriye mudindriye, svākāre dvākāre, suviññāpaye duviññāpaye, app-ekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante. Atha khvāhaṁ bhikkhave Brahmānaṁ Sahampatiṁ gāthāya paccabhāsiṁ:

Apārutā tesaṁ amatassa dvārā [Brahme]
ye sotavanto, pamuñcantu saddhaṁ;
vihiṁsasaññī paguṇaṁ na bhāsiṁ
dhammaṁ paṇītaṁ manujesu Brahme ti.

Atha kho bhikkhave Brahmā Sahampati: katāvakāso kho 'mhi Bhagavatā dhammadesanāyâti maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatth' ev' antaradhāyi.

Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippam-eva ājānissatîti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Ayaṁ kho Āḷāro Kālāmo paṇḍito viyatto medhāvī, dīgharattaṁ apparajakkhajātiko, yan-nūnâhaṁ Āḷārassa

Kālāmassa paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, so imaṁ dhammaṁ khippam-eva ājānissatîti. Atha kho maṁ bhikkhave devatā upasaṅkamitvā etad-avocuṁ: Sattāhakālakato bhante Āḷāro Kālāmo ti. Ñāṇañ-ca pana me dassanaṁ udapādi: Sattāhakālakato Āḷāro Kālāmo ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Mahājāniyo kho Āḷāro Kālāmo, sace hi so imaṁ dhammaṁ suṇeyya khippam-eva ājāneyyâti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippam-eva ājānissatîti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Ayaṁ kho Uddako Rāmaputto paṇḍito viyatto medhāvī, dīgharattaṁ apparajakkhajātiko, yan-nūnâhaṁ Uddakassa Rāmaputtassa paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, so imaṁ dhammaṁ khippam-eva ājānissatîti. Atha kho maṁ bhikkhave devatā upasaṅkamitvā etad-avocuṁ: Abhidosakālakato bhante Uddako Rāmaputto ti. Ñāṇañ-ca pana me dassanaṁ udapādi: Abhidosakālakato Uddako Rāmaputto ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Mahājāniyo kho Uddako Rāmaputto, sace hi so imaṁ dhammaṁ suṇeyya khippam-eva ājāneyyâti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippam-eva ājānissatîti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Bahukārā kho me pañcavaggiyā bhikkhū ye maṁ padhānapahitattaṁ upaṭṭhahiṁsu; yan-nūnâhaṁ pañcavaggiyānaṁ bhikkhūnaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan-ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Kahan-nu kho etarahi pañcavaggiyā bhikkhū viharantîti. Addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena pañcavaggiye bhikkhū Bārāṇasiyaṁ viharante Isipatane migadāye. Atha khvāhaṁ bhikkhave Uruvelāyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Bārāṇasī tena cārikaṁ pakkāmiṁ.

Addasā kho maṁ bhikkhave Upako ājīviko antarā ca Gayaṁ antarā ca bodhiṁ addhānamaggapaṭipannaṁ, disvāna maṁ etad-avoca: Vippasannāni kho te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto; kaṁ si tvaṁ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṁ dhammaṁ

rocesiti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Upakaṁ ājīvikaṁ gāthāhi ajjhabhāsiṁ:

Sabbābhibhū sabbavidū 'ham - asmi,
sabbesu dhammesu anūpalitto,
sabbaṁjaho taṇhakkhaye vimutto,
sayaṁ abhiññāya kam - uddiseyyaṁ.

Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati,
sadevakasmiṁ lokasmiṁ na - tthi me paṭipuggalo.

Ahaṁ hi arahā loke, ahaṁ satthā anuttaro,
eko 'mhi sammāsambuddho, sītibhūto 'smi nibbuto.

Dhammacakkaṁ pavattetuṁ gacchāmi Kāsinaṁ puraṁ,
andhabhūtasmiṁ lokasmiṁ āhañchaṁ amatadundubhin - ti.

— Yathā kho tvaṁ āvuso paṭijānāsi arahasi anantajino ti. —

Mādisā ve jinā honti ye pattā āsavakkhayaṁ,
jitā me pāpakā dhammā, tasmā 'haṁ Upakā jino ti.

Evaṁ vutte bhikkhave Upako ājīviko: Huveyya p' āvuso ti vatvā sīsaṁ okampetvā ummaggaṁ gahetvā pakkāmi.

Atha khvāhaṁ bhikkhave anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bārāṇasī Isipatanaṁ migadāyo yena pañcavaggiyā bhikkhū ten' upasaṅkamiṁ. Addasāsuṁ kho maṁ bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū dūrato va āgacchantaṁ, disvāna aññamaññaṁ saṇṭhapesuṁ: Ayaṁ āvuso samaṇo Gotamo āgacchati, bāhuliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya, so n' eva abhivādetabbo na paccuṭṭhātabbo, nâssa pattacīvaraṁ paṭiggahetabbaṁ, api ca kho āsanaṁ ṭhapetabbaṁ, sace ākaṅkhissati nisīdissatîti. Yathā yathā kho ahaṁ bhikkhave upasaṅkamāmi tathā tathā pañcavaggiyā bhikkhū nâsakkhiṁsu sakāya katikāya saṇṭhātuṁ; app - ekacce maṁ paccuggantvā pattacīvaraṁ paṭiggahesuṁ, app - ekacce āsanaṁ paññāpesuṁ, app - ekacce pādodakaṁ upaṭṭhāpesuṁ, api ca kho maṁ nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad-avocaṁ: Mā bhikkhave Tathāgataṁ nāmena ca āvusovādena ca samudācarittha. Arahaṁ bhikkhave Tathāgato sammā-

sambuddho. Odahatha bhikkhave sotaṁ, amatam-adhigataṁ, aham-anusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathâti. Evaṁ vutte bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etad-avocuṁ: Tāya pi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nâjjhagamā uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ, kim-pana tvaṁ etarahi bāhuliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesan-ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad-avocaṁ: Na bhikkhave Tathāgato bāhuliko na padhānavibbhanto na āvatto bāhullāya. Arahaṁ bhikkhave Tathāgato sammāsambuddho. Odahatha bhikkhave sotaṁ, amatam-adhigataṁ, aham-anusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathâti. Dutiyam-pi kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etad-avocuṁ: Tāya pi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya ... alamariyañāṇadassanavisesan-ti. Dutiyam-pi kho ahaṁ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad-avocaṁ: Na bhikkhave Tathāgato bāhuliko ... upasampajja viharissathâti. Tatiyam-pi kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etad-avocuṁ: Tāya pi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya ... alamariyañāṇadassanavisesan-ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad-avocaṁ: Abhijānātha me no tumhe bhikkhave ito pubbe evarūpaṁ †vabbhācitam-etan-ti. — No h' etam-bhante. — Arahaṁ bhikkhave Tathāgato sammāsambuddho. Odahatha bhikkhave sotaṁ, amatam-adhigataṁ, aham-anusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchi-

katvā upasampajja viharissathâti. Asakkhiṁ kho ahaṁ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū saññāpetuṁ. Dve pi sudaṁ bhikkhave bhikkhū ovadāmi, tayo bhikkhū piṇḍāya caranti, yaṁ tayo bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti tena chabbaggo yāpema. Tayo pi sudaṁ bhikkhave bhikkhū ovadāmi, dve bhikkhū piṇḍāya caranti, yaṁ dve bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti tena chabbaggo yāpema. Atha kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū mayā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā attanā jātidhammā samānā jātidhamme ādīnavaṁ viditvā ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamānā ajātaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁsu, attanā jarādhammā samānā .. ajaraṁ .., attanā byādhidhammā samānā .. abyādhiṁ .., attanā maraṇadhammā samānā .. amataṁ ... attanā sokadhammā samānā .. asokaṁ .., attanā saṅkilesadhammā samānā saṅkilesadhamme ādīnavaṁ viditvā asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesamānā asaṅkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ ajjhagamaṁsu. Ñāṇañ-ca pana nesaṁ dassanaṁ udapādi: Akuppā no vimutti, ayam-antimā jāti, na-tthi dāni punabbhavo ti.

Pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — pe — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho bhikkhave pañca kāmaguṇā. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā ime pañca kāmaguṇe gathitā mucchitā ajjhopannā anādīnavadassāvino anissaraṇapaññā paribhuñjanti te evam-assu veditabbā: anayam-āpannā byasanam-āpannā yathākāmakaraṇīyā pāpimato. Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago baddho pāsarāsiṁ adhisayeyya, so evam-assa veditabbo: anayam-āpanno byasanam-āpanno yathākāmakaraṇīyo luddassa, āgacchante ca ludde na yenakāmaṁ pakkamissatîti; evam-eva kho bhikkhave ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā ... yathākāmakaraṇīyā pāpimato. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā ime pañca kāmaguṇe agathitā amucchitā anajjhopannā ādīnavadassāvino nis-

saraṇapaññā paribhuñjanti te evam-assu veditabbā: na anayam-āpannā na byasanam-āpannā na yathākāmakaraṇīyā pāpimato. Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago abaddho pāsarāsiṁ adhisayeyya, so evam-assa veditabbo: na anayam-āpanno na byasanam-āpanno na yathākāmakaraṇīyo luddassa, āgacchante ca pana ludde yenakāmaṁ pakkamissatīti; evam-eva kho bhikkhave ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā... na yathākāmakaraṇīyā pāpimato.

Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago arañño pavane caramāno vissattho gacchati vissattho tiṭṭhati vissattho nisīdati vissattho seyyaṁ kappeti, taṁ kissa hetu: anāpāthagato bhikkhave luddassa; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati ... pāpimato. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati — pe — sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati — sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ

samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati — sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham-akāsi Māraṁ, apadaṁ vadhitvā Māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato, tiṇṇo loke visattikaṁ. So vissattho gacchati vissattho tiṭṭhati vissattho nisīdati vissattho seyyaṁ kappeti, taṁ kissa hetu: anāpāthagato bhikkhave pāpimato ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

ARIYAPARIYESANASUTTAṀ CHAṬṬHAM.

27.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetena vaḷabhīrathena Sāvatthiyā niyyāti divā divassa. Addasā kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Pilotikaṁ paribbājakaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Pilotikaṁ paribbājakaṁ etad-avoca: Handa kuto nu bhavaṁ Vacchāyano āgacchati divā divassâti. — Ito hi kho ahaṁ bho āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikā ti. — Taṁ kim-maññati bhavaṁ Vacchāyano: samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ, paṇḍito maññati. — Ko câhaṁ bho ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi; so pi nūn' assa tādiso va yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyyâti. — Uḷārāya khalu bhavaṁ Vacchāyano samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsāya pasaṁsatîti. — Ko câhaṁ bho ko ca samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsissāmi, pasatthapasattho va so bhavaṁ Gotamo, seṭṭho devamanussānan-ti. — Kampana bhavaṁ Vacchāyano atthavasaṁ sampassamāno samaṇe Gotame evaṁ abhippasanno ti. — Seyyathā pi bho kusalo nāgavaniko nāgavanaṁ paviseyya, so passeyya nāgavane ma-

hantaṁ hatthipadaṁ dīghato ca āyataṁ tiriyañ-ca vitthataṁ, so niṭṭhaṁ gaccheyya: mahā vata bho nāgo ti; evam-eva kho ahaṁ bho yato addasaṁ samaṇe Gotame cattāri padāni athâhaṁ niṭṭham-agamaṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti; katamāni cattāri:

Idhâhaṁ bho passāmi ekacce khattiyapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti: samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatîti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti: imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā pucchissāma; evañ-ce no puṭṭho evaṁ byākarissati evam-assa mayaṁ vādaṁ āropessāma, evañ-ce pi no puṭṭho evaṁ byākarissati evaṁ pi 'ssa mayaṁ vādaṁ āropessāmâti. Te suṇanti: samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osaṭo ti; te yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkamanti. Te samaṇo Gotamo dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti; te samaṇena Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na c' eva samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ pucchanti, kut' assa vādaṁ āropessanti, aññadatthu samaṇass' eva Gotamassa sāvakā sampajjanti. Yadā 'haṁ bho samaṇe Gotame imaṁ paṭhamaṁ padaṁ addasaṁ athâhaṁ niṭṭham-agamaṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

Puna ca parâhaṁ bho passāmi idh' ekacce brāhmaṇapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti ... samaṇass' eva Gotamassa sāvakā sampajjanti. Yadā 'haṁ bho samaṇe Gotame imaṁ dutiyam padaṁ addasaṁ athâhaṁ niṭṭham-agamaṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

Puna ca parâhaṁ bho passāmi idh' ekacce gahapatipaṇḍite — pe — samaṇapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti: samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ

nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatîti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti: imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā pucchissāma; evañ-ce no puṭṭho evaṁ byākarissati evam-assa mayaṁ vādaṁ āropessāma, evañ-ce pi no puṭṭho evaṁ byākarissati evam-pi 'ssa mayaṁ vādaṁ āropessāmâti. Te suṇanti: samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osaṭo ti; te yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkamanti. Te samaṇo Gotamo dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti, te samaṇena Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na c' eva samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ pucchanti, kut' assa vādaṁ āropessanti, aññadatthu samaṇañ-ñeva Gotamaṁ okāsaṁ yācanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya. te samaṇo Gotamo pabbājeti. Te tathā pabbājitā samānā, eke vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evam-āhaṁsu: Manaṁ vata bho anassāma, manaṁ vata bho panassāma, mayaṁ hi pubbe assamaṇā va samānā samaṇ' amhâti paṭijānimha, abrāhmaṇā va samānā brāhmaṇ' amhâti paṭijānimha. anarahanto va samānā arahant' amhâti paṭijānimha; idāni kho 'mha samaṇā, idāni kho 'mha brāhmaṇā, idāni kho 'mha arahanto ti. Yadā 'haṁ bho samaṇe Gotame imaṁ catutthaṁ padaṁ addasaṁ athâhaṁ niṭṭham-agamaṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Yato kho ahaṁ bho samaṇe Gotame imāni cattāri padāni addasaṁ athâhaṁ niṭṭham-agamaṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

Evaṁ vutte Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetā vaḷabhīrathā orohitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa; app-eva nāma mayaṁ kadāci

karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma, app-eva nāma siyā kocid-eva kathāsallāpo ti. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami. upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yāvatako ahosi Pilotikāya paribbājakena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā Jāṇussoṇiṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Na kho brāhmaṇa ettāvatā hatthipadopamo vitthārena paripūro hoti. Api ca brāhmaṇa yathā hatthipadopamo vitthārena paripūro hoti taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bho ti kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Seyyathā pi brāhmaṇa nāgavaniko nāgavanaṁ paviseyya, so passeyya nāgavane mahantaṁ hatthipadaṁ dīghato ca āyataṁ tiriyañ-ca vitthataṁ; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭhaṁ gacchati: mahā vata bho nāgo ti, taṁ kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane vāmanikā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam-p' etaṁ padaṁ assâti. So tam-anugacchati, tam-anugacchanto passati nāgavane mahantaṁ hatthipadaṁ dīghato ca āyataṁ tiriyañ-ca vitthataṁ uccā ca nisevitaṁ; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭhaṁ gacchati: mahā vata bho nāgo ti, taṁ kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane uccākāḷārikā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam-p' etaṁ padaṁ assâti. So tam-anugacchati, tam-anugacchanto passati nāgavane mahantaṁ hatthipadaṁ dīghato ca āyataṁ tiriyañ-ca vitthataṁ uccā ca nisevitaṁ uccā ca dantehi ārañjitāni; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭhaṁ gacchati: mahā vata bho nāgo ti, taṁ kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane uccākaṇerukā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam-p' etaṁ padaṁ assâti. So tam-anugacchati, tam-anugacchanto passati nāgavane mahantaṁ hatthipadaṁ dīghato ca āyataṁ tiriyañ-ca vitthataṁ uccā ca nisevitaṁ uccā ca dantehi ārañjitāni uccā ca sākhābhaṅgaṁ, tañ-ca nāgaṁ passati rukkhamūlagataṁ vā abbhokāsagataṁ vā, gacchantaṁ vā ṭhitaṁ vā nisinnaṁ vā nipannaṁ vā; so niṭṭhaṁ gacchati: ayaṁ va so mahānāgo ti. Evam-eva

kho brāhmaṇa idha Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na-y-idaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yan-nūnâhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya, appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavadī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṁgamā porī bahujanakantā bahujana-

manāpā tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavād atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsit kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. So bīja gāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko ho rattūparato, virato vikālabhojanā. Nacca-gīta-vādita-visūka dassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepanadhāraṇa-maṇ ḍana-vibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahā sayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirat hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmaka maṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇ paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Aj ḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇ paṭivirato hoti. Hatthi-gavāssa-vaḷavāpaṭiggahaṇā paṭivirat hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyy pahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirat hoti. Tulākūṭa-kaṁsakūṭa-mānakūṭā paṭivirato hoti. Ukk ṭana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadh bandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. S santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihāriker piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakk mati. Seyyathā pi nāma pakkhī sakuṇo yena yen' eva ḍe sapattabhāro va ḍeti, evam-evaṁ bhikkhu santuṭṭho ho kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapāten yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So imir ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajj sukhaṁ paṭisaṁvedeti. So cakkhunā rūpaṁ disvā na r mittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-ena cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanas pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarā paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvara āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandha ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabba phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī h nânubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-enaṁ manindriya asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusa dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, ra

(hati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ıriyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāseka-ıukhaṁ paṭisaṁvedeti. So abhikkante paṭikkante sampajāna-ıārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pa-ıārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampa-jānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, ıccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne ıutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati-araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ su-sānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchā-bhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā, ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya, parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti; byāpādapadosaṁ pahāya abyā-pannacitto viharati, sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapa-dosā cittaṁ parisodheti; thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīna-middho viharati, ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittaṁ parisodheti; uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati, ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ pari-sodheti; vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akathaṁ-kathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhā-naṁ upasampajja viharati. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathā-gatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pīti-sukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariya-

sāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe'va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathīdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādiṁ, tatra p' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āṇejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āṇejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭhaṁ gato hoti, api ca kho niṭṭhaṁ gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ

vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati. vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ. kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattâyâti pajānāti. Idaṁ vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadaṁ iti pi, Tathāgatanisevitaṁ iti pi, Tathāgatārañjitaṁ iti pi. Ettāvatā kho brāhmaṇa ariyasāvako niṭṭh-ṁ gato hoti: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Ettāvatā kho brāhmaṇa hatthipadopamo vitthārena paripūro hotîti.

Evaṁ vutte Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

CŪLAHATTHIPADOPAMASUTTAM SATTAMAM

28.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad-avoca:

Seyyathā pi āvuso yāni kānici jaṅgamānaṁ pāṇānaṁ padajātāni sabbāni tāni hatthipade samodhānaṁ gacchanti, hatthipadaṁ tesaṁ aggam-akkhāyati yadidaṁ mahantattena, evam-eva kho āvuso ye keci kusalā dhammā sabbe te catusu ariyasaccesu saṅgahaṁ gacchanti, katamesu catusu: dukkhe

ariyasacce, dukkhasamudaye ariyasacce, dukkhanirodhe ariyasacce, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ariyasacce.

Katamañ-c' āvuso dukkhaṁ ariyasaccaṁ: jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, maraṇam-pi dukkhaṁ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā pi dukkhā, yam-p' icchaṁ na labhati tam-pi dukkhaṁ, saṅkhittena pañc' upādānakkhandhā dukkhā. Katame c' āvuso pañc' upādānakkhandhā: seyyathîdaṁ rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho. Katamo c' āvuso rūpupādānakkhandho: cattāri ca mahābhūtāni catunnañ-ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpaṁ. Katame c' āvuso cattāro mahābhūtā: paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu.

Katamā c' āvuso paṭhavīdhātu: paṭhavīdhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā paṭhavīdhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathîdaṁ kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahāru aṭṭhī aṭṭhimiñjā vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādiṇṇaṁ. ayaṁ vuccat' āvuso ajjhattikā paṭhavīdhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā paṭhavīdhātu yā ca bāhirā paṭhavīdhātu paṭhavīdhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā paṭhavīdhātuyā nibbindati, paṭhavīdhātuyā cittaṁ virājeti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ bāhirā āpodhātu pakuppati, antarahitā tasmiṁ samaye bāhirā paṭhavīdhātu hoti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya paṭhavīdhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññāyissati, khayadhammatā paññāyissati, vayadhammatā paññāyissati, vipariṇāmadhammatā paññāyissati, kiṁ pan' imassa mattaṭṭhakassa kāyassa taṇhupādiṇṇassa ahan-ti vā maman-ti vā asmîti vā, atha khvāssa no t' ev' ettha hoti. Tañ-ce āvuso bhikkhuṁ pare akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti, so evaṁ pajānāti: Uppannā kho me ayaṁ sotasamphassajā dukkhā vedanā, sā ca kho paṭicca no appaṭicca, kiṁ paṭicca:

phassaṁ paṭicca. So: phasso anicco ti passati, vedanā aniccā ti passati, saññā aniccā ti passati, saṅkhārā aniccā ti passati, viññāṇaṁ aniccan-ti passati. Tassa dhātārammaṇam-eva cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tañ-ce āvuso bhikkhuṁ pare aniṭṭhehi akantehi amanāpehi samudācaranti, pāṇisamphassena pi leḍḍusamphassena pi daṇḍasamphassena pi satthasamphassena pi, so evaṁ pajānāti: Tathābhūto kho ayaṁ kāyo yathābhūtasmiṁ kāye pāṇisamphassā pi kamanti, leḍḍusamphassā pi kamanti, daṇḍasamphassā pi kamanti, satthasamphassā pi kamanti. Vuttaṁ kho pan' etaṁ Bhagavatā Kakacūpamovāde: Ubhatodaṇḍakena ce pi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyuṁ, tatra pi yo mano padoseyya na me so tena sāsanakaro ti. Āraddhaṁ kho pana me viriyaṁ bhavissati asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Kāmaṁ dāni imasmiṁ kāye pāṇisamphassā pi kamantu, leḍḍusamphassā pi kamantu, daṇḍasamphassā pi kamantu, satthasamphassā pi kamantu, karīyati h' idaṁ buddhānaṁ sāsanan-ti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdhaṁ vata me na vata me suladdhaṁ, yassa me evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhātīti. Seyyathā pi āvuso suṇisā sasuraṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, evam-eva kho āvuso tassa ce bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdhaṁ vata me na vata me suladdhaṁ, yassa me evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhātīti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā saṇṭhāti, so tena

attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Katamā c' āvuso āpodhātu: āpodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā āpodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathîdaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā khelo siṅghāṇikā lasikā muttaṁ, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccat' āvuso ajjhattikā āpodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā āpodhātu yā ca bāhirā āpodhātu āpodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittaṁ virājeti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ bāhirā āpodhātu pakuppati, sā gāmam-pi vahati, nigamam-pi vahati, nagaram-pi vahati, janapadam-pi vahati, janapadapadesam pi vahati. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ mahāsamudde yojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, dviyojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, tiyojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, catuyojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, pañcayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, chayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, sattayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ mahāsamudde sattatālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, chatālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, pañcatālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, catutālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, titālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, dvitālam-pi udakaṁ saṇṭhāti, tālamattam-pi udakaṁ saṇṭhāti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ mahāsamudde sattaporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, chaporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, pañcaporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, catuporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, tiporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, dviporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, porisamattam-pi udakaṁ saṇṭhāti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ mahāsamudde addhaporisam-pi udakaṁ saṇṭhāti, kaṭimattam-pi udakaṁ saṇṭhāti, jaṇṇumattam-pi udakaṁ saṇṭhāti, gopphamattam-pi udakaṁ saṇṭhāti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ mahāsamudde aṅgulipabbatemanamattam-pi udakaṁ na hoti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya āpodhātuyā tāva mahallikāya

aniccatā paññāyissati — pe — upekhā kusalanissitā saṇṭhāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Katamā c' āvuso tejodhātu: tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā tejodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ yena ca santappati yena ca jiriyati yena ca pariḍayhati yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchati, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ. ayaṁ vuccat' āvuso ajjhattikā tejodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu tejodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā tejodhāt..yā nibbindati, tejodhātuyā cittaṁ virājeti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ bāhirā tejodhātu pakuppati. Sā gāmam-pi ḍahati, nigamam-pi ḍahati, nagaram-pi ḍahati, janapadam-pi ḍahati, janapadapadesam-pi ḍahati. Sā haritantaṁ vā panthantaṁ vā selantaṁ vā udakantaṁ vā ramaṇīyaṁ vā bhūmibhāgaṁ āgamma anāhārā nibbāyati. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ kukkuṭapattena pi nahārudaddulena pi aggiṁ gavesanti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya tejodhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññāyissati — pe — upekhā kusalanissitā saṇṭhāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Katamā c' āvuso vāyodhātu: vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā vāyodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ uddhaṁgamā vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭṭhasayā vātā, aṅgamaṅgānusārino vātā, assāso passāso, iti vā, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccat' āvuso ajjhattikā vāyodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittaṁ virājeti.

Hoti kho so āvuso samayo yaṁ bāhirā vāyodhātu pakuppati, sā gāmam - pi vahati, nigamam - pi vahati, nagaram - pi vahati, janapadam - pi vahati, janapadapadesam - pi vahati. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ gimhānaṁ pacchime māse tālavaṇṭena pi vidhūpanena pi vātaṁ pariyesanti, ossavane pi tiṇāni na icchanti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya vāyodhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññāyissati, khayadhammatā paññāyissati, vayadhammatā paññāyissati, vipariṇāmadhammatā paññāyissati, kiṁ pan' imassa mattaṭṭhakassa kāyassa taṇhupādiṇṇassa ahan - ti vā maman - ti vā asmîti vā, atha khvāssa no t' ev' ettha hoti. Tañ - ce āvuso bhikkhuṁ pare akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti, so evaṁ pajānāti: Uppannā kho me ayaṁ sotasamphassajā dukkhā vedanā. sā ca kho paṭicca no appaṭicca. kiṁ paṭicca: phassaṁ paṭicca. So: phasso anicco ti passati, vedanā aniccā ti passati, saññā aniccā ti passati, saṅkhārā aniccā ti passati. viññāṇaṁ aniccan - ti passati. Tassa dhātārammaṇam - eva cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tañ - ce āvuso bhikkhuṁ pare aniṭṭhehi akantehi amanāpehi samudācaranti, pāṇisamphassena pi leḍḍusamphassena pi daṇḍasamphassena pi satthasamphassena pi, so evaṁ pajānāti: Tathābhūto kho ayaṁ kāyo yathābhūtasmiṁ kāye pāṇisamphassā pi kamanti, leḍḍusamphassā pi kamanti, daṇḍasamphassā pi kamanti, satthasamphassā pi kamanti. Vuttaṁ kho pan' etaṁ Bhagavatā Kakacūpamovāde: Ubhatodaṇḍakena ce pi bhikkhave corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyuṁ, tatra pi yo mano padoseyya na me so tena sāsanakaro ti. Āraddhaṁ kho pana me viriyaṁ bhavissati asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Kāmaṁ dāni imasmiṁ kāye pāṇisamphassā pi kamantu, leḍḍusamphassā pi kamantu, daṇḍasamphassā pi kamantu. satthasamphassā pi kamantu, karīyati h' idaṁ buddhānaṁ sāsanan - ti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdhaṁ vata me na vata me suladdhaṁ, yassa me evaṁ

Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhātîti. Seyyathā pi āvuso suṇisā sasuraṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, evam-eva kho āvuso tassa ce bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdhaṁ vata me na vata me suladdhaṁ, yassa me evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā na saṇṭhātîti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evaṁ Buddhaṁ anussarato evaṁ dhammaṁ anussarato evaṁ saṅghaṁ anussarato upekhā kusalanissitā saṇṭhāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Seyyathā pi āvuso kaṭṭhañ-ca paṭicca valliñ-ca paṭicca tiṇañ-ca paṭicca mattikañ-ca paṭicca ākāso parivārito agāran-t' eva saṅkhaṁ gacchati, evam-eva kho āvuso aṭṭhiṁ ca paṭicca nahāruñ-ca paṭicca maṁsañ-ca paṭicca cammañ-ca paṭicca ākāso parivārito rūpan-t' eva saṅkhaṁ gacchati. Ajjhattikañ-ce āvuso cakkhuṁ aparibhinnaṁ hoti bāhirā ca rūpā na āpāthaṁ āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Ajjhattikañ-ce āvuso cakkhuṁ aparibhinnaṁ hoti bāhirā ca rūpā āpāthaṁ āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yato ca kho āvuso ajjhattikañ-c' eva cakkhuṁ aparibhinnaṁ hoti bāhirā ca rūpā āpāthaṁ āgacchanti tajjo ca samannāhāro hoti, evaṁ tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yaṁ tathābhūtassa rūpaṁ taṁ rūpupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, yā tathābhūtassa vedanā sā vedanupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, yā tathābhūtassa saññā sā saññupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, ye tathābhūtassa saṅkhārā te saṅkhārupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchanti, yaṁ tathābhūtassa viññāṇaṁ taṁ viññāṇupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'mesaṁ pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ saṅgaho sannipāto samavāyo hotîti. Vuttaṁ kho pan' etaṁ Bhagavatā: Yo paṭiccasamuppādaṁ

passati so dhammaṁ passati, yo dhammaṁ passati so paṭiccasamuppādaṁ passatîti. Paṭiccasamuppannā kho pan' ime yadidaṁ pañc' upādānakkhandhā. Yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chando ālayo anunayo ajjhosānaṁ so dukkhasamudayo, yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgavinayo chandarāgapahānaṁ so dukkhanirodho. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti. Ajjhattikañ ce āvuso sotaṁ aparibhinnaṁ hoti — pe — ghānaṁ aparibhinnaṁ hoti — jivhā aparibhinnā hoti — kāyo aparibhinno hoti — mano aparibhinno hoti bāhirā ca dhammā na āpāthaṁ āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Ajjhattiko ce āvuso mano aparibhinno hoti bāhirā ca dhammā āpāthaṁ āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yato ca kho āvuso ajjhattiko c' eva mano aparibhinno hoti bāhirā ca dhammā āpāthaṁ āgacchanti tajjo ca samannāhāro hoti, evaṁ tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yaṁ tathābhūtassa rūpaṁ taṁ rūpupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, yā tathābhūtassa vedanā sā vedanupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, yā tathābhūtassa saññā sā saññupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, ye tathābhūtassa saṅkhārā te saṅkhārupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchanti, yaṁ tathābhūtassa viññāṇaṁ taṁ viññāṇupādānakkhandhe saṅgahaṁ gacchati. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'mesaṁ pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ saṅgaho sannipāto samavāyo hotîti. Vuttaṁ kho pan' etaṁ Bhagavatā: Yo paṭiccasamuppādaṁ passati so dhammaṁ passati, yo dhammaṁ passati so paṭiccasamuppādaṁ passatîti. Paṭiccasamuppannā kho pan' ime yadidaṁ pañc' upādānakkhandhā. Yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chando ālayo anunayo ajjhosānaṁ so dukkhasamudayo, yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ so dukkhanirodho. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hotîti.

Idam - avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandun - ti.

MAHĀHATTHIPADOPAMASUTTAM ATTHAMAM.

29.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate acirapakkante Devadatte. Tatra kho Bhagavā Devadattaṁ ārabbha bhikkhū āmantesi:

Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tena lābhasakkārasilokena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññātā appesakkhā ti. So tena lābhasakkārasilokena majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ atikkamma papaṭikaṁ sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ atikkamma papaṭikaṁ sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tena lābhasakkārasilokena attān' ukkaṁseti paraṁ

vambheti: aham-asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññātā appesakkhā ti. So tena lābhasakkārasilokena majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu sākhāpalāsaṁ aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānaṁ āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati nappamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadaṁ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tāya sīlasampadāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi sīlavā kalyāṇadhammo, ime pan' aññe bhikkhū dussīlā pāpadhammā ti. So tāya sīlasampadāya majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ papaṭikaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ; tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ papaṭikaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c'. assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti ... So tāya sīlasampadāya majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati.

Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu papaṭikaṁ aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānaṁ āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadaṁ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno samādhisampadaṁ ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tāya samādhisampadāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi samāhito ekaggacitto, ime pan' aññe bhikkhū asamāhitā vibbhantacittā ti. So tāya samādhisampadāya majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti ... So tāya samādhisampadāya majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Ayaṁ

vuccati bhikkhave bhikkhu tacaṁ aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānaṁ āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadaṁ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno samādhisampadaṁ ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya samādhisampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno ñāṇadassanaṁ ārādheti. So tena ñāṇadassanena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tena ñāṇadassanena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi jānaṁ passaṁ viharāmi, ime pan' aññe bhikkhū ajānaṁ apassaṁ viharantîti. So tena ñāṇadassanena majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ pheggum chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ pheggum chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti.

Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti ... So tena ñāṇadassanena majjati pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkhaṁ viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu pheggum aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānaṁ āpādi.

Idha-pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadaṁ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno samādhisampadaṁ ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya samādhisampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno ñāṇadassanaṁ ārādheti. So tena ñāṇadassanena attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tena ñāṇadassanena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena ñāṇadassanena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno samayavimokhaṁ ārādheti. Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ bhikkhave vijjati yaṁ so bhikkhu tāya samayavimuttiyā parihāyetha. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sārañ-ñeva chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti jānamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Aññāsi vatâyaṁ bhavaṁ puriso sāraṁ aññāsi pheggum aññāsi tacaṁ aññāsi papaṭikaṁ aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno ma-

hato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sārañ-ñeva chetvā ādāya pakkanto sāran-ti jānamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ anubhavissatîti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadaṁ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno samādhisampadaṁ ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tāya samādhisampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno ñāṇadassanaṁ ārādheti. So tena ñāṇadassanena attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tena ñāṇadassanena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, so tena ñāṇadassanena na majjati na-ppamajjati na-ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno asamayavimokhaṁ ārādheti. Aṭṭhānam-etaṁ bhikkhave anavakāso yaṁ so bhikkhu tāya asamayavimuttiyā parihāyetha.

Iti kho bhikkhave na-y-idaṁ brahmacariyaṁ lābhasakkārasilokānisaṁsaṁ, na sīlasampadānisaṁsaṁ, na samādhisampadānisaṁsaṁ, na ñāṇadassanānisaṁsaṁ. Yā ca kho ayaṁ bhikkhave akuppā cetovimutti, etadattham-idaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ etaṁsāraṁ etaṁpariyosānan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀSĀROPAMASUTTAṀ NAVAMAṀ.

30.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad-avoca: Ye 'me bho Gotama samaṇabrāhmaṇā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa, seyyathîdaṁ Pūraṇo Kassapo, Makkhali Gosālo, Ajito Kesakambalī, Pakudho Kaccāyano, Sañjayo Belaṭṭhaputto, Nigaṇṭho Nātaputto, sabbe te sakāya paṭiññāya abbhaññaṁsu sabbe va nâbbhaññaṁsu, udāhu ekacce abbhaññaṁsu ekacce na abbhaññaṁsûti. — Alaṁ brāhmaṇa, titthat' etaṁ: sabbe te sakāya paṭiññāya abbhaññaṁsu sabbe va nâbbhaññaṁsu, udāhu ekacce abbhaññaṁsu ekacce na abbhaññaṁsu. Dhamman-te brāhmaṇa desessāmi, taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evam-bho ti kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Seyyathā pi brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ atikkamma papaṭikaṁ sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ atikkamma papaṭikaṁ sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma

tacaṁ papaṭikaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ papaṭikaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacaṁ chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacaṁ chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ pheggum chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso evaṁ vadeyya: Na vatâyaṁ bhavaṁ puriso aññāsi sāraṁ na aññāsi pheggum na aññāsi tacaṁ na aññāsi papaṭikaṁ na aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ pheggum chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissatîti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sārañ-ñeva chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti jānamāno; tam-enaṁ cakkhumā puriso disvā evaṁ vadeyya: Aññāsi vatâyaṁ bhavaṁ puriso sāraṁ aññāsi pheggum aññāsi tacaṁ aññāsi papaṭikaṁ aññāsi sākhāpalāsaṁ, tathā h' ayaṁ bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sāraṁ yeva chetvā

ādāya pakkanto sāran-ti jānamano, yañ-c' assa sāreṇa sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ anubhavissatîti.

Evam-eva kho brāhmaṇa idh' ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññātā appesakkhā ti; lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya na chandaṁ janeti na vāyamati, olīnavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ atikkamma papaṭikaṁ sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissati, tathūpamâhaṁ brāhmaṇa imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadaṁ ārādheti, so tāya sīlasampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi sīlavā kalyāṇadhammo, ime pan' aññe bhikkhū dussīlā pāpadhammā ti; sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ

dhammānaṁ sacchikiriyāya na chandaṁ janeti na vāyamati, olīnavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacaṁ papaṭikaṁ chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa ... nânubhavissati, tathūpamâhaṁ brāhmaṇa imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadaṁ ārādheti. so tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo. so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadaṁ ārādheti. so tāya samādhisampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. so tāya samādhisampadāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: aham-asmi samāhito ekaggacitto, ime pan' aññe bhikkhū asamāhitā vibbhantacittā ti; samādhisampadaya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya na chandaṁ janeti na vāyamati, olīnavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacaṁ chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa ... nânubhavissati, tathūpamâhaṁ brāhmaṇa imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena

sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi., dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati. anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadaṁ ārādheti. so tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo. so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati. anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadaṁ ārādheti, so tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo. so tāya samādhisampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. samādhisampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati. anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So ñāṇadassanaṁ ārādheti. so tena ñāṇadassanena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. so tena ñāṇadassanena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti: ahaṁ-asmi jānaṁ passaṁ viharāmi, ime pan' aññe bhikkhū ajānaṁ apassaṁ viharantîti; ñāṇadassanena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya na chandaṁ janeti na vāyamati, olīnavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ pheggum chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ nânubhavissati, tathūpamâhaṁ brāhmaṇa imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāmaraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito

samāno, lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti. so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadaṁ ārādheti, so tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadaṁ ārādheti, so tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, samādhisampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So ñāṇadassanaṁ ārādheti, so tena ñāṇadassanena attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tena ñāṇadassanena na attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti, ñāṇadassanena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca tesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko.

Katame ca brāhmaṇa dhammā ñāṇadassanena uttaritarā ca paṇītatarā ca: Idha brāhmaṇa bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi

kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca, paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkham-asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Puna ca paraṁ brāhmaṇa bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo ñāṇadassanena uttaritaro ca paṇītataro ca. Ime kho brāhmaṇa dhammā ñāṇadassanena uttaritarā ca paṇītatarā ca.

Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sāraṁ yeva chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti jānamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇīyaṁ tañ-c' assa atthaṁ anubhavissati. tathūpamâhaṁ brāhmaṇa imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Iti kho brāhmaṇa na-y-idaṁ brahmacariyaṁ lābhasakkārasilokānisaṁsaṁ na sīlasampadānisaṁsaṁ na samādhisampadānisaṁsaṁ na ñāṇadassanānisaṁsaṁ. Yā ca kho

ayaṁ brāhmaṇa akuppā cetovimutti, etadattham - idaṁ brāhmaṇa brahmacariyaṁ etaṁsāraṁ etaṁpariyosānan - ti.

Evaṁ vutte Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad - avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam - eva kho bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan - ti.

CŪḶASĀROPAMASUTTAM DASAMAM.

VAGGO TATIYO.

31.

Evam - me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nādike viharati Giñjakāvasathe. Tena kho pana samayena āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Gosiṅgasālavanadāye viharanti. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Gosiṅgasālavanadāyo ten' upasaṅkami. Addasā kho dāyapālo Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etad - avoca: Mā samaṇa etaṁ dāyaṁ pāvisi, sant' ettha tayo kulaputtā attakāmarūpā viharanti, mā tesaṁ aphāsum - akāsîti. Assosi kho āyasmā Anuruddho dāyapālassa Bhagavatā saddhiṁ mantayamānassa, sutvāna dāyapālaṁ etad - avoca: Mâvuso dāyapāla Bhagavantaṁ vāresi, satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā Anuruddho yen' āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantañ - ca Nandiyaṁ āyasmantañ - ca Kimbilaṁ etad - avoca: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto, satthā no Bha-

gavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantaṁ paccuggantvā eko Bhagavato pattacīvaraṁ paṭiggahesi eko āsanaṁ paññāpesi eko pādodakaṁ upaṭṭhāpesi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja kho Bhagavā pāde pakkhālesi. Te pi kho āyasmanto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Anuruddhaṁ Bhagavā etad-avoca:

Kacci vo Anuruddhā khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci piṇḍakena na kilamathâti. — Khamanīyaṁ Bhagavā, yāpanīyaṁ Bhagavā, na ca mayaṁ bhante piṇḍakena kilamāmâti. — Kacci pana vo Anuruddhā samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharathâti. — Taggha mayaṁ bhante samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharāmâti. — Yathākathaṁ pana tumhe Anuruddhā samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharathâti. — Idha mayhaṁ bhante evaṁ hoti: Lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yo 'haṁ evarūpehi sabrahmacārīhi saddhiṁ viharāmîti. Tassa mayhaṁ bhante imesu āyasmantesu mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca, mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca, mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca. Tassa mayhaṁ bhante evaṁ hoti: Yan-nūnâhaṁ sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vatteyyan-ti. So kho ahaṁ bhante sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no bhante kāyā ekañ-ca pana maññe cittan-ti.

Āyasmā pi kho Nandiyo — pe — āyasmā pi kho Kimbilo Bhagavantaṁ etad-avoca: Mayham-pi kho bhante evaṁ hoti: Lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yo 'haṁ evarūpehi sabrahmacārīhi saddhiṁ viharāmîti. Tassa mayhaṁ bhante imesu āyasmantesu mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca, mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca, mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca. Tassa mayhaṁ bhante evaṁ hoti: Yan-nūnâhaṁ

sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vatteyyan-ti. So kho ahaṁ bhante sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no bhante kāyā ekañ-ca pana maññe cittan-ti.

Evaṁ kho mayaṁ bhante samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharāmâti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Kacci pana vo Anuruddhā appamattā ātāpino pahitattā viharathâti. — Taggha mayaṁ bhante appamattā ātāpino pahitattā viharāmâti. — Yathākathaṁ pana tumhe Anuruddhā appamattā ātāpino pahitattā viharathâti. — Idha bhante amhākaṁ yo paṭhamaṁ gāmato piṇḍāya paṭikkamati, so āsanāni paññāpeti, pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpeti, avakkārapātiṁ upaṭṭhāpeti. Yo pacchā gāmato piṇḍāya paṭikkamati, sace hoti bhuttāvaseso sace ākaṅkhati bhuñjati, no ce ākaṅkhati appaharite vā chaḍḍeti appāṇake vā udake opilāpeti. So āsanāni paṭisāmeti, pānīyaṁ paribhojanīyaṁ paṭisāmeti, avakkārapātiṁ paṭisāmeti, bhattaggaṁ sammajjati. Yo passati pānīyaghaṭaṁ vā paribhojanīyaghaṭaṁ vā vaccaghaṭaṁ vā rittaṁ tucchaṁ so upaṭṭhāpeti; sacâssa hoti avisayhaṁ hatthavikārena dutiyaṁ āmantetvā hatthavilaṅgakena upaṭṭhāpema, na tv-eva mayaṁ bhante tappaccayā vācaṁ bhindāma. Pañcāhikaṁ kho pana mayaṁ bhante sabbarattiyā dhammiyā kathāya sannisīdāma. Evaṁ kho mayaṁ bhante appamattā ātāpino pahitattā viharāmâti.

Sādhu sādhu Anuruddhā. Atthi pana vo Anuruddhā evaṁ appamattānaṁ ātāpīnaṁ pahitattānaṁ viharataṁ uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharāma. Ayaṁ kho no bhante amhākaṁ appamattānaṁ ātāpīnaṁ pahitattānaṁ viharataṁ uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa

vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avic…aṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma pītiyā ca virāgā upekhakā ca viharāma satā ca sampajānā, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedema yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikka māya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyata-

naṁ upasampajja vihārāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja vihārāma — pe —sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja vihārāma — sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja vihārāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariyaviseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kiṁ hi no siyā bhante. Idha mayaṁ bhante yāvad-e ākaṅkhāma sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja vihārāma. paññāya ca no disvā āsavā parikkhīṇā honti. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsuvihāro. Imasmā ca mayaṁ bhante phāsuvihārā aññaṁ phāsuvihāraṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na samanupassāmâti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etasmā Anuruddhā phāsuvihārā añño phāsuvihāro uttaritaro vā paṇītataro vā na-tthîti.

Atha kho Bhagavā āyasmantañ-ca Anuruddhaṁ āyasmantañ-ca Nandiyaṁ āyasmantañ-ca Kimbilaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā utthāy' āsanā pakkāmi. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantaṁ anusaṁyāyitvā tato paṭinivattitvā āyasmā ca Nan-

diyo āyasmā ca Kimbilo āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad-avocuṁ: Kin-nu kho mayaṁ āyasmato Anuruddhassa evam-ārocimha: imāsañ-ca imāsañ-ca vihārasamāpattīnaṁ mayaṁ lābhino ti, yaṁ no āyasmā Anuruddho Bhagavato sammukhā yāva āsavānaṁ khayā pakāsesīti. — Na kho me āyasmanto evam-ārocesuṁ: imāsañ-ca imāsañ-ca vihārasamāpattīnaṁ mayaṁ lābhino ti. Api ca me āyasmantānaṁ cetasā ceto paricca vidito: imāsañ-ca imāsañ-ca vihārasamāpattīnaṁ ime āyasmanto lābhino ti. Devatā pi me etam-atthaṁ ārocesuṁ: imāsañ-ca imāsañ-ca vihārasamāpattīnaṁ ime āyasmanto lābhino ti. Tam-enaṁ Bhagavatā pañhābhi-puṭṭhena byākatan-ti.

Atha kho Dīgho parajano yakkho yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Dīgho parajano yakkho Bhagavantaṁ etad-avoca: Lābhā bhante Vajjīnaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahaṁ sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Dīghassa parajanassa yakkhassa saddaṁ sutvā bhummā devā saddam-anussāvesuṁ: Lābhā vata bho Vajjīnaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahaṁ sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Bhummānaṁ devānaṁ saddaṁ sutvā Cātummahārājikā devā — pe — Tāvatiṁsā devā — Yāmā devā — Tusitā devā — Nimmānaratī devā — Paranimmitavasavattino devā — Brahmakāyikā devā saddam-anussāvesuṁ: Lābhā vata bho Vajjīnaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahaṁ sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Itiha te āyasmanto tena khaṇena tena muhuttena yāva Brahmalokā viditā ahesuṁ.

Evam-etaṁ Dīgha, evam-etaṁ Dīgha. Yasmā pi Dīgha kulā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, tañ-ce pi kulaṁ ete tayo kulaputte pasannacittaṁ anussareyya tassa p' assa kulassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha kulaparivaṭṭā ete tayo kulaputtā agārasmā

anagāriyaṁ pabbajitā, so ce pi kulaparivaṭṭo ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa kulaparivaṭṭassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha gāmā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, so ce pi gāmo ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa gāmassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha nigamā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, so ce pi nigamo ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa nigamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha nagarā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, tañ-ce pi nagaraṁ ete tayo kulaputte pasannacittaṁ anussareyya tassa p' assa nagarassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha janapadā ete ayo kulaputtā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, so ce pi janapado ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa janapadassa dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha khattiyā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyuṁ sabbesānaṁ p' assa khattiyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha brāhmaṇā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyuṁ sabbesānaṁ p' assa brāhmaṇānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha vessā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyuṁ sabbesānaṁ p' assa vessānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha suddā ete tayo kulaputtā pasannacittā anussareyyuṁ sabbesānaṁ p' assa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sadevako ce pi Dīgha loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyya sadevakassa p' assa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Passa Dīgha yāva c' ete tayo kulaputtā bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya lokānukampāya, atthāya hitāya sukhāya devamanussānan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano Dīgho parajano yakkho Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

CŪḶAGOSIṄGASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

32.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Gosiṅgasālavanadāye viharati sambahulehi abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhiṁ, āyasmatā ca Sāriputtena āyasmatā ca Mahāmoggallānena āyasmatā ca Mahākassapena āyasmatā ca Anuruddhena āyasmatā ca Revatena āyasmatā ca Ānandena, aññehi ca abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhiṁ. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vuṭṭhito yen' āyasmā Mahākassapo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākassapaṁ etad-avoca: Āyām' āvuso Kassapa yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkamissāma dhammasavanāyâti. Evam-āvuso ti kho āyasmā Mahākassapo āyasmato Mahāmoggallānassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Mahāmoggallāno āyasmā ca Mahākassapo āyasmā ca Anuruddho yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkamiṁsu dhammasavanāya. Addasā kho āyasmā Ānando āyasmantañ-ca Mahāmoggallānaṁ āyasmantañ-ca Mahākassapaṁ āyasmantañ-ca Anuruddhaṁ yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkamante dhammasavanāya, disvāna yen' āyasmā Revato ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Revataṁ etad-avoca: Upasaṅkamantā kho amū āvuso Revata sappurisā yen' āyasmā Sāriputto tena dhammasavanāya, āyām' āvuso Revata yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkamissāma dhammasavanāyâti. Evam-āvuso ti kho āyasmā Revato āyasmato Ānandassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkamiṁsu dhammasavanāya.

Addasā kho āyasmā Sāriputto āyasmantañ-ca Revataṁ āyasmantañ-ca Ānandaṁ dūrato va āgacchante, disvāna āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avoca: Etu kho āyasmā Ānandas-sāgataṁ āyasmato Ānandassa Bhagavato upaṭṭhākassa Bhagavato santikāvacarassa. Ramaṇīyaṁ āvuso Ānanda Gosiṅgasālavanaṁ, dosinā ratti, sabbaphāliphullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathaṁrūpena āvuso Ānanda bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso

Sāriputta bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; so catunnaṁ parisānaṁ dhammaṁ deseti parimaṇḍalehi padabyañjanehi appabaddhehi anusayasamugghātāya. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Revataṁ etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso Revata āyasmatā Ānandena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Revataṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Revata Gosiṅgasālavanaṁ ... Kathaṁrūpena āvuso Revata bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu paṭisallāṇārāmo hoti paṭisallāṇarato, ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānaṁ. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso Anuruddha āyasmatā Revatena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Anuruddhaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Anuruddha Gosiṅgasālavanaṁ ... Kathaṁrūpena āvuso Anuruddha bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokānaṁ voloketi. Seyyathā pi āvuso Sāriputta cakkhumā puriso uparipāsādavaragato sahassaṁ nemimaṇḍalānaṁ volokeyya, evam-eva kho āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokānaṁ voloketi. Evarūpena kho āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Mahākassapaṁ etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso Kassapa āyasmatā Anuruddhena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Mahākassapaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Kassapa Gosiṅgasālavanaṁ ... Kathaṁrūpena āvuso Kassapa

bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu attanā ca āraññako hoti āraññakattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca piṇḍapātiko hoti piṇḍapātikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca paṁsukūliko hoti paṁsukūlikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca tecīvariko hoti tecīvarikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca appiccho hoti appicchatāya ca vaṇṇavādī, attanā ca santuṭṭho hoti santuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, attanā ca pavivitto hoti pavivekassa ca vaṇṇavādī, attanā ca asaṁsaṭṭho hoti asaṁsaggassa ca vaṇṇavādī, attanā ca āraddhaviriyo hoti viriyārambhassa ca vaṇṇavādī, attanā ca sīlasampanno hoti sīlasampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca samādhisampanno hoti samādhisampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca paññāsampanno hoti paññāsampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca vimuttisampanno hoti vimuttisampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno hoti vimuttiñāṇadassanasampadāya ca vaṇṇavādī. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso Moggallāna āyasmatā Mahākassapena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Moggallāna Gosiṅgasālavanaṁ ... Kathaṁrūpena āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso Sāriputta dve bhikkhū abhidhammakathaṁ kathenti, te aññamaññaṁ pañhaṁ pucchanti, aññamaññassa pañhaṁ puṭṭhā vissajjenti no ca saṁsādenti, dhammī ca nesaṁ kathā pavattanī hoti. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso Sāriputta amhehi sabbeh' eva yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Sāriputtaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanaṁ, dosinā ratti, sabbaphāliphullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathaṁrūpena āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Idh' āvuso Moggallāna bhikkhu cittaṁ vasaṁ vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅ-

khati pubbanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikaṁ samayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā majjhantikaṁ samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā sāyanhasamayaṁ viharati. Seyyathā pi āvuso Moggallāna rañño vā rājamahāmattassa vā nānārattānaṁ dussānaṁ dussakaraṇḍako pūro assa, so yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya pubbanhasamayaṁ pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ pubbanhasamayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya majjhantikaṁ samayaṁ pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ majjhantikaṁ samayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya sāyanhasamayaṁ pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ sāyanhasamayaṁ pārupeyya; evam-eva kho āvuso Moggallāna bhikkhu cittaṁ vasaṁ vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati pubbanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikaṁ samayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā majjhantikaṁ samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā sāyanhasamayaṁ viharati. Evarūpena kho āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Atha kho āyasmā Sāriputto te āyasmante etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso amhehi sabbeh' eva yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Āyām' āvuso yena Bhagavā ten' upasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā etam-atthaṁ Bhagavato ārocessāma, yathā no Bhagavā byākarissati tathā naṁ dhāressāmâti. Evam-āvuso ti kho te āyasmanto āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Atha kho te āyasmanto yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Idha bhante āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando yenâhaṁ ten' upasaṅkamiṁsu dhammasavanāya. Addasaṁ kho ahaṁ bhante āyasmantañ-ca Revataṁ āyasmantañ-ca Ānandaṁ dūrato va āgacchante, disvāna āyas-

mantaṁ Ānandaṁ etad-avocaṁ: Etu kho āyasmā Ānando, sāgataṁ āyasmato Ānandassa Bhagavato upaṭṭhākassa Bhagavato santikāvacarassa. Ramaṇīyaṁ āvuso Ānanda Gosiṅgasālavanaṁ, dosinā ratti, sabbaphāliphullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathaṁrūpena āvu o Ānanda bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Ānando maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; so catunnaṁ parisānaṁ dhammaṁ deseti parimaṇḍalehi padabyañjanehi appabaddhehi anusayasamugghātāya. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā taṁ Ānando va sammā byākaramāno byākareyya. Ānando hi Sāriputta bahussuto sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; so catunnaṁ parisānaṁ dhammaṁ deseti parimaṇḍalehi padabyañjanehi appabaddhehi anusayasamugghātāyâti.

Evaṁ vutte ahaṁ bhante āyasmantaṁ Revataṁ etad-avocaṁ: Byākataṁ kho āvuso Revata āyasmatā Ānandena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Revataṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Revata ... sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Revato maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu paṭisallāṇārāmo hoti paṭisallāṇarato, ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānaṁ. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā taṁ Revato va sammā byākaramāno byākareyya. Revato hi Sāriputta paṭisallāṇārāmo paṭisallāṇarato, ajjhattaṁ cetosamatham-anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānan-ti.

Evaṁ vutte ahaṁ bhante āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad-avocaṁ: Byākataṁ kho āvuso Anuruddha āyasmatā Revatena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Anuruddhaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Anuruddha ... sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Anuruddho maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokānaṁ voloketi. Seyyathā pi āvuso Sāriputta cakkhumā puriso uparipāsādavaragato sahassaṁ nemimaṇḍalānaṁ volokeyya, evam-eva kho āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokānaṁ voloketi. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā taṁ Anuruddho va sammā byākaramāno byākareyya. Anuruddho hi Sāriputta dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokānaṁ voloketîti.

Evaṁ vutte ahaṁ bhante āyasmantaṁ Mahākassapaṁ etad-avocaṁ: Byākataṁ kho āvuso Kassapa āyasmatā Anuruddhena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Mahākassapaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Kassapa ... sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Mahākassapo maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu attanā ca āraññako hoti āraññakattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca piṇḍapātiko hoti piṇḍapātikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca paṁsukūliko hoti paṁsukūlikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca tecīvariko hotī tecīvarikattassa ca vaṇṇavādī, attanā ca appiccho hoti appicchatāya ca vaṇṇavādī, attanā ca santuṭṭho hoti santuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, attanā ca pavivitto hoti pavivekassa ca vaṇṇavādī, attanā ca asaṁsaṭṭho hoti asaṁsaggassa ca vaṇṇavādī, attanā ca āraddhaviriyo hoti viriyārambhassa ca vaṇṇavādī, attanā ca sīlasampanno hoti sīlasampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca samādhisampanno hoti samādhisampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca paññāsampanno hoti paññāsampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca vimuttisampanno hoti vimuttisampadāya ca vaṇṇavādī, attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno hoti vimuttiñāṇadassanasampadāya ca vaṇṇavādī. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ

sobheyyâti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā taṁ Kassapo va sammā byākaramāno byākareyya. Kassapo hi Sāriputta attanā ca āraññako āraññakattassa ca vaṇṇavādī... attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno vimuttiñāṇadassanasampadāya ca vaṇṇavādī ti.

Evaṁ vutte ahaṁ bhante āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etad-avocaṁ: Byākataṁ kho āvuso Moggallāna āyasmatā Mahākassapena yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Moggallāna... sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Mahāmoggallāno maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta dve bhikkhū abhidhammakathaṁ kathenti, te aññamaññaṁ pañhaṁ pucchanti, aññamaññassa pañhaṁ puṭṭhā vissajjenti no ca saṁsādenti, dhammī ca nesaṁ kathā pavattanī hoti. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā taṁ Moggallāno va sammā byākaramāno byākareyya. Moggallāno hi Sāriputta dhammakathiko ti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavantaṁ etad-avoca: Atha khvāhaṁ bhante āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avocaṁ: Byākataṁ kho āvuso Sāriputta amhehi sabbeh' eva yathā sakaṁ paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayaṁ āyasmantaṁ Sāriputtaṁ pucchāma: Ramaṇīyaṁ āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanaṁ, dosinā ratti, sabbaphāliphullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathaṁrūpena āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Sāriputto maṁ etad-avoca: Idh' āvuso Moggallāna bhikkhu cittaṁ vasaṁ vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati pubbaṇhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā pubbaṇhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikaṁ samayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā majjhantikaṁ samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyaṇhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā sāyaṇhasamayaṁ viharati. Seyyathā pi āvuso Moggallāna rañño vā rājamahāmattassa vā nānārattānaṁ dussānaṁ dussakaraṇḍako pūro assa, so yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya pubbaṇhasamayaṁ

pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ pubbanhasamayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya majjhantikaṁ samayaṁ pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ majjhantikaṁ samayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugaṁ ākaṅkheyya sāyanhasamayaṁ pārupituṁ tan-tad-eva dussayugaṁ sāyanhasamayaṁ pārupeyya; evam-eva kho āvuso Moggallāna bhikkhu cittaṁ vasaṁ vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati pubbanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikaṁ samayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā majjhantikaṁ samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā sāyanhasamayaṁ viharati. Evarūpena kho āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti. — Sādhu sādhu Moggallāna, yathā taṁ Sāriputto va sammā byākaramāno byākareyya. Sāriputto hi Moggallāna cittaṁ vasaṁ vatteti, no ca Sāriputto cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati pubbanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikaṁ samayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā majjhantikaṁ samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharituṁ tāya vihārasamāpattiyā sāyanhasamayaṁ viharatîti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Kassa nu kho bhante subhāsitan-ti. — Sabbesaṁ vo Sāriputta subhāsitaṁ pariyāyena. Api ca mama pi suṇātha yathārūpena bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyya. Idha Sāriputta bhikkhu pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā: nā tāvâhaṁ imaṁ pallaṅkaṁ bhindissāmi yāva me nânupādāya āsavehi cittaṁ vimuccissatîti. Evarūpena kho Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanaṁ sobheyyâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te āyasmanto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀGOSIṄGASUTTAṀ DUTIYAṀ.

33.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Ekādasahi bhikkhave aṅgehi samannāgato gopālako abhabbo gogaṇaṁ pariharituṁ phātikattuṁ, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave gopālako na rūpaññū hoti, na lakkhaṇakusalo hoti, na āsāṭikaṁ sāṭetā hoti, na vaṇaṁ paṭicchādetā hoti, na dhūmaṁ kattā hoti, na titthaṁ jānāti, na pītaṁ jānāti, na vīthiṁ jānāti, na gocarakusalo hoti, anavasesadohī ca hoti, ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi aṅgehi samannāgato gopālako abhabbo gogaṇaṁ pariharituṁ phātikattuṁ. Evam-eva kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjituṁ, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti, na lakkhaṇakusalo hoti, na āsāṭikaṁ sāṭetā hoti, na vaṇaṁ paṭicchādetā hoti, na dhūmaṁ kattā hoti, na titthaṁ jānāti, na pītaṁ jānāti, na vīthiṁ jānāti, na gocarakusalo hoti, anavasesadohī ca hoti, ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yaṁ kiñci rūpaṁ sabbaṁ rūpaṁ cattāri mahābhūtāni catunnañ-ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpan-ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na lakkhaṇakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu: kammalakkhaṇo bālo, kammalakkhaṇo paṇḍito ti yathābhūtaṁ na-ppajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na lakkhaṇakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na āsāṭikaṁ sāṭetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ adhivāseti na-ppajahati na vinodeti na byantikaroti na anabhāvaṁ gameti, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ — pe — uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ — uppannuppanne pāpake akusale dhamme adhivāseti

na-ppajahati na vinodeti na byantikaroti na anabhāvaṁ gameti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na āsāṭikaṁ sāṭetā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na vaṇaṁ paṭicchādetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā nimittaggāhī hoti anubyañjanaggāhī. yatvādhikaraṇam-enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya na paṭipajjati, na rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye na saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya nimittaggāhī hoti anubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya na paṭipajjati, na rakkhati manindriyaṁ, manindriye na saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na vaṇaṁ paṭicchādetā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na dhūmaṁ kattā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ na vitthārena paresaṁ desetā hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na dhūmaṁ kattā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na titthaṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā na paripucchati na paripañhati: idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañ-c' eva na vivaranti, anuttānikatañ-ca na uttānikaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhānīyesu dhammesu kaṅkhaṁ na paṭivinodenti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na titthaṁ jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na pītaṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu Tathāgatappavedite dhammavinaye desiyamāne na labhati atthavedaṁ, na labhati dhammavedaṁ, na labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na pītaṁ jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na vīthiṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na vīthiṁ jānāti Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na gocarakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu cattāro satipaṭṭhāne yathābhūtaṁ na-ppajānāti. Evaṁ kho

bhikkhave bhikkhu na gocarakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu anavasesadohī hoti: Idha bhikkhave bhikkhuṁ saddhā gahapatikā abhihaṭṭhuṁ pavārenti cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayaparikkhārehi. tatra bhikkhu mattaṁ na jānāti paṭiggahaṇāya. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu anavasesadohī hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā tesu na mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, na mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, na mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅgapitaro saṅghapariṇāyakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehı kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjituṁ.

Ekādasahi bhikkhave aṅgehi samannāgato gopālako bhabbo gogaṇaṁ pariharituṁ phātikattuṁ, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave gopālako rūpaññū hoti, lakkhaṇakusalo hoti, āsāṭikaṁ sāṭetā hoti, vaṇaṁ paṭicchādetā hoti, dhūmaṁ kattā hoti, titthaṁ jānāti, pītaṁ jānāti, vīthiṁ jānāti, gocarakusalo hoti, sāvasesadohī ca hoti, ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi aṅgehi samannāgato gopālako bhabbo gogaṇaṁ pariharituṁ phātikattuṁ. Evam-eva kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjituṁ, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti, lakkhaṇakusalo hoti, āsāṭikaṁ sāṭetā hoti, vaṇaṁ paṭicchādetā hoti, dhūmaṁ kattā hoti, titthaṁ jānāti, pītaṁ jānāti, vīthiṁ jānāti, gocarakusalo hoti, sāvasesadohī ca hoti, ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yaṁ kiñci rūpaṁ sabbaṁ rūpaṁ cattāri

mahābhūtāni catunnañ-ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpan-ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu lakkhaṇakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu: kammalakkhaṇo bālo, kammalakkhaṇo paṇḍito ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu lakkhaṇakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu āsāṭikaṁ sāṭetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nâdhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ — pe —uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ — uppannuppanne pāpake akusale dhamme nâdhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu āsāṭikaṁ sāṭetā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu vaṇaṁ paṭicchādetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇaṁ paṭicchādetā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhūmaṁ kattā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ desetā hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhūmaṁ kattā hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu titthaṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati: idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañ-c' eva vivaranti, anuttānikatañ-ca uttānikaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhānīyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu titthaṁ jānāti. Kathañ-ca bhikkhave

bhikkhu pītaṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu Tathāgatappavedite dhammavinaye desiyamāne labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu pītaṁ jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu vīthiṁ jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vīthiṁ jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu gocarakusalo hoti; Idha bhikkhave bhikkhu cattāro satipaṭṭhāne yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu gocarakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu sāvasesadohī hoti: Idha bhikkhave bhikkhuṁ saddhā gahapatikā abhihaṭṭhuṁ pavārenti cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, tatra bhikkhu mattaṁ jānāti paṭiggahaṇāya. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sāvasesadohī hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā tesu mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjitun-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀGOPĀLAKASUTTAṀ TATIYAM.

34.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vajjīsu viharati Ukkācelāyaṁ Gaṅgāya nadiyā tīre. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Māgadhako gopālako duppaññajātiko vassānaṁ pacchime māse saradasamaye asamavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman-tīraṁ asamavekkhitvā pārimantīraṁ atitthen' eva gāvo patāresi uttaran-tīraṁ Suvidehānaṁ. Atha kho bhikkhave gāvo majjhe Gaṅgāya nadiyā sote āmaṇḍaliyaṁ karitvā tatth' eva anayabyasanaṁ āpajjiṁsu; taṁ kissa hetu: Tathā hi so bhikkhave Māgadhako gopālako duppaññajātiko vassānaṁ pacchime māse saradasamaye asamavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman-tīraṁ asamavekkhitvā pāriman-tīraṁ atitthen' eva gāvo patāresi uttaran-tīraṁ Suvidehānaṁ. Evam-eva kho bhikkhave ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā akusalā imassa lokassa akusalā parassa lokassa, akusalā Māradheyyassa akusalā a-Māradheyyassa, akusalā Maccudheyyassa akusalā a-Maccudheyyassa, tesaṁ ye sotabbaṁ saddahātabbaṁ maññissanti tesaṁ taṁ bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Māgadhako gopālako sappaññajātiko vassānaṁ pacchime māse saradasamaye samavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman-tīraṁ samavekkhitvā pāriman-tīraṁ titthen' eva gāvo patāresi uttaran-tīraṁ Suvidehānaṁ. So paṭhamaṁ patāresi ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā, te tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu; athâpare patāresi balavagāve dammagāve, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu; athâpare patāresi vacchatare vacchatariyo, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu; athâpare patāresi vacchake kisabalake, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetva sotthinā pāraṁ agamaṁsu. Bhūtapubbaṁ bhikkhave vacchako taruṇako tāvad-eva jātako mātu goravakena vuyhamāno so pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamāsi; taṁ kissa hetu: Tathā hi so bhikkhave Māgadhako gopālako

sappaññajātiko vassānaṁ pacchime māse saradasamaye samavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman-tīraṁ samavekkhitvā pāriman-tīraṁ titthen' eva gāvo patāresi uttaran-tīraṁ Suvidehānaṁ. Evam-eva kho bhikkhave ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kusalā imassa lokassa kusalā parassa lokassa, kusalā Māradheyyassa kusalā a-Māradheyyassa, kusalā Maccudheyyassa kusalā a-Maccudheyyassa, tesaṁ ye sotabbaṁ saddahātabbaṁ maññissanti tesaṁ taṁ bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāya.

Seyyathā pi bhikkhave ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā te tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā samma-d-aññā vimuttā, te pi tiriyaṁ Mārassa sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gatā. Seyyathā pi te bhikkhave balavagavā dammagavā tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā, te pi tiriyaṁ Mārassa sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gamissanti. Seyyathā pi te bhikkhave vacchatarā vacchatariyo tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmino sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissanti, te pi tiriyaṁ Mārassa sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gamissanti. Seyyathā pi te bhikkhave vacchakā kisabalakā tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamaṁsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā, te pi tiriyaṁ Mārassa sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gamissanti. Seyyathā pi so bhikkhave vacchako taruṇako tāvad-eva jātako mātu goravakena vuyhamāno tiriyaṁ Gaṅgāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ agamāsi, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū dhammānusārino saddhānusārino, te pi tiriyaṁ Mārassa sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gamissanti. Ahaṁ kho pana bhikkhave

kusalo imassa lokassa kusalo parassa lokassa, kusalo Māradheyyassa kusalo a-Māradheyyassa, kusalo Maccudheyyassa kusalo a-Maccudheyyassa. Tassa mayhaṁ bhikkhave ye sotabbaṁ saddahātabbaṁ maññissanti tesaṁ taṁ bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyâti.

Idam-avoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato athâparaṁ etad-avoca Satthā:

Ayaṁ loko paraloko jānatā suppakāsito,
yañ-ca Mārena sampattaṁ appattaṁ yañ-ca Maccunā.
Sabbaṁ lokaṁ abhiññāya sambuddhena pajānatā
vivaṭaṁ amatadvāraṁ khemaṁ nibbānapattiyā.
Chinnaṁ pāpimato sotaṁ viddhastaṁ vinaḷīkataṁ,
pāmujjabahulā hotha, khemaṁ patt' attha bhikkhavo ti.

CŪḶAGOPĀLAKASUTTAM CATUTTHAṀ.

35.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena Saccako Nigaṇṭhaputto Vesāliyaṁ paṭivasati, bhassappavādiko paṇḍitavādo sādhusammato bahujanassa. So Vesāliyaṁ parisatiṁ evaṁ vācaṁ bhāsati: Nâhan-taṁ passāmi samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā saṅghiṁ gaṇiṁ gaṇācariyaṁ, api arahantaṁ sammāsambuddhaṁ paṭijānamānaṁ, yo mayā vādena vādaṁ samāraddho na saṅkampeyya na sampakampeyya na sampavedheyya, yassa na kacchehi sedā mucceyyuṁ; thūṇañ-ce p' ahaṁ acetanaṁ vādena vādaṁ samārabheyyaṁ sā pi mayā vādena vādaṁ samāraddhā saṅkampeyya sampakampeyya sampavedheyya, ko pana vādo manussabhūtassâti. Atha kho āyasmā Assaji pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho Saccako Nigaṇṭhaputto Vesāliyaṁ jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno,

anuvicaramāno āyasmantaṁ Assajiṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna yen' āyasmā Assaji ten' upasaṅkami. upasaṅkamitvā āyasmatā Assajinā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Saccako Nigaṇṭhaputto āyasmantaṁ Assajiṁ etad-avoca: Kathaṁ pana bho Assaji samaṇo Gotamo sāvake vineti, kathaṁbhāgā ca pana samaṇassa Gotamassa sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatîti. — Evaṁ kho Aggivessana Bhagavā sāvake vineti, evaṁbhāgā ca pana Bhagavato sāvakesu anusāsanī bahulā pavattati: Rūpaṁ bhikkhave aniccaṁ, vedanā aniccā, saññā aniccā, saṅkhārā aniccā, viññāṇaṁ aniccaṁ; rūpaṁ bhikkhave anattā, vedanā anattā, saññā anattā, saṅkhārā anattā, viññāṇaṁ anattā; sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe dhammā anattā ti. Evaṁ kho Aggivessana Bhagavā sāvake vineti, evaṁbhāgā ca pana Bhagavato sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatîti. — Dussutaṁ vata bho Assaji assumha ye mayaṁ evaṁvādiṁ samaṇaṁ Gotamaṁ assumha; app-eva ca nāma mayaṁ kadāci karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma, app-eva nāma siyā kocid-eva kathāsallāpo, app-eva nāma tasmā pāpakā diṭṭhigatā viveceyyāmâti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni Licchavisatāni santhāgāre sannipatitāni honti kenacid-eva karaṇīyena. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto yena te Licchavī ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te Licchavī etad-avoca: Abhikkamantu bhonto Licchavī, abhikkamantu bhonto Licchavī, ajja me samaṇena Gotamena saddhiṁ kathāsallāpo bhavissati. Sace me samaṇo Gotamo tathā patiṭṭhissati yathā 'ssa me ñātaññatarena sāvakena Assajinā nāma bhikkhunā patiṭṭhitaṁ, seyyathā pi nāma balavā puriso dīghalomikaṁ eḷakaṁ lomesu gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya, evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā soṇḍikākammakaro mahantaṁ soṇḍikākilañjaṁ gambhīre udakarahade pakkhipitvā kaṇṇe gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya, evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissami parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā soṇḍikādhutto

vālaṁ kaṇṇe gahetvā odhuneyya niddhuneyya nicchādeyya, evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ odhunissāmi niddhunissāmi nicchādessāmi; seyyathā pi nāma kuñjaro saṭṭhihāyano gambhīraṁ pokkharaṇiṁ ogāhitvā saṇadhovikaṁ nāma kīḷitajātaṁ kīḷati, evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ saṇadhovikaṁ maññe kīḷitajātaṁ kīḷissāmi. Abhikkamantu bhonto Licchavī, abhikkamantu bhonto Licchavī, ajja me samaṇena Gotamena saddhiṁ kathāsallāpo bhavissatîti. Tatr' ekacce Licchavī evam-āhaṁsu: Kiṁ samaṇo Gotamo Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa vādaṁ āropessati, atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessatîti. Ekacce Licchavī evam-āhaṁsu: Kiṁ so bhavamāno Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavato vādaṁ āropessati, atha kho Bhagavā Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa vādaṁ āropessatîti. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto pañcamattehi Licchavisatehi parivuto yena Mahāvanaṁ Kūṭāgārasālā ten' upasaṅkami.

Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto yena te bhikkhū ten'upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-avoca: Kahan-nu kho bho etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati, dassanakāmā hi mayan-taṁ bhavantaṁ Gotaman-ti. — Es' Aggivessana Bhagavā Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno ti. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto mahatiyā Licchaviparisāya saddhiṁ Mahāvanaṁ ajjhogāhitvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Te pi kho Licchavī app-ekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

Ekamantaṁ nisinno kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Puccheyyâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ kañcid-eva desaṁ, sace me bhavaṁ Gotamo okāsaṁ karoti pañhassa veyyākaraṇāyâti. — Pucch' Aggivessana yad-

ākaṅkhasîti. — Kathaṁ pana bhavaṁ - Gotamo sāvake vineti, kathaṁbhāgā ca pana bhoto Gotamassa sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatîti. — Evaṁ kho ahaṁ Aggivessana sāvake vinemi, evaṁbhāgā ca pana me sāvakesu anusāsanī bahulā pavattati: Rūpaṁ bhikkhave aniccaṁ, vedanā aniccā, saññā aniccā, saṅkhārā aniccā, viññāṇaṁ aniccaṁ; rūpaṁ bhikkhave anattā, vedanā anattā, saññā anattā, saṅkhārā anattā, viññāṇaṁ anattā; sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe dhammā anattā ti. Evaṁ kho ahaṁ Aggivessana sāvake vinemi, evaṁbhāgā ca pana me sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatîti. — Upamā maṁ bho Gotama paṭibhātîti. — Paṭibhātu taṁ Aggivessanâti Bhagavā avoca. — Seyyathā pi bho Gotama ye kec' ime bījagāmabhūtagāmā vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjanti, sabbe te paṭhaviṁ nissāya paṭhaviyaṁ patiṭṭhāya evam - ete bījagāmabhūtagāmā vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjanti; seyyathā pi vā pana bho Gotama ye kec' ime balakaraṇīyā kammantā karīyanti, sabbe te paṭhaviṁ nissāya paṭhaviyaṁ patiṭṭhāya evam - ete balakaraṇīyā kammantā karīyanti; evam - eva kho bho Gotama rūpattā 'yaṁ purisapuggalo, rūpe patiṭṭhāya puññaṁ vā apuññaṁ vā pasavati; vedanattā 'yaṁ purisapuggalo, vedanāya patiṭṭhāya puññaṁ vā apuññaṁ vā pasavati; saññattā 'yaṁ purisapuggalo, saññāya patiṭṭhāya puññaṁ vā apuññaṁ vā pasavati; saṅkhārattā 'yaṁ purisapuggalo, saṅkhāresu patiṭṭhāya puññaṁ vā apuññaṁ vā pasavati; viññāṇattā 'yaṁ purisapuggalo, viññāṇe patiṭṭhāya puññaṁ vā apuññaṁ vā pasavatîti. — Nanu tvaṁ Aggivessana evaṁ vadesi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, saṅkhārā me attā, viññāṇam - me attā ti. — Ahaṁ hi bho Gotama evaṁ vadāmi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, saṅkhārā me attā, viññāṇam - me attā ti, ayañ - ca mahatī janatā ti. — Kiṁ hi te Aggivessana mahatī janatā karissati, iṅgha tvaṁ Aggivessana sakaṁ yeva vādam nibbeṭhehîti. — Ahaṁ hi bho Gotama evaṁ vadāmi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, saṅkhārā me attā, viññāṇam - me attā ti.

Tena hi Aggivessana taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kim-

maññasi Aggivessana: Vatteyya rañño khattiyassa muddhāvasittassa sakasmiṁ vijite vaso ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassâti. — Vatteyya bho Gotama rañño khattiyassa muddhāvasittassa sakasmiṁ vijite vaso ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa. Imesam-pi hi bho Gotama saṅghānaṁ gaṇānaṁ, seyyathîdaṁ Vajjīnaṁ Mallānaṁ, vattati sakasmiṁ vijite vaso ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ, kiṁ pana rañño khattiyassa muddhāvasittassa, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa. Vatteyya bho Gotama, vattituñ-ca-m-arahatîti. — Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: rūpam-me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evam-me rūpaṁ hotu, evam-me rūpaṁ mā ahosîti. Evaṁ vutte Saccako Nigaṇṭhaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam-pi kho Bhagavā Saccakaṁ Nigaṇṭhaputtaṁ etad-avoca: Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: rūpam-me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evam-me rūpaṁ hotu, evam-me rūpaṁ mā ahosîti. Dutiyam-pi kho Saccako Nigaṇṭhaputto tuṇhī ahosi. Atha kho Bhagavā Saccakaṁ Nigaṇṭhaputtaṁ etad-avoca: Byākarohi dāni Aggivessana, na dāni te tuṇhībhāvassa kālo. Yo koci Aggivessana Tathāgatena yāva tatiyaṁ sahadhammikaṁ pañhaṁ puṭṭho na byākaroti etth' ev' assa sattadhā muddhā phalatîti. Tena kho pana samayena vajirapāṇi yakkho ayasaṁ vajiraṁ ādāya ādittaṁ sampajjalitaṁ sajotibhūtaṁ Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa upari vehāsaṁ ṭhito hoti: sacâyaṁ Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavatā yāva tatiyaṁ sahadhammikaṁ pañhaṁ puṭṭho na byākarissati etth' ev' assa sattadhā muddhaṁ phālessāmîti. Taṁ kho pana vajirapāṇiṁ yakkhaṁ Bhagavā c' eva passati Saccako ca Nigaṇṭhaputto. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto Bhaga-

vantaṁ yeva tāṇaṁgavesī Bhagavantaṁ yeva leṇaṁgavesī Bhagavantaṁ yeva saraṇaṁgavesī Bhagavantaṁ etad-avoca: Pucchatu maṁ bhavaṁ Gotamo, byākarissāmîti.

Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: rūpam-me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evaṁ me rūpaṁ hotu, evam-me rūpaṁ mā ahosîti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṇ pacchimena vā purimaṁ. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: vedanā me attā ti, vattati te tāya vedanāya vaso: evam-me vedanā hotu, evam-me vedanā mā ahosîti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: saññā me attā ti, vattati te tāya saññāya vaso: evam-me saññā hotu, evam-me saññā mā ahosîti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: saṅkhārā me attā ti, vattati te tesu saṅkhāresu vaso: evam-me saṅkhārā hontu, evam-me saṅkhārā mā ahesun-ti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: Yaṁ tvaṁ evaṁ vadesi: viññāṇam-me attā ti, vattati te tasmiṁ viññāṇe vaso: evam-me viññāṇaṁ hotu, evam-me viññāṇaṁ mā ahosîti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti. — Aniccaṁ bho Gotama. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bho Gotama. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etam-mama, eso 'ham-asmi,

eso me attā ti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Taṁ kiṁ-maññasi Aggivessana: vedanā — pe — saññā — saṅkhārā — taṁ kiṁ-maññasi Aggivessana: viññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti. — Aniccaṁ bho Gotama. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti. — Dukkhaṁ bho Gotama. — Yaṁ panâniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan-nu taṁ samanupassituṁ: etam-mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Taṁ kiṁ-maññasi Aggivessana: Yo nu kho dukkhaṁ allīno dukkhaṁ upagato dukkhaṁ ajjhosito dukkhaṁ: etam-mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti samanupassati, api nu kho so sāmaṁ vā dukkhaṁ parijāneyya dukkhaṁ vā parikkhepetvā vihareyyâti. — Kiṁ hi siyā bho Gotama, no h' idaṁ bho Gotamâti.

Seyyathā pi Aggivessana puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanaṁ caramāno tiṇhaṁ kuṭhāriṁ ādāya vanaṁ paviseyya, so tattha passeyya mahantaṁ kadalikkhandhaṁ ujuṁ navaṁ akukkukajātaṁ; tam-enaṁ mūle chindeyya, mūle chetvā agge chindeyya, agge chetvā pattavaṭṭiṁ vinibbhujeyya, so tattha pattavaṭṭiṁ vinibbhujanto pheggum-pi nâdhigaccheyya, kuto sāraṁ; evam-eva kho tvaṁ Aggivessana mayā sakasmiṁ vāde samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno ritto tuccho aparaddho. Bhāsitā kho pana te esā Aggivessana Vesāliyaṁ parisatiṁ vācā: Nâhan-taṁ passāmi samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā saṅghiṁ gaṇiṁ gaṇācariyaṁ, api arahantaṁ sammāsambuddhaṁ paṭijānamānaṁ, yo mayā vādena vādaṁ samāraddho na saṅkampeyya na sampakampeyya na sampavedheyya, yassa na kacchehi sedā mucceyyuṁ; thūṇañ-ce p' ahaṁ acetanaṁ vādena vādaṁ samārabheyyaṁ sā pi mayā vādena vādaṁ samāraddhā saṅkampeyya sampakampeyya sampavedheyya, ko pana vādo manussabhūtassâti. Tuyhaṁ kho pan' Aggivessana app-ekaccāni sedaphusitāni nalāṭā muttāni uttarāsaṅgaṁ vinibhinditvā bhūmiyaṁ patiṭṭhitāni. Mayhaṁ kho pan' Aggivessana na-tthi etarahi kāyasmiṁ sedo ti. Iti Bhagavā tasmiṁ parisatiṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ kāyaṁ vivari.

Evaṁ vutte Saccako Nigaṇṭhaputto tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi.

Atha kho Dummukho Licchaviputto Saccakaṁ Nigaṇṭhaputtaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā Bhagavantaṁ etad-avoca: Upamā maṁ Bhagavā paṭibhātîti. — Paṭibhātu taṁ Dummukhâti Bhagavā avoca. — Seyyathā pi bhante gāmassa vā nigamassa vā avidūre pokkharaṇī, tatr' assa kakkaṭako. Atha kho bhante sambahulā kumārakā vā kumārikā vā tamhā gāmā vā nigamā vā nikkhamitvā yena sā pokkharaṇī ten' upasaṅkameyyuṁ, upasaṅkamitvā taṁ pokkharaṇiṁ ogāhitvā kakkaṭakaṁ udakā uddharitvā thale patiṭṭhāpeyyuṁ. Yañ-yad-eva hi so bhante kakkaṭako aḷaṁ abhininnāmeyya taṁ tad-eva te kumārakā vā kumārikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sañchindeyyuṁ sambhañjeyyuṁ sampalibhañjeyyuṁ. Evaṁ hi so bhante kakkaṭako sabbehi aḷehi sañchinnehi sambhaggehi sampalibhaggehi abhabbo taṁ pokkharaṇiṁ puna otarituṁ seyyathā pi pubbe. Evam-eva kho bhante yāni Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici tāni Bhagavatā sañchinnāni sambhaggāni sampalibhaggāni, abhabbo ca dāni bhante Saccako Nigaṇṭhaputto puna Bhagavantaṁ upasaṅkamituṁ yadidaṁ vādādhippāyo ti. Evaṁ vutte Saccako Nigaṇṭhaputto Dummukhaṁ Licchaviputtaṁ etad-avoca: Āgamehi tvaṁ Dummukha, āgamehi tvaṁ Dummukha, na mayaṁ tayā saddhiṁ mantema, idha mayaṁ bhotā Gotamena saddhiṁ mantema.

Tiṭṭhat' esā bho Gotama amhākañ-c' eva aññesañ-ca puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ vācā, vilāpaṁ vilapitaṁ maññe. Kittāvatā ca nu kho bhoto Gotamassa sāvako sāsanakaro hoti ovādapatikaro tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatîti. — Idha Aggivessana mama sāvako yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-

etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci saṅkhārā — yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Ettāvatā kho Aggivessana mama sāvako sāsanakaro hoti ovādapatikaro tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatîti. — Kittāvatā pana bho Gotama bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto ti. — Idh' Aggivessana bhikkhu yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā anuppādā vimutto hoti. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci saṅkhārā — yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā anuppādā vimutto hoti. Ettāvatā kho Aggivessana bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto. Evaṁ vimuttacitto kho Aggivessana bhikkhu tīhi anuttariyehi samannāgato hoti: dassanānuttariyena paṭipadānuttariyena vimuttānuttariyena. Evaṁ vimutto kho Aggivessana bhikkhu Tathāgatañ-ñeva sakkaroti garukaroti māneti pūjeti: buddho so Bhagavā bodhāya dhammaṁ deseti, danto so Bhagavā damathāya dhammaṁ deseti, santo so Bhagavā samathāya dhammaṁ deseti, tiṇṇo so Bhagavā taraṇāya dhammaṁ deseti, parinibbuto so Bhagavā parinibbānāya dhammaṁ desetîti.

Evaṁ vutte Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavantaṁ etad-

avoca: Mayam-eva bho Gotama dhaṁsī, mayaṁ pagabbhā ye mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ āsādetabbaı amaññimha. Siyā hi bho Gotama hatthippabhinnaṁ āsajja pur sassa sotthibhāvo, na tv-eva bhavantaṁ Gotamaṁ āsajja siy purisassa sotthibhāvo. Siyā hi bho Got-ma jalantaṁ aggik khandhaṁ āsajja purisassa sotthibhāvo, na tv-eva bhavar taṁ Gotamaṁ āsajja siyā purisassa sotthibhāvo. Siyā h bho Gotama āsīvisaṁ ghoravisaṁ āsajja purisassa sotth bhāvo, na tv-eva bhavantaṁ Gotamaṁ āsajja siyā purisass sotthibhāvo. Mayam-eva bho Gotama dhaṁsī, mayaṁ pa gabbhā, ye mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vādena vādaı āsādetabbaṁ amaññimha. Adhivāsetu ca me bhavaṁ Go tamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṅghenâti. Adh vāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavato adh vāsanaṁ viditvā te Licchavī āmantesi: Suṇantu me bhont Licchavī: samaṇo Gotamo nimantito svātanāya bhattaı saddhiṁ bhikkhusaṅghena, yena me abhihareyyātha yaı assa patirūpaṁ maññeyyāthâti. Atha kho te Licchavī tass rattiyā accayena Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa pañcamattāı thālipākasatāni bhattābhihāraṁ abhihariṁsu. Atha kh Saccako Nigaṇṭhaputto sake ārāme paṇītaṁ khādaniyaı bhojaniyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi: Kāl bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan-ti. Atha kho Bhagav pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Sacca kassa Nigaṇṭhaputtassa ārāmo ten' upasaṅkami, upasaṅkam tvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṅghena. Ath kho Saccako Nigaṇṭhaputto Buddhapamukhaṁ bhikkhı saṅghaṁ paṇītena khādaniyena bhojaniyena sahatthā saı tappesi sampavāresi. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bha gavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsa naṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kh Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Yaı idaṁ bho Gotama dāne puññañ-ca puññamahī ca taı dāyakānaṁ sukhāya hotûti. — Yaṁ kho Aggivessana tādisaı dakkhiṇeyyaṁ āgamma avītarāgaṁ avītadosaṁ avītamohaı

taṁ dāyakānaṁ bhavissati. Yaṁ kho Aggivessana mādisaṁ dakkhiṇeyyaṁ āgamma vītarāgaṁ vītadosaṁ vītamohaṁ taṁ tuyhaṁ bhavissatîti.

CŪḶASACCAKASUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

36.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ sunivattho hoti pattacīvaraṁ ādāya Vesāliṁ piṇḍāya pavisitukāmo. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Mahāvanaṁ Kūṭāgārasālā ten' upasaṅkami. Addasā kho āyasmā Ānando Saccakaṁ Nigaṇṭhaputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etad-avoca: Ayaṁ bhante Saccako Nigaṇṭhaputto āgacchati bhassappavādiko paṇḍitavādo, sādhusammato bahujanassa. Eso kho bhante avaṇṇakāmo Buddhassa, avaṇṇakāmo dhammassa, avaṇṇakāmo saṅghassa. Sādhu bhante Bhagavā muhuttaṁ nisīdatu anukampaṁ upādāyâti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavantaṁ etad-avoca:

Santi bho Gotama eke samaṇabrāhmaṇā kāyabhāvanānuyogam-anuyuttā viharanti no cittabhāvanaṁ. Phusanti hi bho Gotama sārīrikaṁ dukkhaṁ vedanaṁ. Bhūtapubbaṁ bho Gotama sārīrikāya dukkhāya vedanāya phuṭṭhassa sato ūrukkhambho pi nāma bhavissati, hadayam-pi nāma phalissati, uṇham-pi lohitaṁ mukhato uggamissati, ummādam-pi pāpuṇissati cittakkhepaṁ. Tassa kho etaṁ bho Gotama kāyanvayaṁ cittaṁ hoti, kāyassa vasena vattati, taṁ kissa hetu:

abhāvitattā cittassa. Santi pana bho Gotama eke samaṇabrāhmaṇā cittabhāvanānuyogam-anuyuttā viharanti no kāyabhāvanaṁ. Phusanti hi bho Gotama cetasikaṁ dukkhaṁ vedanaṁ. Bhūtapubbaṁ bho Gotama cetasikāya dukkhāya vedanāya phuṭṭhassa sato ūrukkhambho pi āma bhavissati, hadayam-pi nāma phalissati, uṇham-pi lohitaṁ mukhato uggamissati, ummādam-pi pāpuṇissati cittakkhepaṁ. Tassa kho eso bho Gotama cittanvayo kāyo hoti, cittassa vasena vattati, taṁ kissa hetu: abhāvitattā kāyassa. Tassa mayhaṁ bho Gotama evaṁ hoti: Addhā bhoto Gotamassa sāvakā cittabhāvanānuyogam-anuyuttā viharanti no kāyabhāvanan-ti.

Kinti pana te Aggivessana kāyabhāvanā sutā ti. — Seyyathîdaṁ Nando Vaccho, Kiso Saṅkicco, Makkhali Gosālo, ete hi bho Gotama acelakā muttācārā hatthāpalekhanā, na ehibhadantikā na tiṭṭhabhadantikā, na abhihaṭaṁ na uddissakataṁ na nimantaṇaṁ sādiyanti. te na kumbhīmukhā patigaṇhanti. na kaḷopimukhā patigaṇhanti, na eḷakamantaraṁ na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pipanti. Te ekāgārikā vā honti ekālopikā, dvāgārikā vā honti dvālopikā, sattāgārikā vā honti sattālopikā. Ekissā pi dattiyā yāpenti, dvīhi pi dattīhi yāpenti, sattahi pi dattīhi yāpenti. Ekāhikam-pi āhāraṁ āhārenti, dvīhikam-pi āhāraṁ āhārenti, sattāhikam-pi āhāraṁ āhārenti, iti evarūpaṁ addhamāsikam-pi pariyāyabhattabhojanānuyogam-anuyuttā viharantîti. — Kiṁ pana te Aggivessana tāvatakeu' eva yāpentîti. — No h' idaṁ bho Gotama. App-ekadā bho Gotama uḷārāni uḷārāni khādaniyāni khādanti, uḷārāni uḷārāni bhojanāni bhuñjanti, uḷārāni uḷārāni sāyaniyāni sāyanti, uḷārāni uḷārāni pānāni pivanti; te imehi kāyaṁ balaṁ gāhenti nāma brūhenti nāma medenti nāmâti.—Yaṁ kho te Aggivessana purimaṁ pahāya pacchā upacinanti. evaṁ imassa kāyassa ācayāpacayo hoti. Kinti pana te Aggivessana cittabhāvanā sutā ti. Cittabhāvanāya

kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavatā puṭṭho samāno na sampāyāsi.

Atha kho Bhagavā Saccakaṁ Nigaṇṭhaputtaṁ etad-avoca: Yā pi kho te esā Aggivessana purimā kāyabhāvanā bhāsitā sā pi ariyassa vinaye no dhammikā kāyabhāvanā. Kāyabhāvanaṁ hi kho tvaṁ Aggivessana na aññāsi, kuto pana tvaṁ cittabhāvanaṁ jānissasi. Api ca Aggivessana yathā abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca, bhāvitakāyo ca bhāvitacitto ca, taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. — Evaṁ bho ti kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Kathañ-ca Aggivessana abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca: Idha Aggivessana assutavato puthujjanassa uppajjati sukhā vedanā, so sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno sukhasārāgī ca hoti sukhasārāgitañ-ca āpajjati, tassa sā sukhā vedanā nirujjhati, sukhāya vedanāya nirodhā uppajjati dukkhā vedanā, so dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati, sammohaṁ āpajjati. Tassa kho esā Aggivessana uppannā pi sukhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati abhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati abhāvitattā cittassa. Yassa kassaci Aggivessana evaṁ ubhatopakkhaṁ uppannā pi sukhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati abhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati abhāvitattā cittassa, evaṁ kho Aggivessana abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca. Kathañ-ca Aggivessana bhāvitakāyo ca hoti bhāvitacitto ca: Idha Aggivessana sutavato ariyasāvakassa uppajjati sukhā vedanā, so sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno no sukhasārāgī hoti na sukhasārāgitaṁ āpajjati, tassa sā sukhā vedanā nirujjhati, sukhāya vedanāya nirodhā uppajjati dukkhā vedanā, so dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno na socati na kilamati na paridevati, na urattāḷiṁ kandati, na sammohaṁ āpajjati. Tassa kho esā Aggivessana uppannā pi sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā cittassa. Yassa kassaci Aggivessana evaṁ ubhatopakkhaṁ uppannā pi sukhā vedanā

cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā cittassa, evaṁ kho Aggivessana bhāvitakāyo ca hoti bhāvitacitto câti.

Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa: bhavaṁ hi Gotamo bhāvitakāyo ca bhāvitacitto câti. — Addhā kho te ayaṁ Aggivessana āsajja upanīya vācā bhāsitā, api ca te ahaṁ byākarissāmi. Yato kho aham Aggivessana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, taṁ vata me uppannā vā sukhā vedanā cittaṁ pariyādāya ṭhassati, uppannā vā dukkhā vedanā cittaṁ pariyādāya ṭhassatîti n' etaṁ kho ṭhānaṁ vijjatîti. — Na ha nūna bhoto Gotamassa uppajjati tathārūpā sukhā vedanā yathārūpā uppannā sukhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyya, na ha nūna bhoto Gotamassa uppajjati tathārūpā dukkhā vedanā yathārūpā uppannā dukkhā vedanā cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyyâti.

Kiṁ hi no siyā Aggivessana. Idha me Aggivessana pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad-ahosi: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na-y-idaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yan-nūnâhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana aparena samayena daharo va samāno susu kāḷakeso... (*repeat from p.* 163, *l.* 28 *to p.* 167, *l.* 8; *for* bhikkhave *substitute* Aggivessana)... alam-idaṁ padhānāyâti.

Api-ssu maṁ Aggivessana tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya: aggiṁ abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmîti. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyâti. — No h' idaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: aduṁ hi bho Gotama allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ, tañ-ca pana

udake nikkhittaṁ, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evaṃ-eva kho Aggivessana ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena c' eva kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Aggivessana paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

Aparā pi kho maṁ Aggivessana dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya: aggiṁ abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmîti. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyyâti. — No h' idaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: aduṁ hi bho Gotama allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ, kiñcâpi ārakā udakā thale nikkhittaṁ, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam-eva kho Aggivessana ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena c' eva kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Aggivessana dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

Aparā pi kho maṁ Aggivessana tatiyā upamā paṭibhāsi

anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya: aggiṁ abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmîti. Taṁ kim-maññasi Aggivessana: api nu so puriso amuṁ sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyyâti. — Evaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: aduṁ hi bho Gotama sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ, tañ-ca pana ārakā udakā thale nikkhittan-ti. — Evam-eva kho Aggivessana ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena c' eva kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho so ca ajjhattaṁ suppahīno hoti suppaṭippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti bhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti bhabbā va te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Aggivessana tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho maṁ Aggivessana tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇheyyaṁ abhinippīḷeyyaṁ abhisantāpeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhāmi abhinippīḷemi abhisantāpemi. Tassa mayhaṁ Aggivessana dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso dubbalataraṁ purisaṁ sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippīḷeyya abhisantāpeyya, evam-eva kho me Aggivessana dantehi danta-m-ādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me

kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ appānakaṁ jhānaṁ jhāyeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Seyyathā pi nāma kammāragaggariyā dhamamānāya adhimatto saddo hoti, evam-eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ appānakaṁ yeva jhānaṁ jhāyeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhānaṁ ūhananti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso tiṇhena sikharena muddhānaṁ abhimantheyya, evam-eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhānaṁ ūhananti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad ahosi: Yan-nūnâhaṁ appānakaṁ yeva jhānaṁ jhāyeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso

daḷhena varattakhaṇḍena sīse sīsaveṭhaṁ dadeyya, evam-eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ appānakaṁ yeva jhānaṁ jhāyeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Seyyathā pi Aggivessana dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena kucchiṁ parikanteyya, evam-eva kho me Aggivessana adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâham appānakaṁ yeva jhānaṁ jhāyeyyan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Seyyathā pi Aggivessana dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ. evam-eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Āraddhaṁ kho pana me Aggivessana viriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Api-ssu maṁ Aggivessana

devatā disvā evam-āhaṁsu: kālakato samaṇo Gotamo ti. Ekaccā devatā evam-āhaṁsu: na kālakato samaṇo Gotamo, api ca kālaṁ karotîti. Ekaccā devatā evam-āhaṁsu: na kālakato samaṇo Gotamo na pi kālaṁ karoti, arahaṁ samaṇo Gotamo, vihāro tv-eva so arahato evarūpo hotîti.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyyan-ti. Atha kho maṁ Aggivessana devatā upasaṅkamitvā etad-avocuṁ: Mā kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji, sace kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjissasi tassa te mayaṁ dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhoharissāma, tāya tvaṁ yāpessasîti. Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Ahañ-c' eva kho pana sabbaso ajaddhukaṁ paṭijāneyyaṁ imā ca me devatā dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohareyyuṁ tāya câhaṁ yāpeyyaṁ, taṁ mama assa musā ti. So kho ahaṁ Aggivessana tā devatā paccācikkhāmi, halan-ti vadāmi.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāresiṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ. Tassa mayhaṁ Aggivessana thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhārayato pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ, adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti. Seyyathā pi nāma āsītikapabbāni vā kālāpabbāni vā evam-eva-ssu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadaṁ evam-eva-ssu me ānisadaṁ hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma vaṭṭanāvaḷī evam eva-ssu me piṭṭhikaṇṭako unnatāvanato hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam-eva-ssu me phāsuḷiyo oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti evam-eva-ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma titta-

kālābu āmakacchinno vātātapena samputito hoti sammilāto evam-eva-ssu me sīsacchavi samputitā hoti sammilātā tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Aggivessana: udaracchaviṁ parimasissāmîti piṭṭhikaṇṭakaṁ yeva pariganhāmi, piṭṭhikaṇṭakaṁ parimasissāmîti udaracchaviṁ yeva pariganhāmi. Yāva-ssu me Aggivessana udaracchavi piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Aggivessana: vaccaṁ vā muttaṁ vā karissāmîti tatth' eva avakujjo papatāmi tāy' ev' appāhāratāya. So kho ahaṁ Aggivessana imam-eva kāyaṁ assāsento pāṇinā gattāni anomajjāmi. Tassa mayhaṁ Aggivessana pāṇinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya. Api-ssu maṁ Aggivessana manussā disvā evam-āhaṁsu: kāḷo samaṇo Gotamo ti. Ekacce manussā evam-āhaṁsu: na kāḷo samaṇo Gotamo, sāmo samaṇo Gotamo ti. Ekacce manussā evam-āhaṁsu: na kāḷo samaṇo Gotamo na pi sāmo, maṅguracchavi samaṇo Gotamo ti. Yāva-ssu me Aggivessana tāva parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto upahato hoti tāy' ev' appāhāratāya.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Ye kho keci atītam-addhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedayiṁsu, etāvaparamaṁ na-y-ito bhiyyo; ye pi hi keci anāgatam-addhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamaṁ na-y-ito bhiyyo; ye pi hi keci etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti, etāvaparamaṁ na-y-ito bhiyyo. Na kho panâhaṁ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya adhigacchāmi uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ, siyā nu kho añño maggo bodhāyâti. Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Abhijānāmi kho panâhaṁ pitu Sakkassa kammante sītāya jambucchāyāya nisinno vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharitā, siyā nu kho eso maggo bodhāyâti. Tassa mayhaṁ Aggivessana satānusāri viññāṇaṁ ahosi: eso va maggo bodhāyâti. Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Kin-nu kho

ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi yan-taṁ sukhaṁ aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehîti. Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Na kho ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi yan-taṁ sukhaṁ aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehîti.

Tassa mayhaṁ Aggivessana etad-ahosi: Na kho taṁ sukaraṁ sukhaṁ adhigantuṁ evaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyena, yan-nūnâhaṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ odanakummāsan-ti. So kho ahaṁ Aggivessana oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsaṁ. Tena kho pana maṁ Aggivessana samayena pañca bhikkhū paccupaṭṭhitā honti: yan-no samaṇo Gotamo dhammaṁ adhigamissati tan-no ārocessatîti. Yato kho ahaṁ Aggivessana oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsam, atha me te pañca bhikkhū nibbijjâpakkamiṁsu: bāhuliko samaṇo Gotamo padhānavibbhanto āvatto bāhullāyâti.

So kho ahaṁ Aggivessana oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretvā balaṁ gahetvā vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Pītiyā ca virāgā upekhako ca vihāsiṁ sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedesiṁ yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte

pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi, seyyathîdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādiṁ, tatrâp' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ayaṁ kho me Aggivessana rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā. tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āṇejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā. te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi. Ayaṁ kho me Aggivessana rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā,

tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āṇejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; ime āsavā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccittha, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccittha, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccittha, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ ahosi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsiṁ. Ayaṁ kho me Aggivessana rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati.

Abhijānāmi kho panâhaṁ Aggivessana anekasatāya parisāya dhammaṁ desetā, api-ssu maṁ ekameko evaṁ maññati: mam-ev' ārabbha samaṇo Gotamo dhammaṁ desesîti. Na kho pan' etaṁ Aggivessana evaṁ daṭṭhabbaṁ, yāvad-eva viññāpanatthāya Tathāgato paresaṁ dhammaṁ deseti. So kho ahaṁ Aggivessana tassā yeva kathāya pariyosāne tasmiṁ yeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattam-eva cittaṁ saṇṭhapemi sannisādemi ekodikaromi samādahāmi, yena sudaṁ niccakappaṁ niccakappaṁ viharāmîti. — Okappaniyam-etaṁ bhoto Gotamassa yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Abhijānāti pana bhavaṁ Gotamo divā supitā ti. — Abhijānām' ahaṁ Aggivessana gimhānaṁ pacchime māse pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpetvā dakkhiṇena passena sato sampajāno niddaṁ okkamitā ti. — Etaṁ kho bho Gotama eke samaṇabrāhmaṇā sammohavihārasmiṁ

vadantîti. — Na kho Aggivessana ettāvatā sammūḷho vā hoti asammūḷho vā. Api ca Aggivessana yathā sammūḷho ca hoti asammūḷho ca, taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. — Evaṁ bho ti kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Yassa kassaci Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā appahīnā, tam-ahaṁ sammūḷho ti vadāmi. Āsavānaṁ hi Aggivessana appahānā sammūḷho hoti. Yassa kassaci Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā pahīnā, tam-ahaṁ asammūḷho ti vadāmi. Āsavānaṁ hi Aggivessana pahānā asammūḷho hoti. Tathāgatassa kho Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Seyyathā pi Aggivessana tālo matthakācchinno abhabbo puna virūḷhiyā, evam-eva kho Aggivessana Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā ti.

Evaṁ vutte Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāvañ-c' idaṁ bhoto Gotamassa evaṁ āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivaṇṇo c' eva pariyodāyati mukhavaṇṇo ca vippasīdati, yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Abhijānām' ahaṁ bho Gotama Pūraṇaṁ Kassapaṁ vādena vādaṁ samārabhitā, so pi mayā vādena vādaṁ samāraddho aññen' aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātvākāsi. Bhoto pana Gotamassa evaṁ āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivaṇṇo c' eva pariyodāyati mukhavaṇṇo ca vippasīdati, yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Abhijānām' ahaṁ bho Gotama Makkhaliṁ Gosālaṁ — Ajitaṁ Kesakambalaṁ — Pakudhaṁ Kaccāyanaṁ — Sañjayaṁ Belaṭṭhaputtaṁ — Nigaṇṭhaṁ Nāthaputtaṁ vādena vādaṁ samārabhitā, so pi mayā vādena vādaṁ samāraddho aññen'

aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātvākāsi. Bhoto pana Gotamassa evaṁ āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivaṇṇo c' eva pariyodāyati mukhavaṇṇo ca vippasīdati, yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Handa ca dāni mayaṁ bho Gotama gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti. — Yassa dāni tvaṁ Aggivessana kālaṁ maññasîti.

Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmîti.

MAHĀSACCAKASUTTAM CHAṬṬHAM.

37.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Atha kho Sakko devānam-indo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Sakko devānam-indo Bhagavantaṁ etad-avoca: Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan-ti.

Idha devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti. Evañ-ce taṁ devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti, so sabbaṁ dhammaṁ abhijānāti, sabbaṁ dhammaṁ abhiññāya sabbaṁ dhammaṁ parijānāti, sabbaṁ dhammaṁ pariññāya yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, paṭinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭinissaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyaṁ na paritassati, aparitassaṁ paccattañ-ñeva pari-

nibbāyati; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Ettāvatā kho devānam-inda bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan-ti. Atha kho Sakko devānam-indo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatth' ev' antaradhāyi.

Tena kho pana samayena āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad-ahosi: Kin-nu kho so yakkho Bhagavato bhāsitaṁ abhisamecca anumodi udāhu no; yan-nūnâhaṁ taṁ yakkhaṁ jāneyyaṁ yadi vā so yakkho Bhagavato bhāsitaṁ abhisamecca anumodi yadi vā no ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya evam-eva Pubbārāme Migāramātu pāsāde antarahito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi. Tena kho pana samayena Sakko devānam-indo ekapuṇḍarīke uyyāne dibbehi pañcahi turiyasatehi samappito samaṅgibhūto paricāreti. Addasā kho Sakko devānam-indo āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ dūrato va āgacchantaṁ. disvāna tāni dibbāni pañca turiyasatāni paṭippaṇāmetvā yen' āyasmā Mahāmoggallāno ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etad-avoca: Ehi kho mārisa Moggallāna, sāgataṁ mārisa Moggallāna; cirassaṁ kho mārisa Moggallāna imaṁ pariyāyam-akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya, nisīda mārisa Moggallāna, idam-āsanaṁ paññattan-ti. Nisīdi kho āyasmā Mahāmoggallāno paññatte āsane. Sakko pi kho devānam-indo aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakkaṁ devānam-indaṁ āyasmā Mahāmoggallāno etad-avoca:

Yathākathaṁ pana te Kosiya Bhagavā saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsi, sādhu mayam-pi etissā kathāya bhāgino assāma savanāyâti. — Mayaṁ kho mārisa Moggallāna bahukiccā, mayaṁ bahukaraṇīyā, app-eva sakena karaṇīyena api ca devānaṁ yeva Tāvatiṁsānaṁ karaṇīyena. Api ca mārisa Moggallāna sussutaṁ yeva hoti suggahītaṁ

sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ yan-no khippam-eva antaradhāyati. Bhūtapubbaṁ mārisa Moggallāna devāsurasaṅgāmo samupabbūḷho ahosi. Tasmiṁ kho pana mārisa Moggallāna saṅgāme devā jiniṁsu, asurā parājiniṁsu. So kho ahaṁ mārisa Moggallāna taṁ saṅgāmaṁ abhivijinitvā vijitasaṅgāmo tato paṭinivattitvā Vejayantaṁ nāma pāsādaṁ māpesiṁ. Vejayantassa kho pana mārisa Moggallāna pāsādassa ekasataṁ niyyūhaṁ, ekamekasmiṁ niyyūhe satta satta kūṭāgārasatāni, ekamekasmiṁ kūṭāgāre satta satta accharāyo, ekamekissā accharāya satta satta paricārikāyo. Iccheyyāsi no tvaṁ mārisa Moggallāna Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyakaṁ daṭṭhun-ti. Adhivāsesi kho āyasmā Mahāmoggallāno tuṇhībhāvena.

Atha kho Sakko ca devānam-indo Vessavaṇo ca mahārājā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ purakkhatvā yena Vejayanto pāsādo ten' upasaṅkamiṁsu. Addasāsuṁ kho Sakkassa devānam-indassa paricārikāyo āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna ottapamānā hirīyamānā sakaṁ sakaṁ ovarakaṁ pavisiṁsu. Seyyathā pi nāma suṇisā sasuraṁ disvā ottapati hirīyati, evam-evaṁ Sakkassa devānam-indassa paricārikāyo āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ disvā ottapamānā hirīyamānā sakaṁ sakaṁ ovarakaṁ pavisiṁsu. Atha kho Sakko ca devānam-indo Vessavaṇo ca mahārājā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ Vejayante pāsāde anucaṅkamāpenti anuvicarāpenti: idam-pi mārisa Moggallāna passa Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyakaṁ, idam-pi marisa Moggallāna passa Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyakan-ti. — Sobhat' idaṁ āyasmato Kosiyassa yathā taṁ pubbe katapuññassa, manussā pi kiñcid-eva rāmaṇeyyakaṁ diṭṭhā evam-āhaṁsu: sobhati vata bho devānaṁ Tāvatiṁsānan-ti, ta-y-idaṁ āyasmato Kosiyassa sobhati yathā taṁ pubbe katapuññassâti. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad-ahosi: Atibāḷhaṁ kho ayaṁ yakkho pamatto viharati, yan-nūnâhaṁ imaṁ yakkhaṁ saṁvejeyyan-ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi yathā Vejayantaṁ pāsādaṁ pādaṅguṭṭhakena saṅkampesi sampakampesi sampa-

vedhesi. Atha kho Sakko ca devānam-indo Vessavaṇo ca mahārājā devā ca Tāvatiṁsā acchariyabbhutacittajātā ahesuṁ: Acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho samaṇassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma dibbaṁ bhavanaṁ pādaṅguṭṭhakena saṅkampessati sampakampessati sampavedhessatîti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno Sakkaṁ devānam-indaṁ saṁviggaṁ lomahaṭṭhajātaṁ viditvā Sakkaṁ devānam-indaṁ etad-avoca:

Yathākathaṁ pana te Kosiya Bhagavā saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsi, sādhu mayam-pi etissā kathāya bhāgino assāma savanāyâti. — Idhâhaṁ mārisa Moggallāna yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsiṁ. Ekamantaṁ ṭhito kho ahaṁ mārisa Moggallāna Bhagavantaṁ etad-avocaṁ: Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan-ti. Evaṁ vutte mārisa Moggallāna Bhagavā maṁ etad-avoca: Idha devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti. Evañ-ce taṁ devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti, so sabbaṁ dhammaṁ abhijānāti, sabbaṁ dhammaṁ abhiññāya sabbaṁ dhammaṁ parijānāti, sabbaṁ dhammaṁ pariññāya yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, paṭinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭinissaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyaṁ na paritassati, aparitassaṁ paccattañ-ñeva parinibbāyati; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Ettāvatā kho devānam-inda bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan-ti. Evaṁ kho me mārisa Moggallāna Bhagavā saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsîti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno Sakkassa devānam-indassa bhā-

sitaṁ abhinanditvā anumoditvā seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya evam-evaṁ devesu Tāvatiṁsesu antarahito Pubbārāme Migāramātu pāsāde pāturahosi. Atha kho Sakkassa devānam-indassa. paricārikāyo acirapakkante āyasmante Mahāmoggallāne Sakkaṁ devānam-indaṁ etad-avocuṁ: Eso nu te mārisa so Bhagavā satthā ti. — Na kho me mārisā so Bhagavā satthā, sabrahmacārī me eso. āyasmā Mahāmoggallāno ti. — Lābhā te mārisa yassa te sabrahmacārī evaṁ mahiddhiko evaṁ mahānubhāvo, aho nūna te so Bhagavā satthā ti.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhijānāti no bhante Bhagavā ahu tañ-ñeva aññatarassa mahesakkhassa yakkhassa saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsitthâti. — Abhijānām' ahaṁ Moggallāna: idha Sakko devānam-indo yenâhaṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Moggallāna Sakko devānam-indo maṁ etad-avoca: Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan-ti. Evaṁ vutte ahaṁ Moggallāna Sakkaṁ devānam-indaṁ etad-avocaṁ: Idha devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti. Evañ-ce taṁ devānam-inda bhikkhuno sutaṁ hoti: sabbe dhammā nâlaṁ abhinivesāyâti, so sabbaṁ dhammaṁ abhijānāti, sabbaṁ dhammaṁ abhiññāya sabbaṁ dhammaṁ parijānāti, sabbaṁ dhammaṁ pariññāya yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, paṭinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭinissaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyaṁ na paritassati, aparitassaṁ paccattañ-ñeva parinibbāyati; khīṇā jāti, vusitaṁ brahma-

cariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Ettāvatā kho devānam-inda bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānanti. Evaṁ kho ahaṁ Moggallāna abhijānāmi Sakkassa devānam-indassa saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ bhāsitā ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

CŪḶATAṆHĀSAṄKHAYASUTTAM SATTAMAM.

38.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sātissa nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Tathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā tad-ev' idaṁ viññāṇaṁ sandhāvati saṁsarati, anaññan-ti. Assosuṁ kho sambahulā bhikkhū: Sātissa kira nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā tad-ev' idaṁ viññāṇaṁ sandhāvati saṁsarati, anaññan-ti. Atha kho te bhikkhū yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etad-avocuṁ: Saccaṁ kira te āvuso Sāti evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā . . . anaññan-ti. — Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā tad-ev' idaṁ viññāṇaṁ sandhāvati saṁsarati, anaññan-ti. Atha kho te bhikkhū Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetukāmā samanuyuñjanti samanugāhanti samanubhāsanti: Mā evaṁ āvuso Sāti avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Sāti paṭiccasamuppannaṁ viññāṇaṁ

vuttaṁ Bhagavatā: aññatra paccayā na-tthi viññāṇassa sambhavo ti. Evam-pi kho Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tehi bhikkhūhi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakaṁ diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā... anaññan-ti.

Yato kho te bhikkhū nâsakkhiṁsu Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetuṁ atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu. upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Sātissa nāma bhante bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā... anaññan-ti. Assumha kho mayaṁ bhante: Sātissa kira nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā ... anaññan-ti. Atha kho mayaṁ bhante yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkamimha. upasaṅkamitvā Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etad-avocumha: Saccaṁ kira te āvuso Sāti evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā ... anaññan-ti. Evaṁ vutte bhante Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto amhe etad-avoca: Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā ... anaññan-ti. Atha kho mayaṁ bhante Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigata vivecetukāmā samanuyuñjimha samanugāhimha samanubhāsimha: Mā evaṁ āvuso Sāti avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi. na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ. na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Sati paṭiccasamuppannaṁ viññāṇaṁ vuttaṁ Bhagavata: aññatra paccayā na-tthi viññāṇassa sambhavo ti. Evam-pi kho bhante Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto amhehi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakaṁ diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evaṁ byā kho ahaṁ āvuso Bhagavatā ... anaññan-ti. Yato kho mayaṁ bhante nâsakkhimha Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetuṁ atha mayaṁ etam-atthaṁ Bhagavato ārocemâti.

Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi: Ehi

vaṁ bhikkhu mama vacanena Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ āmantehi: Satthā taṁ āvuso Sāti āmantetîti. Evaṁ bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etad-avoca: Satthā taṁ āvuso Sāti āmantetîti. Evam-āvuso ti kho Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ Bhagavā etad-avoca: Saccaṁ kira te Sāti evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā tad-ev' idaṁ viññāṇaṁ sandhāvati saṁsarati, anaññan-ti. — Evaṁ byā kho ahaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi yathā tad-ev' idaṁ viññāṇaṁ sandhāvati saṁsarati, anaññan-ti. — Kataman-taṁ Sāti viññāṇan-ti. — Yvāyaṁ bhante vado vedeyyo tatra tatra kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedetîti. — Kassa nu kho nāma tvaṁ moghapurisa mayā evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāsi. Nanu mayā moghapurisa anekapariyāyena paṭiccasamuppannaṁ viññāṇaṁ vuttaṁ: aññatra paccayā natthi viññāṇassa sambhavo ti. Atha ca pana tvaṁ moghapurisa attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhasi attānañ-ca khaṇasi bahuñ-ca apuññaṁ pasavasi. Taṁ hi te moghapurisa bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Taṁ kim-maññatha bhikkhave: api nâyaṁ Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto usmīkato pi imasmiṁ dhammavinaye ti. — Kiṁ hi siyā bhante, no h' etaṁ bhante ti. Evaṁ vutte Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi. Atha kho Bhagavā Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā Sātiṁ bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ etad-avoca: Paññāyissasi kho tvaṁ moghapurisa etena sakena pāpakena diṭṭhigatena, idhâhaṁ bhikkhū paṭipucchissāmîti. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tumhe pi me bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha yathā 'yaṁ Sāti bhikkhu ke-

vaṭṭaputto attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati attānañ-ca khaṇati bahuñ-ca apuññaṁ pasavatîti. — No h' etaṁ bhante, anekapariyāyena hi no bhante paṭiccasamuppannaṁ viññāṇaṁ vuttaṁ Bhagavatā: aññatra paccayā na-tthi viññāṇassa sambhavo ti. — Sādhu bhikkhave, sādhu kho me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha. Anekapariyāyena hi vo bhikkhave paṭiccasamuppannaṁ viññāṇaṁ vuttaṁ mayā: aññatra paccayā na-tthi viññāṇassa sambhavo ti. Atha ca panâyaṁ Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati, attānañ-ca khaṇati bahuñ-ca apuññaṁ pasavati. Taṁ hi tassa moghapurisassa bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya.

Yañ-ñad-eva bhikkhave paccayaṁ paṭicca uppajjati viññāṇaṁ tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati: cakkhuñ-ca paṭicca rūpe ca uppajjati viññāṇaṁ, cakkhuviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; sotañ-ca paṭicca sadde ca uppajjati viññāṇaṁ, sotaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; ghānañ-ca paṭicca gandhe ca uppajjati viññāṇaṁ, ghānaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; jivhañ-ca paṭicca rase ca uppajjati viññāṇaṁ, jivhāviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; kāyañ-ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati viññāṇaṁ, kāyaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; manañ-ca paṭicca dhamme ca uppajjati viññāṇaṁ, manoviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati. Seyyathā pi bhikkhave yañ-yad-eva paccayaṁ paṭicca aggi jalati tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati: kaṭṭhañ-ca paṭicca aggi jalati, kaṭṭhaggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; sakalikañ-ca paṭicca aggi jalati, sakalikaggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; tiṇañ-ca paṭicca aggi jalati, tiṇaggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; gomayañ-ca paṭicca aggi jalati, gomayaggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; thusañ-ca paṭicca aggi jalati, thusaggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; saṅkārañ-ca paṭicca aggi jalati, saṅkāraggi t' eva saṅkhaṁ gacchati; evam-eva kho bhikkhave yañ-ñad-eva paccayaṁ paṭicca uppajjati viññāṇaṁ tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati: cakkhuñ-ca paṭicca rūpe ca uppajjati viññāṇaṁ, cakkhuviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; sotañ-ca paṭicca sadde ca uppajjati viññāṇaṁ, sotaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; ghānañ-ca paṭicca gandhe ca uppajjati

viññāṇaṁ, ghānaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; jivhañ-ca paṭicca rase ca uppajjati viññāṇaṁ, jivhāviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; kāyañ-ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati viññāṇaṁ, kāyaviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati; manañ-ca paṭicca dhamme ca uppajjati viññāṇaṁ, manoviññāṇan-t' eva saṅkhaṁ gacchati.

Bhūtam-idan-ti bhikkhave passathâti. — Evam-bhante. — Tadāhārasambhavan-ti bhikkhave passathâti. — Evam-bhante. — Tadāhāranirodhā yaṁ bhūtaṁ taṁ nirodhadhamman-ti bhikkhave passathâti. — Evam-bhante. — Bhūtam-idaṁ no-ssûti bhikkhave kaṅkhāto uppajjati vicikicchā ti? — Evam-bhante. — Tadāhārasambhavaṁ no-ssûti bhikkhave kaṅkhāto uppajjati vicikicchā ti. — Evam-bhante. — Tadāhāranirodhā yaṁ bhūtaṁ taṁ nirodhadhammaṁ no-ssûti kaṅkhāto uppajjati vicikicchā ti. — Evam-bhante. — Bhūtam-idan-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya passato yā vicikicchā sā pahīyatîti. — Evam-bhante. — Tadāhārasambhavan-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya passato yā vicikicchā sā pahīyatîti. — Evam-bhante. — Tadāhāranirodhā yaṁ bhūtaṁ taṁ nirodhadhamman-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya passato yā vicikicchā sā pahīyatîti. — Evam-bhante. — Bhūtam-idan-ti bhikkhave iti pi vo ettha nivicikicchā ti. — Evam-bhante. — Tadāhārasambhavan-ti bhikkhave iti pi vo ettha nivicikicchā ti. — Evam-bhante. — Tadāhāranirodhā yaṁ bhūtaṁ taṁ nirodhadhamman-ti bhikkhave iti pi vo ettha nivicikicchā ti. — Evam-bhante. — Bhūtam-idan-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhan-ti. — Evam-bhante. — Tadāhārasambhavan-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhan-ti. — Evam-bhante. — Tadāhāranirodhā yaṁ bhūtaṁ taṁ nirodhadhamman-ti bhikkhave yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhan-ti. — Evam-bhante. — Imaṁ ce tumhe bhikkhave diṭṭhiṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ allīyetha kelāyetha dhanāyetha mamāyetha, api nu tumhe bhikkhave kullūpamaṁ dhammaṁ desitaṁ ājāneyyātha nittharaṇatthāya no gahaṇatthāyâti. — No h' etaṁ bhante. — Imaṁ ce tumhe bhikkhave diṭṭhiṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyo-

dātaṁ na allīyetha na kelāyetha na dhanāyetha na mamāyetha, api nu tumhe bhikkhave kullūpamaṁ dhammaṁ desitaṁ ājāneyyātha nittharaṇatthāya no gahaṇatthāyâti. — Evam - bhante.

Cattāro 'me bhikkhave āhārā bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā sambhavesīnaṁ vā anuggahāya, katame cattāro: kabaḷiṁkāro āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññāṇaṁ catutthaṁ. Ime ca bhikkhave cattāro āhārā kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: ime cattāro āhārā taṇhānidānā taṇhāsamudayā taṇhājātikā taṇhāpabhavā. Taṇhā câyaṁ bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: taṇhā vedanānidānā v. v. vedanāpabhavā. Vedanā câyaṁ bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: vedanā phassanidānā ph. ph. phassapabhavā. Phasso câyaṁ bhikkhave kiṁnidāno k. k. kiṁpabhavo: phasso saḷāyatananidāno s. s. saḷāyatanapabhavo. Saḷāyatanañ - c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: saḷāyatanaṁ nāmarūpanidānaṁ n. n. nāmarūpapabhavaṁ. Nāmarūpañ - c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: nāmarūpaṁ viññāṇanidānaṁ v. v. viññāṇapabhavaṁ. Viññāṇañ - c' idaṁ bhikkhave kiṁnidānaṁ k. k. kiṁpabhavaṁ: viññāṇaṁ saṅkhāranidānaṁ s. s. saṅkhārapabhavaṁ. Saṅkhārā c' ime bhikkhave kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjatikā kiṁpabhavā: saṅkhārā avijjānidānā avijjāsamudayā avijjājātikā avijjāpabhavā. Iti kho bhikkhave avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

Jātipaccayā jarāmaraṇan - ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; jātipaccayā nu kho bhikkhave jarāmaraṇaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Jātipaccayā bhante jarāmaraṇaṁ, evaṁ no ettha hoti: jātipaccayā jarāmaraṇan - ti. — Bhavapaccayā jātîti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; bhavapaccayā nu kho bhikkhave jāti no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Bhavapaccayā

bhante jāti, evaṁ no ettha hoti: bhavapaccayā jātîti. — Upādānapaccayā bhavo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; upādānapaccayā nu kho bhikkhave bhavo no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Upādānapaccayā bhante bhavo, evaṁ no ettha hoti: upādānapaccayā bhavo ti. — Taṇhāpaccayā upādānan-ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; taṇhāpaccayā nu kho bhikkhave upādānaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Taṇhāpaccayā bhante upādānaṁ, evaṁ no ettha hoti: taṇhāpaccayā upādānan-ti. — Vedanāpaccayā taṇhā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; vedanāpaccayā nu kho bhikkhave taṇhā no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Vedanāpaccayā bhante taṇhā, evaṁ no ettha hoti: vedanāpaccayā taṇhā ti. — Phassapaccayā vedanā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; phassapaccayā nu kho bhikkhave vedanā no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Phassapaccayā bhante vedanā, evaṁ no ettha hoti: phassapaccayā vedanā ti. — Saḷāyatanapaccayā phasso ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, saḷāyatanapaccayā nu kho bhikkhave phasso no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Saḷāyatanapaccayā bhante phasso, evaṁ no ettha hoti: saḷāyatanapaccayā phasso ti. — Nāmarūpapaccayā saḷāyatanan-ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; nāmarūpapaccayā nu kho bhikkhave saḷāyatanaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Nāmarūpapaccayā bhante saḷāyatanaṁ, evaṁ no ettha hoti: nāmarūpapaccayā saḷāyatanan-ti. — Viññāṇapaccayā nāmarūpan-ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; viññāṇapaccayā nu kho bhikkhave nāmarūpaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Viññāṇapaccayā bhante nāmarūpaṁ, evaṁ no ettha hoti: viññāṇapaccayā nāmarūpan-ti. — Saṅkhārapaccayā viññāṇan-ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; saṅkhārapaccayā nu kho bhikkhave viññāṇaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Saṅkhārapaccayā bhante viññāṇaṁ, evaṁ no ettha hoti: saṅkhārapaccayā viññāṇan-ti. — Avijjāpaccayā saṅkhārā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; avijjāpaccayā nu kho bhikkhave saṅkhārā no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Avijjāpaccayā bhante saṅkhārā, evaṁ no ettha hoti: avijjāpaccayā saṅkhārā ti.

Sādhu bhikkhave. Iti kho bhikkhave tumhe pi evaṁ vadetha aham-pi evaṁ vadāmi: [Iti] imasmiṁ sati idaṁ hoti,

imass' uppādā idaṁ uppajjati, yadidaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ. viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ. saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā. vedanāpaccayā taṇhā. taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti. jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti. Avijjāya tv-eva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho.nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti.

Jātinirodhā jarāmaraṇanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; jātinirodhā nu kho bhikkhave jarāmaraṇanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. — Jātinirodhā bhante jarāmaraṇanirodho, evaṁ no ettha hoti: jātinirodhā jarāmaraṇanirodho ti. — Bhavanirodhā jātinirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; bhavanirodhā nu kho bhikkhave jātinirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. — Bhavanirodhā bhante jātinirodho, evaṁ no ettha hoti: bhavanirodhā jātinirodho ti. — Upādānanirodhā bhavanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; upādānanirodhā nu kho bhikkhave bhavanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. — Upādānanirodhā bhante bhavanirodho, evaṁ no ettha hoti: upādānanirodhā bhavanirodho ti. — Taṇhānirodhā upādānanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; taṇhānirodhā nu kho bhikkhave upādānanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. — Taṇhānirodhā bhante upādānanirodho, evaṁ no ettha hoti: taṇhānirodhā upādānanirodho ti. — Vedanānirodhā taṇhānirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; vedanānirodhā nu kho bhikkhave taṇhānirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. — Vedanānirodhā bhante taṇhānirodho, evaṁ no ettha hoti: vedanānirodhā taṇhānirodho ti. — Phassanirodhā vedanānirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; phassa-

nirodhā nu kho bhikkhave vedanānirodho no vā, katham vā ettha hotîti. — Phassanirodhā bhante vedanānirodho, evaṁ no ettha hoti: phassanirodhā vedanānirodho ti. — Saḷāyatananirodhā phassanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; saḷāyatananirodhā nu kho bhikkhave phassanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Saḷāyatananirodhā bhante phassanirodho, evaṁ no ettha hoti: saḷāyatananirodhā phassanirodho ti. — Nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; nāmarūpanirodhā nu kho bhikkhave saḷāyatananirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Nāmarūpanirodhā bhante saḷāyatananirodho. evaṁ no ettha hoti: nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho ti. — Viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; viññāṇanirodhā nu kho bhikkhave nāmarūpanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Viññāṇanirodhā bhante nāmarūpanirodho, evaṁ no ettha hoti: viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho ti. — Saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; saṅkhāranirodhā nu kho bhikkhave viññāṇanirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Saṅkhāranirodhā bhante viññāṇanirodho, evaṁ no ettha hoti: saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho ti. — Avijjānirodhā saṅkhāranirodho ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ; avijjānirodhā nu kho bhikkhave saṅkhāranirodho no vā, kathaṁ vā ettha hotîti. — Avijjānirodhā bhante saṅkhāranirodho, evaṁ no ettha hoti: avijjānirodhā saṅkhāranirodho ti.

Sādhu bhikkhave. Iti kho bhikkhave tumhe pi evaṁ vadetha aham-pi evaṁ vadāmi: Imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhati. yadidaṁ avijjānirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti.

Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā

pubbantaṁ vā paṭidhāveyyātha: ahesumha nu kho mayaṁ atītam-addhānaṁ, na nu kho ahesumha atītam-addhānaṁ, kin-nu kho ahesumha atītam-addhānaṁ, kathan-nu kho ahesumha atītam-addhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ ahesumha nu kho mayaṁ atītam-addhānan-ti. — No h' etaṁ bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā aparantaṁ vā ādhāveyyātha: Bhavissāma nu kho mayaṁ anāgatam-addhānaṁ, na nu kho bhavissāma anāgatam-addhānaṁ, kin-nu kho bhavissāma anāgatam-addhānaṁ, kathan-nu kho bhavissāma anāgatam-addhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ bhavissāma nu kho mayaṁ anāgatam-addhānan-ti. — No h' etaṁ bhante. - Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā etarahi vā paccuppannam-addhānaṁ ajjhattaṁ kathaṁkathī assatha: Ahan-nu kho 'smi, no nu kho 'smi, kin-nu kho 'smi, kathan-nu kho 'smi, ayaṁ nu kho satto kuto āgato so kuhiṁgāmī bhavissatīti. — No h' etaṁ bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā evaṁ vadeyyātha: Satthā no garu, satthugāravena ca mayaṁ vademâti. — No h' etaṁ bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā evaṁ vadeyyātha: Samaṇo no evam-āha samaṇā ca, na ca mayaṁ evaṁ vademâti. — No h' etaṁ bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā aññaṁ satthāraṁ uddiseyyāthâti. — No h' etaṁ bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evaṁ jānantā evaṁ passantā yāni tāni puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ vatakotūhalamaṅgalāni tāni sarato paccāgaccheyyāthâti. — No h' etaṁ bhante. — Nanu bhikkhave yad-eva tumhākaṁ sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ tad-eva tumhe vadethâti. — Evam-bhante. — Sādhu bhikkhave. Upanītā kho me tumhe bhikkhave iminā sandiṭṭhikena dhammena akālikena ehipassikena opanayikena paccattaṁ veditabbena viññūhi. Sandiṭṭhiko ayaṁ bhikkhave dhammo akāliko ehipassiko opanayiko paccattam veditabbo viññūhîti iti yan-tam vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Tiṇṇaṁ kho pana bhikkhave sannipātā gabbhassâvakkanti hoti: Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca na utunī hoti, gandhabbo ca na paccupaṭṭhito hoti, n' eva tāva gab-

bhassâvakkanti hoti. Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca na paccupaṭṭhito hoti, n' eva tāva gabbhassâvakkanti hoti. Yato ca kho bhikkhave mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca paccupaṭṭhito hoti, evaṁ tiṇṇaṁ sannipātā gabbhassâvakkanti hoti. Tam-enaṁ bhikkhave mātā nava vā dasa vā māse gabbhaṁ kucchinā pariharati mahatā saṁsayena garum-bhāraṁ. Tam-enaṁ bhikkhave mātā navannaṁ vā dasannaṁ vā māsānaṁ accayena vijāyati mahatā saṁsayena garum-bhāraṁ. Tam-enaṁ jātaṁ samānaṁ sakena lohitena poseti. Lohitaṁ h' etaṁ bhikkhave ariyassa vinaye yadidaṁ mātuthaññaṁ. Sa kho so bhikkhave kumāro vuddhim-anvāya indriyānaṁ paripākam-anvāya yāni tāni kumārakānaṁ kīḷāpanakāni tehi kīḷati, seyyathîdaṁ vaṅkakaṁ ghaṭikaṁ mokkhacikaṁ ciṅgulakaṁ pattāḷhakaṁ rathakaṁ dhanukaṁ. Sa kho so bhikkhave kumāro vuddhim-anvāya indriyānaṁ paripākam-anvāya pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreti, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi.

So cakkhunā rūpaṁ disvā piyarūpe rūpe sārajjati, appiyarūpe rūpe byāpajjati, anupaṭṭhitakāyasati ca viharati parittacetaso, tañ-ca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti yatth' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evaṁ anurodhavirodhaṁ samāpanno yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so taṁ vedanaṁ abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ vedanaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī, yā vedanāsu nandī tad-upādānaṁ, tass' upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya piyarūpe

dhamme sārajjati, appiyarūpe dhamme byāpajjati, anupaṭṭhitakāyasati ca viharati parittacetaso, tañ-ca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti yatth' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evaṁ anurodhavirodhaṁ samāpanno yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so taṁ vedanaṁ abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ vedanaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī, yā vedanāsu nandī tad-upādānaṁ, tass' upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā; na-y-idaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; yan-nūnâhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya, appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā

paṭivirato hoti, dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vacaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Nacca-gīta-vādita-visūkadassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepana-dhāraṇa-maṇḍana-vibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthi-gavāssa-vaḷavāpaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭa-kaṁsakūṭa-mānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkoṭana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadha-bandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. Seyyathā pi nāma pakkhī sakuṇo yena yen' eva ḍeti sapattabhāro va ḍeti, evam evaṁ bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena, kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So iminā

ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti. So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya patipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā, ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya, parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti; byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittaṁ parisodheti; thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho viharati, ālokasaññī sate sampajāno thīnamiddhā cittaṁ parisodheti; uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati, ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti; vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akathaṁkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ-upasampajja viharati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ -pe — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

So cakkhunā rūpaṁ disvā piyarūpe rūpe na sārajjati, appiyarūpe rūpe na byāpajjati, upaṭṭhitakāyasati ca viharati appamāṇacetaso, tañ-ca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ pajānāti yatth' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evaṁ anurodhavirodhavippahīno yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so taṁ vedanaṁ nâbhinandati nâbhivadati nâjjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ vedanaṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato yā vedanāsu nandī sā nirujjhati, tassa nandīnirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Sotena saddaṁ sutvā — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya piyarūpe dhamme na sārajjati, appiyarūpe dhamme na byāpajjati, upaṭṭhitakāyasati ca viharati appamāṇacetaso, tañ-ca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ pajānāti yatth' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evaṁ anurodhavirodhavippahīno yaṁ kañci vedanaṁ vedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so taṁ vedanaṁ nâbhinandati nâbhivadati nâjjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ vedanaṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato yā vedanāsu nandī sā nirujjhati, tassa nandīnirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Imaṁ kho me tumhe bhikkhave saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ dhāretha, Sātiṁ pana

bhikkhuṁ kevaṭṭaputtaṁ mahātaṇhājāla-taṇhāsaṅghāṭapaṭimukkan-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀTAṆHĀSAṄKHAYASUTTAM AṬṬHAMAM.

39.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅgesu viharati; Assapuraṁ nāma Aṅgānaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Samaṇā samaṇā ti vo bhikkhave jano sañjānāti, tumhe ca pana: ke tumhe ti puṭṭhā samāṇā: samaṇ' amhâti paṭijānātha. Tesaṁ vo bhikkhave evaṁsamaññānaṁ sataṁ evaṁpaṭiññānaṁ sataṁ: Ye dhammā samaṇakaraṇā ca brāhmaṇakaraṇā ca te dhamme samādāya vattissāma, evan-no ayaṁ amhākaṁ samaññā ca saccā bhavissati paṭiññā ca bhūtā, yesañ-ca mayaṁ cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjāma tesan-te kārā amhesu mahapphalā bhavissanti mahānisaṁsā, amhākañ-c' evâyaṁ pabbajjā avañjhā bhavissati saphalā sa-udrayā ti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Katame ca bhikkhave dhammā samaṇakaraṇā ca brāhmaṇakaraṇā ca: Hirottappena samannāgatā bhavissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam-assa: Hirottappen' amha samannāgatā; alam-ettāvatā katam-etta atā, anuppatto no sāmaññattho, na-tthi no kiñci uttariṁ karaṇīyan-ti tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānaṁ sataṁ sāmaññattho parihāyi sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ-ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Parisuddho no

kāyasamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā saṁvuto ca, tāya ca pana parisuddhakāyasamācāratāya n' ev' attān' ukkaṁsissāma na paraṁ vambhissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam-assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro; alam-ettāvatā katam-ettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, na-tthi no kiñci uttariṁ karaṇīyan-ti tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānaṁ sataṁ sāmaññattho parihāyi sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ-ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Parisuddho no vacīsamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā saṁvuto ca, tāya ca pana parisuddhavacīsamācāratāya n' ev' attān' ukkaṁsissāma na paraṁ vambhissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam-assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro; alam-ettāvatā... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ-ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Parisuddho no manosamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā saṁvuto ca, tāya ca pana parisuddhamanosamācāratāya n' ev' attān' ukkaṁsissāma na paraṁ vambhissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam-assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro; alam-ettāvatā... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ-ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Parisuddho no ājīvo bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā saṁvuto ca, tāya ca pana parisuddhājīvatāya n' ev' attān' ukkaṁsissāma na paraṁ vambhissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam-assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājīvo;

alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyâtha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Indriyesu guttadvārā bhavissāma, cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjissāma, rakkhissāma cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjissāma. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjissāma, rakkhissāma manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjissāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājīvo, indriyesu 'mha guttadvārā; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Bhojane mattaññuno bhavissāma, paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhārissāma, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad - eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: iti purāṇañ - ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ - ca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro câti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājīvo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhojane mattaññuno; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Jāgariyaṁ anuyuttā bhavissāma, divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodhessāma, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ

caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodhessāma, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappessāma pāde pādaṁ accādhāya satā sampajānā uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodhessāmâti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ ᵕam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājīvo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyaṁ anuyuttā; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhiṁ' āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Satisampajaññena samannāgatā bhavissāma, abhikkante paṭikkante sampajānakārī, ālokite vilokite sampajānakārī, samiñjite pasārite sampajānakārī, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī, uccārapassāvakamme sampajānakārī, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī ti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājīvo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyaṁ anuyuttā, satisampajaññena samannāgatā; alam - ettāvatā katam - ettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, na - tthi no kiñci uttariṁ karaṇīyan - ti tāvataken' eva tuṭṭhiṁ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānaṁ sataṁ sāmaññattho parihāyi sati uttariṁ karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttariṁ karaṇīyaṁ: Idha bhikkhave bhikkhu vivittaṁ senāsanaṁ bhajati, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ; so pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā, ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya, parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāṇa-

bhūtahitānukampī byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho viharati, ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati, ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikiccham pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akathaṁkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

Seyyathā pi bhikkhave puriso iṇaṁ ādāya kammante payojeyya, tassa te kammantā samijjheyyuṁ, so yāni ca porāṇāni iṇamūlāni tāni ca byantikareyya, siyā c' assa uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārābharaṇāya; tassa evam-assa: Ahaṁ kho pubbe iṇaṁ ādāya kammante payojesiṁ, tassa me te kammantā samijjhiṁsu, so ahaṁ yāni ca porāṇāni iṇamūlāni tāni ca byantiakāsiṁ, atthi ca me uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārābharaṇāyâti. So tatonidānaṁ labhetha pāmujjaṁ, adhigacche somanassaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso ābādhiko assa dukkhito bāḷhagilāno, bhattañ-c' assa na-cchādeyya, na c' assa kāye balamattā, so aparena samayena tamhā ābādhā mucceyya, bhattañ-c' assa chādeyya, siyā c' assa kāye balamattā; tassa evam-assa: Ahaṁ kho pubbe ābādhiko ahosiṁ dukkhito bāḷhagilāno, bhattañ-ca me nacchādesi, na ca me āsi kāye balamattā; so 'mhi etarahi tamhā ābādhā mutto, bhattañ-ca me chādeti, atthi ca me kāye balamattā ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmujjaṁ, adhigacche somanassaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso bandhanāgāre baddho assa, so aparena samayena tamhā bandhanā mucceyya sotthinā abyayena, na c' assa kiñci bhogānaṁ vayo; tassa evam-assa: Ahaṁ kho pubbe bandhanāgāre baddho ahosiṁ, so 'mhi etarahi tamhā bandhanā mutto sotthinā abyayena, na-tthi ca me kiñci bhogānaṁ vayo ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmujjaṁ, adhigacche somanassaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso dāso assa anattādhīno parādhīno na yenakāmaṅgamo, so aparena samayena tamhā dāsabyā mucceyya attādhīno aparādhīno bhujisso yenakāmaṅgamo; tassa evam-assa: Ahaṁ kho pubbe dāso ahosiṁ anattādhīno parādhīno na yenakāmaṅgamo, so 'mhi etarahi tamhā dāsabyā mutto attādhīno

aparādhīno bhujisso yenakāmaṅgamo ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmujjaṁ, adhigacche somanassaṁ. Seyyathā pi bhikkhave puriso sadhano sabhogo kantāraddhānamaggaṁ paṭipajjeyya, so aparena samayena tamhā kantārā nittha-reyya sotthinā abyayena, na c' assa kiñci bhogānaṁ vayo; tassa evam-assa: Ahaṁ kho pubbe sadhano sabhogo kantā-raddhānamaggaṁ paṭipajjiṁ, so 'mhi etarahi tamhā kantārā nitthiṇṇo sotthinā abyayena, na-tthi ca me kiñci bhogānaṁ vayo ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmujjaṁ, adhigacche somanassaṁ. Evam-eva kho bhikkhave bhikkhu yathā iṇaṁ yathā rogaṁ yathā bandhanāgāraṁ yathā dāsabyaṁ yathā kantāraddhānamaggaṁ ime pañca nīvaraṇe appahīne attani samanupassati. Seyyathā pi bhikkhave ānaṇyaṁ yathā āro-gyaṁ yathā bandhanā mokkhaṁ yathā bhujissaṁ yathā khemantabhūmiṁ evam-evaṁ bhikkhu ime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassati.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imam-eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathā pi bhikkhave dakkho nahāpako vā nahāpakantevāsī vā kaṁsathāle nahāniyacuṇ-ṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ san-neyya, sā 'ssa nahāniyapiṇḍi snehānugatā snehaparetā, santara-bāhirā phuṭā snehena, na ca paggharaṇī; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ hoti.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avi-takkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imam-eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathā pi bhikkhave udakarahado ubbhi-

dodako, tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya udakass' āyamukhaṁ, devo ca na kālena kālaṁ sammā dhāraṁ anuppaveccheyya; atha kho tamhā va udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tam-eva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nâssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphutaṁ assa; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imam-eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Seyyathā pi bhikkhave uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggatāni antonimuggaposīni, tāni yāva c' aggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphuṭāni, nâssa kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ vā padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā sītena vārinā apphutaṁ assa; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti.

Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkham-asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imam-eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Seyyathā pi bhikkhave puriso odātena vatthena sasīsaṁ pārupitvā nisinno assa, nâssa kiñci sabbā-

vato kāyassa odātena vatthena apphutaṁ assa; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nâssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatra p' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhā pi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgaccheyya, tassa evam-assa: Ahaṁ kho sakamhā gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ, tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ, evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ; tamhā pi gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ, tatra pi evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ, evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ. so 'mhi tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgato ti; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ: ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe —. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata

bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Seyyathā p' assu bhikkhave dve agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehaṁ pavisante pi nikkhamante pi anusañcarante pi anuvicarante pi; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage — pe — satte pajānāti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Seyyathā pi bhikkhave pabbatasaṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukam-pi sakkharakaṭhalam-pi macchagumbam-pi carantam-pi tiṭṭhantam-pi; tassa evam-assa: Ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatr' ime sippi-

sambukā pi sakkharakaṭhalā pi macchagumbā pi caranti pi tiṭṭhanti pîti; evam-eva kho bhikkhave bhikkhu: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti... ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti.

Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu samaṇo iti pi, brāhmaṇo iti pi, nahātako iti pi, vedagū iti pi, sottiyo iti pi, ariyo iti pi, arahaṁ iti pi. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu samaṇo hoti: samitā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu samaṇo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu brāhmaṇo hoti: bāhitā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu brāhmaṇo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu nahātako hoti: nahātā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu nahātako hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu vedagū hoti: viditā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vedagū hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu sottiyo hoti: nissutā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sottiyo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ariyo hoti: ārakā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ariyo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti: ārakā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu arahaṁ hotîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀASSAPURASUTTAṀ NAVAMAṀ.

40.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅgesu viharati; Assapuraṁ nāma Aṅgānaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Samaṇā samaṇā ti vo bhikkhave jano sañjānāti, tumhe ca pana: ke tumhe ti puṭṭhā samāṇā: samaṇ' amhâti paṭijānātha. Tesaṁ vo bhikkhave evaṁsamaññānaṁ sataṁ evaṁpaṭiññānaṁ sataṁ: Yā samaṇasāmīcipaṭipadā taṁ paṭipadaṁ paṭipajjissāma, evaṁ no ayaṁ amhākaṁ samaññā ca saccā bhavissatı paṭiññā ca bhūtā, yesañ-ca mayaṁ cīvarapiṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjāma tesan-te kārā amhesu mahapphalā bhavissanti mahānisaṁsā, amhākaṁ c' evâyaṁ pabbajjā avañjhā bhavissati saphalā sa-udrayā ti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu na samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno hoti: Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno abhijjhālussa abhijjhā appahīnā hoti, byāpannacittassa byāpādo appahīno hoti, kodhanassa kodho appahīno hoti, upanāhissa upanāho appahīno hoti, makkhissa makkho appahīno hoti, paḷāsissa paḷāso appahīno hoti, issukissa issā appahīnā hoti, maccharissa macchariyaṁ appahīnaṁ hoti, saṭhassa sāṭheyyaṁ appahīnaṁ hoti, māyāvissa māyā appahīnā hoti, pāpicchassa pāpikā icchā appahīnā hoti, micchādiṭṭhissa micchādiṭṭhi appahīnā hoti, imesaṁ kho ahaṁ bhikkhave samaṇamalānaṁ samaṇadosānaṁ samaṇakasaṭānaṁ āpāyikānaṁ ṭhānānaṁ duggativedaniyānaṁ appahānā na samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno ti vadāmi. Seyyathā pi bhikkhave maṭajan-nāma āvudhajātaṁ ubhatodhāraṁ pītanisitaṁ, tad-assa saṅghāṭiyā sampārutaṁ sampaliveṭhitaṁ, tathūpamâhaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno pabbajjaṁ vadāmi.

Nâhaṁ bhikkhave saṅghāṭikassa saṅghāṭidhāraṇamattena sāmaññaṁ vadāmi. Nâhaṁ bhikkhave acelakassa acelakamattena sāmaññaṁ vadāmi. Nâhaṁ bhikkhave rajojallikassa rajojallikamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave udakorohakassa udakorohakamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave rukkhamūlikassa

rukkhamūlikamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave abbhokāsikassa abbhokāsikamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave ubbhaṭṭhakassa ubbhaṭṭhakamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave pariyāyabhattikassa pariyāyabhattikamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave mantajjhāyakassa mantajjhāyakamattena s. v. Nâhaṁ bhikkhave jaṭilakassa jaṭādhāraṇamattena sāmaññaṁ vadāmi. Saṅghāṭikassa ce bhikkhave saṅghāṭidhāraṇamattena abhijjhālussa abhijjhā pahīyetha, byāpannacittassa byāpādo pahīyetha, kodhanassa kodho p., upanāhissa upanāho p., makkhissa makkho p., palāsissa palāso p., issukissa issā p., maccharissa macchariyaṁ p., saṭhassa sāṭheyyaṁ p., māyāvissa māyā p., pāpicchassa pāpikā icchā p., micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahīyetha. tam-enaṁ mittāmaccā ñātisālohitā jātam-eva naṁ saṅghāṭikaṁ kāreyyuṁ saṅghāṭikattam-eva samādapeyyuṁ: Ehi tvaṁ bhadramukha saṅghāṭiko hohi, saṅghāṭikassa te sato saṅghāṭidhāraṇamattena abhijjhālussa abhijjhā pahīyissati, byāpannacittassa byāpādo pahīyissati, kodhanassa kodho p., upanāhissa upanāho p., makkhissa makkho p., palāsissa palāso p., issukissa issā p., maccharissa macchariyaṁ p., saṭhassa sāṭheyyaṁ p., māyāvissa māyā p., pāpicchassa pāpikā icchā p., micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahīyissatîti. Yasmā ca kho ahaṁ bhikkhave saṅghāṭikam-pi idh' ekaccaṁ passāmi abhijjhāluṁ byāpannacittaṁ kodhanaṁ upanāhiṁ makkhiṁ palāsiṁ issukiṁ maccahariṁ saṭhaṁ māyāviṁ pāpicchaṁ micchādiṭṭhiṁ, tasmā na saṅghāṭikassa saṅghāṭidhāraṇamattena sāmaññaṁ vadāmi. Acelakassa ce bhikkhave — pe — rajojallikassa ce bhikkhave — udakorohakassa ce bhikkhave — rukkhamūlikassa ce bhikkhave — abbhokāsikassa ce bhikkhave — ubbhaṭṭhakassa ce bhikkhave — pariyāyabhattikassa ce bhikkhave — mantajjhāyakassa ce bhikkhave — jaṭilakassa ce bhikkhave jaṭādhāraṇamattena abhijjhālussa abhijjhā pahīyetha, byāpannacittassa byāpādo pahīyetha — pe — micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahīyetha, tam-enaṁ mittāmaccā ñātisālohitā jātam-eva naṁ jaṭilakaṁ kareyyuṁ jaṭilakattam-eva samādapeyyuṁ: Ehi tvaṁ bhadramukha jaṭilako hohi, jaṭilakassa te sato jaṭādhāraṇamattena abhijjhālussa abhijjhā pahīyissati, byāpanna-

cittassa byāpādo pahīyissati — pe — micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahīyissatîti. Yasmā ca kho ahaṁ bhikkhave jaṭilakam-pi idh' ekaccaṁ passāmi abhijjhāluṁ byāpannacittaṁ kodhanaṁ upanāhiṁ makkhiṁ paḷāsiṁ issukiṁ maccariṁ saṭhaṁ māyāviṁ pāpicchaṁ micchādiṭṭhiṁ, tasmā na jaṭilakassa jaṭādhāraṇamattena sāmaññaṁ vadāmi.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno hoti: Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno abhijjhālussa abhijjhā pahīnā hoti, byāpannacittassa byāpādo pahīno hoti, kodhanassa kodho pahīno hoti, upanāhissa upanāho pahīno hoti, makkhissa makkho pahīno hoti, paḷāsissa paḷāso pahīno hoti, issukissa issā pahīnā hoti, maccharissa macchariyaṁ pahīnaṁ hoti, saṭhassa sāṭheyyaṁ pahīnaṁ hoti, māyāvissa māyā pahīnā hoti, pāpicchassa pāpikā icchā pahīnā hoti, micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahīnā hoti, imesaṁ kho ahaṁ bhikkhave samaṇamalānaṁ samaṇadosānaṁ samaṇakasaṭānaṁ āpāyikānaṁ ṭhānānaṁ duggativedaniyānaṁ pahānā samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno ti vadāmi. So sabbehi imehi pāpakehi akusalehi dhammehi visuddham-attānaṁ samanupassati, vimuttam-attānaṁ samanupassati. Tassa sabbehi imehi pāpakehi akusalehi dhammehi visuddham-attānaṁ samanupassato vimuttam-attānaṁ samanupassato pāmujjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ, uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā — pe — pharitvā viharati. Muditāsahagatena cetasā — pe — pharitvā viharati. Upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ, uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Seyyathā pi bhikkhave pokkharaṇī acchodakā sātodakā sītodakā setakā sūpatitthā ramaṇīyā; puratthi-

māya ce pi puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito, so taṁ pokkharaṇiṁ āgamma vineyya udakapipāsaṁ, vineyya ghammapariḷāhaṁ; pacchimāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — uttarāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — dakkhiṇāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — yato kuto ce pi naṁ puriso āgaccheyya ghammābhitatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito, so taṁ pokkharaṇiṁ āgamma vineyya udakapipāsaṁ, vineyya ghammapariḷāhaṁ; evam-eva kho bhikkhave khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma evaṁ mettaṁ karuṇaṁ muditaṁ upekhaṁ bhāvetvā labhati ajjhattaṁ vūpasamaṁ, ajjhattaṁ vūpasamā samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno ti vadāmi. Brāhmaṇakulā ce pi — pe — vessakulā ce pi — suddakulā ce pi — yasmā kasmā ce pi kulā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma evaṁ mettaṁ karuṇaṁ muditaṁ upekhaṁ bhāvetvā labhati ajjhattaṁ vūpasamaṁ, ajjhattaṁ vūpasamā samaṇasāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno ti vadāmi. Khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. āsavānaṁ khayā samaṇo hoti. Brāhmaṇakulā ce pi — vessakulā ce pi —, suddakulā ce pi — yasmā kasmā ce pi kulā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. āsavānaṁ khayā samaṇo hotîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

Cūḷaassapurasuttaṁ dasamaṁ.

Mahāyamakavaggo catuttho.

41.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena Sālā nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tad-avasari. Assosuṁ kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ Sālaṁ anuppatto; taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā app-ekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo yena-m-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti; ko pana bho Gotama hetu ko paccayo yena-m-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. — Adhammacariyā-visamacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti; dhammacariyā-samacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ

upapajjantîti. — Na kho mayaṁ imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānāma; sādhu no bhavaṅ-Gotamo tathā dhammaṁ desetu yathā mayaṁ imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājāneyyāmâti. — Tena hi gahapatayo suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evaṁ bho ti kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Tividhaṁ kho gahapatayo kāyena adhammacariyā-visamacariyā hoti, catubbidhaṁ vācāya adhammacariyā-visamacariyā hoti, tividhaṁ manasā adhammacariyā-visamacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividhaṁ kāyena adhammacariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco pāṇātipātī hoti luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Adinnādāyī kho pana hoti, yan-taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā taṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādātā hoti. Kāmesu micchācārī kho pana hoti, yā tā māturakkhitā piturakkhitā [mātāpiturakkhitā] bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā, antamaso mālāguṇaparikkhittā pi, tathārūpāsu cārittaṁ āpajjitā hoti. Evaṁ kho gahapatayo tividhaṁ kāyena adhammacariyā-visamacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo catubbidhaṁ vācāya adhammacariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco musāvādī hoti, sabhāgato vā parisagato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho: evaṁ bho purisa, yaṁ jānāsi taṁ vadehîti, so ajānaṁ vā āha: jānāmîti, jānaṁ vā āha: na jānāmîti, apassaṁ vā āha: passāmîti, passaṁ vā āha: na passāmîti; iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisuṇāvāco kho pana hoti, ito sutvā amutra akkhātā imesaṁ bhedāya amutra vā sutvā imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti samaggānaṁ vā bhettā bhinnānaṁ vā anuppadātā, vaggārāmo vaggarato vagganandī vaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusāvāco kho pana hoti, yā sā vācā aṇḍakā kakkasā parakaṭukā parābhisajjanī kodhasāmantā asamādhisaṁvatta-

nikā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpī kho pana hoti, akālavādī abhūtavādī anatthavādī adhammavādī avinayavādī, anidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā akālena anapadesaṁ apariyantavatiṁ anatthasaṁhitaṁ. Evaṁ kho gahapatayo catubbidhaṁ vācāya adhammacariyā-visamacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividhaṁ manasā adhammacariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco abhijjhālu hoti, yan-taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ taṁ abhijjhātā hoti: aho vata yaṁ parassa taṁ mama assâti. Byāpannacitto kho pana hoti paduṭṭhamanasaṅkappo: ime sattā haññantu vā vajjhantu vā ucchijjantu vā vinassantu vā mā vā ahesuṁ iti vā ti. Micchādiṭṭhi kho pana hoti viparītadassano: na-tthi dinnaṁ na-tthi yiṭṭhaṁ na-tthi hutaṁ, na-tthi sukaṭadukkaṭānaṃ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na-tthi ayaṁ loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentîti. Evaṁ kho gahapatayo tividhaṁ manasā adhammacariyā-visamacariyā hoti. Evaṁ adhammacariyā-visamacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti.

Tividhaṁ kho gahapatayo kāyena dhammacariyā-samacariyā hoti, catubbidhaṁ vācāya dhammacariyā-samacariyā hoti, tividhaṁ manasā dhammacariyā-samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividhaṁ kāyena dhammacariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, yan-taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā taṁ nâdinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādātā hoti. Kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, yā tā māturakkhitā piturakkhitā [mātāpiturakkhitā] bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā, antamaso mālāguṇaparikkhittā pi, tathārūpāsu na cārittaṁ āpajjitā hoti. Evaṁ kho gahapatayo tividhaṁ kāyena dhammacariyā-

samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo catubbidhaṁ vācāya dhammacariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, sabhāgato vā parisagato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho: evaṁ bho purisa yaṁ jānāsi taṁ vadehîti, so ajānaṁ vā āha: na jānāmîti, jānaṁ vā āha: jānāmîti, apassaṁ vā āha: na passāmîti, passaṁ vā āha: passāmîti; iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā na sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisuṇaṁ vacaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. Evaṁ kho gahapatayo catubbidhaṁ vācāya dhammacariyā-samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividhaṁ manasā dhammacariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco anabhijjhālu hoti, yan-taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ taṁ nâbhijjhātā hoti: aho vata yaṁ parassa taṁ mama assâti. Abyāpannacitto kho pana hoti appaduṭṭhamanasaṅkappo: ime sattā averā abyābajjhā anīghā sukhī attānaṁ pariharantûti. Sammādiṭṭhi kho pana hoti aviparītadassano: atthi dinnaṁ atthi yiṭṭhaṁ atthi hutaṁ, atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentîti. Evaṁ kho gahapatayo tividhaṁ manasā dhammacariyā-samacariyā hoti. Evaṁ dhammacariyāsamacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti.

Ākaṅkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatâhaṁ kāyassa bhedā param-maraṇā khattiyamahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan-ti, ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param-maraṇā khattiyamahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya; taṁ kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākaṅkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatâhaṁ kāyassa bhedā param-maraṇā brāhmaṇamahāsālānaṁ — pe — gahapatimahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyaṁ, ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param-maraṇā gahapatimahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya; taṁ kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākaṅkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatâhaṁ kāyassa bhedā param-maraṇā Cātummahārājikānaṁ devānaṁ — pe — Tāvatiṁsānaṁ devānaṁ — Yāmānaṁ devānaṁ — Tusitānaṁ devānaṁ — Nimmānaratīnaṁ devānaṁ — Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ — Brahmakāyikānaṁ devānaṁ — Ābhānaṁ devānaṁ — Parittābhānaṁ devānaṁ — Appamāṇābhānaṁ devānaṁ — Ābhassarānaṁ devānaṁ — Subhānaṁ devānaṁ — Parittasubhānaṁ devānaṁ — Appamāṇasubhānaṁ devānaṁ — Subhakiṇṇānaṁ devānaṁ — Vehapphalānaṁ devānaṁ — Avihānaṁ devānaṁ — Atappānaṁ devānaṁ — Sudassānaṁ devānaṁ — Sudassīnaṁ devānaṁ — Akaniṭṭhānaṁ devānaṁ — ākāsānañcāyatanūpagānaṁ devānaṁ — viññāṇañcāyatanūpagānaṁ devānaṁ — ākiñcaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ — nevasaññānāsaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan-ti, ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param-maraṇā nevasaññānāsaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya; taṁ kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākaṅkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatâhaṁ āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan-ti, ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ so āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya, taṁ kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī ti.

Evaṁ vutte Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ va ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ ca. Upāsake no bhavaṁ-Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇagate ti.

SĀLEYYAKASUTTAM PAṬHAMAM.

42.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Verañjakā brāhmaṇagahapatikā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti kenacid-eva karaṇīyena. Assosuṁ kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu kho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme; taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotîti. Atha kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ

kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Verañjakā brāhmaṇa-gahapatikā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo yena-m-idh' ekacce sattā kā-yassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti; ko pana bho Gotama hetu ko pacca-yo yena-m-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantîti. — Adhammacariyā-visama-cariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti; dhammacariyā-samacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā su-gatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantîti. — Na kho mayaṁ imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānāma; sādhu no bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu yathā mayaṁ imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avi-bhattassa vitthārena atthaṁ ājāneyyāmâti. — Tena hi gaha-patayo suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. — Evaṁ bho ti kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Tividhaṁ kho gahapatayo kāyena adhammacārī visama-cārī hoti, catubbidhaṁ vācāya ... (*repeat from p.* 286 *l.* 11 *to p.* 290 *l.* 9; *for* adhammacariyā-visamacariyā hoti, *for* dhammacariyā-samacariyā hoti, *and for* Sāleyyakā *substitute* adhammacārī visamacārī hoti, dhammacārī samacārī hoti, *and* Verañjakā, *respectively*) ... ajjatagge pāṇupete saraṇa-gate ti.

VERAÑJAKASUTTAṀ DUTIYAṀ.

43.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Mahākoṭṭhito sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vuṭṭhito yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca:

Duppañño duppañño ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso duppañño ti vuccatîti. — Na-ppajānāti na-ppajānātîti kho āvuso, tasmā duppañño ti vuccati, kiṁ na-ppajānāti: idaṁ dukkhan-ti na-ppajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti na-ppajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti na-ppajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti na-ppajānāti. Na-ppajānāti na-ppajānātîti kho āvuso, tasmā duppañño ti vuccatîti. Sādh' āvuso ti kho āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi: Paññavā paññavā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso paññavā ti vuccatîti. — Pajānāti pajānātîti kho āvuso, tasmā paññavā ti vuccati, kiñ-ca pajānāti: idaṁ dukkhan-ti pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti pajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti pajānāti. Pajānāti pajānātîti kho āvuso, tasmā paññavā ti vuccatîti. — Viññāṇaṁ viññāṇan-ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso viññāṇan-ti vuccatîti. — Vijānāti vijānātîti kho āvuso, tasmā viññāṇan-ti vuccati, kiñ-ca vijānāti: sukhan-ti pi vijānāti, dukkhan-ti pi vijānāti, adukkhamasukhan-ti pi vijānāti. Vijānāti vijānātîti kho āvuso, tasmā viññāṇan-ti vuccatîti. — Yā c' āvuso paññā yañ-ca viññāṇaṁ ime dhammā saṁsaṭṭhā udāhu visaṁsaṭṭhā, labbhā ca pan' imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetun-ti. — Yā c' āvuso paññā yañ-ca viññāṇaṁ ime dhammā saṁsaṭṭhā no visaṁsaṭṭhā, na ca labbhā imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetuṁ. Yaṁ h' āvuso pajānāti taṁ vijānāti, yaṁ vijānāti taṁ pajānāti.

tasmā ime dhammā samsaṭṭhā no visaṁsaṭṭhā, na ca labbhā imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetun - ti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññāṇaṁ imesaṁ dhammānaṁ saṁsaṭṭhānaṁ no visaṁsaṭṭhānaṁ kiṁ nānākaraṇan - ti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññāṇaṁ imesaṁ dhammānaṁ saṁsaṭṭhānaṁ no visaṁsaṭṭhānaṁ paññā bhāvetabbā viññāṇaṁ pariññeyyaṁ, idaṁ nesaṁ nānākaraṇan - ti.

Vedanā vedanā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso vedanā ti vuccatîti. — Vedeti vedetîti kho āvuso, tasmā vedanā ti vuccati, kiñ - ca vedeti: sukham - pi vedeti, dukkham - pi vedeti, adukkhamasukham - pi vedeti. Vedeti vedetîti kho āvuso, tasmā vedanā ti vuccatîti. — Saññā saññā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso saññā ti vuccatîti. — Sañjānāti sañjānātîti kho āvuso, tasmā saññā ti vuccati, kiñ - ca sañjānāti: nīlakam - pi sañjānāti, pītakam-pi sañjānāti, lohitakam - pi sañjānāti, odātam - pi sañjānāti. Sañjānāti sañjānātîti kho āvuso, tasmā saññā ti vuccatîti. — Yā c' āvuso vedanā yā ca saññā yañ - ca viññāṇaṁ ime dhammā saṁsaṭṭhā udāhu visaṁsaṭṭhā, labbhā ca pan' imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetun - ti. — Yā c' āvuso vedanā yā ca saññā yañ - ca viññāṇaṁ ime dhammā saṁsaṭṭhā no visaṁsaṭṭhā, na ca labbhā imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetuṁ. Yaṁ h' āvuso vedeti taṁ sañjānāti, yaṁ sañjānāti taṁ vijānāti, tasmā ime dhammā saṁsaṭṭhā no visaṁsaṭṭhā, na ca labbhā imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetun - ti.

Nissaṭṭhena h' āvuso pañcahi indriyehi parisuddhena manoviññāṇena kiṁ neyyan - ti. — Nissaṭṭhena h' āvuso pañcahi indriyehi parisuddhena manoviññāṇena ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ neyyaṁ, anantaṁ viññāṇan - ti viññāṇañcāyatanaṁ neyyaṁ, na - tthi kiñcîti ākiñcaññāyatanaṁ neyyan - ti. — Neyyaṁ pan' āvuso dhammaṁ kena pajānātîti. — Neyyaṁ kho āvuso dhammaṁ paññācakkhunā pajānātîti. — Paññā pan' āvuso kimatthiyā ti. — Paññā kho āvuso abhiññatthā pariññatthā pahānatthā ti.

Kati pan' āvuso paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāyâti. — Dve kho āvuso paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāya: parato ca ghoso yoniso ca manasikāro. Ime kho āvuso dve paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāyâti. — Katihi pan' āvuso aṅgehi anuggahītā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisaṁsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisaṁsā câti. — Pañcahi kho 'vuso aṅgehi anuggahītā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisaṁsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisaṁsā ca: Idh' āvuso sammādiṭṭhi sīlānuggahītā ca hoti sutānuggahītā ca hoti sākacchānuggahītā ca hoti samathānuggahītā ca hoti vipassanānuggahītā ca hoti. Imehi kho āvuso pañcahi aṅgehi anuggahītā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisaṁsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisaṁsā câti.

Kati pan' āvuso bhavā ti. — Tayo 'me āvuso bhavā: kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo ti. — Kathaṁ pan' āvuso āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hotîti. — Avijjānīvaraṇānaṁ kho āvuso sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ tatratatrābhinandanā evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hotîti. — Kathaṁ pan' āvuso āyatiṁ punabbhavābhinibbatti na hotîti. — Avijjāvirāgā kho āvuso vijjuppādā taṇhānirodhā evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti na hotîti.

Katamaṁ pan' āvuso paṭhamaṁ jhānan-ti. — Idh' āvuso bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, idaṁ vuccat' āvuso paṭhamaṁ jhānan-ti. — Paṭhamaṁ pan' āvuso jhānaṁ kataṅgikan-ti. — Paṭhamaṁ kho āvuso jhānaṁ pañcaṅgikaṁ: Idh' āvuso paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa bhikkhuno vitakko ca vattati vicāro ca pīti ca sukhañ-ca cittekaggatā ca. Paṭhamaṁ kho āvuso jhānaṁ evaṁ pañcaṅgikan-ti. — Paṭhamaṁ pan' āvuso jhānaṁ kataṅgavippahīnaṁ kataṅgasamannāgatan-ti. — Paṭhamaṁ kho āvuso jhānaṁ pañcaṅgavippahīnaṁ pañcaṅgasamannāgataṁ: Idh' āvuso paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thīnamiddhaṁ pahīnaṁ hoti, uddhaccakukkuccaṁ

pahīnaṁ hoti, vicikicchā pahīnā hoti, vitakko ca vattati vicāro ca pīti ca sukhañ-ca cittekaggatā ca. Paṭhamaṁ kho āvuso jhānaṁ evaṁ pañcaṅgavippahīnaṁ pañcaṅgasamannāgatan-ti.

Pañc' imāni āvuso indriyāni nānāvisayāni nānāgocarāni, na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhonti, seyyathîdaṁ cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ. Imesaṁ kho āvuso pañcannaṁ indriyānaṁ nānāvisayānaṁ nānāgocarānaṁ na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhontānaṁ kiṁ paṭisaraṇaṁ, ko ca nesaṁ gocaravisayaṁ paccanubhotîti. — Pañc' imāni āvuso indriyāni nānāvisayāni nānāgocarāni, na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhonti, seyyathîdaṁ cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ. Imesaṁ kho āvuso pañcannaṁ indriyānaṁ nānāvisayānaṁ nānāgocarānaṁ na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhontānaṁ mano paṭisaraṇaṁ, mano ca nesaṁ gocaravisayaṁ paccanubhotîti.

Pañc' imāni āvuso indriyāni, seyyathîdaṁ cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ. Imāni kho āvuso pañc' indriyāni kiṁ paṭicca tiṭṭhantîti. — Pañc' imāni āvuso indriyāni, seyyathîdaṁ cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ. Imāni kho āvuso pañc' indriyāni āyuṁ paṭicca tiṭṭhantîti. — Āyu pan' āvuso kiṁ paṭicca tiṭṭhatîti. — Āyu usmaṁ paṭicca tiṭṭhatîti. — Usmā pan' āvuso kiṁ paṭicca tiṭṭhatîti. — Usmā āyuṁ paṭicca tiṭṭhatîti. — Idān' eva kho mayaṁ āvuso āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ evaṁ ājānāma: āyu usmaṁ paṭicca tiṭṭhatîti, idān' eva kho mayaṁ āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ evaṁ ājānāma: usmā āyuṁ paṭicca tiṭṭhatîti. Yathākathaṁ pan' āvuso imassa bhāsitassa attho daṭṭhabbo ti. — Tena h' āvuso upaman-te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti. Seyyathā pi āvuso telappadīpassa jhāyato acciṁ paṭicca ābhā paññāyati, ābhaṁ paṭicca acci paññāyati, evam-eva kho āvuso āyu usmaṁ paṭicca tiṭṭhati, usmā ca āyuṁ paṭicca tiṭṭhatîti.

Te va nu kho āvuso āyusaṅkhārā te vedaniyā dhammā, udāhu aññe āyusaṅkhārā aññe vedaniyā dhammā ti. — Na

kho āvuso te va āyusaṅkhārā te vedaniyā dhammā. Te ca āvuso āyusaṅkhārā abhaviṁsu te vedaniyā dhammā, na-y-idaṁ saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa bhikkhuno vuṭṭhānaṁ paññāyetha. Yasmā ca kho āvuso aññe āyusaṅkhārā aññe vedaniyā dhammā, tasmā saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa bhikkhuno vuṭṭhānaṁ paññāyatîti. — Yadā nu kho āvuso imaṁ kāyaṁ kati dhammā jahanti athâyaṁ kāyo ujjhito avakkhitto seti yathā kaṭṭhaṁ acetanan-ti. — Yadā kho āvuso imaṁ kāyaṁ tayo dhammā jahanti: āyu usmā ca viññāṇaṁ, athâyaṁ kāyo ujjhito avakkhitto seti yathā kaṭṭhaṁ 'acetanan-ti. — Yvāyaṁ āvuso mato kālakato yo câyaṁ bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, imesaṁ kiṁ nānākaraṇan-ti. — Yvāyaṁ āvuso mato kālakato, tassa kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu parikkhīṇo, usmā vūpasantā, indriyāni viparibhinnāni; yo câyaṁ bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, tassa pi kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu aparikkhīṇo, usmā avūpasantā, indriyāni vippasannāni. Yvāyaṁ āvuso mato kālakato yo câyaṁ bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, idaṁ tesaṁ nānākaraṇan-ti.

Kati pan' āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Cattāro kho āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā: Idh' āvuso bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ime kho āvuso cattāro paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā: sabbanimittānañ-ca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro. Ime kho āvuso dve paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā ti. — Tayo kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā

ṭhitiyā: sabbanimittānañ-ca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro, pubbe ca abhisaṅkhāro. Ime kho āvuso tayo paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāyâti. — Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāya: sabbanimittānañ-ca manasikāro, animittāya ca dhātuyā amanasikāro. Ime kho āvuso dve paçcayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāyâti.

Yā câyaṁ āvuso appamāṇā cetovimutti yā ca ākiñcaññā cetovimutti yā ca suññatā cetovimutti yā ca animittā cetovimutti, ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca, udāhu ekaṭṭhā, byañjanam-eva nānan-ti. — Yā câyaṁ āvuso appamāṇā cetovimutti yā ca ākiñcaññā cetovimutti yā ca suññatā cetovimutti yā ca animittā cetovimutti, atthi kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca, atthi ca kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam-eva nānaṁ. Katamo c' āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca: Idh' āvuso bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā — upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ vuccat' āvuso appamāṇā cetovimutti. Katamā c' āvuso ākiñcaññā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñcîti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccat' āvuso ākiñcaññā cetovimutti. Katamā c' āvuso suññatā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati: suññam-idaṁ attena vā attaniyena vā ti.

Ayaṁ vuccat' āvuso suññatā cetovimutti. Katamā c' āvuso animittā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu sabbanimittānaṁ amanasikārā animittaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccat' āvuso animittā cetovimutti. Ayaṁ kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca. Katamo c' āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam-eva nānaṁ: Rāgo kho āvuso pamāṇakaraṇo, doso pamāṇakaraṇo, moho pamāṇakaraṇo; te khīṇāsavassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Yāvatā kho āvuso appamāṇā cetovimuttiyo akuppā tāsaṁ cetovimutti aggam-akkhāyati, sā kho panâkuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Rāgo kho āvuso kiñcano, doso kiñcano, moho kiñcano, te khīṇāsavassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Yāvatā kho āvuso ākiñcaññā cetovimuttiyo akuppā tāsaṁ cetovimutti aggam-akkhāyati, sā kho panâkuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Rāgo kho āvuso nimittakaraṇo, doso nimittakaraṇo, moho nimittakaraṇo, te khīṇāsavassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Yāvatā kho āvuso animittā cetovimuttiyo akuppā tāsaṁ cetovimutti aggam-akkhāyati, sā kho panâkuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Ayaṁ kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyaṁ āgamma ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam-eva nānan-ti.

Idam-avoc' āyasmā Sāriputto. Attamano āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandîti.

MAHĀVEDALLASUTTAṀ TATIYAṀ.

44.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Visākho upāsako yena Dhammadinnā bhikkhunī ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Dhammadinnaṁ bhikkhuniṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Visākho upāsako Dhammadinnaṁ bhikkhuniṁ etad-avoca:

Sakkāyo sakkāyo ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyo vutto Bhagavatā ti. — Pañca kho ime āvuso Visākha upādānakkhandhā sakkāyo vutto Bhagavatā, seyyathīdaṁ rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho. Ime kho āvuso Visākha pañc' upādānakkhandhā sakkāyo vutto Bhagavatā ti. Sādh' ayye ti kho Visākho upāsako Dhammadinnāya bhikkhuniyā bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Dhammadinnaṁ bhikkhuniṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi: Sakkāyasamudayo sakkāyasamudayo ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyasamudayo vutto Bhagavatā ti. — Yā 'yaṁ āvuso Visākha taṇhā ponobhavikā nandirāgasahagatā tatratatrābhinandinī, seyyathīdaṁ kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā, ayaṁ kho āvuso Visākha sakkāyasamudayo vutto Bhagavatā ti. — Sakkāyanirodho sakkāyanirodho ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyanirodho vutto Bhagavatā ti. — Yo kho āvuso Visākha tassā yeva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo, ayaṁ kho āvuso Visākha sakkāyanirodho vutto Bhagavatā ti. — Sakkāyanirodhagāminī paṭipadā sakkāyanirodhagāminī paṭipadā ti ayye vuccati. Katamā nu kho ayye sakkāyanirodhagāminī paṭipadā vuttā Bhagavatā ti. — Ayam-eva kho āvuso Visākha ariyo aṭṭhaṅgiko maggo sakkāyanirodhagāminī paṭipadā vuttā Bhagavatā, seyyathīdaṁ sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhīti. — Tañ-ñeva nu kho ayye upādānaṁ te pañc' upādānakkhandhā, udāhu aññatra pañcah' upādānakkhandhehi upādānan-ti. — Na kho āvuso Visākha tañ-ñeva upādānam te pañc' upādānakkhandhā,

na pi aññatra pañcah' upādānakkhandhehi upādānaṁ. Yo kho āvuso Visākha pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgo taṁ tattha upādānan - ti.

Kathaṁ pan' ayye sakkāyadiṭṭhi hotîti. — Idh' āvuso Visākha assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, rūpaṁ attato samanupassati, rūpavantaṁ vā attānaṁ, attani vā rūpaṁ, rūpasmiṁ vā attānaṁ; vedanaṁ attato samanupassati, vedanāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā vedanaṁ, vedanāya vā attānaṁ; saññaṁ attato samanupassati, saññāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā saññaṁ, saññāya vā attānaṁ; saṅkhāre attato samanupassati, saṅkhāravantaṁ vā attānaṁ, attani vā saṅkhāre, saṅkhāresu vā attānaṁ; viññāṇaṁ attato samanupassati, viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, attani vā viññāṇaṁ, viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Evaṁ kho āvuso Visākha sakkāyadiṭṭhi hotîti. — Kathaṁ pan' ayye sakkāyadiṭṭhi na hotîti. — Idh' āvuso Visākha sutavā ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, na rūpaṁ attato samanupassati, na rūpavantaṁ attānaṁ, na attani rūpaṁ, na rūpasmiṁ attānaṁ; na vedanaṁ attato samanupassati, na vedanāvantaṁ attānaṁ, na attani vedanaṁ, na vedanāya attānaṁ; na saññaṁ attato samanupassati, na saññāvantaṁ attānaṁ, na attani saññaṁ, na saññāya attānaṁ; na saṅkhāre attato samanupassati, na saṅkhāravantaṁ attānaṁ, na attani saṅkhāre, na saṅkhāresu attānaṁ; na viññāṇaṁ attato samanupassati, na viññāṇavantaṁ attānaṁ, na attani viññāṇaṁ, na viññāṇasmiṁ attānaṁ. Evaṁ kho āvuso Visākha sakkāyadiṭṭhi na hotîti.

Katamo pan' ayye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo ti. — Ayam eva kho āvuso Visākha ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathîdaṁ sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhîti. — Ariyo pan' ayye aṭṭhaṅgiko maggo saṅkhato udāhu asaṅkhato ti. — Ariyo kho āvuso Visākha aṭṭhaṅgiko maggo

saṅkhato ti. — Ariyena nu kho ayye aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahītā, udāhu tīhi khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahīto ti. — Na kho āvuso Visākha ariyena aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahītā, tīhi ca kho āvuso Visākha khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahīto. Yā c' āvuso Visākha sammāvācā yo ca sammākammanto yo ca sammāājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahītā; yo ca sammāvāyāmo yā ca sammāsati yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahītā; yā ca sammādiṭṭhi yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahītā 'ti. — Katamo pan' ayye samādhi, katame samādhinimittā, katame samādhiparikkhārā, katamā samādhibhāvanā ti. — Yā kho āvuso Visākha cittassa ekaggatā ayaṁ samādhi, cattāro satipaṭṭhānā samādhinimittā, cattāro sammappadhānā samādhiparikkhārā, yā tesaṁ yeva dhammānaṁ āsevanā bhāvanā bahulīkammaṁ ayaṁ tattha samādhibhāvanā ti.

Kati pan' ayye saṅkhārā ti. — Tayo 'me āvuso Visākha saṅkhārā: kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro ti. — Katamo pan' ayye kāyasaṅkhāro, katamo vacīsaṅkhāro, katamo cittasaṅkhāro ti. — Assāsapassāsā kho āvuso Visākha kāyasaṅkhāro, vitakkavicārā vacīsaṅkhāro, saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti. — Kasmā pan' ayye assāsapassāsā kāyasaṅkhāro, kasmā vitakkavicārā vacīsaṅkhāro, kasmā saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti. — Assāsapassāsā kho āvuso Visākha kāyikā ete dhammā kāyapaṭibaddhā, tasmā assāsapassāsā kāyasaṅkhāro. Pubbe kho āvuso Visākha vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṁ bhindati, tasmā vitakkavicārā vacīsaṅkhāro. Saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammā cittapaṭibaddhā, tasmā saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti.

Kathañ-ca pan' ayye saññāvedayitanirodhasamāpatti hotīti. — Na kho āvuso Visākha saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjantassa bhikkhuno evaṁ hoti: ahaṁ saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjissan-ti vā, ahaṁ saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjāmīti vā, ahaṁ saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno ti vā, atha khvāssa pubbe va tathā cittaṁ bhāvitaṁ hoti yan-taṁ tathattāya upanetīti. — Saññāvedayitanirodhaṁ

samāpajjantassa pan' ayye bhikkhuno katame dhammā paṭhamaṁ nirujjhanti, yadi vā kāyasaṅkhāro yadi vā vacīsaṅkhāro yadi vā cittasaṅkhāro ti. — Saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjantassa kho āvuso Visākha bhikkhuno paṭhamaṁ nirujjhati vacīsaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato cittasaṅkhāro ti. — Kathaṁ pan' ayye saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhānaṁ hotîti. — Na kho āvuso Visākha saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahantassa bhikkhuno evaṁ hoti: ahaṁ saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahissan-ti vā, ahaṁ saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahāmîti vā, ahaṁ saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhito ti vā, atha khvāssa pubbe va tathā cittaṁ bhāvitaṁ hoti yan-taṁ tathattāya upanetîti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahantassa pan' ayye bhikkhuno katame dhammā paṭhamaṁ uppajjanti, yadi vā kāyasaṅkhāro yadi vā vacīsaṅkhāro yadi vā cittasaṅkhāro ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahantassa kho āvuso Visākha bhikkhuno paṭhamaṁ uppajjati cittasaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato vacīsaṅkhāro ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā *vuṭṭhitaṁ pan' ayye bhikkhuṁ* kati phassā phusantîti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitaṁ kho āvuso Visākha bhikkhuṁ tayo phassā phusanti: suññato phasso, animitto phasso, appaṇihito phasso ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa pan' ayye bhikkhuno kiṁninnaṁ cittaṁ hoti kiṁpoṇaṁ kiṁpabbhāran-ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa kho āvuso Visākha bhikkhuno vivekaninnaṁ cittaṁ hoti vivekapoṇaṁ vivekapabbhāran-ti.

Kati pan' ayye vedanā ti. — Tisso kho imā āvuso Visākha vedanā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā ti. — Katamā pan' ayye sukhā vedanā, katamā dukkhā vedanā, katamā adukkhamasukhā vedanā ti. — Yaṁ kho āvuso Visākha kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā sukhaṁ sātaṁ vedayitaṁ ayaṁ sukhā vedanā. Yaṁ kho āvuso Visākha kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā dukkhaṁ asātaṁ vedayitaṁ ayaṁ dukkhā vedanā. Yaṁ kho āvuso Visākha kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā n' eva sātaṁ nâsātaṁ vedayitaṁ ayaṁ aduk-

khamasukhā vedanā ti. — Sukhā pan' ayye vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā, dukkhā vedanā kiṁdukkhā kiṁsukhā, adukkhamasukhā vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā ti. — Sukhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā, dukkhā vedanā ṭhitidukkhā vipariṇāmasukhā, adukkhamasukhā vedanā ñāṇasukhā aññāṇadukkhā ti. — Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁanusayo anuseti, dukkhāya vedanāya kiṁanusayo anuseti, adukkhamasukhāya vedanāya 'kiṁanusayo anusetîti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya rāgānusayo anuseti, dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetîti. — Sabbāya nu kho ayye sukhāya vedanāya rāgānusayo anuseti, sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetîti. — Na kho āvuso Visākha sabbāya sukhāya vedanāya rāgānusayo anuseti, na sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, na sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetîti. — Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ pahātabbaṁ, *dukkhāya vedanāya kiṁ pahātabbaṁ, adukkhamasukhāya* vedanāya kiṁ pahātabban - ti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya rāgānusayo pahātabbo, dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo ti. — Sabbāya nu kho ayye sukhāya vedanāya rāgānusayo pahātabbo, sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo ti. — Na kho āvuso Visākha sabbāya sukhāya vedanāya rāgānusayo pahātabbo, na sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, na sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo. Idh' āvuso Visākha bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, rāgan - tena pajahati, na tattha rāgānusayo anuseti. Idh' āvuso Visākha bhikkhu iti paṭisañcikkhati: kuda - ssu nāmâhaṁ tad - āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad - ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantîti, iti anuttaresu vimokhesu pihaṁ

upaṭṭhāpayato uppajjati pihāpaccayā domanassaṁ, paṭighan-tena pajahati, na tattha paṭighānusayo anuseti. Idh', āvuso Visākha bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, avijjan-tena pajahati, na tattha avijjānusayo anusetîti.

Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya dukkhā vedanā paṭibhāgo ti. — Dukkhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Dukkhāya kho āvuso Visākha vedanāya sukhā vedanā paṭibhāgo ti. — Adukkhamasukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Adukkhamasukhāya kho āvuso Visākha vedanāya avijjā paṭibhāgo ti. — Avijjāya pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Avijjāya kho āvuso Visākha vijjā paṭibhāgo ti. — Vijjāya pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Vijjāya kho āvuso Visākha vimutti paṭibhāgo ti. — Vimuttiyā pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Vimuttiyā kho āvuso Visākha nibbānaṁ paṭibhāgo ti. — Nibbānassa pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Accasarâvuso Visākha pañhaṁ, nâsakkhi pañhānaṁ pariyantaṁ gahetuṁ. Nibbānogadhaṁ hi āvuso Visākha brahmacariyaṁ nibbānaparāyanaṁ nibbānapariyosānaṁ. Ākaṅkhamāno ca tvaṁ āvuso Visākha Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etam-atthaṁ puccheyyāsi, yathā ca te Bhagavā byākaroti tathā naṁ dhāreyyāsîti.

Atha kho Visākho upāsako Dhammadinnāya bhikkhuniyā bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Dhammadinnaṁ bhikkhuniṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Visākho upāsako yāvatako ahosi Dhammadinnāya bhikkhuniyā saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā Visākhaṁ upāsakaṁ etad-avoca: Paṇḍitā Visākha Dhammadinnā bhikkhunī, mahāpaññā Visākha Dhammadinnā bhikkhunī. Mamañ-ce pi tvaṁ Visākha etam-atthaṁ puccheyyāsi, aham-pi taṁ evam-evaṁ byākareyyaṁ

yathā taṁ Dhammadinnāya bhikkhuniyā byākataṁ, eso c' ev' etassa attho, evam-etaṁ dhārehîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano Visākho upāsako Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditi.

CŪḶAVEDALLASUTTAM CATUTTHAM.

45.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Cattār' imāni bhikkhave dhammasamādānāni, katamāni cattāri: Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ: Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi kāmesu doso ti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti, te kho molibaddhāhi paribbājikāhi paricārenti, te evam-āhaṁsu: Kiṁ su nāma te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam-āhaṁsu kāmānaṁ pariññaṁ paññāpenti; sukho imissā paribbājikāya taruṇāya mudukāya lomasāya bāhāya samphasso ti te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjitvā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Te tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Te evam-āhaṁsu: Idaṁ kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam-āhaṁsu kāmānaṁ pariññaṁ paññāpenti, ime hi mayaṁ kāmahetu

kāmanidānaṁ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmâti. Seyyathā pi bhikkhave gimhānaṁ pacchime māse māluvāsipāṭikā phaleyya, atha kho taṁ bhikkhave māluvābījaṁ aññatarasmiṁ sālamūle nipateyya. Atha kho bhikkhave yā tasmiṁ sāle adhivatthā devatā sā bhītā saṁviggā santāsaṁ āpajjeyya. Atha kho bhikkhave tasmiṁ sāle adhivatthāya devatāya mittāmaccā ñātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitiṇavanaspatisu adhivatthā devatā, saṅgamma samāgamma evaṁ samassāseyyuṁ: Mā bhavaṁ bhāyi, mā bhavaṁ bhāyi, app-eva nām' etaṁ māluvābījaṁ moro vā gileyya, mago vā khādeyya davaḍāho vā ḍaheyya vanakammikā vā uddhareyyuṁ upacikā vā udrabheyyuṁ, abījaṁ vā pan' assâti. Atha kho taṁ bhikkhave māluvābījaṁ n' eva moro gileyya na mago khādeyya na davaḍāho ḍaheyya na vanakammikā uddhareyyuṁ na upacikā udrabheyyuṁ, bījaṁ pan' assa. Taṁ pāvussakena meghena abhippavaṭṭaṁ samma-d-eva virūheyya, sā 'ssa māluvālatā taruṇā mudukā lomasā vilambinī, sā taṁ sālaṁ upaniseveyya. Atha kho bhikkhave tasmiṁ sāle adhivatthāya devatāya evam-assa: Kiṁ su nāma te bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitiṇavanaspatisu adhivatthā devatā, māluvābīje anāgatabhayaṁ sampassamānā saṅgamma samāgamma evaṁ samassāsesuṁ: mā bhavaṁ bhāyi, mā bhavaṁ bhāyi, app-eva nām' etaṁ māluvābījaṁ moro vā gileyya mago vā khādeyya davaḍāho vā ḍaheyya vanakammikā vā uddhareyyuṁ upacikā vā udrabheyyuṁ, abījaṁ vā pan' assâti; sukho imissā māluvālatāya taruṇāya mudukāya lomasāya vilambiniyā samphasso ti. Sā taṁ sālaṁ anuparihareyya, sā taṁ sālaṁ anuparihaaritvā upari viṭabhiṁ kareyya, upari viṭabhiṁ karitvā oghanaṁ janeyya, oghanaṁ janetvā ye tassa sālassa mahantā mahantā khandhā te padāleyya. Atha kho bhikkhave tasmiṁ sāle adhivatthāya devatāya evam-assa: Idaṁ kho te bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitiṇavanaspatisu adhivatthā devatā, māluvābīje anāgatabhayaṁ sampassamānā saṅgamma samāgamma evaṁ samassāsesuṁ: mā bhavaṁ bhāyi, mā bhavaṁ bhāyi, app-eva nām' etaṁ māluvābījaṁ moro vā gileyya

mago vā khādeyya davaḍāho vā ḍaheyya vanakammikā vā uddhareyyuṁ upacikā vā udraheyyuṁ, abījaṁ vā pan' assâti, yañ-câhaṁ māluvābījahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmîti. Evam-eva kho bhikkhave santi eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi kāmesu doso ti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti, te molibaddhāhi paribbājikāhi paricārenti; te evam-āhaṁsu: Kiṁ su nāma te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam-'āhaṁsu kāmānaṁ pariññaṁ paññāpenti; sukho imissā paribbājikāya taruṇāya mudukāya lomasāya bāhāya samphasso ti te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjitvā kāyassa bhedā parammaraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Te tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Te evam-āhaṁsu: Idaṁ kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam-āhaṁsu kāmānaṁ pariññaṁ paññāpenti, ime hi mayaṁ kāmahetu kāmanidānaṁ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmâti. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko, na abhihaṭaṁ na uddissakaṭaṁ na nimantaṇaṁ sādiyati; so na kumbhīmukhā patigaṇhāti na kaḷopimukhā patigaṇhāti, na eḷakamantaraṁ na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pibati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvīhi pi dattīhi yāpeti — sattahi pi dattīhi yāpeti; ekāhikam-pi āhāraṁ āhāreti, dvīhikam-pi āhāraṁ āhāreti — sattāhikam-pi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikam-pi pariyāyabhattabhojanānuyogam-anuyutto viharati. So sākabhakkho vā

hoti sāmākabhakkho vā hoti nīvārabhakkho vā hoti daddulabhakkho vā hoti haṭabhakkho vā hoti kaṇabhakkho vā hoti ācāmabhakkho vā hoti piññākabhakkho vā hoti tiṇabhakkho vā hoti gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇāni pi dhāreti masāṇāni pi dhāreti chavadussāni pi dhāreti paṁsukūlāni pi dhāreti tirīṭāni pi dhāreti ajināni pi dhāreti aji ıkkhipam-pi dhāreti kusacīram-pi dhāreti vākacīram-pi dhāreti phalakacīram-pi dhāreti kesakambalam-pi dhāreti vālakambalam-pi dhāreti ulūkapakkham-pi dhāreti; kesamassulocako pi hoti kesamassulocanānuyogam-anuyutto, ubbhaṭṭhako pi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭiko pi hoti ukkuṭikappadhānam-anuyutto, kaṇṭakāpassayiko pi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, sāyatatiyakam-pi udakorohaṇānuyogam-anuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam-anuyutto viharati. So kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccupannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco pakatiyā tibbarāgajātiko hoti, so abhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti; pakatiyā tibbadosajātiko hoti, so abhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti; pakatiyā tibbamohajātiko hoti, so abhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. So sahâpi dukkhena sahâpi domanassena assumukho pi rudamāno paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carati. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco pakatiyā na tibbarāgajātiko hoti, so na abhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti; pakatiyā na tibbadosajātiko hoti, so na abhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti; pakatiyā na tibbamohajātiko

hoti, so na abhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. So vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri dhammasamādānānîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

CŪḶADHAMMASAMĀDĀNASUTTAṀ PAÑCAMAṀ

46.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Yebhuyyena bhikkhave sattā evaṁkāmā evaṁchandā evaṁadhippāyā: aho vata aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyeyyuṁ, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍheyyun-ti. Tesaṁ bhikkhave sattānaṁ evaṁkāmānaṁ evaṁchandānaṁ evaṁadhippāyānaṁ aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti. Tatra tumhe bhikkhave kaṁ hetuṁ paccethâti. — Bhagavaṁ-

mūlakā no bhante dhammā Bhagavaṁnettikā Bhagavaṁpaṭisaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantaṁ yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena hi bhikkhave suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, sevitabbe dhamme na jānāti asevitabbe dhamme na jānāti, bhajitabbe dhamme na jānāti abhajitabbe dhamme na jānāti. So sevitabbe dhamme ajānanto asevitabbe dhamme ajānanto, bhajitabbe dhamme ajānanto abhajitabbe dhamme ajānanto, asevitabbe dhamme sevati sevitabbe dhamme na sevati, abhajitabbe dhamme bhajati bhajitabbe dhamme na bhajati. Tassa asevitabbe dhamme sevato sevitabbe dhamme asevato, abhajitabbe dhamme bhajato bhajitabbe dhamme abhajato, aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ aviddasuno. Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, sevitabbe dhamme pajānāti asevitabbe dhamme pajānāti, bhajitabbe dhamme pajānāti abhajitabbe dhamme pajānāti. So sevitabbe dhamme pajānanto asevitabbe dhamme pajānanto, bhajitabbe dhamme pajānanto abhajitabbe dhamme pajānanto, asevitabbe dhamme na sevati sevitabbe dhamme sevati, abhajitabbe dhamme na bhajati bhajitabbe dhamme bhajati. Tassa asevitabbe dhamme asevato sevitabbe dhamme sevato, abhajitabbe dhamme abhajato bhajitabbe dhamme bhajato, aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍhanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ viddasuno.

Cattār' imāni bhikkhave dhammasamādānāni, katamāni cattāri: Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ. Atthi bhikkhave

dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākaṁ.

Tatra bhikkhave yam - idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākaṁ, taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ na - ppajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākan - ti. Taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ appajānanto taṁ sevati, taṁ na parivajjeti; tassa taṁ sevato taṁ aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ, taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ na - ppajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākan - ti. Taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ appajānanto taṁ sevati, taṁ na parivajjeti; tassa taṁ sevato taṁ aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ, taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ na - ppajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākan - ti. Taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ appajānanto taṁ na sevati, taṁ parivajjeti; tassa taṁ asevato taṁ parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākaṁ, taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ na - ppajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākan - ti. Taṁ avidvā avijjāgato yathābhūtaṁ appajānanto taṁ na sevati, taṁ parivajjeti; tassa taṁ asevato taṁ parivajjayato

aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaḍḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ aviddasuno.

Tatra bhikkhave yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ, taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākan-ti. Taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānanto taṁ na sevati, taṁ parivajjeti; tassa taṁ asevato taṁ parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍhanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ viddasuno. Tatra bhikkhave yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ, taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākan-ti. Taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānanto taṁ na sevati, taṁ parivajjeti; tassa taṁ asevato taṁ parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍhanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ viddasuno. Tatra bhikkhave yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ, taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākan-ti. Taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānanto taṁ sevati, taṁ na parivajjeti; tassa taṁ sevato taṁ aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍhanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ viddasuno. Tatra bhikkhave yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ, taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānāti: idaṁ kho dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākan-ti. Taṁ vidvā vijjāgato yathābhūtaṁ pajānanto taṁ sevati, taṁ na parivajjeti; tassa taṁ sevato taṁ aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā abhivaḍḍhanti, taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ bhikkhave hoti yathā taṁ viddasuno.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pāṇātipātī hoti pāṇātipātapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena adinnādāyī hoti adinnādānapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena kāmesu micchācārī hoti kāmesu micchācārapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena musāvādī hoti musāvādapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pisuṇāvāco hoti pisuṇāvācāpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pharusāvāco hoti pharusāvācāpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena samphappalāpī hoti samphappalāpapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena abhijjhālu hoti abhijjhāpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena byāpannacitto hoti byāpādapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena micchādiṭṭhi hoti micchādiṭṭhipaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatim vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco sahâpi sukhena sahâpi somanassena pāṇātipātī hoti pāṇātipātapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena adinnādāyī hoti adinnādānapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena kāmesu micchācārī hoti kāmesu micchācārapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena musāvādī hoti musāvādapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena pisuṇāvāco hoti pisuṇāvācāpaccayā ca

sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena pharusāvāco hoti pharusāvācāpaccayā ça sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena samphappalāpī hoti samphappalāpapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena abhijjhālu hoti abhijjhāpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhen.. sahâpi somanassena byāpannacitto hoti byāpādapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena micchādiṭṭhi hoti micchādiṭṭhipaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pāṇātipātā paṭivirato hoti pāṇātipātā veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. sahâpi dukkhena sahâpi domanassena adinnādānā paṭivirato hoti adinnādānā veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena kāmesu micchācārā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena musāvādā paṭivirato hoti musāvādā veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti pisuṇāya vācāya veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena pharusāya vācāya paṭivirato hoti pharusāya vācāya veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena samphappalāpā paṭivirato hoti samphappalāpā veramaṇīpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena anabhijjhālu hoti anabhijjhāpaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi dukkhena sahâpi domanassena abyāpannacitto hoti abyāpādapaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi

dukkhena sahâpi domanassena sammādiṭṭhi hoti sammādiṭṭhipaccayā ca dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ: Idha bhikkhave ekacco sahâpi sukhena sahâpi somanassena pāṇātipātā paṭivirato hoti pāṇātipātā veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena adinnādānā paṭivirato hoti adinnādānā veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena kāmesu micchācārā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena musāvādā paṭivirato hoti musāvādā veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena pisuṇāya vācāya pativirato hoti pisuṇāya vācāya veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena pharusāya vācāya paṭivirato hoti pharusāya vācāya veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena samphappalāpā paṭivirato hoti samphappalāpā veramaṇīpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena anabhijjhālu hoti anabhijjhāpaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena abyāpannacitto hoti abyāpādapaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, sahâpi sukhena sahâpi somanassena sammādiṭṭhi hoti sammādiṭṭhipaccayā ca sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggaṁ lokaṁ upapajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri dhammasamādānāni.

Seyyathā pi bhikkhave tittakālābu visena saṁsaṭṭho, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo, sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam-enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: Ambho purisa, ayaṁ tittakālābu visena saṁsaṭṭho, sace ākaṅkhasi pipa,

tassa te pipato c' eva na-cchādessati vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana maraṇaṁ vā nigacchasi maraṇamattaṁ vā dukkhan-ti. So taṁ apaṭisaṅkhāya pipeyya, nappaṭinissajeyya; tassa taṁ pipato c' eva na-cchādeyya vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Tathūpamâhaṁ bhikkhave imaṁ dhammasamādānaṁ vadāmi yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave āpānīyakaṁso vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno, so ca kho visena saṁsaṭṭho, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo, sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam-enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: Ambho purisa, ayaṁ āpānīyakaṁso vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno, so ca kho visena saṁsaṭṭho, sace ākaṅkhasi pipa, tassa te pipato hi kho chādessati vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana maraṇaṁ vā nigacchasi maraṇamattaṁ vā dukkhan-ti. So taṁ apaṭisaṅkhāya pipeyya, nappaṭinissajeyya; tassa taṁ pipato hi kho chādeyya vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Tathūpamâhaṁ bhikkhave imaṁ dhammasamādānaṁ vadāmi yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave pūtimuttaṁ nānābhesajjehi saṁsaṭṭhaṁ, atha puriso āgaccheyya paṇḍurogī, tam-enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: Ambho purisa, idaṁ pūtimuttaṁ nānābhesajjehi saṁsaṭṭhaṁ, sace ākaṅkhasi pipa, tassa te pipato hi kho na-cchādessati vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī bhavissasîti. So taṁ paṭisaṅkhāya pipeyya, nappaṭinissajeyya; tassa taṁ pipato hi kho na-cchādeyya vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī assa. Tathūpamâhaṁ bhikkhave imaṁ dhammasamādānaṁ vadāmi yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ.

Seyyathā pi bhikkhave dadhiñ-ca madhuñ-ca sappiñ-ca phāṇitañ-ca ekajjhaṁ saṁsaṭṭhaṁ, atha puriso āgaccheyya lohitapakkhandiko, tam-enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: Ambho purisa

idaṁ daḍhiñ-ca madhuñ-ca sappiñ-ca phāṇitañ-ca ekajjhaṁ saṁsaṭṭhaṁ, sace ākaṅkhasi pipa, tassa te pipato c' eva chādessati vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī bhavissasîti. So taṁ paṭisaṅkhāya pipeyya, nappaṭinissajeyya; tassa taṁ pipato c' eva chādeyya vaṇṇena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī assa. Tathūpamâhaṁ bhikkhave imaṁ dhammasamādānaṁ vadāmi yamidaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañ-c' eva āyatiñca sukhavipākaṁ. Seyyathā pi bhikkhave vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve ādicco nabhaṁ abbhussakkamāno sabbaṁ ākāsagataṁ tamagataṁ abhivihacca bhāsati ca tapati ca virocati ca, evam-eva kho bhikkhave yam-idaṁ dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañc' eva āyatiñ-ca sukhavipākaṁ tad-aññe puthusamaṇabrāhmaṇā(naṁ) parappavāde abhivihacca bhāsati ca tapati ca virocati câti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀDHAMMASAMĀDĀNASUTTAM CHAṬṬHAM.

47.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Vīmaṁsakena bhikkhave bhikkhunā parassa cetopariyāyaṁ ājānantena Tathāgate samannesanā kātabbā, sammāsambuddho vā no vā iti viññāṇāyâti. — Bhagavaṁmūlakā no bhante dhammā Bhagavaṁnettikā Bhagavaṁpaṭisaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantaṁ yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena hi bhikkhave suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha,

bhāsissāmîti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Vīmaṁsakena bhikkhave bhikkhunā parassa cetopariyāyaṁ ājānantena dvīsu dhammesu Tathāgato samannesitabbo, cakkhusotaviññeyyesu dhammesu: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti. Yato naṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti, tato naṁ uttariṁ samannesati: ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti. Yato naṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti, tato naṁ uttariṁ samannesati: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti te Tathāgatassâti. Yato naṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti te Tathāgatassâti, tato naṁ uttariṁ samannesati: dīgharattaṁ samāpanno ayam-āyasmā imaṁ kusalaṁ dhammaṁ udāhu ittarasamāpanno ti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: dīgharattaṁ samāpanno ayam-āyasmā imaṁ kusalaṁ dhammaṁ, nâyam-āyasmā ittarasamāpanno ti. Yato naṁ samannesamāno evaṁ jānāti: dīgharattaṁ samāpanno ayam-āyasmā imaṁ kusalaṁ dhammaṁ, nâyam-āyasmā ittarasamāpanno ti, tato naṁ uttariṁ samannesati: ñattajjhāpanno ayam-āyasmā bhikkhu yasam-patto, saṁvijjant' assa idh' ekacce ādīnavā ti. Na tāva bhikkhave bhikkhuno idh' ekacce ādīnavā saṁvijjanti yāva na ñattajjhāpanno hoti yasam-patto. Yato ca kho bhikkhave bhikkhu ñattajjhāpanno hoti yasam-patto ath' assa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjanti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ñattajjhāpanno ayam-āyasmā bhikkhu yasam-patto, nâssa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjantîti. Yato naṁ samannesamāno evaṁ jānāti: ñattajjhāpanno

ayam-āyasmā bhikkhu yasam-patto, nâssa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjantîti, tato naṁ uttariṁ samannesati: abhayūparato ayam-āyasmā, nâyam-āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassâti. Tam-enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: abhayūparato ayam-āyasmā, nâyam-āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassâti. Tañ-ce bhikkhave bhikkhuṁ pare evaṁ puccheyyuṁ: Ke pan' āyasmato ākārā ke anvayā yen' āyasmā evaṁ vadesi: abhayūparato ayam-āyasmā, nâyam-āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassâti, sammā byākaramāno bhikkhave bhikkhu evaṁ byākareyya: Tathā hi pana ayam-āyasmā saṅghe vā viharanto eko vā viharanto ye ca tattha sugatā ye ca tattha duggatā ye ca tattha gaṇam-anusāsanti ye ca idh' ekacce āmisesu sandissanti ye ca idh' ekacce āmisena anupalittā, nâyam-āyasmā taṁ tena avajānāti; sammukhā kho pana mêtaṁ Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ: Abhayūparato 'ham-asmi, nâham-asmi bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevāmi khayā rāgassâti.

Tatra bhikkhave Tathāgato va uttariṁ paṭipucchitabbo: Ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evaṁ byākareyya: Ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti. Ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evaṁ byākareyya: Ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantîti. Ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evaṁ byākareyya: Ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti te Tathāgatassa; etapatho 'ham-asmi etagocaro, no ca tena tammayo ti. Evaṁvādiṁ kho bhikkhave satthāraṁ arahati sāvako upasaṅkamituṁ dhammasavanāya, tassa satthā dhammaṁ deseti uttaruttariṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno satthā dhammaṁ deseti uttaruttariṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ, tathā tathā so tasmiṁ dhamme abhiññāya idh' ekaccaṁ dhammaṁ

dhammesu niṭṭhaṁ gacchati, satthari pasīdati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Tañ-ce bhikkhave bhikkhuṁ pare evaṁ puccheyyuṁ: Ke pan' āyasmato ākārā ke 'anvayā yen' āyasmā evaṁ vadesi: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti, sammā byākaramāno bhikkhave bhikkhu evaṁ byākareyya. Idhâhaṁ āvuso yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁ dhammasavanāya, tassa me Bhagavā dhammaṁ deseti uttaruttariṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ. Yathā yathā me āvuso Bhagavā dhammaṁ deseti uttaruttariṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ, tathā tathā 'haṁ tasmiṁ dhamme abhiññāya idh' ekaccaṁ dhammaṁ dhammesu niṭṭham-agamaṁ, satthari pasīdiṁ: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

Yassa kassaci bhikkhave imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi Tathāgate saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā, ayaṁ vuccati bhikkhave ākāravatī saddhā dassanamūlikā daḷhā, asaṁhāriyā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā Mārena vā Brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Evaṁ kho bhikkhave Tathāgate dhammasamannesanā hoti, evañ-ca pana Tathāgato dhammatā susamanniṭṭho hotîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

VĪMAMSAKASUTTAM SATTAMAM.

48.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Kosambiyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti; te na c' eva aññamaññaṁ saññāpenti na ca saññattiṁ upenti, na ca aññamaññaṁ nijjhāpenti na ca nijjhattiṁ upenti. Atha kho

aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etad-avoca: Idha bhante Kosambiyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti; te na c' eva aññamaññaṁ saññāpenti na ca saññattiṁ upenti, na ca aññamaññaṁ nijjhāpenti na ca nijjhattiṁ upentîti. Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi: Ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena te bhikkhū āmantehi: satthâyasmante āmantetîti. Evam-bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-avoca: Satthâyasmante āmantetîti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etad-avoca: Saccaṁ kira tumhe bhikkhave bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharatha; te na c' eva aññamaññaṁ saññāpetha na ca saññattiṁ upetha, na ca aññamaññaṁ nijjhāpetha na ca nijjhattiṁ upethâti. — Evaṁ-bhante. — Taṁ kim-maññatha bhikkhave: yasmiṁ tumhe samaye bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharatha, api nu tumhākaṁ tasmiṁ samaye mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho câti. — No h' etam-bhante. — Iti kira bhikkhave yasmiṁ tumhe samaye bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharatha, n' eva tumhākaṁ tasmiṁ samaye mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, na mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, na mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca. Atha kiñ-carahi tumhe moghapurisā kiṁ jānantā kiṁ passantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā añña-

maññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharatha; te na c' eva añña-maññaṁ saññāpetha na ca saññattiṁ upetha, na ca añña-maññaṁ nijjhāpetha na ca nijjhattiṁ upetha. Taṁ hi tumhākaṁ moghapurisā bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Cha h' ime bhik-khave dhammā sārāṇīyā piyakaraṇā garukaraṇā saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattanti, katame cha: Idha bhikkhave bhikkhuno mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca. Ayam-pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmag-giyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhik-khuno mettaṁ vacīkammaṁ p. h. ... raho ca. Ayam-pi dhammo ... ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ bhik-khave bhikkhuno mettaṁ manokammaṁ p. h. ... raho ca. Ayam-pi dhammo ... ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā, antamaso pattapariyāpannamattam-pi, tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇa-bhogī. Ayam-pi dhammo... ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam-pi dhammo ... ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ bhikkhave bhikkhu yā 'yaṁ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam-pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅga-hāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Ime kho bhikkhave cha sārāṇīyā dhammā piyakaraṇā garukaraṇā saṅga-hāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattanti. Imesaṁ kho bhikkhave channaṁ sārāṇīyānaṁ dhammānaṁ etaṁ aggaṁ etaṁ saṅgāhikaṁ etaṁ saṅghātanikaṁ yadidaṁ yā 'yaṁ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya. Seyyathā pi bhikkhave kūṭāgārassa etaṁ aggaṁ etaṁ saṅgāhi-kaṁ etaṁ saṅghātanikaṁ yadidaṁ kūṭaṁ, evam-eva kho

bhikkhave imesaṁ channaṁ sārāṇīyānaṁ dhammānaṁ —pe— sammādukkhakkhayāya.

Kathañ-ca bhikkhave yā 'yaṁ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya: Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati: Atthi nu kho me taṁ pariyuṭṭhānaṁ ajjhattaṁ appahīnaṁ yenâhaṁ pariyuṭṭhānena pariyuṭṭhitacitto yathābhūtaṁ na jāneyyaṁ na passeyyan-ti. Sace bhikkhave bhikkhu kāmarāgapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu byāpādapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto'va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu thīnamiddhapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu uddhaccakukkuccapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu vicikicchāpariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti Sace bhikkhave bhikkhu idhalokacintāya pasuto hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu paralokacintāya pasuto hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu bhaṇḍanajāto kalahajāto vivādāpanno mukhasattīhi vitudanto viharati pariyuṭṭhitacitto va hoti. So evaṁ pajānāti: Na-tthi kho me taṁ pariyuṭṭhānaṁ ajjhattaṁ appahīnaṁ yenâhaṁ pariyuṭṭhānena pariyuṭṭhitacitto yathābhūtaṁ na jāneyyaṁ na passeyyaṁ, suppaṇihitaṁ me mānasaṁ saccānaṁ bodhāyâti. Idam-assa paṭhamaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Imaṁ nu kho ahaṁ diṭṭhiṁ āsevanto bhāvento bahulīkaronto labhāmi paccattaṁ samathaṁ, labhāmi paccattaṁ nibbutin-ti. So evaṁ pajānāti: Imaṁ kho ahaṁ diṭṭhiṁ āsevanto bhāvento bahulīkaronto labhāmi paccattaṁ samathaṁ, labhāmi paccattaṁ nibbutin-ti. Idam-assa dutiyaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāyâhaṁ diṭṭhiyā samannāgato atthi nu kho ito bahiddhā añño samaṇo vā brāhmaṇo vā tathārūpāya diṭṭhiyā samannāgato ti. So evaṁ pajānāti: Yathārūpāyâhaṁ diṭṭhiyā samannāgato na-tthi ito bahiddhā añño samaṇo vā brāhmaṇo

vā tathārūpāya diṭṭhiyā samannāgato ti. Idam-assa tatiyaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Kathaṁ-rūpāya ca bhikkhave dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Dhammatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa: kiñcāpi tathārūpiṁ āpattiṁ āpajjati yathārūpāya āpattiyā vuṭṭhānaṁ paññāyati, atha kho naṁ khippam-eva satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu deseti vivarati uttānī-karoti, desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjati. Seyyathā pi bhikkhave daharo kumāro mando uttānaseyyako hatthena vā pādena vā aṅgāraṁ akkamitvā khippam-eva paṭisaṁharati, evam-eva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa — pe — saṁvaraṁ āpajjati. So evaṁ pajānāti: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Idam-assa catutthaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Kathaṁ-rūpāya ca bhikkhave dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Dhammatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa: kiñcāpi yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni tattha ussukkaṁ āpanno hoti, atha khvāssa tibbāpekhā hoti adhisīlasikkhāya adhicittasikkhāya adhipaññā-sikkhāya. Seyyathā pi bhikkhave gāvī taruṇavacchā thamban-ca ālumpati vacchakañ-ca apavīṇati, evam-eva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa —pe— adhipaññāsikkhāya. So evaṁ pajānāti: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Idam-assa pañcamaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Kathaṁrūpāya ca bhikkhave balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Balatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa yaṁ Tathāgatappavedite dhammavinaye desiyamāne aṭṭhikatvā manasikatvā sabbacetaso samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇāti. So evaṁ pajānāti: Yathārūpāya balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Idam-assa chaṭṭhaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Puna ca paraṁ bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Kathaṁrūpāya ca bhikkhave balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Balatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa yaṁ Tathāgatappavedite dhammavinaye desiyamāne labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ. So evaṁ pajānāti: Yathārūpāya balatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham-pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Idam-assa sattamaṁ ñāṇaṁ adhigataṁ hoti ariyaṁ lokuttaraṁ asādhāraṇaṁ puthujjanehi.

Evaṁ sattaṅgasamannāgatassa kho bhikkhave ariyasāvakassa dhammatā susamanniṭṭhā hoti sotāpattiphalasacchikiriyāya. Evaṁ sattaṅgasamannāgato kho bhikkhave ariyasāvako sotāpattiphalasamannāgato hotîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

KOSAMBIYASUTTAM ATTHAMAM

49.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Ekam-idâhaṁ bhikkhave samayaṁ Ukkaṭṭhāyaṁ viharāmi Subhagavane sālarājamūle. Tena kho pana bhikkhave samayena Bakassa brahmuno evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Idaṁ niccaṁ idaṁ dhuvaṁ idaṁ sassataṁ idaṁ kevalaṁ idaṁ acavanadhammaṁ, idaṁ hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, ito ca pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ na-tthîti. Atha khvāhaṁ bhikkhave Bakassa brahmuno cetasā cetoparivitakkam-aññāya seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya evam-evaṁ Ukkaṭṭhāyaṁ Subhagavane sālarājamūle antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosiṁ. Addasā kho maṁ bhikkhave Bako brahmā dūrato va āgacchantaṁ, disvāna maṁ etad-avoca: Ehi kho mārisa, sāgataṁ mārisa, cirassaṁ kho mārisa imaṁ pariyāyam-akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya. Idaṁ hi mārisa niccaṁ idaṁ dhuvaṁ idaṁ sassataṁ idaṁ kevalaṁ idaṁ acavanadhammaṁ, idaṁ hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, ito ca pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ na-tthîti. Evaṁ vutte aham-bhikkhave Bakaṁ brahmānaṁ etad-avocaṁ: Avijjāgato vata bho Bako brahmā, avijjāgato vata bho Bako brahmā, yatra hi nāma aniccaṁ yeva samānaṁ niccan-ti vakkhati, addhuvaṁ yeva samānaṁ dhuvan-ti vakkhati, asassataṁ yeva samānaṁ sassatan-ti vakkhati, akevalaṁ yeva samānaṁ kevalan-ti vakkhati, cavanadhammaṁ yeva samānaṁ acavanadhamman-ti vakkhati, yattha ca pana jāyati ca jīyati ca mīyati ca cavati ca upapajjati ca taṁ tathā vakkhati: idaṁ hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjatîti, santañ-ca pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ: na-tth' aññaṁ uttariṁ nissaraṇan-ti vakkhatîti.

Atha kho bhikkhave Māro pāpimā aññataraṁ Brahmapārisajjaṁ anvāvisitvā maṁ etad-avoca: Bhikkhu bhikkhu, mêtam-āsado, mêtam-āsado, eso hi bhikkhu brahmā Mahā-

brahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sañjitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ. Ahesuṁ kho bhikkhu tayā pubbe samaṇabrāhmaṇā lokasmiṁ paṭhavīgarahakā paṭhavījigucchakā, āpagarahakā āpajigucchakā, tejagarahakā tejajigucchakā, vāyagarahakā vāyajigucchakā, bhūtagarahakā bhūtajigucchakā, devagarahakā devajigucchakā, Pajāpatigarahakā Pajāpatijigucchakā, Brahmagarahakā Brahmajigucchakā, te kāyassa bhedā pāṇupacchedā hīne kāye patiṭṭhitā. Ahesuṁ pana bhikkhu tayā pubbe samaṇabrāhmaṇā lokasmiṁ paṭhavīpasaṁsakā paṭhavābhinandino, āpapasaṁsakā āpābhinandino, tejapasaṁsakā tejābhinandino, vāyapasaṁsakā vāyābhinandino, bhūtapasaṁsakā bhūtābhinandino, devapasaṁsakā devābhinandino, Pajāpatipasaṁsakā Pajāpatābhinandino, Brahmapasaṁsakā Brahmābhinandino, te kāyassa bhedā pāṇupacchedā paṇīte kāye patiṭṭhitā. Tan-tâhaṁ bhikkhu evaṁ vadāmi: Iṅgha tvaṁ mārisa yad-eva te Brahmā āha tad-eva tvaṁ karohi, mā tvaṁ Brahmuno vacanaṁ upātivattittho. Sace kho tvaṁ bhikkhu Brahmuno vacanaṁ upātivattissasi, seyyathā pi nāma puriso siriṁ āgacchantiṁ daṇḍena paṭippaṇāmeyya, seyyathā pi vā pana bhikkhu puriso narakappapāte papatanto hatthehi ca pādehi ca paṭhaviṁ virāgeyya, evaṁsampadam-idaṁ bhikkhu tuyhaṁ bhavissati. Iṅgha tvaṁ mārisa yad-eva te Brahmā āha tad-eva tvaṁ karohi, mā tvaṁ Brahmuno vacanaṁ upātivattittho. Nanu tvaṁ bhikkhu passasi brahmiṁ parisaṁ sannisinnan-ti. Iti kho maṁ bhikkhave Māro pāpimā brahmiṁ parisaṁ upanesi. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Māraṁ pāpimantaṁ etad-avocaṁ: Jānāmi kho tâhaṁ pāpima, mā tvaṁ maññittho: na maṁ jānātîti. Māro tvam-asi pāpima, yo c' eva pāpima Brahmā yā ca Brahmaparisā ye ca Brahmapārisajjā sabbe va tava hatthagatā, sabbe va tava vasagatā. Tuyhaṁ hi pāpima evaṁ hoti: Eso pi me assa hatthagato, eso pi me assa vasagato ti. Ahaṁ kho pana pāpima n' eva tava hatthagato, n' eva tava vasagato ti.

Evaṁ vutte bhikkhave Bako brahmā maṁ etad-avoca: Ahaṁ hi mārisa niccaṁ yeva samānaṁ niccan-ti vadāmi,

dhuvaṁ yeva samānaṁ dhuvan-ti vadāmi, sassataṁ yeva samānaṁ sassatan-ti vadāmi, kevalaṁ yeva samānaṁ kevalan-ti vadāmi, acavanadhammaṁ yeva samānaṁ acavanadhamman-ti vadāmi, yattha ca pana na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati tad-evâhaṁ vadāmi: idaṁ hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, asantañ-ca pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ: na-tth' aññaṁ uttariṁ nissaraṇan-ti vadāmi. Ahesuṁ kho bhikkhu tayā pubbe samaṇabrāhmaṇā lokasmiṁ, yāvatakaṁ tuyhaṁ kasiṇaṁ āyu tāvatakaṁ tesaṁ tapokammam-eva ahosi, te kho evaṁ jāneyyuṁ: santaṁ vā aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ: atth' aññaṁ uttariṁ nissaraṇan-ti, asantaṁ vā aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ: na-tth' aññaṁ uttariṁ nissaraṇan-ti. Tan-tâhaṁ bhikkhu evaṁ vadāmi: Na c' ev' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ dakkhissasi, yāvad-eva ca pana kilamathassa vighātassa bhāgī bhavissasi. Sace kho tvaṁ bhikkhu paṭhaviṁ ajjhosissasi opasāyiko me bhavissasi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo, sace āpaṁ—tejaṁ—vāyaṁ—bhūte—deve—Pajāpatiṁ—Brahmaṁ ajjhosissasi opasāyiko me bhavissasi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo ti.—Aham-pi kho etaṁ Brahme jānāmi: sace paṭhaviṁ ajjhosissāmi opasāyiko te bhavissāmi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo, sace āpaṁ—tejaṁ—vāyaṁ—bhūte—deve—Pajāpatiṁ—Brahmaṁ ajjhosissāmi opasāyiko te bhavissāmi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo. Api ca te ahaṁ Brahme gatiñ-ca pajānāmi jutiñ-ca pajānāmi: evaṁ mahiddhiko Bako brahmā, evaṁ mahānubhāvo Bako brahmā, evaṁ mahesakkho Bako brahmā ti.—Yathākathaṁ pana me tvaṁ mārisa gatiñ-ca pajānāsi jutiñ-ca pajānāsi: evaṁ mahiddhiko Bako brahmā, evaṁ mahānubhāvo Bako brahmā, evaṁ mahesakkho Bako brahmā ti.—

> Yāvatā candimasuriyā pariharanti disā bhanti virocanā
> tāva sahassadhā loko, ettha te vattatī vaso.
> Paroparañ-ca jānāsi atho rāgavirāginaṁ,
> itthabhāvaññathābhāvaṁ sattānaṁ āgatiṁ gatin-ti.

Evaṁ kho te ahaṁ Brahme gatiñ-ca pajānāmi jutiñ-ca pajānāmi: evaṁ mahiddhiko Bako brahmā, evaṁ mahānubhāvo

Bako brahmā, evaṁ mahesakkho Bako brahmā ti. Atthi kho Brahme aññe tayo kāyā, tattha tvaṁ na jānāsi na passasi, tyāhaṁ jānāmi passāmi. Atthi kho Brahme Ābhassarā nāma kāyo yato tvaṁ cuto idhûpapanno, tassa te aticiranivāsena sā sati muṭṭhā, tena taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tam - ahaṁ jānāmi passāmi. Evam - pi kho ahaṁ Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyaṁ, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Atthi kho Brahme Subhakiṇṇā nāma kāyo—Vehapphalā nāma kāyo, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tam - ahaṁ jānāmi passāmi. Evam - pi kho ahaṁ Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyaṁ, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Paṭhaviṁ kho ahaṁ Brahme paṭhavito abhiññāya yāvatā paṭhaviyā paṭhavattena ananubhūtaṁ tad - abhiññāya paṭhavī nâhosi, paṭhaviyā nâhosi, paṭhavito nâhosi, paṭhavī me ti nâhosi, paṭhaviṁ nâbhivadiṁ. Evam - pi kho ahaṁ Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyaṁ, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Āpaṁ kho ahaṁ Brahme—tejaṁ kho ahaṁ Brahme—vāyaṁ kho ahaṁ Brahme—bhūte kho ahaṁ Brahme—deve kho ahaṁ Brahme—Pajāpatiṁ kho ahaṁ Brahme—Brahmaṁ kho ahaṁ Brahme—Ābhassare kho ahaṁ Brahme—Subhakiṇṇe kho ahaṁ Brahme—Vehapphale kho ahaṁ Brahme—Abhibhuṁ kho ahaṁ Brahme—sabbaṁ kho ahaṁ Brahme sabbato abhiññāya yāvatā sabbassa sabbattena ananubhūtaṁ tad - abhiññāya sabbaṁ nâhosi, sabbasmiṁ nâhosi, sabbato nâhosi, sabbam - me ti nâhosi, sabbaṁ nâbhivadiṁ. Evam - pi kho ahaṁ Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyaṁ, atha kho aham - eva tayā bhiyyo ti. — Sace kho te mārisa sabbassa sabbattena ananubhūtaṁ, mā h' eva te rittakam - eva ahosi tucchakam - eva ahosi. Viññāṇaṁ anidassanaṁ anantaṁ sabbatopabhaṁ, taṁ paṭhaviyā paṭhavattena ananubhūtaṁ, āpassa āpattena ananubhūtaṁ, tejassa tejattena ananubhūtaṁ, vāyassa vāyattena ananubhūtaṁ, bhūtānaṁ bhūtattena ananubhūtaṁ, devānaṁ devattena ananubhūtaṁ, Pajāpatissa Pajāpatattena ananubhūtaṁ, brahmānaṁ brahmattena ananubhūtaṁ, Ābhassarānaṁ Ābhassarattena ananubhūtaṁ, Subhakiṇṇānaṁ Subhakiṇṇattena ananubhūtaṁ, Vehapphalānaṁ Vehapphalat-

tena ananubhūtaṁ, Abhibhussa Abhibhattena ananubhūtaṁ, sabbassa sabbattena ananubhūtaṁ. Handa ca hi te mārisa antaradhāyāmîti. — Handa ca hi me tvaṁ Brahme antaradhāyassu sace visahasîti. Atha kho bhikkhave Bako brahmā: antaradhāyissāmi samaṇassa Gotamassa, antaradhāyissāmi samaṇassa Gotamassâti n' eva-ssu me sakkoti antaradhāyituṁ. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Bakaṁ brahmānaṁ etad-vocaṁ: Handa ca hi te Brahme antaradhāyāmîti. — Handa ca hi me tvaṁ mārisa antaradhāyassu sace visahasîti. Atha khvāhaṁ bhikkhave tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsiṁ: ettāvatā Brahmā ca Brahmaparisā ca Brahmapārisajjā ca saddañ-ca me sossanti na ca maṁ dakkhintîti antarahito imaṁ gāthaṁ abhāsiṁ:

Bhave vâhaṁ bhayaṁ disvā bhavañ-ca vibhavesinaṁ
bhavaṁ nâbhivadiṁ kañci nandiñ-ca na upādiyin-ti.

Atha kho bhikkhave Brahmā ca Brahmaparisā ca Brahmapārisajjā ca acchariyabbhutacittajātā ahesuṁ: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho samaṇassa Gotamassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, na vata no ito pubbe diṭṭho vā suto vā añño samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ mahiddhiko evaṁ mahānubhāvo yathā 'yaṁ samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito. Bhavarāmāya vata bho pajāya bhavaratāya bhavasammuditāya samūlaṁ bhavaṁ udabbahîti.

Atha kho bhikkhave Māro pāpimā aññataraṁ Brahmapārisajjaṁ anvāvisitvā maṁ etad-avoca: Sace kho tvaṁ mārisa evaṁ jānāsi, sace tvaṁ evam-anubuddho, mā sāvake upanesi mā pabbajite, mā sāvakānaṁ dhammaṁ desesi mā pabbajitānaṁ, mā sāvakesu gedhim-akāsi mā pabbajitesu. Ahesuṁ kho bhikkhu tayā pubbe samaṇabrāhmaṇā lokasmiṁ arahanto sammāsambuddhā paṭijānamānā, te sāvake upanesuṁ pabbajite, sāvakānaṁ dhammaṁ desesuṁ pabbajitānaṁ, sāvakesu gedhim-akaṁsu pabbajitesu. Te sāvake upanetvā pabbajite, sāvakānaṁ dhammaṁ desetvā pabbajitānaṁ, sāvakesu gedhikatacittā pabbajitesu, kāyassa bhedā pāṇupacchedā hīne kāye patiṭṭhitā. Ahesuṁ pana bhikkhu tayā pubbe samaṇabrāhmaṇā lokasmiṁ arahanto sammāsambuddhā

paṭijānamānā, te na sāvake upanesuṁ na pabbajite, na sāvakānaṁ dhammaṁ desesuṁ na pabbajitānaṁ, na sāvakesu gedhim - akaṁsu na pabbajitesu. Te na sāvake upanetvā na pabbajite, na sāvakānaṁ dhammaṁ desetvā na pabbajitānaṁ, na sāvakesu gedhikatacittā na pabbajitesu, kāyassa bhedā pāṇupacchedā paṇīte kāye patiṭṭhitā. Tan - tâhaṁ bhikkhu evaṁ vadāmi: Iṅgha tvaṁ mārisa appossukko diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharassu, anakkhātaṁ kusalaṁ hi mārisa, mā paraṁ ovadāhîti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Māraṁ pāpimantaṁ etad-avocaṁ: Jānāmi kho tâhaṁ pāpima, mā tvaṁ maññittho: na maṁ jānātîti, Māro tvam-asi pāpima, na maṁ tvaṁ pāpima hitānukampī evaṁ vadesi, ahitānukampī maṁ tvaṁ pāpima evaṁ vadesi, tuyhaṁ hi pāpima evaṁ hoti: yesaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ desissati te me visayaṁ upātivattissantîti. Asammāsambuddhā ca pana te pāpima samaṇabrāhmaṇā samānā: sammāsambuddh' amhâti paṭijāniṁsu. Ahaṁ kho pana pāpima sammāsambuddho va samāno: sammāsambuddho 'mhîti paṭijānāmi. Desento pi hi pāpima Tathāgato sāvakānaṁ dhammaṁ tādiso va, adesento pi hi pāpima Tathāgato sāvakānaṁ dhammaṁ tādiso va; upanento pi hi pāpima Tathāgato sāvake tādiso va, anupanento pi hi pāpima Tathāgato sāvake tādiso va; taṁ kissa hetu: Tathāgatassa pāpima ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā te pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Seyyathā pi pāpima tālo matthakācchinno abhabbo puna virūḷhiyā, evam - eva kho pāpima Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā te pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā ti.

Itih' idaṁ Mārassa ca anālapanatāya Brahmuno ca abhinimantanatāya tasmā imassa veyyākaraṇassa Brahmanimantaṇikan - t' eva adhivacanan - ti.

BRAHMANIMANTAṆIKASUTTAṀ NAVAMAṀ.

50.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahāmoggallāno Bhaggesu viharati Suṁsumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Tena kho pana samayena āyasmā Mahāmoggallāno abbhokāse caṅkamati. Tena kho pana samayena Māro pāpimā āyasmato Mahāmoggallānassa kucchigato hoti koṭṭham-anupaviṭṭho. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad-ahosi: Kin-nu kho me kucchi garugaru viya māsācitaṁ maññe ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho āyasmā Mahāmoggallāno paccattaṁ yoniso manasikāsi. Addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno Māraṁ pāpimantaṁ kucchigataṁ koṭṭham-anupaviṭṭhaṁ, disvāna Māraṁ pāpimantaṁ etad-avoca: Nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgataṁ vihesesi mā Tathāgatasāvakaṁ, mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti. Atha kho Mārassa pāpimato etad-ahosi: Ajānam-eva kho maṁ ayaṁ samaṇo apassaṁ evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgataṁ vihesesi mā Tathāgatasāvakaṁ, mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti. Yo pi 'ssa so satthā so pi maṁ n' eva khippaṁ jāneyya, kuto pana maṁ ayaṁ sāvako jānissatîti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno Māraṁ pāpimantaṁ etad-avoca: Evam-pi kho tâhaṁ pāpima jānāmi, mā tvaṁ maññittho: na maṁ jānātîti, Māro tvam-asi pāpima. Tuyhaṁ hi pāpima evaṁ hoti: ajānam-eva kho maṁ ayaṁ samaṇo apassaṁ evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgataṁ vihesesi mā Tathāgatasāvakaṁ, mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti; yo pi 'ssa so satthā so pi maṁ n' eva khippaṁ jāneyya, kuto pana maṁ ayaṁ sāvako jānissatîti. Atha kho Mārassa pāpimato etad-ahosi: Jānam-eva kho maṁ ayaṁ samaṇo passaṁ evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgataṁ vihesesi mā Tathāgatasāvakaṁ, mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyâti. Atha kho Māro pāpimā

āyasmato Mahāmoggallānassa mukhato uggantvā paccaggaḷe aṭṭhāsi.

Addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno Māraṁ pāpimantaṁ paccaggaḷe ṭhitaṁ, disvāna Māraṁ pāpimantaṁ etad-avoca: Ettha pi kho tâhaṁ pāpima passāmi, mā tvaṁ maññittho: na maṁ passatîti, eso tvaṁ pāpima paccaggaḷe ṭhito. Bhūtapubbâhaṁ pāpima Dūsī nāma māro ahosiṁ, tassa me Kāḷī nāma bhaginī, tassā tvaṁ putto, so me tvaṁ bhāgineyyo hosi. Tena kho pana pāpima samayena Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho loke uppanno hoti. Kakusandhassa kho pana pāpima bhagavato arahato sammāsambuddhassa Vidhura-Sañjīvaṁ nāma sāvakayugaṁ ahosi aggaṁ bhaddayugaṁ. Yāvatā kho pana pāpima Kakusandhassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa sāvakā nâssu 'dha koci āyasmatā Vidhurena samasamo hoti yadidaṁ dhammadesanāya. Iminā kho etaṁ pāpima pariyāyena āyasmato Vidhurassa Vidhuro Vidhuro t' eva samaññā udapādi. Āyasmā pana pāpima Sañjīvo araññagato pi rukkhamūlagato pi suññāgāragato pi appakasiren' eva saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjati. Bhūtapubbaṁ pāpima āyasmā Sañjīvo aññatarasmiṁ rukkhamūle saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno nisinno hoti. Addasāsuṁ kho pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino āyasmantaṁ Sañjīvaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle saññāvedayitanirodhaṁ samāpannaṁ nisinnaṁ, disvāna nesaṁ etad-ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, ayaṁ samaṇo nisinnako va kālakato, handa naṁ dahāmâti. Atha kho te pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino tiṇañ-ca kaṭṭhañ-ca gomayañ-ca saṁkaḍḍhitvā āyasmato Sañjīvassa kāye upacinitvā aggiṁ datvā pakkamiṁsu. Atha kho pāpima āyasmā Sañjīvo tassā rattiyā accayena tāya samāpattiyā vuṭṭhahitvā cīvarāni papphoṭetvā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya gāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasāsuṁ kho te pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino āyasmantaṁ Sañjīvaṁ piṇḍāya carantaṁ, disvāna nesaṁ etad-ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, ayaṁ samaṇo nisinnako va kālakato, svāyaṁ patisañjīvito

ti. Iminā kho etaṁ pāpima pariyāyena āyasmato Sañjīvassa Sañjīvo Sañjīvo t' eva samaññā udapādi.

Atha kho pāpima Dūsissa mārassa etad-ahosi: Imesaṁ kho ahaṁ bhikkhūnaṁ sīlavantānaṁ kalyāṇadhammānaṁ n' eva jānāmi āgatiṁ vā gatiṁ vā, yan-nūnâhaṁ brāhmaṇagahapatike anvāviseyyaṁ: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosatha paribhāsatha rosetha vihesetha, appeva nāma tumhehi akkosiyamānānaṁ paribhāsiyamānānaṁ rosiyamānānaṁ vihesiyamānānaṁ siyā cittassa aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima Dūsī māro brāhmaṇagahapatike anvāvisi: Etha tumhe bhikkhū sīlavante —pe— aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima brāhmaṇagahapatikā anvāviṭṭhā Dūsinā mārena bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti: Ime pana muṇḍakā samaṇakā ibbhā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma ulūko rukkhasākhāyaṁ mūsikaṁ magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam-ev' ime muṇḍakā samaṇakā ibbhā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma kotthu nadītīre macche magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam-ev' ime muṇḍakā —pe— apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma biḷāro sandhisamalasaṅkaṭīre mūsikaṁ magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam-ev' ime muṇḍakā —pe— apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma gadrabho vahacchinno sandhisamalasaṅkaṭīre jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati evam-ev' ime muṇḍakā samaṇakā ibbhā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Ye kho pana pāpima tena samayena manussā kālaṁ karonti yebhuyyena kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho bhikkhū āmantesi: Anvāviṭṭhā kho bhikkhave brāhmaṇagahapatikā Dūsinā mārena: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosatha paribhāsatha rosetha vihesetha, app-eva nāma tumhehi akkosiyamānānaṁ paribhāsiyamānānaṁ rosiyamānānaṁ vihesiyamānānaṁ siyā cittassa aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Etha tumhe bhikkhave mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharatha. tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharatha; karuṇāsahagatena cetasā —pe— muditāsahagatena cetasā—upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharatha, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharathāti. Atha kho te pāpima bhikkhū Kakusandhena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā araññagatā pi rukkhamūlagatā pi suññāgāragatā pi mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ. iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṁsu. karuṇāsahagatena cetasā —pe— muditāsahagatena cetasā—upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu. tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ. iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṁsu.

Atha kho pāpima Dūsissa mārassa etad-ahosi: Evam-pi kho ahaṁ karonto imesaṁ bhikkhūnaṁ sīlavantānaṁ kalyāṇadhammānaṁ n' eva jānāmi āgatiṁ vā gatiṁ vā, yan-nūnāhaṁ brāhmaṇagahapatike anvāviseyyaṁ: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha

pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānaṁ garukariyamānānaṁ māniyamānānam pūjiyamānānaṁ, siyā cittassa aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima Dūsī māro brāhmaṇagahapatike anvāvisi: Etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānaṁ garukariyamānānaṁ māniyamānānaṁ pūjiyamānānaṁ siyā cittassa aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima brāhmaṇagahapatikā anvāviṭṭhā Dūsinā mārena bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti. Ye kho pana pāpima tena samayena manussā kālaṁ karonti yebhuyyena kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho bhikkhū āmantesi: Anvāviṭṭhā kho bhikkhave brāhmaṇagahapatikā Dūsinā mārena: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānaṁ garukariyamānānaṁ māniyamānānaṁ pūjiyamānānaṁ siyā cittassa aññathattaṁ yathā naṁ Dūsī māro labhetha otāran-ti. Etha tumhe bhikkhave asubhānupassī kāye viharatha, āhāre paṭikkūlasaññino, sabbaloke anabhiratasaññino, sabbasaṅkhāresu aniccānupassino ti. Atha kho te pāpima bhikkhū Kakusandhena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā araññagatā pi rukkhamūlagatā pi suññāgāragatā pi asubhānupassī kāye vihariṁsu, āhāre paṭikkūlasaññino, sabbaloke anabhiratasaññino, sabbasaṅkhāresu aniccānupassino.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya āyasmatā Vidhurena pacchāsamaṇena gāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho pāpima Dūsī māro aññataraṁ kumāraṁ anvāvisitvā sakkharaṁ gahetvā āyasmato Vidhurassa sīse pahāraṁ adāsi, sīsaṁ vobhindi. Atha kho pāpima āyasmā Vidhuro bhinnena sīsena lohitena gaḷantena Kakusandhaṁ yeva

bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho nāgāpalokitaṁ apalokesi: na vâyaṁ Dūsī māro mattam-aññāsîti. Sahâpalokanāya ca pana pāpima Dūsī māro tamhā ca ṭhānā cavi mahānirayañ-ca upapajji. Tassa kho pana pāpima mahānirayassa tayo nāmadheyyā honti: chaphassāyataniko iti pi, saṅkusamāhato iti pi, paccattavedaniyo iti pi. Atha kho maṁ pāpima nirayapālā upasaṅkamitvā etad-avocuṁ: Yadā kho te mārisa saṅkunā saṅku hadaye samāgaccheyya, atha naṁ jāneyyāsi: vassasahassam-me niraye paccamānassâti. So kho ahaṁ pāpima bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni tasmiṁ mahāniraye apacciṁ, dasa vassasahassāni tass' eva mahānirayassa ussade apacciṁ vuṭṭhānimaṁ nāma vedanaṁ vediyamāno. Tassa mayhaṁ pāpima evarūpo kāyo hoti seyyathā pi manussassa, evarūpaṁ sīsaṁ hoti seyyathā pi macchassa.

Kīdiso nirayo āsi yattha Dūsī apaccatha
Vidhuraṁ sāvakam-āsajja Kakusandhañ-ca brāhmaṇaṁ.
Sataṁ āsi ayosaṅkū, sabbe paccattavedanā,
īdiso nirayo āsi yattha Dūsī apaccatha
Vidhuraṁ sāvakam-āsajja Kakusandhañ-ca brāhmaṇaṁ.
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Majjhe sarassa tiṭṭhanti vimānā kappaṭhāyino,
veḷuriyavaṇṇā rucirā accimanto pabhassarā,
accharā tattha naccanti puthu nānattavaṇṇiyo.
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Yo ve Buddhena codito bhikkhusaṅghassa pekkhato
Migāramātu pāsādaṁ pādaṅguṭṭhena kampayi,
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Yo Vejayantaṁ pāsādaṁ pādaṅguṭṭhena kampayi
iddhibalen' upatthaddho saṁvejesi ca devatā,

Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Yo Vejayante pāsāde Sakkaṁ so paripucchati:
api āvuso jānāsi taṇhakkhayavimuttiyo,
tassa Sakko viyākāsi pañhaṁ puṭṭho yathātathaṁ,
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Yo Brahmānaṁ paripucchati Sudhammāyaṁ abhito sabhaṁ:
ajjâpi te āvuso diṭṭhi yā te diṭṭhi pure ahū,
passasi vītivattantaṁ Brahmaloke pabhassaraṁ,
Tassa Brahmā viyākāsi anupubbaṁ yathātathaṁ:
na me mārisa sā diṭṭhi yā me diṭṭhi pure ahū,
Passāmi vītivattantaṁ Brahmaloke pabhassaraṁ,
so 'haṁ ajja kathaṁ vajjaṁ: ahaṁ nicco 'mhi sassato,
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Yo Mahāneruno kūṭaṁ vimokhena aphassayi,
vanaṁ Pubbavidehānaṁ, ye ca bhūmisayā narā,
Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisaṁ bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.
Na ve aggi cetayati: ahaṁ bālaṁ ḍahāmi ti,
bālo ca jalitaṁ aggiṁ āsajjana sa ḍayhati.
Evam-eva tuvaṁ Māra āsajjana Tathāgataṁ
sayaṁ ḍahissasi attānaṁ, bālo aggiṁ va samphusaṁ.
Apuññaṁ pasavi Māro āsajjana Tathāgataṁ;
kin-nu maññasi pāpima: na me pāpaṁ vipaccati.
Karoto cīyati pāpaṁ cirarattāya Antaka;
Māra nibbinda Buddhamhā, āsam-mā kāsi bhikkhusu.
Iti Māraṁ aghaṭṭesi bhikkhu Bhesakaḷāvane,
tato so dummano yakkho tatth' ev' antaradhāyathâti.

MĀRATAJJANIYASUTTAM DASAMAṀ.

CŪḶAYAMAKAVAGGO PAÑCAMO.

MŪLAPAṆṆĀSAM NIṬṬHITAṀ.

51.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Atha kho Pesso ca hatthārohaputto Kandarako ca paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Pesso hatthārohaputto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, Kandarako pana paribbājako Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Kandarako paribbājako tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṅghaṁ anuviloketvā Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāvañ-c' idaṁ bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te bho Gotama ahesuṁ atītam-addhānaṁ arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṅghaṁ paṭipādesuṁ seyyathā pi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te bho Gotama bhavissanti anāgatam-addhānaṁ arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṅghaṁ paṭipādessanti seyyathā pi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito ti. — Evam-etaṁ Kandaraka, evam-etaṁ Kandaraka: ye pi te Kandaraka ahesuṁ atītam-addhānaṁ arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṅghaṁ paṭipādesuṁ seyyathā pi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te Kandaraka bhavissanti anāgatam-addhānaṁ arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṅghaṁ paṭipādessanti seyyathā pi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito. Santi hi Kandaraka bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā samma-d-aññā vimuttā. Santi pana Kandaraka bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe sekhā santatasīlā santatavuttino nipakā nipakavuttino, te catusu satipaṭṭhānesu supaṭṭhitacittā viharanti, katamesu catusu: Idha Kandaraka

bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassan-ti.

Evaṁ vutte Pesso hatthārohaputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva supaññattā c' ime bhante Bhagavatā cattāro satipaṭṭhānā sattānaṁ visuddhiyā sokapariddavānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthagamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya. Mayam-pi hi bhante gihī odātavasanā kālena kālaṁ imesu catusu satipaṭṭhānesu supaṭṭhitacittā viharāma: idha mayaṁ bhante kāye kāyānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, vedanāsu vedanānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, citte cittānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, dhammesu dhammānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāvañ-c' idaṁ bhante Bhagavā evaṁ manussagahane evaṁ manussakasaṭe evaṁ manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitaṁ jānāti. Gahanaṁ h' etaṁ bhante yadidaṁ manussā, uttānakaṁ h' etaṁ bhante yadidaṁ pasavo. Ahaṁ hi bhante pahomi hatthidammaṁ sāretuṁ, yāvatakena antarena Campaṁ gatāgataṁ karissati, sabbāni tāni sāṭheyyāni kūṭeyyāni vaṅkeyyāni jimheyyāni pātukarissati. Amhākaṁ pana bhante dāsā ti vā pessā ti vā kammakarā ti vā aññathā ca kāyena samudācaranti aññathā vācāya aññathā ca nesaṁ cittaṁ hoti. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāvañ-c' idaṁ bhante Bhagavā evaṁ manussagahane evaṁ manussakasaṭe evaṁ manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitaṁ jānāti. Gahanaṁ h' etaṁ bhante yadidaṁ manussā, uttānakaṁ h' etaṁ bhante yadidaṁ pasavo ti. — Evam-etaṁ Pessa, evam-etaṁ Pessa,

gahanaṁ h' etaṁ Pessa yadidaṁ manussā, uttānakaṁ h' etaṁ Pessa yadidaṁ pasavo. Cattāro 'me Pessa puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame cattāro: Idha Pessa ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam-anuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam-anuyutto. Idha Pessa ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nâttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesaṁ Pessa catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo cittaṁ ārādhetîti.

Yvāyaṁ bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto ayaṁ me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pâyaṁ bhante puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto ayam-pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pâyaṁ bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto ayam-pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo ca kho ayaṁ bhante puggalo n' ev' attantapo nâttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayaṁ me puggalo cittaṁ ārādhetîti. — Kasmā pana te Pessa ime tayo puggalā cittaṁ n' ārādhentîti. — Yvāyaṁ bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pâyaṁ bhante puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pâyaṁ bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-ânuyutto so attānañ-ca parañ-ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo

ca kho ayaṁ bhante puggalo n' ev' attantapo nâttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ ārādheti. Handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti. — Yassa dāni tvaṁ Pessa kālaṁ maññasîti. Atha kho Pesso hatthārohaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho Bhagavā acirapakkante Pesse hatthārohaputte bhikkhū āmantesi: Paṇḍito bhikkhave Pesso hatthārohaputto, mahāpañño bhikkhave Pesso hatthārohaputto; sace bhikkhave Pesso hatthārohaputto muhuttaṁ nisīdeyya yāv' assâhaṁ ime cattāro puggale vitthārena vibhajāmi, mahatā atthena saṁyutto agamissa. Api ca bhikkhave ettāvatā pi Pesso hatthārohaputto mahatā atthena saṁyutto ti. — Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā ime cattāro puggale vitthārena vibhajeyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena hi bhikkhave suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca:

Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko, nâbhihaṭaṁ na uddissakaṭaṁ na nimantaṇaṁ sādiyati; so na kumbhīmukhā patigaṇhāti na kaḷopimukhā patigaṇhāti, na eḷakamantaraṁ na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pibati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvīhi pi dattīhi yāpeti — sattahi pi dattīhi yāpeti; ekāhikam-pi āhāraṁ āhāreti, dvi-

hikam-pi āhāraṁ āhāreti — sattāhikam-pi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikam-pi pariyāyabhattabhojanānuyogam-anuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti sāmākabhakkho vā hoti nīvārabhakkho vā hoti daddulabhakkho vā hoti haṭabhakkho vā hoti kaṇabhakkho vā hoti ācāmabhakkho vā hoti piññākabhakkho vā hoti tiṇabhakkho vā hoti gomayabhakkho vā hoti; vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇāni pi dhāreti masāṇāni pi dhāreti chavadussāni pi dhāreti paṁsukūlāni pi dhāreti tirīṭāni pi dhāreti ajināni pi dhāreti ajinakkhipam-pi dhāreti kusacīram-pi dhāreti vākacīram-pi dhāreti phalakacīram-pi dhāreti kesakambalam-pi dhāreti vālakambalam-pi dhāreti ulūkapakkham-pi dhāreti. Kesamassulocako pi hoti kesamassulocanānuyogam-anuyutto. ubbhaṭṭhako pi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭiko pi hoti ukkuṭikappadhānam-anuyutto. kaṇṭakāpassayiko pi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, sāyatatiyakam-pi udakorohaṇānuyogam-anuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam-anuyutto viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuntiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako bandhanāgāriko, ye vā pan' aññe pi keci kurūrakammantā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto brāhmaṇo vā mahāsālo. So puratthimena nagarassa navaṁ santhāgāraṁ kārāpetvā kesamassuṁ ohāretvā kharājinaṁ nivāsetvā sappitelena kāyaṁ abbhañjitvā magavisāṇena piṭṭhiṁ kaṇḍūvamāno santhāgāraṁ pavisati saddhiṁ mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupattāya seyyaṁ kappeti. Ekissā gāviyā sarūpavacchāya yaṁ ekasmiṁ thane khīraṁ

hoti tena .ājā yāpeti, yaṁ dutiyasmiṁ thane khīraṁ hoti tena mahesī yāpeti, yaṁ tatiyasmiṁ thane khīraṁ hoti tena brāhmaṇo purohito yāpeti, yaṁ catutthasmiṁ thane khīraṁ hoti tena aggiṁ juhanti, avasesena vacchako yāpeti. So evam-āha: Ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettikā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihisatthāyâti. Ye pi 'ssa te honti dāsā ti vā pessā ti vā kammakarā ti vā te pi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo n' ev' attantapo nâttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati: Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na-y-idaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yan-nūnâhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya,

appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Naccagīta-vādita-visūkadassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepanadhāraṇa-maṇḍana-vibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthi-gavāssa-vaḷavāpaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭa-kaṁsakūṭa-mānakūṭā

paṭivirato hoti. Ukkoṭana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadha-bandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. Seyyathā pi nāma pakkhī sakuṇo yena yen' eva ḍeti sapattabhāro va ḍeti, evam - evaṁ bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti. So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati. araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā, ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya, parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti; byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittaṁ parisodheti; thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho viharati, ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittaṁ parisodheti; uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati, ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti; vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akathaṁkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathīdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe: amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādiṁ, tatrâp' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī

evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti. Iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti.

Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo n' ev' attantapo nâttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na parapari-

tāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatīti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

KANDARAKASUTTANTAM PAṬHAMAM.

52.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Vesāliyaṁ viharati Beluvagāmake. Tena kho pana samayena Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtaṁ anuppatto hoti kenacid-eva karaṇīyena. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro yena Kukkuṭārāmo yena aññataro bhikkhu ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ bhikkhuṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro taṁ bhikkhuṁ etad-avoca: Kahan-nu kho bhante āyasmā Ānando etarahi viharati, dassanakāmā hi mayan-taṁ āyasmantaṁ Ānandan-ti. Eso gahapati āyasmā Ānando Vesāliyaṁ viharati Beluvagāmake ti. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputte taṁ karaṇīyaṁ tīretvā yena Vesālī Beluvagāmako yen' āyasmā Ānando ten' upasaṅkami. upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avoca:

Atthi nu kho bhante Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttaṁ vā cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā vā āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattaṁ vā anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātīti. — Atthi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto

yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ-c' eva cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātîti. — Katamo pana bhante Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ-c' eva cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātîti.

Idha gahapati bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam-pi kho paṭhamaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam-pi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ-c' eva cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ — pe — dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam-pi kho dutiyaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam-pi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-

sambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ-c' eva cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam-pi kho tatiyaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā — pe — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam-pi kho catutthaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam-pi kho mettā cetovimutti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā — pe — upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam-pi kho upekhā cetovimutti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ

nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam-pi kho ākāsānañcāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam-pi kho viññāṇañcāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti.

Puna ca paraṁ gahapati bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam-pi kho ākiñcaññāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ tad-aniccaṁ nirodhadhamman-ti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṁ kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ-c' eva cittaṁ vimuccati aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti ananuppattañ-ca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātīti.

Evaṁ vutte Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avoca: Seyyathā pi bhante Ānanda puriso ekaṁ nidhimukhaṁ gavesanto sakid-eva ekādasa

nidhimukhāni adhigaccheyya, evam-eva kho ahaṁ bhante ekaṁ amatadvāraṁ gavesanto sakid-eva ekādasa amatadvārāni alatthaṁ savanāya. Seyyathā pi bhante purisassa agāraṁ ekādasadvāraṁ, so tasmiṁ agāre āditte ekamekena pi dvārena sakkuṇeyya attānaṁ sotthiṁ kātuṁ, evam-eva kho ahaṁ bhante imesaṁ ekādasannaṁ amatadvārānaṁ ekamekena pi amatadvārena sakkuṇissāmi attānaṁ sotthiṁ kātuṁ. Ime hi nāma bhante aññatitthiyā ācariyassa ācariyadhanaṁ pariyesissanti, kiṁ panâhaṁ āyasmato Ānandassa pūjaṁ na karissāmîti. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtakañ-ca Vesālikañ-ca bhikkhusaṅghaṁ sannipātāpetvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena sahatthā santappesi sampavāresi ekamekañ-ca bhikkhuṁ paccekadussayugena acchādesi, āyasmantaṁ Ānandaṁ ticīvarena acchādesi āyasmato ca Ānandassa pañcasataṁ vihāraṁ kārāpesîti.

AṬṬHAKANĀGARASUTTANTAṀ DUTIYAṀ.

53.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Tena kho pana samayena Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ navaṁ santhāgāraṁ acirakāritaṁ hoti anajjhāvutthaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Kāpilavatthavā Sakyā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Idha bhante Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ navaṁ santhāgāraṁ acirakāritaṁ anajjhāvutthaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Taṁ bhante Bhagavā paṭhamaṁ paribhuñjatu, Bhagavatā paṭhamaṁ paribhuttaṁ pacchā Kāpilavatthavā Sakyā paribhuñjissanti, tad-assa Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ dīgharattaṁ hitāya

sukhāyâti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena santhāgāraṁ ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpetvā telappadīpaṁ āropetvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Ekamantaṁ ṭhitā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Sabbasanthariṁ santhataṁ bhante santhāgāraṁ, āsanāni paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito, telappadīpo āropito; yassa dāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatîti. Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena santhāgāraṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi. Bhikkhusaṅgho pi kho pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā pacchimaṁ bhittiṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi Bhagavantaṁ yeva purakkhatvā. Kāpilavatthavā pi kho Sakyā pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā puratthimaṁ bhittiṁ nissāya pacchāmukhā nisīdiṁsu Bhagavantaṁ yeva purakkhatvā. Atha kho Bhagavā Kāpilavatthave Sakke bahu-d-eva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Paṭibhātu taṁ Ānanda Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ sekho pāṭipado; piṭṭhim-me agilāyati, tam-ahaṁ āyamissāmîti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Atha kho Bhagavā catuggunaṁ saṅghāṭiṁ paññāpetvā dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā.

Atha kho āyasmā Ānando Mahānāmaṁ Sakyaṁ āmantesi: Idha Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyaṁ anuyutto hoti, sattahi saddhammehi samannāgato hoti, catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Kathañ-ca

Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nânubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad-eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: iti purāṇañ-ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ-ca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro câti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodheti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti. Kathañ-ca Mahānāma

ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ: iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Hirimā hoti, hirīyati kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, hirīyati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā. Ottāpī hoti, ottapati kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, ottapati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā vacasā paricitā manasā 'nupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Āraddhaviriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakatam-pi cirabhāsitam-pi saritā anussaritā. Paññāvā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī: Idha Mahānāma ariyasāvako vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ — pe — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī.

Yato kho Mahānāma ariyasāvako evaṁ sīlasampanno hoti, evaṁ indriyesu guttadvāro hoti, evaṁ bhojane mattaññū hoti, evaṁ jāgariyaṁ anuyutto hoti, evaṁ sattahi saddhammehi

samannāgato hoti, evaṁ catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado apuccaṇḍatāya samāpanno bhabbo abhinibbhidāya bhabbo sambodhāya bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Seyyathā pi Mahānāma kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasa vā, tān' assu kukkuṭiyā sammā adhisayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni; kiñcâpi tassā kukkuṭiyā na evaṁ icchā uppajjeyya: aho vata me kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā sotthinā abhinibbhijjeyyun-ti, atha kho bhabbā va te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā sotthinā abhinibbhijjituṁ. Evam-eva kho Mahānāma yato ariyasāvako evaṁ sīlasampanno hoti, evaṁ indriyesu guttadvāro hoti, evaṁ bhojane mattaññū hoti, evaṁ jāgariyaṁ anuyutto hoti, evaṁ sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evaṁ catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado apuccaṇḍatāya samāpanno bhabbo abhinibbhidāya bhabbo sambodhāya bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati; ayam-assa paṭhamā 'bhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakassêva aṇḍakosamhā. Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti; ayam-assa dutiyā 'bhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakassêva aṇḍakosamhā. Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā

upasampajja viharati; ayam-assa tatiyā 'bhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakassêva aṇḍakosamhā.

Yam-pi Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī idam-pi 'ssa hoti caraṇasmiṁ. Yañ-ca kho Mahānāma ariyasāvako anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, idam-pi 'ssa hoti vijjāya. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti, idam-pi 'ssa hoti vijjāya. Yam-pi Mahānāma ariyasāvako āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idam-pi 'ssa hoti vijjāya. Ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako vijjāsampanno iti pi, caraṇasampanno iti pi, vijjācaraṇasampanno iti pi. Brahmunā p' esā Mahānāma Sanaṅkumārena gāthā bhāsitā:

Khattiyo seṭṭho jane tasmiṁ ye gottapaṭisārino,
vijjācaraṇasampanno so seṭṭho devamānuse ti.

Sā kho pan' esā Mahānāma Brahmunā Sanaṅkumārena gāthā sugītā na duggītā, subhāsitā na dubbhāsitā, atthasaṁhitā no anatthasaṁhitā, anumatā Bhagavatā ti.

Atha kho Bhagavā uṭṭhahitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Sādhu sādhu Ānanda, sādhu kho tvaṁ Ānanda Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ sekhaṁ pāṭipadaṁ abhāsiti.

Idam-avoca āyasmā Ānando, samanuñño satthā ahosi. Attamanā Kāpilavatthavā Sakyā āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinandun-ti.

SEKHASUTTANTAM TATIYAM.

54.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu viharati; Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi. Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yen' aññataro vanasaṇḍo ten' upasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. Potaliyo pi kho gahapati sampannanivāsapāvurano chattupāhanāhi jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena so vanasaṇḍo ten' upasaṅkami, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Potaliyaṁ gahapatiṁ Bhagavā etad-avoca:. Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace akaṅkhasi nisīdâti. Evaṁ vutte Potaliyo gahapati: gahapativādena maṁ samaṇo Gotamo samudācaratîti kupito anattamano tuṇhī ahosi. Dutiyam-pi kho Bhagavā Potaliyaṁ gahapatiṁ etad-avoca: Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdâti. Dutiyam-pi kho Potaliyo gahapati: gahapativādena maṁ samaṇo Gotamo samudācaratîti kupito anattamano tuṇhī ahosi. Tatiyam-pi kho Bhagavā Potaliyaṁ gahapatiṁ etad-avoca: Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdâti. Evaṁ vutte Potaliyo gahapati: gahapativādena maṁ samaṇo Gotamo samudācaratîti kupito anattamano Bhagavantaṁ etad-avoca: Ta-y-idaṁ

bho Gotama na-cchannaṁ, ta-y-idaṁ na-ppatirūpaṁ, yaṁ maṁ tvaṁ gahapativādena samudācarasîti. — Te hi te gahapati ākārā te liṅgā te nimittā yathā taṁ gahapatissâti. — Tathā hi pana me bho Gotama sabbe kammantā paṭikkhittā sabbe vohārā samucchinnā ti. — Yathākathaṁ pana te gahapati sabbe kammantā paṭikkhittā sabbe vohārā samucchinnā ti. — Idha me bho Gotama yaṁ ahosi dhanaṁ vā dhaññaṁ vā rajataṁ vā jātarūpaṁ vā sabban-taṁ puttānaṁ dāyajjaṁ niyyātaṁ, tatthâhaṁ anovādī anupavādī ghāsacchādanaparamo viharāmi. Evaṁ kho me bho Gotama sabbe kammantā paṭikkhittā sabbe vohārā samucchinnā ti. — Aññathā kho tvaṁ gahapati vohārasamucchedaṁ vadasi aññathā ca pana ariyassa vinaye vohārasamucchedo hotîti. — Yathākathaṁ pana bhante ariyassa vinaye vohārasamucchedo hoti. Sādhu me bhante Bhagavā tathā dhammaṁ desetu yathā ariyassa vinaye vohārasamucchedo hotîti. — Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Aṭṭha kho ime gahapati dhammā ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti. katame aṭṭha: Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo, dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabbaṁ, saccaṁ vācaṁ nissāya musāvādo pahātabbo, apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā, agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo, anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo, akodhupāyāsaṁ nissāya kodhupāyāso pahātabbo, anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo. Ime kho gahapati aṭṭha dhammā saṅkhittena vuttā vitthārena avibhattā ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattantîti. — Ye 'me bhante Bhagavatā aṭṭha dhammā saṅkhittena vuttā vitthārena avibhattā ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti, sādhu me bhante Bhagavā ime aṭṭha dhamme vitthārena vibhajatu anukampaṁ upādāyâti. — Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu pāṇātipātī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana pāṇātipātī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya pāṇātipātapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ pāṇātipātapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā pāṇātipātapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ pāṇātipāto, ye ca pāṇātipātapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā pāṇātipātā paṭiviratassa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabban-ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu adinnādāyī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana adinnādāyī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya adinnādānapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ adinnādānapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā adinnādānapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ adinnādānaṁ, ye ca adinnādānapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā adinnādānā paṭiviratassa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabban-ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Saccaṁ vācaṁ nissāya musāvādo pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu musāvādī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana musāvādī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya musāvādapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ musāvādapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā musāvādapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ musā-

vādo, ye ca musāvādapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā musāvādā paṭiviratassa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Saccaṁ vācaṁ nissāya musāvādo pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu pisuṇāvāco assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana pisuṇāvāco assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya pisuṇāvācāpaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ pisuṇāvācāpaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā pisuṇāvācāpaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ pisuṇā vācā, ye ca pisuṇāvācāpaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā pisuṇāya vācāya paṭiviratassa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paticca vuttaṁ.

Agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu giddhilobhī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana giddhilobhī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya giddhilobhapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ giddhilobhapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā giddhilobhapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ giddhilobho, ye ca giddhilobhapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā agiddhilobhissa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu nindārosī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ

pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana nindārosī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya nindārosapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ nindārosapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā nindārosapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ nindāroso, ye ca nindārosapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā anindārosissa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Akodhupāyāsaṁ nissāya kodhupāyāso pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu kodhupāyāsī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana kodhupāyāsī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya kodhupāyāsapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ kodhupāyāsapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā kodhupāyāsapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ kodhupāyāso, ye ca kodhupāyāsapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā akodhupāyāsissa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Akodhupāyāsaṁ nissāya kodhupāyāso pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ, kiñ-c' etaṁ paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu atimānī assaṁ tesâhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ-c' eva kho pana atimānī assaṁ, attā pi maṁ upavadeyya atimānapaccayā, anuvicca viññū garaheyyuṁ atimānapaccayā, kāyassa bhedā param-maraṇā duggati pāṭikaṅkhā atimānapaccayā. Etad-eva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ yadidaṁ atimāno, ye ca atimānapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā anatimānissa evaṁ-sa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. Anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo ti iti yan-taṁ vuttaṁ idam-etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Ime kho gahapati aṭṭha dhammā saṅkhittena vuttā vitthārena vibhattā ye ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti, na tv-eva tāva ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hotîti. — Yathākathaṁ pana bhante ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti. Sādhu me bhante Bhagavā tathā dhammaṁ desetu yathā ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hotîti. — Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Seyyathā pi gahapati kukkuro jighacchādubbalyapareto goghātakasūnaṁ paccupaṭṭhito assa, tam-enaṁ dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā aṭṭhikaṅkalaṁ sunikantaṁ nikantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ upacchubheyya; taṁ kim-maññasi gahapati: api nu so kukkuro amuṁ aṭṭhikaṅkalaṁ sunikantaṁ nikantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ palikhādanto jighacchādubbalyaṁ paṭivineyyâti. — No h' etaṁ bhante, taṁ kissa hetu: aduṁ hi bhante aṭṭhikaṅkalaṁ sunikantaṁ nikantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ, yāvad-eva ca pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yā 'yaṁ upekhā nānattā nānattasitā taṁ abhinivajjetvā yā 'yaṁ upekhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā aparisesā nirujjhanti tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati gijjho vā kaṅko vā kulalo vā maṁsapesiṁ ādāya uḍḍayeyya, tam-enaṁ gijjhā pi kaṅkā pi kulalā pi anupatitvā anupatitvā vitaccheyyuṁ virājeyyuṁ; taṁ kim-maññasi gahapati: sace so gijjho vā kaṅko vā kulalo vā taṁ maṁsapesiṁ na khippam-eva paṭinissajeyya so tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhan-ti. — Evaṁ bhante. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Maṁsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti

evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yā 'yaṁ upekhā nānattā nānattasitā taṁ abhinivajjetvā yā 'yaṁ upekhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā aparisesā nirujjhanti tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso ādittaṁ tiṇukkaṁ ādāya paṭivātaṁ gaccheyya; taṁ kim-maññasi gahapati: sace so puriso taṁ ādittaṁ tiṇukkaṁ na khippam-eva paṭinissajeyya tassa sā ādittā tiṇukkā hatthaṁ vā daheyya bāhaṁ vā daheyya aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ daheyya, so tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhan-ti. — Evaṁ bhante. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Tiṇukkūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā — pe — tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati aṅgārakāsu sādhikaporisā pūrā aṅgārānaṁ vītaccikānaṁ vītadhūmānaṁ, atha puriso agaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam-enaṁ dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuṁ upakaḍḍheyyuṁ; taṁ kim-maññasi gahapati: api nu so puriso iti c' iti c' eva kāyaṁ sannāmeyyâti. — Evaṁ bhante, taṁ kissa hetu: viditaṁ hi bhante tassa purisassa: imañ-ce ahaṁ aṅgārakāsuṁ papatissāmi tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigacchāmi maraṇamattaṁ vā dukkhan-ti. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Aṅgārakāsūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā — pe — tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso supinakaṁ passeyya, ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇīrāmaṇeyyakaṁ, so paṭibuddho na kiñci passeyya, evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Supinakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā — pe — tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso yācitakaṁ bhogaṁ yācitvā

yānaṁ poroseyyaṁ pavaramaṇikuṇḍalaṁ so tehi yācitakehi bhogehi purakkhato parivuto antarāpaṇaṁ paṭipajjeyya; tam-enaṁ jano disvā evaṁ vadeyya: bhogī vata bho puriso, evaṁ kira bhogino bhogāni bhuñjantîti, tam-enaṁ sāmikā yattha yatth' eva passeyyuṁ tattha tatth' eva sāni hareyyuṁ; taṁ kim-maññasi gahapati: alan-nu kho tassa purisassa aññathattāyâti. — Evaṁ bhante, taṁ-kissa hetu: sāmino hi bhante sāni harantîti. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yācitakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā — pe — tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Seyyathā pi gahapati gāmassa vā nigamassa vā avidūre tibbo vanasaṇḍo, tatr' assa rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na câssu kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni, atha puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanaṁ caramāno, so taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā taṁ rukkhaṁ passeyya sampannaphalañ-ca upapannaphalañ-ca, tassa evam-assa: ayaṁ kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na-tthi ca kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni, jānāmi kho panâhaṁ rukkhaṁ ārohituṁ, yan-nūnâhaṁ imaṁ rukkhaṁ ārohitvā yāvadatthañ-ca khādeyyaṁ ucchaṅgañ-ca pūreyyan-ti; so taṁ rukkhaṁ ārohitvā yāvadatthañ-ca khādeyya ucchaṅgañ-ca pūreyya. Atha dutiyo puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanaṁ caramāno tiṇhaṁ kuṭhāriṁ ādāya, so taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā taṁ rukkhaṁ passeyya sampannaphalañ-ca upapannaphalañ-ca, tassa evam-assa: ayaṁ kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na-tthi ca kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni, na kho panâhaṁ jānāmi rukkhaṁ ārohituṁ, yan-nūnâhaṁ imaṁ rukkhaṁ mūlato chetvā yāvadatthañ-ca khādeyyaṁ ucchaṅgañ-ca pūreyyan-ti; so taṁ rukkhaṁ mūlato chindeyya. Taṁ kim-maññasi gahapati: asu yo so puriso paṭhamaṁ rukkhaṁ ārūḷho sace so na khippam-eva oroheyya tassa so rukkho papatanto hatthaṁ vā bhañjeyya pādaṁ vā bhañjeyya aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgam bhañjeyya, so tato-

nidānaṁ maraṇaṁ va nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhanti. —Evaṁ bhante. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Rukkhaphalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yā 'yaṁ upekhā nānattā nānattasitā taṁ abhinivajjetvā yā 'yaṁ upekhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā aparisesā nirujjhanti tam-ev' upekhaṁ bhāveti.

Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁ yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhiṁ āgamma āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati.

Ettāvatā kho gahapati ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti. Taṁ kim-maññasi gahapati: yathā ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti, api nu tvaṁ evarūpaṁ vohārasamucchedaṁ attani samanupassasîti. — Ko câhaṁ bhante ko ca ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo. Ārakā 'haṁ bhante ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedā. Mayaṁ hi bhante pubbe aññatitthiye paribbājake anājānīye va samāne ājānīyā ti amaññimha, anājānīye va samāne ājānīyabhojanaṁ bhojimha, anājānīye va samāne ājānīyaṭṭhāne ṭhapimha; bhikkhū pana mayaṁ bhante ājānīye va samāne, anājānīyā ti amaññimha, ājānīye va samāne anājānīyabhojanaṁ bhojimha, ājānīye va samāne anājānīyaṭṭhāne ṭhapimha. Idāni pana mayaṁ bhante añña-

titthiye paribbājake anājānīye va samāne anājānīyā ti jānissāma, anājānīye va samāne anājānīyabhojanaṁ bhojissāma, anājānīye va samāne anājānīyaṭṭhāne ṭhapissāma; bhikkhū pana mayaṁ bhante ājānīye va samāne ājānīyā ti jānissāma, ājānīye va samāne ājānīyabhojanaṁ bhojissāma, ājānīye va samāne ājānīyaṭṭhāne ṭhapissāma. Ajanesi vata me bhante Bhagavā samaṇesu samaṇapemaṁ, samaṇesu samaṇappasādaṁ, samaṇesu samaṇagāravaṁ. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsakam-maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

POTALIYASUTTANTAM CATUTTHAM.

55.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane. Atha kho Jīvako Komārabhacco yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Jīvako Komārabhacco Bhagavantaṁ etad-avoca: Sutam-mêtaṁ bhante: samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti, taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakataṁ maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman-ti. Ye te bhante evam-āhaṁsu: samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti, taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakataṁ maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman-ti, kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cânudhammaṁ byākâronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatîti. —

Ye te Jīvaka evam-āhaṁsu: samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti, taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakaṭaṁ maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman-ti, na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man-te asatā abhūtena. Tīhi kho ahaṁ Jīvaka ṭhānehi maṁsaṁ aparibhogan-ti vadāmi: diṭṭhaṁ sutaṁ parisaṅkitaṁ. Imehi kho ahaṁ Jīvaka tīhi ṭhānehi maṁsaṁ aparibhogan-ti vadāmi. Tīhi kho ahaṁ Jīvaka ṭhānehi maṁsaṁ paribhogan-ti vadāmi: adiṭṭhaṁ asutaṁ aparisaṅkitaṁ. Imehi kho ahaṁ Jīvaka tīhi ṭhānehi maṁsaṁ paribhogan-ti vadāmi.

Idha Jīvaka bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tam-enaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti. Ākaṅkhamāno va Jīvaka bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaram-ādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ ten' upasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati, tam-enaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati. Tassa na evaṁ hoti: sādhu vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati, aho vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā āyatim-pi evarūpena paṇītena piṇḍapātena pariviseyyāti, evaṁ pi 'ssa na hoti. So taṁ piṇḍapātaṁ agathito amucchito anajjhopanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Taṁ kim-maññasi Jīvaka: api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti parabyābādhāya vā ceteti ubhayabyābādhāya vā cetetīti. — No h' etaṁ bhante. — Nanu so Jīvaka bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṁ yeva āhāraṁ āhāretīti. — Evaṁ bhante. Sutaṁ m' etaṁ bhante: Brahmā mettāvihārī ti. Tam-me idaṁ bhante Bhagavā sakkhi diṭṭho, Bhagavā hi bhante mettāvihārī ti. — Yena kho Jīvaka rāgena yena

dosena yena mohena byāpādavā assa so rāgo so doso so moho Tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitaṁ anujānāmi te etan-ti. — Etad-eva kho pana me bhante sandhāya bhāsitaṁ.

Idha Jīvaka bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati. So karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā — pe — upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ, iti uddham-adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tam-enaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti. Ākaṅkhamāno va Jīvaka bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaram-ādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ ten' upasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati, tam-enaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati. Tassa na evaṁ hoti: sādhu vata mâyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati, aho vata mâyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā āyatim-pi evarūpena paṇītena piṇḍapātena pariviseyyâti. evaṁ pi 'ssa na hoti. So taṁ piṇḍapātaṁ agathito amucchito anajjhopanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Taṁ kim-maññasi Jīvaka: api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti parabyābādhāya vā ceteti ubhayabyābādhāya vā cetetîti. — No h' etaṁ bhante. — Nanu so Jīvaka bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṁ yeva āhāraṁ āhāretîti. — Evaṁ bhante. Sutaṁ mêtaṁ bhante: Brahmā upekhāvihārī ti. Tam-me idaṁ bhante Bhagavā sakkhi diṭṭho, Bhagavā hi bhante upekhāvihārī ti. — Yena kho Jīvaka rāgena yena dosena yena mohena vihesāvā assa arativā assa paṭighavā assa so rāgo so doso so moho Tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitaṁ anujānāmi

te etan-ti. — Etad-eva kho pana me bhante sandhāya bhāsitaṁ.

Yo kho Jīvaka Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā uddissa pāṇaṁ ārabhati so pañcahi ṭhānehi bahuṁ apuññaṁ pasavati: Yam-pi so evam-āha: gacchatha amukaṁ nāma pāṇaṁ ānethâti, iminā paṭhamena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati; yam-pi so pāṇo galappavedhakena ānīyamāno dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, iminā dutiyena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati; yam-pi so evam-āha: gacchatha imaṁ pāṇaṁ ārabhathâti, iminā tatiyena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati; yam-pi so pāṇo ārabhiyamāno dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, iminā catutthena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati; yam-pi so Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā akappiyena āsādeti, iminā pañcamena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yo kho Jīvaka Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā uddissa pāṇaṁ ārabhati so imehi pañcahi ṭhānehi bahuṁ apuññaṁ pasavatîti. Evaṁ vutte Jīvako Komārabhacco Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante. Kappiyaṁ vata bhante bhikkhū āhāraṁ āhārenti, anavajjaṁ vata bhante bhikkhū āhāraṁ āhārenti. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante — pe — upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

JĪVAKASUTTANTAM PAÑCAMAM.

56.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nāḷandāyaṁ viharati Pāvārikambavane. Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nātaputto Nāḷandāyaṁ paṭivasati mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ. Atha kho Dīghatapassī nigaṇṭho Nāḷandāyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Pāvārikambavanaṁ yena Bhagavā ten' upasaṅkami,

upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ Bhagavā etad-avoca: Saṁvijjante kho Tapassi āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdāti. Evaṁ vutte Dīghatapassī nigaṇṭho aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ Bhagavā etad-avoca:

Kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nātaputto kammāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Na kho āvuso Gotama āciṇṇaṁ Nigaṇṭhassa Nātaputtassa kammaṁ kamman-ti paññāpetuṁ, daṇḍaṁ daṇḍan-ti kho āvuso Gotama āciṇṇaṁ Nigaṇṭhassa Nātaputtassa paññāpetun-ti. — Kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nātaputto daṇḍāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Tīṇi kho āvuso Gotama Nigaṇṭho Nātaputto daṇḍāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathīdaṁ kāyadaṇḍaṁ vacīdaṇḍaṁ manodaṇḍan-ti. — Kiṁ pana Tapassi aññad-eva kāyadaṇḍaṁ aññaṁ vacīdaṇḍaṁ aññaṁ manodaṇḍan-ti. — Aññad-eva āvuso Gotama kāyadaṇḍaṁ aññaṁ vacīdaṇḍaṁ aññaṁ manodaṇḍan-ti. — Imesaṁ pana Tapassi tiṇṇaṁ daṇḍānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ katamaṁ daṇḍaṁ Nigaṇṭho Nātaputto mahāsāvajjataraṁ paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyadaṇḍaṁ yadi vā vacīdaṇḍaṁ yadi vā manodaṇḍan-ti. — Imesaṁ kho āvuso Gotama tiṇṇaṁ daṇḍānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ kāyadaṇḍaṁ, Nigaṇṭho Nātaputto mahāsāvajjataraṁ paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍaṁ no tathā manodaṇḍan-ti. — Kāyadaṇḍan-ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan-ti āvuso Gotama vadāmi. — Kāyadaṇḍan-ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan-ti āvuso Gotama vadāmi. — Kāyadaṇḍan-ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan-ti āvuso Gotama vadāmîti. Itiha Bhagavā Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ imasmiṁ kathāvatthusmiṁ yāvatatiyakaṁ patiṭṭhāpesi.

Evaṁ vutte Dīghatapassī nigaṇṭho Bhagavantaṁ etad-avoca: Tvaṁ pan' āvuso Gotama kati daṇḍāni paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Na kho Tapassi āciṇṇaṁ Tathāgatassa daṇḍaṁ daṇḍan-ti paññāpetuṁ. kammaṁ kamman-ti kho Tapassi āciṇṇaṁ Tathāgatassa paññāpetun-ti. — Tvaṁ pan' āvuso Gotama kati kammāni paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Tīṇi kho ahaṁ Tapassi kammāni paññāpemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathîdaṁ kāyakammaṁ vacīkammaṁ mano-kamman-ti. — Kiṁ pan' āvuso Gotama aññad-eva kāya-kammaṁ aññaṁ vacīkammaṁ aññaṁ manokamman-ti. — Aññad-eva Tapassi kāyakammaṁ aññaṁ vacīkammaṁ aññaṁ manokamman-ti. — Imesaṁ pan' āvuso Gotama tiṇṇaṁ kammānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ katamaṁ kammaṁ mahāsāvajjataraṁ paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāya-kammaṁ yadi vā vacīkammaṁ yadi vā manokamman-ti. — Imesaṁ kho ahaṁ Tapassi tiṇṇaṁ kammānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ manokammaṁ mahāsāvajja-taraṁ paññāpemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā kāyakammaṁ no tathā vacī-kamman-ti. — Manokamman-ti āvuso Gotama vadesi. — Manokamman-ti Tapassi vadāmi — pe —. Manokamman-ti āvuso Gotama vadesi. — Manokamman-ti Tapassi vadāmîti. Itiha Dīghatapassī nigaṇṭho Bhagavantaṁ imasmiṁ kathā-vatthusmiṁ yāvatatiyakaṁ patiṭṭhāpetvā uṭṭhāy' āsanā yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkami.

Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nātaputto mahatiyā mahatiyā gihiparisāya saddhiṁ nisinno hoti bālakiniyā Upāli-pamukhāya. Addasā kho Nigaṇṭho Nātaputto Dīgha-tapassiṁ nigaṇṭhaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Dīgha-tapassiṁ nigaṇṭhaṁ etad-avoca: Handa kuto nu tvaṁ Tapassi āgacchasi divā divassâti. — Ito hi kho ahaṁ bhante āgac-chāmi samaṇassa Gotamassa santikā ti. — Ahu pana te Tapassi samaṇena Gotamena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo

ti. — Ahu kho me bhante samaṇena Gotamena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo ti. — Yathākathaṁ pana te Tapassi ahu samaṇena Gotamena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo ti. Atha kho Dīghatapassī nigaṇṭho yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Nigaṇṭhassa Nātaputtassa ārocesi. Evaṁ vutte Nigaṇṭho Nātaputto Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ etad-avoca: Sādhu sādhu Tapassi, yathā taṁ sutavatā sāvakena samma-d-eva satthu sāsanaṁ ājānantena evam-evaṁ Dīghatapassinā nigaṇṭhena samaṇassa Gotamassa byākataṁ; kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya. atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā. no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti.

Evaṁ vutte Upāli gahapati Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Sādhu sādhu bhante Tapassī. yathā taṁ sutavatā sāvakena samma-d-eva satthu sāsanaṁ ājānantena evam-evaṁ bhadantena Tapassinā samaṇassa Gotamassa byākataṁ; kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya. atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā. no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo. Handa câhaṁ bhante gacchāmi samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropessāmi. Sace me samaṇo Gotamo tathā patiṭṭhissati yathā bhadantena Tapassinā patiṭṭhāpitaṁ. seyyathā pi nāma balavā puriso dīghalomikaṁ eḷakaṁ lomesu gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā soṇḍikākammakaro mahantaṁ soṇḍikākilañjaṁ gambhīre udakarahade pakkhipitvā kaṇṇe gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā soṇḍikādhuttovālaṁ kaṇṇe gahetvā odhuneyya niddhuneyya nicchādeyya evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ odhu-

nissāmi niddhunissāmi nicchādessāmi; seyyathā pi nāma kuñjaro saṭṭhihāyano gambhīraṁ pokkharaṇiṁ ogāhitvā saṇadhovikaṁ nāma kiḷitajātaṁ kīḷati evam-evâhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ saṇadhovikaṁ maññe kiḷitajātaṁ kīḷissāmi. Handa câhaṁ bhante gacchāmi samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropessāmîti. — Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi; ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvaṁ vā ti.

Evaṁ vutte Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Na kho mêtaṁ bhante ruccati yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya; samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetîti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyya. Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi; ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvaṁ vā ti. Dutiyam-pi kho —pe— tatiyam-pi kho Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Na kho mêtaṁ bhante ruccati yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetîti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyya. Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi; ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvaṁ vā ti.

Evaṁ bhante ti kho Upāli gahapati Nigaṇṭhassa Nātaputtassa paṭissutvā uṭṭhāy' āsanā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Pāv[illegible]

yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Upāli gahapati Bhagavantaṁ etad-avoca: Āgamā nu khv-idha bhante Dīghatapassī nigaṇṭho ti. — Āgamā khv-idha gahapati Dīghatapassī nigaṇṭho ti. — Ahu pana te bhante Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo ti. — Ahu kho me gahapati Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo ti. — Yathākathaṁ pana te bhante ahu Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhiṁ kocid-eva kathāsallāpo ti. Atha kho Bhagavā yāvatako ahosi Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Upālissa gahapatissa ārocesi. Evaṁ vutte Upāli gahapati Bhagavantaṁ etad-avoca: Sādhu sādhu bhante Tapassī, yathā taṁ sutavatā sāvakena samma-d-eva satthu sāsanaṁ ājānantena evam-evaṁ Dīghatapassinā nigaṇṭhena Bhagavato byākataṁ, kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti. — Sace kho tvaṁ gahapati sacce patiṭṭhāya manteyyāsi siyā no ettha kathāsallāpo ti. — Sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Taṁ kim-maññasi gahapati: idh' assa nigaṇṭho ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno sītodakapaṭikkhitto uṇhodakapaṭisevī, so sītodakaṁ alabhamāno kālaṁ kareyya. Imassa pana gahapati Nigaṇṭho Nātaputto katthûpapattiṁ paññāpetîti. — Atthi bhante Manosattā nāma devā, tattha so upapajjati, taṁ kissa hetu: asu hi bhante manopaṭibaddho kālaṁ karotiti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcāpi bhante Bhagavā evam-āha, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti. — Taṁ kim-maññasi

gahapati: idh' assa nigaṇṭho cātuyāmasaṁvarasaṁvuto sabbavārivārito sabbavāriyuto sabbavāridhuto sabbavāriphuṭo, so abhikkamanto paṭikkamanto bahū khuddake pāṇe saṅghātaṁ āpādeti. Imassa pana gahapati Nigaṇṭho Nātaputto kaṁ vipākaṁ paññāpetîti. — Asañcetanikaṁ bhante Nigaṇṭho Nātaputto no mahāsāvajjaṁ paññāpetîti. — Sace pana gahapati cetetîti. — Mahāsāvajjaṁ bhante hotîti. — Cetanaṁ pana gahapati Nigaṇṭho Nātaputto kismiṁ paññāpetîti. — Manodaṇḍasmiṁ bhante ti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcâpi bhante Bhagavā evam-āha, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti.

Taṁ kim-maññasi gahapati: ayaṁ Nāḷandā iddhā c' eva phītā ca, bahujanā ākiṇṇamanussā ti. — Evaṁ bhante, ayaṁ Nāḷandā iddhā c' eva phītā ca, bahujanā ākiṇṇamanussā ti. — Taṁ kim-maññasi gahapati: idha puriso āgaccheyya ukkhittāsiko, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ karissāmîti. Taṁ kim-maññasi gahapati: pahoti nu kho so puriso yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ kātun-ti. — Dasa pi bhante purisā vīsatim-pi purisā tiṁsam-pi purisā cattārīsam-pi purisā paññāsam-pi purisā na-ppahonti yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ kātuṁ, kiṁ hi sobhati eko chavo puriso ti. — Taṁ kim-maññasi gahapati: idh' āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto, so evaṁ vadeyya: Ahaṁ imaṁ Nāḷandaṁ ekena manopadosena bhasmaṁ karissāmîti. Taṁ kim-maññasi gahapati: pahoti nu kho so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto imaṁ Nāḷandaṁ ekena manopadosena bhasmaṁ

kātun-ti. — Dasa pi bhante Nāḷandā vīsatim-pi Nāḷandā tiṁsam-pi Nāḷandā cattārīsam-pi Nāḷandā paññāsam-pi Nāḷandā pahoti so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto ekena manopadosena bhasmaṁ kātuṁ, kiṁ hi sobhati ekā chavā Nāḷandā ti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi. na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcāpi bhante Bhagavā evam-āha. atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā. no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti. — Taṁ kim-maññasi gahapati: sutan-te: Daṇḍakāraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Mejjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtan-ti. — Evaṁ bhante, sutaṁ me: Daṇḍakāraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Mejjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtan-ti. — Taṁ kim-maññasi gahapati: kinti te sutaṁ: kena taṁ Daṇḍakāraññaṁ Kāliṅgāraññam Mejjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtan-ti. — Sutaṁ mêtaṁ bhante: isīnaṁ manopadosena taṁ Daṇḍakāraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Mejjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtan-ti. — Gahapati gahapati. manasikaritvā kho gahapati byākarohi. na kho te sandhīyati purimena vā pacchimaṁ pacchimena vā purimaṁ. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi. hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Purimen' evâhaṁ bhante opammena Bhagavato attamano abhiraddho. api câhaṁ imāni Bhagavato vicitrāni pañhapaṭibhānāni sotukāmo evâhaṁ Bhagavantaṁ paccanīkātabbaṁ amaññissaṁ. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitaṁ vā ukkujjeyya. paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya. ndhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi

dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

Anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotîti. — Iminā p' ahaṁ bhante Bhagavato bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yaṁ maṁ Bhagavā evam-āha: Anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotîti. Maṁ hi bhante aññatitthiyā sāvakaṁ labhitvā kevalakappaṁ Nāḷandaṁ paṭākaṁ parihareyyuṁ: Upāl' amhākaṁ gahapati sāvakattûpagato ti. Atha ca pana maṁ Bhagavā evam-āha: Anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotîti. Esâhaṁ bhante dutiyam-pi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

Dīgharattaṁ kho te gahapati nigaṇṭhānaṁ opānabhūtaṁ kulaṁ, yena nesaṁ upagatānaṁ piṇḍakaṁ dātabbaṁ maññeyyāsîti. — Iminā p' ahaṁ bhante Bhagavato bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yaṁ maṁ Bhagavā evam-āha: Dīgharattaṁ kho te gahapati nigaṇṭhānaṁ opānabhūtaṁ kulaṁ, yena nesaṁ upagatānaṁ piṇḍakaṁ dātabbaṁ maññeyyāsîti. Sutaṁ m-etaṁ bhante: Samaṇo Gotamo evam-āha: mayham-eva dānaṁ dātabbaṁ na aññesaṁ dānaṁ dātabbaṁ, mayham-eva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ na aññesaṁ sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, mayham-eva dinnaṁ mahapphalaṁ na aññesaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, mayham-eva sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ na aññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan-ti. Atha ca pana maṁ Bhagavā nigaṇṭhesu pi dāne samādapeti. Api ca bhante mayam-ettha kālaṁ jānissāma. Esâhaṁ bhante tatiyam-pi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

Atha kho Bhagavā Upālissa gahapatissa ānupubbikathaṁ kathesi, seyyathîdaṁ dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ, kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Upāliṁ gahapatiṁ

kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ atha yā buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā taṁ pakāsesi: dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathā pi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ samma-d-eva rajanaṁ patigaṇheyya, evam-evaṁ Upālissa gahapatissa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi: yaṁ kiñci samudayadhammaṁ sabban-taṁ nirodhadhamman-ti. Atha kho Upāli gahapati diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane Bhagavantaṁ etad-avoca: Handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti. — Yassa dāni tvaṁ gahapati kālaṁ maññasîti.

Atha kho Upāli gahapati Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena sakaṁ nivesanaṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā dovārikaṁ āmantesi: Ajjatagge samma dovārika āvarāmi dvāraṁ ni aṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ; sace koci nigaṇṭho āgacchati tam-enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ; sace te bhante piṇḍakena attho etth' eva tiṭṭha, etth' eva te āharissantîti. Evaṁ bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paccassosi.

Assosi kho Dīghatapassī nigaṇṭho: Upāli kira gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato ti. Atha kho Dīghatapassī nigaṇṭho yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Sutaṁ mêtaṁ bhante: Upāli kira gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato ti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagacchey-

yâti. Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Sutaṁ mêtaṁ bhante: Upāli kira gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato ti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyâti. — Handâhaṁ bhante gacchāmi yāva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā no ti. — Gaccha tvaṁ Tapassi jānāhi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā no ti.

Atha kho Dīghatapassī nigaṇṭho yena Upālissa gahapatissa nivesanaṁ ten' upasaṅkami. Addasā kho dovāriko Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Dīghatapassiṁ nigaṇṭhaṁ etad-avoca: Tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ; sace te bhante piṇḍakena attho etth' eva tiṭṭha, etth' eva te āharissantîti. Na me āvuso piṇḍakena attho ti vatvā tato paṭinivattitvā yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Saccaṁ yeva kho bhante yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato. Etaṁ kho te ahaṁ bhante nâlatthaṁ: na kho mêtaṁ bhante ruccati yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetîti. Āvaṭṭo kho te bhante Upāli gahapati samaṇena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyâti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyâti. Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Saccaṁ yeva kho bhante yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ

upagato. Etaṁ kho te ahaṁ bhante nâlatthaṁ: na kho mêtaṁ bhante ruccati yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetîti. Āvaṭṭo kho te bhante Upāli gahapati samaṇena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyâti. — Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya, ṭhānañ-ca kho etaṁ vijjati yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyya. Handa câhaṁ Tapassi gacchāmi yāva sāmaṁ yeva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā no ti.

Atha kho Nigaṇṭho Nātaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena Upālissa gahapatissa nivesanaṁ ten' upasaṅkami. Addasā kho dovāriko Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ; sace te bhante piṇḍakena attho etth' eva tiṭṭha, etth' eva te āharissantîti. — Tena hi samma dovārika yena Upāli gahapati ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ evaṁ vadehi: Nigaṇṭho bhante Nātaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo ti. Evaṁ bhante ti kho dovāriko Nigaṇṭhassa Nātaputtassa paṭissutvā yena Upāli gahapati ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ etad-avoca: Nigaṇṭho bhante Nātaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo ti. — Tena hi samma dovārika majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññāpehîti. Evaṁ bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññāpetvā yena Upāli gahapati ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ etad-avoca: Paññattāni kho te bhante majjhimāya dvārasālāya āsanāni, yassa dāni kālaṁ maññasîti. Atha kho Upāli gahapati yena

majjhimā dvārasālā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā yaṁ tatthā āsanaṁ aggañ-ca seṭṭhañ-ca uttamañ-ca paṇītañ-ca tattha nisīditvā dovārikaṁ āmantesi: Tena hi samma dovārika yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ evaṁ vadehi: Upāli bhante gahapati evam-āha: Pavisa kira bhante sace ākaṅkhasîti. Evaṁ bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Upāli bhante gahapati evam-āha: Pavisa kira bhante sace ākaṅkhasîti. Atha kho Nigaṇṭho Nātaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena majjhimā dvārasālā ten' upasaṅkami.

Atha kho Upāli gahapati yaṁ sudaṁ pubbe va yato passati Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ disvāna tato paccuggantvā yaṁ tattha āsanaṁ aggañ-ca seṭṭhañ-ca uttamañ-ca paṇītañ-ca taṁ uttarāsaṅgena pamajjitvā pariggahetvā nisīdāpeti, so dāni yaṁ tattha āsanaṁ aggañ-ca seṭṭhañ-ca uttamañ-ca paṇītañ-ca tattha sāmaṁ nisīditvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Saṁvijjante kho bhante āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdâti. Evaṁ vutte Nigaṇṭho Nātaputto Upāliṁ gahapatiṁ etad-avoca: Ummatto si tvaṁ gahapati, datto si tvaṁ gahapati: gacchām' ahaṁ bhante samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessāmîti gantvā mahatā si vādasaṅghāṭena paṭimukko āgato. Seyyathā pi gahapati puriso aṇḍahārako gantvā ubbhatehi aṇḍehi āgaccheyya, seyyathā vā pana gahapati puriso akkhikahārako gantvā ubbhatehi akkhīhi āgaccheyya, evam-eva kho tvaṁ gahapati: gacchām' ahaṁ bhante samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessāmîti gantvā mahatā si vādasaṅghāṭena paṭimukko āgato. Āvaṭṭo si kho tvaṁ gahapati samaṇena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyâti.

Bhaddikā bhante āvaṭṭanī māyā, kalyāṇī bhante āvaṭṭanī māyā. Piyā me bhante ñātisālohitā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ piyānam-pi me assa ñātisālohitānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe ce pi bhante khattiyā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ sabbesānaṁ p' assa khattiyānaṁ dīgharattaṁ

hitāya sukhāya. Sabbe ce pi bhante brāhmaṇā — pe — vessā — pe — suddā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ sabbesānaṁ p' assa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sadevako ce pi bhante loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyya sadevakassa p' assa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Tena hi bhante upamaṁ - te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti.

Bhūtapubbaṁ bhante aññatarassa brāhmaṇassa jiṇṇassa vuddhassa mahallakassa daharā māṇavikā pajāpatī ahosi gabbhinī upavijaññā. Atha kho bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Gaccha tvaṁ brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi yo me kumārakassa kīḷāpanako bhavissatīti. Evaṁ vutte bhante so brāhmaṇo taṁ māṇavikaṁ etad - avoca: Āgamehi tāva bhoti yāva vijāyasi; sace tvaṁ bhoti kumārakaṁ vijāyissasi tassā te ahaṁ āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānissāmi yo te kumārakassa kīḷāpanako bhavissati; sace pana tvaṁ bhoti kumārikaṁ vijāyissasi tassā te ahaṁ āpaṇā makkaṭacchāpikaṁ kiṇitvā ānissāmi yā te kumārikāya kīḷāpanikā bhavissatīti. Dutiyam - pi kho bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etad - avoca: Gaccha tvaṁ brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi yo me kumārakassa kīḷāpanako bhavissatīti. Dutiyam - pi kho bhante so brāhmaṇo taṁ māṇavikaṁ etad - avoca: Āgamehi tāva bhoti yāva vijāyasi; sace tvaṁ bhoti kumārakaṁ vijāyissasi tassā te ahaṁ āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānissāmi yo te kumārakassa kīḷāpanako bhavissati; sace pana tvaṁ bhoti kumārikaṁ vijāyissasi tassā te ahaṁ āpaṇā makkaṭacchāpikaṁ kiṇitvā ānissāmi yā te kumārikāya kīḷāpanikā bhavissatīti. Tatiyam - pi kho bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Gaccha tvaṁ brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi yo me kumārakassa kīḷāpanako bhavissatīti. Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānetvā taṁ māṇavikaṁ etad - avoca: Ayan - te bhoti āpaṇā makkaṭac-

chāpako. kiṇitvā ānīto yo te kumārakassa kīḷāpanako bhavissatīti. Evaṁ vutte bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Gaccha tvaṁ brāhmaṇa imaṁ makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ evaṁ vadehi: Icchām' ahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ makkaṭacchāpakaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan-ti. Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto taṁ makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ etad-avoca: Icchām' ahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ makkaṭacchāpakaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan-ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāṇi rajakaputto taṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Ayaṁ kho te bhante makkaṭacchāpako raṅgakkhamo hi kho, no ākoṭanakkhamo no vimajjanakkhamo ti. Evam-eva kho bhante bālānaṁ nigaṇṭhānaṁ vādo raṅgakkhamo hi kho bālānaṁ no paṇḍitānaṁ, no anuyogakkhamo no vimajjanakkhamo. Atha kho bhante so brāhmaṇo aparena samayena navaṁ dussayugaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ etad-avoca: Icchām' ahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ navaṁ dussayugaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan-ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāṇi rajakaputto taṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Idaṁ kho te bhante navaṁ dussayugaṁ raṅgakkhamañ-c' eva ākoṭanakkhamañ-ca vimajjanakkhamañ-câti. Evam-eva kho bhante tassa Bhagavato vādo arahato sammāsambuddhassa raṅgakkhamo c' eva paṇḍitānaṁ no bālānaṁ anuyogakkhamo ca vimajjanakkhamo câti.

Sarājikā kho taṁ gahapati parisā evaṁ jānāti: Upāli gahapati Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvako ti; kassa taṁ gahapati sāvakaṁ dhāremâti. Evaṁ vutte Upāli gahapati uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā

ten' añjalim-paṇāmetvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avoca: Tena hi bhante suṇohi yassâhaṁ sāvako:

Dhīrassa vigatamohassa pabhinnakhilassa vijitavijayassa
anighassa susamacittassa vuddhasīlassa sādhupaññassa
vessantarassa vimalassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Akathaṁkathissa tusitassa vantalokāmisassa muditassa
katasamaṇassa manujassa antimasārīrassa narassa
anopamassa virajassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Asaṁsayassa kusalassa venayikassa sārathivarassa
anuttarassa ruciradhammassa nikkaṅkhassa pabhāsakarassa
mānacchidassa vīrassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Nisabhassa appameyyassa gambhīrassa monapattassa
khemaṁkarassa vedassa dhammaṭṭhassa saṁvutattassa
saṅgātigassa muttassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Nāgassa pantasenassa khīṇasaṁyojanassa muttassa
paṭimantakassa dhonassa pannadhajassa vītarāgassa
dantassa nippapañcassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Isisattamassa akuhassa tevijjassa brahmapattassa
nahātakassa padakassa passaddhassa viditavedassa
purindadassa sakkassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Ariyassa bhāvitattassa pattipattassa veyyākaraṇassa
satīmato vipassissa anabhinatassa no apanatassa
anejassa vasippattassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Sammaggatassa jhāyissa ananugatantarassa suddhassa
asitassa appahīnassa pavivittassa aggapattassa
tiṇṇassa tārayantassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Santassa bhūripaññassa mahāpaññassa vītalobhassa
tathāgatassa sugatassa appaṭipuggalassa asamassa
visāradassa nipuṇassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.
Taṇhacchidassa buddhassa vītadhūmassa anupalittassa
āhuneyyassa yakkhassa uttamapuggalassa atulassa
mahato yasaggapattassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmîti.

Kadā saññūḷhā pana te gahapati ime samaṇassa Gotamassa vaṇṇā ti. — Seyyathā pi bhante nānāpupphānaṁ mahā

puppharāsi, tam-enaṁ dakkho mālākāro vā mālākārantevāsī vā vicitraṁ mālaṁ gantheyya, evam-eva kho bhante so Bhagavā anekavaṇṇo anekasatavaṇṇo. Ko hi bhante vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ na karissatîti.

Atha kho Nigaṇṭhassa Nātaputtassa Bhagavato sakkāraṁ asahamānassa tatth' eva uṇhaṁ lohitaṁ mukhato uggañchîti.

UPĀLISUTTANTAṀ CHAṬṬHAṀ.

57.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Koḷiyesu viharati; Haliddavasanaṁ nāma Koḷiyānaṁ nigamo. Atha kho Puṇṇo ca Koḷiyaputto govatiko acelo ca Seniyo kukkuravatiko yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Puṇṇo Kohyaputto govatiko Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā kukkuro va palikujjitvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko Bhagavantaṁ etad-avoca: Ayaṁ bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako, chamānikkhittaṁ bhuñjati, tassa taṁ kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Alaṁ Puṇṇa, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti. — Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko Bhagavantaṁ etad-avoca: Ayaṁ bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako, chamānikkhittaṁ bhuñjati, tassa taṁ kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinn˘ṁ, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Addhā kho te ahaṁ Puṇṇa na labhāmi: alaṁ Puṇṇa, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti, api ca te ahaṁ byākarissāmi. Idha Puṇṇa ekacco kukkuravataṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurasīlaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurcittaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ

abbokiṇṇaṁ, kukkurākappaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ. So kukkuravataṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurasīlaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkuracittaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurākappaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kāyassa bhedā param-maraṇā kukkurānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Sace kho pan' assa evaṁ diṭṭhi hoti: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Puṇṇa dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi: nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā. Iti kho Puṇṇa sampajjamānaṁ kukkuravataṁ kukkurānaṁ sahabyataṁ upaneti, vipajjamānaṁ nirayan-ti.

Evaṁ vutte acelo Seniyo kukkuravatiko parodi assūni pavattesi. Atha kho Bhagavā Puṇṇaṁ Koḷiyaputtaṁ govatikaṁ etad-avoca: Etaṁ kho te ahaṁ Puṇṇa nâlatthaṁ: alaṁ Puṇṇa, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti. — Nâhaṁ bhante etaṁ rodāmi yaṁ maṁ Bhagavā evam-āha. Api ca me idaṁ bhante kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādiṇṇaṁ. Ayaṁ bhante Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko, tassa taṁ govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādiṇṇaṁ, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Alaṁ Seniya, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti. Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavantaṁ etad-avoca: Ayaṁ bhante Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko, tassa taṁ govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādiṇṇaṁ, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Addhā kho te ahaṁ Seniya na labhāmi: alaṁ Seniya, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti, api ca te ahaṁ byākarissāmi. Idha Seniya ekacco govataṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gosīlaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gocittaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gavākappaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ. So govataṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gosīlaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gocittaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gavākappaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kāyassa bhedā param-maraṇā gunnaṁ sahabyataṁ upapajjati. Sace

kho pan' assa evaṁ diṭṭhi hoti: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Seniya dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi: nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā. Iti kho Seniya sampajjamānaṁ govataṁ gunnaṁ sahabyataṁ upaneti, vipajjamānaṁ nirayan - ti.

Evaṁ vutte Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko parodi assūni pavattesi. Atha kho Bhagavā acelaṁ Seniyaṁ kukkuravatikaṁ etad-avoca: Etaṁ kho te ahaṁ Seniya nâlatthaṁ: alaṁ Seniya, tiṭṭhat' etaṁ, mā maṁ etaṁ pucchîti. — Nâhaṁ bhante etaṁ rodāmi yaṁ maṁ Bhagavā evam-āha. Api ca me idaṁ bhante govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādiṇṇaṁ. Evaṁ pasanno ahaṁ bhante Bhagavati: pahoti Bhagavā tathā dhammaṁ desetuṁ yathā ahañ-c' ev' imaṁ govataṁ pajaheyyaṁ ayañ-ca acelo Seniyo kukkuravatiko taṁ kukkuravataṁ pajaheyyâti. — Tena hi Puṇṇa suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evam-bhante ti kho Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Cattār' imāni Puṇṇa kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni, katamāni cattāri: Atthi Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇhāsukkavipākaṁ kammaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Katamañ-ca Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ: Idha Puṇṇa ekacco sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tam-enaṁ sabyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhaṁ vedanaṁ vedeti ekantadukkhaṁ seyyathā pi sattā

nerayikā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yaṁ karoti tena upapajjati, upapannam-enaṁ phassā phusanti. Evaṁ p' ahaṁ Puṇṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ. Katamañ-ca Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ: Idha Puṇṇa ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tam-enaṁ abyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhaṁ vedanaṁ vedeti ekantasukhaṁ seyyathā pi devā Subhakiṇṇā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yaṁ karoti tena upapajjati, upapannam-enaṁ phassā phusanti. Evaṁ p' ahaṁ Puṇṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ. Katamañ-ca Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ: Idha Puṇṇa ekacco sabyābajjham-pi abyābajjham-pi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti sabyābajjham-pi abyābajjham-pi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti sabyābajjham-pi abyābajjham-pi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjham-pi abyābajjham-pi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjham-pi abyābajjham-pi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjham-pi abyābajjham-pi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjham-pi abyābajjham-pi lokaṁ upapajjati. Tam-enaṁ sabyābajjham-pi abyābajjham-pi lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā pi abyābajjhā pi phassā phusanti. So sabyābajjhehi pi abyābajjhehi pi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjham-pi abyābajjham-pi vedanaṁ vedeti vokiṇṇaṁ sukhadukkhaṁ seyyathā pi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yaṁ karoti tena upapajjati, upapannam-enaṁ phassā phusanti. Evaṁ p' ahaṁ Puṇṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ. Kata-

mañ-ca. Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇhāsukkavipākaṁ kammaṁ kammakkhayāya saṁvattati: Tatra Puṇṇa yam-idaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yam-p' idaṁ kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yam-p' idaṁ kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇhāsukkavipākaṁ kammaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho Puṇṇa cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānîti.

Evaṁ vutte Puṇṇo Koḷiyaputto govatiko Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathā pi bhante — pe — upāsakam-maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti. Acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paticchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Labheyyâhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ labheyyaṁ upasampadan-ti. — Yo kho Seniya aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye akaṅkhati pabbajjaṁ ākaṅkhati upasampadaṁ so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; api ca m' ettha puggalavemattatā viditā ti. — Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ maṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhubhāvāyâti. Alattha kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavato santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Seniyo eko vūpakaṭṭho appa-

matto ātāpī pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Seniyo arahataṁ ahosîti.

KUKKURAVATIKASUTTANTAṀ SATTAMAṀ.

58.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Abhayo rājakumāro yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Abhayaṁ rājakumāraṁ Nigaṇṭho Nātaputto etad-avoca: Ehi tvaṁ rājakumāra samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropehi, evaṁ te kalyāṇo kittisaddo abbhuggañchīti: Abhayena rājakumārena samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādo āropito ti. — Yathākathaṁ panâhaṁ bhante samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādaṁ āropessāmîti. — Ehi tvaṁ rājakumāra yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ evaṁ vadehi: Bhāseyya nu kho bhante Tathāgato taṁ vācaṁ yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. Sace te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti: Bhāseyya rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti, tam-enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Atha kiñ-carahi te bhante puthujjanena nānākaraṇaṁ, puthujjano pi hi taṁ vācaṁ bhāseyya yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. Sace pana te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti: Na rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ bhāseyya yā sā vācā

paresaṁ appiyā amanāpā ti, tam-enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Atha kiñ-carahi te bhante Devadatto byākato: āpāyiko Devadatto, nerayiko Devadatto, kappaṭṭho Devadatto, atekiccho Devadatto ti, tāya ca pana te vācāya Devadatto kupito ahosi anattamano ti. Imaṁ kho te rājakumāra samaṇo Gotamo ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilituṁ n' eva sakkhīti ogilituṁ. Seyyathā pi nāma purisassa ayosiṅghāṭakaṁ kaṇṭhe vilaggaṁ, so n' eva sakkuṇeyya uggilituṁ n' eva sakkuṇeyya ogilituṁ, evam-eva kho te rājakumāra samaṇo Gotamo imaṁ ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilituṁ n' eva sakkhīti ogilitun-ti.

Evam-bhante ti kho Abhayo rājakumāro Nigaṇṭhassa Nātaputtassa paṭissutvā uṭṭhāy' āsanā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnassa kho Abhayassa rājakumārassa suriyaṁ oloketvā etad-ahosi: Akālo kho ajja Bhagavato vādaṁ āropetuṁ, sve dānâhaṁ sake nivesane Bhagavato vādaṁ āropessāmīti Bhagavantaṁ etad-avoca: Adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya attacatuttho bhattan-ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Abhayassa rājakumārassa nivesanaṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ paṇītena khādaniyena bhojaniyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi.

Ekamantaṁ nisinno kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ etad-avoca: Bhāseyya nu kho bhante Tathāgato taṁ vācaṁ yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. — Na kho 'ttha rājakumāra ekaṁsenâti. — Ettha bhante anassuṁ nigaṇṭhā ti. — Kiṁ pana tvaṁ rājakumāra evaṁ vadesi:

ettha bhante anassuṁ nigaṇṭhā ti. — Idhâhaṁ bhante yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁ. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho maṁ bhante Nigaṇṭho Nātaputto etad-avoca: Ehi tvaṁ rājakumāra samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropehi, evaṁ te kalyāṇo kittisaddo abbhuggañchiti: Abhayena rājakumārena samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādo āropito ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhante Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etad-avocaṁ: Yathākathaṁ panâhaṁ bhante samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādaṁ āropessāmîti. Ehi tvaṁ rājakumāra yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ evaṁ vadehi: Bhāseyya nu kho bhante Tathāgato taṁ vācaṁ yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. Sace te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti: Bhāseyya rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti, tam-enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Atha kiñ-carahi te bhante puthujjanena nānākaraṇaṁ, puthujjano pi hi taṁ vācaṁ bhāseyya yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. Sace pana te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti: Na rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ bhāseyya yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā ti. tam-enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Atha kiñ-carahi te bhante Devadatto byākato: āpāyiko Devadatto, nerayiko Devadatto. kappaṭṭho Devadatto, atekiccho Devadatto ti, tāya ca pana te vācāya Devadatto kupito ahosi anattamano ti. Imaṁ kho te rājakumāra samaṇo Gotamo ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilituṁ n' eva sakkhīti ogilituṁ. Seyyathā pi nāma purisassa ayosiṅghāṭakaṁ kaṇṭhe vilaggaṁ, so n' eva sakkuṇeyya uggilituṁ n' eva sakkuṇeyya ogilituṁ, evam-eva kho te rājakumāra samaṇo Gotamo imaṁ ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilituṁ n' eva sakkhīti ogilitun-ti.

Tena kho pana samayena daharo kumāro mando uttānaseyyako Abhayassa rājakumārassa aṅke nisinno hoti. Atha kho Bhagavā Abhayaṁ rājakumāraṁ etad-avoca: Taṁ kiṁ-

naññasi rājakumāra: sacāyaṁ kumāro tuyhaṁ vā pamādam-nvāya 'dhātiyā vā pamādam-anvāya kaṭṭhaṁ vā kaṭhalaṁ ā mukhe āhareyya, kinti naṁ kareyyāsīti. — Āhareyy' assā-aṁ bhante. Sace ahaṁ bhante na sakkuṇeyyaṁ ādiken' va āhattuṁ, vāmena hatthena sīsaṁ pariggahetvā dakkhiṇena atthena vaṅkaṅguliṁ karitvā salohitam-pi āhareyyaṁ, taṁ issa hetu: atthi me bhante kumāre anukampā ti. — Evam-va kho rājakumāra yaṁ Tathāgato vācaṁ jānāti abhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ appiyā amanāpā, a taṁ Tathāgato vācaṁ bhāsati; yam-pi Tathāgato vācaṁ ānāti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ ppiyā amanāpā, tam-pi Tathāgato vācaṁ na bhāsati; yañ-a kho Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁ-itaṁ, sā ca paresaṁ appiyā amanāpā, tatra kālaññū Tathā-ato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. Yaṁ Tathāgato ācaṁ jānāti abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca pare-aṁ piyā manāpā, na taṁ Tathāgato vācaṁ bhāsati; yam-i Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, ā ca paresaṁ piyā manāpā, tam-pi Tathāgato vācaṁ na hāsati; yañ-ca kho Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ tthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ piyā manāpā, tatra kālaññū 'athāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. taṁ kissa hetu: tthi rājakumāra Tathāgatassa sattesu anukampā ti.

Ye 'me bhante khattiyapaṇḍitā pi brāhmaṇapaṇḍitā pi ahapatipaṇḍitā pi samaṇapaṇḍitā pi pañhaṁ abhisaṅkharitvā athāgataṁ upasaṅkamitvā pucchanti, pubbe va nu kho aṁ bhante Bhagavato cetaso parivitakkitaṁ hoti: ye maṁ pasaṅkamitvā evaṁ pucchissanti tesâhaṁ evaṁ puṭṭho evaṁ yākarissāmīti, udāhu ṭhānaso v' etaṁ Tathāgataṁ paṭi-ātīti. — Tena hi rājakumāra tañ-ñev' ettha paṭipucchis-ami, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ m-maññasi rājakumāra: kusalo tvaṁ rathassa aṅgapaccaṅ-nan-ti. — Evaṁ bhante, kusalo ahaṁ rathassa aṅga-accaṅgānan-ti. — Taṁ kim-maññasi rājakumāra: ye taṁ pasaṅkamitvā evaṁ puccheyyuṁ: kin-nām' idaṁ rathassa ṅgapaccaṅgan-ti, pubbe va nu kho te etaṁ cetaso pari-

vitakkitaṁ assa: ye maṁ upasaṅkamitvā evaṁ pucchissanti tesâhaṁ evaṁ byākarissāmîti, udāhu ṭhānaso v' etaṁ taṁ paṭibhāseyyâti. — Ahaṁ hi bhante rathiko saññāto kusalo rathassa aṅgapaccaṅgānaṁ, sabbāni me rathassa aṅgapaccaṅgāni suviditāni, ṭhānaso v' etaṁ maṁ paṭibhāseyyâti. — Evam-eva kho rājakumāra ye te khattiyapaṇḍitā pi brāhmaṇapaṇḍitā pi gahapatipaṇḍitā pi samaṇapaṇḍitā pi pañhaṁ abhisaṅkharitvā Tathāgataṁ upasaṅkamitvā pucchanti, ṭhānaso v' etaṁ Tathāgataṁ paṭibhāti. taṁ kissa hetu: Sā hi rājakumāra Tathāgatassa dhammadhātu suppaṭividdhā yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā ṭhānaso v' etaṁ Tathāgataṁ paṭibhātîti.

Evaṁ vutte Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

ABHAYARĀJAKUMĀRASUTTANTAṀ AṬṬHAMAṀ.

59.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yen' āyasmā Udāyi ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Udāyiṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etad-avoca: Kati nu kho bhante Udāyi vedanā vuttā Bhagavatā ti. — Tisso kho gahapati vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā.

Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. — Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā ti. Dutiyam-pi kho āyasmā Udāyi Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etad-avoca: Na kho gahapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. Dutiyam-pi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etad-avoca: Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā ti. Tatiyam-pi kho āyasmā Udāyi Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etad-avoca: Na kho gahapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. Tatiyam-pi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etad-avoca: Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā ti. N' eva kho asakkhi āyasmā Udāyi Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ saññāpetuṁ na panâsakkhi Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ saññāpetuṁ.

Assosi kho āyasmā Ānando āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ imaṁ kathāsallāpaṁ. Atha kho āyasmā Anando yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avoca: Santaṁ yeva kho Ānanda pariyāyaṁ Pañcakaṅgo thapati Udāyissa nâbbhanumodi, santaṁ yeva ca pana pariyāyaṁ Udāyi Pañcakaṅgassa thapatissa nâbbhanumodi. Dve p' Ananda vedanā vuttā mayā

pariyāyena, tisso pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, pañca pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, cha pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, aṭṭhādasa pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, chattiṁsâpi vedanā vuttā mayā pariyāyena, aṭṭhasataṁ vedanāsatam-pi vuttaṁ mayā pariyāyena. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo. Evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ na samanujānissanti na samanumaññissanti na samanumodissanti tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharissanti. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo.' Evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ samanujānissanti samanumaññissanti samanumodissanti tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharissanti.

Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho Ānanda pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Ānanda ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ idaṁ vuccati kāmasukhaṁ.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya: Etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentîti, idam-assa nânujānāmi, taṁ kissa hetu: Atth' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca. Katamañ-c' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya: Etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentîti, idam-assa 'nânujānāmi,

taṁ kissa hetu: Atth' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca. Katamañ-c' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā: ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma: anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma: na-tthi kiñci ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda — pe — paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma 'nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya: Etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentîti, idam-assa nânujānāmi, taṁ kissa hetu: Atth' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca. Katamañ-c' Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññā-yatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañ-ca paṇītatarañ-ca.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ Ānanda vijjati yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ: Saññāvedayitanirodhaṁ samaṇo Gotamo āha tañ-ca sukhasmiṁ paññāpeti, ta-y-idaṁ kiṁ su, ta-y-idaṁ kathaṁ sûti. Evaṁvādino Ānanda aññatitthiyā paribbājakā evam-assu vacanīyā: Na kho āvuso Bhagavā sukhaṁ yeva vedanaṁ sandhāya sukhasmiṁ paññāpeti, api c' āvuso yattha yattha sukhaṁ upalabbhati yahiṁ yahiṁ tan-taṁ Tathāgato sukhasmiṁ paññāpetîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

BAHUVEDANIYASUTTANTAṀ NAVAMAṀ.

60.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena Sālā nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tad-avasari. Assosuṁ kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno

mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ Sālaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotîti. Atha kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā app-ekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app-ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Sāleyyake brāhmaṇagahapatike Bhagavā etad-avoca: Atthi pana vo gahapatayo koci manāpo satthā yasmiṁ vo ākāravatī saddhā paṭiladdhā ti. — Na-tthi kho no bhante koci manāpo satthā yasmiṁ no ākāravatī saddhā paṭiladdhā ti. — Manāpaṁ vo gahapatayo satthāraṁ alabhantehi ayaṁ apaṇṇako dhammo samādāya vattitabbo. Apaṇṇako hi gahapatayo dhammo samatto samādinno so vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Katamo ca gahapatayo apaṇṇako dhammo:

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Na-tthi dinnaṁ na-tthi yiṭṭhaṁ na-tthi hutaṁ, na-tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na-tthi ayaṁ loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā, na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentîti. Tesaṁ yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke

samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evam-āhaṁsu: Atthi dinnaṁ atthi yiṭṭhaṁ atthi hutaṁ, atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko. atthi ayaṁ loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā, atthi sattā opapātikā. atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti. Taṁ kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ti. — Evaṁ bhante.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: 'Na-tthi dinnaṁ na-tthi yiṭṭhaṁ na-tthi hutaṁ, na-tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko,' na-tthi ayaṁ loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā, na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti, tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam-idaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam-idaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. taṁ kissa hetu: Na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: na-tthi paro loko ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: na-tthi paro loko ti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: na-tthi paro loko ti vācaṁ bhāsati, sā 'ssa hoti micchāvācā. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: na-tthi paro loko ti āha, ye te arahanto paralokaviduno tesam-ayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: na-tthi paro loko ti paraṁ saññāpeti, sā 'ssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susīlyaṁ pahīnaṁ hoti, dussīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ; ayañ-ca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā paravambhanā evaṁ-s' ime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho na-tthi paro loko evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā sotthim-attānaṁ karissati, sace kho atthi paro loko evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana mā 'hu paro loko, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho: dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi natthikavādo ti. Sace kho atth' eva paro loko evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho, yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā āyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evam-sāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādinno ekaṁsaṁ aritvā tiṭṭhati, riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino aṁdiṭṭhino: Atthi dinnaṁ atthi yiṭṭhaṁ atthi hutaṁ, atthi katadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ ko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā, atthi sattā opaītikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭiannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā cchikatvā pavedentīti, tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam-idaṁ āyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam-idaṁ kāyasucaritaṁ cīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme samlāya vattissanti. taṁ kissa hetu: Passanti hi te bhonto maṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ ṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ odānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: atthi aro loko ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁ eva kho pana paraṁ lokaṁ: atthi paro loko ti saṅkappeti, āssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana paraṁ okaṁ: atthi paro loko ti vācaṁ bhāsati, sā 'ssa hoti sammāvācā. antaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: atthi paro loko ti āha, ye arahanto paralokaviduno tesam-ayaṁ na paccanīkaṁ karoti. antaṁ yeva kho pana paraṁ lokaṁ: atthi paro loko ti

paraṁ saññapeti, sā 'ssa hoti saddhammasaññatti,, tāya ca pana saddhammasaññattiyā n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ; ayañ-ca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkaṁsanā aparavambhanā evaṁ-s' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho atthi paro loko evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā 'param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana mā 'hu paro loko, hotu nesaṁ' bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panâyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso: sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi atthikavādo ti. Sace kho atth' eva paro loko evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso, yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Evam-assâyaṁ apaṇṇako dhammo susamatto samādiṇṇo ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati. riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamayato phandato phandāpayato pāṇam-atimāpayato adinnaṁ ādiyato sandhiṁ chindato nillopaṁ harato ekāgārikaṁ karoto paripanthe tiṭṭhato paradāraṁ gacchato musā bhaṇato, karato na karīyati pāpaṁ; khurapariyantena ce pi cakkena yo imissā paṭhaviyā pāṇe ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ kareyya, na-tthi tatonidānaṁ pāpaṁ, na-tthi pāpassa āgamo; dakkhiṇañ-ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento, na-tthi tatonidānaṁ pāpaṁ, na-tthi pāpassa āgamo; uttarañ-ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yājento, na-tthi tatonidānaṁ puññaṁ, na-tthi puññassa āgamo; dānena damena saṁyamena saccavajjena na-tthi puññaṁ, na-tthi puññassa āgamo ti. Tesaṁ yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā

ujuvipaccanīkavādā, te evam - āhaṁsu: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamayato phandato phandāpayato pāṇam - atimāpayato adinnaṁ ādiyato sandhiṁ chindato nillopaṁ harato ekāgārikaṁ karoto paripanthe tiṭṭhato paradāraṁ gacchato musā bhaṇato, karato karīyati pāpaṁ; khurapariyantena ce pi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ kareyya, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo; dakkhiṇañ-ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo; uttarañ - ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yājento, atthi tatonidānaṁ puññaṁ, atthi puññassa āgamo; dānena damena saṁyamena saccavajjena atthi puññaṁ, atthi puññassa āgamo ti. Taṁ kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ti. — Evaṁ bhante.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Karato kārayato — pe — na - tthi puññassa āgamo ti. tesam - etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam - idaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam - idaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu: Na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriyā ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriyā ti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriyā ti vācaṁ bhāsati, sā 'ssa hoti micchāvācā. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriyā ti āha, ye te arahanto kiriyavādā tesam - ayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriyā ti paraṁ saññapeti, sā 'ssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susīlyaṁ pahīnaṁ hoti, dussīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ; ayañ-

ca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā paravambhanā evaṁ s' ime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho na-tthi kiriyā evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā sotthim-attānaṁ karissati. sace kho atthi kiriyā evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana mā 'hu kiriyā. hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ. atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho: dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi akiriyavādo ti. Sace kho atth' eva kiriyā evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho. yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evam-assāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādiṇṇo ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati. riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Karato kārayato — pe — atthi puññassa āgamo ti, tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam-idaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yam-idaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti. taṁ kissa hetu: Passanti hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ. kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriyā ti 'ssa diṭṭhi hoti. sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriyā ti saṅkappeti. svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriyā ti vācaṁ bhāsati. sā 'ssa hoti sammāvācā. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriyā ti āha. ye te arahanto kiriyavādā tesam-ayaṁ na paccanīkaṁ karoti. Santaṁ yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriyā ti paraṁ saññapeti. sā 'ssa hoti saddhammasaññatti,

tāya ca pana saddhammasaññattiyā n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ; ayañ-ca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkaṁsanā aparavambhanā evaṁ-s' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati· Sace kho atthi kiriyā evam ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana mā 'hu kiriyā, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panâyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso: sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi kiriyavādo ti. Sace kho atth' eva kiriyā evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso. yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Evam-assâyaṁ apaṇṇako dhammo susamatto samādiṇṇo ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānaṁ saṅkilesāya, ahetu appaccayā sattā saṅkilissanti; na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetu appaccayā sattā visujjhanti; na-tthi balaṁ na-tthi viriyaṁ na-tthi purisatthāmo na-tthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā chass-evâbhijātisu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentîti. Tesaṁ yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evam-āhaṁsu: Atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ saṅkilesāya, sahetu sappaccayā sattā saṅkilissanti; atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, sahetu sappaccayā sattā visujjhanti; atthi balaṁ atthi viriyaṁ atthi purisatthāmo atthi purisaparakkamo, na sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā chass-evâbhijātisu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentîti. Taṁ kim-maññatha gahapatayo:

nanu 'me samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ti. — Evaṁ bhante.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Na-tthi hetu na-tthi paccayo — pe — sukha dukkhaṁ paṭisaṁvedentīti, tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam idaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam-idaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu: Na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ na-tthi hetu ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: na-tthi hetūti saṅkappeti svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ na-tthi hetūti vācaṁ bhāsati, sā 'ssa hoti micchāvācā Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: na-tthi hetūti āha, ye te arahanto hetuvādā tesam-ayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: na-tthi hetūti paraṁ saññapeti, sā 'ssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhamma-saññattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susīlyaṁ pahīnaṁ hoti, dussīlyaṁ paccupaṭṭhi taṁ; ayañ-ca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ari yānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā para-vambhanā evaṁ-s' ime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho na-tthi hetu evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kā yassa bhedā sotthim-attānaṁ karissati, sace kho atthi hetu evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati Kāmaṁ kho pana mā 'hu hetu, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi ahetuvādo ti. Sace kho atth' eva hetu evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha

kaliggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ gārayho, yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evam-assāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādiṇṇo ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Atthi hetu atthi paccayo — pe — sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentîti, tesam-etaṁ pāṭikaṅkhaṁ: yam-idaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yam-idaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu: Passanti hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṅkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: atthi hetu ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: atthi hetûti saṅkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: atthi hetûti vācaṁ bhāsati, sā 'ssa hoti sammāvācā. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: atthi hetûti āha. ye te arahanto hetuvādā tesam-ayaṁ na paccanīkaṁ karoti. Santaṁ yeva kho pana hetuṁ: atthi hetûti paraṁ saññapeti, sā 'ssa hoti saddhammasaññatti. tāya ca pana saddhammasaññattiyā n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ; ayañ-ca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkaṁsanā aparavambhanā evaṁ-s' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho atthi hetu evam-ayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana mā 'hu hetu, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso: sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi hetuvādo ti. Sace kho atth' eva

hetu evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kataggaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnaṁ pāsaṁso, yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Evam-assāyaṁ apaṇṇako dhammo susamatto samādiṇṇo ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Na-tthi sabbaso āruppā ti. Tesaṁ yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evam-āhaṁsu: Atthi sabbaso āruppā ti. Taṁ kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ti. — Evaṁ bhante. — Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi sabbaso āruppā ti, idam-me adiṭṭhaṁ; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: atthi sabbaso āruppā ti, idam-me aviditaṁ. Ahañ-c' eva kho pana ajānanto apassanto ekaṁsena ādāya vohareyyaṁ: idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti, na me taṁ assa patirūpaṁ. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi sabbaso āruppā ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ ṭhānam-etaṁ vijjati ye te devā rūpino manomayā apaṇṇakam-me tatrūpapatti bhavissati; ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: atthi sabbaso āruppā ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ ṭhānam-etaṁ vijjati ye te devā arūpino saññāmayā apaṇṇakam-me tatrūpapatti bhavissati. Dissante kho pana rūpādhikaraṇaṁ daṇḍādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvaṁtuvapesuñña-musāvādā, na-tthi kho pan' etaṁ sabbaso arūpe ti. So iti paṭisaṅkhāya rūpānaṁ yeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Na-tthi sabbaso bhavanirodho ti. Tesaṁ yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evam-āhaṁsu: Atthi

sabbaso bhavanirodho ti. Taṁ kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ti. — Evaṁ bhante. — Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi sabbaso bhavanirodho ti, idam-me adiṭṭhaṁ; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, idam-me aviditaṁ. Ahañ-c' eva kho pana ajānanto apassanto ekaṁsena ādāya vohareyyaṁ: idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti, na me taṁ assa patirūpaṁ. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi sabbaso bhavanirodho ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ ṭhānam-etaṁ vijjati ye te devā arūpino saññāmayā apaṇṇakam-me tatrûpapatti bhavissati; ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, sace tesaṁ bhavatam samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ ṭhānam-etaṁ vijjati yaṁ diṭṭhe va dhamme parinibbāyissāmi. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: na-tthi sabbaso bhavanirodho ti, tesam-ayaṁ diṭṭhi sārāgāya santike saṁyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike; ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, tesam-ayaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaṁyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike ti. So iti paṭisaṅkhāya bhavānaṁ yeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

Cattāro 'me gahapatayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame cattāro: Idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogaṁ anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogaṁ anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nâttaparitāpanānuyogaṁ anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto, so

anattantapo aparantapo diṭṭhe ve dhamme nicchāto nibbut sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharat Katamo ca gahapatayo puggalo attantapo attaparitāpanānu yogaṁ anuyutto: Idha gahapatayo ekacco puggalo acelak hoti muttācāro hatthāpalekhano — yathā Kandarakasuttanta tathā vitthāro — iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpana paritāpanānuyogaṁ anuyutto viharati. Ayaṁ vuccati gaha patayo puggalo attantapo attaparitāpanānuyogaṁ anuyutt Katamo ca gahapatayo puggalo parantapo paraparitāpanānu yogaṁ anuyutto: Idha gahapatayo ekacco puggalo orabbhik hoti sūkariko — pe — ye vā pan' aññe pi keci kurūra kammantā. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo parantap paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto. Katamo ca gahapatay puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogaṁ anuyutto paran tapo ca paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto: Idha gahapatay ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto — pe — te pi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā pari kammāni karonti. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo attan tapo ca attaparitāpanānuyogaṁ anuyutto parantapo ca para paritāpanānuyogaṁ anuyutto. Katamo ca gahapatayo pug galo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogaṁ anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto, so anattan tapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sīti bhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati Idha gahapatayo Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammā sambuddho — pe —. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pīti sukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ — dutiyaṁ jhānaṁ — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatū pakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbe nivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So evaṁ samāhite citte pari-

suddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti — pe — ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo n' ev' attantapo nâttaparitāpanānuyogaṁ anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogaṁ anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatîti.

Evaṁ vutte Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇagate ti.

APAṆṆAKASUTTANTAM DASAMAM.

GAHAPATIVAGGO PAṬHAMO.

61.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Rāhulo Ambalaṭṭhikāyaṁ viharati. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yen' Ambalaṭṭhikā yen' āyasmā Rāhulo ten' upasaṅkami. Addasā kho āyasmā Rāhulo Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna āsanaṁ paññāpesi udakañ-ca pādānaṁ. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajjā pāde pakkhālesi. Āyasmā pi kho Rāhulo Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

Atha kho Bhagavā parittaṁ udakāvasesaṁ udakādhāne ṭhapetvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ parittaṁ udakāvasesaṁ udakādhāne ṭhapitan-ti. — Evam-bhante. — Evaṁ parittaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ yesaṁ na-tthi sampajānamusāvāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā taṁ parittaṁ udakāvasesaṁ chaḍḍetvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Passasi no tvaṁ Rāhula taṁ parittaṁ udakāvasesaṁ chaḍḍitan-ti. — Evam-bhante. — Evaṁ chaḍḍitaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ yesaṁ na-tthi sampajānamusāvāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā taṁ udakādhānaṁ nikujjitvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ udakādhānaṁ nikujjitan-ti. — Evam-bhante. — Evaṁ nikujjitaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ yesaṁ na-tthi sampajānamusāvāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā taṁ udakādhānaṁ ukkujjitvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ udakādhānaṁ rittaṁ tucchan-ti. — Evam-bhante. — Evaṁ rittaṁ tucchaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ yesaṁ na-tthi sampajānamusāvāde lajjā.

Seyyathā pi Rāhula rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro, so saṅgāmagato purimehi pi pādehi kammaṁ karoti pacchimehi pi pādehi kammaṁ karoti, purimena pi kāyena kammaṁ karoti pacchimena pi kāyena kammaṁ karoti, sīsena pi kammaṁ karoti, kaṇṇehi pi kammaṁ karoti, dantehi pi kammaṁ karoti, naṅguṭṭhena pi

kammaṁ karoti, rakkhat' eva soṇḍaṁ; tattha hatthārohassa evaṁ hoti: Ayaṁ kho rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehi pi pādehi kammaṁ karoti pacchimehi pi pādehi kammaṁ karoti. purimena pi kāyena kammaṁ karoti pacchimena pi kāyena kammaṁ karoti, sīsena pi kammaṁ karoti, kaṇṇehi pi kammaṁ karoti, dantehi pi kammaṁ karoti, naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti. rakkhat' eva soṇḍaṁ; apariccattaṁ kho rañño nāgassa jīvitan-ti. Yato kho Rāhula rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato — pe — naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti, soṇḍāya pi kammaṁ karoti; tattha hatthārohassa evaṁ hoti: Ayaṁ kho rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato — pe — naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti, soṇḍāya pi kammaṁ karoti; pariccattaṁ kho rañño nāgassa jīvitaṁ, na-tthi dāni kiñci rañño nāgassa akaraṇīyan-ti. Evam-eva kho Rāhula yassa kassaci sampajānamusāvāde na-tthi lajjā nâhan-tassa kiñci pāpaṁ akaraṇīyan-ti vadāmi. Tasmātiha te Rāhula: hassā pi na musā bhaṇissāmîti evaṁ hi te Rāhula sikkhitabbaṁ.

Taṁ kim-maññasi Rāhula: kimatthiyo ādāso ti. — Paccavekkhanattho bhante ti. — Evam-eva kho Rāhula paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyena kammaṁ kattabbaṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vācāya kammaṁ kattabbaṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manasā kammaṁ kattabbaṁ.

Yad-eva tvaṁ Rāhula kāyena kammaṁ kattukāmo hosi tad-eva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo idam-me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo idam-me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula kāyena kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ.

Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyās Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo idam-m kāyakammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvatteyya na par byābādhāya saṁvatteyya na ubhayabyābādhāya saṁvatteyy kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-t evarūpan-te Rāhula kāyena kammaṁ karaṇīyaṁ. Karonten pi te Rāhula kāyena kammaṁ tad-eva te kāyakamma paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kam maṁ karomi idam-me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁ vattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya p saṁvattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudraya dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamān evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ karomi idam-me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvattat parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁ vattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkha vipakan-ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ kāya kammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ karom idam-me kāyakammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvattati na parabyābādhāya saṁvattati na ubhayabyābādhāya saṁ vattati, kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukha vipākan-ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ kāya-kammaṁ. Katvā pi te Rāhula kāyena kammaṁ tad-eva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ idam-me kāyakammaṁ atta-byābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhaya-byābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula pacca-vekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ idam-me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula kāyakammaṁ satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu desetabbaṁ vivaritabbaṁ uttānikātabbaṁ, desetvā vivaritvā uttānikatvā āyatiṁ saṁ-

varaṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ idam-me kāyakammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvatti na parabyābādhāya saṁvatti na ubhayabyābādhāya saṁvatti, kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, ten' eva tvaṁ Rāhula pītipāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

Yad-eva tvaṁ Rāhula vācāya kammaṁ kattukāmo hosi tad-eva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo idam-me vacīkammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo idam-me vacīkammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula vācāya kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo idam-me vacīkammaṁ n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatteyya, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula vācāya kammaṁ karaṇīyaṁ. Karontena pi te Rāhula vācāya kammaṁ tad-eva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi idam-me vacīkammaṁ attabyābādhāya pi saṁvattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi idam-me vacīkammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ vacīkammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi idam-me vacīkammaṁ n' ev' attabyābādhāya — pe —

na ubhayabyābādhāya saṁvattati, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ vacīkammaṁ. Katvā pi te Rāhula vācāya kammaṁ tad-eva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ idaṁ-me vacīkammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ idam-me vacīkammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula vacīkammaṁ satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu desetabbaṁ vivaritabbaṁ uttānikātabbaṁ, desetvā vivaritvā uttānikatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ idam-me vacīkammaṁ n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatti, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, ten' eva tvaṁ Rāhula pītipāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

Yad-eva tvaṁ Rāhula manasā kammaṁ kattukāmo hosi tad-eva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo idam-me manokammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace, tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo idam-me manokammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula manasā kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo idam-me vacīkammaṁ n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatteyya, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhu-

drayaṁ sukhavipākan-ti, evarūpan-te Rāhula manasā kammaṁ karaṇīyaṁ. Karontena pi te Rāhula manasā kammaṁ tad-eva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi idam-me manokammaṁ attabyābādhāya pi saṁvattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi idam-me manokammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ manokammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi idam-me manokammaṁ n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvattati, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ manokammaṁ. Katvā pi te Rāhula manasā kammaṁ tad-eva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ: Yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ'akāsiṁ idam-me manokammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ akāsiṁ idam-me manokammaṁ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan-ti, evarūpe te Rāhula manokamme aṭṭiyitabbaṁ harāyitabbaṁ jigucchitabbaṁ, aṭṭiyitvā harāyitvā jigucchitvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ akāsiṁ idam-me manokammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvatti na parabyābādhāya saṁvatti na ubhayabyābādhāya saṁvatti, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan-ti, ten' eva tvaṁ Rāhula pītipāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

Ye hi keci Rāhula atītam-addhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhesuṁ vacīkammaṁ parisodhesuṁ manokammaṁ parisodhesuṁ, sabbe te evam-evaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhesuṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhesuṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhesuṁ. Ye hi pi keci Rāhula anāgatam-addhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhessanti vacīkammaṁ parisodhessanti manokammaṁ parisodhessanti, sabbe te evam-evaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessanti. Ye hi pi keci Rāhula etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhenti vacīkammaṁ parisodhenti manokammaṁ parisodhenti, sabbe te evam-evaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhenti. Tasmātiha Rāhula: paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessāma, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessāma, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessāmâti evaṁ hi vo Rāhula sikkhitabban-ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

AMBALAṬṬHIKĀ-RĀHULOVĀDASUTTANTAM PAṬHAMAM.

62.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Āyasmā pi kho Rāhulo pubbanha-

samayaṁ. nivāsetvā pattacīvaraṁ. ādāya Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā apaloketvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Yaṁ kiñci Rāhula rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ, ajjhattaṁ vā bahiddhā vā, oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā, hīnaṁ vā paṇītaṁ vā, yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabban-ti. — Rūpam-eva nu kho Bhagavā, rūpam-eva nu kho Sugatâti. — Rūpam-pi Rāhula, vedanā pi Rāhula, saññā pi Rāhula, saṅkhārā pi Rāhula, viññāṇam-pi Rāhulâti.

Atha kho āyasmā Rāhulo: ko n' ajja Bhagavatā sammukhā ovādena ovadito gāmaṁ piṇḍāya pavisissatîti tato patinivattitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. Addasā kho āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Rāhulaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, disvāna āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Ānāpānasatiṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ānāpānasati Rāhula bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā ti. Atha kho āyasmā Rāhulo sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Rāhulo Bhagavantaṁ etad-avoca: Kathaṁ bhāvitā nu kho bhante ānāpānasati kathaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā ti.

Yaṁ kiñci Rāhula ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathîdaṁ kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahāru aṭṭhī aṭṭhimiñjā vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā paṭhavīdhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā paṭhavīdhātu yā ca bāhirā paṭhavīdhātu paṭhavīdhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ.

Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā, paṭhavīdhātuyā nibbindati, paṭhavīdhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca Rāhula āpodhātu: āpodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā āpodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā khelo siṅghāṇikā lasikā muttaṁ, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā āpodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā āpodhātu yā ca bāhirā āpodhātu āpodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati. āpodhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca Rāhula tejodhātu: tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā tejodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ yena ca santappati yena ca jiriyati yena ca pariḍayhati yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchati, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā tejodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu tejodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama. n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca Rāhula vāyodhātu: vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā vāyodhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ uddhaṅgamā vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭṭhasayā vātā, aṅgamaṅgānusārino vātā, assāso passāso iti, yaṁ vā pan' aññam-pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā vāyodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhātur-ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham-asmi, na mêso attā ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ

sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam - etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca Rāhula ākāsadhātu: ākāsadhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā ākāsadhātu: yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathidaṁ kaṇṇacchiddaṁ nāsacchiddaṁ mukhadvāraṁ. yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ ajjhoharati, yattha ca asitapītakhāyitasāyitaṁ santiṭṭhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ adhobhāgā nikkhamati, yaṁ vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ upādiṇṇaṁ, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā ākāsadhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā ākāsadhātu yā ca bāhirā ākāsadhātu ākāsadhātur - ev' esā. Taṁ: n' etaṁ mama, n' eso 'ham - asmi, na mêso attā ti evam - etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam - etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā ākāsadhātuyā nibbindati. ākāsadhātuyā cittaṁ virājeti.

Paṭhavīsamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, paṭhavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathā pi Rāhula paṭhaviyā sucim - pi nikkhipanti asucim - pi nikkhipanti gūthagatam - pi nikkhipanti muttagatam - pi nikkhipanti kheḷagatam - pi nikkhipanti pubbagatam - pi nikkhipanti lohitagatam - pi nikkhipanti, na ca tena paṭhavī aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam - eva kho tvaṁ Rāhula paṭhavīsamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, paṭhavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Āposamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi. āposamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathā pi Rāhula āpasmiṁ sucim - pi dhovanti asucim - pi dhovanti gūthagatam - pi dhovanti muttagatam - pi dhovanti kheḷagatam - pi dhovanti pubbagatam - pi dhovanti lohitagatam - pi dhovanti, na ca tena āpo aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam - eva

kho tvaṁ Rāhula āposamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi — pe — ṭhassanti.

Tejosamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, tejosamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathā pi Rāhula tejo sucim-pi ḍahati asucim-pi ḍa! :ti gūthagatam-pi ḍahati muttagatam-pi ḍahati kheḷagatam-pi ḍahati pubbagatam-pi ḍahati lohitagatam-pi ḍahati, na ca tena tejo aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam-eva kho tvaṁ Rāhula tejosamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi — pe — ṭhassanti.

Vāyosamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, vāyosamaṁ hi te Rāhula cittaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathā pi Rāhula vāyo sucim-pi upavāyati asucim-pi upavāyati gūthagatam-pi upavāyati muttagatam-pi upavāyati kheḷagatam-pi upavāyati pubbagatam-pi upavāyati lohitagatam-pi upavāyati, na ca tena vāyo aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam-eva kho tvaṁ Rāhula vāyosamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi — pe — ṭhassanti.

Ākāsasamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ākāsasamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathā pi Rāhula ākāso na katthaci patiṭṭhito, evam-eva kho tvaṁ Rāhula ākāsasamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, ākāsasamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Mettaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, mettaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo byāpādo so pahīyissati. Karuṇaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, karuṇaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yā vihesā sā pahīyissati. Muditaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, muditaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yā arati sā pahīyissati. Upekkhaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, upekkhaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo paṭigho so pahīyissati. Asubhaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, asubhaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo rāgo so pahīyissati. Aniccasaññaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi,

aniccasaññaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo asmimāno so pahīyissati.

Ānāpānasatiṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ānāpānasati Rāhula bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā. Kathaṁ bhāvitā ca Rāhula ānāpānasati kathaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā: Idha Rāhula bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So sato va assasati, sato passasati. Dīghaṁ vā assasanto: dīghaṁ assasāmîti pajānāti, dīghaṁ vā passasanto: dīghaṁ passasāmîti pajānāti; rassaṁ vā assasanto: rassaṁ assasāmîti pajānāti. rassaṁ vā passasanto: rassaṁ passasāmîti pajānāti. Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati, sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ assasissāmîti sikkhati, passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ passasissāmîti sikkhati. Pītipaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati, pītipaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Sukhapaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati, sukhapaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Cittasaṅkhārapaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati. cittasaṅkhārapaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Passambhayaṁ cittasaṅkhāraṁ assasissāmîti sikkhati, passambhayaṁ cittasaṅkhāraṁ passasissāmîti sikkhati. Cittapaṭisaṁvedī assasissāmîti sikkhati. cittapaṭisaṁvedī passasissāmîti sikkhati. Abhippamodayaṁ cittaṁ assasissāmîti sikkhati. abhippamodayaṁ cittaṁ passasissāmîti sikkhati. Samādahaṁ cittaṁ assasissāmîti sikkhati, samādahaṁ cittaṁ passasissāmîti sikkhati. Vimocayaṁ cittaṁ assasissāmîti sikkhati, vimocayaṁ cittaṁ passasissāmîti sikkhati. Aniccānupassī assasissāmîti sikkhati, aniccānupassī passasissāmîti sikkhati. Virāgānupassī assasissāmîti sikkhati, virāgānupassī passasissāmîti sikkhati. Nirodhānupassī assasissāmîti sikkhati, nirodhānupassī passasissāmîti sikkhati. Paṭinissaggānupassī assasissāmîti sikkhati, paṭinissaggānupassī passasissāmîti sikkhati. Evaṁ bhāvitā kho Rāhula ānāpānasati evaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā. Evaṁ bhāvitāya kho Rāhula ānāpānasatiyā

evaṁ bahulīkatāya ye pi te carimakā assāsapassāsā te pi viditā va nirujjhanti no aviditā ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

MAHĀ-RĀHULOVĀDASUTTANTAM DUTIYAM.

63.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmato Māluṅkyāputtassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Yān' imāni diṭṭhigatāni Bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi, antavā loko iti pi, anantavā loko iti pi, taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ iti pi, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ iti pi, hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, tāni me Bhagavā na byākaroti; yāni me Bhagavā na byākaroti tam-me na ruccati, tam-me na khamati, so 'haṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etam-atthaṁ pucchissāmi. Sace me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā, antavā loko ti vā, anantavā loko ti vā, taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti vā, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti vā, hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evâhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi. No ce me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā —pe— n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evâhaṁ sikkhaṁ paccakkhāya hināy' āvattissāmîti.

Atha kho āyasmā Māluṅkyāputto sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Māluṅkyāputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Yān' imāni diṭṭhigatāni Bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, tāni me Bhagavā na byākaroti; yāni me Bhagavā na byākaroti tam-me na ruccati, tam-me na khamati, so 'haṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etam-atthaṁ pucchissāmi; sace me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evâhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi; no ce me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evâhaṁ sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattissāmîti. Sace Bhagavā jānāti: sassato loko ti, sassato loko ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: asassato loko ti, asassato loko ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: sassato loko ti vā asassato loko ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukaṁ hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmîti. Sace Bhagavā jānāti: antavā loko ti, antavā loko ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: anantavā loko ti, anantavā loko ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: antavā loko ti vā anantavā loko ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukaṁ hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmîti. Sace Bhagavā jānāti: taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti, taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti vā aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukaṁ hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmîti. Sace Bhagavā jānāti: hoti tathāgato param-maraṇā ti, hoti tathāgato param-maraṇā ti me

Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: na hoti tathāgato param-maraṇā ti, na hoti tathāgato param-maraṇā ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: hoti tathāgato param-maraṇā ti vā na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā. ajānato kho pana apassato etad-eva ujukaṁ hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmīti. Sace Bhagavā jānāti: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti, hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti. n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti vā n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukaṁ hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmîti.

Kin-nu tâhaṁ Māluṅkyāputta evaṁ avacaṁ: ehi tvaṁ Māluṅkyāputta mayi brahmacariyaṁ cara, ahaṁ te byākarissāmi: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti. — No h' etaṁ bhante. — Tvaṁ vā pana maṁ evaṁ avaca: ahaṁ bhante Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi, Bhagavā me byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti. — No h' etaṁ bhante. — Iti kira Māluṅkyāputta n' evâhantaṁ vadāmi: ehi tvaṁ Māluṅkyāputta mayi brahmacariyaṁ cara, ahaṁ te byākarissāmi: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti; na pi kira maṁ tvaṁ vadesi: ahaṁ bhante Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi, Bhagavā me byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti. Evaṁ sante moghapurisa ko santo kaṁ paccācikkhasi.

Yo kho Māluṅkyāputta evaṁ vadeyya: Na tāvâhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi yāva me Bhagavā na *byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā* — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti;

abyākataṁ - eva taṁ Māluṅkyāputta Tathāgatena assa atha so puggalo kālaṁ kareyya. Seyyathā pi Māluṅkyāputta puriso sallena viddho assa savisena gāḷhapalepanena, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ purisaṁ jānāvi yen' amhi middho: khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ purisaṁ jānāmi yen' amhi viddho: evaṁnāmo evaṁgotto iti vā ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ purisaṁ jānāmi yen' amhi viddho: dīgho vā rasso vā majjhimo vā ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ purisaṁ jānāmi yen' amhi viddho: kāḷo vā sāmo vā maṅguracchavi vā ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ purisaṁ jānāmi yen' amhi viddho: asukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ dhanuṁ jānāmi yen' amhi viddho yadi vā cāpo yadi vā kodaṇḍo ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ jiyaṁ jānāmi yāy' amhi viddho yadi vā akkassa yadi vā saṇṭhassa yadi vā nahārussa yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaṇṇino ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi yen' amhi viddho yadi vā kacchaṁ yadi vā ropiman-ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi yen' amhi viddho yassa pattehi vājitaṁ, yadi vā gijjhassa yadi vā kaṅkassa yādi vā kulalassa yadi vā morassa yadi vā sithilahanuno ti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi yen' amhi viddho yassa nahārunā parikkhittaṁ, yadi vā gavassa yadi vā mahisassa yadi vā roruvassa yadi vā semhārassâti. So evaṁ vadeyya: na tâvâhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi yāva na taṁ sallaṁ jānāmi yen' amhi viddho *yadi vā sallaṁ yadi vā khurappaṁ yadi vā vekaṇḍaṁ* yadi vā nārācaṁ yadi vā vacchadantaṁ yadi vā karavīra-

pattan-ti. Aññātam-eva taṁ Māluṅkyāputta tena purisena assa atha so puriso kālaṁ kareyya. Evam-eva kho Māluṅkyāputta yo evaṁ vadeyya: Na tāvâhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi yāva me Bhagavā na byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā ti, abyākatam-eva taṁ Māluṅkyāputta Tathāgatena assa atha so puggalo kālaṁ kareyya.

Sassato loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evaṁ no. Asassato loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evam-pi no. Sassato loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati asassato loko ti vā diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi maraṇaṁ santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesâhaṁ diṭṭhe va dhamme nighātaṁ paññapemi. Antavā loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evaṁ no. Anantavā loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evam-pi no. Antavā loko ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati anantavā loko ti vā diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi maraṇaṁ santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesâhaṁ diṭṭhe va dhamme nighātaṁ paññapemi. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evaṁ no. Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evam-pi no. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti vā diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi maraṇaṁ santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesâhaṁ diṭṭhe va dhamme nighātaṁ paññapemi. Hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evaṁ no. Na hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evam-pi no. Hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi maraṇaṁ

santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesâhaṁ diṭṭhe va dhamme nighātaṁ paññapemi. Hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evaṁ no. N' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissâti evam-pi no. Hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti Māluṅkyāputta diṭṭhiyā sati n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi maraṇaṁ santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesâhaṁ diṭṭhe va dhamme nighātaṁ paññapemi.

Tasmātiha Māluṅkyāputta abyākatañ-ca me abyākatato dhāretha, byākatañ-ca me byākatato dhāretha. Kiñ-ca Māluṅkyāputta mayā abyākataṁ: Sassato loko ti Māluṅkyāputta mayā abyākataṁ, asassato loko ti mayā abyākataṁ. antavā loko ti mayā abyākataṁ, anantavā loko ti mayā abyākataṁ, taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti mayā abyākataṁ. aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti mayā abyākataṁ. hoti tathāgato param-maraṇā ti mayā abyākataṁ. na hoti tathāgato param-maraṇā ti mayā abyākataṁ. hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti mayā abyākataṁ, n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti mayā abyākataṁ. Kasmā c' etaṁ Māluṅkyāputta mayā abyākataṁ: Na h' etaṁ Māluṅkyāputta atthasaṁhitaṁ n' ādibrahmacariyikaṁ, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ mayā abyākataṁ. Kiñ-ca Māluṅkyāputta mayā byākataṁ: Idaṁ dukkhan-ti Māluṅkyāputta mayā byākataṁ, ayaṁ dukkhasamudayo ti mayā byākataṁ. ayaṁ dukkhanirodho ti mayā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti mayā byākataṁ. Kasmā c' etaṁ Māluṅkyāputta mayā byākataṁ: Etaṁ hi Māluṅkyāputta atthasaṁhitaṁ, etaṁ ādibrahmacariyikaṁ. etaṁ nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ mayā byākataṁ. Tasmātiha Māluṅkyā-

putta abyākatañ-ca me abyākatato dhāretha, byākatañ-ca me byākatato dhārethâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Māluṅkyāputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

CŪLA-MĀLUṄKYASUTTAN? 'M TATIYAM.

64.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Dhāretha no tumhe bhikkhave mayā desitāni pañc' orambhāgiyāni saṁyojanānîti. Evaṁ vutte āyasmā Māluṅkyāputto Bhagavantaṁ etad-avoca: Ahaṁ kho bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañc' orambhāgiyāni saṁyojanānîti. — Yathākathaṁ pana tvaṁ Māluṅkyāputta dhāresi mayā desitāni panc' orambhāgiyāni saṁyojanānîti. — Sakkāyadiṭṭhiṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi. Vicikicchaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi. Sīlabbataparāmāsaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi. Kāmacchandaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi. Byāpādaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi. Evaṁ kho ahaṁ bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañc' orambhāgiyāni saṁyojanānîti.

Kassa kho nāma tvaṁ Māluṅkyāputta mayā evaṁ pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni desitāni dhāresi. Nanu Māluṅkyāputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissati: Daharassa hi Māluṅkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sakkāyo ti pi na hoti,

kuto pan' assa uppajjissati sakkāyadiṭṭhi; anuseti tv-ev' assa sakkāyadiṭṭhānusayo. Daharassa hi Māluṅkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa dhammā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati dhammesu vicikicchā; anuseti tv-ev' assa vicikicchānusayo. Daharassa hi Māluṅkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sīlā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati sīlesu sīlabbataparāmāso; anuseti tv-ev' assa sīlabbataparāmāsānusayo. Daharassa hi Māluṅkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāmā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati kāmesu kāmacchando; anuseti tv-ev' assa kāmarāgānusayo. Daharassa hi Māluṅkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sattā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati sattesu byāpādo; anuseti tv-ev' assa byāpādānusayo. Nanu Māluṅkyāputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissantîti. Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad-avoca: Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Tena h' Ānanda suṇohi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Idh' Ānanda assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti; tassa sā sakkāyadiṭṭhi thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti; tassa sā vicikicchā thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati sīlabbataparāmāsaparetena, uppannassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti; tassa so sīlabbataparāmāso thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati kāma-

rāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti; tassa so kāmarāgo thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati byāpādaparetena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ na-ppajānāti; tassa so byāpādo thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Sutavā ca kho Ānanda ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, na sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati na sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti; tassa sā sakkāyadiṭṭhi sānusayā pahīyati. Na vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati na vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti; tassa sā vicikicchā sānusayā pahīyati. Na sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati na sīlabbataparāmāsaparetena, uppannassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti; tassa so sīlabbataparāmāso sānusāyo pahīyati. Na kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati na kāmarāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti; tassa so kāmarāgo sānusayo pahīyati. Na byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati na byāpādaparetena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti; tassa so byāpādo sānusayo pahīyati.

Yo Ānanda maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ anāgamma pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhīti va pajahissati vā ti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathā pi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacaṁ acchetvā pheggum acchetvā sāracchedo bhavissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati, evam-eva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ anāgamma pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhīti vā pajahissati vā ti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Yo ca kho Ānanda maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya

taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ āgamma pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhīti vā pajahissati vā ti ṭhānam-etaṁ vijjati. Seyyathā pi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacaṁ chetvā pheggum chetvā sāracchedo bhavissatīti ṭhānam-etaṁ vijjati, evam-eva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ āgamma pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhīti vā pajahissati vā ti ṭhānam-etaṁ vijjati. Seyyathā pi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, atha dubbalako puriso āgaccheyya: ahaṁ imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gacchāmīti, so na sakkuṇeyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gantuṁ. evam-eva kho Ānanda yassa kassaci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ na pakkhandati na-ppasīdati na santiṭṭhati na vimuccati seyyathā pi so dubbalako puriso evam-ete daṭṭhabbā. Seyyathā pi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, atha balavā puriso āgaccheyya: ahaṁ imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gacchāmīti, so sakkuṇeyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gantuṁ, evam-eva kho Ānanda yassa kassaci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati seyyathā pi so balavā puriso evam-ete daṭṭhabbā.

Katamo c' Ānanda maggo katamā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya: Idh' Ānanda bhikkhu upadhivivekā akusalānaṁ dhammānaṁ pahānā sabbaso kāyaduṭṭhullānaṁ paṭippassaddhiyā vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So ad-eva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpeti, so tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpetvā amatāya

dhātuyā cittaṁ upasaṁharati: etaṁ santaṁ etaṁ, paṇītaṁ yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānan - ti. So tattha - ṭṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanā - aṁ parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna ca paraṁ Ānanda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati So yad - eva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ — pe — anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna ca paraṁ Ānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti vedanāgatam saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ — pe — anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna ca paraṁ Ānanda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan - ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati — pe — sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na - tthi kiñcîti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpeti, so tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpetvā amatāya dhātuyā cittaṁ upasaṁharati: etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānan - ti. So tattha - ṭṭhito

āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṁ kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāyâti.

Eso ce bhante maggo esā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, atha kiñ-carahi idh' ekacce bhikkhū cetovimuttino ekacce paññāvimuttino ti. — Ettha kho tesâhaṁ Ānanda indriyavemattataṁ vadāmîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

MAHĀ-MĀLUṄKYASUTTANTAM CATUTTHAM.

65.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad-avoca: Ahaṁ kho bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjāmi; ekāsanabhojanaṁ kho ahaṁ bhikkhave bhuñjamāno appābādhatañ-ca sañjānāmi appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca. Etha tumhe pi bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjatha; ekāsanabhojanaṁ kho bhikkhave tumhe pi bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānissatha appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-câti. Evaṁ vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etad-avoca: Ahaṁ kho bhante na ussahāmi ekāsanabhojanaṁ bhuñjituṁ; ekāsanabhojanaṁ hi me bhante bhuñjato siyā kukkuccaṁ siyā vippaṭisāro ti. — Tena hi tvaṁ Bhaddāli yattha nimantito assasi tattha ekadesaṁ bhuñjitvā ekadesaṁ nīharitvā pi bhuñjeyyāsi; evam-pi

kho tvaṁ Bhaddāli bhuñjamāno yāpessasîti. — Evam-pi kho ahaṁ bhante na ussahāmi bhuñjituṁ; evam-pi hi me bhante bhuñjato siyā kukkuccaṁ siyā vippaṭisāro ti. Atha kho āyasmā Bhaddāli Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi. Atha kho āyasmā Bhaddāli sabbaṁ-taṁ temāsaṁ na Bhagavato sammukhībhāvaṁ adāsi yathā taṁ satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī.

Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavato cīvarakammaṁ karonti: niṭṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikaṁ pakkamissatîti. Atha kho āyasmā Bhaddāli yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā tehi bhikkhūhi saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Bhaddāliṁ te bhikkhū etad-avocuṁ: Idaṁ kho āvuso Bhaddāli Bhagavato cīvarakammaṁ karīyati: niṭṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikaṁ pakkamissatîti. Iṅgh' āvuso Bhaddāli etaṁ desakaṁ sādhukaṁ manasikarohi. mā te pacchā dukkarataraṁ ahosîti. Evam-āvuso ti kho āyasmā Bhaddāli tesaṁ bhikkhūnaṁ paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etad-avoca: Accayo maṁ bhante accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yo 'haṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ. Tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato patigaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyâti. — Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi.

Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: Bhagavā kho Sāvatthiyaṁ viharati, Bhagavā pi maṁ jānissati: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī ti. Ayam-pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: sambahulā

kho bhikkhū Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, te pi maṁ jānissanti: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī ti. Ayam-pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: sambahulā kho bhikkhuniyo Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, tā pi maṁ jānissanti — pe — sambahulā kho upāsakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, te pi maṁ jānissanti — sambahulā kho upāsikā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, tā pi maṁ jānissanti: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī ti. Ayam-pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: sambahulā kho nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, te pi maṁ jānissanti: Bhaddāli nāma bhikkhu samaṇassa Gotamassa sāvako theraññataro satthu sāsane sikkhāya aparipūrakārī ti. Ayam-pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosîti. — Accayo maṁ bhante accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yo 'haṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ. Tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato patigaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyâti. — Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi.

Taṁ kim-maññasi Bhaddāli: idh' assa bhikkhu ubhatobhāgavimutto, tam-ahaṁ evaṁ vadeyyaṁ: Ehi me tvaṁ bhikkhu paṅke saṅkamo hohîti. Api nu so saṅkameyya vā, aññena vā kāyaṁ sannāmeyya, no ti vā vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. — Taṁ kim-maññasi Bhaddāli: idh' assa bhikkhu paññāvimutto — kāyasakkhī — diṭṭhippatto — saddhāvimutto — dhammānusārī — saddhānusārī, tam-ahaṁ evaṁ vadeyyaṁ: Ehi me tvaṁ bhikkhu paṅke saṅkamo hohîti. Api nu so saṅkameyya vā, aññena vā kāyaṁ sannāmeyya, no ti vā vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. — Taṁ kim-maññasi Bhaddāli: api nu tvaṁ Bhaddāli tasmiṁ samaye ubhatobhāgavimutto vā hosi paññā-

vimutto vā kāyasakkhī vā diṭṭhippatto vā saddhāvimutto vā dhammānusārī vā saddhānusārī vā ti. — No h' etaṁ bhante. — Nanu tvaṁ Bhaddāli tasmiṁ samaye ritto tuccho aparaddho ti. — Evaṁ bhante. Accayo maṁ bhante accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yo 'haṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ. Tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭigaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyāti. — Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathā bālaṁ yathā mūḷhaṁ yathā akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi. Yato ca kho tvaṁ Bhaddāli accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, taṁ te mayaṁ paṭigaṇhāma. Vuddhi h' esā Bhaddāli ariyassa vinaye yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu satthusāsane aparipūrakārī hoti; tassa evaṁ hoti: yan - nūnâhaṁ vivittaṁ senāsanaṁ bhajeyyaṁ, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ, app - eva nāmâhaṁ uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikareyyan - ti. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathā vūpakaṭṭhassa viharato satthā pi upavadati, anuvicca viññū sabrahmacārī upavadanti, devatā pi upavadanti, attā pi attānaṁ upavadati. So satthārā pi upavadito anuvicca viññūhi sabrahmacārīhi upavadito devatāhi pi upavadito attanā pi attānaṁ upavadito na uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikaroti; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya aparipūrakārissa.

Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu satthusāsane sikkhāya paripūrakārī hoti; tassa evaṁ hoti: yan - nūnâhaṁ vivittaṁ senāsanaṁ bhajeyyaṁ, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbho-

kāsaṁ palālapuñjaṁ, app-eva nāmâhaṁ uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikareyyan-ti. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati, araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathā vūpakaṭṭhassa viharato satthā pi na upavadati, anuvicca viññū sabrahmacārī na upavadanti, devatā pi na upavadanti, attā pi attānaṁ na upavadati. So satthārā pi anupavadito anuvicca viññūhi sabrahmacārīhi anupavadito devatāhi pi anupavadito attanā pi attānaṁ anupavadito uttariṁ manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikaroti. So vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusasāne sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca paraṁ Bhaddāli bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca paraṁ Bhaddāli bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ-ca kāyena paṭisaṁvedeti yan-taṁ ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca paraṁ Bhaddāli bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusasane sikkhāya paripūrakārissa.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathīdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo —pe— iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati; taṁ kissa hetu: Evaṁ h'

etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīn-paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti; taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti — pe — ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti — pe — ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Taṁ kissa hetu: Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti yathā taṁ satthusāsane sikkhāya paripūrakārissâti.

Evaṁ vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etad-avoca: Ko nu kho bhante hetu ko paccayo yena-m-idh' ekaccaṁ bhikkhuṁ pavayha pavayha kāraṇaṁ karonti; ko pana bhante hetu ko paccayo yena-m-idh' ekaccaṁ bhikkhuṁ no tathā pavayha pavayha kāraṇaṁ karontîti. — Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiṇhāpattiko hoti āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti n' āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu abhiṇhāpattiko āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano

hoti taṁ karomîti n' āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idaṁ, adhikaraṇaṁ na khippam-eva vūpasammeyyâti. Tassa kho etaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ na khippam-eva vūpasammati. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiṇhāpattiko hoti āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nâññen' aññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu abhiṇhāpattiko āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nâññen' aññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ khippam-eva vūpasammeyyâti. Tassa kho etaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ khippam-eva vūpasammati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti n' āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti n' āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ na khippam-eva vūpasammeyyâti. Tassa kho etaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idaṁ adhi-

karaṇaṁ na khippam-eva vūpasammati. Idha paṇa Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nâññen' aññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nâññen' aññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, nitthāraṁ vattati, yena saṅgho attamano hoti taṁ karomîti āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ khippam-eva vūpasammeyyâti. Tassa kho etaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idaṁ adhikaraṇaṁ khippam-eva vūpasammati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; sace mayaṁ imaṁ bhikkhuṁ pavayha pavayha kāraṇaṁ karissāma, mā yaṁ pi 'ssa taṁ saddhāmattakaṁ pemamattakaṁ tamhā pi parihāyîti. Seyyathā pi Bhaddāli purisassa ekaṁ cakkhuṁ, tassa mittāmaccā ñātisālohitā taṁ ekaṁ cakkhuṁ rakkheyyuṁ: mā yaṁ pi 'ssa taṁ ekaṁ cakkhuṁ tamhā pi parihāyîti; evam-eva kho Bhaddāli idh' ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti: Ayaṁ kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; sace mayaṁ imaṁ bhikkhuṁ pavayha pavayha kāranaṁ karissāma, mā yaṁ pi 'ssa taṁ saddhāmattakaṁ pemamattakaṁ tamhā pi parihāyîti.

Ayaṁ kho Bhaddāli hetu ayaṁ paccayo yena-m-idh' ekaccaṁ bhikkhuṁ pavayha pavayha kāraṇaṁ karonti; ayaṁ paṇa Bhaddāli hetu ayaṁ paccayo yena-m-idh' ekaccaṁ bhikkhuṁ no tathā pavayha pavayha kāraṇaṁ karontîti.

Ko nu kho bhante hetu ko paccayo yena pubbe appa-

tarāni c' eva sikkhāpadāni ahesuṁ bahutarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahiṁsu; ko pana bhante hetu ko paccayo yen' etarahi bahutarāni c' eva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahantîti. — Evaṁ h' etaṁ Bhaddāli hoti: sattesu hāyamānesu saddhamme antaradhāyamāne bahutarāni c' eva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahanti. Na tāva Bhaddāli satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti yāva na idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti. Yato ca kho Bhaddāli idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁ yeva āsavaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Na tāva Bhaddāli idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti yāva na saṅgho mahattaṁ patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṅgho mahattaṁ patto hoti atha idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁ yeva āsavaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Na tāva Bhaddāli idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti yāva na saṅgho lābhaggaṁ patto hoti — pe — yasaggaṁ patto hoti — bāhusaccaṁ patto hoti — rattaññūtaṁ patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṅgho rattaññūtaṁ patto hoti atha idh' ekacce āsavaṭṭhāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁ yeva āsavaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya.

Appakā kho tumhe Bhaddāli tena samayena ahuvattha yadā vo ahaṁ ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desesiṁ; sarasi tvaṁ Bhaddālîti. — No h' etaṁ bhante. — Tatra Bhaddāli kaṁ hetuṁ paccesîti. — So hi nūnâhaṁ bhante dīgharattaṁ satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī ahosin-ti. — Na kho Bhaddāli es' eva hetu esa paccayo; api ca me tvaṁ Bhaddāli dīgharattaṁ cetasā ceto paricca vidito: na vâyaṁ moghapuriso mayā dhamme desiyamāne aṭṭhikatvā manasikatvā sabbacetaso samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇātîti. Api ca te ahaṁ Bhaddāli ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desissāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasi-

karohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Bhaddāli Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Seyyathā pi Bhaddāli dakkho assadamako bhadraṁ assājānīyaṁ labhitvā paṭhamen' eva mukhādhāne kāraṇaṁ kāreti, tassa mukhādhāne kāraṇaṁ kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa, so abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājānīyo abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tam-enaṁ assadamako uttariṁ kāraṇaṁ kāreti yugādhāne, tassa yugādhāne kāraṇaṁ kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa, so abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājānīyo abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tam-enaṁ assadamako uttariṁ kāraṇaṁ kāreti anukkame maṇḍale khurakāye dhāve ravatthe rājaguṇe rājavaṁse uttame jave uttame haye uttame sākhalye, tassa uttame jave uttame haye uttame sākhalye kāraṇaṁ kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitānī vipphanditāni kānici kānici yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa, so abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbāyati. Yato ca kho Bhaddāli bhadro assājānīyo abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tam-enaṁ assadamako uttariṁ vaṇṇiyañ-ca valiyañ-ca anuppavecchati. Imehi kho Bhaddāli dasah' aṅgehi samannāgato bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo rañño aṅgan-t' eva saṅkhaṁ gacchati. Evam-eva kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa; katamehi dasahi: Idha Bhaddāli bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammāājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya

sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannāgato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassâti.

Idaṁ - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Bhaddāli Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

BHADDĀLISUTTANTAM PAÑCAMAM.

66.

Evam - me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu viharati; Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi. Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapatikkanto yen' aññataro vanasaṇḍo ten' upasaṅkami divāvihārāya. taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Āyasmā pi kho Udāyī pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi. Apaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena so vanasaṇḍo ten' upasaṅkami divāvihārāya. taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Atha kho āyasmato Udāyissa rahogatassa patisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Bahunnaṁ vata no Bhagavā dukkhadhammānaṁ apahattā, bahunnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā; bahunnaṁ vata no Bhagavā akusalānaṁ dhammānaṁ apahattā. bahunnaṁ vata no Bhagavā kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā ti. Atha kho āyasmā Udāyī sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ

nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Udāyī Bhagavantaṁ etad-avoca:

Idha mayhaṁ bhante rahogatassa patisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: bahunnaṁ vata no Bhagavā... kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā ti. Mayaṁ hi bhante pubbe sāyañ-c' eva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Ahu kho so bhante samayo yaṁ Bhagavā bhikkhū āmantesi: Iṅgha tumhe bhikkhave etaṁ divā vikālabhojanaṁ pajahathâti. Tassa mayhaṁ bhante ahud-eva aññathattaṁ ahu domanassaṁ: yam-pi no saddhā gahapatikā divā vikāle paṇītaṁ khādaniyaṁ bhojaniyaṁ denti, tassa pi no Bhagavā pahānam-āha, tassa pi no Sugato paṭinissaggam-āhâti. Te mayaṁ bhante Bhagavati pemañ-ca gāravañ-ca hiriñ-ca ottappañ-ca sampassamānā evan-taṁ divā vikālabhojanaṁ pajahimhā. Te mayaṁ bhante sāyañ-c' eva bhuñjāma pāto ca. Ahu kho so bhante samayo yaṁ Bhagavā bhikkhū āmantesi: Iṅgha tumhe bhikkhave etaṁ rattiṁ vikālabhojanaṁ pajahathâti. Tassa mayhaṁ bhante ahud-eva aññathattaṁ ahu domanassaṁ: yam-pi no imesaṁ dvinnaṁ bhattānaṁ paṇītasaṅkhātataraṁ, tassa pi no Bhagavā pahānam-āha. tassa pi no Sugato paṭinissaggam-āhâti. Bhūtapubbaṁ bhante aññataro puriso divā sūpeyyaṁ labhitvā evam-āha: Handa ca imaṁ nikkhipatha, sāyaṁ sabbe va samaggā bhuñjissāmâti. Yā kāci bhante saṅkhatiyo sabbā tā rattiṁ, appā divā. Te mayaṁ bhante Bhagavati pemañ-ca gāravañ-ca hiriñ-ca ottappañ-ca sampassamānā evan-taṁ rattiṁ vikālabhojanaṁ pajahimhā. Bhūtapubbaṁ bhante bhikkhū rattandhakāratimisāyaṁ piṇḍāya carantā candanikam-pi pavisanti, oḷigalle pi papatanti, kaṇṭakavaṭṭam-pi ārohanti, suttam-pi gāviṁ ārohanti, mānavehi pi samāgacchanti katakammehi pi akatakammehi pi, mātugāmo pi te asaddhammena nimanteti. Bhūtapubbâhaṁ bhante rattandhakāratimisāyaṁ piṇḍāya carāmi. Addasā kho maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī, disvā maṁ bhītā vissaram-akāsi: Abbhuṁ me, pisāco vata man-ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhante taṁ itthiṁ etad-avocaṁ: Na bhagini pisāco, bhikkhu

piṇḍāya ṭhito ti. Bhikkhussa ātu māri, bhikkhussa mātu māri. varan-te bhikkhu tiṇhena govikattanena kucchi parikatto na tv-eva yā rattandhakāratimisāyaṁ kucchihetu piṇḍāya carasā ti. Tassa mayhaṁ bhante tad-anussarato evaṁ hoti: Bahunnaṁ vata no Bhagavā dukkhadhammānaṁ apahattā, bahunnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā; bahunnaṁ vata no Bhagavā akusalānaṁ dhammānaṁ apahattā, bahunnaṁ vata no Bhagavā kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā ti.

Evam-eva pan' Udāyi idh' ekacce moghapurisā: idaṁ pajahathâti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evâyaṁ samaṇo ti; te tañ-c' eva na-ppajahanti mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan-taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro. Seyyathā pi Udāyi laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti; yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya: yena sā laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti, taṁ hi tassā abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan-ti, samman-nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. Yena sā bhante laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti, taṁ hi tassā balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro ti. — Evam-eva kho Udāyi idh' ekacce moghapurisā: idaṁ pajahathâti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evâyaṁ samaṇo ti; te tañ-c' eva na-ppajahanti mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan-taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro.

Idha pan' Udāyi ekacce kulaputtā: idaṁ pajahathâti

mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no Bhagavā pahānam-āha, yassa no Sugato paṭinissaggam-āhâti; te tañ-c' eva pajahanti mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ pahāya appossukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan-taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ. Seyyathā pi Udāyi rañño ṇāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi vārattehi bandhanehi baddho īsakaṁ yeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmaṁ pakkamati; yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya: yehi so rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi vārattehi bandhanehi baddho īsakaṁ yeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmaṁ pakkamati, taṁ hi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro ti, samman-nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. Yehi so bhante rañño nāgo īsādanto ubbūḷhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi vārattehi bandhanehi baddho īsakaṁ yeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmaṁ pakkamati, taṁ hi tassa abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan-ti. — Evam-eva kho Udāyi idh' ekacce kulaputtā: idaṁ pajahathâti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no Bhagavā pahānam-āha, yassa no Sugato paṭinassaggam-āhâti; te tañ-c' eva pajahanti mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ pahāya appossukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan-taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ.

Seyyathā pi Udāyi puriso daḷiddo assako anāḷhiyo, tass' assa ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ na paramarūpaṁ, ekā khaṭopikā oluggaviluggā na paramarūpā, ekissā

kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ, ekā jāyikā na paramarūpā; so ārāmagataṁ bhikkhuṁ passeyya sudhotahatthapādaṁ manuññaṁ bhojanaṁ bhuttāviṁ sītāya chāyāya nisinnaṁ adhicitte yuttaṁ. Tassa evam-assa: Sukhaṁ vata bho sāmaññaṁ, ārūgyaṁ vata bho sāmaññaṁ; so vat' assaṁ yo 'haṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So na sakkuṇeyya ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ khaṭopikaṁ oluggaviluggaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ jāyikaṁ na paramarūpaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya: yehi so puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ . . . ekaṁ jāyikaṁ na paramarūpaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, taṁ hi tassa abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan-ti, samman-nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. Yehi so bhante puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ khaṭopikaṁ oluggaviluggaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ jāyikaṁ na paramarūpaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, taṁ hi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro ti. — Evam-eva kho Udāyi idh' ekacce moghapurisā: idaṁ pajahathâti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evâyaṁ samaṇo ti; te tañ-c' eva na-ppajahanti mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan-taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaḷiṅgaro.

Seyyathā pi Udāyi gahapati vā gahapatiputto vā aḍḍho

mahaddhano mahābhogo, nekānaṁ nikkhagaṇānaṁ cayo nekānaṁ dhaññagaṇānaṁ cayo nekānaṁ khettagaṇānaṁ cayo nekānaṁ vatthugaṇānaṁ cayo nekānaṁ bhariyāgaṇānaṁ cayo nekānaṁ dāsagaṇānaṁ cayo nekānaṁ dāsigaṇānaṁ cayo; so ārāmagataṁ bhikkhuṁ passeyya sudhotahatthapādaṁ manuññaṁ bhojanaṁ bhuttāviṁ sītāya chāyāya nisinnaṁ adhicitte yuttaṁ. Tassa evam-assa: Sukhaṁ vata bho sāmaññaṁ, ārūgyaṁ vata bho sāmaññaṁ; so vat' assaṁ yo 'haṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan-ti. So sakkuṇeyya nekāni nikkhagaṇāni pahāya nekāni dhaññagaṇāni pahāya nekāni khettagaṇāni pahāya nekāni vatthugaṇāni pahāya nekāni bhariyāgaṇāni pahāya nekāni dāsagaṇāni pahāya nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya: yehi so gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya ... nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, taṁ hi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro ti, samman-nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyâti. — No h' etaṁ bhante. Yehi so bhante gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya nekāni dhaññagaṇāni pahāya nekāni khettagaṇāni pahāya nekāni vatthugaṇāni pahāya nekāni bhariyāgaṇāni pahāya nekāni dāsagaṇāni pahāya nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, taṁ hi tassa abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan-ti. — Evam-eva kho Udāyi idh' ekacce kulaputtā: idaṁ pajahathâti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kiṁ pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no Bhagavā pahānam-āha, yassa no Sugato paṭinissaggam-āhâti; te tañ-c' eva pajahanti mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ

pahāya appossukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan-taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ.

Cattāro 'me Udāyi puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame cattāro: Idh' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam-enaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti, so te adhivāseti, na-ppajahati na vinodeti na byantikaroti nânabhāvaṁ gameti. Imaṁ kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ saṁyutto ti vadāmi no visaṁyutto, taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam-enaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti, so te nâdhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti. Imam-pi kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ saṁyutto ti vadāmi no visaṁyutto, taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam-enaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho naṁ khippam-eva pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti. Seyyathā pi Udāyi puriso divasasantatte ayokaṭāhe dve vā tīṇi vā udakaphusitāni nipāteyya; dandho Udāyi udakaphusitānaṁ nipāto, atha kho naṁ khippam-eva parikkhayaṁ pariyādānaṁ gaccheyya. Evam-eva kho Udāyi idh' ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam-enaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho naṁ khippam-eva pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvaṁ gameti. Imam-pi kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ saṁyutto ti vadāmi no visaṁyutto,

taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo: upadhi dukkhassa mūlan-ti iti viditvā nirupadhi hoti upadhisaṅkhaye vimutto. Imaṁ kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ visaṁyutto ti vadāmi no saṁyutto, taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā.',

Pañca kho ime Udāyi kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho Udāyi pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Udāyi ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ idaṁ vuccati kāmasukhaṁ mīḷhasukhaṁ puthujjanasukhaṁ anariyasukhaṁ; na āsevitabbaṁ na bhāvetabbaṁ na bahulīkātabbaṁ, bhāyitabbaṁ etassa sukhassâti vadāmi. Idh' Udāyi bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ — pe — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ vuccati nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhasukhaṁ; āsevitabbaṁ bhāvetabbaṁ bahulīkātabbaṁ, na bhāyitabbaṁ etassa sukhassâti vadāmi.

Idh' Udāyi bhikkhu vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi, kiñ-ca tattha iñjitasmiṁ: yad-eva tattha vitakkavicārā aniruddhā honti idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idh' Udāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi, kiñ-ca tattha iñjitasmiṁ: yad-eva tattha pītisukhaṁ aniruddhaṁ hoti idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idh' Udāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi, kiñ-ca tattha iñjitasmiṁ: yad-eva tattha upekhā-

sukhaṁ aniruddhaṁ hoti idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idh' Udāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā — pe — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi aniñjitasmiṁ vadāmi.

Idh' Udāyi bhikkhu vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā — pe — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantaṁ viññāṇan-ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma na-tthi kiñcîti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upa-

sampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idam-pi kho ahaṁ Udāyi analan-ti vadāmi, pajahathâti vadāmi, samatikkamathâti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Iti kho ahaṁ Udāyi nevasaññānāsaññāyatanassa pi pahānaṁ vadāmi. Passasi no tvaṁ Udāyi taṁ saṁyojanaṁ aṇuṁ vā thūlaṁ vā yassâhaṁ no pahānaṁ vadāmîti. — No h' etaṁ bhante ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Udāyī Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

LAṬUKIKOPAMASUTTANTAM CHAṬṬHAM.

67.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Cātumāyaṁ viharati āmalakīvane. Tena kho pana samayena Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumaṁ anuppattāni honti Bhagavantaṁ dassanāya. te ca āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā sènāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ahesuṁ. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Ke pan' ete Ānanda uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope ti. — Etāni bhante Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumaṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya, te āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ti. — Tena h' Ānanda mama vacanena te bhikkhū āmantehi: satthâyasmante āmantetîti. Evam-bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-avoca: Satthâyasmante āmantetîti. Evam-āvuso ti kho te

bhikkhū āyasmato Ānandassa paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu. upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etad-avoca: Kin-nu tumhe bhikkhave uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope ti. — Imāni bhante Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumaṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya, te 'me āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ti. — Gacchatha bhikkhave paṇāmemi vo, na vo mama santike vatthabban-ti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paṭissutvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya pakkamiṁsu.

Tena kho pana samayena Cātumeyyakā Sakyā santhāgāre sannipatitā honti kenacid-eva karaṇīyena. Addasāsuṁ kho Cātumeyyakā Sakyā te bhikkhū dūrato va gacchante, disvāna yena te bhikkhū ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-avocuṁ: Handa kahaṁ pana tumhe āyasmanto gacchathâti. — Bhagavatā kho āvuso bhikkhusaṅgho paṇāmito ti. — Tena h' āyasmanto muhuttaṁ nisīdatha, app-eva nāma mayaṁ sakkuṇeyyāma Bhagavantaṁ pasādetun-ti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū Cātumeyyakānaṁ Sakyānaṁ paccassosuṁ. Atha kho Cātumeyyakā Sakyā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Cātumeyyakā Sakyā Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahīto evam-evaṁ Bhagavā etarahi anugaṇhātu bhikkhusaṅghaṁ. Sant' ettha bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathā pi bhante bījānaṁ taruṇānaṁ udakaṁ alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evam-eva kho bhante sant' ettha

bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathā pi bhante vacchassa taruṇassa mātaraṁ apassantassa siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evam-eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ apassantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahīto evam-evaṁ Bhagavā etarahi anugaṇhātu bhikkhusaṅghan-ti.

Atha kho Brahmā Sahampati Bhagavato cetasā cetoparivitakkam-aññāya seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya evam-evaṁ Brahmaloke antarahito Bhagavato purato pāturahosi. Atha kho Brahmā Sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim-paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahīto evam-evaṁ Bhagavā etarahi anugaṇhātu bhikkhusaṅghaṁ. Sant' ettha bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathā pi bhante bījānaṁ taruṇānaṁ udakaṁ alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evam-eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā, imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathā pi bhante vacchassa taruṇassa mātaraṁ apassantassa siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evam-eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ apassantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅghaṁ. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhu-

saṅgho anuggahīto evam-evaṁ Bhagavā etarahi anugaṇhātu bhikkhusaṅghan-ti.

Asakkhiṁsu kho Cātumeyyakā ca Sakyā Brahmā ca Sahampati Bhagavantaṁ pasādetuṁ bījūpamena ca taruṇūpamena ca. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi: Uṭṭhahath' āvuso, gaṇhātha pattacīvaraṁ, pasādito Bhagavā Cātumeyyakehi ca Sakkehi Brahmunā ca Sahampatinā bījūpamena ca taruṇūpamena câti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa paṭissutvā uṭṭhāy' āsanā pattacīvaram-ādāya yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ Bhagavā etad-avoca: Kinti te Sāriputta ahosi mayā bhikkhusaṅghe paṇāmite ti. — Evaṁ kho me bhante ahosi Bhagavatā bhikkhusaṅghe paṇāmite: Appossukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharissati, mayam-pi dāni appossukkā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyuttā viharissāmâti. — Āgamehi tvaṁ Sāriputta, āgamehi tvaṁ Sāriputta, na kho te Sāriputta puna pi evarūpaṁ cittaṁ uppādetabban-ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ āmantesi: Kinti te Moggallāna ahosi mayā bhikkhusaṅghe paṇāmite ti. — Evaṁ kho me bhante ahosi Bhagavatā bhikkhusaṅghe paṇāmite: Appossukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharissati, ahaṁ-ca dāni āyasmā ca Sāriputto bhikkhusaṅghaṁ pariharissāmâti. — Sādhu sādhu Moggallāna, ahaṁ vā hi Moggallāna bhikkhusaṅghaṁ parihareyyaṁ Sāriputta-Moggallānā vā ti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Cattār' imāni bhikkhave bhayāni udak' orohante pāṭikaṅkhitabbāni, katamāni cattāri: ūmibhayaṁ kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni udak' orohante pāṭikaṅkhitabbāni. Evam-eva kho bhikkhave cattār' imāni bhayāni idh' ekacce puggale imasmiṁ dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajite pāṭikaṅkhitabbāni, kata-

māni cattāri: ūmibhayaṁ kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave ūmibhayaṁ: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. Tam-enaṁ tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārī ovadanti anusāsanti: Evan-te abhikkamitabbaṁ evan-te paṭikkamitabbaṁ, evan-te āloketabbaṁ evan-te viloketabbaṁ, evan-te samiñjitabbaṁ evan-te pasāretabbaṁ, evan-te saṅghāṭipattacīvaraṁ dhāretabban-ti. Tassa evaṁ hoti: Mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā aññe ovadāma pi anusāsāma pi, ime pan' amhākaṁ puttamattā maññe nattamattā maññe amhe ovaditabbaṁ anusāsitabbaṁ maññantîti; so sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ūmibhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvatto. Ūmibhayan-ti kho bhikkhave kodhupāyāsass' etaṁ adhivacanaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave kumbhīlabhayaṁ: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. Tam-enam tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārī ovadanti anusāsanti: Idan-te khāditabbaṁ idan-te na khāditabbaṁ, idan-te bhuñjitabbaṁ idan-te na bhuñjitabbaṁ, idan-te sāyitabbaṁ idan-te na sāyitabbaṁ, idan-te pātabbaṁ idan-te na pātabbaṁ; kappiyan-te khāditabbaṁ akappiyan-te na khāditabbaṁ, kappiyan-te bhuñjitabbaṁ akappiyan-te na bhuñjitabbaṁ, kappiyan-te sāyitabbaṁ akappiyan-te na sāyitabbaṁ, kappiyan-te pātabbaṁ akappiyan-te na pātabbaṁ; kāle te khāditabbaṁ vikāle te na khāditabbaṁ, kāle te bhuñjitabbaṁ vikāle te na bhuñjitabbaṁ, kāle te sāyitabbaṁ vikāle te na sāyitabbaṁ, kāle te pātabbaṁ vikāle te na pātabbaṇ-ti. Tassa

evaṁ hoti: Mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā yaṁ icchāma taṁ khādāma yaṁ na icchāma na taṁ khādāma, yaṁ icchāma taṁ bhuñjāma yaṁ na icchāma na taṁ bhuñjāma, yaṁ icchāma taṁ sāyāma yaṁ na icchāma na taṁ sāyāma, yaṁ icchāma taṁ pipāma yaṁ na icchāma na taṁ pipāma; kappiyam-pi khādāma akappiyam-pi khādāma, kappiyam-pi bhuñjāma akappiyam-pi bhuñjāma, kappiyam-pi sāyāma akappiyam-yi sāyāma, kappiyam-pi pipāma akappiyam-pi pipāma; kāle pi khādāma vikāle pi khādāma, kāle pi bhuñjāma vikāle pi bhuñjāma, kāle pi sāyāma vikāle pi sāyāma, kāle pi pipāma vikāle pi pipāma. Yam-pi no saddhā gahapatikā divā vikāle paṇītaṁ khādaniyaṁ bhojaniyaṁ denti, tattha p' ime mukhāvaraṇaṁ maññe karontîti. So sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave kumbhīlabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvatto. Kumbhīlabhayan-ti kho bhikkhave odarikattass' etaṁ adhivacanaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave āvaṭṭabhayaṁ: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiten' eva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgibhūtaṁ paricārayamānaṁ. Tassa evaṁ hoti: Mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricārimha; saṁvijjante kho kule bhogā, sakkā bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātun-ti. So sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave āvaṭṭabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvatto. Āvaṭṭabhayan-ti kho bhikkhave pañcann' etaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ.

Katamañ-ca bhikkhave susukābhayaṁ: Idha bhikkhave

ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti: otiṇṇo 'mhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti. So evaṁ pabbajito samāno pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiten' eva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati mātugāmaṁ dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā. Tassa mātugāmaṁ disvā dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā rāgo cittaṁ anuddhaṁseti, so rāgānuddhastena cittena sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave susukābhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvatto. Susukābhayan-ti kho bhikkhave mātugāmass' etaṁ adhivacanaṁ.

Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni idh' ekacce puggale imasmiṁ dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajite pāṭikaṅkhitabbānîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

CĀTUMASUTTANTAM SATTAMAṀ.

68.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu viharati Naḷakapāne palāsavane. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā kulaputtā Bhagavantaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā honti, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo āyasmā ca Bhagu āyasmā ca Kuṇḍadhāno āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando, aññe ca abhiññātā abhiññātā kulaputtā. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhu-

saṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi: Ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye ti. Evaṁ vutte te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi: Ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye ti. Tatiyam-pi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ.

Atha kho Bhagavato etad-ahosi: Yan-nūnâhaṁ te va kulaputte puccheyyan-ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Anuruddhaṁ āmantesi: Kacci tumhe Anuruddhā abhiratā brahmacariye ti. — Taggha mayaṁ bhante abhiratā brahmacariye ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etaṁ kho Anuruddhā tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ yaṁ tumhe abhirameyyātha brahmacariye. Yena tumhe Anuruddhā bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukāḷakesā kāme paribhuñjeyyātha, tena tumhe Anuruddhā bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukāḷakesā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā. Te kho pana tumhe Anuruddhā n' eva rājābhinītā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, na corābhinītā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, na iṇaṭṭā .. na bhayaṭṭā .. na ājīvikāpakatā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā; api ca kho 'mhi otiṇṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethâti, nanu tumhe Anuruddhā evaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā ti. — Evam-bhante. — Evaṁ pabbajitena ca pana Anuruddhā kulaputtena kim-assa karaṇīyaṁ: Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nâdhigacchati aññaṁ vā tato santataraṁ, tassa abhijjhā pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, byāpādo pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, thīnamiddham-pi .. uddhaccakukkuccam-pi .. vicikicchā pi ..

arati pi .. tandī pi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nâdhigacchati aññaṁ vā tato santataraṁ. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ adhigacchati aññañ-ca tato santataraṁ, tassa abhijjhā pi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, byāpādo pi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, thīnamiddham-pi .. uddhaccakukkuccam-pi .. vicikicchā pi .. arati pi .. tandī pi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ adhigacchati aññañ-ca tato santataraṁ.

Kinti vo Anuruddhā mayi hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā appahīnā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekaṁ paṭisevati saṅkhāy' ekaṁ adhivāseti, saṅkhāy' ekaṁ parivajjeti saṅkhāy' ekaṁ vinodetîti. — Na kho no bhante Bhagavati evaṁ hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā appahīnā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekaṁ paṭisevati saṅkhāy' ekaṁ adhivāseti, saṅkhāy' ekaṁ parivajjeti saṅkhāy' ekaṁ vinodetîti. Evaṁ kho no bhante Bhagavati hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā pahīnā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekaṁ paṭisevati saṅkhāy' ekaṁ adhivāseti, saṅkhāy' ekaṁ parivajjeti saṅkhāy' ekaṁ vinodetîti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Tathāgatassa Anuruddhā ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā. Seyyathā pi Anuruddhā tālo matthakācchinno abhabbo puna virūḷhiyā, evam-eva kho Anuruddhā Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā — pe — anuppādadhammā; tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekaṁ paṭisevati saṅkhāy' ekaṁ adhivāseti, saṅkhāy' ekaṁ parivajjeti saṅkhāy' ekaṁ vinodeti.

Taṁ kim-maññasi Anuruddhā: kaṁ atthavasaṁ sampassamāno Tathāgato sāvake abbhatīte kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. —

Bhagavaṁmūlakā no bhante dhammā Bhagavaṁnettikā Bhagavaṁpaṭisaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantaṁ yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantîti. — Na kho Anuruddhā Tathāgato janakuhanatthaṁ na janalapanatthaṁ na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ, na: iti maṁ jano jānātûti sāvake abbhatīte kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā uḷāravedā uḷārapāmujjā, te taṁ sutvā tathattāya cittaṁ upasaṁharanti. Tesan - taṁ Anuruddhā hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāya.

Idhânuruddhā bhikkhu suṇāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: aññāya saṇṭhahîti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo so āyasmā ahosi iti pi, evaṁdhammo so āyasmā ahosi iti pi, evaṁpañño so āyasmā ahosi iti pi, evaṁvihārī so āyasmā ahosi iti pi, evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ - ca sīlañ - ca sutañ - ca cāgañ - ca paññañ - ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhu suṇāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo so āyasmā ahosi iti pi, evaṁdhammo — pe — evaṁpañño — evaṁvihārī — evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhu suṇāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī, sakid - eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissatîti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo ... evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya

cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhu suṇāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo ... evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

Idhânuruddhā bhikkhunī suṇāti: itthannāmā bhikkhunī kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: aññāya saṇṭhahîti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā sā bhaginī ahosi iti pi. evaṁdhammā — pe — evaṁpaññā — evaṁvihārinī — evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhunī suṇāti: itthannāmā bhikkhunī kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā... evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhunī suṇāti: itthannāmā bhikkhunī kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāminī, sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissatîti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā ... evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā bhikkhunī suṇāti: itthannāmā bhikkhunī kālakatā. sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā

ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā ... evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

Idhânuruddhā upāsako suṇāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo so āyasmā ahosi iti pi, evaṁdhammo — pe — evaṁpañño — evaṁvihārī — evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā upāsako suṇāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī, sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissatîti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo ... evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā upāsako suṇāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsīlo ... evaṁ vimutto so āyasmā ahosi iti pîti. So tassa saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussaranto tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti.

Idhânuruddhā upāsikā suṇāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā sā bhaginī ahosi iti pi, evaṁdhammā — pe — evaṁpaññā — evaṁvihārinī

— evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā upāsikā suṇāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāminī, sakid-eva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhass' antaṁ karissatîti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā ... evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca — pe — paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti. Idhânuruddhā upāsikā suṇāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evaṁsīlā sā bhaginī ahosi iti pi, evaṁdhammā sā bhaginī ahosi iti pi, evaṁpaññā sā bhaginī ahosi iti pi, evaṁvihārinī sā bhaginī ahosi iti pi, evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi iti pîti. Sā tassā saddhañ-ca sīlañ-ca sutañ-ca cāgañ-ca paññañ-ca anussarantī tathattāya cittaṁ upasaṁharati. Evam-pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti.

Iti kho Anuruddhā Tathāgato na janakuhanatthaṁ na janalapanatthaṁ na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ, na: iti maṁ jano jānātûti sāvake abbhatīte kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā uḷāravedā uḷārapāmujjā, te taṁ sutvā tathattāya cittaṁ upasaṁharanti. Tesan-taṁ Anuruddhā hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyâti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Anuruddho Bhagavato bhāsitaṁ abhinandîti.

NAḶAKAPĀNASUTTANTAṀ AṬṬHAMAṀ.

69.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Gulissāni nāma bhikkhu āraññako padarasamācāro saṅghamajjhe osaṭo hoti kenacid-eva karaṇīyena. Tatra kho āyasmā Sāriputto Gulissāniṁ bhikkhuṁ ārabbha bhikkhū āmantesi:

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena sabrahmacārisu sagāravena bhavitabbaṁ sappatissena. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto sabrahmacārisu agāravo hoti appatisso tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā sabrahmacārisu agāravo appatisso ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena sabrahmacārisu sagāravena bhavitabbaṁ sappatissena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena āsanakusalena bhavitabbaṁ: iti there ca bhikkhū nânupakhajja nisīdissāmi nave ca bhikkhū na āsanena paṭibāhissāmîti. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto na āsanakusalo hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā abhisamācārikam-pi dhammaṁ na jānāti ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena āsanakusalena bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena nâtikālena gāmo pavisitabbo na divā paṭikkamitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto atikālena gāmaṁ pavisati divā paṭikkamati tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā atikālena gāmaṁ pavisati divā paṭikkamati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena nâtikālena gāmo pavisitabbo na divā paṭikkamitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena na pure-

bhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjati tassa bhavanti vattāro: ayaṁ nūn' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena viharato vikālacariyā bahulīkatā, tam-enaṁ saṅghagatam-pi samudācarati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena na purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena anuddhatena bhavitabbaṁ acapalena. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto uddhato hoti capalo tassa bhavanti vattāro: idaṁ nūn' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena viharato uddhaccaṁ cāpalyaṁ bahulīkataṁ, tam-enaṁ saṅghagatam-pi samudācarati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena anuddhatena bhavitabbaṁ acapalena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena amukharena bhavitabbaṁ avikiṇṇavācena. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto mukharo hoti vikiṇṇavāco tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā mukharo vikiṇṇavāco ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena amukharena bhavitabbaṁ avikiṇṇavācena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena bhavitabbaṁ kalyāṇamittena. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto dubbaco hoti pāpamitto tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā dubbaco pāpamitto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena bhavitabbaṁ kalyāṇamittena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu indriyesu aguttadvāro hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-

āyasmā indriyesu aguttadvāro ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu bhojane amattaññū hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam āyasmā bhojane amattaññū ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā jāgariyaṁ anuyuttena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu jāgariyaṁ ananuyutto hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā jāgariyaṁ ananuyutto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā jāgariyaṁ anuyuttena bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā āraddhaviriyena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu kusīto hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā kusīto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā āraddhaviriyena bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā upaṭṭhitasatinā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu muṭṭhassati hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā muṭṭhassati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā upaṭṭhitasatinā bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā samāhitena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu asamāhito hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayam-āyasmā asamāhito ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā samāhitena bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā paññāvatā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññako bhikkhu duppañño hoti tassa bhavanti

vattāro: kiṁ-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayaṁ-āyasmā duppañño ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā paññāvatā bhavitabbaṁ.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakaṁ bhikkhuṁ abhidhamme abhivinaye pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu abhidhamme abhivinaye pañhaṁ puṭṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kiṁ-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayaṁ-āyasmā abhidhamme abhivinaye pañhaṁ puṭṭho na sampāyati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakaṁ bhikkhuṁ ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañhaṁ puṭṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kiṁ-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayaṁ-āyasmā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañhaṁ puṭṭho na sampāyati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā uttarimanussadhamme yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakaṁ bhikkhuṁ uttarimanussadhamme pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu uttarimanussadhamme pañhaṁ puṭṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kiṁ-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassâraññe serivihārena yo ayaṁ-āyasmā yassa p' atthāya pabbajito taṁ p' atthaṁ na jānāti ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā uttarimanussadhamme yogo karaṇīyo ti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad-avoca: Āraññaken' eva nu kho āvuso Sāriputta bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā udāhu

gāmantavihārinā pîti. — Āraññakenâpi kho āvuso Moggallāna bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā, pag-eva gāmantavihārinā ti.

GULISSĀNISUTTANTAṀ NAVAMAṀ.

70.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kāsīsu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ahaṁ kho bhikkhave aññatr' eva rattibhojanā bhuñjāmi, aññatra kho panâhaṁ bhikkhave rattibhojanā bhuñjamāno appābādhatañ-ca sañjānāmi appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca. Etha tumhe pi bhikkhave aññatr' eva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pana bhikkhave tumhe pi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānissatha appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-câti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Atha kho Bhagavā Kāsīsu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Kīṭāgiri nāma Kāsīnaṁ nigamo tad-avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Kīṭāgirismiṁ viharati Kāsīnaṁ nigame. Tena kho pana samayena Assaji-Punabbasukā nāma bhikkhū Kīṭāgirismiṁ āvāsikā honti. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad-avocuṁ: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgho ca, aññatra kho pan' āvuso rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānanti appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca; etha tumhe pi āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pan' āvuso tumhe pi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānissatha appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-

câti. Evaṁ vutte Assaji-Punabbasukā bhikkhū te bhikkhū etad-avocuṁ: Mayaṁ kho āvuso sāyañ-c' eva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayaṁ sāyañ-c' eva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañ-ca sañjānāma appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca, te mayaṁ kiṁ sandiṭṭhikaṁ hitvā kālikaṁ anudhāvissāma. sāyañ-c' eva mayaṁ bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle ti.

Yato kho te bhikkhū nâsakkhiṁsu Assaji-Punabbasuke bhikkhū saññāpetuṁ atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Idha mayaṁ bhante yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad avocumha: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati — pe — phāsuvihārañ-câti. Evaṁ vutte bhante Assaji-Punabbasukā bhikkhū amhe etad-avocuṁ: Mayaṁ kho āvuso — pe — divā ca vikāle ti. Yato kho mayaṁ bhante nâsakkhimha Assaji-Punabbasuke bhikkhū saññāpetuṁ atha mayaṁ etam-atthaṁ Bhagavato ārocemâti. Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi: Ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Assaji-Punabbasuke bhikkhū āmantehi: satthâyasmante āmantetîti. Evam-bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad-avoca: Satthâyasmante āmantetîti. Evam-āvuso ti kho Assaji-Punabbasukā bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Assaji-Punabbasuke bhikkhū Bhagavā etad-avoca: Saccaṁ kira bhikkhave sambahulā bhikkhū tumhe upasaṅkamitvā etad-avocuṁ: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgho ca, aññatra kho pan' āvuso rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañ-ca sañjānanti appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca; etha tumhe pi āvuso aññatra rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pan' āvuso tumhe pi rattibhojanā bhuñ-

jamānā appābādhatañ-ca sañjānissatha appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-câti. Evaṁ vutte kira bhikkhave tumhe te bhikkhū evaṁ avacuttha: Mayaṁ kho āvuso sāyañ-c' eva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayaṁ sāyañ-c' eva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañ-ca sañjānāma appātaṅkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca, te mayaṁ kiṁ sandiṭṭhikaṁ hitvā kālikaṁ anudhāvissāma, sāyañ-c' eva mayaṁ bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle ti. — Evam-bhante.

Kin-nu me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha: Yaṁ kiñcâyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, tassa akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti. — No h' etaṁ bhante. — Nanu me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha: Idh' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; idh' ekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; idh' ekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti. — Evam-bhante.

Sādhu bhikkhave. Mayā c' etaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantîti, evam-ahaṁ ajānanto: evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ pajahathâti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissâti. — No h' etaṁ bhante. — Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā

dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantîti, tasmā 'haṁ: evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ pajahathâti vadāmi. Mayā c' etaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti, evam-ahaṁ ajānanto: evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathâti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissâti. — No h' etaṁ bhante. — Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti, tasmā 'haṁ: evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathâti vadāmi.

Mayā c' etaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ — pe — evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantîti, evam-ahaṁ ajānanto: evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ pajahathâti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissâti. — No h' etaṁ bhante. — Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantîti, tasmā 'haṁ: evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ pajahathâti vadāmi. Mayā c' etaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti, evam-ahaṁ ajānanto: evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathâti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissâti. — No h' etaṁ bhante. — Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya: idh' ekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantîti, tasmā 'haṁ: eva-

rūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathâti vadāmi.

Nâhaṁ bhikkhave sabbesaṁ yeva bhikkhūnaṁ appamādena karaṇīyan-ti vadāmi; na panâhaṁ bhikkhave sabbesaṁ yeva bhikkhūnaṁ na appamādena karaṇīyan-ti vadāmi. Ye te bhikkhave bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā samma-d-aññā vimuttā, tathārūpānâhaṁ bhikkhave bhikkhūnaṁ na appamādena karaṇīyan-ti vadāmi; taṁ kissa hetu: katan-tesaṁ appamādena, abhabbā te pamajjituṁ. Ye ca kho te bhikkhave bhikkhū sekhā appattamānasā anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamānā viharanti, tathārūpānâhaṁ bhikkhave bhikkhūnaṁ appamādena karaṇīyan-ti vadāmi. taṁ kissa hetu: app-eva nām' ime āyasmanto anulomikāni senāsanāni paṭisevamānā kalyāṇamitte bhajamānā indriyāni samannānayamānā yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyun-ti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imesaṁ bhikkhūnaṁ appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan-ti vadāmi.

Satt' ime bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame satta: ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī.

Katamo ca bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto. Imassa kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇīyan-ti vadāmi, taṁ kissa hetu: katan-tassa appamādena, abhabbo so pamajjituṁ.

Katamo ca bhikkhave puggalo paññāvimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave

puggalo paññāvimutto. Imassa pi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: katan - tassa appamādena, abhabbo so pamajjituṁ.

Katamo ca bhikkhave puggalo kāyasakkhī: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo kāyasakkhī. Imassa kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad - anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyâti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo diṭṭhippatto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, Tathāgatappaveditā c' assa dhammā paññāya voditthā honti vocaritā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo diṭṭhippatto. Imassa pi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyâti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhāvimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, Tathāgate c' assa saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo saddhāvimutto. Imassa pi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni

senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyâti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo dhammānusārī: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā aparikkhīṇā honti, Tathāgatappaveditā c' assa dhammā paññāya mattaso nijjhānaṁ khamanti, api c' assa ime dhammā honti seyyathîdaṁ saddhindriyaṁ viriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo dhammānusārī. Imassa pi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyâti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhānusārī: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā aparikkhīṇā honti, Tathāgate c' assa saddhāmattaṁ hoti pemamattaṁ, api c' assa ime dhammā honti seyyathîdaṁ saddhindriyaṁ viriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo saddhānusārī. Imassa pi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, taṁ kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad - anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyâti, imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Nâhaṁ bhikkhave ādiken' eva aññārādhanaṁ vadāmi, api ca bhikkhave anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubba-

paṭipadā aññārādhanā hoti. Kathañ-ca bhikkhave ānupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti: Idha bhikkhave saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhatānaṁ dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena c' eva paramaṁ saccaṁ sacchikaroti paññāya ca naṁ ativijjha passati. Sā pi nāma bhikkhave saddhā nâhosi, tam-pi nāma bhikkhave upasaṅkamanaṁ nâhosi, sā pi nāma bhikkhave payirupāsanā nâhosi, tam-pi nāma bhikkhave sotāvadhānaṁ nâhosi, tam-pi nāma bhikkhave dhammasavanaṁ nâhosi, sā pi nāma bhikkhave dhammadhāraṇā nâhosi, sā pi nāma bhikkhave atthūpaparikkhā nâhosi, sā pi nāma bhikkhave dhammanijjhānakhanti nâhosi, so pi nāma bhikkhave chando nâhosi, so pi nāma bhikkhave ussāho nâhosi, sā pi nāma bhikkhave tulanā nâhosi, tam-pi nāma bhikkhave padhānaṁ nâhosi. Vippaṭipannā 'ttha bhikkhave, micchāpaṭipannā 'ttha bhikkhave. Kīva dūre v' ime bhikkhave moghapurisā apakkantā imasmā dhammavinayā.

Atthi bhikkhave catuppadaṁ veyyākaraṇaṁ yass' uddiṭṭhassa viññū puriso nacirass' eva paññāy' atthaṁ ājāneyya. Uddisissāmi vo bhikkhave, ājānissatha mêtan-ti. — Ke ca mayaṁ bhante ke ca dhammassa aññātāro ti. — Yo pi so bhikkhave satthā āmisagaru āmisadāyādo āmisehi saṁsaṭṭho viharati, tassa p' ayaṁ evarūpī paṇopaṇavidhā na upeti: evañ-ca no assa atha naṁ kareyyāma, na ca no ev' assa na naṁ kareyyāmâti; kim-pana bhikkhave yaṁ Tathāgato sabbaso āmisehi visaṁsaṭṭho viharati. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane pariyogāya vattato ayam-anudhammo hoti: satthā Bhagavā, sāvako 'ham-asmi; jānāti Bhagavā, nâhaṁ jānāmîti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane pariyogāya vattato rumhaniyaṁ satthu sāsanaṁ hoti ojavantaṁ. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane

pariyogāya vattato ayam-anudhammo hoti: kāmaṁ taco ca nahāru ca aṭṭhī ca avasissatu, sarīre upasussatu maṁsalohitaṁ, yan-taṁ purisatthāmena purisaviriyena purisaparakkamena pattabbaṁ na taṁ apāpuṇitvā viriyassa santhānaṁ bhavissatîti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane pariyogāya vattato dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

KIṬĀGIRISUTTANTAM DASAMAM

BHIKKHUVAGGO DUTIYO

71.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena Vacchagotto paribbājako Ekapuṇḍarīke paribbājakārāme paṭivasati. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad-ahosi: Atippago kho tāva Vesāliyaṁ piṇḍāya carituṁ, yan-nūnâhaṁ yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena Vacchagotto paribbājako ten' upasaṅkameyyan-ti. Atha kho Bhagavā yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena Vacchagotto paribbājako ten' upasaṅkami. Addasā kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etad-avoca: Etu kho bhante Bhagavā, sāgataṁ bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyam-akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā, idam-āsanaṁ paññattan-ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, Vacchagotto pi kho paribbājako añña-

taraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca:

Sutaṁ mētaṁ bhante: samaṇo Gotamo sabbaññū sabba-dassāvī, aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇa-dassanaṁ paccupaṭṭhitan-ti. Ye te bhante evam-āhaṁsu: samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparisesaṁ ñāṇa-dassanaṁ paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan-ti, kacci te bhante Bhagavato vuttavādino na ca Bhaga-vantaṁ abhūtena abbhācikkhanti dhammassa cânudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatîti. — Ye te Vaccha evam-āhaṁsu: samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan-ti, na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man-te asatā abhūtenâti.

Kathaṁ byākaramānā pana mayaṁ bhante vuttavādino c' eva Bhagavato assāma na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkheyyāma dhammassa cânudhammaṁ byākareyyāma, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyyâti. — Tevijjo samaṇo Gotamo ti kho Vaccha byākaramāno vuttavādī c' eva me assa na ca maṁ abhūtena abbhācikkheyya dhammassa cânudhammaṁ byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyya. Ahaṁ hi Vaccha yāvad-e ākaṅkhāmi anekavihitaṁ pubbe-nivāsaṁ anussarāmi, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbe-nivāsaṁ anussarāmi. Ahaṁ hi Vaccha yāvad-e ākaṅkhāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dub-baṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pa-jānāmi. Ahaṁ hi Vaccha āsavānaṁ khayā anāsavaṁ ceto-vimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmi. Tevijjo samaṇo Gotamo

ti kho Vaccha byākaramāno vuttavādī c' eva me assa na ca maṁ abhūtena abbhācikkheyya dhammassa cânudhammaṁ byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyyâti.

Evaṁ vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca: Atthi nu kho bho Gotama koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā dukkhass' antaṁkaro ti. — Na-tthi kho Vaccha koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā dukkhass' antaṁkaro ti. — Atthi pana bho Gotama koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā saggūpago ti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā saggūpagā ti. — Atthi nu kho bho Gotama koci ājīvako kāyassa bhedā dukkhass' antaṁkaro ti. — Na-tthi kho Vaccha koci ājīvako kāyassa bhedā dukkhass' antaṁkaro ti. — Atthi pana bho Gotama koci ājīvako kāyassa bhedā saggūpago ti. — Ito kho so Vaccha ekanavuto kappo yam-ahaṁ anussarāmi, nâbhijānāmi kañci ājīvakaṁ saggūpagaṁ aññatra ekena, so p' āsi kammavādī kiriyavādī ti. — Evaṁ sante bho Gotama suññaṁ adun-titthāyatanaṁ antamaso saggūpagena pîti. — Evaṁ sante Vaccha suññaṁ adun-titthāyatanaṁ antamaso saggūpagena pîti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamano Vacchagotto paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditi.

Tevijja-Vacchagottasuttantaṁ paṭhamaṁ.

72.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vacchagotto paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkami,

upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca:

Kin-nu kho bho Gotama: sassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: sassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kiṁ pana bho Gotama: asassato loko. idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: asassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kin-nu kho bho Gotama: antavā loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: antavā loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kiṁ pana bho Gotama: anantavā loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: anantavā loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kin-nu kho bho Gotama: taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kiṁ pana bho Gotama: aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kin-nu kho bho Gotama: hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kiṁ pana bho Gotama: na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kin-nu kho bho Gotama: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo

ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti. — Kiṁ pana bho Gotama: n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamo ti. — Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti.

Kin-nu kho bho Gotama: sassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi samaṇo Gotamo ti iti puṭṭho samāno: na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: sassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti vadesi. Kiṁ pana bho Gotama: asassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi samaṇo Gotamo ti iti puṭṭho samāno: na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: asassato loko, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti vadesi — pe —. Kin-nu kho bho Gotama: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi samaṇo Gotamo ti iti puṭṭho samāno: na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti vadesi. Kiṁ pana bho Gotama: n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti evaṁdiṭṭhi samaṇo Gotamo ti iti puṭṭho samāno: na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi: n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā, idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti vadesi. Kiṁ pana bhavaṁ Gotamo ādīnavaṁ sampassamāno evaṁ imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagato ti.

Sassato loko ti kho Vaccha diṭṭhigatam-etaṁ diṭṭhi gahanaṁ diṭṭhikantāraṁ diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ, sadukkhaṁ savighātaṁ saupāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Asassato loko ti kho Vaccha — pe — antavā loko ti kho Vaccha — anantavā loko ti kho Vaccha — taṁ jīvaṁ taṁ sarīran-ti kho Vaccha — aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran-ti kho Vaccha — hoti tathāgato param-maraṇā ti kho

Vaccha — na hoti tathāgato param-maraṇā ti kho Vaccha — hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā ti kho Vaccha — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti kho Vaccha diṭṭhigatam-etaṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāraṁ diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ, sadukkhaṁ savighātaṁ saupāyāsaṁ sapariḷāham, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Imaṁ kho ahaṁ Vaccha ādīnavaṁ sampassamāno evaṁ imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagato ti. — Atthi pana bhoto Gotamassa kiñci diṭṭhigatan-ti. — Diṭṭhigatan-ti kho Vaccha apanītam-etaṁ Tathāgatassa. Diṭṭhaṁ h' etaṁ Vaccha Tathāgatena: iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthagamo; iti vedanā, iti vedanāya samudayo, iti vedanāya atthagamo; iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthagamo; iti saṅkhārā, iti saṅkhārānaṁ samudayo, iti saṅkhārānaṁ atthagamo; iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthagamo ti. Tasmā Tathāgato sabbamaññitānaṁ sabbamathitānaṁ sabba-ahiṁkāra-mamiṁkāra-mānānusayānaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anupādā vimutto ti vadāmîti.

Evaṁ vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhiṁ upapajjatîti. — Upapajjatîti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama na upapajjatîti. — Na upapajjatîti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatîti. — Upapajjati ca na ca upapajjatîti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama n' eva upapajjati na na upapajjatîti. — N' eva upapajjati na na upapajjatîti kho Vaccha na upeti.

Evaṁ vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhiṁ upapajjatîti iti puṭṭho samāno: upapajjatîti kho Vaccha na upetîti vadesi. Tena hi bho Gotama na upapajjatîti iti puṭṭho samāno: na upapajjatîti kho Vaccha na upetîti vadesi. Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatîti iti puṭṭho samāno: upapajjati ca na ca upapajjatîti kho Vaccha na upetîti vadesi. Tena hi bho Gotama n' eva upapajjati na na upapajjatîti iti puṭṭho samāno: n' eva upapajjati na

na upapajjatîti kho Vaccha na upetîti vadesi. Etthâhaṁ bho Gotama aññāṇam-āpādiṁ, ettha sammoham-āpādiṁ, yā pi me esā bhoto Gotamassa purimena kathāsallāpena ahu pasādamattā sā pi me etarahi antarahitā ti.

Alaṁ hi te Vaccha aññāṇāya alaṁ sammohāya. Gambhīro h' ayaṁ Vaccha dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo, so tayā dujjāno aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena aññathācariyakena. Tena hi Vaccha taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kim-maññasi Vaccha: sace te purato aggi jaleyya jāneyyāsi tvaṁ: ayaṁ me purato aggi jalatîti. — Sace me bho Gotama purato aggi jaleyya jāneyyâhaṁ: ayaṁ me purato aggi jalatîti. — Sace pana taṁ Vaccha evaṁ puccheyya: yo te ayaṁ purato aggi jalati ayaṁ aggi kiṁ paṭicca jalatîti, evaṁ puṭṭho tvaṁ Vaccha kinti byākareyyāsîti. — Sace maṁ bho Gotama evaṁ puccheyya: yo te ayaṁ purato aggi jalati ayaṁ aggi kiṁ paṭicca jalatîti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bho Gotama evaṁ byākareyyaṁ: yo me ayaṁ purato aggi jalati ayaṁ aggi tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca jalatîti. — Sace te Vaccha purato so aggi nibbāyeyya jāneyyāsi tvaṁ: ayaṁ me purato aggi nibbuto ti. — Sace me bho Gotama purato so aggi nibbāyeyya jāneyyâhaṁ: ayaṁ me purato aggi nibbuto ti. — Sace pana taṁ Vaccha evaṁ puccheyya: yo te ayaṁ purato aggi nibbuto so aggi ito katamaṁ disaṁ gato, puratthimaṁ vā pacchimaṁ vā uttaraṁ vā dakkhiṇaṁ vā ti, evaṁ puṭṭho tvaṁ Vaccha kinti byākareyyāsîti. — Na upeti bho Gotama. Yaṁ hi so bho Gotama aggi tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca ajali, tassa ca pariyādānā aññassa ca anupahārā anāhāro nibbuto t' eva saṅkhaṁ gacchatîti.

Evam-eva kho Vaccha yena rūpena tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya taṁ rūpaṁ tathāgatassa pahīnaṁ ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvakataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ; rūpasaṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo duppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatîti na upeti, na upapajjatîti na upeti,

upapajjati ca na ca upapajjatîti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatîti na upeti. Yāya vedanāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā vedanā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā; vedanāsaṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo duppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatîti na upeti, na upapajjatîti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatîti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatîti na upeti. Yāya saññāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā saññā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā; saññāsaṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo... n' eva upapajjati na na upapajjatîti na upeti. Yehi saṅkhārehi tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya te saṅkhārā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā; saṅkhārasaṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo ... n' eva upapajjati na na upapajjatîti na upeti. Yena viññāṇena tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya taṁ viññāṇaṁ tathāgatassa pahīnaṁ ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvakataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ; viññāṇasaṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo duppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatîti na upeti, na upapajjatîti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatîti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatîti na upetîti.

Evaṁ vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca: Seyyathā pi bho Gotama gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahā sālarukkho, tassa aniccatā sākhāpalāsaṁ palujjeyya, tacapapaṭikā palujjeyyuṁ, pheggu palujjeyya, so aparena samayena apagatasākhāpalāso apagatatacapapaṭiko apagataphegguko suddho assa sāre patiṭṭhito, evam-ev' idaṁ bhoto Gotamassa pāvacanaṁ apagatasākhāpalāsaṁ apagatatacapapaṭikaṁ apagataphegguka suddhaṁ sāre patiṭṭhitaṁ. Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre

vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam - evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakam - maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan - ti.

AGGI-VACCHAGOTTASUTTANTAM DUTIYAM.

73.

Evam - me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Vacchagotto paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etad - avoca: Dīgharattâhaṁ bhotā Gotamena sahakathī. Sādhu me bhavaṁ Gotamo saṅkhittena kusalākusalaṁ desetûti. — Saṅkhittena pi kho te ahaṁ Vaccha kusalākusalaṁ deseyyaṁ, vitthārena pi kho te ahaṁ Vaccha kusalākusalaṁ deseyyaṁ, api ca te ahaṁ Vaccha saṅkhittena kusalākusalaṁ desessāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bho ti kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Lobho kho Vaccha akusalaṁ, alobho kusalaṁ. Dose kho Vaccha akusalaṁ, adoso kusalaṁ. Moho kho Vaccha akusalaṁ, amoho kusalaṁ. Iti kho Vaccha ime tayo dhammā akusalā, tayo dhammā kusalā. Pāṇātipāto kho Vaccha akusalaṁ, pāṇātipātā veramaṇī kusalaṁ. Adinnādānaṁ kho Vaccha akusalaṁ, adinnādānā veramaṇī kusalaṁ. Kāmesu micchācāro kho Vaccha akusalaṁ, kāmesu micchācārā veramaṇī kusalaṁ. Musāvādo kho Vaccha akusalaṁ, musāvādā veramaṇī kusalaṁ. Pisuṇā vācā kho Vaccha

akusalaṁ, pisuṇāya vācāya veramaṇī kusalaṁ. Pharusā vācā kho Vaccha akusalaṁ, pharusāya vācāya veramaṇī kusalaṁ. Samphappalāpo kho Vaccha akusalaṁ, samphappalāpā veramaṇī kusalaṁ. Abhijjhā kho Vaccha akusalaṁ, anabhijjhā kusalaṁ. Byāpādo kho Vaccha akusalaṁ, abyāpādo kusalaṁ. Micchādiṭṭhi kho Vaccha akusalaṁ, sammādiṭṭhi kusalaṁ. Iti kho Vaccha ime dasa dhammā akusalā, dasa dhammā kusalā. Yato kho Vaccha bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatiṁ anuppādadhammā, so hoti bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto ti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, atthi pana bhoto Gotamassa ekabhikkhu pi sāvako āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatîti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye bhikkhū mama sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā viharantîti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, atthi pana bhoto Gotamassa ekabhikkhunī pi sāvikā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatîti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā bhikkhuniyo mama sāvikā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantîti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsako pi sāvako gihī odātavasano brahmacārī pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ ... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā brahmacārino pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ

parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsako pi sāvako gihī odātavasano kāmabhogī sāsanakaro ovādapatikaro tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatîti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantîti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsikā pi sāvikā gihī odātavasanā brahmacārinī pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā upāsikā mama sāvikā gihī odātavasanā brahmacāriniyo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyiniyo anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, tiṭṭhantu upāsikā gihī odātavasanā brahmacāriniyo, atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsikā pi sāvikā gihī odātavasanā kāmabhoginī sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharatîti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā upāsikā mama sāvikā gihī odātavasanā kāmabhoginiyo sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantîti.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ yeva Gotamo ārādhako abhavissa no ca kho bhikkhū ārādhakā

abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā, evam idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu, no ca kho bhikkhuniyo ārādhikā abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā, evam-idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu bhikkhuniyo ca ārādhikā abhaviṁsu, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, evam-idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu bhikkhuniyo ca ārādhikā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhaviṁsu, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā, evam-idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu bhikkhuniyo ca ārādhikā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abbaviṁsu upasakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhaviṁsu, no ca kho upāsikā gihī odātavasanā

brahmacāriniyo ārādhikā abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā, evam-idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu bhikkhuniyo ca ārādhikā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhaviṁsu upāsikā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhaviṁsu, no ca kho upāsikā gihī odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā abhaviṁsu, evam-idaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavañ-c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā upāsikā ca gihī odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā, evam-idaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ ten' aṅgena.

Seyyathā pi bho Gotama Gaṅgā nadī samuddaninnā samuddapoṇā samuddapabbhārā samuddaṁ āhacca tiṭṭhati, evam-evâyaṁ bhoto Gotamassa parisā sagahaṭṭhapabbajitā nibbānaninnā nibbānapoṇā nibbānapabbhārā nibbānaṁ āhacca tiṭṭhati. Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Labheyyâhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan-

ti. — Yo kho Vaccha aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; api ca m' ettha puggalavemattatā viditā ti. — Sace bhante aññatitthiyapubba imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ maṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhubhāvāyâti. Alattha kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ.

Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Vacchagotto addhamāsūpasampanno yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Vacchagotto Bhagavantaṁ etad-avoca: Yāvatakaṁ bhante sekhena ñāṇena sekhāya vijjāya pattabbaṁ anuppattaṁ taṁ mayā, uttariṁ me Bhagavā dhammaṁ desetûti. — Tena hi tvaṁ Vaccha dve dhamme uttariṁ bhāvehi, samathañ-ca vipassanañ-ca. Ime kho te Vaccha dve dhammā uttariṁ bhāvitā, samatho ca vipassanā ca, anekadhātupaṭivedhāya saṁvattissanti.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhaveyyaṁ, eko pi hutvā bahudhā assaṁ, bahudhā pi hutvā eko assaṁ, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gaccheyyaṁ, seyyathā pi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ kareyyaṁ seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gaccheyyaṁ seyyathā pi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kameyyaṁ seyyathā pi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimaseyyaṁ parimajjeyyaṁ, yāva Brahmalokā pi kāyena vasaṁ vatteyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: dibbāya sota-

dhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇeyyaṁ, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike câti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajāneyyaṁ, sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, sadosaṁ vā cittaṁ sadosaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītadosaṁ vā cittaṁ vītadosaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, samohaṁ vā cittaṁ samohaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vītamohaṁ vā cittaṁ vītamohaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, saṅkhittaṁ vā cittaṁ saṅkhittaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ vikkhittaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, mahaggataṁ vā cittaṁ mahaggataṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ amahaggataṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, sauttaraṁ vā cittaṁ sauttaraṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ anuttaraṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, samāhitaṁ vā cittaṁ samāhitaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, asamāhitaṁ vā cittaṁ asamāhitaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, vimuttaṁ vā cittaṁ vimuttaṁ cittan-ti pajāneyyaṁ, avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittan-ti pajāneyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyaṁ, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattārīsam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi aneke pi saṁvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe: amutr' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto; so tato cuto amutra uppādiṁ, tatra p' āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhûpapanno ti, iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyaṁ: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvaṁ Vaccha yāvad-e ākaṅkhissasi: āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane ti.

Atha kho āyasmā Vacchagotto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Vacchagotto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Vacchagotto arahataṁ ahosi.

Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavantaṁ dassanāya gacchanti. Addasā kho āyasmā Vacchagotto te bhikkhū dūrato va gacchante, disvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-

avoca: Handa kahaṁ pana tumhe āyasmanto gacchathâti. — Bhagavantaṁ kho mayaṁ āvuso dassanāya gacchāmâti. — Tena h' āyasmanto mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandatha: Vacchagotto bhante bhikkhu Bhagavato pāde sirasā vandati evañ-ca vadeti: paricinno me Bhagavā, paricinno me Sugato ti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Vacchagottassa paccassosuṁ. Atha kho te bhikkhū yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad-avocuṁ: Āyasmā bhante Vacchagotto Bhagavato pāde sirasā vandati evañ-ca vadeti: paricinno me Bhagavā, paricinno me Sugato ti. — Pubbe va me bhikkhave Vacchagotto bhikkhu cetasā ceto paricca vidito: tevijjo Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo ti. Devatā pi me etam-atthaṁ ārocesuṁ: tevijjo bhante Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo ti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun-ti.

MAHĀ-VACCHAGOTTASUTTANTAM TATIYAM.

74.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe Sūkarakhatāyaṁ. Atha kho Dīghanakho paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Dīghanakho paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca:] Ahaṁ hi bho Gotama evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: sabbaṁ me na khamatîti. — Yā pi kho te esā Aggivessana diṭṭhi: sabbaṁ me na khamatîti, esā pi te diṭṭhi na khamatîti. — Esā ce me bho Gotama diṭṭhi khameyya taṁ p' assa tādisam-eva, taṁ p'

assa tādisam - evâti. — Ato kho te Aggivessâna bahūhi bahutarā lokasmiṁ ye evam - āhaṁsu: taṁ p' assa tādisam-eva, taṁ p' assa tādisam - evâti, te tañ - c' eva diṭṭhiṁ nappajahanti aññañ - ca diṭṭhiṁ upādiyanti. Ato kho te Aggivessana tanūhi tanutarā lokasmiṁ ye evam - āhaṁsu: taṁ p' assa tādisam - eva, taṁ p' assa tādisam - evâti, te tañ - c' eva diṭṭhiṁ pajahanti aññañ - ca diṭṭhiṁ na upādiyanti.

Sant' Aggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me khamatîti. Sant' Aggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me na khamatîti. Sant' Aggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti. Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me khamatîti, tesam - ayaṁ diṭṭhi sārāgāya santike saṁyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike. Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me na khamatîti, tesam - ayaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaṁyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike ti. Evaṁ vutte Dīghanakho paribbājako Bhagavantaṁ etad - avoca: Ukkaṁsati me bhavaṁ Gotamo diṭṭhigataṁ, samukkaṁsati me bhavaṁ Gotamo diṭṭhigatan - ti. — Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti, yā hi kho nesaṁ khamati sā 'yaṁ diṭṭhi sārāgāya santike saṁyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike, yā hi kho nesaṁ na khamati sā 'yaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaṁyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike.

Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me khamatîti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayaṁ diṭṭhi: sabbaṁ me khamatîti, imañ - ce ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmassa abhinivissa vohareyyaṁ: idam - eva saccaṁ, mogham - aññan - ti, dvīhi me assa viggaho, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ-

vādī evaṁdiṭṭhi: sabbaṁ me na khamatîti, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ-ca vivādañ-ca vighātañ-ca vihesañ-ca attani sampassamāno tañ-c' eva diṭṭhiṁ pajahati aññañ-ca diṭṭhiṁ na upādiyati; evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti. Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: sabbaṁ me na khamatîti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayaṁ diṭṭhi: sabbaṁ me na khamatîti, imañ-ce ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmassa abhinivissa vohareyyaṁ: idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti, dvīhi me assa viggaho, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: sabbaṁ me khamatîti, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ-ca vivādañ-ca vighātañ-ca vihesañ-ca attani sampassamāno tañ-c' eva diṭṭhiṁ pajahati aññañ-ca diṭṭhiṁ na upādiyati; evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti. Tatr' Aggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayaṁ diṭṭhi: ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me na khamatîti, imañ-ce ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmassa abhinivissa vohareyyaṁ: idam-eva saccaṁ, mogham-aññan-ti, dvīhi me assa viggaho, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: sabbaṁ me khamatîti, yo câyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: sabbaṁ me na khamatîti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ-ca vivādañ-ca vighātañ-ca vihesañ-ca attani sampassamāno tañ-c' eva diṭṭhiṁ pajahati aññañ-ca diṭṭhiṁ na upādiyati; evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evam-etāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti.

Ayaṁ kho pan' Aggivessana kāyo rūpī cātummahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādana-parimaddana-bhedana-viddhaṁsanadhammo aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassitabbo. Tass' imaṁ kāyaṁ aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassato yo kāyasmiṁ kāyachando kāyasneho kāyanvayatā sā pahīyati.

Tisso kho imā Aggivessana vedanā: sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Yasmiṁ Aggivessana samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti n' eva tasmiṁ samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, sukhaṁ yeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, n' eva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, dukkhaṁ yeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, n' eva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti na dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, adukkhamasukhaṁ yeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Sukhā pi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Dukkhā pi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Adukkhamasukhā pi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Evaṁ passaṁ Aggivessana sutavā ariyasāvako sukhāya pi vedanāya nibbindati, dukkhāya pi vedanāya nibbindati, adukkhamasukhāya pi vedanāya nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Evaṁ vimuttacitto kho Aggivessana bhikkhu na kenaci saṁvadati na kenaci vivadati, yañ-ca loke vuttaṁ tena voharati aparāmasan-ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato

piṭṭhito ṭhito hoti Bhagavantaṁ vījamāno. Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad-ahosi: Tesaṁ tesaṁ kira no Bhagavā dhammānaṁ abhiññā pahānam-āha, tesaṁ tesaṁ kira no Sugato dhammānaṁ abhiññā paṭinissaggam-āhâti. Itih' idaṁ āyasmato Sāriputtassa paṭisañcikkhato anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci. Dīghanakhassa pana paribbājakassa virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi: yaṁ kiñci samudayadhammaṁ sabban-taṁ nirodhadhamman-ti. Atha kho Dīghanakho paribbājako diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Upāsakam-maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan-ti.

DĪGHANAKHASUTTANTAM CATUTTHAM.

75.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurusu viharati—Kammāssadhamman-nāma Kurūnaṁ nigamo—Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasantharake. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Kammāssadhammaṁ piṇḍāya pāvisi, Kammāssadhamme piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yen' aññataro vanasaṇḍo ten' upasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi.

Atha kho Māgandiyo paribbājako jaṅghāvihāraṁ *anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ ten' upasaṅkami. Addasā kho Māgandiyo paribbājako Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasantharakaṁ paññattaṁ, disvāna Bhāradvājagottaṁ brāhmaṇaṁ etad-avoca: Kassa nv-ayaṁ bhoto Bhāradvājassa agyāgāre tiṇasantharako paññatto, samaṇaseyyārūpaṁ maññe ti. — Atthi bho Māgandiya samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Tass' esā bhoto Gotamassa seyyā paññattā ti. — Duddiṭṭhaṁ vata bho Bhāradvāja addasāma ye mayaṁ tassa bhoto Gotamassa bhūnahuno seyyaṁ addasāmâti. — Rakkhass' etaṁ Māgandiya vācaṁ, rakkhass' etaṁ Māgandiya vācaṁ, bahū hi tassa bhoto Gotamassa khattiyapaṇḍitā pi brāhmaṇapaṇḍitā pi gahapatipaṇḍitā pi samaṇapaṇḍitā pi abhippasannā vinītā ariye ñāye dhamme kusale ti. — Sammukhā ce pi mayaṁ bho Bhāradvāja taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ passeyyāma sammukhā pi naṁ vadeyyāma: bhūnahu samaṇo Gotamo ti, taṁ kissa hetu: evaṁ hi no sutte ocaratîti. — Sace taṁ bhoto Māgandiyassa agaru āroceyyam-etaṁ samaṇassa Gotamassâti. — Appossukko bhavaṁ Bhāradvājo vutto va naṁ vadeyyâti.

Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa Māgandiyena paribbājakena saddhiṁ imaṁ kathāsallāpaṁ. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā nisīdi paññatte va tiṇasantharake. Atha kho Bhāradvājagotto brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Bhāradvājagottaṁ brāhmaṇaṁ Bhagavā etad-avoca: Ahu pana te Bhāradvāja Māgandiyena paribbājakena

saddhiṁ imaṁ yeva tiṇasantharakaṁ ārabbha kocid-eva kathāsallāpo ti. Evaṁ vutte Bhāradvājo brāhmaṇo saṁviggo lomahaṭṭhajāto Bhagavantaṁ etad-avoca: Etad-eva kho pana mayaṁ bhoto Gotamassa ārocetukāmā, atha ca pana bhavaṁ Gotamo anakkhānaṁ yeva akāsîti. Ayañ-ca h' idaṁ Bhagavato Bhāradvājagottena brāhmaṇena saddhiṁ antarākathā vippakatā hoti atha Māgandiyo paribbājako jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Māgandiyaṁ paribbājakaṁ Bhagavā etad-avoca:

Cakkhuṁ kho Māgandiya rūpārāmaṁ rūparataṁ rūpasammuditaṁ, taṁ Tathāgatassa dantaṁ guttaṁ rakkhitaṁ saṁvutaṁ, tassa ca saṁvarāya dhammaṁ deseti. Idan-nu te etaṁ Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti. — Etad-eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti, taṁ kissa hetu: evaṁ hi no sutte ocaratîti. — Sotaṁ kho Māgandiya saddārāmaṁ — pe — ghānaṁ kho Māgandiya gandhārāmaṁ — jivhā kho Māgandiya rasārāmā rasaratā rasasammuditā, sā Tathāgatassa dantā guttā rakkhitā saṁvutā, tassā ca saṁvarāya dhammaṁ deseti. Idan-nu te etaṁ Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti. — Etad-eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti, taṁ kissa hetu: evaṁ hi no sutte ocaratîti. — Kāyo kho Māgandiya phoṭṭhabbārāmo — pe — mano kho Māgandiya dhammārāmo dhammarato dhammasammudito, so Tathāgatassa danto gutto rakkhito saṁvuto, tassa ca saṁvarāya dhammaṁ deseti. Idan-nu te etaṁ Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti. — Etad-eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samaṇo Gotamo ti, taṁ kissa hetu: evaṁ hi no sutte ocaratîti.

Taṁ kim-maññasi Māgandiya: idh' ekacco cakkhu-

viññeyyehi rūpehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena rūpānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā rūpataṇhaṁ pahāya rūpapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te Māgandiya kim-assa vacanīyan-ti. — Na kiñci bho Gotama. — Taṁ kim-maññasi Māgandiya: idh' ekacco sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena phoṭṭhabbānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā phoṭṭhabbataṇhaṁ pahāya phoṭṭhabbapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te Māgandiya kim-assa vacanīyan-ti. — Na kiñci bho Gotama.

Ahaṁ kho pana Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresiṁ, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi. Tassa mayhaṁ Māgandiya tayo pāsādā ahesuṁ, eko vassiko eko hemantiko eko gimhiko. So kho ahaṁ Māgandiya vassike pāsāde vassike cattāro māse nippurisehi turiyehi paricāriyamāno na heṭṭhāpāsādaṁ orohāmi. So aparena samayena kāmānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante; so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi, taṁ kissa hetu: Yā h' ayaṁ Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ

sukhaṁ samadhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya gahapati vā gahapatiputto vā aḍḍho mahaddhano mahābhogo pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreyya, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi. So kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā parammaraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ sahabyataṁ. So tattha Nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreyya. So passeyya gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgibhūtaṁ paricārayamānaṁ. Taṁ kim-maññasi Māgandiya api nu so devaputto Nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno amussa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā piheyya mānusakānaṁ vā pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ, mānusakehi vā kāmehi āvaṭṭeyyâti. — No h' idaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: Mānusakehi bho Gotama kāmehi dibbā kāmā abhikkantatarā ca paṇītatarā câti. — Evam-eva kho ahaṁ Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresiṁ, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi. So aparena samayena kāmānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena

pariḍayhamāne kāme paṭisevante; so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi, taṁ kissa hetu: Yā h' ayaṁ Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ sukhaṁ samadhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeyya, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayaṁvasī yenakāmaṅgamo. So aññaṁ kuṭṭhiṁ purisaṁ passeyya arugattaṁ pakkagattaṁ kimīhi khajjamānaṁ nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamānaṁ aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpentaṁ. Taṁ kiṁ-maññasi Māgandiya: api nu so puriso amussa kuṭṭhissa purisassa piheyya aṅgārakāsuyā vā bhesajjapaṭisevanāya vā ti. — No h' idaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: Roge hi bho Gotama sati bhesajjena karaṇīyaṁ hoti, roge asati bhesajjena karaṇīyaṁ na hotīti. — Evaṁ-eva kho ahaṁ Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresiṁ, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi. So aparena samayena kāmānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante; so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi, taṁ kissa hetu: Yā h' ayaṁ Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ sukhaṁ samadhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippataccha-māno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeyya, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayaṁ-vasī yenakāmaṅgamo; tam-enaṁ dve balavanto purisā nānā-bāhāsu gahetvā aṅgārakāsuṁ upakaḍḍheyyuṁ. Taṁ kim-maññasi Māgandiya: api nu so puriso iti c' iti c' eva kāyaṁ sannāmeyyâti. — Evaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu: Asu hi bho Gotama aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho câti. — Taṁ kim-maññasi Māgandiya: idān' eva nu kho so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhi-tāpo ca mahāpariḷāho ca, udāhu pubbe pi so aggi dukkha-samphasso c' eva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho câti. — Idāni c' eva bho Gotama so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho ca, pubbe pi so aggi dukkha-samphasso c' eva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho ca. Asu hi ca bho Gotama kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno upahatin-driyo dukkhasamphasse yeva aggismiṁ sukham-iti viparīta-saññaṁ paccalatthâti. — Evam-eva kho Māgandiya atītam-pi addhānaṁ kāmā dukkhasamphassā c' eva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca, anāgatam-pi addhānaṁ kāmā dukkha-samphassā c' eva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca, etarahi pi paccuppannaṁ addhānaṁ kāmā dukkhasamphassā c' eva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca. Ime ca Māgandiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena pariḍayhamānā upahatindriyā dukkhasamphasses' eva kāmesu sukham-iti viparītasaññaṁ paccalatthuṁ.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakka-gatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippataccha-māno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeti, yathā yathā kho Māgandiya asu kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgāra-kāsuyā kāyaṁ paritāpeti tathā tathā 'ssa tāni vaṇamukhāni

asucitarāni c' eva honti duggandhatarāni ca pūtikatarāni ca, hoti c' eva kāci sātamattā assādamattā yadidaṁ vaṇamukhānaṁ kaṇḍūvanahetu; evam-eva kho Māgandiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena pariḍayhamānā kāme paṭisevanti, yathā yathā kho Māgandiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena pariḍayhamānā kāme paṭisevanti tathā tathā tesaṁ sattānaṁ kāmataṇhā c' eva pavaḍḍhati kāmapariḷāhena ca pariḍayhanti, hoti c' eva kāci sātamattā assādamattā yadidaṁ pañca kāmaguṇe paṭicca.

Taṁ kim-maññasi Māgandiya: api nu te diṭṭho vā suto vā rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno kāmataṇhaṁ appahāya kāmapariḷāhaṁ appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā ti. — No h' idaṁ bho Gotama. — Sādhu Māgandiya; mayā pi kho etaṁ Māgandiya n' eva diṭṭhaṁ na sutaṁ: rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno kāmataṇhaṁ appahāya kāmapariḷāhaṁ appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā. Atha kho Māgandiya ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vigatapipāsā ajjhattaṁ vūpasantacittā vihaṁsu vā viharanti vā viharissanti vā sabbe te kāmānaṁ yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādīnavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāsā ajjhattaṁ vūpasantacittā vihaṁsu vā viharanti vā viharissanti vā ti.

Atha kho Bhagavā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ,
aṭṭhaṅgiko ca maggānaṁ khemaṁ amatagāminan-ti.

Evaṁ vutte Māgandiyo paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca: Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitañ-c' idaṁ bhotā Gotamena:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan-ti.

Mayā pi kho etaṁ bho Gotama sutaṁ pubbakānaṁ paribbājakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan-ti,

ta-y-idaṁ bho Gotama sametîti. — Yaṁ pana te etaṁ Māgandiya sutaṁ pubbakānaṁ paribbājakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan-ti.

kataman-taṁ ārogyaṁ. kataman-taṁ nibbānan-ti. Evaṁ vutte Māgandiyo paribbājako sakān' eva sudaṁ gattāni pāninā anomajjati: Idan-taṁ bho Gotama ārogyaṁ, idan-taṁ nibbānaṁ. Ahaṁ hi bho Gotama etarahi arogo sukhī, na maṁ kiñci ābādhatîti.

Seyyathā pi Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye. So suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa: chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti, so odātapariyesanaṁ careyya. Tam-en' aññataro puriso telamasikatena sāhuḷacīvarena vañceyya: idan-te ambho purisa odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti. So taṁ patigaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupitvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya: chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti. Taṁ kimmaññasi Māgandiya: api nu so jaccandho puriso jānanto passanto amuṁ telamasikata'ṁ sāhuḷacīvaraṁ patigaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupitvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya: chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti, udāhu cakkhumato saddhāyâti. — Ajānanto hi bho Gotama apassanto asu jaccandho puriso amuṁ telamasikataṁ sāhuḷacīvaraṁ patigaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupitvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya:

chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti, cakkhumato saddhāyâti. — Evam-eva kho Māgandiya aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā, ajānantā ārogyaṁ apassantā nibbānaṁ atha ca pan' imaṁ gāthaṁ bhāsanti:

Arogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan-ti.

Pubbakeh' esā Māgandiya arahantehi sammāsambuddhehi gāthā bhāsitā:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ,
aṭṭhaṅgiko ca maggānaṁ khemaṁ amatagāminan-ti.

Sā etarahi anupubbena puthujjanagatā. Ayaṁ kho pana Māgandiya kāyo rogabhūto gaṇḍabhūto sallabhūto aghabhūto ābādhabhūto, so tvaṁ imaṁ kāyaṁ rogabhūtaṁ gaṇḍabhūtaṁ sallabhūtaṁ aghabhūtaṁ ābādhabhūtaṁ: Idan-taṁ bho Gotama ārogyaṁ, idan-taṁ nibbānan-ti vadesi. Taṁ hi te Māgandiya ariyaṁ cakkhuṁ na-tthi yena tvaṁ ariyena cakkhunā ārogyaṁ jāneyyāsi nibbānaṁ passeyyāsîti.

Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa: pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ yathā 'haṁ ārogyaṁ jāneyyaṁ nibbānaṁ passeyyan-ti. — Seyyathā pi Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye. Tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma na cakkhūni uppādeyya cakkhūni visodheyya. Taṁ kim-maññasi Māgandiya: nanu so vejjo yāvad-eva kilamathassa vighātassa bhāgī assâti. — Evaṁ bho Gotama. — Evam-eva kho Māgandiya ahañ-c' eva te dhammaṁ deseyyaṁ: idan-taṁ ārogyaṁ, idan-taṁ nibbānan-ti, so tvaṁ ārogyaṁ na jāneyyāsi nibbānaṁ na passeyyāsi, so mam' assa kilamatho, sā mam' assa vihesā ti.

Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa: pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ yathā 'haṁ ārogyaṁ jāneyyaṁ nibbānaṁ passeyyan-ti. — Seyyathā pi Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye. So suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa: chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti, so odātapariyesanaṁ careyya. Tam-en' aññataro puriso telamasikatena sāhuḷacīvarena vañceyya: idan-te ambho purisa odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti. So taṁ paṭigaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya. Tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, uddhavirecanaṁ adhovirecanaṁ añjanaṁ paccañjanaṁ natthukammaṁ; so taṁ bhesajjaṁ āgamma cakkhūni uppādeyya cakkhūni visodheyya, tassa saha cakkhuppādā yo amusmiṁ telamasikate sāhuḷacīvare chandarāgo so pahīyetha, tañ-ca naṁ purisaṁ amittato pi daheyya paccatthikato pi daheyya, api ca jīvitā voropetabbaṁ maññeyya: dīgharattaṁ vata bho ahaṁ iminā purisena telamasikatena sāhuḷacīvarena nikato vañcito paladdho: idan-te ambho purisa odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucin-ti. Evam-eva kho Māgandiya ahañ-c' eva te dhammaṁ deseyyaṁ: idan-taṁ ārogyaṁ, idan-taṁ nibbānan-ti, so tvaṁ ārogyaṁ jāneyyāsi nibbānaṁ passeyyāsi, tassa te saha cakkhuppādā yo pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgo so pahīyetha; api ca te evam-assa: dīgharattaṁ vata bho ahaṁ iminā cittena nikato vañcito paladdho, ahaṁ hi rūpaṁ yeva upādiyamāno upādiyiṁ, vedanaṁ yeva upādiyamāno upādiyiṁ, saññaṁ yeva upādiyamāno upādiyiṁ, saṅkhāre yeva upādiyamāno upādiyiṁ, viññāṇaṁ yeva upādiyamāno upādiyiṁ; tassa me upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanas-

supāyāsā sambhavanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotîti.

Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa: pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ yathā 'haṁ imamhā āsanā anandho vuṭṭhaheyyan-ti. — Tena hi tvaṁ Māgandiya sappurise bhajeyyāsi; yato kho tvaṁ Māgandiya sappurise bhajissasi, tato tvaṁ Māgandiya saddhammaṁ sossasi; yato kho tvaṁ Māgandiya saddhammaṁ sossasi, tato tvaṁ Māgandiya dhammānudhammaṁ paṭipajjissasi; yato kho tvaṁ Māgandiya dhammānudhammaṁ paṭipajjissasi, tato tvaṁ Māgandiya sāmaṁ yeva ñassasi sāmaṁ dakkhisi: ime rogā gaṇḍā sallā, idha rogā gaṇḍā sallā aparisesā nirujjhanti; tassa me upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam-etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotîti.

Evaṁ vutte Māgandiyo paribbājako Bhagavantaṁ etad-avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintîti, evam-evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esâhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Labheyyâhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ labheyyaṁ upasampadan-ti. — Yo kho Māgandiya aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; api ca m' ettha puggalavemattatā viditā ti. — Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ maṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhu-

bhāvāyâti. Alattha kho Māgandiyo paribbājako Bhagavato santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Māgandiyo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad-anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Māgandiyo arahataṁ ahôsîti.

MĀGANDIYASUTTANTAṀ PAÑCAMAṀ.

76.

Evam-me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako Pilakkhaguhāyaṁ paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho āyasmā Ānando sāyanhasamayaṁ paṭisallāṇā vuṭṭhito bhikkhū āmantesi: Āyām' āvuso yena Devakaṭasobbho ten' upasaṅkamissāma guhādassanāyâti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosuṁ. Atha kho āyasmā Ānando sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ yena Devakaṭasobbho ten' upasaṅkami. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathîdaṁ rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddak-

khāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sandako paribbājako āyasmantaṁ Ānandaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhapesi: Appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddam-akattha, ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati samaṇo Ānando. Yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā Kosambiyaṁ paṭivasanti ayaṁ tesaṁ aññataro samaṇo Ānando. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino, app-eva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkami-tabbaṁ maññeyyâti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho āyasmā Ānando yena Sandako paribbājako ten' upasaṅkami. Atha kho Sandako paribbājako āyasmantaṁ Ānandaṁ etad-avoca: Etu kho bhavaṁ Ānando, sāgataṁ bhoto Ānandassa, cirassaṁ kho bhavaṁ Ānando imaṁ pariyāyam akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya; nisīdatu bhavaṁ Ānando, idam-āsanaṁ paññattan-ti. Nisīdi kho āyasmā Ānando paññatte āsane. Sandako pi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi.

Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sandakaṁ paribbājakam āyasmā Ānando etad-avoca: Kāya nu 'ttha Sandaka etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti. — Tiṭṭhat' esā bho Ānanda kathā yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā, n' esā bhoto Ānandassa kathā dullabhā bhavissati pacchā pi savanāya. Sādhu vata bhavantaṁ yeva Ānandaṁ paṭibhātu sake ācariyake dhammī kathā ti. — Tena hi Sandaka suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmîti. Evaṁ bho ti kho Sandako paribbājako āyasmato Ānandassa paccassosi. Āyasmā Ānando etad-avoca: Cattāro 'me Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-sambuddhena abrahmacariyavāsā akkhātā, cattāri ca anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti. — Katame pana te bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-sambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā yattha

viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti.

Idha Sandaka ekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi: Na-tthi dinnaṁ na-tthi yiṭṭhaṁ na-tthi hutaṁ, na-tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na-tthi ayaṁ loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā, na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokaṁ parañ-ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātummahābhūtiko ayaṁ puriso, yadā kālaṁ karoti paṭhavī paṭhavīkāyaṁ anupeti anupagacchati, āpo āpokāyaṁ anupeti anupagacchati, tejo tejokāyaṁ anupeti anupagacchati, vāyo vāyokāyaṁ anupeti anupagacchati, ākāsaṁ indriyāni saṅkamanti, āsandipañcamā purisā mataṁ ādāya gacchanti, yāv' āḷāhanā padāni paññāyanti, kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti. Bhassantâhutiyo, dattupaññattaṁ yad-idaṁ dānaṁ. Tesaṁ tucchaṁ musā vilāpo ye keci atthikavādaṁ vadanti. Bāle ca paṇḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti param-maraṇā ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: Na-tthi dinnaṁ na-tthi yiṭṭhaṁ — pe — na honti param-maraṇā ti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ, akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ; ubho pi mayaṁ ettha samasamā sāmaññapattā, yo câhaṁ na vadāmi: ubho kāyassa bhedā ucchijjissāma vinassissāma na bhavissāma param-maraṇā ti. Atirekaṁ kho pan' imassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ, yo 'haṁ puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto Kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. So 'haṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkaṁ brahma-

cariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamеvato phandato phandāpayato pāṇam-atimāpayato adinnaṁ ādiyato sandhiṁ chindato nillopaṁ harato ekāgārikaṁ karoto paripanthe tiṭṭhato paradāraṁ gacchato musā bhaṇato, karato na karīyati pāpaṁ; khurapariyantena ce pi cakkena yo imissā paṭhaviyā pāṇe ekamaṁsakhalaṁ ekamaṁsapuñjaṁ kareyya na-tthi tatonidānaṁ pāpaṁ, na-tthi pāpassa āgamo; dakkhiṇañ-ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento na-tthi tatonidānaṁ pāpaṁ, na-tthi pāpassa āgamo; uttarañ-ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yājento na-tthi tatonidānaṁ puññaṁ, na-tthi puññassa āgamo; dānena damena saṁyamena saccavajjena na-tthi puññaṁ, na-tthi puññassa āgamo ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: Karato kārayato — pe — na-tthi puññassa āgamo ti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ, akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ; ubho pi mayaṁ ettha samasamā sāmaññapattā, yo câhaṁ na vadāmi: ubhinnaṁ kurutaṁ na karīyati pāpan-ti. Atirekaṁ kho pan' imassa bhoto satthuno — pe — brahmacariyaṁ carissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi: Na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānaṁ saṅkilesāya, ahetu appaccayā sattā saṅkilissanti; na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetu appaccayā sattā visujjhanti; na-tthi balaṁ na-tthi viriyaṁ na-tthi purisat-

thāmo na-tthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā chass-evâbhijātisu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentîti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: Na-tthi hetu na-tthi paccayo — pe — sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentîti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ, akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ; ubho pi mayaṁ ettha samasamā sāmaññapattā, yo câhaṁ na vadāmi: ubho ahetu appaccayā visujjhissāmâti. Atirekaṁ kho pan' imassa bhoto satthuno — pe — brahmacariyaṁ carissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi: Satt' ime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyi-ṭṭhitā, te na iñjanti na vipariṇamantī na aññamaññaṁ byābādhenti, nâlaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta: paṭhavīkāyo āpokāyo tejokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jīve, satt' ime. Ime satta kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyi-ṭṭhitā, te na iñjanti na vipariṇamanti na aññamaññaṁ byābādhenti, nâlaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha na-tthi hantā vā ghātetā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Ye pi tiṇhena satthena sīsaṁ chindati, na koci kañci jīvitā voropeti, sattannaṁ tv-eva kāyānam-antarena satthaṁ vivaram-anupatati. Cuddasa kho pan' imāni yonipamukhasatasahassāni saṭṭhi ca satāni cha ca satāni, pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīṇi ca kammāni kamme ca aḍḍhakamme ca, dvaṭṭhi paṭipadā, dvaṭṭh' antarakappā, chaḷ-ābhijātiyo, aṭṭha purisabhūmiyo, ekūnapaññāsa ājīvasate, ekūnapaññāsa paribbājasate, ekūna-

paññāsa nāgāvāsasate, vīse indriyasate, tiṁse nirayasate, chattiṁsa rajodhātuyo, satta saññigabbhā, satta asaññigabbhā, satta niganṭhigabbhā. satta devā satta mānusā satta pesācā satta sarā satta pavuṭā satta papātā satta papātasatāni satta supinā satta supinasatāni, cullāsīti mahākappuno satasahassāni yāni bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhass' antaṁ karissanti. Tattha na-tthi: iminā 'haṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā aparipakkaṁ vā kammaṁ paripācessāmi paripakkaṁ vā kammaṁ phussa phussa byantikarissāmîti, hevaṁ na-tthi. Doṇamite sukhadukkhe, pariyantakaṭe saṁsāre na-tthi hāyanavaḍḍhane na-tthi ukkaṁsāvakaṁse. Seyyathā pi nāma suttaguḷe khitte nibbeṭhiyamānam-eva paleti, evam-evaṁ bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhass' antaṁ karissantîti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi: Satt' ime kāyā — pe. — dukkhass' antaṁ karissantîti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ, akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ; ubho pi mayaṁ ettha samasamā sāmaññapattā, yo câhaṁ na vadāmi: ubho sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhass' antaṁ karissāmâti. Atirekaṁ kho pan' imassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ, yo 'haṁ puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto Kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. So 'haṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Ime kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā

yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti. — Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, yāvañ-c' idaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā va samānā abrahmacariyavāsā ti akkhātā yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Katamāni pana tāni bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti.

Idha Sandaka ekacco satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan-ti. So suññam-pi agāraṁ pavisati, piṇḍam-pi na labhati, kukkuro pi ḍasati, caṇḍena pi hatthinā samāgacchati, caṇḍena pi assena samāgacchati, caṇḍena pi goṇena samāgacchati, itthiyā pi purisassa pi nāmam-pi gottam-pi pucchati, gāmassa pi nigamassa pi nāmam-pi maggam-pi pucchati. So: kim-idan-ti puṭṭho samāno: suññaṁ me agāraṁ pavisitabbaṁ ahosi, tena pāvisiṁ; piṇḍam-me aladdhabbaṁ ahosi, tena nâlatthaṁ; kukkurena ḍasitabbaṁ ahosi, ten' amhi daṭṭho; caṇḍena hatthinā samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamaṁ; caṇḍena assena samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamaṁ; caṇḍena goṇena samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamaṁ; itthiyā pi purisassa pi nāmam-pi gottam-pi pucchitabbaṁ ahosi, tenâpucchiṁ; gāmassa pi nigamassa pi nāmam-pi maggam-pi pucchitabbaṁ ahosi, tenâpucchin-ti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā sabbaññū sabbadassāvī — pe — tenâpucchin-ti. So: anassāsikaṁ idaṁ brahmacariyan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhā-

taṁ yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā anussaviko hoti anussavasacco, so anussavena itihītihaparamparāya piṭakasampadāya dhammaṁ deseti. Anussavikassa kho pana Sandaka satthuno anussavasaccassa sussatam-pi hoti dussatam-pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā anussaviko anussavasacco, so anussavena itihītihaparamparāya piṭakasampadāya dhammaṁ deseti; anussavikassa kho pana satthuno anussavasaccassa sussatam-pi hoti dussatam-pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. So: anassāsikaṁ idaṁ brahmacariyan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ dhammaṁ deseti. Takkissa kho pana Sandaka satthuno vīmaṁsissa sutakkitam-pi hoti duttakkitam-pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā takkī vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ dhammaṁ deseti; takkissa kho pana satthuno vīmaṁsissa sutakkitam-pi hoti duttakkitaṁ-pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. So: anassāsikaṁ idaṁ brahmacariyan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna ca paraṁ Sandaka idh' ekacco satthā mando hoti momuho, so mandattā momuhattā tathā tathā pañhaṁ

puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ: evam-pi me no, tathā pi me no, aññathā pi me no, no ti pi me no, no no ti pi me no ti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā mando momuho — pe — no no ti pi me no ti. So: anassāsikaṁ idaṁ brahmacariyan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catutthaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Imāni kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti. — Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, yāvañ-c' idaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikān' eva brahmacariyāni anassāsikāni brahmacariyānîti akkhātāni yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya vasanto vā na ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. So pana bho Ānanda satthā kiṁvādī kimakkhāyī yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti.

Idha Sandaka Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ — pe — sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti — pe — brahmacariyaṁ pakāseti. Taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto — yathā Kandarakasuttaṁ evaṁ vitthāretabbaṁ —. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Sandaka satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati,

tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Puna ca paraṁ Sandaka bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyaṁ jhānaṁ — tatiyaṁ jhānaṁ — catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Sandaka satthari sāvako — pe — ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathîdaṁ ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Yasmiṁ kho Sandaka satthari sāvako — pe — ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Yasmiṁ kho Sandaka satthari sāvako — pe — ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan-ti yathābhūtaṁ pajānāti — pe — ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam-iti ñāṇaṁ hoti; khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ nâparaṁ itthattāyâti pajānāti. Yasmiṁ kho Sandaka satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan-ti.

Yo pana so bho Ānanda bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, paribhuñ-

jeyya so kāme ti. — Yo so Sandaka bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, abhabbo so pañca ṭhānāni ajjhācarituṁ: abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādātuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunaṁ dhammaṁ patisevituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ seyyathā pi pubbe agāriyabhūto. Yo so Sandaka bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, abhabbo so imāni pañca ṭhānāni ajjhācaritun-ti.

Yo pana so bho Ānanda bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitaṁ: khīṇā me āsavā ti. — Tena hi Sandaka upaman-te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti. Seyyathā pi Sandaka purisassa hatthapādā chinnā, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ chinnā va hatthapādā, api ca kho naṁ paccavekkhamāno jānāti: chinnā me hatthapādā ti, evam-eva kho Sandaka yo so bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano samma-d-aññā vimutto, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ khīṇā va āsavā, api ca kho naṁ paccavekkhamāno jānāti: khīṇā me āsavā ti.

Kīva bahukā pana bho Ānanda imasmiṁ dhammavinaye niyyātāro ti. — Na kho Sandaka ekaṁ yeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye imasmiṁ dhammavinaye niyyātāro ti. — Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, na ca nāma sadhammokkaṁsanā bhavissati na paradhammavambhanā, āyatane ca dhammadesanā tāva

bahukā ca niyyātāro paññāyissanti, ime pan' ājīvikā puttamatāya puttā, attānañ-c' eva ukkaṁsenti pare ca vambhenti, tayo c' eva niyyātāro paññāpenti, seyyathîdaṁ Nandaṁ Vacchaṁ, Kisaṁ Saṅkiccaṁ, Makkhaliṁ Gosālan-ti.

Atha kho Sandako paribbājako sakaṁ parisaṁ āmantesi: Carantu bhonto, samaṇe Gotame brahmacariyavāso, na dāni sukaraṁ amhehi lābhasakkārasiloke pariccajitun-ti. Itih' idaṁ Sandako paribbājako sakaṁ parisaṁ uyyojesi Bhagavati brahmacariye ti.

Sandakasuttantaṁ chaṭṭhaṁ.

VARIOUS READINGS.

A denotes the Copenhagen MS.; M, the Phayre MS. of India Office; C, the commentary of Buddhaghosa (Bu.); ZZ, parallel passages from the other Nikāya MSS. in the Copenhagen collection; by DN., MN., SN., AN., the four Nikāyas are meant. A first and second — occasionally a third — reading is marked a, b, c. Conjectures are indicated by an asterisk. If a reading occurs more than once in the same sutta, it is only mentioned at the first place. "Throughout" refers to the sutta, "always", or "constantly", and the like, to the whole Nikāya.

1.

P. 1[1] evaṁ me M always.—[4] paccassosum-bhagavā AZZ.—[5] desissāmi M here and mostly elsewhere (-essāmi and -issāmi A with about equal frequency, also DN., AN.; -iss- SN. exclusively; both forms are acknowledged by native grammarians).—[12] pathavīto M partly.—[14] pathavī me M, afterwards āpaṁ me, tejaṁ me, etc. P. 2[12] brahmasmiṁ for -mani M.—[19] -bhakiṇṇaṁ for -kiṇhe A at the first place, otherwise -kiṇh- (in Singh. MSS. -kiṇṇ- is more frequent than -kiṇh-, the Burmese, as far as I know, always write -kiṇh-; Bu., though he mentions no difference of reading, explains both forms: subhena okiṇṇā vikiṇṇā, subhena sarīrappabhāvaṇṇena ekaghanā . . ti Subhakiṇṇā).—[27] Abhibhuto A at the first place. P. 4[6] Subscription: Puthujjanavasena pathamanayabhummiparicchedo M, Assutavantaputhujjanābhavaseti (sic) paṭhamakabhūmiparicchedo A.—[10] mā maññati A throughout except at l. 20 at the last two places, where it reads vā maññī (mā maññi M; mā maññī once; mā maññī ti, maññatîti maññī va, [na] maññī va na vattabbo C).—[11.21] (*mā abhinandi) mā 'bhinandati M, vā abhinandati A (C is silent).—[12.21] apariññeyyaṁ A (C =M).—[22] Subscription: Sekhavasena dutiyanayabhummiparicchedo

M, Sekhābhavivaddhavaseti (sic) dutiyakabhūmiparicchedo A.—[34] Subscription: Khīṇāsavavasena tatiyanayabhummiparicchedo M, Khīṇāsavāhapaṭhamakanaye tatiyakabhūmiparicchedi (sic) A. P. 5[9] Subscription: Khīṇāsavavasena catutthanayabhummiparicchedo M, Khīṇāsavāhadutiyakanaye cattārivānakabhūmiparicchedi (sic) A.—[21] Subscription: Khīṇāsavavasena pañcamanayabhummiparicchedo M, Khīṇāsavāhatatiyakanaye pañcavāṇakabhūmiparicchedi (sic) A.—[33] Subscription: Khīṇāsavavasena chaṭṭhanayabhummiparicchedo M, Khīṇāsavāhacatutthakanaye cha-apāṇakabhūmiparicchedi (sic) A. P. 6[1.6] pariññātantaṁ M.—[6] Subscription: Satthuvasena sattamanaya- M, Satthārahapaṭhamakanaye satta-apānakabhūmiparicchedi (sic) A.—[28] Subscription: Satthuvasena aṭṭhamanaya- M, Satthārahadutiyakanaye aṭṭhavānakabhūmiparicchedo (sic) A.

2.

P. 7[6] khayaṁ vadāmi for khayo hoti M.—[6.7] manasikāro A (-raṁ MC).—[26] yassâti ye assa C. P. 8[17] vā assa M.—[19] attanā vā me att. sañjānāmîti assa M, and similarly in the following clauses.—[23] vādo M (vadatîti vado, vacīkammassa kārako ti vuttaṁ hoti C; cf. p. 258).—[24] kammānaṁ om. C, cf. l. c.—[28] -kantāro C.—[30] jarāya ,mar- M almost always, also Vin. i, p. 34 (jarāmaraṇena AZZ mostly, jarāmaraṇehi occasionally, rarely jarāya maraṇena, which may nevertheless be preferable in this phrase). P. 9[17] c' eva for ca A.—[25] -saṁvaraṁ A here.—[26] yaṁ hi 'ssâti-ādimhi yaṁ cakkhundriyasaṁvaraṁ assa bhikkhuno asaṁvutassa athaketvā apidahitvā viharantassâti evam˘attho veditabbo; atha vā yekārassa yan˘ti ādeso, hikāro ca padapūraṇo, ye assâti attho C.—[27] -saṁvara-(a)saṁvutassa A throughout except here, M once (-saṁvara- or -saṁvarā AN. VI. vi. 4; the readings of Bu., I think, were those of the text).—[28] evaṁ˘sa te ti evaṁ assa te C, cf. Bālāvatāro p. 7. P. 10[1] saṁvara- AM, also AN. l. c.—[7] -sarisappa- M here, elsewhere sarisapa.—[17] (paṭisallāṇ- A mostly, also DN., -llān- corr. to -llāṇ- M almost constantly, patisallāṇ- SN. throughout, AN. mostly, A not unfrequently, -llān- AZZ rarely).—[20] -byāpajjh- AZZ always, M often, but mostly corrected to -bajjh-.—[29] (tipp- AM, AZZ invariably in this phrase; bahalaṭṭhena tibbā C, but in the AN. commentary Bu. says, Tippānan-ti bahalānaṁ, tāpanavasena vā tippānaṁ; cf. Mil. p. 148, l. 16).—[30] adhivāsika- A (-vāsaka- MCZZ). P. 11[1] -kadhānaṁ or -kādhāṇaṁ ZZ (AMC agree).—[16] uppanna-upp- M.—[24] -pariṇāmaṁ A (-miṁ MC, AZZ almost always).—[33] yato ca kho A (C—M). P. 12[5] vivattayi AM (vāv- C, ZZ almost invariably).

3.

P. 12[16] me is wanting here in MC, and in A. there is a slip extending from atthi me tumhesu l. 15 to -dāyādā l. 20; at l. 21 it is likewise wanting in A, but MC agree in adding it.—[18] ādiyā, -o M.—[25] me (MC) om. A, at p. 13[31] it is wanting in AC.—[31] chaṭṭaniya- M, and chaṭṭ- constantly for chaḍḍ- (C=A). P. 13[1] -paṭṭā A (-paretā MC).—[7] me for kho M.—[14] aparibhuñjitvā and paribhuñjitvā M except at l. 24; — imiṇā va M; — -balyena C.—[23] paṭivinodetvā M.—[28] Cf. Mil. p. 242.—[30] sallekhatāya A (C=M).—[34] vatvā ca M (C=A).—[37] bhikkhave MC. P. 14[5] āgacchāma M.—[13] Before idh' āvuso M adds, from ll. 2-3, Kittāvatā . . nânusikkhanti; cf. AN. X. vi. 6.—[17] thān- M.—[24] therā āvuso M, therâvuso A at p. 15[12].—[37] ca om. M. P. 15[4] honti om. A.—[35] palāso M almost always, paḷāso A with a single exception, ZZ vary (the word is wanting, I believe, in SN.).

4.

P. 16[16] Jānussoṇī M (-ṇussoṇi AC, ZZ mostly, M partly).—[18] sāraṇiyaṁ M always, occasionally corrected to -īy- (sārāṇīy- AZZ with scarcely an exception).—[20] bhagavantaṁ Gotamaṁ A here and elsewhere frequently, partly also ZZ, M at a few places; the other cases are not confounded: bhavaṁ Gotamo, bhoto Gotamassa, etc.—[21] anāgāriyaṁ M here and often elsewhere, but more frequently like A.—[28] mama ca M.—[29] hi kho bho M; — araññavanapatthāni M, araññe-vānapatthānîti araññāni ca vanapatthāni ca C, araññe- also at sutta 150, and AN. X. x. 9 in text and com., cf. araññevanaṁ DN. 3; still M may perhaps be right. P. 17[2] hi om. M.—[14] -mantā sandosa- A (C=M).—[19] aññataro M.—[20] -kammataṁ M.—[21] palloman-ti pannalomaṁ, sotthibhāvan-ti attho C.—[25] -jīvā sand- A.—[30] -jīvitaṁ A.—[34] -rāgā sand- AMa. P. 18[6] -kappā sand- A.—[11] mettacittataṁ M.—[24] uddhata-avup- M; — -cittā sand- A.—[29] -cittataṁ M.—[32] vicikicchī MCa; — kaṅkhā-vicikicchā- M.—[34] vici- M. P. 19[3] -kkaṁsanak- M; — -vamh- AbC, A or Ab mostly, also ZZ.—[10] -kaṁsanataṁ M.—[23] -nikāmayamānā sand- A. P. 20[19] elamug- M, elamūg- A, ZZ mostly; eḷamugā ti elamukhā, khakārassa gakāro kato, lālāmukhā ti vuttaṁ hoti, . . elamugā ti pi pātho; elamukā ti pi keci paṭhanti, apare elamukhā ti pi, sabbattha eḷamukhā ti attho C.—[26] AM add the subscription Soḷasapariyāyaṁ; Soḷasaṭṭhānārammaṇapariggaho C.—[29] rattīsu M, A once —[31-2] nāmâhaṁ bhay- M (C=A).—[37] tatra me A, tattha ca me MC; — migo AMa (mago MbC). P. 21[1] paṇṇasaddaṁ (meaning -sadaṁ?) C (=paṇṇakacavaraṁ), paṇṇakasapuṭaṁ M; — pāteti A (ereti MC). —[2] etad-ahosi for evaṁ hoti M; — taṁ om. M.—[6] -to tathā-

bhūto A.—[21] rattin-ti M.—[27] lokānukampakāya AC, AZZ" always, except DN.—[36] paṭhamajjhānaṁ, etc. AC, AZZ always, except SN. P. 22[3] sato sampajāno AMZZ occasionally.—[7] adukkhamasukhaṁ M constantly (adukkhaṁ as- AZZ in this phrase).—[10] āneñja- or ānañja- M always, cf. Vin. iii, p. 4 (ZZ=A).—[14] vīsaṁ pi M constantly; — tiṁsatim-pi A often (tiṁsam-pi MZZ); — cattālīs- M, AZZ occasionally.—[15] sataṁ pi jātiyo sahassaṁ pi j. satasahassaṁ pi j. M at two places.—[19] uppādiṁ C, AZZ almost always (udapādiṁ M always; upapādiṁ or rather upāpādiṁ might be expected, but it occurs nowhere).—[20] tatrâp' āsiṁ M mostly, AZZ have both readings.—[24-5] vigatā and vigato AZZ frequently, but vih- is the reading of Bu.—[31] uppajj- AZZ with scarcely an exception, as well as other Singh. MSS.; likewise uppanna for upapanna, except in idhūpapanna and similar cases. P. 23[28] vimuttasmiṁ vimutt' amhîti M invariably.—[37] -rūpā vatâyaṁ M. P. 24[3] nikkujj- AZZ and the Singh. generally in this phrase, with very few exceptions, as Suttanip. p. 55 in the Copenhagen MS. (nikujj- M always).—[5] dakkhantîti M constantly.—[9] ajjatagge ti ajjataṁ ādiṁ katvā ti evam-ettha attho veditabbo, ajjatan-ti ajjabhāvaṁ; ajjadagge ti vā pāṭho, dakāro padasandhikaro, ajja aggaṁ katvā ti attho C.

5.

P. 24[17] saṅgaṇo M (C=A).—[25] yâyan-ti pi pāṭho C.—[28] ti akkhāyati M at the first four places.—[31] -puriso yeva akkh. A here. P. 25[8] -moggalān- M always.—[22] rajāpathe ti rajapathe, ayam-eva vā paṭho C (M or Ma have partly so).—[23] naṁ and sā wanting in M.—[29] so sadoso so A here.—[36] apariyonaddhā Mb. P. 26[1] sā om. M.—[1-2] parisuddhā assa Ma here.—[16] saṅkiliṭṭhā assa malaggāhitā M (parisuddhā and saṅkiliṭṭhā are perhaps right in these two cases).—[26] na anu- A here. P. 27[3] ayaṁ kho āvuso M.—[8] kho om. M.—[10] aṅgaṇan-ti M.—[12] vatâhaṁ āp- M; — na c' eva maṁ A (C=M). P. 28[6] purakkhitvā M (C=A).—[7] no aññaṁ A here.—[18] nâñño A here. P. 29[16] garuṁ kar- M.—[17] anaññaṁ A here.—[27] upāsikāyo M, Ab here. P. 30[19] suyyanti MC; — araññako M (C=A).—[20] -cāriko A here.—[21] n' eva sakkaronti A here, na c' eva sakk. na ca M here, cf. l. 37.—[22] hi 'ssa M (C=A).—[27] rajayitvā A (rac- MC).—[29] jaññaṁ jaññaṁ AMa; jaññajaññaṁ viyâti mokkhamokkhaṁ viya manāpamanāpaṁ viya, api ca vaṭṭaṁkāpaṇṇākāraṁ (sic) viyâti pi vuttaṁ hoti, vaṭṭukā (sic, vadhukā?) hi jani ti vuccati, tassā niyamāṇapaṇṇākāraṁ jaññaṁ . . , . . jaññajaññaṁ vyā pîti vā pāṭho C.—[30] avāpuritvā AC.—[31] paṭikulatā and appaṭikulatā M.—[37] na c' eva sakk. na g. M. P. 31[6] nimantaniko M.—[11] vicinitakālakaṁ M (C=A).—[29] pubbaṇha- AM

here and mostly, cf. my Pali Misc. p. 80; — pattacīvaram-ādāya M almost constantly, A rarely, ZZ not very often.—[30-1] Sāmīti A, Samiti M (Samīti C).—[31] taccheti M here.—[32] ājīvak- M (C=A).—[37] suddhā sāre Ma, suddhāya sāre Mb; cf. p. 488. P. 32[2] parivitakko hoti M.—[6] maññe maññāya M (C=A).—[7] asaddhā M.—[8] sathā Ma always.—[9] -ṭabhino MC.—[23] paññavanto M.—[24] pivanti MC.—[25] c' eva, ca om. M; — sabrahmacāriṁ Mb; sabrahmacārīti rassam-pi vaṭṭati dīgham-pi, rasse sati Sāriputtassa upari hoti, dīghe sati sabrahmacārīnaṁ C.—[26] vuṭṭhap-, patiṭṭhap- M.—[27] daharo vā AM (without vā AZZ mostly); — yuvā vā Mb; — maṇḍanajātiko M partly, also DN.; — sīsanhāto M.—[28] pāvaḍḍhikamālaṁ A, vassikīmālaṁ AN. VIII. vi. 1; — tiamuttaka- A, adhimuttaka- M (atim- AN. l. c.).

6.

The beginning of this sutta is identical with AN. X. viii. 1 (marked B) P. 33[7] anumatt- MC (aṇu- A constantly, also SN.); — -dassāvino B.—[9] manāpo ca M; — garu ca B (elsewhere AN. has, piyo ca hoti m. ca g. ca bh. ca, constantly and very often); — bhāvaniyo M (-īyo ABC).—[20] ye maṁ M (ye me AB).—[25.28] abhibhuyya not repeated in AMa (B=Mb).—[31] abhicet- AM always, ZZ mostly (ābhi- Ba, C mostly, ZZ partly).—[34] passitvā A (elsewhere ph-, cf. p. 477 et seq.), phussitvā M, rarely phusitvā; kāyena phussitvā ti nāmakāyena phusitvā, pāpuṇitvā adhigantvā ti vuttaṁ hoti C (phassitvā ZZ mostly, phusitvā partly, passitvā very rarely). P. 34 [15.16] (paṭhaviyā and next paṭhaviyaṁ AMZZ almost invariably).—[16] abhijjamāno AMb (-o or -e ZZ).—[17] caṅkameyyaṁ Mb (ZZ=AMa).—[19] parāmaseyyaṁ M constantly (parimas- A always in this phrase, also ZZ with very few exceptions; the reading is rather uncertain, and M may perhaps be right).—[23] santike vā ti AZZ occasionally; in a different phrase without ti the right reading is santike vā, cf. p. 139, l. 2, etc. P. 35[37] abhiññā M (-āya AC, at p. 40, l. 5 AMC, abhiññā AMZZ commonly).

7.

P. 36[18] (*dūratta-) duratta- AMC.—[24] mañjeṭṭhikāya A here. —[30] māyā c. upakleso A. P. 37[9] yato ca kho A (C=M).—[28] yatodhi kho M, yatocadhiko A (yathodhi kho C, explained by sakasakaodhivasena, and with the remark added, yatodhi kho ti pi pāṭho; cf. Suttanip. 3 v. 26, Jāt. 408 v. 6, 509 v. 23, 535 v. 21).—[30] 'smîti A here.—[31] pāmojjaṁ M, A once.—[32] pamoditassa M here. P. 38[14] acchudakaṁ M (C=A).—[21] catutthaṁ M almost always (-iṁ AZZ).—[22] (read sabbattatāya; sabbattha- M

constantly, AZZ rarely, C refers to Visuddhimaggo; cf. Childers). —[31] atth' idaṁ A, C has both readings, AN. III. vii. 6 agrees with M. P. 39[6] Bahu- M throughout, A partly (Bāhu- C).—[8] (*mokkhasammatā) lokasammatā A, lokasammatā va Ma, lokkhasammatā va Mb; lokasammatā (sic) ti lūkhabhāvasammatā (sic, mukha-?), cokkhabhāvaṁ (sic, mokkha-?) visuddhabhāvaṁ detîti evaṁ sammatā ti vuttaṁ hoti; lokasammatā (or lokā-, lokaṁ-, lokya-, the letter is illegible) ti pi pāṭho, tass' attho: seṭṭhaṁ lokaṅgamāyāti (sic, lokaṁ gamayatîti?) evaṁ sammatā ti C. The first reading of Bu. is certainly not lokasammatā, but the text is so corrupt at this place, that it is difficult to say what he wrote.—[9] puññasammatā .. bahujanassa wanting in A (C=M). —[10-11] pāpakammaṁ kataṁ pav- M.—[13] avikakk- corrected to adhikakk- M, āvi- and avi- C, acittakañ-ca A (nahānasambhāravasena laddhavohāraṁ ekaṁ titthaṁ C); — Sundarikāmahi M.—[14] Sarasvatiṁ M (C=A).—[15] (*pakkhanno) pakkhanto A, pakkhando M, pakkhanto ti avisanto (pavisanto?) C (these are common errors for pakkhanno).—[13-25] The division of these lines into stanzas is that of A; M makes the third verse end with uposatho sadā, the fourth with khemataṁ, and couples the last three lines to one verse. It escaped my attention that the fourth line is vaitālīya. We had better, perhaps, distribute the whole into four stanzas, the first and the last being of three hemistichs each. The eighth hemistich is in my opinion scarcely of equal age with the rest.—[31] evam-eva M.—[33] labheyyāmhaṁ A. P. 40[7] abhiññāsi M (abbha- AZZ, also M mostly); — kho āyasmā M here (aññataro kho pana is the reading of DN. and MN.; SN., AN., Vin. have a. ca pana; a. ca kho pana is of rare occurrence, cf. Suttanip. p. 15).—[9] Vatthasuttaṁ C (commonly quoted by this name).

8.

P. 40[12] (sāyanha- A not unfrequently, SN. always, M rarely). —[22] yattha c' etā A throughout. P. 42[3] vo om. A (C=M).—[8] -cārino M.—[9] -vādino M.—[11-12] It is somewhat uncertain, whether pisuṇā vācā and pharusā vācā are or are not compounds. A has -āvācaṁ, -āvācāya, -āvāco in 35 cases out of 69, ZZ vary as much; M always, with a single exception, writes -avāc-, which the corrector occasionally changes to -āvāc-, in the acc. partly to -aṁ vācaṁ. I incline to the opinion that the correct form is -āvāc-. The same uncertainty prevails in the case of -gāminī paṭipadā (cf. p. 47).—[14] -lāpino M.—[18] -diṭṭhikā M at both places. —[27.8] -samādhino M.—[32] athīnamiddhapariyuṭṭhitā for vigatathīnamiddhā M here.—[34] vicikicchā M throughout, A twice.—[36] akodhanā M. P. 43[4] anussukī A occasionally (aniss- ZZ mostly, M constantly).—[11] subbac- A almost always, MZZ mostly.—

16. 17 anuttāpī A here, anottappī or anuttappī and ottappī M, partly corrected to -ttapī, -ttappī A at sutta 110 (-ttāpī CZZ). — [24] asandiṭṭhī aparāmāsī A here and at l. 33.—[27-8] anuviddhīyamānāsu A, anuvidhiyanā M.—[35 37] assa tassa for tassâssa M. —[36] vā for pi M. P. 44[4-5] abrahmacariyā veramaṇī for brahmacariyaṁ M, also at p. 45, l. 14.—[15] -ñāṇassa, -vimuttassa A here. —[19] anupanāhitā M at both places.—[20] Instead of anissā M has anissuko, anissutākī (meaning anissukitā).—[21] macchariyassa AM, here corrected in M.—[22] amāyāvitā M at both places.—[26] otappaṁ M, A here.—[28] upaṭṭhitasati for -satitā A at both places. P. 45[3] palippalipanno A, palipāpali- C partly (explained by gambhīrakaddame nimuggo, . . palipan-ti pañca kāmaguṇā, . . pañcakāmaguṇapalipe palipanno). P. 46[6] vo for kho M (kho A constantly in this phrase except at p. 118, it is wanting in ZZ).—[13] AM add an index stanza: Catuttārīsa (catucattālīsa M) padā vuttā, sandhiyo (? -iyā A, saddhiṁ changed to saddhiṁyā M) pañca desitā (pañcahi desito M), Sallekho nāma suttanto (suttanto Sall. nāma A) gambhīro sāgarūpamo.

9.

P. 46[21] ujju- A throughout, AZZ also in other compounds mostly, a reminiscence probably from verse (uju- MC); -gat' assa M throughout, A at the first three places (-gatā 'ssa C).—[27] hi āvuso M. P. 47[3.5] saddhamman-ti and -mūlan-ti AM here and afterwards often; according to the scholiast all these are kathetukamyatāpucchā, asked by the speaker himself.—[25] antaṁkaro A throughout the sutta, and elsewhere mostly (antakaro C, M always except at p. 483, l. 7).—[28] sādhu āvuso A here (C=M).—[30] āpucch- Ma, A mostly; -cchiṁsu A except at the first three places.—[33] siyâvuso A mostly, siyā pan' āvuso partly (siyā āvuso AMC here, M throughout) —[35] (-gāminī-paṭipadañ-ca AM throughout; in other phrases -gāminiṁ paṭipadaṁ, -gāminiyā paṭipadāya are as frequent; cf. p. 73). P. 48[3] -paṭipadā ti M throughout, A mostly —[6] (tatiyo AM, ZZ almost always, -iyā once or twice); — catutthaṁ MZZ always (cf. p. 261, l. 8; the readings of A at this place, tatiyo and catuttho, are no doubt those of Bu., but they are scarcely ever met with elsewhere).—[32] byādhi pi dukkhā wanting in M, at p. 185, l. 4 in AM, at sutta 141 in A at least, likewise at DN. 22 according to Burmese authority; it is added at SN. LV. 11, Vin. i, p. 10; in all the other passages referring to jāti, jarā, maraṇaṁ, the MSS. are generally consistent in either adding or omitting byādhi.—[32-3] appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho is substituted for sokaparideva- -pāyāsā at SN. l. c., DN. 22 (Burm. MSS.), Vin. i, p. 10 (AM agree here).—[34]

-kkhandhā pi M and all the Burmese authorities known to me, also Vin. l. c.—[36] ponobbhav- M constantly, also Vin. l. c. (ponobhav- AZZ; ponabbhav- is quoted in the AN. commentary, but it is not found in the Copenhagen MS. of the text). P. 49[7] ayaṁ vuccat' āvuso dukkhanirodhagāminī-paṭipadā is added after -samādhi in Mac, wanting in AMb.—[23] katamañ-c' āvuso maraṇaṁ AM, also SN. XII. 2, but wanting at SN. XII. 27, 28; the phrase was wrongly inserted, I think, from a similar but not identical passage at sutta 141 and elsewhere.—[25] (maccumaraṇan-ti maccusaṅkhātaṁ maraṇaṁ, tena samucchedamaraṇādīni nisedheti; Kālo ti Antako, tassa kiriyā ti kālakiriyā C).—[26] -vassa M (ZZ=AC); — after nikkhepo M adds jīvitindriyassa upacchedo (wanting in ACZZ). P. 50[9] A before ayam-eva inserts katamā jāti- -nīpaṭipadā, but only here.—[37] cattār' imāni M. P. 51[1] upādānāni M.—[17] poṭṭhabb- A almost always. P. 53[12] vuccati āvuso M here; — cattāri mahābh- C. P. 54[7] katamo pan' āvuso saṅkhāro Ma (cf. p. 55, l. 8).

10.

For this sutta I have had at my command, besides AMC, first the Copenhagen MS. no. XI (marked B), and next the Mahāsatipaṭṭhānasutta of DN. (D, = B), which but for an addition towards the end agrees verbatim with our text, and which I have been able to collate with two printed editions, Colombo 1872 and Rangoon 1233 (E, O). To several passages there are parallels at suttas 13 (F), 119 (G), and AN.VI. iii. 9 (H). P. 55[27] Kurusu MO.—[28] Kammāsa- EMO; -dammaṁ AEM, -damaṁ O (Kammāssadh- ZZ mostly, Kammass- occasionally; Kammāssa- and Kammāsa-, -dh- and -d- C, Bu. seems to have read Kammāsadhammaṁ). Cf. p. 501. P. 56[1] sokaparidevānaṁ O, M constantly (-pariddavānaṁ BE, AZZ always in this phrase; sokapariddavānan-ti (sic) sokassa ca paridevassa ca C. I now think that Bu. read -paridev-, and that the Singh. reading is a reminiscence from verse, where that substitute is frequently used for metrical reasons, cf. ujjugatā, n. on p. 46, l. 21).—[10] Subscriptions to the paragraphs are given in BCEMO; here: Uddesavārakathā CO. Uddesavāraṁ BE; M has no subscription here.—[11] kathañ-ca pana O throughout, M once.—[13] ābhuñjitvā Ma, -ñcitvā O (-ujitvā Mb constantly, AZZ mostly, cf. Lal. Vist. p. 325).—[15] sato va pass- O, M always, cf. Vin. iii, p. 70 (without va AZZ always).—[23-4] añj- ABD, acch- Ma (añch- EMbO, cf. añch' āyāme Dhātumañj. v. 12, Sanskrit āñch-, āchi āyāme Westergaard's Rad. p. 347).—[33] paṭisati- MO.—[34] pi om. M here, evam-pi kho O, A at the first three places, M occasionally (evam-pi Bu.).—[35] Subscription: Ānāpānapabbaṁ CO, Ānāpānasatikaṇḍaṁ BE (also afterwards

-kaṇḍaṁ for -pabbaṁ), Assāsapabbaṁ M.—[36-7] gacchanto 'mhîti O. P. 57[4] Subscription: Iriyāpathapabbaṁ BCEMO.—[7] sammiñj- AZZ always with a single exception, also Lal. Vist. p. 297 (samiñj- O, M constantly, as well as other Burmese MSS., with rare exceptions, as Jāt. ii, p. 380; the form is corrupted from sam-añc-, cf. Oldenberg, Kuhn's Zeitschr. XXV, p. 324).—[12] Subscription: Catusampajaññapabbaṁ BCE, Sampajaññapabbaṁ MO.—[14] padatalā A; — pūraṁ BEMO.—[16] nhāru O, M always; — aṭṭhi DEMO (-ī AZZ almost always).—[18] O adds matthaluṅgaṁ after karīsaṁ.—[19] khelo ABEHM (-ḷo AZZ mostly, cf. kheṭa siṁhāṇikā-Mahāvastu p. 28).—[20] -ghānikā B, M mostly; — matthalungam is added after muttaṁ at Khuddakapāṭha p. 3, cf. Mil. pp. 26, 28, and the addition is necessary to make up what is called in later writings the dvattiṁsākāra, but it is wanting in the Nikāyas. also in the text of Buddhaghosa, who in the com. on sutta 28 remarks, matthaluṅgaṁ pana na idha pāḷiṁ āruḷhaṁ.—[21] mūtoḷī AG, putoḷi M, toḷi O, mutolī AE, mūtolī B (mutoḷī C).—[34] Subscription: Paṭikkūlamanasikārapabbaṁ BCEO, Paṭikulapabbaṁ M.—[37] vāyodhātu without ti A, G here. P. 58[2] catumahā- O, M always; — paṭibhaj- B, vibhaj- MO.—[11] -jātakaṁ DH, -jātitam A (-jātam BEFGMO).—[13] evaṁ anatīto M, ADO once (etaṁ an- BEH, ZZ mostly).—[15] BE, which have no abridgements, add subscriptions to the subdivisions of this paragraph: Paṭhamasīvathikaṁ, etc.—[18] (The readings of M at pp. 88-9 are marked N); for supāṇehi vā kh. MNO substitute, kaṅkehi vā kh. sunakhehi vā kh. byagghehi vā kh. dīpīhi vā kh. (A constantly as in the text).—[19] pāṇakehi kh. D.—[24] aṭṭhisaṅkh- BCE (aṭṭhika- AGMO, DH once).—[26] nimaṁsa- MNO; -makkhittaṁ ABDEFH (-itaṁ CGMO; read nimmaṁsaṁ loh-? cf. p. 364, l. 17, where MC read so; the error would naturally arise from -maṁsaloh- at the foregoing and following lines).—[28] -sambandhanāni ACa.—[29] After pādaṭṭhikaṁ M adds a. goppaṭṭhikaṁ, NO a. gopphakaṭṭhikaṁ.—[30] uruṭṭhikaṁ a. kaṭiṭṭhikaṁ MNO; — for aññena piṭṭhikaṇṭakaṁ M substitutes, a. phāsukaṭṭhikaṁ a. piṭṭhiṭṭhikaṁ a. khandhaṭṭhikaṁ a. bāhuṭṭhikaṁ a. aṁsaṭṭhikaṁ a. gīvaṭṭhikaṁ a. hanuṭṭhikaṁ a. kaṇṇaṭṭhikaṁ a. dantaṭṭhikaṁ; NO have the same reading with omission of a. bāhuṭṭhikaṁ a. aṁsaṭṭhikaṁ and a. kaṇṇaṭṭhikaṁ, and with hanukaṭṭhikaṁ for hanuṭṭhikaṁ.—[36] saṅkhavaṇṇapaṭibhāgāni MNO.—[37] puñjakatāni BD, puñjānikāni EG; — FN add aṭṭhikāni before terov-, ANa omit it at the second place, GH transpose terov- and aṭṭhikāni (BDEMO as in the text, also Bu.); — pūtikāni BH. P. 59[9] evaṁ pi kho M almost throughout.—[10] Subscription: Sīvathikāpabbaṁ C, Navamaṁ Sīvathikaṁ — Kāyānupassanāsatipaṭṭhānā BE, Navasīvathikāpabbaṁ — Kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ M, likewise O with Cuddasakāyānupassanā instead of kāy-.—[12] vā vedanaṁ vediyamāno O throughout —[28] Subscription:, Vedanānupassanā CO. MB

add -satipaṭṭhānaṁ, -nā, Navavedanānupassanā E. P. 60[6] Subscription: Cittānupassanā CO, -nāsatipaṭṭhānaṁ MB, Evaṁ soḷasavidhena Cittānupassanā vuttā E.—[12] -machand- M constantly.—[36] Subscription: Nīvaraṇapabbaṁ CMO, -niddesaṁ for -pabbaṁ BE. P. 61[1] pañcasu upād- MO.—[10] Subscription: Khandhapabbaṁ CMO, -niddesaṁ BE.—[17] saññoj-BDEM.—[31] Subscription: Āyatanapabbaṁ CMO, -niddesaṁ BE.—[33] satta bojjh- D, O once. P. 62[3] bhāvanāya pāri- BEO, ZZ occasionally.—[17] Subscription: Bojjhaṅgapabbaṁ CMO, -niddesaṁ BE.—[24] After pajānāti M interpolates a passage of some length, borrowed from the Mahāsatipaṭṭhānasutta of DN.—[33] Subscription: Catusaccapabbaṁ C, Saccapabbaṁ O, Dhammānupassanāsatipaṭṭhānā BE; M has none. —[34] bhikkhave bhikkhu A at the first three places. P. 63[2] chab-bassāni A (cha v- BDEMO).—[9-10] ekaṁ māsaṁ M, B once, ekamāsaṁ O.—[10] aḍḍha- DM, ajjha- O; — -māsaṁ yo O.—[23] Here and at the end of every following vagga except the last two, an uddānaṁ in verse is added, generally corrupt in both MSS. and with great discrepancies.

11.

P. 64[1] samaṇebhi M except once; — aññehîti Ma at the first two places, C has aññe hi, aññehîti, aññe ti, Bu. is silent; cf. DN. 16 ed. Child. p. 59, AN. IV. xxiv. 9. This passage is often quoted, generally with the reading aññe.—[13] (*pana no) panā M, paneso A.—[20.21] so (AMC) should perhaps be yo, cf. yāni at l. 22.—[24] adhippāyoso M, adhippayogo C [(adhippāyo A always, -ppāyāso or -ppāyoso SN. and AN. mostly, cf. p. 84).—[27] puthu M, A once.—[28] ekâvuso M.—[34] sā niṭṭhā after na is wanting in M here and at two places farther down. P. 65[18] -diṭṭhi M.—[26] savupādānā A.—[27] jarā M, cf. n. on p. 8, l. 30. P. 66[5] paññap- M or Mb. P. 67[12] svākhyāt- M mostly.—[15] ime kho bh. M (C=A).—[23] -am-idaṁ for -añ-c' idaṁ A throughout.—[31] yato kho A (C=M, but A may be right). P. 68[3] Culla C almost always.

12.

P. 68[5] aparapure M, amarapure A (avarapure ti purassa avare, pacchimadisāyan-ti attho C).—[7] parisati M (parisatin-ti parisamajjhe C, -satiṁ AZZ almost always).—[7.15] evaṁ A (in spite of esā vācā at l. 30, A is probably right, cf. p. 227 and a few other parallels).—[8] uttari man- AZZ almost constantly, M or Ma always, but comp. uttariñ-ca or uttariṁ vā man- SN., AN.; manussadhammo nāma dasa kusalakammapathā . . tato uttariṁ, or manussadhammato upari C (-dhammā AZZ invariably,

also*M or Mb, uttari manushyadharmāt Lal. Vist. pp. 309, 310; cf. Vin. i, p. 9, Jāt. i, p. 389, etc. The scribes confounded this phrase with the compound uttarimanussadhammo p. 472, Vin. i, p. 97, etc.).—[11] khv-assa M.—[12] na niyyāti A throughout, cf. Jāt. i, p. 389 (Bu. confirms the reading of M, comp. also l. 31 et seq. and p. 72, l. 9).—[14] Vesāliyaṁ AM.—[29] kodhano h' eso Sār- M, cf. Jāt. l. c.—[30] kho for so Mb (a conjecture, it seems, and perhaps a good one). P. 69[14] -yam-pi A only here, cf. n. on p. 34, l. 15.—[16] caṅkamati Mb (kamati AMac).—[17] pāṇinā parāmas- M, see n. on p. 34, l. 19.—[34] thān- and athān- M except at p. 70, l. 2. P. 70[7] -gāminī A (-gāminin-ti C).—[9-10] Bu. seems to read -dhātuṁ -dhātuṁ lokaṁ. P. 71[11] abhiññāya A, M once. P. 72[1] paṭivediss-, -vodiss-, -vādess- A (-codess- MC, also AN. IV. i. 8).—[2] etam-ahaṁ M throughout.—[6] pan' ete M (AN. l. c.=A).—[9] (*so na niyyāti) so niyyāti AM, cf. p. 68, l. 12.—[19-20] catumahā- Ma.—[24.33] -kamitvā A, also DN. 16 ed. Child. p. 28, AN. VIII. vii. 6.—[26] samāpannapubbā AN. l. c. (samāpajjita- AMC, also at sutta 127 and DN. l. c.; it is, however, an unlikely form in Nikāya style). P. 73[6] abhinibbijja abhinibbijja M (C=A, cf. p. 104).—[19] pettivis- A partly (pitti- M, ZZ mostly, other MSS. rarely, C has both readings).—[20] -gāminiñ-ca maggaṁ A mostly, Mb throughout. P. 74[6] iriyyati A partly.—[11] ekantadukkhaṁ tibbaṁ kaṭukaṁ vedanaṁ M, and so throughout -aṁ vedanaṁ (C=A. tippā ti bahalā, cf. p. 10, l. 29).—[12] pūr' aṅgārānaṁ om. M (C=A, cf. pūrā aṅg- p. 365; SN. has puṇṇā for pūrā).—[19] papatitaṁ M, Mb at p. 75, l. 6 (C=A, cf. however p. 365, l. 23). —[32] -yoniyaṁ A at the first two places. P. 75[20] chāyāyaṁ A here.—[33] imam-eva M here. P. 76[6] suphassita- A, phussita- M (Ma perhaps phass-; phass- C, phuss- and phass- AZZ).—[27-8] acchodikā sātodikā sītodikā AZZ always (cf. DN. 16 ed. Child. p. 43), setodakā for sītodakā setakā M constantly; cf. acchodakāni Lal. Vist. p. 311.—[28] supatitthā M (sūp- and supa- AZZ, cf. S. sūpatīrtha).—[29] dibbo Ma, tiro A, cf. p. 366.—[31] tam-ena A here and often elsewhere (tam-enaṁ and tam-ena ZZ).—[35-6] ogāhitvā ca nhāyitvā M.—[36] ca at the first place is wanting in A. P. 77[24] (*caritā) caritvā AM.—[25.26] -o sudaṁ MC, also Jāt. i, p. 390.—[28] tatra sudaṁ me A (C=M). To the following text or parts of it there are many parallels, comp. pp. 156. 238, 307, 342, also sutta 94, and it recurs more than once in DN. and AN. —[29] hatthāval- A here and mostly elsewhere (hatthāp- M constantly, ZZ with few exceptions, also C, and Bu. seems to have read so; Lal. Vist. has hastapralehaka p. 312, hastāvalehaka p. 323); — -bhaddantiko M always.—[30] uddissakataṁ M constantly; — nimantanaṁ M, ZZ partly.—[31] kumbhi- M, ZZ partly; — khaḷopi- A here (cf. Mil. p. 107), kalopi M always, ZZ partly, kaḷ-, kal-, khal- C (=ukkhali pacchi vā).—[34] pāyantiyā M here.—[37] -lopiko vā AZZ partly, also at the next line.

P. 78[7] daddala-, daddalla-, gaddula- A partly; daddālan-ti '(sic) cammakārehi cammaṁ likhitvā chaḍḍitakasaṭaṁ C; cf. gardula- Lal. Vist. pp. 259, 323.—[10] -āhāro vā A here and at p. 308, l. 5 (vā is wanting at all the other places).—[12] (ajinaṃ-pi AM, ajinan-ti C; probably the right reading, though all the other authorities have ajināni pi); — (ajinakkhipan-ti tad-eva (ajinaṃ) majjhe phālitaṁ, sakhuran-ti pi .āḍanti C).—[15] -pakkhakan-ti C, -pakkhikam-pi ZZ once or twice.—[19] -rohaṇā- M, ZZ partly. —[29] pamajj- M.—[32] jegucchiyasmiṁ C —[34] udakabind- AM (udabi- C four times).—[35] āpādesin-ti M, āpādesuṁ and āpāden-ti (sic) C. P. 79[1] ajjhogahetvā A constantly, also ZZ with scarcely an exception, -gāhetvā M mostly (-gāhitvā M occasionally, cf. Mil. p. 87).—[5] saṁpatāmi M (C=A).—[15] -gopālā A; — catu-kuṇḍigo A, -guṇḍiko C, -kkuṇḍiko M, also AN. V. xvi. 2 (-kuṇḍiko DN.24); — tāni wanting in M here.—[18] -dinnaṁ M.—[19] -vikaṭa- Ma, -vikaṭi- Mb (C=A).—[22] bhiṁsanakasmiṁ A (cf. Vin. iii, p. 8; bhiṁsanakatasmin-ti bhiṁsanakabhāve ti attho, ekassa takārassa lopo daṭṭhabbo, bhiṁsanakattasmiṁ yeva vā pāṭho, bhiṁsanaka-tāya iti vā vattabbe liṅgavipallāso kato ti C).—[25] -raṭṭhakā MC (not Bu., who explains it as a substantive; cf. Mil. p. 396, Jāt. i, p. 390, AN. III. iv. 5. Rattisu -ṭṭhakāsu Vin. iii, pp. 31, 288 is scarcely correct, Udāna 9 has -ṭṭhake in the same phrase), — rattiṁ om. M.—[29] sotatto=sutatto C; — so sino c' eva M, so sīto A, sosīno=sutinto C (cf. Jāt. i, p. 390; the metre requires amendment, possibly sa u tatto sa u sīno).—[32] upani-dhāya AM (upadhāya C, cf. Cariyāp. v. 357 (iii. 14 v. 1) = Jāt. i, p. 47); — gomaṇḍalā ti gopāladārakā C, gāmaṇḍalā Cariyāp. l. c., cf. at sutta 93 gāmaṇḍalarūpo = gāmadārakarūpo.—[35] uppādethā AC. P. 80[1] Cf. Lal. Vist. p. 319 et seq.—[4] -pi panti A, also at p. 81, l. 1, meaning perhaps pi pipanti.—[6] āhari A here, āharitā M here, cf. p. 81, l. 3.—[10] -kasīmā- A constantly. The following passage, ll. 10-33, recurs at suttas 36 (p. 245), 85, 100 (marked H, I, J).—[11] asītika- A, M always, asītikā- HJ, āsītikā- I (āsītika- C, cf. āsītakī- Lal. Vist. pp. 319, 321); — vā om. HJ.—[12] kāla- HIJ (kālā- AMC).—[13] appahār- AHIJ, M occasionally.—[15] vaṭṭhanā- I, vaḍḍhanā- J, ovaddhanā- H; -āvalī C.—[18] pāsuḷ- IJ.—[20] akkhikūṭesu IJ.—[22] tittaka- HIJ; -lāpu AH.—[25,26] parāmas- H, M here.—[27] tāva-ssu J, evaṁ su A here (yāva-ssu is confirmed by C).—[29] apakujjo J, upakujjo I, ava-kujjo va and avakujjaṁ C; — patāmi H (papat- AMCIJ)—[30] imam-eva HIJ (probably an error occasioned by other passages, cf. pp. 57, 276, etc.; Bu. notices this variety of reading, at least as regards sutta 36).—[31,32] anumajj- H. P. 81[9] evâssu Mb here and afterwards.—[31] na aj- A, n' aj- Ma.—[37] pan' eso A throughout. P. 82[1] asaṁvasitapu- A.—[3] puna āg- M.—[12] upapajjeyyaṁ M (vaseyyaṁ A, āvas- would seem preferable).—[16] va for vā AMb, at l. 20 AM, cf. p. 343, l. 29.—[18] aggipāri- M

(C=A).—[24] kālak- M (kāḷ- also C, but from a slip in the MS. the explanation is wanting, cf. n. on p. 163, l. 28).—[31] āsītiko M here, AZZ rarely.—[33] gatiyā ca satiyā ca ṭhitiyā ca A (C=M). —[35] (daḷhadhammo=daḷhadhanuṁ gahetvā ṭhito C, cf. Pali Misc. p. 60); — katup- MC.—[37] A after -gatimanto adds, evaṁ adhimattamatimanto. P. 83[5] paṭipucch- M.—[7] -dinn- M at the first two places (-ṇṇ- AZZ almost always); — yevâssa Mb.—[12] harissatha M.—[14] kho pan' etaṁ A. cf. p. 21, l. 25, etc.—[15] satthā Ma.—[20] bījayamāno M, vījamāno C, cf. p. 501, l. 1 (the phrase piṭṭhito ṭhito hoti is occasionally corrupted to piṭṭhito piṭṭhito hoti, cf. DN. 16 ed. Child. p. 2, l. 8).—[22] api hi me M.—[25] tve A, tveva MC (t' eva is by far the best authenticated form in A and AN., it is exclusively used in SN.; in DN. I have noticed eight cases against six: cf. n. on Mil. p. 114, l. 11).

13.

P. 84[3] yena aññ- M.—[10] paññap Mb here, in the sequel M. — [15] adhippāyoso corrected to -ppa- M, cf. n. on p. 64, l. 24. — [21] abhijāniss- AM here, cf. p. 85, l. 10 (ājān- ZZ always in this phrase, also A elsewhere).—[28] -imhā Ma throughout.—[33] tehi wanting in A —[35] M substitutes amhe for kho, and omits it at the next line. P. 85[15] evaṁ hi pu- M.—[30] The following passage as far as p. 88, l. 28 is repeated at p. 92, and the readings of AM respectively are almost always the same at both places.—[31] jīvitaṁ M.—[32] saṅkhāya . . vāṇijjāya M (C=A) —[35] -phassena M here; — for rissamāno (AC) M has dissamāno (corr. to īriyamāno and īsamāno) miḷiyamāno (corr. to miyamāno).—[36] -pāsāya dayhamāno A at the second place: — ayaṁ bhikkhave M here, also C, in AZZ pi is in such cases far more frequently added than omitted at the first place. cf. p. 56, l. 34. P. 86[3] urattāḷaṁ Ma.—[10] daheyya na udakam vāheyya M.—[13] appiyā dāyādā vā AM here, without vā M at the second place.—[15] me for no A, C reads and explains yam-pi me . . tam-pi no (=amhākaṁ).—[19] gahapatayo Mb.—[23] -vivādāpannā M.—[29] ubhatobyuḷhaṁ M, -vūḷhaṁ C. P. 87[1] khippamānesu A, M here.—[2] sattīhi A here; — pakkaṭṭiyā (sic) ti kaṭitagomayena (read kaṭhita-) C, M at both places substitutes chakaṇakāya; — ahivag- and abhimag- A, abhi- and ahi- C.—[9] kammakāraṇā Ma here, ZZ occasionally. To the following passage there are several parallels in MN. and AN., comp. also Mil. pp. 197, 290, 358.—[13] bilaṅga- A here (bil- AZZ almost always).—[16] kahāpaṇikaṁ M; — kharāpaṭiccha- M.—[17] palikha- A here (paligha- ZZ, very rarely pari- or -vattakaṁ); — -pīṭham-pi ZZ partly.—[26] ayaṁ pi M.—[29] kho om. M. P. 88[9] -kāḷikā n' acc- M.—[15] āsītikaṁ Mb.—[8] -dantaṁ -kesaṁ MC.—[19] -litasiro C. -litaṁsiro

A; — -gattaṁ M, tilakāhataṁ C.—[21] pi wanting in M here.—[24] sayamānaṁ Ma, seyyamānaṁ Mb.—[36] supānehi A; the various readings to this passage were given in the notes on p. 58. P. 89[37] pi cetēti M throughout. P. 90[1] (abyābajjh- M, cf. n. on p. 10, l. 20; this context proves it to derive from byābādha). —[24] vedanaṁ M or Mb, A at the first and the last place.

14.

P. 91[8] evaṁ pâhaṁ M.—[27] na hoti M (C=A).—[30] -vatti Ma, -vaṭṭhi A here, in the sequel anāva kāmesu (-vaṭṭī MbC).—[34] aññaṁ vā M throughout. P. 92[4] hosi C, na hoti M.—[5] -gamiṁ A here.—[23] ayaṁ pi Mb.—[28] niganth- Mb.—[29] tibbā Mb.—[30] khvāhaṁ M.—[31] -passe Mb, cf. SN. IV. 23 (ed. Feer p. 121), XXI. 87.—[36] Nāṭa- M always, except Nāta- here (Nātha- and Nāta- AZZ).— [37] The following passage recurs several times at sutta 101 (B). P. 93[2] atthi vo A, bho for vo M; — pāpakam- M.—[4] For pan' ettha read pan' attha?—[6] -bhāvo, -bhāve B, pātabyantikataṁ in the place of tapasā by. navānaṁ M.—[7] akaraṇaṁ A, B partly, -ṇe once.—[9] -nakkhay- M.—[11] amha Mb.—[13.15] ahuvamh' eva, akaramh' eva M.—[14] va for na M. nā nāhuv- B.—[16] na om. M, A here, na kar- and nā nākar- B.—[25] kiṁ-pana for iti kira A. P. 94[1] h' āvuso M throughout.—[10] vā wanting in M, at l. 35 in A, at l. 19 in AM with vā added in A after Bimbisāro.—[24] -sukhaṁ paṭi- M.

15.

P. 95[7] Susum- M.—[19] vasagato A at the first two places.—[28] -sāmantā or -sāmanta- A throughout, -sāmantā M at the first two places.—[30] codito M here. P. 96[1] codakaṁ paccā- A once. —[6] sampādayati A at the first two places (C=M).—[14] -ggāhī Mb at first.—[35] na-ppaṭi- M partly. P. 97[6.7] The first na is wanting in A here, both in M, also in the repetition; at p. 98, l. 12 AM are correct, at p. 99, l. 26 both omit the first na and M doubles the second.—[19] -mānitabbaṁ M, -sāsitabbaṁ A (-minitabbaṁ C).—[21-2] panâssaṁ, pâssaṁ Mb.—[36] nicchāretā ti M. P. 98[12] sampādeyyaṁ A (-yeyyaṁ also at SN. XXXIV. 23).—[33] -mujjena and -mojjena AM. P. 99[10] A here adds na after kodhano. P. 100[15] udakapatte M (C=A).

16.

The beginning of this sutta has a parallel at AN. X. ii. 4 (B). — P. 106[6] vinibaddh- AZZ always (C=M).—[6-7] so cati imasmiṁ A,

so cahi imasmiṁ M (so vat' imasmiṁ B).—[8] thānaṁ M.—[28] kāmesu B (kāme AMC). P. 102[4] phassa- ABC (passa- M, Bu.). —[21] samucchinnā ABM here, cf. p. 103.—[35] na anattamano M; — na āhata- B.—[36] na khilaj- M. P. 104[1] abhinibbidāya M, A here (-bbhid- C, AZZ almost always, Bu. read so, cf. Vin. iii, p. 4).—[8] -bbijj- M, cf. p. 73, l. 6 (-bbhijj- A mostly, ZZ always). —[9] -tuṇḍena A here.

17.

P. 105[6] ye ca kho ime M throughout.—[13] ca for c' eva A here and afterwards mostly. P. 106[34] pakkamitabbaṁ M, at p. 107, l. 13 Mb, what Bu. read is uncertain, -tabbo is probably correct, cf. p. 401, l. 25, Khuddakap. p. 14, l. 2, Vin. i, p. 103, l. 31, etc. P. 107[28] pakkamitabbo M, at p. 108, l. 8 Ma.

18.

P. 108[20] jaṅgha- M always (-ghā- ACZZ).—[24] (olubbha AM, ZZ always, but at this place Bu. had a different reading, perhaps olamba. C makes him say, daṇḍam-olambho (sic) ti daṇḍaṁ olambitvā, gopāladārako viya daṇḍaṁ purato ṭhapetvā daṇḍamatthake hatthe patiṭṭhāpetvā piṭṭhipāṇiṁ hanukena uppīḷetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi).—[31] -sentîti A, at p. 109, l. 23 AM. P. 109[1] nilloḷetvā AC, nillāretvā M here; — nalāṭena nalāṭikaṁ SN. IV. 21 (ed. Feer p. 118).—[2] daṇḍam-olubbhâti daṇḍaṁ uppīḷetvā, daṇḍam-olubbhâti (sic, -la-?) pi vā pāṭho, gahetvā pakkāmîti attho C.—[14] mayā for mama M.—[25] okappetvā M here.—[32] -gavantaṁ should probably be -gavā.—[36] ajjhosetabbaṁ AC. P. 110[4] tuvaṁ-tuvaṁ AM, tvaṁ tvan-ti evaṁ pavattaṁ tuvaṁtuvaṁ C, cf. Pali Misc. p. 64.—[6] vatvā ca M.—[12] bhagavato M, A once or twice. —[16] -kaccāyan- M (C=A). P. 111[11] maññā corr. to maññatha M (maññetha A, ZZ at a few places, also maññatha, maññātha, maññeyyātha; I should prefer maññataṁ).—[12] h' wanting in M here.—[14] dhammasāmi M.—[15] (ahosi AM and several parallels, hoti A at sutta 133); — AN. reads, yaṁ tumhe Bh. yeva upasaṅkamitvā.—[16] -puccheyyāma M; — SN. reads, yathā vo, except once; cf. l. 31 where Bu., who is silent here, certainly read no. —[17] -eyyāmâti Ma.—[21] AN. reads, yaṁ mayaṁ Bh. yeva upasaṅkamitvā.—[26] agaruṁ M.—[27] katvā AM (agarukaritvā CZZ).—[36] c' uppajjati A, cf. Mil. p. 51, l. 14. P. 112[15] paññap- M partly; — thān- M. P. 113[12] yaṁ instead of idaṁ AM here.—[37] -imhā Ma. P. 114[7] evam-eva ca naṁ M.—[10,14] labheth' eva M (sāyetha labhat' eva sādurasaṁ AN. V. xx. 4).—[16] tveva A. tve changed to tveva C.

19.

P. 114^{25} dvedhā MaC.—^{28} ekaṁ bh- C; — ca for câyaṁ A here.—$^{28-9}$ nekkhama- or nikkhama- M often. P. 115^{12} pajaham-eva corr. to pajāham-eva (sic) A here, pajaham-eva M, pajāhām-eva corr. to pajahām-eva C (=pajahim-eva); — vinodam-eva M (C=A, explained by nīharim-eva).—^{13} byantam-eva ca naṁ M (C=A).—^{22} -carati A, also -careyyaṁ, and -carayato once: — nahi for nati M, byanti and namati A, nati changed to na C. P. 116^{13} kilamante for kilante Mb, A once.—^{16} (*ūhanîti) ūhatîti A, ugghāṭiti M, udaghanîti C; the reading is uncertain. P. 117^{26} yvāyaṁ for yvāssa Mb; — sotthiko C.—$^{26-7}$ Bu. gives a various reading to pītigamanīyo, but C only repeats the word; pītiṅgam- A at the last two places.—^{27} kumaggaṁ M.—^{28} okañcaraṁ A here, afterwards -cār-, okka- M (okacaraṁ Ma here, C throughout); — okkacārik- M, okacarikaṁ and -cariyā A partly (okacārik- C throughout). P. 118^{20} (yaṁ bh. AM, cf. p. 46).

20.

P. 119$^{13-4}$ ekodibhāvaṁ M, partly corr. so -dibhoti.—^{14} (*palag-) phalag- AMC.—^{16} abhinīhaneyya om. M (C=A); — -nivāreyya A (C=M); — -nivatteyya M (C=A). P. 120^{18} -santhānaṁ M (C=A).—^{24} saṇikaṁ M, AC partly; altogether there is equal authority for san- and saṇ-.—^{27} thito M.—^{30} olārikaṁ and sukhumaṁ are not repeated in A.—^{36} dantebhi M always (-ehi AC always, but M is right, I ought to have written, as Bu. reads, dante 'bhidantam-ādhāya). P. 121^{6} gale vā for the first gahetvā M (elsewhere M agrees with A, cf. p. 242, l. 32 and sutta 85). P. 122^{2} yaṁ sa vit- A.—^{3} vitakkissati M. —^{4} vivattayi M, cf. p. 12.—^{8} -saṇṭhāna- AMC, cf. p. 120, l. 18.

21.

P. 122^{12} -phaggun- MC, Aa mostly.—^{16} tena M. P. 123^{2,6} -tesîti Mb and M (C=A).—^{19,21} bhante ti M.—^{25} tatra pi M, Aa mostly. P. 124^{18,25} me om. M.—^{19} catumahā- MC; — -ratho sudanto assa thito M.—^{22} -khiṇahatthena M.—^{23} pi wanting in M at both places.—^{26,36} tumhe hi M. once corr. to t. pi.—^{31} manusso for puriso M.—^{32} ojaharaṇiyo tā chetvā ba- M. P. 125^{5} I should here prefer abbhuggato hoti.—^{14} mayham-ev' M.—^{18} bho for he AC; — Kāḷîti . . ayye ti M.—^{19} no for na A here; — khv-ayye kiñcîti M.—^{20} pāpadāsi MC; — bhakuṭiṁ C, bhāk- M.—^{26} divātaraṁ yeva M (C=A), cf. l. 36. P. 126^{4} sīsaṁ dvedhā bhindi Ma, sīsaṁ te bhindissāmîti Mb.—^{5} Payoga-

siddhi quotes, either from memory or from some unknown text, bhinnena sīsena paggharantena lohitena paṭivissake ujjhāpesi; C confirms the reading of AM as regards the last two words.—[8] nāma om. A.—[9] -manā maṁ M.—[9-10] sīsaṁ dvidhā bhinditaṁ ti Ma, Mb as above.—[11] -gacchi M.—[12] M before anivātā adds, asoratā V. g. (borrowed, perhaps, from the com., where caṇḍī is explained by asoratā).—[15] naṁ for na A (naṁ manāpā would seem preferable).—[17] kho om. M.—[24] yeva garuṁ M.—[25-28] dh. yeva apac. mānento pūjento M (borrowing, it seems, from DN. 26. C=A).—[26] M after bhikkhave adds, evaṁ sikkhitabbaṁ. P. 127[2] tatra pi vo bh. M.—[12] vikhaṇeyya M.—[18] apaṭhaviṁ A.—[31] mañjeṭṭhiṁ M.—[32] rūpaṁ pātu- M, A once.—[34] rūpāni M here (we should, perhaps, read so throughout). P. 128[10] nu kho so M here.—[18] Gangānadīsamena Mb.—[22] chinnapassarā corr. to -sassarā A here, afterwards chinnassar- (C=M); — -bhabbhar- Mb, -sambhar- Ma (C=A).—[26] sassaraṁ Ma.—[27] bhabbharaṁ Ma.—[32] amuṁ for asu M. P. 129[16] okkant- M (oka- AC), cf. p. 186, l. 13, p. 189, l. 26; — padus- AM, pados- C, cf. ll. cc.—[17] -karo ti AM.

22.

Comp. p. 256, SN. XXI. 85, Vin. ii, pp. 25-6 and iv, pp. 133-5. P. 130[3] gandha- M.—[9] uppannaṁ hoti A here.—[16] evaṁ kho and evañ-ca kho for evaṁ byā kho SN. l. c.; evaṁ vyā kho ti evaṁ viya kho C.—[17] atha (wanting in Ma) te pi kho for atha kho te M.—[20] mā hevaṁ M once, māvuso . . evaṁ avaca SN.—[22] -yen' and -yena āvuso M.—[25] Cf. pp. 364-7, where the last three similes are wanting; — -kankhal- AN. V. viii. 6 in text and com.—[32] tathêva taṁ SN.—[33] parāmasā M (-massa A always, M partly, also SN. l. c.; parāmāsā ti diṭṭhiparāmāsena C here, at sutta 136 parāmassâti with the same explanation; parāmāsā is not unlikely to be the reading of Bu., and we ought perhaps to read so).—[34] tathā 'han-taṁ instead of evaṁ . . āvuso SN. l. c. P. 131[1] atha kho te bhikkhū M.—[7] -mhā Ma.—[20] A here repeats mā . . avaca.—[37] āmantesîti M. P. 132[12] (kassa kho AMC, cfr. p. 258, l. 16).—[14] A repeats antarāyikā before vuttā here and afterwards.—[23] (khan- AM throughout).—[26] usmiṁkato AM (-ī- C, cf. p. 258, l. 27). P. 133[10] sādhu sādhu bh. sādhu M.—[12] kho for vo M.—[19] tañ-ca hi A.—[36] paṭinivattitvā M. P. 134[27] jāneyy- A.—[28] (*vo) vā M, ce A.—[29] panâssu Mb; — vyattā C.—[36] na-tthi c' assa M, cf. p. 135, l. 3.—[37] santāriṇī A, ZZ mostly, — aparā paraṁ AMa, ZZ mostly, cf. DN. 16 ed. Child. p. 14; orā pāraṁ Vin. i, p. 230. P. 135[1] ca om. M.—[9] tassa om. Ma, tassa purisassa Mb.—[10] bahupakāro M (bahuk- AZZ always).—[13] uccāpetvā M.—[21] ussāretvā M; —

(*uplāpetvā) upalāp- A, opilāp- M.—[25] A after bhikkhave adds dhammam̊, M desitam̊ (read dhammam̊ desitam̊?).—[34] yam̊ pi tam̊ M. P. 136[1] thass- M.—[3] -tavā kho A.—[20] ahu MC. P. 137[1] nāma-ssu, na-ssu M; the com. on Suttanip. 20 v. 4 from a similar text quotes, na bhavissāmi nāma so, vinassissāmi nāma so.—[17] tam̊ ca M.—[25] y' assa M, yam̊sam̊, yasa, yam̊ A partly. P. 138[6] -labbhiyamāno A, also SN., AN.—[9] na ca kho for nanâyam̊ M.—[10] kevalo hi bhante parip- M. P. 139[12] pi nibbindati M.—[21] -bhāvam̊kat- M almost constantly, -bhāvam̊gat- rarely and mostly corrected to -kat-. P. 140[5] (ettha satto ti pi tathāgato ti adhippeto uttamapuggalo khīṇāsavo ti pi C; it here rather retains the original sense of 'such a one', cf. Suttanip. 30 vv. 13-24, and the other significations of tathāgata may have proceeded from texts like these).—[6] -vijjo M, -vajjo A (-vejjo C repeatedly).—[10] câham̊ AaM (yathā vâham̊ bh. na iti yen' ev' ākārena aham̊ na sattavināsako C).—[11] (câham̊ AM; yathā vâham̊ na vadāmîti yena vākārena (sic, yena c' ākārena or yen' ev' ākārena?) aham̊ sattavināsam̊ na paññāpemi, idam̊ vuttam̊ hoti: yathā vâham̊ na sattavināsako yathā ca na sattavināsam̊ paññāpemi, etc. C).—[16] M after rosenti adds vihesenti, likewise at l. 25 viheseyyum̊ (C=A).—[23] tatra A here, cf. l. 32.—[24] sakkārā M.—[31] (*tumhākam̊) tumhehi M, tumhe pi A.—[32] (*no) me AM, cf. p. 273, l. 27. P. 141[8,9] dah- M.—[11] evam̊ bh- AC (not Bu.).

23.

P. 142[20] dhūpāy- AZZ always, but Bu. explains it from √dhūma.—[30] caṅka- M.—[31] -vāro bh. M here. P. 143[14] yathā ca te M.—[35] kā abhikkhaṇā M. P. 144[1] imassa catumahā- M (catumahābh- or cā- M always).—[2] kāyass' etam̊ M (C=A).—[5] -vicāreti M (which I ought to have adopted).—[12] -khaṇā ti M.

24.

P. 145[14] -bhūmik- M, A except here, -bhūvakā C (-bhūmak- AN.VI.v. 12). P. 146[2] -tāṇī- A a few times at first, -tāni- corr. to -tānī- M.—[10] anumassa anumassa M (C=A).—[11] eva nāma M.—[12] mayam̊ pi M.—[13] samāgamam̊ gaccheyyāma M.—[37] ahosi M (C=A). P. 147[9] (-vihāram̊ AMZZ; -vihāre DN. 16, p. 44 is probably an error).—[19] idam̊ āvuso ti M.—[37] Part of the following text is quoted by Oldenberg, Buddha p. 436. P. 148[26] paññap- M.—[27] paññapeyya at the second place M throughout.—[33] ce M.—[35] ten' āvuso A.—[36] pi idh' M, ZZ occasionally. P. 149[3] -peyya Mb, also -pesi at l. 23.—[6] nissajjeyya M here, afterwards nisajjeyya (read nissajeyya? cf. l. 26).—[14] -dvāram̊

gataṁ A.—[33] kho 'haṁ M.—[26] nissajjiṁ M.—[36] -tthaṁ A at the first three places (-ā ti nissakkavacanam-etaṁ C). P. 150[17] celaṇḍakena Mb (C=AMa).—[27] vo for bho M.—[30] -bhāyeyya Mb (-seyya AMaCZZ). P. 151[4] ubho pi M.

25.

P. 151[22] -isuṁ M mostly; — tatra M occasionally.—[24] amukas- M, at p. 156, l. 4 and afterwards it agrees with A. P. 152[11] -gamiṁsu and -gamaṁsu AM. P. 153[2] mucchitā A throughout.—[15] sathā su Ma, saṭhā-ssu Mb.—[16] -manto su and -mantā su Ma, -mantāssu Mb, -mantā su A except here, -mantā ti -mantā viya C; — parajānā M, here corrected, parijanā A once, parajānā ti yakkhā ime na migajātā ti C.—[19] -vākurāhi Ma (-ka- AMbC); — sampadesaṁ A (C=M).—[23] addasaṁsu M. P. 155[30] c' ettha A.—[34] -ṇānam-etaṁ M.—[36] tattha M here and afterwards. P. 156[7] tathūpamaṁ C repeatedly.—[22] Cf. p. 78.

26.

P. 160[21.23] āvuso om. A.—[23] dhammi(ṁ) M, AZZ mostly, but dhammikaṁ kathaṁ is not unfrequent, though the other cases are always contracted.—[24] Dhamma- corr. to Damma- M (C=A). P. 161[10] sukkhāpayamāno Ma (pubbāp- AMbC, ZZ always except at SN. I. 20, ed. Feer pp. 8, 10; pubbāp- is the reading of Bu.: pubbāpayamāno ti pubbabhāvaṁ gamayamāno, nirūdakāni kurumāno sukkhāpayamāno ti attho).—[25] Bu. mentions two other readings, kāya nv-ettha and kāya no 'ttha, the latter of which, like kāya nu 'ttha, he explains to mean, katamāya nu kathāya sannisinnā bhavatha.—[28] atha kho AM (without kho CZZ, also A elsewhere).—[32] dhammiyā kathā vā corr. to dhammikathā vā M (C=A).—[34-5] anariyā ca p. ariyā ca p. A, but the reading of M is that of Bu. (uddesānukkamaṁ bhinditvā). P. 162[5] dāsī- Mb.—[6] -gavassa- M always.—[8] gadhit- M always; cf. Mil. p. 401.—[9] ajjhāp- M partly, DN. and SN. always, I believe, cf. Mil. l. c. (ajjhop- MN. and AN. almost constantly, and this is the reading of Bu., who explains it by adhi-opanna; ajjhāp- has a different sense and requires an accusative).—[27] A here has a gap extending from h' ete to jānaṁ passaṁ p. 164, l. 10; Turnour's MS., from which Oldenberg, Buddha pp. 427-9, quotes a fragment of this sutta, has no doubt the same defect. P. 163[27] The following passage as far as p. 167, l. 8 is repeated at suttas 36, 85, 100 (A* M* mark the readings of AM at the four places); cf. Lal. Vist. p. 306 et seq.—[28] (susukāḷakeso ti suṭṭhu kāḷakeso C; Kacc. ed. Senart p. 328 explains it otherwise

and is confirmed by Lal. Vist. p. 258: çiçu: krshṇakeça:, but on account of the plural at p. 463 I ought to have written, with Bu., susukāḷakeso).—29 -pitūnaṁ M always.—32 -kusalaṁ g- M*, A once. P. 164[4] oṭṭhappa- A partly.—5 lapitālap- A partly (-talāp- M*C).—14 -sampajja viharāmîti paved- M* or Mb*, also at p. 165, l. 34, A only here.—30 ahaṁ wanting in AM here.—32 -sîti A, -dhîti M, cf. p. 166, l. 14 (ahaṁ . . pavedemîti AM at the other three places). P. 165[5] tvaṁ at both places A partly; also at p. 166, l. 25.—8 samāno attano antev- M* or Mb*; — maṁ wanting in A at two places; — attanā M* or Mb*, cf. Mil. p. 235.—14 nibbijja M*, A partly; pakkāmiṁ Ma*, A partly, apakkamiṁ Mb*. cf. pp. 247, 515-21; Bu. seems to read nibbijja pakk-, and the reading of the text is perhaps a reminiscence from nibbijjâpema Suttanip. 28 v. 24.—18 āvuso Rāma M*. —33 Rāma M*.—36.37 atthi for ahosi M (not M*). P. 166[11] Rāma M*.—13-4 āvuso imaṁ, or ahaṁ āvuso imaṁ . . pavedesîti, or ahaṁ āvuso Rāmo imaṁ . . -demîti A (once as in the text), āvuso ahaṁ (or ahaṁ āvuso, each reading twice) imaṁ . . -demîti M*.—23.24 abhiññāsi M*.—37 acelā, āvelā for Uruvelā A at two places; — senānigamo ti senāya nigamo . . ., Senānigāmo ti pi pāṭho, Senāni nāma Sujātāya pitā, tassa gāmo ti attho C (the reading Senāninigamo, Jāt. i, p. 68, is unknown to Bu.); cf. Lal. Vist. p. 311. P. 167[2] sandantaṁ corr. to sandatiṁ M*, sandati A partly (from l. 5); — setudak- or setavāluk- for setak- M partly.—28 (vimutti AMC, AZZ almost constantly in this phrase; Oldenberg l. c. quotes cetovimutti, cf. Vin. i, p. 11).—30 To the following text there are several parallels extending as far as p. 173: sutta 85 (marked B), Vin. i, pp. 4-10 (N); or stopping at p. 169: DN. 14 (D, somewhat differently arranged), SN. VI. 1 (E). M* means the readings of M at both places, M[2] at the second.—31 myāyaṁ EN, M here (me ayaṁ ABD).—33 -samud- ADE, AZZM often (-sammud- Bu.) —35 idappaccayatā paṭiccasamuppādo form a dvandva compound according to Bu.—36 sududdasaṁ N here. P. 168[3] gāthāyo ENM or Mb; — paṭihaṁsu AZZ almost always.—5 Bu. seems to read pakāsitaṁ.—6 -buddho ABMa*. —7 -gāmi NM* (once corrected; -gāmin-ti C).—8 dakkhanti NM*; — tamokh- NM[2] (-kkh- also C); — āvuṭā N, āvuṭā and āvutā M.—19 DEN, M here, after karitvā add, dakkhiṇaṁ (-ṇa M) jāṇumaṇḍalaṁ (jānu- DN) paṭhaviyaṁ (path- M, puthu- D) nihantvā; the phrase is wanting in ABM[2], and the omission may be peculiar to this Nikāya.—22 assavantā ABCDE (a very common error, cf. Pali Misc. p. 70, where Dh. p. 387 is meant).—25 Comp. Lal. Vist. p. 517; D omits the first stanza, and like N makes Brahma repeat his demand a second and third time.—27 avāpur' AE (apāp- also C). —29 selo ABCDE. P. 169[1] E omits this verse, but it is found at SN. XI. 17, with the reading uṭṭhāhi, and so has C.—3 desetu NM*.—9 mutin- AE; — dvākāre and duviññāpaye wanting in AB

at both places, also in E according to Burm. authority, Ma omits the former here, both at ll. 20-1 (not M^2).—[10] -dassāvino NM* (not E in the Copenhagen MS.).—[13] -vaḍḍhāni NM (not M^2); — anuggatāni C.—[17] udakaṁ accugg- CE, M here; — ṭhitāni N, ṭhit- and thitāni M, ṭṭhanti Ba, ṭhanti D (tiṭṭhanti ABbCE; read ṭhanti ?).—[22] disvāna for atha kho EN.—[23] ajjhabh- N.—[24] apārutāse tesaṁ B; —Brahme om. NM* (rightly, but cf. Lal. Vist. pp. 520-1).—[34] byatto NC, AM once. P. 170[3.15] avoca M, also N has a sing. (-cuṁ AB, cf. p. 210, l. 10, p. 497, l. 15, etc.). —[23] bahūpakārā NM^2 (C—ABMZZ): - kho ime M here.—[32] pakkamiṁ A.—[33] ājīvak- A twice, also M^2, partly corrected. P. 171[3] Cf. Dh. v. 353.—[7] Cf. Lal. Vist. pp. 526-7; Mil. p. 235.— [12] andhibh- M*; — (*āhañchaṁ) āgacchaṁ C, āhaccaṁ A, agajuṁ B, āhañcuṁ Alwis, Buddh. Nirw. p. 133, āhañhi N, āhañña and ahañci M; cfr. Pali Misc. p. 74; — -dudrabh- NM*.—[13] arahāsi B, arahasi anantajino ti anantajino ti (read si) bhavituṁ yutto C.—[16] hupeyya pā āvuso and hupeyyā pāvuso M, hupeyya āvuso N. bhaveyya (sic) p' āvuso ti āvuso evam-pi nāma bhaveyya C (huveyya p' āvuso also quoted in the com. on Suttanip. 12 v. 5 and Alwis, Introd. p. 48).- [17] okappetvā A; M^2 adds, jivhaṁ nillāḷetvā, cf. p. 109.—[22] ayaṁ kho āv- M*—[24] -ṭṭhātabbaṁ B. [26] bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū NM^2.—[30] paññap- M*; — upaṭṭhap- M^2.—[31] āvusavādena AC.—[34] -caratha N, M here; — ahaṁ for arahaṁ Ma here, cf. Jāt. i, p. 82. P. 172[8] cariyāya N (iriy- ABCM*).- [14-5] n' āvatto B partly, also M^2.—[29] B (not M^2) before evaṁ adds, Tatiyam-pi kho ahaṁ . . . viharissathâti. —[31] vabbhāvitacimetanti corr. to vambhāvitametanti B, pabhāvitametanti M, bhāsitametanti corr. to pabhāvitametanti M^2, bhāsitam- (MSS. also abbhāsit-, abbhāvit-) N, evarūpaṁ pabbhācitam-etan-ti etaṁ evarūpaṁ vākyabhedan-ti attho C. I preferred the reading of A under an impression that vi-abhi-ā-CI might possibly mean 'to disburden one's mind, to pronounce one's self', but with no great confidence in either the reading or my understanding of it. P. 173[4] chabbaggā A, -ggiyā M (here with eva added), -ggā corr. to -ggiyā M^2 (-ggo B).—[12] -gamiṁsu C.—[19] (*no) me A, nesaṁ M—[31] migo Ma, A here (mago MbC); — bandho M.—[33] ca pana ludde yenak. na M.- [35-6] ye hi keci M. P. 174[7] ye keci M. P. 175[12] Pāsarāsisuttaṁ chaṭṭhaṁ, Ariyapariyesanā ti pi etass' eva nāmaṁ C.

27.

P. 175[15] vaḷabhi- C, vaḷavābhi- M always.—[17] (Pilotikā ti evaṁ itthiliṅgavohāravasena laddhanāmaṁ paribbājakaṁ C).—[19-20] ito 'ham-bho AN. V. xx. 4.—[22] maññe ti Ma, AN. l. c.—

$^{23.27}$ ko ca wanting in M (AC=AN.).—^{30} abhippasanno hotîti ko câhaṁ bho samaṇe G. evaṁ abhippasanno ti M. P. 176^{7} A similar passage occurs at sutta 89 (B, M^{2}).—^{8} -rūpe te bhindantā MM^{2}.—^{21} kuto tassa M here, kuto vādaṁ BM^{2}. P. 177^{13} -aṁ yeva M, without yeva BM^{2}—^{14} pabbājeti upasampādeti A; — tattha for tathā AM.—^{15} pabbajitā AMM^{2}; — (*eke) eko A, wanting in MBM^{2} (elsewhere in the sing. always eko vūpakaṭṭho).—^{20} anassāma for panass- B, byapanass- MM^{2}.—$^{21-2}$ samaṇā 'mhâti . . brāhmaṇā 'mhâti Mb^{2}; — -imhā, 'mhā M^{2}, B partly, AMa once.—^{37} eva ca nāma Aa, cf. p. 146, l. 11, p. 228, l. 17. P. 178^{6} Pilotika A.—^{19} -pādā M-.—^{22} (nisev- AMC, read nives-?).—^{24} -kaḷārikā M (C=A).—^{30} kāṇerukā M (C=A).—^{36} tiṭṭhantaṁ M.—^{37} ayañ-ca so A, ayam-eva so M (ayaṁ va so explained by ayam-eva so C). P. 179$^{7-8}$ According to Bu. the comma should be put, not before kevala-, but after parisuddhaṁ; comp. however l. 14 and especially p. 213, l. 3.—^{28} anācārī M always (ārā- ACZZ, Bu.).—^{34} samaggarāmo ti pi pāḷi C. P. 180^{11} -kumārikā- M or Mb, -kumāri- M or Ma partly (C=A).—^{12} dāsī- Mb always.—^{14} -gavassa- M always.—^{16} -pahina- M always, partly corrected.—^{18} -sāviyogā M always.—^{19} Bu. no doubt read -bandha-: Bandho ti rajjubandhanādīhi bandhanaṁ, and cf. pp. 115, 449, but AMZZ always have -bandhana- in this compound; — -mosā and -māsā A partly.—^{20} -hāriyena A occasionally.—$^{21.25}$ so yena Mb always, also DN., A scarcely ever; — yena ca for yen' eva M mostly, also at l. 22. P. 181^{30} -gatarañj- AC, but explained by ārañj-.

28.

P. 184^{26} jaṅgalānaṁ M, pajaṅgalānaṁ A (-gam- C, ZZ mostly; cf. Jāt. 451 v. 3).—^{28} mahattena Ma (C=AMb). P. 185^{4} Cf. notes on p. 48.—^{34} khv-assa M. P. 186^{4} vimuccati for adhim- AZZ almost always (C=M).—^{11} -pame ovāde M; cf. p. 129, l. 15.—^{13} okkant- M here, A at p. 189.—^{14} sāsanaṁ-karo M. P. 187^{17} Cf. AN.VII. vii. 2.—^{18} oggacch- M (C=A).—^{33} aḍḍha- M.—^{34} jāṇukam- M.—^{36} -pabbaṁ A. P. 188^{7} -tapati A, also at sutta 140; cf. p. 422, l. 18; — jariyati A, jirayati M, janīyati A at s. 140, cf. p. 422 (jiriyati C).—^{8} asitaṁ pītaṁ, etc. M (C=A).—^{17} dahati M.—^{18} janapadapadesam-pi ḍ. wanting in A—^{19} pathantaṁ M (C=A).—^{22} -dadallena A, -uḷena M (-ulena C, cf. AN.VII. v. 6).—^{30} iti yaṁ M, s. 140, ti yaṁ A. iti cā yaṁ A at p. 422, l. 31, yaṁ without iti M at that place (I now consider iti yaṁ the right reading). P. 189^{5} ossāvane A, osavane M (ossavane C twice). P. 190^{16} mattikañ-ca p. tiṇañ-ca p. M, and thus quoted in the com. on Suttanip. 2 v. 2

(C = A).—[17] tveva MC.—[21] āpathaṁ A twice, āpātaṁ A twice, M once; — gacch- AM once or twice (āgacch- ZZ and other MSS. almost always).—[35] evaṁ hi kira imesaṁ M. P. 191[37] -hatthipadasuttaṁ A, C once.

29.

P. 192[12] asmi lābhasakkārasilokavā M, also at p. 200, l. 11. —[22] tathā pāyaṁ M, also at the following sutta (cf. upāta for ūhata Therag. ed. Oldenberg v. 675), tathā bhayaṁ, tathā ayaṁ, tathā .āyaṁ, tathāyaṁ A. cf. p. 198, l. 27, where A has the right reading. P. 194 [32] pakkamanto M here and afterwards, A once.—[36] A has a gap from na majjati (cf. l. 16) to -silokena at p. 196, l. 14. P. 196[29,30] asamaya- M. P. 197[33] Bu. seems to read, etaṁ sāraṁ etaṁ pariyosānaṁ.

30.

P. 198[3] Piṅgalikoccho A (-la- MC, A once).—[10] -kambalo M and the Burmese generally, A here, cf. p. 250 and sutta 77 (-lī C, and the Singhalese mostly);—Belaṭṭhi- AZZ always (Belaṭṭha- M always, also C, explained by -ṭṭhassa).—[11-2] abhiññaṁsu . . na abhiññaṁsu M.—[27] tathā pāyaṁ M, cf. p. 192, l. 22.—[31] pakkamanto M throughout, A at the first four places.—[33] seyyathā vā Ma. P. 200[3] kulaputto for puggalo M here.—[11] Cf. p. 192, l. 12.—[19] (pakkamanto AM here and afterwards, except A at p. 201, l. 33, and it may be right in these cases). P. 205[8] kho wanting in nearly all the parallels; M abridges.—[11] Opamadhammavaggo tatiyo M.

31.

P. 205[15] Nātike Ma, Ñātike Mb (Nādi- AC. DN., AN., Nāti- SN. once, otherwise Ñāti-, and so has Vin.).—[17] Kimil- M. —[21] mā mahāsamaṇa M (C = A).—[25-6] āvuso . . mā vāresi M. P. 206[3] pañña- M.—[4] -ṭṭhap- M.—[5] kho bhagavā om. M, also A except here; perhaps wrongly inserted from the different phrase at p. 109, l. 5, etc.—[29] kāyo C, and Bu. seems to have read so. P. 207[21] sac' assa M.—[22] (hatthavikārenâti hatthasaññāya, te kira . . aññaṁ bhikkhuṁ hatthavikārena āmantenti C); — -vilaṅghakena A always, C here, Vin. i, p. 157, etc. (-langakena M, C at sutta 125; from vilagna, I suppose).—[22-3] upaṭṭhapema A at sutta 128, uṭṭhapema C, upaṭṭhāpeti (cf. l. 21) AMa (upaṭṭhāpema Mb, Vin. i,

p. 352).—[24] -rattikaṁ AM, cf. s. 128 and Vin. l. c.—[29] Bu. read alamariyaviseso (=ariyabhāvakaraṇasamattho viseso) except at p. 209, l. 19; AM add ñāṇadassana throughout, except A at p. 209, l. 16.—[31] yāvad-eva M, AZZ always (yāvad-e ti yāvad-eva C, cf. pp. 482, 494). P. 209[24] honti wanting in AM; cf. p. 160, l. 10, p. 175, l. 4, etc.—[26] imamhā M.—[30] M repeats phāsuvihāro before na.—[36] (*anusaṁyāyitvā) anusaṁsāvetvā AbMb, -saṁsācetvā Aa, -saṁsāmetvā C (=anugantvā), anuyāsi Ma; the reading is uncertain. P. 210[3] -imhā M.— pakāsetîti M.—[13] Parajāno ti tass' eva yakkhassa nāmaṁ C, cf. p. 153, l. 16.—[16] suladdhā A mostly.—[25] cātumahār- M always.—[27] -vattidevā M (-vattī d. ZZ oftener than -vattino d.).—[32] M after khaṇena adds, tena layena, cf. Vin. i, p. 12; — saṁviditā M.—[33] evam - etaṁ D. not repeated in A. P. 211[16-7] sabbe pi ce M except once.—[30] yāva ete M.

32.

P. 212[20] āyasmanto for amū M.—[21] ten' upasaṅkamanti dhMb.—[30] -do svāgataṁ M, cf. pp. 216, 514 (svāgataṁ M always). P. 213[3] (sātthā sabyañjanā M always, also A except once or twice, -ā -ā or -aṁ -aṁ ZZ, also Vin., see ii, p. 363).—[4] -rūp' assa Ma.—[7] appabandhehi C, anuppabandh- M. P. 214[26] dhammiyā Ma.—[27] pavattinī M (C=A). P. 215[3] -tikasam- M.—[8] -naṁ karaṇḍako A (ZZ=M). P 216[5] sampavāyanti A here.—[18] bahussuto hoti AMb (from l. 8), cf. l. 35 and the following parallels. P. 219[32] me anu- M.—[34] bhikkhū for āyasmanto M.

33.

P. 220[3] -te ti kho te A.—[5] The following passage recurs at AN. XI. ii. 7; iii. 1 (B).—[6] -kātuṁ MC.—[8] asādikaṁ M, asāt- C; — sādetā M or Mb, sāto Ma partly, sāto or sāvetā A (sāṭetā BC, cf. Pali Misc. p. 64).—[11] -ṇāyikā A partly. P. 221[24] kvattho B here.—[31] pāmojjaṁ M here. P. 222[3] abhihaṭaṁ and -haṭuṁ M.—[4] -kkhārena B.—[11] -ṭṭhap- M partly.

34.

P. 225[2] Ukkā- and Ukka- C, Ukkāvalāyaṁ A (-cel- Bu.).—[6] -pekkhitvā C, A partly.—[10] āmaṇḍaliṁ katvā C.—[18-20] na tesaṁ ye.. -rattaṁ hitāya sukhāya A.—[27] -gāvo Ma, -gāvo and -gāve C (read -gave? cf. p. 226, l. 16).—[31] kisābalake M (C=A, but Bu. rather seems to read kisā-). P. 226[11.16] te om. AMa.—

[15] gamissati for gatā A (C=M).—[16] -gāvo Ma. P. 227[6] vatvā ca M.—[8] paramloko A.—[18] bhotha A; — pattetha M, patthethâti.. patt' atthâti pi pāṭho C.

35.

P. 227[17] Nigaṇṭhiputto C throughout, also A from p. 229, l. 18, at first corrected to -ṭha-; cf. p. 237.—[21] api ca M.—[24] thunaṁ pâhaṁ M, also at p. 233.—[25] so pi..-raddho M at both places. P. 228[7] -bhāgī M mostly, here corrected to -gā.—[8] (-vessana AMZZ and other MSS.; cf. Kacc. ed. Senart p. 154, where Mason reads -ana).—[13] viññāṇaṁ anattaṁ AM here, A also at p. 230.—[19] samāgamaṁ gacch- M.—[25] abhikk. bh. L. not repeated in A.—[26] For the following passage cf. p. 374.—[27] 'ssa me om. M.—[33] -kāro M almost always. P. 229[1] thālaṁ M (vālaṁ AC, =surāparissāvanathavikaṁ); — nicchaveyya and nicchāvessāmi A (meaning -cchāṭ-), niccoṭeyya and niccoṭissāmi M (nicchād- C); in a similar context SN. XXI. 102 and AN. VI. v. 11 have nicchedeti and nipphoṭeti.—[4] ogāhetvā M, ogahetvā A almost always (ogāhitvā AM at p. 76, l. 35); — sāṇa- M, dhopikaṁ A (saṇadhovikaṁ C).—[6] kiḷassāmi M (meaning kiḷess-?).—[8] tatth' M.—[13] so or yo is added in AM after -putto (C as in the text, and Bu. no doubt read so).—[20] so om. M.—[21] esa A (C=M).—[36] kiñcid-AMC (kañcid-eva desaṁ ZZ mostly, A at sutta 144; cf. p. 251, l. 25). P. 230[1] (yadākankhasi=yadi āk. or yaṁ āk. C).—[16] pi wanting in Mb, vā in Ma.—[29] hi kho bho M (C=A). P. 231[1-2] muddhābhisittassa M.—[5] Vedehī- Mb.—[16-7] vattitum-arahatîti M.—[27] kho for koci M.—[29] muddhaṁ phāl- A.—[30] (ayasaṁ AM, DN.; elsewhere āyas-).—[35] phāliss- M.—[36] S. -putto ca M. P. 232[1] -ṇagavesī C throughout.—[7] manasikarohi wanting in A throughout; at ll. 25, 30 Aggivessana is repeated, and this is perhaps correct, cf. pp. 376-7.—[11.17] tassaṁ (once changed to tissaṁ) -āyaṁ M. P. 233[14] M adds, Taṁ kim-maññasi A.: Nanu tvaṁ evaṁ sante dukkhaṁ allīno.. attā ti samanupassasîti. Kiṁ hi no siyā bho G., evam-etaṁ bho Gotamâti.—[18] ujunavaṁ A, also AN. IV. xx. 6, ujukaṁ navaṁ SN. XXI. 95, XXXIV. 232; — akakkukaj- A, akukkaj- C, SN. once, akukkujjakaj- M, akukkuccakaj- AN. l. c. (in text and com., and at that place Bu. read so, but not here); — mūlaṁ AM here (mūle ZZ almost always).—[19] chinditvā A (chetvā MZZ).—[26] api ca Mb, cf. p. 227.—[32] pana Aggi- M —[33] nalāṭamukkhāni M (-mukkāni?).—[34] -saṅgā nibhinditvā M.—[35] sedā C, cf. l. 29; — iti so M. P. 234[3] Dumukh- M (C=A).—[18] pubbe va A, cf. SN. IV. 24 —[20] kānici not repeated in M and cancelled by the corrector; — sabbāni tāni M (I ought to have written so; it is the reading of the Copenhagen MS. at SN. l. c., Feer p. 123 omits tāni).—[30] ca om. A.—[36] n' eso me attā M partly. P.

235[12] idha M.—[27] tīhi 'nuttar- A. P. 236[3] hatthiṁ pabhinnaṁ MC.—[5] The second clause, Siyā hi bho G. jalantaṁ . ., is the third in A (C=M).—[18] yena wanting in A.—[30] -tappetvā sampavāretvā MaC.—[31] onittapattapāṇin-ti pi pāṭho C.—[34] puññañ-ca om. A (C=M); — puññamhī A, -amhi C (explained by vipākakkhandhānaṁ parivāro) -maha ca Ma, -mahiñ-ca Mb.

36.

P. 237[7] nivāsetvā for sunivattho hoti A.—[9] Nigaṇṭhi- A.—[26-7] urukkhambho Mb, uruthambho Ma, urakkh- A here (ūrukkh- C).—[27] (*phal-) p̣hāl- AM.—[29-30] kāyavasaṁ A, khayaṁvayaṁ C. P. 238[8] cittavaso kāyo A; — cittavasena A.—[13] Paccho Kiccho A; Saṁkiccho AM (Vaccho Kiso MC; -kicco C; cf. p. 524).—[14] Cf. p. 77.—[33] imaṁ for imehi A; — balaṁ wanting in AC. P. 239[2] -yāti M (C=A).—[29] na for no M; — ca āpajjati M. P. 240[6] ca hoti bh. M.—[12] na hi M.—[29] For the following passage as far as p. 247, l. 16, comp. suttas 85 and 100 (BD, NO); cf. Lal. Vist. pp. 309-311; — upamāyo Oa, cf. Kacc. ed. Senart p. 154.—[31] allakaṭṭhaṁ Ob; — sassinehaṁ B.—[33] dhātuṁ for pātu MNO.—[35] -manthanto B, -matthanto MNO.—[36] h' etaṁ DNa. P. 241[3] kāyena c' eva cittena ca MNO, partly by second hand.—[5] -sineho A here.—[7] tippā (changed to tibbā) kharā MNO.—[8] te ñāṇadass- ABD partly.—[26] kāyena hi kho kā- D, kāyehi na kho A, kāyena — pe — kā- B, MNO as at l. 3.—[27] vūpakaṭṭhā ABDMaN (I ought no doubt here to have written, kāyena hi kho kāmehi vūpakaṭṭhā). P. 242[24] Cf. note on p. 120, l. 36.—[25] -nganh- BDM partly; — -nipī- B.—[33] kho for kho me all the MSS. occasionally. P. 243[1] dukkhapa- B.—[5] appāṇa- Mb; -kaṁ yeva jh. MO; cf. Lal. Vist. p. 314 et seq.—[6] -ruddhiṁ AMONa.—[8] -rundhesu D, also B except here; — nikkhantānaṁ B.—[23] ūhanti A, gahananti and vāhananti B, ohananti Oa, uhananti MbOb. duhananti Na, upahananti Ma (also SN. XXXIV. 86), dupahananti Nb (ūhananti D, also A elsewhere). P. 244[1] sīsavedhaṁ changed to -veṭaṁ N, -vedaṁ Ob, sīsathaṁ Ma, -veṭhanā C, -vekhaṁ D, sīsācekaṁ B (-veṭhaṁ AMbOa).—[15] -vikattanena B, ZZ mostly.—[28] dāho D.—[29] -bāhusu D. P. 245[5] tv-ev' eso C; cf. Jāt. i, p. 67.—[13] ajjukaṁ B, apidukkhaṁ D, ajjajjitaṁ Ma, ajajjaddhakaṁ Mb, ajajjitaṁ Mc (Mb adds āhārupacchedāya), ajjadataṁ Na, ajajjitaṁ āhārupacchedāya Nb, āhārupacchedāya Oa, ajajji Ob (ajaddhukaṁ A, ajaddhukan-ti abhojanaṁ C; the Burmese readings may represent *ajaddhikaṁ, cf. S. jagdhi, but ajaddhu is used elsewhere).—[15] maṁ' assa MNO.—[18] thokathokaṁ B.—[19] kāḷayūsaṁ for kaḷāy- BD.—[26] For this passage cf. notes on p. 80. P. 246[17] maggura- AB, A also at sutta 80 (cf. Abhidh.), otherwise I have only met with

maṅg-; maṅguracchavîti maṅguramacchachavi C.—[22] vediy- D; — etaparamaṁ MaNaOa.—[22-3] na ito B.—[25] vediy- BNO, vediyanti D.—[35] -hāritā M, -haratā D, -harati B, -harattā A, -haritthā C (-haritā NO).—[36] -sārī DNO, -sāriṁ C, -siriṁ B (-sāri AM); — es' eva MO, eveva B, eso maggo N (eso va AD). P. 247[7] -mānapatta- MN.—[10] me for maṁ BMOb (maṁ ADNOa).—[11] pañcavaggiyā bh. NOb, M once.—[12] kho for the first no Nb; — taṁ kho no Ob.—[14] kho for me A; — nibbijja ACMNO (nibbijjā BD, cf. p. 165, l. 14).—[17] āharitvā DMNO, āhārito A (āhāretvā B).—[36] Cf. pp. 22-3. P. 249[24] desitā A.—[25] ekam-eva ārabbha A.—[30] sannisāremi M, sannisīdāpemi A (sannisād- C).—[31] niccakappaṁ not repeated in AM (C as in the text)—[32] tathāgatassa for yathā taṁ A here.—[33] -ti kho pana M; — bhavaṁ bho Gotamo A; — supittā C, suvittā A.—[33-4] abhijānāmi 'haṁ A (C=M; this passage is quoted at several places, partly with the reading -jānāmi kho panâhaṁ).—[36] okkamittā A; — evaṁ A, evaṁ taṁ Mb.—[37] kho om. A. P. 250[2] yathā ca sammūḷho A, yathā taṁ s. ca M.—[4] bho Gotamâti A.—[6] A before yassa inserts, Kathañca A. sammūḷho hoti.—[7] te ought perhaps to be added before or after appahīnā and pahīnā; cf. pp. 331, 464.—[13] ye om. M here. —[16] -kacchinno M constantly (-kācch- A always).—[27] -bhitattā A here.—[28] aññena A.—[30] patvā- AMac here, M at p. 251 (pā- ZZMb, A mostly).—[34] Makkhali AM; — Ajita A.—[35] (-kambalaṁ AM, cf. p. 198, l. 10).

37.

P. 251[25] (*kañci) kiñci MC, kicce A; a very frequent error, cf. p. 229, l. 36, p. 266, l. 28, etc.—[30] na ca kiñci C, also A except here. P. 252[7] eva A.—[19] parivāreti AC.—[22] paṭipa-MC.—[32] vo for te Mb. P. 253[4] devā vijinimsu A.—[5] devāsura for taṁ M.—[7] pana om. M.—[7-8] ekasataniyyuhaṁ atthi M, ekāsanaṁ niyyusataṁ A (read ekasataṁ niyyūhasataṁ? Cf. p. 398, l. 5, SN. IV. 25).—[10] kho for no M.—[15] purekkhitvā M.—[18] ottappamānā AM.—[19] sakasakaṁ A.—[20] ottappati M (-tapa- AZZ, the Singh. mostly).—[28] sobhati M.—[30] (diṭṭhā AM, cf. daṭṭhā AN. IV. iii. 4)—[31] M after bho inserts yathāvatato; something seems to be wanting, but this supplement is scarcely correct.—[34] Sakko for yakkho AC.—[36] abhisaṅkhāresi M (C=A). P. 254[2] -cittā ahesuṁ A (C=M).—[9] vo for te M. P. 255[8] so Bh. satthā om. A; — mêso C.—[9] lābhā vata mārisa suladdhaṁ mārisa M. —[10] ahū A (C=M); — so om. C.—[16] āhu naṁ ñeva A, ahureññatarassa Ma, ahureññataraññatarassa Mb; a quotation in the com. on sutta 23 has, ahu taṁ yeva.. abhāsitthâti. The phrase ahu taṁ yeva may possibly mean 'some time ago'; there is no

parallel, and C is silent.—[17] abhāsitā Ma, -sittā Mb (abhāsitthâti A and the quotation mentioned just now; read bhāsitā?). P. 256[6] abhāsitthā A, -sittā Mb (bhāsitā Ma).

38.

P. 256[31] -yena āvuso M. P. 257[5] -masā M, cf. p. 130, l. 33. —[8] atha kho te bhikkhū yena M. P. 258[16] Cf. p. 8, l. 24; the omission of attā is confirmed by C, and Bu. seems to read as in the text; — vade A; — vadeyyo AC.—[17] kammānaṁ wanting in A (C=M).—[18] kassa kho Mac (C=AMb, cf. p. 132. l. 12).—[26] n' ayaṁ A.—[27] usmiṁkato M.—[34] kho wanting in A. P. 259[5] sādhu sādhu bh. sādhu M.—[13] yaṁ yad-AMb partly.—[14] viññāṇaṁ viññāṇaṁ tveva saṅkhyaṁ M, also at l. 33, and so throughout -aṁ tveva saṅkhyaṁ.—[25] jalati aggi tveva saṅkhyaṁ M. P. 260[7] Cf. Jāt. iv, p. 267, l. 1.—[11] no sûti MbC, A here; — kaṅkhato M. —[17-22] Tadāhār-. . evam-bhante om. A.—[23] nibbicik- M.—[34] (dhanāy- AM, Ma at the second place seems to have vanāy-; vanāyethâti dhanaṁ viya icchantā gedhaṁ āpajjeyyātha C; vanāy- is quoted in the com. on sutta 22 and also occurs at SN. XXII. 2); — api nu me tumhe M. P. 261[8] tatiyo A. cf. p. 48, l. 6. P. 262[37] iti om. M. P. 265[1] -mhā M or Ma.—[7] paṭidhāv- M.—[21] no om. M. —[28] vadeyyāthâti Mb. —[35] Cf. Mil. p. 123; gabbhavokk- A here, gabbhassa okkanti and avakkanti C.—[36] A quotation in the AN. com. inserts katamesaṁ tiṇṇaṁ before idha, and has gabbhassa avakkanti. P. 266[3] yato kho M.—[8] garubhāraṁ M, Aa here.—[14] vaṁkaṁ AC (kīḷāpanakāni bhavanti seyyathîdaṁ . . dhanukaṁ tehi kīḷati AN. X. x. 9).—[15] ciṅgū- A.—[23,24] rūpe om. AMa, also at p. 270.—[27] -virodhasamā- Ma, A once, cf. p. 270, l. 13 (-virodhan-ti C).—[28] (*kañci) kiñci AM throughout, cf. p. 251, l. 25. P. 267[13] Cf. p. 179 et seq. P. 270[14] vediyati A here.—[37] pana om. A. P. 271[1] -paṭivi- A, -vi- and -paṭi- C.—[2] -muttan-ti Ma.

39.

P. 271[11] puṭṭhā samaṇā 'mhā samaṇā 'mhā ti M.—[15] sandhā for saccā A, avañjhā M, cf. p. 281.—[17] -parikkhāre A, cf. l. c. and p. 33.—[19] sa-udayā A (-drayā MC; I ought to have followed A, though it is rarely written so; the error arose from dukkhudraya, etc.).—[29] (*sati) ssati AM throughout. P. 272[1] na-cchiddavā A throughout. P. 273[19] 'mhā Mb, A partly, samā Ma, A omits it at the first two places.—[23] -taññū C, A here; — āhariss- A.—[27] na-v-uppād- A (na upp- MZZ, A partly); — yatrā M.—[37] -dhiss- A. P. 275[8] There are parallels to these

similes at suttas 2, 10, 13 of DN. (marked BDE, cf. Grimblot pp. 137-52).—[9.13] saṁpajjeyyuṁ, -jjiṁsu M.—[11] dārabh- M; — kho om. M.—[13] so 'haṁ BDE, so kho ahaṁ M.—[16] -gaccheyya AM (-gacche BDE, C twice).—[17] na chā- M.—[26] bandho M.—[27] abbhayena M (meaning abbayena); — koci A here (kiñci MCBDE, perhaps also Bu.; if so, this confusion of vyaya and vayas is old).—[29] tamhā bandhā M here.—[30] na c' atthi kiñci E.—[35] bhuñj- ABDE (bhuj- MC).—[37] vimutto M. P. 276[4-8] BDE differ from our text.—[15] evam-eva kho bh. BDEa.—[20] There are many parallels to the following text, especially in DN.—[21] -sanneti, -sanneyya M or Mb.—[23] apphuṭaṁ M (-taṁ AZZ).—[26] -deyya A, -teyya or -deyya ZZ partly; — sahassa changed to sahāssa A, sā h' assa ZZ once, sā 'yaṁ nhān- M; — sineh- ZZ once or twice.—[27] puṭṭhā AC, ZZ with few exceptions (phuṭā M, puṭā or phuṭā ZZ partly; phuṭṭha or puṭṭha for phuṭa is a very frequent error in Singh. MSS., cf. Dh. v. 218, Suttanip. p. 122, etc.); — paggharinī M. P. 277[1] -todako Ca, ZZ partly; — udakassa M, ZZ partly.—[1] na om. M. ZZ mostly, devo na ca A, na kālena or na sammā ZZ partly.—[5] anuppajjeyya A (-veccheyya ZZ), nânuppavaccheyya MCb (read, devo ca k. k. s. dh. nânuppavaccheyya?).—[20] Cf. p. 169.—[23] ca aggā M, ZZ once.—[23.24] -santāni A, ZZ mostly, -sandāni Ma (-sann- Mb, ZZ twice). [24] ayaṁ for nâssa A, nāyaṁ ZZ once (read nâssaṁ?).—[37] assa om. M, also at the next line. P. 278[20] The following similes recur at sutta 77 (B) and DN. 2, 10 (DE).—[22] so puriso M.—[24] āgacchiṁ ADE once, agacch- and āgacch- M (-ñch- B twice, ADE once). P. 279[12] pi for p' assu M, also at s. 77; DE here differ.—[34] sippika- M.—[35] sakkara- A. P. 280[2] A after bhikkhu adds, āsavānaṁ kh. cittaṁ abhininnāmeti so.—[9] ti for iti M (C=A).—[10] sotthi- AMa.

40.

P. 281[6] puṭṭhā samaṇā samaṇā 'mhā ti M, cf. p. 271.—[10] avañjhā for saccā M, cf. l. c.—[14] -udrāyā M, -udayā A, cf. l. c.—[19] palā- M.—[21] macchariyassa macch- AMb.—[23] (-diṭṭhissa AM here, afterwards -ikassa; ZZ have both forms).—[28] maṭaraj- A, maṭaj- M, (maṭaj- C); — ubhodhāraṁ M.—[34] -rohanassa M (C=A).—[35] -rohanamatt- M. P. 282[5] -jjhāyik- M partly.—[6] jaṭilassa Mb here, A once.—[15] -kattaṁ c' eva M, also at l. 35, -kamattemeva A here.—[28] -rohaṇassa Mb.—[35] jaṭilamatt- A. P. 283[5] -diṭṭhikaṁ M here.—[17] āpāyikaṭṭhān- A here.—[19] -eh' imehi M.—[20] vimuttam-att. samanup. wanting in M, also the corresponding phrase at l. 22.—[37] -dikā A, at the first place also Ma; — setodakā for setakā M, cf. p. 76, l. 28. P. 284[13.18] tam-ahaṁ for ajjh. vūp. M.

41.

P. 285[3] mahā for Kosalānaṁ A, cf. p. 400.—[4] The following text is nearly identical with the next sutta, the readings of which are marked B and O.—[5] Sākya- Mb constantly. P. 286[10] There are in MN. and AN. several parallels to what follows as far as p. 288, l. 34; — tividhā ZZ partly (-aṁ ABMO).—[15] luddo dāruṇo loh- MO.—[16] sabbapāṇabh- MO, ZZ partly.—[18] taṁ om. ABZZ, cf. p. 287, l. 31.—[19-20] mātāpiturakkh- wanting in AB, in Ma once, in ZZ almost always, likewise at p. 287.—[21] mālagula- and mālāgula- M (O abridges; -guṇa- ABCZZ).—[25] sabhaggato MO.—[26] parisaggato M, A once.—[27] etaṁ bho corr. to ehi bho M, hambho and ehimbho ZZ once or twice, cf. p. 288, l. 5 (evaṁ bho ABCZZ, read eh' ambho?).—[28] so āha ajānaṁ vā ahaṁ jān- M, with ahaṁ for āha in the sequel, likewise at p. 288.—[31] kiñcakkh- Mb, ZZ rarely.—[34] bhedakā M (meaning -o?).—[35] -karaṇī- AB, ZZ partly.—[36] kaṇḍakā changed to gaṇḍ- for aṇḍ- MO (C=ABZZ) P. 287[3] -vatīvāc- ZZ partly; — bhāsitā hoti Mb, also at p. 288, and so the AN. parallels.—[7] iti for idha B. —[8] abhijjhitā AB (-ātā MC, ZZ with a single exception). -[9] vatā all the MSS., except A at both places and B once; - mam' MO.—[12] -diṭṭhiko kho M here, AN. at both places.- [14] sukatadukkaṭ- M.—[15] paraloko BM, ZZ occasionally.—[31] taṁ wanting in B, in ZZ partly.—[32] Several MSS. have adinnaṁ for nâdinnaṁ, and they do not all add na before ādātā.- [36] -su cār. anāpanno M. -su cār. anāpajjitā (corr. to n' āpajjitā) O, -su cār. na āpajjitā ZZ once. P. 288[5] ehi bho M, ZZ once corr. from evam-bho. P. 289[2] -sālānaṁ vā AO throughout, B mostly.- [19] Subhānaṁ devānaṁ om. ABO (C=M) —[21] -kiṇṇakānaṁ A, cf. p. 2, l. 19.—[23] -niṭṭhakānaṁ A. P. 290[10] -petaṁ BaMO, ZZ occasionally.

42.

For the readings see the notes on sutta 41.

43.

P. 292[3] -koṭṭhiko M. A once (-koṭṭhito ZZ, rarely -koddhito, -koṭṭito).—[8] duppañño not repeated in Ma, and so in the sequel the repetitions are mostly omitted in M or Ma, occasionally in A or Aa.—[10] kiñ-ca na M.—[15] sādhu āv- A.—[18] āvuso Sāriputta p. A here.—[30] labhetha M partly.—[34] yā A, also at p. 293. l. 25. —[35] c' āvuso AM at both places (h' āvuso C). P. 293[16] nīlam-pi C.—[17] lohitam-pi A.—[30] nissattaṭṭhena āvuso A here.—[37] abhiññātthā pariññātthā M (C=A). P. 294[12] pañcah' M.—[27]

vuccati M.—[28] katiaṅgak- M.—[30-1] vitakkā ca vattanti vicārā ca A (C=M). P. 295[11] -bhontîti AM, at l. 17 AMa.—[23-4] āyuṁ pan' M, āyum-pan' A.—[27] āyuṁ AM here.—[28] pana for kho M (a few parallels have ca pana).—[31] tena āvuso . . karissāma A; — pimidh' A, midh' M, cf. p. 148.—[35] āyuṁ Ma, -ū C; — ca om. M.—[36] te ca A (cf. p. 299, l. 32), kate (ye te Mb?) ca no āvuso M; — te ca ved- A. P. 296[1] te ca āy- A, ye te āy- M; — te ca ved- A.—[2] bhavissanti M (abhaviṁsu also at p. 492 and SN. XXI. 59, 60).—[11] There is a parallel at SN. XL. 6 (B).—[14] -saṅkhāro niruddho, etc. B.—[17] avippabhin- Ma, paribh- Mb, pana bhinnāni B, bhinnāni A (viparibh- C); — yo ca khvāyaṁ B.—[20] na parikkh- M.—[23] nesaṁ M (tesaṁ AB). P. 297[2] pubbe va AC; — -khārā M (C=A).—[9] Comp. SN. XL. 7 (B).—[11] -tthā M throughout, nānāṭṭhā C, A once.—[12-14] yā câyaṁ . . anim. cetov. om. B.—[14] kho om. B.—[16] atthi pana āvuso B. P. 298[12] akuppā va M.—[14] kiñcanaṁ B (-no AMC).—[28] avoca M.

44.

P. 299[7] To parts of this text there are parallels at sutta 109 (B), SN. XXI. 82 (D), XL. 3 (E), AN. IV. xx. 10 (F).—[13] sādhu A.—[33] te ca A; — atth' añña- D here. P. 300[1] nâpi MC, namidaṁ aññ- A.—[4] panâyye Mb.—[22] vā attānaṁ . . vā rūpaṁ etc. ABM mostly (vā om. CDEF). P. 301[4] tīhi kho A (C=M).—[7] -kkhandhena M or Ma (-e Bu.).—[11.12] katame dhammā M.—[16] ettha M.—[28] ime for cetasikā ete A, cf. SN. XL. 6. P. 302[28] imâvuso M.—[34] asātaṁ om. A. P. 303[2] vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā M, ved. kiṁsukhā kiṁdukkhā kiṁsukhā A.—[34] kudā su M; — nāma 'haṁ A. P. 304[1] pihapaccayā M, pihapp- C.—[20] accarāvuso A, accayāsi āv. M (accasarā ti C, cf. SN. XI 24).—[22] The parallels have nearly all -cariyaṁ vussati.—[23] ca om. A. ca pana ZZ, cf. p. 113.—[24.36] paṭipucch- ZZ. [35] maṁ ce pi MZZ, also A except here.—[36] evaṁ ahaṁ pi evam-etaṁ by- M (C=A). P. 305[2] eva tassa M; — evam-etaṁ dh- A.

45.

P. 305[21] kho om. M.—[25] paññap- M.—[29] tippā (tibbā Mb) kharā kaṭ- M; cf. p. 241, l. 7.—[32] kāmehi for ime hi A, also at p. 307, l. 17. P. 306[5] devatā byādhitā ubbiggā sant- M.—[6] kho taṁ M.—[8] -vanappatisu M.—[10] gileyya godhā vā khādeyya M.[11] vanadāho vā dah- M.—[12] -cikāyo M; — udrah- A (udāh- here), udah-, uṭṭhah-, uddhah- M, udraheyyun-ti khādeyyuṁ C (udrabhâsane, Dhātum.).—[13] gileyya na godhā khādeyya M.—[14] mago vā AM; — -kammikā vā M.—[15] bījaṁ va Ab; — pana tassa for

pan' assa A.—[16] -vaddhaṁ A, abhivuṭṭhaṁ corr. to abhipavuṭṭhaṁ M; -- sammā-M.—[17] sā 'yaṁ māl- Mb.—[18] -nisedheyya A.—[23] -seyyuṁ M, at l. 36 AM.—[24.37] nāma taṁ AMa.—[29] viṭapiṁ C, -paṁ M.—[30] oghaṁ A (C=M). P. 307[3] yāvâhaṁ changed to yaṁ vā 'haṁ M (perhaps we should read, ayaṁ h' ahaṁ, cf. p. 305, l. 32).—[4] sant' eke M.—[7] kiṁ nām' ete A here.—[23] Cf. pp. 77, 238; puggalo is added after ekacco in most parallels, as pp. 342, 412, etc., but it is rightly omitted here, cf. p. 308, ll. 21, 34.—[36] addha- M. P. 308[12] After kappeti the DN. parallels add, phalakaseyyam-pi kappeti, etc.; M interpolates this passage, but it stands in the middle of the word kaṇṭakāpassa-..-yiko.—[23] -khadoman- AMC (cf. the next sutta; dukkhaṁ dom- also ZZ).

46.

P. 309[25] yebhūyena or -ūyyena M always.—[31] maññe- for pacce- M. P. 310[24-8] jānāti, jānanto M here, not at p. 311. P. 311[6] yad-idaṁ A almost throughout, M twice.—[8] kho bhikkhave A here.—[23] A omits Tatra .. -suno (p. 312, l. 21). P. 312[26.35] na pariv- A. P. 313[4] dukkha- Ma at first a few times. P. 315[34] -kalābu A here, M at l. 37, -kālāpu changed to -kalāpu C.—[36] -paṭikulo M.—[37] piv- M. P. 316[2] pivitvā M; — (nigacch- AMCZZ invariably; read nigañch-?).—[4] paṭi- A partly.—[16] pi for hi M throughout.—[25] paṇḍukaro- M.—[27] c' eva for hi kho A here. P. 317[11] abbhussukk- AZZ mostly.—[12] abhihaccâti abhihantvā C (abhivih- AMZZ); — bhāsate ca tapate ca C, M at l. 15, ZZ mostly, bhāsat' eva tapat' eva occasionally.—[14] añña va A.—[15] -maṇā corr. to -maṇo A, -maṇo corr. to -maṇe M, (puthu)samaṇa-brāhmaṇā (sic) parappavāde ti puthūnaṁ samaṇabrāhmaṇasaṅkhātānaṁ paresaṁ vāde C (such a compound as -maṇaparapp- is in my opinion not quite in keeping with the Nikāya idiom, and it was unknown to the two correctors. AN. V. xx. 4 has, aññesaṁ puthusamaṇabrāhmaṇappavādānaṁ).

47.

P. 317[25] ajān- A, M once; — -nante kāyassa T. samantesānā sammā- A.—[26] -ṇāyaṁti A, -ṇāyataṁ M. P. 318[29] ñattijjh- A once, ñāta- corr. to ñātta- M, ñattajjhāpanno .. ti .. ñattaṁ (S. *jñātyaṁ) paññātabhāvaṁ pākaṭabhāvaṁ ajjhāpanno nu kho .. C (Dh. v. 72 is probably alluded to); — naṁ ñatt- A, -esati dīgharattaṁ ajjhāpanno ayam-āyasmā ñātt- M.—[30] -jjanti n' assa M. —[32] yasappatto Mb here and afterwards, except at l. 36 (we ought perhaps to read, ñatt' ajjhāpanno .. yasam-patto, and, ñattajjhā-

panno hoti yasappatto). P. 319[3] na for nâyam-āyasmā M here. —[11] pi for hi M.—[14] ye idh' M at both places.—[15] bhantena for taṁ tena A (taṁ is confirmed by the com., but it may be an old error for te); — tenâvaj- M.—[16] kho om. M.—[31] etaṁpatho, etaṁgocaro Mb (C=AMa).—[32] evaṁ mādisaṁ kho M.—[34] paṇītaṁ paṇītaṁ M (C=A).—[35] kho om. A.—[37] abhiññā AC here. P. 320[13] niṭṭhaṁ gamaṁ A.—[18] patiṭṭhā AM (-ṭṭhitā ZZ)—[22] (dhammatā = -tāya C).—[25] Vīmaṁsasuttaṁ A.

48.

P. 321[3] kho wanting in M, so in A.—[9] satthā vo āyas- M. —[12] satthā āyas- M.—[28] bhikkhave om. A. P. 322[5] cha ime A (C=M).—[21] bhuñj- AC.—[33] -ghātaniyaṁ C. -ghātaniyaṁ M. P. 323[8] pajāneyyaṁ M, A once.—[19] M before mukh- adds aññamaññaṁ. P. 324[30] (*-bañ-ca) -bhañ-ca MC, -hi ca A; — apavīṇāti A, vacchakaṁ apacinati M, apaloketi C. P. 325[6] atthikatvā corr. to atthiṁk- M.—[7] sabbaṁ cetasā M, cf. Vin. i, p. 103, sabbaṁcetaso=sabbacittena C (sabbacetaso AZZ constantly; in the AN. com. this phrase is quoted to prove cetaso=cetasā). —[30] Kosambakasuttaṁ C.

49.

Comp. SN. VI. 4 (B), also Jāt. 405. P. 326[5] -ṭṭhāya AM here.—[29] ca wanting in M at these five places.—[30] ca for tathā M, vata B.—[34] anvāvasitvā AM, ajjhāvasitvā C (-visitvā Mb once, cfr. pp. 334-6).—[35] Bakabrahmā for brahmā M. P. 327[2] sajītā A, sajjitā M, sachitā and sañchitā C (sañj- ZZ mostly, -ītā occasionally; cf. Grimblot p. 24).—[3] kho ye bh. M.—[4] āpogar- C (the other words are not mentioned).—[9] ahesuṁ ye pana M.—[10] -ppasaṁsakā A partly.—[16] na tyāhaṁ for tan-tâhaṁ A here.—[18] upātivattito ti pi pāṭho C.—[20] paṭipa- MC.—[21] pi om. A; — -kapapāte MC, -kappapātaṁ A.—[25] -vattito M here.—[26] brahmaparisaṁ M, C has both readings; — sannipatitan-ti M.—[29] tyāhaṁ A.—[32] vasaṁg- M.—[37] pi for hi M. P. 328[2.3] kevaliṁ, -lin-ti A here.—[10] āyuṁ Ma, āyun-ti C.—[11] ca pan' aññaṁ for va aññaṁ M.—[12] vā pan' aññaṁ M.—[20] evaṁ M.—[25] cutiñ-ca AM (jutiñ-câti ānubhāvañ-ca C).—[31] vicaranti for pariharanti C; — disā bhanti is the reading of Bu., disâbhanti seems preferable. The metre requires either pariharanti or disâbhanti to be struck out. Cf. Jāt. i, p. 132, ii, p. 313, AN. III. viii. 10, X. iii. 9.—[32] loke Ab, also AN. ll. cc.—[33] parovar- C.—[35] agatiñ-ca paj. gatiñ-ca A here. P. 329[2] añño kāyo taṁ tvaṁ .. tam-ahaṁ M (for tattha read te?).—[3] -ssaro M.—[4] ito for yato M.—[5] pamuṭṭhā M.

—[9] -pphalo M.—[13] paṭhavittena A here, pathavijjhena corr. to -vaṭṭhena M (-vattena C; -attaṁ for -ttaṁ also in isattaṁ, pakkhattaṁ, itthattaṁ, DN., AN., cf. Grimblot p. 247).—[14] nâhosiṁ A, nâp' ahosi Mb.—[15] paṭhavim-me ti A.—[18] tejo A.—[24] -ajjhena corr. to -aṭṭhena M.—[30] ahosîti M at the second place.—[35] -tiṭṭhena M. P. 330[1] abhibhūṭṭhena M.—[2] carahi for ca hi M throughout.—[4] pi sahasi A, visayhasi C.—[9] kho ahaṁ M.—[10] -khārāmi for -khāsiṁ M.—[11] sussanti M.—[13] câhaṁ A (C=M). —[14] (*kañci) kiñci AMC; —-diyan-ti A (C=M).—[18] na ca vata M.—[20] Sakkap- A.—[22] -samudit- AM.—[27] gedham-Ma, rodham-Mb (gedhi A constantly, gedha ZZ); — agamāsi, agamaṁsu for akāsi, akaṁsu M.—[33] gedhitacittā Ma, rodhitacittā Mb.—[34] ye pana M. P. 331[9] mārisâti A, omitting mā paraṁ ovadāhîti.—[14] desessati M.—[16] samaṇabrāhmaṇā wanting in A, in M placed after samānā.—[18] -buddho ti M.—[26] pi hi M.—[31] anolapanatâyâti anullapanatāya C.—[34] -ṇika- and -nika- C, -niya- M, -ṇisuttaṁ A.

50.

P. 332[7] garubhāro viya M (C=A).—[9] vihāraṁ pavisitvā wanting in A (C=M); — paññattāsane M.—[10] manasākāsi M (C=A).—[20] pana ayaṁ M or Ma.—[22] etasmiṁ kho tyāhaṁ for evam-pi .. pāpima A.—[24] tassa for tuyhaṁ hi pāpima A.—[30] ayaṁ maṁ M. P. 333[5] etthâpi M.—[9] ahosi M (C=A); — samayena pāpima A.—[12] Vidhūra- M almost throughout, A has both readings.—[14] tesu na ca for nâssu 'dha M.—[17] Vidhuro, Sañjīvo not repeated in M (C=A); — tveva A.—[20] -pubbaṁ pi M.—[21] addasaṁsu M.—[23] araññasmiṁ M here.—[24] tesaṁ M here. —[26] -ko kāl- M.—[31] tāni cīvarāni A (C=M).—[36] paṭi- M. P. 334[1] hoti for ti Mb; — eva for etaṁ A.—[3] Dus- or Duss- M.—[5] agatim A.—[6] anvāvas- Mb.—[10] yathā nesaṁ A here, further on yathā taṁ, and so has M partly, yathā naṁ D. m. ti yathā etesaṁ .. C; — okār- A.—[14] anvāyiṭṭhā A.—[16] kaṇhā M (kiṇhā AZZ). —[17] samā A, also M except at l. 22.—[18] avajjh- M.—[19] -sākhāya A; — maggaya- M (C=A).—[20-1] evaṁ c' ime M.—[22] pajjhāyino A here at the second place. P. 335[34] agatiṁ A or Aa, Cb. P. 336[4] te wanting in AM here, cf. l. 9.—[22] asubhānupassino Mb (C=A).—[23] paṭikula- M; — -rati- M, A once (-rata- C).—[35] bhindi Ma, te bhindissāmi Mb, vobhikkhu A (vobhindi C, cf. p. 126). P. 337[3] câyaṁ AMbC.—[4] -lokanā C.—[10] hadayantaṁ corr. to -yante M; — atha kho tvaṁ jān- M.—[11] vassasatasahassaṁ tambi nir- M.—[13] apaciṁ A.—[18] The verses recur at Therag. v. 1187 et seq.—[21] iti so nirayo Ma.—[24] kaṇhaṁ A except twice, Ma at the first two places.—[25] -ṭṭhāyino A.—[30] yo va Ma, yo ca Mb.—[35] -balena pakkhandho M (meaning pakkhanno?) P. 338[3] Vejayanta- M.—[4] Vāsava for āvuso M here.—[5] vyākāsi A.

—[8] -dhammāya A (C=M).—[10] The following lines recur at SN. VI. 5; -so sā diṭṭhi SN., Therag.; — ahu M.—[13] yā 'yaṁ me M. —[18] Mahāmeruselakuṭaṁ M; — apassasi AC (explained by phusi), apassayi (or aphassayi?) M.—[22] ca for ve M; — bāla AM (-aṁ Therag.); — dah- M.—[23] va for ca A; — āsajjanaṁ AMb throughout (-jjana Ma); — u for sa M.—[24] tvaṁ AM.—[26] Māra M; — (-jjana is confirmed by the Singh. MSS. at SN. IV. 18, v. 1).—[27] kinti mañ- M.—[28] karoto te nijiyati M, karoto casati A; — virattāya A, visattāya M (cf. Therag.).—[30] (*aghaṭṭesi) asaddhesi A, asajjesi M, atajjesi Therag.

51.

P. 339[3] Peso Ma, Peyo Mb.—[31] hi for pana M.—[32] santa- for santata- Ma (C=AMb).—[34] paṭṭhita- A, supatiṭṭhita- M (supaṭṭhita- C, sūpa- and supa- ZZ). P. 340[11] -paridevānaṁ M, cf. p. 56.—[12] ñāyassâdhig M.—[15] -passino M throughout.—[21] gahaṇ- AM; — -añ-h' M mostly.—[31] -thā ca vāc- Mb (C=AMa). P. 341[2] Parallels extending to p. 349, l. 3 are found at sutta 94 (B), AN. IV. xx. 8 (E); an abridgement occurs at pp. 411-2.—[5.8] pana is wanting at p. 411, also at DN. 33.—[6] idha pana ME here.—[8] -rantapo ca hoti E.—[9] na attap- AM once or twice.—[15] yo 'yaṁ A.—[36] -kāmaṁ -kkulaṁ M. P. 342[14] yāvâss- Mb.—[15] vibhajissāmi M.—[16] āgamissa M; — the passage ettāvatā . . tena hi bhikkhave (l. 20) is wanting in A, C agrees with M.—[18] Instead of yaṁ, M, here the only authority, seems to have yamhi, but the word is next to illegible.—[23] kathañ-ca bh. E throughout.—[24] Comp. p. 77, etc.—[33] pivati M. P. 343[23] sākuṇiko M. —[24] coraghātako goghātako bandh- M.—[30] -ābhisitto C.—[31] nagaraṁ E.—[33] miga- A.—[35] haritupalittāya M. P. 344[2] mahesi ABMb (-ī MaE).—[4] juhanti AE, juhati M (jū-B); — avasesen' eva A.—[8] M after yaññatthāya adds, ettakā assā h. y.—[9] dabbā ME (dabbhā AB).—[11] rodamānā M.—[17] yo AE here. P. 345[1] Cf. p. 179 et seq.—[10] pativirato M.—[13] nâmutra A.—[23] bhāsitā hoti A. P. 346[11-2] yatodhik- A here. P. 349[6] -suttaṁ M mostly, C always, A rarely in this paṇṇāsa.

52.

This sutta is identical with AN. XI. ii. 6 (B). P. 349[8] Beḷu- C, Veḷu- M, Velu- A once.—[16] mayaṁ āyasm- MB.—[19] -ko yena M.—[25] eko dhammo B mostly; — samma-d-akkhāto B.—[26] yathā A at the first three places, B twice.—[27.8] ca for vā M here. P. 350[2] vā for c' eva and ca B throughout.—[14] -cetasikaṁ AB partly. P. 352[27] ayaṁ pi kho M (C=AB).—[36] ekaṁ

vā M. P. 353[3] bhāvanāya Mb.—[9] kimaṅga (pa)nâhaṁ M (C=AB).—[14] -mantañ-ca Ān. MB; — acchādesi wanting in B at the second place.—[16] -nāgarikasutt- A.

53.

The beginning, as far as p. 354, l. 23, recurs at SN. XXXIV. 241 (B). P. 353[18] Kappīla-, Kappila- Ma.—[19] Kapil- A at first several times, Kappilavatthuvāsīnaṁ changed to Kāpi- M. —[24] Kappilavatthuvā, -ve changed to Kāpi- M.—[26] -kāritaṁ hoti M. P. 354[3.13] yena navaṁ B.—[5.10] -santharisanthataṁ M, cf. Vin. i, p. 227, -santhariṁ wanting in B at the second place.—[6] -maṇiṁ DN. 16, ed. Child. p. 11, DN. 32 agrees with the rest; — upaṭṭhāp- M, also at l. 11.—[18] -kkhitvā M.—[22] Sakye MB.—[25] paṭipado M, A once, pā- and pa- C; — piṭṭhiṁ C, piṭṭhi M (-im-me AB, cf. Pali Misc. p. 55); — āgilā- MB, also Vin. ii, pp. 200-1. Jāt. i, p. 491 (ag- A, C four times, AN. constantly at three places).—[31] Sakkam MC. P. 355[8] yatodhi- A here.—[25] yatrā M.—[29] -ṇīyehi Mb. P. 356[6] hiriyati C, hīriy- M.—[8] ottappī, ottappaṁ M, cf. pp. 43, 253.—[11-2] sātthaṁ sabyañjanaṁ A, cf. p. 213.—[20] -gato hoti Mb.—[23] ābhic- C, ZZ partly. P. 357[4] -nibbid- A. cf. p. 104.—[10] -tuṇḍena A.—[27] abhin- C, also AN. VIII. ii. 1. P. 358[3] pi kho Mb here.—[11] pi kho M here and further on.—[27] kho pan' esā M.—[28] This stanza is also found in the other three Nikāyas.—[31] no for the second na M; in DN. the same remark is twice subjoined to the verse, once with na at the three places. P. 359[4] Sekhapaṭipadāsuttaṁ M.

54.

P. 359[10] -gahetvā A, cf. p. 79.—[12] -nivāsana- M; -pāpuraṇo A; -upāhano M (C agrees with A in these three cases).—[18] -jjanti M. P. 360[17] suṇohi M.—[25] -ndādosaṁ M throughout (C=A). P. 361[7] anuvicca pi A here, -viccâpi M, maṁ is partly added by M or Mb, -vijja Aa once (cf. n. on p. 379, l. 3), -vijjâpi Ma once, C quotes -vicca viññū three times (pi being supplied in the comment), -vicca pi ca viññū once; cf. pp. 440-1. AN. has -vicca viññū constantly.—[10] ye va for ye ca A. P. 362[29] giddhilobhā paṭiviratassa for agiddh- M. P. 363[34] -mānassa A. P. 364[2] avibhattā M.—[12] -dubbala- M.—[13] -ghātasūnaṁ M.—[14] sunikk- M; -kanta C, A here.—[15] nimmaṁsa A (-saṁ MC, no doubt the reading of Bu. here, cf. p. 58); — -ccubh- Ma, -ccumbh- Mb, ucchumbh- C.—[17] palehanto M.—[20] eva pana M.—[28] kāko and kākā Ab, kaṅkh- Ma.—[29] (*uḍḍayeyya) ubbaḍaheyya A, uyya (sic) C, dayeyya M.—[30] visajeyyuṁ M (C=A). P. 365[2]

-nibbajjetvā A here and at p. 367.—[7] khippam-eva na M.—[8] bāhuṁ M.—[9] Mb here repeats aññataraṁ vā; — ḍaheyya A here. —[17] aṅgārakānaṁ A; — vigatadhū- M —[24] nigacchissāmi M.—[31] paṭipasseyya M.—[36] yācitvā ca M. P. 366[1] yānaṁ vā voropeyya A, y. oropeyya M (y. poroseyyan-ti purisānucchavikaṁ yānaṁ C).—[2] -kkhito M.—[5] eva sāni passeyyuṁ A, omitting tattha . . hareyyuṁ.—[14] tatrâssa Mb.—[15] na vâssa A; — kāni A, except at l. 29.—[32] mūlato va Mb.—[33] amuko for asu M. P. 367[26] ko ahaṁ M.—[28] ahaṁ MC.—[31] -imhā Ma.—[33] vas- for ṭhap- M throughout. P. 368[6] -pess- A here; — ājānesi AMb.—[12] evam-eva kho bhante Bh. M.—[16] Potalisu- A, -liya- and -lika- C.

55.

P. 368[18] -bhaṇḍ- for -bhacc- A, here -ṇḍakassa.—[24] -kataṁ M, -taṁ and -ṭaṁ C.—[25] Bhagavantaṁ for bhante M.—[27] bhante om. M —[30] vādānupāto AZZ mostly (Bu. reads -vādo in this Nikāya, -pāto in AN.). P. 369[4] -vādino asatā abhūtena abbhācikkhanti tīhi M, cf. p. 482.—[24] mayaṁ A, also AN. III. xiii. 1, mayhaṁ Ma.—[28] agadh- M, Aa once; anajjhāp- M, A once, cf. p. 162. P. 370[14] ca A here.—[26] nu kho so M here.—[33] vihesavā A. P. 371[5] so gahapati ev- M here.

56.

P. 372[4] -jjanti M.—[8] paññap- M or Mb mostly, A partly.—[11] kammakamm-, daṇḍadaṇḍ- M.—[22] -seṭṭhānaṁ A.—[34] iti for itiha A here, M at both places. P. 373[30] mahatiyā om M; — bālakiriyāya M, Mb adds parisāya (C=A).—[34] divasassâti Mb.—[35] ahū A partly. P. 374[25] patiṭṭhahissati M; cf. p. 228.—[26] -lomakaṁ A.—[30] -kāro M.—[31] kaṇṇe gahetvā wanting in A here. —[35] phālaṁ A, thālaṁ M, cf. p. 229; — nicchod- A, niccot- Ma, niccoṭ- Mb. cf. ib. P. 375[2] sāṇa- M.—[3] -dhopikaṁ A; — kīḷajātaṁ M.—[4] mañña A, -dhovikamaññe Ma, -kañ-ñeva Mb.—[6] -pissā- AM here.—[11] me bhante A, also M except once or twice (mêtaṁ C); — ruccati A here, in the sequel rucca, except ruccaṁ once, rucci M throughout; na kho mêtaṁ bhante ruccati (ruccâti? ruccatîti?) bhante etaṁ mayhaṁ na ruccati C —[13] āvaṭṭanimāyaṁ MC, A here. cf. p. 383.—[16] kho pan' etaṁ A here. P. 376[3] nu-v-idha AC (but explained by nu kho idha).—[4] kho idha A, kho gaha- Ma. —[5] kho pana M. cf. p. 373, l. 35.—[22] -teyyāmi M or Ma. A once.—[23] idhâssa Mb.—[28] amu Mb.—[29] manasikarohi for the second gahapati M, cf. p. 232; kho tvaṁ M at two places. P. 377[1] cātuyama- A (in Jaina Māgadhī cāujjāma); cf. DN. 2, Grimblot p. 126.—[1-2] sabbavārito M.—[2] -yutto for -yuto

M (C=A); — -vuto for -dhuto A (C=M); -puṭṭho A (C=M).
[8] -kkanto M.—[4] (*kaṁ) kiṁ AM.—[23] ekaṁ M.—[27] tiṁsatim-pi A.
—[27.28] pi bhante M. P. 378[13] Cf. Mil. p. 130.—[15] M places me before bhante.—[20] me bhante M here, further on sutametaṁ bh. (C=A).—[29] pañhā- Mb; — evamāhaṁ M; — paccanikaṁ M (C=A, also DN. 23).—[30] imaññissaṁ A, avamaññ- M (amaññissaṁ C, also DN. 23). P. 379[3] Cf. Vin. i, p. 236; AN. VIII. ii. 2 (B); — (-vicca- AMC, explained by anuviditvā; -vijja- Vin., which may perhaps be the correct form, though scarcely ever met with in MSS., cf. p. 361).—[4] pâhaṁ M. —[8] mayhaṁ bh. A, tamahaṁ bh. Ma, mamaṁ hi Vin. (maṁ hi MbB).—[9] Upāli M.—[10] -kattaṁ upagato MB, Vin.—[17] piṇḍapātaṁ M, Vin.—[23] nâññesaṁ M mostly.—[33] anup- AM (ā- C, ā- and a- ZZ); -pubbiṁ A. P. 380[18] -vaṭadvār- AM, except Mb here and A once (anāvaṭan-ti C).—[24] vo for te M throughout.—[25] piṇḍapātena M here. P. 381[7] handa câhaṁ A.—[21] paṭivatt- A.—[25] me bhante AM here. P. 382[26] paṭisuṇitvā M—[31] -sālāyan-ti C.—[35] te om. M. P. 383[1] majjhima- AMa.—[3] tattha sāmaṁ nis- M, cf. l. 18.—[13] va om. M.—[19] -vijjanti M.—[23] pi for si M.—[24] -mutto Ma (C=AMb)—[25] aṇḍakābhār- A (C=M).—[26] akkhikāh- A.—[37] uddhatehi M; — akkhehi M.—[30] kho si A.—[32.3] kalyāṇī . . māyā om. M.—[33] sabbe ce pi instead of piyā Ma.—[36] pi 'ssa M, sabbesam p' assa AN. IV. xx. 3. P. 384[5] -eyyuṁ M.—[11] vuḍḍhassa M; — daharī M.—[20] makkaṭīsāvikaṁ M.—[30] āness- A here.—[35] -bandha- M. P. 385[7] raṅgajāta- A (-jātaṁ MC); — rajitaṁ M.—[8] -maṭṭaṁ C, ZZ partly.—[32] sarajakā A, parājikā Mb.—[33] tassa AM (kassa C, Bu.). P. 386[1] tenâñj- Mb.—[2] suṇāhi AaC. —[4] anīgh- C; — buddh- A, suddh- Ma (C=Mb).—[5] vesant- Ma, vesamant- Mb (C=A).—[7] (*-sārīrassa) -sarīr- M, antamasar- A. —[9] kalassa for kusalassa A —[10] pabhāsakassa changed to -sayassa M, -bhassarassa C.—[11] -cchindassa M.—[12] nisaṅgassa Ma; — -ppattassa A (C=M).—[13] khemakar- M; — devassa AM (vedassa C, Bu.). —[14.15] muttassa at both places is certainly an error, but AM agree and C is silent.—[16] -mantassa M; — gonassa A (C=M); — manuddhajassa A.—[18] -puttassa A (-pattassa MC).—[24] samugg- M.—[25] (*pavivittassa) pavitt- A, avivatt- M.—[28] āsaṁyamassa M. —[33] (*saññūḷhā) saññuḷā M, saññūgā A, sāḷhā or saṁḷhā changed to saṁrūḷhā C. The passage is repeatedly quoted with the readings saṁrūḷhā, sabbūḷhā. DN. 21 in a phrase nearly identical has saṁyūḷhā. P. 387[2] vicittaṁ M (C=A).—[6] uggacch- AM (-ñch- CZZ).—[7] Upālivādasutt. chaṭṭhamaṁ A.

57.

P. 387[15] -ro viya phalikaṁcitvā A, -ro va paliguṇṭhitvā changed to -kuṇṭhitvā M (-ro va palikujjitvā C).—[18.24] -nikkhit-

taṁ bhojanaṁ bhuñj- Mb, -nikkhiṇṇaṁ Ma, at the latter place with bhakkhasaṁ added, cf. nikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ (-ayaṁ, -āsaṁ) DN. 24 (C=A).—[19] -dinnaṁ A mostly (C=M).—[27] pucchâti Ma here, further on M; — ca kho te A here. 388[1] -rakappaṁ A, Ma here (-rāk- C).—[20] A for ayaṁ substitutes, evaṁ pasanno 'ham-bhante Bhagavati pahoti Bhagavā tathā dhammaṁ desetuṁ yathā ahañ-c' ev' imaṁ kukkuravataṁ pajaheyyaṁ ahañ-ca (cf. p. 389, ll. 14-16).—[31-2] gokappaṁ Ma, gvākappaṁ and gvappaṁ Mb, gokappan-ti gavākappaṁ (sic) C. P. 389[17] suṇohi M.—[26] akaṇhaasukk- M, A here; — kammaṁ om. M (a parallel text quoted in Atthasālinī seems to confirm the reading of A). P. 390[2] etaṁ M partly.—[8] pâhaṁ M. P. 391[4] yam-idaṁ M.—[14] pana om. A.—[26.33] At SN. XII. 7 parivutthaparivāsaṁ is added before āraddhacittā —[32] maṁ wanting in MZZ, in A partly, cf. pp. 494. 512; the omission was occasioned by ll. 25, 30.

58.

P. 392[16] -ggacchati M, also SN. XLI. 9 (meaning -ñchati?), -cchissati AN. VII. vi. 4.—[18] kathaṁ SN. l. c. —[23] sace pana te AM here, cf. p. 394, l. 15.—[27] -kāraṇaṁ AaMa here. P. 393[6] sakkhati M.—[7] oggil- for ogil- M (n' eva sakkhiti ogilituṁ n' eva s. uggilituṁ SN. l. c., cf. Mil. p. 5).—[8] ayas- M.—[18] parisam ulloketvā M —[35] khv-ettha M, kh' etta C.—[36] taṁ for evaṁ M. P. 394[15] puṭṭho samāno A here. P. 395[1] ayaṁ for sacâyaṁ Ma; — daharo for kumāro M.—[2] dhāt- . . anvāya om. M.—[3] āhār- AMa partly.—[4] ahaṁ om. M.—[6] -gulī A (-liṁ also AN. V. i. 7 in a similar passage).—[10] na T. taṁ A.—[11] atthas- A here; — sace for sā ca A here.—[17] T. taṁ vācaṁ na bh. A.—[19] yā ca A here.—[20] kho om. M.—[25] abhis- is repeated in A here.—[29] evam for v' etaṁ A, further on c' etaṁ AMa. P. 396[3] saññato A, paññāto M (saññāto C).—[10] -viditā for -viddhā M here (C=A).

59.

Identical with SN. XXXV. 17 (B). P. 396[25] Pañcang- A except here, once Pañcakaṁ (BC=M); — dhapati M.—[29] thapati for gahapati A, also at sutta 78 (at sutta 127 A agrees with MB). P. 397[24] nâsakkhi for na panâs- M, na pana as- B.—[30] B places ahosi after saddhim at l. 31.—[32-3] evaṁ . . avoca om. B. —[34] Ud. bhikkhuno B.—[35] -tañ-ca pan' Ānanda p. U. bhikkhu B.—[36] -tino B; — dve v' imânanda A (C=M); dve pi mayânanda v. v. B, and so further on. P. 398[1] M before pañca inserts, catasso pi v. v. m. p. (C=AB).—[3] aṭṭhārasa MC, -rasâpi B (-dasa MN. DN. always, and only there).—[4-5] -sataṁ pi ve- M, -satam-pi

mayā ve- B.—[5] -danā vuttā M; — evaṁ hi M here; — pariyāyena des- M here, B once.—[8] -maññiss- in B precedes -jāniss-.—[16] passantā M.—[17] panc' ime B (C=AM).—[25] ye . . vadeyyuṁ B.—[26] idaṁ nesâhaṁ nâ- B.—[28] c' eva paṇ- Ma, B here. P. 400[17] paññap- M.—[20-1] yattha yatth' āvuso for api c' āv. y. y. B.—[21] yahi yahi Ma, yaṁhi yaṁhi AB.

60.

P. 400[27] Sālaṁ M. P. 401[21] pana om. A (C=M)—[24] kho for vo A.—[26] -dinno AM partly.—[32] paralok- AM partly. P. 402[18] -bbijjitvā M.—[31] saññāp- M; — -paññatti M (C=A).—[32] tāya pana M partly.—[33] panâssa Mb.—[36] paraṁ and aparaṁ vaṁ-AMa mostly; — evam-ass' ime MC. A once. ev' ass' ime A here. P. 403[6] tesaṁ A here.—[7] sacca- A mostly.—[15] -laṭṭhānaṁ AM partly. P. 404[11] At p. 403, l. 6 the phrase 'hotu nesaṁ..' is correct, but here we should expect something like 'hotu itaresaṁ (tesaṁ?)' or 'mā hotu'.—[22] The following text recurs at several places, cf. p. 516 and Grimblot p. 119; — karoto for karato ZZ occasionally here, not at l. 26; — chindāpayato M here, A at p. 405, l. 2.—[23] pacāpayato M here; — socayato wanting in A partly, socayato socāpayato M; — kilamato kilamāpayato M—[27] puthaviyā SN.: — ekaṁ M at both places.—[33] yajāpento M, yājāpento A once.—[34] saccavādena M here, afterwards -vācena. P. 407[24] DN. 2 after visujjhanti adds, na-tthi attakāre na-tthi parakāre na tthi purisakāre—[25] -sathāmo MZZ (-satth- C, A constantly).—[27] chasv-evâ- M, ZZ almost always (C=A).—[30-1] sahetupaccayā A (SN. XXI. 60 agrees with M).—[33] na om. M.—[34-5] savasā sabalā saviriyā M. P. 408[13] hetûti M. P. 410[8] arūpā M (C=A).—[23] arūpino Ma; — apaṇṇakadhamme tatrū- M.—[27] saññamayā A (C=M).—[28] dissanti M.—[29] (Cf. p. 110) daṇḍādānaṁ A; satthādānaṁ AM; vivādaṁ A, -dā M; tuvaṁtuvaṁ M, tvaṁtvaṁ A.—[30] pesuññaṁ musāvādaṁ A. P. 411[20] sarāg- and asarāg- Mb (C=AMa).—[28] Cf. p. 341.—[35] na attap- M. P. 412[5] -suttante M, cf. p. 521. P. 413[25] evam-eva kho M.—[28] -petaṁ AM, cf. p. 290.—[29] Sāleyyasuttaṁ M.

61.

P. 414[4] yena M.—[10] udakādān- Ma, Aa partly, also C with the remark, udakā(dhā)ne ti pi pāṭho.—[13] parittakaṁ AM here.—[29] uruḷhavā M (borrowed from Jāt. 547, it seems), ubbūḷhavā ti abhivaḍḍhito ārohasampanno C.—[30] so wanting in M, in AM at p. 450 (the omission seems due to p. 415, l. 3, etc.). P. 415[9] yathā A.—[15] kañci A (C=M).—[17] pāpaṁ kammaṁ A (C=M).

—[18] te om. A (C=M); — ssāmi (sic) for hassā pi A, hasāya pi davakamyatāya pi Ma, the whole of which is cancelled by the corrector; C paraphrases, tasmā tayā hassā pi davakamyatāya pi musā na bhaṇitabbaṁ.—[22] kātabbaṁ A here.—[25] ahosi M, once corrected.—[35] -undrayaṁ Mb, M here, cf. p. 271.—[36] saṁsakkaṁ M or Mb. P. 416[14-16] saṁvatti A.—[20-1] pi saṁvattati M.—[23] -pavacchayyāsi and other corrupt readings M, no doubt meaning -paveccheyyāsi (C=A). P. 417[4-5] saṁvattati A, pi saṁvattati M P. 418[14] -kattabbaṁ M here.—[18] -dhāya pi M.—[35] -dhāya pi AM, also at p. 419. P. 419[21] saṁvattati AM.—[27] evarūpaṁ pana te R. -kammaṁ M. P. 420[3] -eva M once, Ma once.—[8] -dhiss- A almost throughout.—[18] -tiha te M (C=A).—[19] -ssāmi M.—[21] -ssāmîti AM.—[22] te for vo M (C=A; cf. p. 415, l. 18).

62.

P. 421[3] Rāhula wanting in A here.—[13] paṭivattitvā A (C=M).—[17] -ṭṭhapentaṁ M.—[18] -pānasati A, likewise at p. 425, also M or Ma (-satin-ti C).—[19] bhāvanā bhāvitā M here.—[27] (kiñci AMC, cf. p. 185, l. 16). P. 422[18] yena parichīyati A, yena ca jirati M, cf. p. 188, l. 7; — yena cuparidahati M.—[19] -khāyitaṁ A, asitaṁ pitaṁ khāyitaṁ Mb, cf. l. c. and p. 423, l. 8.—[30] koṭṭhā M.—[31] iti om. M, iti cā yaṁ A, cf. p. 188, l. 30. P. 423[7] -achiddaṁ Mb, -achindaṁ Ma.—[8] asitaṁ etc. AM at the first place, Mb at the next two.—[9] -sāyitakhāyitaṁ AM here.—[10] -bhāgaṁ M, -bhāge A (-bhāgā C, also A at sutta 140).—[11] M after -gataṁ adds, aghaṁ aghagataṁ vivaro vivaragataṁ asaṁphuṭhaṁ maṁsalohitehi (wanting in A also at sutta 140).—[16] cittaṁ nibbin- M here.—[32] dhopanti A, Ab at the first place. P. 424[3] Cf. Mil. p. 385, l. 1, where this passage seems to be quoted inaccurately from memory.—[6] dahati M.—[21] uppannuppannā Mil. p. 388, l. 17.—[28] byābādho Mb. P. 425[3] M repeats ānāp-.. bhāvehi, cf. p. 421.—[9] sato va pass- M, cf. p. 56. P. 426[1] assāsā te M.—[5] -Rāhulasuttaṁ M.

63.

P. 426[8] Mālukya- M always; -luṁka- A mostly (in the next sutta throughout), otherwise -lukya- often, -lukkha-, -lukka-, -lukkā- partly, many of the latter cases being changed to -lukyā- (so has AN. IV. xxvi. 4 throughout, at the first place corr. to -luṁkyā-); -luṁkya- C mostly, -luṁka- partly (Māluṅkyā- SN. XXXIV. 94 throughout; cf. Mil. p. 144, where only M reads -lukyā-).—[10] ti for iti M.—[18] -kkhamati M. P. 428[28.31] ti vā without ti A, at l. 36 and p. 430, l. 6 AM. P. 429[1] etaṁ for

eva taṁ M.—[3] (gāḷhap- AMC, gāḷhūp- A at sutta 105).—[17] amukasmiṁ M.—[22] saṇhassa M (saṇṭhassâti veṇuvilīvassa C).—[23] maruvā AM (-vāya C; cf. Jāt. ii, p. 115).—[25] kaccaṁ C, kuṇḍaṁ changed to kaṇḍaṁ A.—[28] (*vājitaṁ) vācitaṁ A, vākhittaṁ M.—[32] gavāssa A, migassa M; — bheravassa for roru- M (C=A).—[33] simhādassâti M (C=A, explained by makkaṭassa).—[35] velakaṇṇaṁ M.—[36] nārāci M, nārajjaṁ A; — kanaṁcira- changed to kanavīra- M. P. 430[1] etaṁ for eva taṁ M here, at l. 6 ev' etaṁ.—[10] abhavissa evaṁ M.—[12] ti vā M here and at the parallel places, except l 26.—[27.35] vā om. A. P. 431[24] n' etaṁ ādi- M.—[25] -cariyakaṁ MC (-yikaṁ AZZ almost always).—[33] etaṁ at the second place wanting in M.—[35] tiha tvaṁ Mā- M. P. 432[1] dhārehi Ma.—[2] me om. A; —-kataṁ without dhār- Ma.—[5] -Māluṁka-ovādasuttantaṁ A, -Mālukyovādasuttaṁ M, Māluṁkyasuttaṁ without cūḷa C (-ovāda- was in AM wrongly repeated from the names of the preceding suttas; cf. the title of sutta 64).

64.

P. 432[26] nu kho C; — tvaṁ om. A. P. 433[1] panâssa, evâssa Mb.—[6] sīlan-ti A.—[19] suṇāhi M. P. 434[12] pahīyissati A (C=M).—[28] dākhīti and dakkhiti A, dakkhati M. P. 435[12.20] gacchissāmîti M and Mb.—[16.24] nâdhimuccati and adhim- M (which I ought to have adopted, cf. p. 186).—[28] -pahānāya AM (-nā C)—[36] patiṭhāp- and -ṭhap- M (C=A, also AN. IX. iv. 5). P. 436[3] ṭhito C, A once, also AN. l. c.—[30] (viññāṇagataṁ AM, wanting here in AN. l. c., perhaps rightly). P. 437[4] ayam pi M.—[9] ekacce bhikkhū M at both places.—[10] kho panesâhaṁ M, also AN. V. iv. 1.—[18] -lukyaputtasuttaṁ M.

65.

P. 437[18] ekāsanaṁ bh- AMa partly (-sana- C).—[29] evam-pi ca A here. P. 438[1] tvaṁ om. M; — -māno ekāsano yāp- M.—[16] karaṇīyaṁ for karīyati M.—[18] dosakaṁ M (C=A, explained by etaṁ okāsaṁ etaṁ aparādhaṁ).—[26] pavedemi for -desim M or Mb.—[34] -pūri- Mb or M. P. 439[14] bhikkhu for satthu M here.—[25] idhâssa Mb.—[26] A after -mutto adds, dhammānusārī saddhānusārī.—[27.33] nu kho so M.—[30.5] idh' assa.. Bhaddāli om. A. P. 440[21] nāma 'haṁ M.—[25] -viccâpi, -vicca pi M, cf. p. 361.—[26] attanā M (C=A).—[29] attā pi attānaṁ upavadito ti attanā pi attānaṁ upavadito, ayam-eva vā pāṭho C.—[31] evañ-h'. idaṁ M. P. 442[24] pasayha pasayha M (C=A).—[28] aññenâññaṁ Mb.—[30] netthāraṁ M mostly, A once (nitth- C, cf. Vin. i, p. 49, etc.). P. 443[2] yatha-y-idaṁ M.—[3] (*vūpasamm-) vūpasameyyâti AM; —

kho evaṁ M.—[5] vūpasamati M (C=A).—[8.13] M places na after kathaṁ.—[22] abhiṇhā- for adhiccā- A (C=M). P. 445[2] yena M. —[3] honti wanting in A, also SN. XV. 13.—[9] yadā for yato ca kho A here (C=M, also Vin. iii, p. 9).—[15] atha kho M here.—[21] -ññutaṁ C, ZZ mostly.—[26] appakaṁ M.—[27] desemi Mb (-sesiṁ AMac).—[28] taṁ sarasi Bh. M; — bhante ti A.—[31] es' eva pacc- Mb.—[34] sabbaṁ cetaso M, cf. p. 325.—[35] te pana ahaṁ A. P. 446[5] deva for yeva A.—[18] khurakāse M, mukkāso A (khurakāye C); — davatte for ravatthe M (C=A)—[19] sākhalle C.—[23] yato kho M.—[25] pana for tam-enaṁ A here.—[26] pāṇiyañ-ca for valiy- M (C is silent).—[28] rājābhogo Mb (C=AMa).

66.

P. 447[14] yenâññ- Mb.—[20] etaṁ M.—[23] bahūnaṁ M always. P. 448[9] ahud-eva M at both places.—[15] -imha A here.—[20] -saṅkhātaṁ tassa M.—[28] -timisāyâti C.—[29] kaṇṭakāvātaṁ changed to -vāṭaṁ M.—[34] dhopetantanti A (meaning pentī?)—[35] abbhū M (cf Vin. ii, p. 115). P. 449[1] māri bhikkhussa om Mac (added and again cancelled in Mb). ātu māri mātu mārîti ettha ātûti pitā (add mātûti) mātā; idaṁ vuttaṁ hoti: yassa pitā vā mātā vā atthi . . so evam rattim piṇḍāya na carati, tuyhaṁ pana mātāpitaro matā maññe, tena evam carasîti. The text no doubt purports to make the woman speak a sort of patois, of which the last word carasā may be another remnant.—[2] -kantanena M, cf. p. 244; — kucchim AMb.—[3] -kanto M; — dvedhā for tv-eva yā Ab, tv-eva varaṁ yaṁ M.—[4] carasîti M.—[12] adhisallekh- M, avisallīkh- A (adhisallikh- C, also AN. III. ix. 11).—[14] -ṭṭhap- C, AM partly.—[16] thullo A (C=M); — kalingaro C, kaḷinkaro M.—[17] bandhā M.—[18] bandhanaṁ A.—[21] abalavaṁ Mb here.—[23] sammā nu M, A here. P. 450[6] paradāvuttā, paradayuttā A partly, paradattavuttā M, parannavuttā C.—[9] uruḷhavā M, cf. p. 414.—[10] varattehi M, also SN. XXI. 78.—[34] daliddo M.—[36] kaḷopik- Mb, khaṇṭep- Ma here, khañjop-, khajjop-, vajep-, mañjep- A, kaṭop-, caṭop- Ca (khaṭop- Ma at three places, Cb twice, also Payogasiddhi: adhisayito kh—aṁ bhavaṁ, adhisayitā kh—ā bhotā) P. 451[1] -sampadāpanaṁ, -samādāpanam, -samadāpakaṁ, -samādāpakaṁ A, -samavāpakkaṁ, -samāpakaṁ, -samavāpakaṁ C (-samavāpakaṁ M).—[5] ārogyaṁ, ar- M; — assa MC, A here, at p 452 M. P. 452[1] anek- M at the first two places; — vayo A (C=M).—[3] bhariya- M, A partly. P. 453[20] idh' Udāyi A here.—[26] divasant- A, divasaṁ sant- M.—[27] pāteyya A. P. 454[16] idha A here.—[24] -bodhisukhaṁ Ma (C=AMb).—[27] imaṁ for the acc. idaṁ A.—[28] (ya-d-eva according to Bu.). P. 455[4] na iñj- A, anejasmiṁ C. P 456[12] Laṭukothāmasutt. chaṭṭhamaṁ A.

67.

P. 456[14] āmalaka- Mb.—[20] pana te A.—[21] macchā-, macche- AN., macchaṁ vilopenti M (C=A).—[23] te te A.—[27] satthā āy- M. P. 457[16] addasaṁsu M.—[17] v' āgacchante M.—[30] evam-eva kho M here.—[33] tesaṁ taṁ Bh. Mb. P. 458[10] evam-eva M here.—[33] dassanāya alabhantānaṁ for apassantānaṁ Ma here. P. 459[6] upaṭṭhahatha A, uṭṭheth' M.—[7] Sakyehi Ma, Sākyehi Mb. —[14] -saṅgho -mito M.—[19-20] diṭṭhadl .mmasukhavihāran-ti for na kho te . . uppādetabban-ti M.—[26] câpi for vā hi M.—[28] câti AM. —[30] The parallel text AN. IV. xiii. 2 has orohantassa (C—AM) and other variations.—[31] ummi- M.—[32] susukārabhayaṁ Mb. P. 460[5] jarāmaraṇehi A, cf. p. 8, l. 30.—[10.11] -lokitabbaṁ M.—[11] pasāritabbaṁ AM (-re- AN. l. c.).—[14] pi wanting in M at both places (AN.=A).—[15] evaṁ for amhe M. wanting in AN.—[27] khāyit- AMa partly.—[30] te before na wanting in A partly, in AN. throughout except after vikāle. P. 461[2-5] na icchāma na taṁ . . yaṁ icchāma taṁ M (AN.=A).—[5] pivāma M, AN.—[13] tatra 'me mukhā- AN. (me cannot stand here, cf. no at l. 11; ime was used in the same sense at p. 460, l. 14); — kārentîti M (AN.=A).—[31] kho pana me kule AN.—[32] AN. after kātun-ti inserts an additional passage.—[35] pañcannaṁ kāmaguṇānam-etaṁ M (CZZ=A). P. 462[8] vācāya arakkhitena cittena anup- AN., also SN. XIX. 10.—[11] -ddhaṁsena AM, also SN. l. c. (-stena C, AN.).—[21] Catubhayasu- Ma.

68.

P. 462[26-7] Kimilo M.—[27] Bhaggu A; — Koṇḍañño M. P. 463[3.7] bhikkhū kulaputtā A —[11] ca for va A, wanting in M.—[13] Anuruddha M at the first three places.—[25] n' āj- M.—[26] jarāmar- A.—[32] kiṁ maññasi karaṇīyan-ti M.—[34] ca for vā M, also at p. 464, l. 3 (C—A); — tassâbh- M. P. 464[1] aratī A; — nandī A, nandi Ma (C=Mb).—[5] aññaṁ vā A here.—[11] te for vo M.—[12] saddarā Mb.—[20] kho om. M.—[27] pahīnā te Mb. P. 465[1] -mūlikā M.—[4] dhāriss- M —[9] tadatthāya M —[14] panâssa Mb —[15] ti for iti Ma.—[18] A in one case adds bhāvañ-ca after cāgañ-ca, in another substitutes it for the latter. P. 468[32] Naḷakāp- A, Naḷap- M, Naḷakap- and Naḷap- C (called Naḷap- in the com. on sutta 38).

69.

P. 469[3] Goliyān- M; — araññ- Ma, A or Aa partly; — paraddhasam Ma. padasam- Mb (C=A).—[7] -kena h' āvuso A here. —[11] imassa A at the first three places.—[12] agāravo hoti M.—[13] ti

tassa M.—[16] -kena A here.—[20] M places na before hoti. —[22-3] āsanakusalo na hoti for abhisam-..jānāti M.—[25] M adds. Āraññaken' āvuso bh. s. s. vih. abhisamācāriko pi dhammo jānitabbo. Sace āv. ār. bh. s. s. viharanto abhisamācārikaṁ pi dhammaṁ na jānāti tassa bh v.: kim-pan' imass'.. yo ayam-āyasmā abhisamācārikam-pi (dhammaṁ) na jānātîti tassa bh. v., tasmā ār. bh. s. s. vih. abhisamācāro (sic) pi dhammo jānitabbo. P. 470[5] vikāle car- M. —[6] -caratîti 'ssa A here.—[25] subbac- AM. cf. p. 43. P. 472[7] sampāyāti A partly.—[13] aruppā M.—[28] (*p' atthāya) matthāya or vatthāya Aa, c' atthāya Ab, yass' atthāya M.—[29] tam-atthaṁ M. P. 473[4] Gulessāni- and Golissāni- C, Goḷisāni- M.

70.

P. 473[8] -bhojanaṁ M; — aññatr' eva kho M.—[18] -girimhi M. P. 471[22] satthā āy- M. P. 475[16] vedayato Mb.—[31-2] evâhaṁ M. —[35] phasitaṁ Ma. P. 477[4-5] na panâhaṁ .. vadāmi om. M.—[5] nâpp- A here.—[27] phussitvā, phusitvā M.—[30] na om. AM.—[35] na om. M. P. 478[1] nâhaṁ Mb —[2] na om. M.—[6] te na kā A. [22] vovaritā A, ocar- C. —[31] na om. M. P. 479[6.20] na om. M. —[7.21] ekacce āsavā Mb: — parikkhīṇā M. —[9] seyyathîdaṁ is wanting in a similar context at SN. LIV. 24. —[36] anupubbasikkhā ti karaṇatthe paccattavacanaṁ, parato padadvaye pi es' eva nayo C. P. 480[8] tūlayitvā AC —[9] parama- AC.—[10] -vijjhā A. also SN XLVII. 53 (-vijjha ZZ mostly).—[19] -pannu' attha Ma.—[20] c' A. —[25] (*uddisissāmi) udditthissāmi A, udditthassāpi without vo M; — me nan-ti A; — keci M.—[26] kassaci for ke ca M.—[28] pâyaṁ M; — -vidhaṁ A, -viyaṁ Ma, -viyā MbC.—[32] pariyogāya=-gāhitvā C; — vattayato Ma —[35] khulhaniyaṁ changed to ruḷh- M (C =A). P. 481[2] atthi M, ZZ once or twice; — (avasissatu AMZZ, only AN has -sussatu occasionally. In several later texts, as Jāt. i, pp. 71. 110, this phrase is quoted, invariably with the reading upasussatu sarīre, and generally with avasussatu for -sissatu, cf. Bālāv. p. 5. (Comp. Lal. Vist. p. 326: Saṁçushka (for -aṁ) māṁsarudhira(ṁ) carmasnāyvasthikāç ca avaçishṭā:).

71.

P. 481[24] etha for etu A. P. 482[13] -nupāto A, cf. p. 368. —[18] maṁ asatā M.—[19] -vādī A. —[24] mamaṁ A here. —[27] yāvad-eva A, cf. p. 207.—[34] The omission of yāvad-e āk- at this place is noticed by Bu., it is also wanting at SN. XV. 9, comp. however p. 496, l. 18. P. 483[7] antakaro Cb, cf. p. 47. —[17] -viko AMb here.—[18] ito kho V. ekanavute kappe M

(borrowed from DN. 14, cf. Pali Misc. p. 79).—[19] abhijānāmi na kiñci ājīvikaṁ M—[22] sante wanting in AM here.—[26] -vacchasuttaṁ C.

72.

P. 484[8] kiṁ nu kho for kiṁ pana M or Mb. P. 485[29] -gahanaṁ AM; — -kantāro Mb. P. 486[12] etaṁ kho M.—[18] -matthitānaṁ Mb (-math- AC).—[19] -aṁkāra- M (C = A, also ZZ with only one exception).—[22] uppajj- AMa (upapajj- Mb, but not throughout, Ab once). P. 487[6] -bhīro câyaṁ M.—[8] aññatra-ayogena A, -āyogena Ma, aññatrāyog- M at sutta 80, aññatra-pāyog- DN. 9 twice, aññatthayogena = aññatthapayogena C (aññatrayogena Mb, AZZ in three cases).—[9] aññattha-ācar- AC, aññatra-ācar- M, aññattacar-, aññatrācar- Ma and Mb at sutta 80, aññatthācar-, aññatracar- ZZ partly (aññathācar- AZZ in three cases).—[15] -cheyyu, -cheyyaṁ A partly.—[22] nibbutto A here, nibbāto M here.—[24] pana om. M.—[26] M places dakkhiṇaṁ vā before pacchimaṁ.—[28] so om. M.—[29] añjali A, jalati M.—[33] -bhāvaṁgataṁ M, cf. p. 1 9.—[34] -sankhāya vim- and -sankhayavim- M.—[35] -gaḷho, -gāḷho M (C = A). P. 488[28] sālavantarukkho M; — aniccatāya Mb (aniccatā ti aniccatāya C).—[31,33] suddhe sāre M, cf. p. 31, l. 37, Vin. iii, p. 10.—[31] evam evaṁ without idaṁ M. P. 489[2] evam-eva M.—[7] -vacchasuttaṁ C.

73.

P. 489[17] desiss- M. P. 490[9] -bhâvaṁkatā Mb, -ṁgatā Ma.—[11] sāvako yo M.—[22] sāvikā yā M—[31] -câri yo M. P. 491[6] yo tiṇṇ- M—[16] vā pañc- M here.—[19] gihinī A here (gihī is confirmed by DN. 29, AN. VI. ii. 6, Vin. ii, p. 266).—[27] -kārī M here.—[28] yā tiṇṇ- M. P. 492[1] abhavissaṁsu M, cf. p. 296. P. 493[26] gahaṭṭha- A. P. 494[10] parivasāmi M; — maṁ om. AM, cf. p. 391, l. 32.—[19] ca me M.—[20] tuvaṁ A.—[24] yāvad eva A, cf. p. 207, l. 31.—[32] parāmas- M, cf. p. 34, l. 19. P. 495[2] vā ti for câti A, cf. p. 34, l. 23. P. 496[35] āgacch- M. P. 497[1] gacchitthâti M.—[4-5] vandatha evañ-ca vadetha pariciṇṇo M.—[13] va bhikkhave mayā -gottassa bhikkhuno M.

74.

P. 497[26] na kkh- M at the first two places, C has both readings. P. 498[1-2] bahū hi bahutarā ti ettha hikāro nipātamattaṁ, bahū bahutarā ti attho C.—[5] bahuhi bahutarā for tanūhi

tan- M.—[22] sampahaṁsati M.—[25] hi tesaṁ M at both places.—[34] imañ-câhaṁ M. P. 499[3] imehi assa M throughout, A here.—[10.25] yā ca Mb or M.—[24] tatra M here. P. 500[1] pana AC;—cātuma- M.—[22] virāgudh- A, also SN. XXI. 21. P. 501[1] bījamāno M, cf. p. 83.—[6] pana om. A.—[16] evam-eva kho M.—[21] Often called Vedanāpariggahasuttaṁ. as Dh. p. 125.

75.

P. 501[22] ūsu M, cf. p. 55.—[23] -mmāsad- changed to -mmāsadh- M, cf. l. c.—[24] -thārak- M (-thar- AZZ). P. 502[1] -iko A here, Māgaṇḍ- M.—[5] disvā M.—[6] (*kassa nv-ayaṁ) kassa vayaṁ A, kissa tvaṁ samma M.—[7] -seyyānurūpaṁ M (C=A).—[13] tassa sā A.—[14] M repeats dudditthaṁ . . addasāma.—[15] bhūna- and bhūta- A, cf. Mil. p. 314.—[16] taṁ for rakkhass' etaṁ at the first place A, cf. Vin. ii, p. 186.—[17] tass' eva M.—[23] aguru Ma.—[24] -ceyyāmi taṁ M.—[25] va om. AMa (C—Mb); — vadeyyāsi M. -yyāsīti A (-eyya C).—[31] nisīdi Bhagavā paññatte tiṇ- M. P 503[5] anakkhātaṁ yeva akkhāsīti M.—[6] (*h' idaṁ) hi taṁ A, hi M.—[7] atha kho M (C=A). P. 504[1] parivār- A partly.—[28] heṭṭhā pāsādā A. Vin. i, p. 15, ii. p. 180 (-sādaṁ MZZ).—[34] na-ppih- A partly.—[35] yā pâyaṁ M.—[36] api dibbaṁ sukhaṁ sam. tiṭṭhati wanting in AM at this place, cf. p 506. P. 505[5] paricar- M here.—[17] -cāriya- M, also at p. 508. P. 506[4] samadhigayha AM (-gg- C, ZZ have both readings).—[11] ārogo A.—[19] -yaṁ hoti asati na bh. k. hoti M. P. 507[19] hi om. M.—[21] (*-phasse yeva) -phasse ceva M. -phassasevaca or -phassasveca A, -phassasmiṁ yeva C.—[22] paccāl- AMaC; -littha A.—[23] kāmo -sso etc. M throughout, A has -tāpo at ll. 25, 27, -ḷāho at l. 25.—[29] -phasse va A. -phassesu ceva M, -phasses' eva ca C.—[30] paccāl- Cb.—[33] hi for kho M here.—[36] tass' eva for 'ssa M. P. 508[8] pivaḍḍhanti Ma, parivaḍḍhanti Mb.—[11-2] diṭṭhe vā sute vā A (read -aṁ for -e? cf. l. 17).—[23] vihāsuṁ M.—[31] According to Bu., who possibly read khema, either khemaṁ is a sandhi form for khemo, or khemaṁ-amata is a compound. P. 509[2] mayā p' etaṁ M.—[5] te taṁ Mb, te Ma.—[10] eva-ssu gatt- M.—[11] anāmajjāti A, anumajjati Ma (ano- MbC).—[17] -ṭṭhakāni M.—[18] tāraka- M, A once.—[21] enaṁ M.—[22] telamalik- M; — sāhula- C, sāhulicīr- M; — gaṇheyya for vañc- M.—[32] so for asu M. P. 510[11] puthujjanagāthā M (C=A).—[28] Mb cancels na, it should rather be added after uppādeyya P. 511[16] uddhaṁ- M.—[23] paluddho M.—[25] ce for c' eva Mb here. P. 512[11] ñassasi sāmaṁ. yeva rakkhissasi (sic) M.—[12] idha . . sallā om. M.—[35] maṁ om. M, cf. p. 391, l. 32.

76.

P. 513[12] Ghosikār- A here and at sutta 85.—[13] Milakkhuguh- M (C=A).—[16] -kata- M, -kappa- A here; -sombho M (C=A). —[22] uccāsaddā C, A always, uccāsadda- M always (-saddāya DN.). —[28] M adds purisakathaṁ after itthik-; — sūrā- M always, wanting in A here, surā- AZZ occasionally (sūra- C, Bu.). P. 514[31-2] saṁsakkaṁ M.—[32] vasanto ca M; — r' ārādheyya AM at the first two places, A further on occasionally. P. 515[4] Cf. pp. 287, 401-7, also DN. 2 (D. G means Grimblot's edition p. 119 et seq.), SN. XXIII. 5-8 (B).—[9] cātuma- M.—[11] anupigacch- ABD (-pag- MCG, also Jāt. 528, where this passage is quoted, and where anupagacch- occurs in the text at v. 25).—[14] yāva MDG (yāv' AB); — āḷahanā M.—[15] bhasm- B, bhass- = bhasm-, ayam-eva vā pāḷi C; — āhūtiyo C.—[16] -ññattam-idaṁ dānaṁ nāma B.—[17] bāle ca paṇḍite câti bālā ca paṇḍitā ca C, cf. p. 518.—[23] abbusitena A (C=M) —[24] sāmaññappattā A once, -ñaṁ pattā C, M twice; — yo 'haṁ na Ma once.—[25] ucchissāma A.—[28] yo câhaṁ putt- M once; — -vasanaṁ for -sayanaṁ A except here. —[30] -gatiko and -gatiyo A.—[33] nibbijjā A. cf. p. 165 l. 14. P. 516[5] socato socayato kilamato kilamayato Ma, socayato socāpayato kilamato kilamāpayato Mb.—[10] ekaṁ M.—[13] pacāpento M once.—[15] yajāpento M —[17] saccavācena M.—[23] kataṁ for kurutaṁ M. P. 517[3] pariṇate, -ṇato A.—[20] animmātā vā A twice, BD once, -mmāpitā G; — isīka- and isika- B, isika- G (Bu. mentions isīka- and esika-); -ṭṭhāyi ṭhitā D (also elsewhere -ṭṭhāyī ṭhito); — na 'ñjanti AD once.—[21] -ṇāmanti BD partly, -nāmanti C, -ṇāmenti AMG (-ṇamanti BD once); — nâññ- A, M partly (na aññ- BCD).—[23-4] sukhe dukkhe jīve for -aṁ -o. are mentioned by grammarians.—[24] satta 'me G. M or Mb (not at l. 19); — ime (om. DG) sattā A once.—[29] yo G, AB once (ye D, AB once; it is evident that the dialect of these heretical or non-Buddhistic programs has but partially been preserved intact).—[30] kāci for kañci Gb, kiñci AMGa, B once, keci D (kañci B once); — yeva for tv-eva CD.—[31] sattha D, AM once; — -patanti DG; — DG place the following passage, as far as p. 518, l. 15, after paṭisaṁvedenti at l. 3; — cuddasā G, AM once.—[32] saṭṭhiñ-ca AD.—[32-3] cha satāni M, A once.—[33] pañca kam- B.—[34] kamme kammaṁ C; — vaṭṭhi D, AAa once, dviṭṭhi Ga, MaAb once, diṭṭhi =dvāsaṭṭhi C (dva- BGb, MMb once).—[35] vaṭṭh' or vaddh' CD, AAa once; — abhij- A once.—[36] ājīvakasate M, once corr. (ājīvasate ti ājīva(ka)vattasatāni C) — paribbājaka- MCD, B once, wanting in G (-jasate A, B once; paribbājakasate ti paribbājakapabbajjavattasatāni C). P. 518[1] vīse, tiṁse = vīsaṁ, tiṁsa C.—[2] chattiṁsā G, B once, -su, -saṁ A.—[3] nigaṇṭhī- AC (nigaṇṭhigabbhā ti nigaṇṭhimabhijātagabbhā (sic), ucchuveḷunaḷādayo sandhāya vadati C); — dibbā MB (devā ACDG) —[4] pesāvā DGb,

pesāvā and posāvā B, pesā (sic) and pisācā A, pisācā M, pisātha Ga (pesācā C); — pavudhā B once, pavuṭṭhitā and pavuja A, paṭuvāsatāni D, saphuṭā satta saphuṭasatāni Ma, also G with sab- for saph-, pāsāṇā satta pāsāṇasatāni Mb (pavuṭā ti ganṭhikā C); — satta ca papāta- B.—[5] satta ca at the second place B; — supināsat- AM here; — -āsītiṁ B; — -kappino MGa.—[6] yāni om. B; cf. p. 515, l. 17 —[9] -pāciss- Ga, -pacayiss- A once. —[10] phussa phussā A once, phussaṁ phussaṁ Gb. pussa phussa D. passa thassa and phussa phassa B (phussa phussa MCGa, A once).—[10-11] -mite -kkhe = -aṁ -aṁ C.—[11] pariyantakave BD, -kare A once, -kate M (-kaṭe CG, A once; = katapariyanto (sic) C) —[11-2] -e, -e = -āni, -ā C.—[12] okkaṁs- C.—[13] phaleti CBGa, A once, phaḷeti D (paleti MGb, A once); — evam-eva MDG (-aṁ AB). —[14] paṇḍite ca nibbeṭhiyamānā sukhadukkhaṁ phalentîti B. P. 519[5-6] va samānā abrahmacariyavāsā om. M, cf. p. 521, l. 18.—[8] pana om. M.—[17] ḍaṁs M, das- A here.—[22] piṇḍaṁ pi alad- M. —[24] tena hi A here, tena M; — ḍaṭṭho A here.—[25] -gamiṁ MMb once.—[27] purisassâpi A.—[28] tena pucch- M, A once. P. 520[4] Cf. Pali Misc. p. 68.—[6] sussut-, dussut-, M.—[20] vim- M.—[36] -mū- AM mostly; — tattha tattha M, DN. P. 521[2] ti pi me M (C=A; cf. Grimblot pp. 33, 127).—[18] -sikāninava (sic) A; the following two words, br- anass-, are wanting in M —[21] (*so pana bho) yo pana bho M, yo pana yo bho A.—[23] vā ārādh- A here and further on.—[28-31] so imaṁ . vitthāretabbaṁ om M.—[35] kho pana M or Mb —[36] -ḷāra- M. P. 522[1] yattha M. P. 523[1] -jeyya kāme M.—[7] -sevetuṁ A, paṭisevetuṁ M.—[10] -rika- Ma.—[20] jānanti M.—[22-3] samitaṁ jānāti: chinnā me hatthapādā ti, udāhu paccavekkhamāno jānāti: ch. me h. ti. Na kho bho Ānanda so puriso satataṁ samitaṁ jānāti: ch. me h. ti, api ca kho pana paccav- M.—[28] samitaṁ ñāṇadassanaṁ na paccupaṭṭhitaṁ: khīṇā me āsavā ti, api ca kho pana paccav- M.—[30] kacci for kīva M. [33] yeva for va ye M.—[35] sadhammokkaṁsandaka A, saddhammokhuṁsanā M.—[36] paraṁ AM; — vambhanā (without dhamma) M, dhammapasādanā A; — āyaten' eva for āyatane ca M; — -desanaṁ M. P. 524[1] ca om. M.—[2] ca om. M.—[6] caratu A.—[9] -carāyâti M (meaning -cariyāyâti?).—[10] chaṭṭhamaṁ A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

P. 4^{10-21} read maññī and abhinandī throughout.—19^{22} nikāmayamānā.—147^{32} -atthaṁ.—225^{31} chetvā.—234^{13} yañ-ñad-eva.—247^{14} -kummāsaṁ —258^{1} tvaṁ.—259^{24} yañ-ñad-eva.—282^{14} kareyyuṁ.—307^{2} udrabheyyuṁ.—344^{4} jūhanti.—387^{29} bhāveti.—404^{32} dadanto; ^{33} na-tthi.—429^{6} jānāmi yen' amhi viddho.—432^{29} upārambhissanti.—434^{18} sānusayo.—480^{34} nâhaṁ.—528^{2} Add, Cf. Lal. Vist. pp. 439-41. ^{21} Add, P. 24^{9} (saraṇag- AM here, AZZ far more frequently than saraṇaṁg-, the almost constant reading of M. Bu. probably read -ṇag-; saraṇaṁ gato is the perfect of saraṇaṁ gacchati) —535^{17} AN. VIII. vii. 7.—536^{14} AN. V. xvii. 2; ^{21} Vin. i, pp. 31.—537^{11} Child. p. 2, l. 8.—538^{8} Add, P. 91^{27} suddiṭṭhaṁ A here (a frequent error in Singh. MSS., cf. Suttanip. p. 143; it was confounded with suddiṭṭhaṁ = su-udd-, or else influenced by duddiṭṭhaṁ, cf. subbaca for suvaca).—539^{12} l. 28.—541^{41} Child. p. 14.—551^{8} Add, P. 247 $^{12-3}$ ācarissāmâti for ārocess- A.—553^{6} Add, Cf. vyaya for vayas at Jāt. iii, p. 95. ^{35} (P. 281^{28}) Add, The weapon Maṭaja was, according to Bu., manufactured much in the same manner with Mímungr, see Saga Thidriks Konungs, ed. Unger, p. 79. The legend is also alluded to in the com. on Jāt. 546, v. 512, but I have not found it told anywhere.—558^{37} (P. 337) Add, ^{9} yato te mār- M.—561^{4} (P. 365^{36}) Add, (for yācitvā read yāceyya? -itvā may be the consequence of the corruption of the following poroseyyaṁ).—572^{7} (P. 515^{4-16}) Add, Comp. Jāt. 491, v. 7.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II. PART I.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, LONDON EC.
1896.

77.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā paribbājakā Moranivāpe Paribbājakārāme paṭivasanti, — seyyathīdam: Anugāro Varadharo[1] Sakuludāyi ca paribbājako aññe ca abhiññātā abhiññātā paribbājakā. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetva pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Atippago kho tāva Rājagahe piṇḍāya carituṁ; yannūnāhaṁ yena Moranivāpo Paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo Paribbājakārāmo ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccasaddāya[2] mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathidaṁ: rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakatham senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakatham[3]

[1] *So* Bm Bu; Skt Varacaro; Si Varataro, *with note that the European & Sinhalese reading is* Varacaro. Bm reads Sakuludāyī always (as in Nr. 79). [2] See Vol I pp 513 & 572, Digha I 178. Like Bm (always) & Sk (here), Si *reads* uccasadda, *with a note* (at Sutta Nr. 76) *indicating that the European reading is* u—āya. [3] *Here & in Nrs 76* & 78 Si *inserts* kumbhadāsikathaṁ.

pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakaludāyi paribbājako Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna, sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati; appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako ten' upasaṁkami. Atha kho Sakuludāyi paribbajako Bhagavantaṁ etad avoca: Etu kho bhante Bhagavā, sāgataṁ[1] bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyam akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā, idam āsanaṁ paññattan ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha[2], Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā bhante kathā yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā; n' esā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchā pi savanāya. Purimāni bhante divasāni purimatarāni nānātitthiyānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ kutūhalasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ, ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Aṅga-Magadhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Aṅga-Magadhānaṁ, yatth' ime samaṇabrāhmaṇā saṁghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭā[3]. Ayam pi kho Pūraṇo Kassapo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe — ; Ajito Kesakambalī; Pakudho[4] Kaccāyano; Sañjayo Belaṭṭhiputto; Nigaṇṭho Nātaputto saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca

[1] Bm Si svāgataṁ. [2] *So* Bm & Si; Skt nvattha, [3] Si *reads* upagatā, *with note stating that* osaṭā is the Sinhalese Burmese & European reading; Bu *reads* osaṭā. Infra Si. *reads* upagato *always*. [4] *See* Vol I 198, 250 & 547. Si *reads* Makkhali G., A. Kesakambalo, Pakuddho K., Sañjayo Veladdhaputto, Nigantho Nāṭaputto. (Bm Belaṭṭhaputto Nāṭaputto).

ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayam pi kho samaṇo Gotamo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ko nu kho imesaṁ bhagavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saṁghīnaṁ gaṇīnaṁ gaṇācariyānaṁ ñātānaṁ yasassīnam titthakarānaṁ sādhusammatānaṁ bahujanassa, sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito? Kathaṁ ca pana sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti? Tatr' ekacce evam āhaṁsu: Ayaṁ kho Pūraṇo Kassapo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo Kassapo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Puraṇassa Kassapassa sāvako saddam akāsi: — Mā bhonto Pūraṇaṁ Kassapaṁ etam atthaṁ pucchittha; n' eso etaṁ jānāti; mayam etaṁ jānāma; amhe etam atthaṁ pucchatha; mayam etaṁ bhavataṁ byākarissāmāti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo Kassapo bāhā paggayha kandanto na labhati: Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; n' ete bhavante pucchanti; amhe ete pucchanti; mayam etesaṁ byākarissāmāti. Bahū kho pana Pūraṇassa Kassapassa sāvakā vādaṁ āropetva apakkantā: Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi; ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvaṁ asi, aham asmi sammāpaṭipanno. Sahitam me, asahitan te. Pure vacanīyaṁ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca. Aviciṇṇan[1] te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto si; cara vādappamokkhāya; nibbethehi[2] vā sace pahosīti. Iti Pūraṇo Kassapo sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā[3] upanissāya viharanti; akkuṭṭho[4] ca pana Pūraṇo Kassapo dhammakkosenāti.

---

[1] *So* Skt & Bu. Si & Bm adhiciṇṇaṁ (*Cf.* Vol 1 372 & Digha I 8). Skt viparādhattaṁ. [2] *So* Skt Bu; Bm vāda pamukkhāya nibbeṭhehi; Si nibbedhehi *here, infra* nibbeḍhehi. [3] So Skt; Si garuk°; Bm garuṁ katvā. [4] So Bm; Si akuṭṭho; Skt akkuddho.

Ekacce evam āhaṁsu: Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe —; Ajito Kesakambalī; Pakudho Kaccāyano; Sañjayo Belaṭṭhiputto; Nigaṇṭho Nātaputto saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so pi sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na pana Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. . Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nātaputto anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvako saddam akāsi: Ma bhonto Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etam atthaṁ pucchittha; n' eso etaṁ jānāti; mayam etam jānāma; amhe etam atthaṁ pucchatha; mayam etaṁ bhavataṁ byākarissāmāti. Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nātaputto bāhā paggayha kandanto na labhati: — Appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddam akattha, n' ete bhavante pucchanti, amhe ete pucchanti, mayam etaṁ byākarissāmāti. Bahū kho pana Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvakā vādaṁ āropetvā apakkantā: — Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvam asi, aham asmi sammāpaṭipanno; sahitaṁ me, asahitan te; pure vacanīyaṁ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca; aviciṇṇan te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto si; cara vādappamokkhāya; nibbeṭhehi vā sace pahosīti. Iti Nigaṇṭho Nātaputto sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti; akkuṭṭho ca pana Nigaṇṭho Nātaputto dhammakkosenāti.

Ekacce evam āhaṁsu: — Ayaṁ kho samaṇo Gotamo saṁghi c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito; samaṇañ ca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro samaṇassa Gotamassa sāvako ukkāsi. Tam enaṁ aññataro sabrahmacārī jannukena[1] ghattesi[2]: Appasaddo

[1] Bm Si jaṇṇukena. [2] *So* Bm; Skt ghaddhesi; Si ghaṭesi.

āyasmā hotu; mā 'yasmā saddam akāsi; satthā no Bhagavā dhammaṁ desetīti. Yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, n' eva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Tam enaṁ janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Seyyathāpi nāma puriso catummahāpathe khuddaṁ madhuṁ anelakam pīḷeyya, tam enaṁ mahā janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito assa, — evam evaṁ yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, n' eva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā; tam enaṁ mahā janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Ye pi samaṇassa Gotamassa sāvakā sabrahmacārīhi sampayojetvā sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattanti, te pi Satthu vaṇṇavādino honti, dhammassa vaṇṇavādino honti, saṁghassa vaṇṇavādino honti, attagarahino yeva honti anaññagarahino: Mayam ev' amhā alakkhikā, mayaṁ appapuññā, ye mayaṁ evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā nāsakkhimhā yāvajīvaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ caritun ti; te ārāmikabhūtā vā upāsakabhūtā vā pañcasu sikkhāpadesu samādāya vattanti. Iti samaṇo Gotamo sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito, samaṇañ ca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti.

Kati pana tvaṁ, Udāyi, mayi dhamme samanupassasi, yehi mama sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti?

Pañca kho ahaṁ bhante Bhagavati dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame panca? Bhagavā hi, bhante, appāhāro appāhāratāya ca vaṇṇavādī; imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati paṭhamaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena[1] cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī; yam pi, bhānte, Bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati dutiyaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati tatiyaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇāvādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati catutthaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vāṇṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati pañcamaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho ahaṁ, bhante, Bhagavati pañca dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti.

Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā kosakāhārā pi aḍḍhakosakāhārā pi beluvāhārā[2] pi aḍḍhabeluvāhārā pi.

---

[1] Bm Itaritarena *throughout;* Sk & Si *have* ī. [2] Bu Sk. bel —; Si vel —; Bm bel.

Ahaṁ kho pana, Udāyi, app' ekadā iminā pattena samatittikam pi bhuñjāmi bhiyyo pi bhuñjāmi. Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvaka kosakāhārā pi aḍḍhakosakāhārā pi beluvāhārā pi aḍḍhabeluvāhārā pi, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā; te susānā vā saṁkārakūṭā vā pāpaṇikā [1] vā nantakāni uccinitvā [2] saṁghāṭiṁ karitvā dhārenti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā gahapatāni cīvarāni dhāremi daḷhāni satthalūkhāni alābulomasāni [3]. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ garūkareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā, te susānā vā saṁkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṁghāṭiṁ karitvā dhārenti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ garūkareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā [4]; te antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanena pi nimantiyamanā na sādiyanti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā nimantane [5] pi bhuñjāmi sālīnaṁ odanaṁ

[1] So Bm Si; Sk pāpaṇikāni; St pāpaṇikā. Cf. Vin. I, 255. [2] So Skt Si Bu. Bm ucchinditvā. [3] Bm sattalukhāni; Si suttalūkhāni alāvulomasāni; Bu alāpul-. [4] So Skt; Bu uccepake; Bm ucchāsake; Si uccāpake vatte. [5] So Si; Sk nimantanāsu; Bm nimantanassāpi.

vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanena pi nimantiyamānā na sādiyanti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena senāsanena, itāritarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udayi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā; te aṭṭha māse channaṁ na upenti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā kūṭāgāresu pi viharāmi ullittāvalittesu nivātesu phussitaggaḷesu[1] pihitavātapānesu. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama savakā rukkhamūlikā abbhokāsikā aṭṭha māse channaṁ na upenti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Pavivitto samaṇo Gotamo pavivekassa ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā āraññakā pantasenāsanā[2] āraññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti. Te anvaddhamāsaṁ[3] saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā ākiṇṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rañño[4] rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Pavivitto samaṇo Gotamo pavivekassa ca vaṇṇavādī ti, iti

[1] So Si; Bm phusit°; Sk p-ḷesu. [2] Si *omits & transposes* ār-āni to follow pantāni s-āni. [3] Bm Si anvaḍḍh-. [4] Bm Si raññā.

ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyum, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā āraññakā pantasenāsanā āraññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti, anvaddhamāsaṁ saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Iti kho, Udāyi, na mamaṁ sāvakā[1] imehi pañcahi dhammehi sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Atthi kho, Udāyi, aññe ca pañca dhammā, yehi mama[2] sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame pañca? Idh', Udāyi, mama sāvakā adhisīle sambhāventi: Sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato ti. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā adhisīle sambhāventi: Sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato ti, ayaṁ kho, Udāyi, paṭhamo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi: Jānaṁ yev' āha samaṇo Gotamo jānamīti; passaṁ yev' āha samaṇo Gotamo passāmīti; abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya; sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ; sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan ti. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi: Jānaṁ yev' āha samaṇo Gotamo jānāmīti; passaṁ yev' āha samaṇo Gotamo passāmīti; abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya; sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ; sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan ti, — ayaṁ kho, Udāyi, dutiyo dhammo yena mama

---

[1] Bm *omits* na *here* & *reads* (with Sk) mama, *inserting* na *before* sakkaronti & *each of the next four words;* Si na maṁ; Bu mamaṁ. [2] So MSS.

sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya sambhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; taṁ vata anāgatam vā vādapathaṁ na dakkhati uppannaṁ vā parappavādaṁ na saha dhammena suniggahītaṁ[1] niggahissatīti, n' 'aṁ ṭhānam vijjati. Taṁ kim maññasi, Udāyi? Api nu me sāvakā evaṁ jānantā evaṁ passantā antarantarākathaṁ opāteyyun ti?

No h' etaṁ, bhante.

Na kho panāhaṁ, Udāyi, sāvakesu anusāsaniṁ paccāsiṁsāmi, aññadatthu mamaṁ[2] yeva sāvakā anusāsaniṁ paccāsiṁsanti. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya sambhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; taṁ anāgataṁ vā vādapathaṁ na dakkhati uppannaṁ va parappavādaṁ na saha dhammena suniggahītaṁ niggahissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ayaṁ kho, Udāyi, tatiyo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā, te maṁ upasaṁkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Te maṁ dukkhasamudayaṁ, dukkhanirodhaṁ, dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ[3] ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhām dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā, te maṁ upasaṁkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena; te mam dukkhasamudayaṁ dukkhanirodhaṁ dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena; —ayaṁ kho, Udāyi, catuttho dhammo

[1] Bm s-itaṁ. [2] So Sk Bu; Bm Si mama. [3] So Bm; Sk gāminīp°; Si gāminiṁ p°.

yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro satipaṭṭhāne bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati, ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ; vedanāsu, —pe [1] —; citte [2]; dhammesu dhammānupassī viharati, ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā [3] viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro sammappadhāne [4] bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānāṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro iddhipāde bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu chandasamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, viriyasamādhi — pe [5] — cittasamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsāsamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañc' indriyāni bhāventi. Idh',

[1] Bm Si *omit* pe *& insert* vedanānupassī viharati. [2] Si cittesu; Bm Si *omit* pe *& insert* cittānupassī viharati. [3] *So* Bu Si; Skt -mīpattā *or* -im pattā; Bm -mīpattā. [4] Bm Si samapp. [5] Bm Si *omit* pe *& read* viriyasamādhip° id° bhāveti.

Udāyi, bhikkhu saddhindriyaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ, viriyindriyaṁ bhāveti — pe —, satindriyaṁ bhāveti, samādhindriyaṁ bhāveti, paññindriyaṁ bhāveti[1] upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañc° balāni bhāventi. Idh'[2], Udāyi, bhikkhu saddhābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ, viriyabalaṁ bhāveti — pe —, satibalaṁ bhāveti, samādhibalaṁ bhāveti, paññābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagamiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā satta bojjhaṅge bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ[3] vossaggapariṇāmiṁ, dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti — pe —, viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti, passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, upekhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ[3] vossaggapariṇāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu sammādiṭṭhiṁ bhāveti, sammāsaṁkappaṁ bhāveti, sammāvācaṁ bhāveti, sammākammantaṁ bhāveti, sammāājīvaṁ bhāveti, sammāvāyāmaṁ bhāveti, sammāsatiṁ bhāveti, sammāsamādhiṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññavosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā aṭṭha vimokhe[4] bhāventi. Rūpī rūpāni passati; ayaṁ paṭhamo vimokho. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati; ayaṁ dutiyo vimokho. Subhan t' eva adhimutto hoti; ayaṁ tatiyo vimokho. Sabbaso rūpa-

---

[1] Sk omits paññ° bh°. [2] *So* Sk Si *always*; Bm idhūd° always. [3] Sk virāganin°. [4] Bm Si vimokkh- *throughout.*

saññānaṁ[1] samatikkamā, paṭighasaññānaṁ atthagamā[2], nānattasaññānaṁ amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ catuttho vimokho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma: Anantam viññāṇan ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ pañcamo vimokho. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ chaṭṭho vimokho. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ sattamo vimokho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati; ayaṁ aṭṭhamo vimokho. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā aṭṭha abhibhāyatanāni bhāventi. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya[3]: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni[4] nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma ummāpupphaṁ[5] nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ; seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaddhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīladassanaṁ nīlabhāsaṁ; evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ pañcamaṁ

[1] Si -āṇaṁ *throughout.* [2] Bm atthaṅgamā; Si aṭṭhaṅgamā. [3] *So* Skt Kt Si Bu; Bm abhibhūyya. [4] *So* Sk Si Bu; Bm i *throughout.* [5] Si ummārap°.

abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni[1] pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇṇikārapupphaṁ pītaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, — evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā; seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Tatra ca pana me sāvaka bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dasa kasiṇāyatanāni bhāventi. Paṭhavīkasiṇam eko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ[2] appamāṇaṁ, āpokasiṇam eko sañjānāti — pe —, tejokasiṇaṁ eko sañjānāti, vāyokasiṇam eko sañjānāti, nīlakasiṇam eko sañjānāti, pītakasiṇam eko sañjānāti, lohitakasiṇam eko sañjānāti, odātakasiṇam eko sañjānāti, ākāsakasiṇam eko sañ-

[1] *So* Skt Si Bu; Bm i *throughout.* [2] *So* Skt Bu; Bm uddhamadho t⁰ adv⁰; Si uddhamadho t⁰ anvayaṁ.

jānāti, viññāṇakasiṇam eko sañjānāti, uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā. yathā paṭipannā me sāvakā cattāro jhāne[1] bhāventi. Idh'. Udāyi, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; so imam eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti[2] parisandeti paripūreti parippharati. nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukkhena apphutaṁ[3] hoti. Seyyathāpi, Udāyi, dakkho nahāpako[4] vā nahāpakantevāsī vā kaṁsathāle nahāniyacuṇṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ[5] paripphosakaṁ sandeyya[6], sā 'ssa[7] nahāniyapiṇḍī[8] snehanugatā snehaparetā, santarabāhirā[9] phutā[10] snehena[11] na ca paggharinī[12]; evam eva kho, Udāyi. bhikkhu imam eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nassa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ[13] hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi. bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā[14] — pe — dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati; so imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, udakarahado[15] ubbhidodako[16], tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya

[1] So Skt; Bm Si cattāri jhānāni. [2] Bm Si abhisanneti *here, &* parisanneti *&* sanneyya *infra*. Si *notes the fact that Sinhalese read* abhisandeti, *& that* parisandeti *is a* var. lect. Cf. I. 276 & I Dīgha p. 74. [3] *So* Skt Si; Bm apphutaṁ. [4] Bm nhap° *throughout, as* Si twice out of four times. [5] Bm *here reads* paripphāsakaṁ *&, like* Si, *does not repeat the word.* [6] Bm Si sanneyya. [7] *So* Sk Si; Bm sāyaṁ. [8] Bm Si -piṇḍi. [9] Bm snehanugata snehaparetā samantarabāhirā; Si sendānugatā sendāpareta santarabāhirā, — *with note that the Sinh. reading is* subhānugatā for the first word; Skt subhānugatā subhaparetā samanantarabāhirā. Bu *has no note.* [10] Skt Bm puṭṭhā; Si phuṭṭhā. [11] So Bm; Sk subhena; Si sendena. [12] *So* MSS. [13] Bm here apphutaṁ. [14] Bm *adds* ajjhattaṁ sampasādanaṁ. [15] Bm Si *add* gambhīro. [16] MSS ubbhitodako. Cf. 1 Sum. Vil. 218.

udakass' āyamukhaṁ, devo ca na kālena kālaṁ sammādhāraṁ anuppavecheyya[1]; atha kho tamhā ca udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tam eva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni va puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggatāni antonimuggaposīni, tāni yāva c'aggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni[2] paripūrāni paripphutāni[3], nāssa[4] kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ va padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā sītena vārinā apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā[5] dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso odātena vatthena sasīsaṁ pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena vatthena apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa pari-

---

1 Bm Si nānu°, omitting foregoing na. 2 So Bm Si; Sk sandāni. 3 So Si; Bm paripphuṭāni; Skt paripphurāni. 4 Skt nāyaṁ. 5 Si *omits next ten words, inserting* pe *before* cattutthajjh°.

suddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā evaṁ pajānanti: Ayaṁ kho me kāyo rūpī cātummahābhūtiko[1] mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañ ca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhaṁ[2]. Seyyathāpi, Udāyi, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno[3], tatr' assa suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā; tam enaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya: Ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno, tatr' idaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā ti. Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā evaṁ jānanti: Ayaṁ kho me kāyo rūpī cātummahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañ ca pana viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan ti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ abhinindriyaṁ. Seyyathāpi, Udāyi, puriso muñjamhā isīkaṁ pabbāheyya, tassa evañ c' assa: Ayaṁ muñjo ayaṁ isīkā, añño muñjo aññā isīkā[4], muñjamhā tveva isīkā pabbāḷhā[5] ti. Seyyathā vā pan', Udāyi, puriso asiṁ kosiyā pabbāheyya[6], tassa evam assa: Ayaṁ asi ayaṁ kosi, añño asi añño kosi, kosiyā tveva asi pabbāḷho ti. Seyyathāpi

[1] So Sk Si; Bm cātumah°. [2] So Sk Si; Bm paṭibandhaṁ. [3] Skt omit s-no & add hoti. Bm (alone) continues tatr' idam. [4] Bm īsikaṁ ubbāheyya, tassa evam assa: Ayaṁ īsikā ayam muñco, añño muñco aññā īsikā; Si īsikaṁ ubbāheyya, tassa evam assa: Ayam īsikā ayam muñjo, añño muñjo aññā īsikā; Skt añño muñjo saṁñño isīkā; Bu muñj°, isīkā. [5] So Skt; Bm pabbaḷhā; Si ubbaḷhā. I Dīgha p. 77 pavāḷhā. [6] So Bm; Skt pabbājaheyya; Si ubbāheyya.

pan', Udāyi, puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya, tassa evam assa: Ayaṁ ahi ayaṁ karaṇḍo, añño ahi añño karaṇḍo, karaṇḍā tveva ahi ubbhato ti. —Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ abhinindriyaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapārami ppattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ[1] tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamanti seyyathāpi pakkhī sakuṇo. ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vattenti[2]. Seyyathāpi, Udāyi, dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yaṁ yad eva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaṁ yad eva dantavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yaṁ yad eva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamanti seyyathāpi

---

[1] So Sk & Si; St tirokuḍḍhaṁ; Bm tirokuṭṭaṁ Cf. I. 34. [2] So MSS & Vol. I. p. 34. Dīgha I p. 78 va saṁv°.

pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vattenti — pe[1] —.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya[2] ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Seyyathāpi, Udāyi, balavā saṅkhadhamo[3] appakasiren' eva catuddisā viññāpeyya, evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti, — sarāgaṁ vā cittaṁ: sarāgaṁ cittan ti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ: vītarāgaṁ cittan ti pajānanti, sadosaṁ vā cittaṁ: sadosaṁ cittan ti pajānanti, vītadosaṁ vā cittaṁ: vītadosaṁ cittan ti pajānanti, samohaṁ vā cittaṁ: samohaṁ cittan ti pajānanti, vītamohaṁ vā cittaṁ: vītamohaṁ cittan ti pajānanti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ: saṁkhittaṁ cittan ti pajānanti, vikkhittaṁ vā cittaṁ: vikkhittaṁ cittan ti pajānanti, mahaggataṁ vā cittaṁ: mahaggataṁ cittan ti pajānanti, amahaggataṁ vā cittaṁ: amahaggataṁ cittan ti pajānanti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ: sa-uttaraṁ cittan ti pajānanti, anuttaraṁ vā cittaṁ: anuttaraṁ cittan ti pajānanti, samāhitaṁ vā cittaṁ: samāhitaṁ cittan ti pajānanti, asamāhitaṁ vā cittaṁ: asamāhitaṁ cittan ti pajānanti, vimuttaṁ vā cittaṁ: vimuttaṁ cittan ti pajānanti, avimuttaṁ vā cittaṁ: avimuttaṁ cittan ti pajānanti. Seyyathāpi, Udāyi, itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno sakaṇikaṁ[4] vā sakaṇikan ti jā-

[1] Bm Si omit pe & insert: Tatra ca pana me sāvakā . . . viharanti. [2] Bm -mānussakāya: Si -mānusakāya. [3] So Si Bm Bu; Skt saṅkhadhamako. [4] So Bu Si Bm & 1 Dīgha p. 80; Skt sakaṇikaṅgaṁ (infra sakaṇikaṅgaṁ vā akaṇikaṅgan ti).

neyya[1], akaṇikaṁ vā akaṇikan ti jāneyya, — evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti, sarāgaṁ vā cittaṁ: sarāgaṁ cittan ti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ, — pe[2] — sadosaṁ vā cittaṁ — pe — vītadosaṁ vā cittaṁ, samohaṁ vā cittaṁ vītamohaṁ vā cittaṁ, saṁkhittaṁ vā cittaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ, mahaggataṁ vā cittaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ, sa-uttaraṁ vā cittaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ, samāhitaṁ vā cittaṁ asamāhitaṁ vā cittaṁ, vimuttaṁ vā cittaṁ: vimuttaṁ cittan ti pajānanti[3], avimuttaṁ vā cittaṁ: avimuttaṁ cittan ti pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti, seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo, tisso pi jātiyo, catasso pi jātiyo, pañca pi jātiyo, dasa pi jātiyo, vīsatim pi jātiyo, tiṁsam pi jātiyo, cattārīsam pi jātiyo, paññāsam pi jātiyo, jātisatam pi, jātisahassam pi, jātisatasahassam pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe[4], aneke pi vivaṭṭakappe, aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe[5]: Amutra āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpi āsim evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhapaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhā pi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgaccheyya; tassa evam assa — Ahaṁ kho sakamhā gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ[6], tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ tamhā pi gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ, tatrāpi evaṁ aṭṭhā-

[1] So Bm; Skt jāneyyaṁ; Si pajāneyya. [2] Si, like 1 Dīgha p. 80, omits pe here (& infra) & gives the recital in full, as above. [3] Bm Si omit vimuttaṁ cittan ti pajānanti. [4] So Bm Si; Skt saṁvaddhak° & vivaddhak°. [5] So Bm Si & St; Sk -ddh-, as before. [6] So Sk. Si āgacchiṁ. Bm agacchiṁ. 1 Dīgha p. 81 reads āgañciṁ.

siṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, so 'mhi tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgato ti. Evam eva kho, Udayi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti, seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo[1] — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti: Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena[2] samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā; te kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā[3] manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti. Seyyathāp' ass', Udāyi, dve[4] agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehe[5] pavisante pi nikkhamante pi anusañcarante[6] pi anuvicarante pi. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe[7] — yathākammūpage satte pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

---

[1] Bm omits dve pi jātiyo. [2] Skt vacī — pe — manod°. [3] Skt vacī — pe — manos°. [4] Sk Seyyathāpassudāñce agārā; St seyyathāpassudāpassañce; Bm Si seyyathāpi Udāyi. [5] So Si; Bm manusse geham; Skt manussagehe. [6] So Si Skt; Bm anucaṅkamante. [7] Bm omits, inserting la after pajānanti infra.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Seyyathāpi, Udāyi, pabbatasaṁkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukam[1] pi sakkharakaṭhalam[2] pi macchagumbam pi carantam pi tiṭṭhantam pi; tassa evam assa: Ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatr' ime sippisambukā pi sakkharakaṭhalā macchagumbā pi caranti pi tiṭṭhanti pīti. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Ayaṁ kho, Udāyi, pañcamo dhammo, yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho, Udāyi, pañca dhammā, yehi mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sakuludāyi paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAHĀSAKULUDĀYISUTTAṀ[3] SATTAMAṀ.

78.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto[4] samayappavādake tindukācīre[5] ekasālake Mallikāya ārāme[6]

---

[1] Bm Si sippikas°. [2] So Skt Si; Bm -kath-. [3] Bu Si suttaṁ always; Skt Bm suttantam. Skt Si (not Bu Bm) add niṭṭhitaṁ. [4] Bm Si -muṇḍ° throughout. [5] Si tiṇḍ° with note that the Burmese & Siṇhalese reading is tind°. [6] This sentence is quoted at I. Sum. Vil. p. 32.

paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ timattehi[1] paribbājakasatehi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati Sāvatthiyā nikkhami divādivassa Bhagavantaṁ dassanāya. Atha kho Pañcakaṅgassa thapatissa etad ahosi: Akālo kho tāva Bhagavantaṁ dassanāya; patisallīno[2] Bhagavā; manobhāvaniyānam pi bhikkhūnaṁ asamayo dassanāya; patisallīnā manobhāvaniyā bhikkhū. Yannūnāhaṁ yena samayappavādako tindukācīro[3] ekasālako Mallikāya ārāmo yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena samayappavādako tindukācīro[3] ekasālako Mallikāya ārāmo[4], ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathīdaṁ: rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati, Pañcakaṅgo thapati. Yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā gihī odātavasanā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, ayaṁ tesaṁ aññataro Pañcakaṅgo thapati. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino, app' eva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto, ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamaṇḍikāputtena saddhiṁ

[1] Skt ntimantehi; Bm Si pañcamattehi. [2] So Skt; Bm paṭisallīṇo; Si paṭisallīno. [3] Skt t-cīraṁ. [4] Bm (alone) adds yena Ugg. paribbājako Samaṇam°.

sammodi; sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto etad avoca: Catuhi[1] kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakaṁ kammaṁ karoti, na pāpikaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhan ti.

Atha kho Pañcakaṅgo thapati Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa bhāsitaṁ n' eva abhinandi nappaṭikkosi; anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi: Bhagavato santike etassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmīti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati, yāvatako ahosi Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamaṇḍikāputtena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte, Bhagavā Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etad avoca: — Evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa vacanaṁ. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāyo ti pi na hoti; kuto pana kāyena pāpakaṁ kammaṁ karissati, aññatra phanditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa vācā ti pi na hoti; kuto pana pāpikaṁ vācaṁ bhāssisati, aññatra roditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa saṁkappo ti pi na hoti; kuto pana pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappissati, aññatra vikujjitamattā[2]. Daharassa hi, thapati. kumārassa mandassa uttānaseyyakassa ājīvo ti pi na hoti; kuto pana

---

[1] So Skt Bu; Si Bm catūhi. [2] So Bu; Skt vikujjantamantā; Bm vikujitamattā; Si kujijtamattā (for? kujjitamattā).

pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvissati, aññatra mātutthaññā. Evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa vacanaṁ.

Catuhi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi na c' eva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api c' imaṁ daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhiggayha[1] tiṭṭhati. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakaṁ kammaṁ karoti, na pāpikaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi na c' eva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api c' imaṁ daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhiggayha tiṭṭhati.

Dasahi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Ime akusalasīlā[2] taham[3], thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi[4]. Idha akusalasīlā aparisesā nirujjhanti[5] tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ-paṭipanno akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasīlā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ-paṭipanno kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime akusalasaṁkappā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasaṁkappā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha

---

[1] So Si Bu; Skt Bm s-igayha. [2] Bm Si akusalā, & kusalā infra, throughout. [3] Bm Si tam ahaṁ, — Si noting that in Sinh: 'Anekavāresu tahan ti pātho dissati'; Skt kahaṁ (bis). [4] Skt repeat this sentenee. [5] Skt nirūjjhanti.

akusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānaṁ[1] saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasaṁkappā[2], tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalasaṁkappā[3] tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. F··aṁ paṭipanno kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi.

Katame ca, thapati, akusalasīlā? — Akusalaṁ kāyakammaṁ, akusalaṁ vacīkammaṁ, pāpako ājīvo, — ime vuccanti, thapati, akusalasilā. Ime ca, thapati, akusalasīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam} pi nesaṁ vuttaṁ. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamaṁ cittaṁ? Cittam pi hi bahu[3] anekavidhaṁ nānappakārakaṁ sacittaṁ sarāgaṁ sadosaṁ samohaṁ; itosamuṭṭhānā akusalasīlā. Ime ca, thapati, akusalasīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto[4]. Idha, thapati, bhikkhu kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritam bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, micchā-ājīvaṁ pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ[5] kappeti. Etth' ete akusalasīlā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca. thapati, akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anupannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā[6] asammosāya bhiyyobhāvāya[7] vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭi-

---

[1] So Bm Si; Skt kusalānaṁ. [2] So Bm Si; Skt akusalā°. [3] Bm here et infra bahuṁ. [4] Skt vuttaṁ. [5] Si jīvitaṁ. [6] Bm thītiyā. [7] Skt bhīyyobhāvāya.

panno kho, thapati, akusalānaṁ sīlānam nirodhāya paṭipanno hoti.

Katame ca, thapati, kusalasīlā? Kusalaṁ kāyakammaṁ, kusalaṁ vacīkammaṁ, ājīvapārisuddhiṁ pi kho ahaṁ, thapati, sīlasmiṁ vadāmi. Ime vuccanti, thapati, kusalasīlā. Ime ca, thapati, kusalasīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyaṁ. Katamaṁ cittaṁ? Cittam pi hi bahu anekavidhaṁ nānappakārakaṁ. Yaṁ cittaṁ vītarāgaṁ vītadosaṁ vītamohaṁ, — itosamuṭṭhānā kusalasīlā. Ime ca, thapati, kusalasīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu sīlavā hoti, no ca sīlamayo, tañ ca ceto vimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ pajānāti; yatth' assa te kusalasīlā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya — pe — anuppannānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya[1]; uppannānam kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

Katame ca, thapati, akusalasaṁkappā? Kāmasaṁkappo, byāpādasaṁkappo, vihiṁsāsaṁkappo; — ime vuccanti, thapati, akusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, akusalasaṁkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Saññāsamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyaṁ. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu anekavidhā nānappakārikā[2], kāmasaññā byāpādasaññā vihiṁsāsaññā; itosamuṭṭhānā akusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, akusalasaṁkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu vivicc' eva kāmehi[3]

---

[1] Si adds pe. [2] Si inserts yā. [3] Bm inserts pa; Si inserts vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ; Skt insert a dash.

— paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; etth' ete akusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, akusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya[1] — pe — anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya — pe — uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ[1] ṭhitiyā asammosāya, bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā, chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, akusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Katame ca, thapati, kusalasaṁkappā? — Nekkhammasaṁkappo, abyāpādasaṁkappo, avihiṁsāsaṁkappo; ime vuccanti, thapati, kusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, kusalasaṁkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Saññāsamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu anekavidhā nānappakārikā[2], nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṁsāsaññā; itosamuṭṭhānā kusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, kusalasaṁkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Etth' ete kusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya — pe — anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya — pe — uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiya asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Katamehi cāhaṁ[3], thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ

[1] Skt omit. [2] Si inserts yā. [3] So Skt; Si omits cāhaṁ; Bm reads ca alone.

paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ? Idha, thapati, bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṁkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti. asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammā—ājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya[1] sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannagato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho ahaṁ, thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhan ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano Pañcakaṅgo thapati Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SAMAṆAMAṆḌIKĀSUTTAM[2] AṬṬHAMAṀ.

79.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako Moranivāpe paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ[3] piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: — Atippago kho tāva Rājagahaṁ piṇḍaya carituṁ. Yannūnāhaṁ yena Moranivāpo paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo paribbājakārāmo, ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya

---

[1] Skt Bm asekhena. [2] Skt Bu samaṇamaṇḍ°; Bm Si samaṇamuṇḍ°; cf. Sum. Vil. I p. 32 & p. 181. [3] Si inserts yena before Rājagahaṁ & tena after it.

mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, — seyyathīdaṁ: Rājakathaṁ[1] corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu, ma bhonto saddam akattha. Ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī. App' eva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkami. Atha kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Etu kho bhante Bhagavā; sāgataṁ bhante Bhagavato; cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyam akāsi, yadidaṁ idh' āgamanāya; nisīdatu bhante Bhagavā; idam āsanaṁ paññattan ti.

Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha, Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā, bhante, kathā yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā. N' esā, bhante, kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Yadāhaṁ, bhante, imaṁ parisaṁ anupasaṁkanto homi, athāyaṁ parisā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentī nisinnā hoti. Yadā ca kho ahaṁ, bhante, imaṁ parisaṁ upasaṁkanto homi, athāyaṁ parisā mamaṁ yeva mukhaṁ ullokentī[2] nisinnā hoti: Yaṁ no samaṇo Udāyi dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Yadā

[1] Si here inserts pe & omits sentence to iti vā. [2] So Skt Bm; Si olokenti.

pana, bhante, Bhagavā imaṁ parisaṁ upasaṁkanto hoti, atha ahañ c' eva ayañ ca parisā Bhagavato va[1] mukhaṁ ullokentā[2] nisinnā homa[3]: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati taṁ no sossāmāti.

Tena h', Udāyi, taṁ yev' ettha paṭibhātu, yathā maṁ paṭibhāseyyāti.

Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno: Carato ca me tiṭṭhato cu suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti. So mayā pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññen' aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsi. Tassa mayhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ yeva ārabbha pīti[4] udapādi: Aho nūna Bhagavā, aho nūna sugato, yo imesaṁ dhammānaṁ kusalo ti.

Ko pan' eso, Udāyi, sabbaññū sabbādassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno: Carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti, yo tayā[5] pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññen' aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi' kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsīti?

Nigaṇṭho, bhante, Nātaputto[6] ti.

Yo kho, Udāyi, anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo, — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya, so vā[7] maṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyya, tam vā 'haṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ; so vā me pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyya, tassa vā 'haṁ pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ; so kho, Udāyi, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyya cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajāneyya; so vā maṁ aparantaṁ ārabbha

---

[1] Bm Si omit va. [2] Si olokentī; Bm oloketvā; Sk ulloketo. [3] So Bm; Skt hotima; Si hoti. [4] Skt sīti; Bm Si sati. [5] Bm Si so tayā; Skt yo nayā. [6] Bm Si Nāṭ-. [7] Stk omit vā here.

pañhaṁ puccheyya, taṁ va 'haṁ aparantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ; so vā me aparantaṁ ā abbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya, tassa vā 'ham aparantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ. Api c', Udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto. Dhamman te desessāmi: Imasmiṁ sati, idaṁ hoti; imass' uppādā idaṁ upapajjati; imasmiṁ asati, idaṁ na hoti; imass . nirodhā imaṁ nirujjhatīti.

Ahaṁ, bhante, yāvatakam pi me iminā attabhāvena paccanubhūtaṁ, tam pi nappahomi iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anussarituṁ; kuto panāhaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarissāmi, seyyathīdaṁ: ekaṁ pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbeni vāsaṁ anussarissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Ahaṁ hi bhante etarahi paṁsupisācakam pi na passāmi, kuto panāhaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passissāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Yaṁ pana maṁ bhante Bhagavā evam āha: Api c', Udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto; dhammaṁ desessāmi[1]: — Imasmiṁ sati idaṁ hoti; imass' uppādā idaṁ upapajjati; imasmiṁ asati idaṁ na hoti; imassa nirodhā idaṁ nirujjhatīti; tañ ca pana me bhiyyosomattāya na pakkhāyati[2]. Appeva nāmāhaṁ, bhante, sake ācariyake Bhagavato cittaṁ ārādheyyaṁ pañhassa veyyākaraṇenāti.

Kin ti pana te, Udāyi, sake ācariyake hotīti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti.

Yaṁ pana te etaṁ, Udāyi, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti, — katamo so paramo vaṇṇo ti?

Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Katamo pana so, Udāyi, vaṇṇo, yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthīti?

---

[1] Bu desissāmi; Si alone inserts te. [2] So Si; Bm. na makkhāyati; Skt pana pakkhāyīti.

Yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti[1].

Dīghā pi kho te esā, Udāyi, phareyya. Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesi. Seyyathāpi, Udāyi, puriso evaṁ vadeyya: — Ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kamemīti. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Evaṁnāmā[2] evaṁgottā iti vā ti, — pe — dīghā vā rassā vā majjhimā[3] vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vā ti? Amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kamesīti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Taṁ kim maññasi, Udāyi? Nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ[4] bhāsitaṁ sampajjatīti?

Addhā kho, bhante, evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti?

Evam eva kho tvaṁ, Udāyi: Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Seyyathāpi, bhante, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati[5] ca tapati ca virocati ca; evaṁvaṇṇo attā hoti arogo[6] param maraṇā ti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā[7] maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto

[1] So Si; Sk reads Katamo pana so Udāyi vaṇṇo yasmā añño vaṇṇo utt. vā pan. vā na 'tthīti; Bm Katamo pana so paramo vaṇṇo? Yasmā bhante &c. [2] Bm Si evaṁvaṇṇā. [3] So Bm & Si; Skt majjhā, which Si notes as the Sinh. reading. Cf. Nr. 80 & 1 Dīgha p. 241. [4] So Bu; Si appāṭihīrikataṁ; Bm appāṭihīrakataṁ; Skt appāṭihīrikam. [5] This is the Sinhalese reading, as noted by Si (which reads bhāsate va tapate va virocate va); Bm bhāsate ca tapate ca (as Sk infra Nr. 80). [6] Skt ārogo here & in Nr. 80. Cf. 1 Jāt. 368. [7] Skt omit vā.

bhāsati ca tapati ca virocati ca; yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca[1] paṇītataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandakāratimisāya mahā aggikkhandho, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho. ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yāyaṁ, bhante, rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo[2] vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido[3] aḍḍharattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

---

[1] So Bm Si, the latter with note 'Sīhaḷapotthake anekaṭhānesu vā ti pāṭho dissati'; Skt vā ... cāti here, but ca ... cāti infra. [2] All MSS yā here & yo in Nr. 80. [3] So Si Bu, & Skt once infra; Sk abhidose twice & abhidosa once; Bm abhidosaṁ always; St abhidese twice. In Nr. 80 Sk abhide.

Taṁ kiṁ maññasi, Udāyi? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cātī.

Ato[1] kho te, Udāyi, bahūhi bahutarā devā ye imesaṁ candimasuriyānaṁ ābhā[2] nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi: Yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthīti. Atha ca pana tvaṁ, Udāyi: Yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena hīnataro[3] ca patikiṭṭhataro[4] ca, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Acchidaṁ[5] Bhagavā kathaṁ? Acchidaṁ Sugato kathan ti?

Kiṁ pana tvaṁ, Udāyi, evaṁ vadasi: Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidaṁ Sugato kathan ti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti. Te mayaṁ, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā ti.

Kiṁ pan', Udāyi, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Atthi ekantasukho loko; atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, Udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idha, bhante, ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivi-

[1] Si tato. In Nr. 80 Sk atha. [2] So MSS; Bu ābhāya. [3] Bm Si nihīnataro. [4] Si kiliṭṭhataro; Bm patiṭṭataro. [5] So Skt Si; Bm acchira.

rato hoti, musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, aññataraṁ vā pana tapoguṇaṁ samādāya vattati. Ayaṁ kho sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ..? — Sukhadukkhī, bhante[1].

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye aññataraṁ tapoguṇaṁ samādāya vattati, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukkhadukkhī. bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Api nu kho vokiṇṇasukhadukkhaṁ paṭipadaṁ āgamma ekantasukhassa lokassa sacchikiriyā hotīti[2]?

Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidaṁ Sugato kathan ti?

Kim pana tvaṁ, Udāyi, evaṁ vadasi: Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidaṁ Sugato kathan ti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Te mayaṁ, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā pi[3]. Kim pana, bhante, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

---

[1] Sk here, & Si throughout, adds ti. [2] So Sk Si; Bm sacchikiriyāyāti.
[3] So Si; Bm aparaddhā ti; Sk aparaṇḍā vā; St aparaddhā vā.

Atthi kho, Udāyi, ekantasukho loko; atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idh', Udāyi, bhikkhu vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe[1] — dutiyajjhānaṁ[2] — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ kho sā, Udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Na kho[3] sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya. Sacchikato hi 'ssa, bhante, ettāvatā ekantasukho loko hotīti[4].

Na khvāssa[5], Udāyi, ettāvatā ekantasukho loko sacchikato hoti; ākāravatī tveva sā paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Evam vutte, Sakuludāyissa paribbājakassa parisā unnādinī uccāsaddā mahāsaddā[6] ahosi[7]: — Ettha mayaṁ anassāma sācariyakā; ettha mayaṁ[8] anassāma sācariyakā; na mayaṁ ito bhiyyo uttaritaraṁ pajānāmāti. Atha kho Sakuludāyi paribbājako te paribbājake appasadde katvā Bhagavantaṁ etad avoca: Kittāvatā pan' assa, bhante, ekantasukho loko sacchikato hotīti?

Idh', Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā — pe — catutthajjhānaṁ upasampajja viharati; yāvatā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ uppannā, tāhi devatāhi saddhiṁ santiṭṭhati sallapati sākacchaṁ samāpajjati. Ettāvatā khvāssa, Udāyi, ekantasukho loko sacchikato hotīti.

Etassa nūna[9], bhante, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti?

Na kho, Udāyi, etassa ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Atthi kho, Udāyi, aññe va dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

---

[1] Skt omit. [2] Bm Si insert upasampajja viharati, pitiyā ca virāgā. [3] Bm Si kin nu kho. [4] Skt hoti. [5] Bm Si na khvāssa; Sk nakkhāvāssa; St nakkhavāssa. [6] Bm Si uccāsaddamahāsaddā. Supra Skt unnādīni. [7] So Skt Si; Bm ahesuṁ. [8] Skt add p'. [9] So Skt Si; Bm nanu.

Katame pana te, bhante, dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesam sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti?

Idh', Udāyi, Tathāgato loke uppajjati, arahaṁ sammāsambuddho, vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū, anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā — pe — so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyajjhānaṁ, tatiyajjhānaṁ, catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āнejjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati; seyyathīdaṁ: ekam pi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayaṁ pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āнejjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āнejjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti — pe — ayaṁ dukkhanirodho ti — pe — ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ayaṁ āsava-

samudayo ti — pe — ayaṁ āsavanirodho ti — pe — ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti; Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Ayaṁ kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyā hetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Ime kho, Udāyi, dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

Evaṁ vutte, Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bhante; abhikkantaṁ, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rupāni dakkhintīti; — evam evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Labheyyāhaṁ, bhante, Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan ti.

Evaṁ vutte Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ etad avoca[1]: — Mā, bhavaṁ Udāyi, samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari; mā, bhavaṁ Udāyi, ācariyo hutvā antevāsīvāsaṁ vasi. Seyyathāpi nāma maṇiko[2] hutvā uddekaniko[3] assa, evaṁ sampadam etaṁ[4] bhoto Udāyissa[5] bhavissati. Mā bhavaṁ Udāyi samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari; mā bhavaṁ Udāyi ācariyo[6] hutvā antevāsīvāsaṁ vasīti. Iti-h-idaṁ Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ antarāyam[7] akāsi Bhagavati brahmacariye ti.

CŪḶASAKULUDAYISUTTAM NAVAMAM.

[1] Bm (alone) avocuṁ. [2] Si udakamaṇiko. [3] So Sk Si; St uddevakaniko; Bm udañjaniko [4] Bm Si idaṁ. [5] Bm adds ca. [6] Skt ācariyako. [7] Skt antarayekāsi.

80.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vekhanasso[1] paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇiyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Vekhanasso paribbājako Bhagavato santike udānaṁ udānesi: —. Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti.

Kiṁ pana tvaṁ, Kaccāna, evaṁ vadasi: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo tī? Katamo so paramo vaṇṇo ti?

Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Katamo pana so, Kaccāna, vaṇṇo yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthīti?

Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Dīghā pi kho te esā, Kaccāna, phareyya. Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesi. Seyyathāpi, Kaccāna, puriso evaṁ vadeyya: — Ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemīti. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāniṁ: Evaṁ-nāmā evaṁ-gottā iti vā ti — pe — dīghā vā rassā vā majjhimā[2] vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vā ti? Amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kāmesīti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Taṁ

---

[1] So Bu twice & Skt once; Bm throughout & Skt four times Vekhanassa; Si Vekkhaṇassa throughout; Skt once Vekhaṇassa. [2] Sk majjhī. Cf. p. 33.

kim maññasi, Kaccāna? Nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti?

Addhā kho, bho Gotama, evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Evam eva kho tvaṁ, Kaccāna: Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi, tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Seyyathāpi, bho Gotama, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati ca tapati[1] ca virocati.ca; evaṁvaṇṇo attā hoti arogo param maraṇā ti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati ca tapati ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya kimi-khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, imesam ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim māññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ

[1] Sk here & infra bhāsate ca tapate. See p 33.

viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yāyaṁ, bho Gotama, rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cati.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Ato kho te, Kaccāna, bahūhi bahutarā devā, ye imesaṁ candimasuriyānaṁ ābhā nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi: Yasmā vaṇṇā añño vāṇṇo uttaritaro ca paṇītataro ca na 'tthīti. Atha ca pana tvaṁ, Kaccāna: Yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena hīnataro ca patikiṭṭhataro ca, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Pañca kho ime, Kaccāna, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[1]; sotaviññeyyā saddā — pe[2] —; ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā[3]

[1] So Skt Si; Bm rajaniyā. Cf. 1 Maj. 85, 1 Dīgha p. 245. [2] Si omits.
[3] So Bm Si; Skt poṭṭhabbā.

iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, Kaccāna, pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho, Kaccāna, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ. Iti kāmehi kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggam akkhāyatīti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Acchariyaṁ, bho Gotama[1], abbhutaṁ, bho Gotama. Yāva subhāsitaṁ c' idaṁ bhoto Gotamena: — Kāmehi kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggam akkhāyatīti[2].

Dujjānaṁ kho etaṁ, Kaccāna, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarūcikena aññatrayogena[3] aññathācariyakena[4] kāmaṁ vā[5] kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vā. Ye kho te, Kaccāna, bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthāparikhīṇabhavasaṁyojanā[6] sammadaññāvimuttā, te kho etaṁ[7] jāneyyuṁ: Kāmaṁ[8] vā kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vā ti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako kupito anattamano Bhagavantaṁ yeva khuṁsento Bhagavantaṁ yeva vambhento Bhagavantaṁ yeva vadamāno: Samaṇo ca[9] Gotamo pāpito[10] bhavissatīti, Bhagavantaṁ etad avoca[11]: — Evam eva pan' idh' eke[12] samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubbantaṁ apassantā[13] aparantaṁ, atha ca[14] pana: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti[15] paṭijānanti; Tesaṁ idaṁ bhāsitaṁ hassakaṁ yeva sampajjati[16] nāmakaṁ[17] yeva sampajjati rittakaṁ yeva sampajjati tucchakaṁ yeva sampajjatīti.

Ye kho te, Kaccāna, samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubban-

[1] Bm repeats these three words. [2] Bm adds Kāmehi, bho Gotama, kāmasukhaṁ . . . aggam akkhāyatīti. [3] So Skt Bm; Si aññatthayogena. [4] So Skt Si; Bm aññatrāc. [5] Bm kāmā vā; Skt kāmāsava; Si kāmaṁ vā, with note that the Burmese reading is kāmā vā. [6] Sk -khīṇā bhavasaññojanā. [7] Bm evaṁ. [8] So Skt here, with Si. [9] Bm Si omit ca. [10] So Skt Si Bu; Bm pāpiko. [11] For the above passage cf. I Dīgha p. 90. [12] Bm Si ekacce. [13] Si ajānantā. [14] Skt omit ca. [15] Bm paṭijānāmāti throughout. [16] Bm omits these three words here & inserts hasitaṁ yeva sampajjati before rittakaṁ. [17] So Skt Bm & I Dīgha 240; Si Bu lāmakaṁ.

taṁ apassantā aparantaṁ: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti paṭijānanti; tesaṁ so yeva sahadhammiko[1] niggaho hoti[2]. Api ca, Kaccāna, tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Aham anusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi; yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva[3] ñassati sāmaṁ dakkhīti[4]. Evaṁ kira sammā[5] bandhanā vippamokkho hoti yadidaṁ avijjābandhanā. Seyyathāpi, Kaccāna, daharo kumāro mando uttānaseyyako kaṇṭhapañcamehi bandhanehi baddho assa suttabandhanehi; tassa vuddhim anvāya indriyānaṁ paripākam anvāya tāni bandhanāni mucceyyuṁ[6]; so mokkho 'mhīti[7] kho jāneyya no ca bandhanaṁ[8]; — evam eva kho, Kaccāna, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Ahaṁ anusāsāmi, ahaṁ dhammam desemi; yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva ñassati sāmaṁ dakkhīti. Evaṁ kira sammā bandhanā vippamokkho hoti yadidam avijjābandhanā ti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama[9], — pe — upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

VEKHANASSASUTTAṀ DASAMAM

PARIBBĀJAKAVAGGO TATIYO.

---

[1] So Bm Si; Skt tesaṁ tesāhaṁ dhammiko. [2] So Skt Si; Bm hotīti. [3] Skt sakhamaṁ ñevaṁ. [4] So Sk (bis) Si (bis) St (once); Bm St (once) dakkhiti. See also Nr. 99. [5] Bm evaṁ kir' ayasmā; Si evaṁ kirayasma, with note that the Sinh. reading is kira sammā. [6] Si muñceyyuṁ. [7] So Si; Skt mokkho 'mhi; Bm mokkh' asmīti. [8] So Bm Si; Sk bandhaṁ. [9] Bm omits the three words repeated.

81.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiṁ padese sitaṁ pātvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ko nu kho hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ[1] katvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca: — Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti.

Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imasmiṁ padese Vebhaḷiṅgaṁ[2] nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phīto[3] ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vebhaḷiṅgaṁ kho, Ānanda, gāmanigamaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho nisinnako bhikkhusaṁghaṁ ovadatīti.

Atha kho āyasmā Ānando catugguṇā saṁghāṭiṁ paññāpetvā Bhagavantaṁ etad avoca: — Tena hi, bhante, Bhagavā nisīdatu. Evāyaṁ bhūmippadeso[4] dvīhi arahantehi sammāsambuddhehi paribhutto bhavissatīti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: — Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imasmiṁ padese Vebhaḷiṅgaṁ nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vebhaḷiṅgaṁ kho, Ānanda, gāmanigamaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato samma-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudaṁ. Ānanda. Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho nisinnako

---

[1] Si uttarāsaṅgaṁ, with note that the Sinh. reading is cīvaraṁ. [2] So Skt Bu; Bm Vegaliṅgaṁ; Si Vebhaligaṁ, — with note that the Sinh. & Burmese reading is Vebhaḷiṅgaṁ. [3] So Si; Sk pīto; Bm phito. [4] So Sk Si; Bm ettha. Ayaṁ bhūmipadeso.

bhikkhusaṁghaṁ ovadati. Vebhaḷiṅge kho, Ānanda, gāmanigame Ghaṭīkāro[1] nāma kumbhakāro Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Ghaṭīkārassa kho, Ānanda, kumbhakārassa Jotipālo nāma māṇavo sahāyo ahosi piyasahāyo. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ[2] māṇavaṁ āmantesi: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Evaṁ vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāram etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etad avoca: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyaṁ pi kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti?

Tena hi, samma Jotipāla, sottiṁ sināniṁ[3] ādāya nadiṁ gamissāma sināyitun ti. Evaṁ sammāti kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkārassa kumbhakārassa paccassosi.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ agamaṁsu sināyituṁ. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesi: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammatam hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Evam vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra, kiṁ pana

---

[1] So Skt Si Bu; Bm Ghatikāro throughout. [2] Bm inserts nāma after Ghatikāro & Jotipālaṁ. [3] So Skt Bu; Bm sotthisinānaṁ āhara; Si sottisinānaṁ, with note that the Sinh. reading is sottiṁ sinānim.

tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda. Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etad avoca: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla. Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyam pi kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ ovaṭṭikāya parāmasitvā etad avoca: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho. Ānanda. Jotipālo māṇavo ovaṭṭikaṁ vinivethetvā [1] Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Atha kho, Ānanda. Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotilālaṁ māṇavaṁ sīsanahātaṁ [2] kesesu parāmasitvā etad avoca: — Ayaṁ. samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Ayāma, samma Jotipāla. Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho. Ānanda, Jotipālassa māṇavassa etad ahosi: — Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Yatra hi nāmāyaṁ Ghaṭīkāro kumbhakāro ittarajacco samāno amhākaṁ sīsanahātānaṁ [2] kesesu parāmasitabbaṁ [3] maññissati; na vat' idaṁ [4] orakaṁ maññe bhavissatīti; Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Yāvetadohi pi [5], samma Ghaṭīkāıāti. Yāvetadohi pi, samma Jotipāla. tathā hi pana

[1] So Sk Bu; Si vinivedhetvā; Bm vinivaṭṭetvā. [2] Sk sīsaṁ nahātaṁ; Bm Si sīsanhātānaṁ. [3] Si parāmasitvā. [4] Bm adds kira; Bu na vadat' idaṁ. [5] So Skt Si Bu; Bm yāvatādohi pi.

me sādhusammataṁ tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti.

Tena hi, samma Ghaṭīkāra, muñca; gamissāmāti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho ten' upasaṁkamiṁsu. Upasaṁkamitvā Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ ara'antaṁ sammā-sambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Jotipālo pana māṇavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇiyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ etad avoca: — Ayaṁ me, bhante, Jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo; imassa Bhagavā dhammaṁ desetūti. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho Ghaṭīkārañ ca kumbhakāraṁ Jotipālañ ca māṇavaṁ dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu.

Atha kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Imaṁ nu tvaṁ, samma Ghaṭīkāra, dhammaṁ suṇanto, atha ca pana na[1] agārasmā anagāriyaṁ pabbajasīti[2]?

Nanu maṁ[3], samma Jotipāla, jānāsi: Andhe jiṇṇe mātā-pitaro posemīti?

Tena hi, samma Ghaṭīkāra, ahaṁ agārasmā anāgariyaṁ pabbajissāmīti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho

---

[1] Si omits na, which Bm inserts after anagāriyaṁ. [2] So Si; Sk pabbajjasīti; Bm pabbajjissasīti. [3] Bm mama.

ten' upasaṁkamiṁsu; upasaṁkamitvā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Ayaṁ me, bhante, Jotipālo māṇavo sahāyo[1] piyasahāyo. Imaṁ Bhagavā pabbājetūti. Alattha kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho acirūpasampanne[2] Jotipāle māṇave addhamāsūpasampanne[3] Vebhaḷiṅge yathābhirantaṁ viharitvā yena Bārāṇasī tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bārāṇasī tad avasari.

Tatra sudaṁ, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane Migadāye. Assosi kho, Ānanda, Kikī[4] Kāsirājā: Kassapo kira bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiṁ anuppatto Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane Migadāye ti. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ[5] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Bārāṇasiyā niyyāsi mahatā rājānubhāvena Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho, Ānanda, Kikiṁ Kāsirājānaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassito samādapito sammuttejito sampahaṁsito Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: —

---

[1] Here, as above, Bm inserts ahosi. [2] So Si; Bm has ī; Sk abhirūpo sampatto, & ends this & the next three words with o. [3] Bm aḍḍha-. [4] Si Kiṁkī; Bm Kikī, as Sk generally. Here Sk reads Kikī. [5] Bm (not Sk or Si) repeats bhadraṁ here, as always.

Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivāsesi kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho tuṇhībhāvena. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ[1] paṭiyādāpetvā paṇḍumuṭikassa[2] sālino vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kālaṁ ārocāpesi: Kālo, bhante, niṭṭhitaṁ bhattan ti.

Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Kikissa Kāsirañño nivesanaṁ ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho, Ananda, Kikī Kāsirājā buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ[3] aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatīti. Alaṁ, mahārāja, adhivuttho[4] me vassāvāso ti. Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ,, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatīti. Alaṁ, mahārāja; adhivuttho me vassāvāso ti. Atha kho, Ānanda, Kikissa Kāsirañño: Na me Kassapo bhagavā

---

[1] So Si Bu; Sk Bm bhojaniyaṁ. [2] So Sk Bu; Si paṇḍumudikassa, with note that the Sinh. reading is paṇḍumuṭikassa; Bm paṇḍuphuṭakassa here & paṇḍupuṭakassa infra. [3] Sk & Si here oṇīta-; Bm here onita-. But see infra page 64, & I Sum. Vil. p. 277. [4] So Sk Bu; Bm Si adhivuṭṭho.

arahaṁ sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsan ti, ahu-d-eva aññathattaṁ ahu domanassaṁ. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Atthi nu te, bhante, añño koci mayā upaṭṭhākataro ti? Atthi, mahārāja, Vebhaḷingaṁ nāma gāmanigamo; tattha Ghaṭīkāro nāma kumbhakāro; so me upaṭṭhāko aggupaṭṭhāko [1]. Tuyhaṁ kho pana, mahārāja: Na me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsan ti atthi [2] aññathattaṁ atthi domanassaṁ; tayidaṁ Ghaṭīkāre kumbhakāre [3] na 'tthi na ca bhavissati. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro buddhaṁ saraṇaṁ gato dhammaṁ saraṇaṁ gato saṁghaṁ saraṇaṁ gato. Ghaṭikaro kho, mahārāja, kumbhakāro pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato. Ghaṭīkāro kho mahārāja, kumbhakāro buddhe aveccappasādena samannāgato, dhamme — pe [4] — saṁghe, ariyakantehi sīlehi samannāgato. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro dukkhe nikkaṅkho [5] dukkhasamudaye nikkaṅkho dukkhanirodhe nikkaṅkho dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkho. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro nikkhittamaṇisuvaṇṇo apetajātarūparajato. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro [6] na [7] musalena [8] na sahatthā [9] paṭhaviṁ [10] khanati [11]. Yaṁ hoti kūlapaluggaṁ [12] vā mūsikukkuro vā taṁ kāmena [13] āharitvā bhājanaṁ karitvā evam āha: — Ettha [14] yo icchati taṇḍulapabhivattāni [15] vā muggapabhivattāni vā kāḷāyapabhivattāni [16] vā nikkhipitvā yaṁ icchati taṁ haratūti. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro andhe

---

[1] Bm omits. [2] Bm Si atth' eva. [3] So Sk Si; Bm Gh-assa K-rassa. [4] Bm Si omit pe here & repeat aveccappasādena samannāgato both here & after saṁghe. [5] Bm nikaṅkho throughout. [6] Sk adds pana. [7] Bm omits. [8] So Si; Sk musalo; Bm musale. [9] Bm omits na s. [10] Bm paṭhaviñ ca; Si paṭhaviñ ca. [11] So Bm; Sk khaṇāti; Si khaṇati. [12] Bm kul. [13] Bm Si kājena, the latter noting that kāmena is the Sinh, reading. [14] So Sk Si; Bm tattha. [15] So Sk; Bm taṇḍulapaṭibhastāni; Si paṭibhastāni. Qu. pahiv° or paṭibhaṇḍāni, [16] So Si; Bm kaḷāya; Sk kālāya.

jiṇṇe mātāpitaro poseti. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro pañcannaṁ ovambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ Vebhaḷiṅge gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ, mahārāja, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten upasaṁkamiṁ, upasaṁkamitvā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocaṁ: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo[1] gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko: ato[2] kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti[3]. — Atha khvāhaṁ, mahārāja, kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmiṁ[4]. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdhaṁ vata me yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho[5] ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ addhamāsaṁ[6] pītisukhaṁ na vijahi[7] sattāhaṁ mātāpitunnaṁ.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ tatth' eva Vebhaḷiṅge[8] gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ, mahārāja, pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten' upasaṁkamiṁ, upasaṁkamitvā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocaṁ: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko; ato kaḷopiyā[9] kummāsaṁ[10] gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti. — Atha khvāhaṁ, mahārāja, kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā

---

[1] Si bhagavo. [2] So Sk Si; Bm anto. [3] Sk p-jati. [4] So Si; Bm Sk pakkāmi. [5] So Sk Bu; Bm abhivisaṭṭho; Si abhivissaṭṭho. [6] So Sk Bm Si aḍḍhamāsaṁ. [7] Bm vijahati (as Sk once infra). [8] Bm Si add nāma, as always. [9] So all MSS; Bu kāḷopiyā. [10] Bm kumāsaṁ

sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmiṁ. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikaro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdhaṁ[1] vata me yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ addhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahi sattāhaṁ mātāpitunnaṁ.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ tatth' eva Vebhaḷiṅge gāmanigame viharāmi. Tena kho pana samayena kuṭī ovassati. Atha khvāhaṁ, mahārāja, bhikkhū āmantesiṁ: — Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam jānathāti. Evaṁ vutte, mahārāja[2], bhikkhū maṁ etad avocuṁ: — Na 'tthi kho, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa nivesane tiṇaṁ; atthi ca khvāssa āvesanaṁ tiṇacchadanan[3] ti. Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇaṁ karothāti. Atha kho te, mahārāja, bhikkhū Ghaṭīkārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇam akaṁsu. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro[4] bhikkhū etad avocuṁ: Ke āvesanaṁ uttiṇaṁ karontīti? — Bhikkhū: Bhagini, Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatīti. — Haratha, bhante, haratha bhadramukhā ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ke āvesanaṁ uttiṇaṁ akaṁsūti? — Bhikkhū, tāta: Kassapassa[5] bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatīti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbha-

---

[1] So all MSS here; Sk sts. suladdhalābhā. Cf. Vol. I p. 164. [2] Bm Si add te. [3] Bm tiṇañ chadanan. [4] Bm Si add te. [5] Bm Si add kira.

kāraṁ addhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahi sattāhaṁ mātāpitunnaṁ. Atha kho taṁ, mahārāja, āvesanaṁ sabbaṁ temāsaṁ ākāsacchadanaṁ aṭṭhāsi na cātivassi[1]. Evarūpo ca, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro ti.

Lābhā, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa, suladdhaṁ lābhā, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa yassa Bhagavā evaṁ abhivissattho ti.

Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni pāhesi paṇḍumuṭikassa[2] sāḷino tadūpiyañ ca sūpeyyaṁ. Atha kho te, Ānanda, rājapurisā Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ upasaṁkamitvā etad avocuṁ: — Imāni te, bhante, pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni Kikinā[3] Kāsirājena pahitāni paṇḍumuṭikassa sālino tadūpiyan ca sūpeyyaṁ, tāni, bhante, patigaṇhātūti[4]. Rājā kho bahukicco bahukaraṇīyo: Alaṁ me rañño va hotūti.

Siyā kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena samayena Jotipālo māṇavo ahosīti. Na kho pan' etaṁ, Ānanda, evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ tena samayena Jotipālo māṇavo ahosin ti[5].

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

GHAṬĪKĀRA-SUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

82.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu[6] cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Thullakoṭṭhitaṁ[7] nāma Kurūnaṁ nigamo tad avasari. Assosuṁ kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā: — Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kurūsu

---

[1] So Sk Si Bu; Bm na devo 'bhivassi. [2] Si paṇḍumudlkassa. [3] Sk Kikī nāma; Bm Kikīnā; Si Kiṁkinā. [4] So Sk; Si paṭiggaṇhātūti; Bm paṭiggaṇhathāti. [5] Bm ahosīti. [6] Bm Kurusu. [7] So Si Bu; Bm Thullakoṭṭhikaṁ; Sk Thūlakoṭṭhitaṁ.

cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Thullakoṭṭhitaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato — iti pi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajam sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhe kalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ savyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti.

Atha kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā app' ekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Thullakoṭṭhitake brāhmaṇagahapatike Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi.

Tena kho pana samayena Raṭṭhapālo nāma kulaputto tasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa[1] putto tissaṁ parisāyaṁ nisinno hoti. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa etad ahosi: — Yathā yathā khvāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi[2], nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; yannūnāhaṁ[3] kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. Atha kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy'

---

[1] Bm aggakulassa. [2] So Bm Si; Sk yathā yathā kho Bhagavā dhammaṁ deseti. [3] So Sk Si; Bm yaṁ nunāhaṁ.

āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto acirapakkantesu Thullakoṭṭhitakesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Yathā yathā 'haṁ, bhante, Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ. Icchām' ahaṁ, bhante, kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ[1]. Labheyyāhaṁ[2], bhante, Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan[3] ti.

Anuññāto si pana tvaṁ, Raṭṭhapāla, mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Na kho ahaṁ[4], bhante, anuññāto mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti.

Na kho, Raṭṭhapāla, Tathāgatā ananuññātaṁ mātāpitūhi pabbājentīti.

Svāhaṁ, bhante, tathā karissāmi yathā maṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā[5], yathā yathā 'haṁ Bhagavatā dhammam desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; icchām' ahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajtuṁ. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Evaṁ vutte Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Ratthapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito[6] sukhaparibhato[7]; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. [Ehi tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja

[1] Sk omits this sentance. [2] Bm labheyyām' ahaṁ. [3] Bm adds pabbājetu maṁ Bhagavā (as Vinaya III 12). [4] Bm Si kho 'haṁ. [5] So Sk Bm; Si ammatāta. [6] So Sk Bu; Bm Si sukhedhito. [7] So Bu; Sk Bm Si parihato.

ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme [1] paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya] [2]; maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Dutiyam pi kho—pe—tatiyaṁ pi kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā, yathā yathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; icchām' ahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho [3], tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Ehi tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā auagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitūsu pabbajjaṁ alabhamāno [4] tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipajji [5]: Idh' eva [6] me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā ti [7].

---

[1] So Bu Bm Si, the latter noting that the Sinh. reading is kāmāni (which Sk reads). [2] The passage in brackets occurs in all MSS., but not at Vinaya III 13. From the order in which Bu comments on words in this passage, it is evident that it did not occur in his MS. [3] Here, as above, Bm Si add si. [4] So Sk; Bm Si read na maṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti, tatth' eva..., with note that: Ito paraṁ Sīhalapotthake: Mātāpitūsu pabbajjaṁ alabhamāno tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipajjīti vacanaṁ dassati. [5] Bm nippajji (& nippanno *infra*). [6] Si throughout, & Sk infra, idha vā. [7] Like Vinaya III. 13, Bm (but not Sk or Si) adds: atha kho R. kulaputto ekam pi bhattaṁ na bhuñji dve pi bhattāni... satta pi bhattāni na bhuñji. Bu does not favour this interpolation.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Evaṁ vutte Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

[Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyake etad avocuṁ: — Eso, tātā[1], Raṭṭhapālo kulaputto anantarahitāya bhūmiyā nipanno: Idh' eva me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā ti.; Ehi[2], tātā, yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamatha, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ evaṁ vadetha: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā

---

[1] Sk tāta (bis). [2] So Sk.

vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?][1]

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā [Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitunnaṁ paṭisutvā] yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na taṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārāsmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Evaṁ vutte[2] Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla. bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na taṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

Atho kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro etad avocuṁ: — Ammatātā, eso Raṭṭhapālo kulaputto tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipanno Idh' eva me maraṇaṁ

---

[1] This paragraph does not occur in Bm or Si, which also omit the words Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitunnaṁ paṭisutvā in the next two lines. Bu observes: Ath' assa mātāpitaro tikkhattuṁ vatvā paṭivacanaṁ pi alabhamānā sahāyake pakkosāpetvā: Esa vo sahāyako pabbajitukāmo, nivāretha nan ti āhaṁsu. Te pi taṁ upasaṁkamitvā tikkhattuṁ avocuṁ; tesam pi tuṇhī ahosi. [2] Bm reads atha kho for evaṁ vutte.

bhavissatī pabbajjā vā ti; sace tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ nānujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, tatth' eva maraṇaṁ āgamissati. Sace pana tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ anujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitaṁ pi naṁ dakkhissatha; sace Raṭṭhapālo kulaputto nābhiramissati agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, kā tassa aññā gati bhavissati. Idh' eva paccāgamissati. Anujānātha Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti.

Anujānāma, tātā, Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana[1] mātāpitaro uddassetabbā[2] ti.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — [Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu][3]. Anuññāto si mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā ti.

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhahitvā balaṁ gahetvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Anuññāto[4] ahaṁ, bhante, mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya; pabbājetu maṁ Bhagavā ti. Alattha kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ.

Atha kho Bhagavā acirūpasampanne āyasmante Raṭṭhapāle addhamāsūpasampanne Thullakoṭṭhite yathā 'bhirantaṁ viharitvā yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudaṁ

---

[1] Bm Si add te. [2] Bm uddisetabbā. [3] So Sk Bm; Si (cf. Vinaya III 14) omits from Tvaṁ kho to abhiramassu. [4] Si inserts 'smi.

Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Raṭṭhapālo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Raṭṭhapālo Bhagavantaṁ etad avoca: — Icchām' ahaṁ, bhante, mātāpitaro uddassetuṁ[1], sace maṁ Bhagavā anujānātīti.

Atha kho Bhagavā āyasmato Raṭṭhapālassa cetasā cetoparivitakkaṁ[2] manasākāsi. Yadā Bhagavā aññāsi: Abhabbo kho Raṭṭhapālo kulaputto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattitun ti, atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Yassa dāni tvaṁ, Raṭṭhapāla, kālam maññasīti.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Thullakoṭṭhitaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Thullakoṭṭhitaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Raṭṭhapālo Thullakoṭṭhite viharati rañño Koravyassa migācīre[3]. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Thullakoṭṭhitaṁ piṇḍāya pāvisi; Thullakoṭṭhite sapadānaṁ piṇḍāya caramāno yena sakapitu nivesanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa pitā majjhimāya dvārasālāya ullikhāpeti[4]. Addasā kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna etad avoca: — Imehi muṇḍakehi samaṇakehi amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo

---

[1] So Sk Si; Bm uddasituṁ. [2] Bm Si paricca. [3] So Sk Bu; Si migācire; Bm migacīre. [4] So Sk Bm; Si ullikkhāpeti; Bu ullekhāpeti.

pabbājito ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo sakapitu nivesane n' eva dānaṁ alattha na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosam eva alattha.

Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī ābhidosikaṁ[1] kummāsaṁ[2] chaḍḍetukāmā hoti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ñātidāsiṁ etad avoca: — Sace taṁ, bhagini, chaḍḍanīyadhammaṁ[3], idha me[4] patte ākirāti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ[5] āyasmato Raṭṭhapālassa patte ākiranti hatthānañ ca pādānañ ca sarassa ca nimittaṁ aggahesi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī yen' āyasmato Raṭṭhapālassa mātā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa mātaraṁ etad avoca: — Yagghe 'yye[6] jāneyyāsi, ayyaputto[7] Raṭṭhapālo anuppatto ti.

Sace je saccaṁ vadasi, a-dāsī bhavasīti[8]. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa mātā yen' āyasmato Raṭṭhapālassa pitā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa pitaraṁ etad avoca: — Yagghe, gahapati, jāneyyāsi Raṭṭhapālo kira kulaputto anuppatto ti?

Tena kho pana samayena āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ aññataraṁ kuḍḍaṁ[9] nissāya paribhuñjati. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā yen' āyasmā Raṭṭhapālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Atthi nāma, tāta Raṭṭhapāla, ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasi? Nanu, tāta Raṭṭhapāla, sakaṁ gehaṁ gantabban ti?

Kuto no, gahapati, amhākaṁ gehaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ? Anāgārā[10] mayaṁ, gahapati; agamamhā

---

[1] So all MSS & Bu, though Sk & Bu sts. make initial vowel short. [2] So Si Bu; Sk Bm pūtikummāsaṁ, Bm with single -m- as on p. 52. Si notes that the Sinh. reading is pūtikummāsaṁ. [3] So Si Bu; Bm chaṭṭanīyadhammaṁ; Sk ābh. pūtikummāsaṁ chaḍḍetukāmā si. [4] So Sk Si Bu; Bm idheva patte. [5] So Si; Sk Bm pūtik. [6] So Bm & (apparently) Bu; Sk Si yaggh' ayye. [7] Bm adds kira. [8] So Sk Bm; Si bhaṇasi, adāsiṁ taṁ karomīti, with note that the Sīnh. reading is vadasi, adasī bhavasi. Commenting on sace je saccaṁ, Bu says: Tasmā 'haṁ, bho dāsi, sace saccaṁ bhaṇasīti, evaṁ etth' attho daṭṭhabbo. [9] So Sk Si Bu; Bm kuṭṭamūlaṁ. [10] Bm anagārā.

kho te, gahapati, gehaṁ; tattha n'eva dānaṁ alatthamha na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosaṁ eva alatthamhāti.

Ehi, tāta Raṭṭhapāla, gharaṁ gamissāmāti.

Alaṁ, gahapati; katam me ajjha bhattakiccan ti.

Tena hi, tāta Raṭṭhapāla, adhivāsehi svātanāya bhattan ti.

Adhivāsesi kho āyasmā Raṭṭhapālo tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmato Raṭṭhapālassa adhivāsanaṁ viditvā yena sakaṁ nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā[1] mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ kārāpetvā[2] kilañjehi paṭicchādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadūtiyike[3] āmantesi: — Etha tumhe vadhuke yena alaṅkārena alaṅkatā pubbe Raṭṭhapālassa kulaputtassa piyā 'hotha manāpā, tena alaṅkārena alaṅkarothāti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādaniyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa kālaṁ ārocesi — Kālo, tāta Raṭṭhapāla, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena sakapitu[4] nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā taṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ vivarāpetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Idan te, tāta Raṭṭhapāla, mattikaṁ[5] dhanaṁ, aññaṁ pettikaṁ[6], aññaṁ pitāmahaṁ[7]; sakkā, tāta Raṭṭhapāla, bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātuṁ. Ehi tvaṁ, tāta

---

[1] Si inserts (? from Bu): haritena gomayena paṭhaviyā upalimpetvā.
[2] Si inserts dve puñje kārāpetvā ekaṁ hiraññassa ekaṁ suvaṇṇassa mahantā puñjā ahesuṁ. Orato ṭhito puriso pārato ṭhitaṁ purisaṁ na passati, tathā pārato ṭhito orato ṭhitaṁ; te puñje kilañ(je)hi paṭicchādāpetvā majjhe āsanaṁ paññāpetvā tirokaraṇīyaṁ parikkhipitvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesi. Si adds note: Ito paraṁ SĪ. B. (i. e. Sinh. & Burm.) potthake — Mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ kārāpetvā te puñje kilañjehi paṭicchādetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesīti vacanaṁ dissati. [3] Bu & Sk (infra); Si Bm purāṇadutiyike. [4] Sk Si sakaṁ pitu. [5] So Sk Si Bu; Bm mātumattikaṁ. [6] Bm pittikaṁ. [7] So Sk Bm Bu; Si petāmahaṁ, which Bu cites as a var. lect.

Raṭṭhapāla, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattitvā bhoge bhuñjassu puññāni ca karohīti.

Sace kho[1] me tvaṁ, gahapati, vacanaṁ kareyyāsi, imaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ sakaṭesu[2] āropetvā nibbāhāpetvā majjhe Gaṅgāya nadiyā sote opilāpeyyāsi[3]. Taṁ kissa hetu?[4] Uppajjissanti hi te, gahapati, tatonidānaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadūtiyikā paccekapādesu[5] gahetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avocuṁ: — Kīdisā nāma tā[6], ayyaputtaka, accharāyo, yāsaṁ tvaṁ hetu brahmacariyaṁ carasīti?

Na kho mayaṁ, bhagini, accharānaṁ hetu brahmacariyaṁ carāmāti.

'Bhagini'-vādena no ayyaputto Raṭṭhapālo samudācaratīti[7] tatth' eva mucchitā papatiṁsu.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pitaraṁ etad avoca: — Sace, gahapati, bhojanaṁ dātabbaṁ, detha; mā no viheṭhethāti[8].

Bhuñja, tāta Raṭṭhapāla, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo bhuttāvī onītapattapāṇī[9] ṭhitako va imā gāthā[10] abhāsi: —

Passa cittakataṁ bimbaṁ arukāyaṁ samussitaṁ
āturaṁ bahusaṁkappaṁ, yassa na 'tthi dhuvaṁ ṭhiti[11].
Passa cittakataṁ rūpaṁ maṇinā kuṇḍalena ca,
aṭṭhitañcena[12] onaddhaṁ saha vatthehi sobhati.
Alattakakatā pādā mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ[13]
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino.

---

[1] Bm Si omit kho. [2] So Sk Si; Bm sakaṭe. [3] Si osīdāpeyyāsi, with note that the Sinh. reading is opilāpeyyasi. [4] Bm (alone) inserts Ye. [5] So Bu; Sk Bm Si paccekaṁ pādesu. [6] So Bm Bu; Sk Si tāta; Sk Bm Si ayyaputta; Bu (alone) ayyaputtaka. [7] Bm (alone) inserts tā. [8] So Sk Si Bu; Bm vihedethāti. [9] Cf. p. 50 supra. Sk Si here onītap.; Bm onitap. [10] Cf. Theragāthā, p. 75. [11] Cf. Dhp. 147. [12] So Bu; Sk aṭṭhittañcena; Bm aṭṭhiṁ tacena; Si aṭṭhitacena. [13] Bu alattakatā & cuṇṇamakkhitaṁ.

Aṭṭhapādakatā[1] kesā nettā añjanamakkhitā
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino
Añjanī 'va navā cittā pūtikāyo alaṅkato
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino.
Odahī[2] migavo pāsam; nāsadā[3] vākaraṁ migo;
bhutvā nivāpaṁ gacchāma[4] kandante migabandhake ti[5].

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo ṭhitako va imā gāthā bhāsitvā yena rañño Koravyassa migācīraṁ ten' upāsaṁkami, upasaṁkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi.

Atha kho rājā Koravyo migavaṁ āmantesi: — Sodhehi, samma migava, migācīraṁ uyyānabhūmiṁ, gacchāma subhūmiṁ dassanāyāti. Evaṁ devāti kho migavo rañño Koravyassa paṭisutvā[6] migācīraṁ sodhento addasa āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinnaṁ; disvāna yena rājā Koravyo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā rājānaṁ Koravyaṁ etad avoca: — Suddhaṁ kho[7], deva, migācīraṁ; atthi c' ettha Raṭṭhapālo nāma kulaputto imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto yassa tvaṁ abhiṇhaṁ kittayamāno ahosi so aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno ti. Tena hi, samma migava, alaṁ dān' ajja uyyānabhūmiyā, tam eva dāni mayaṁ bhavantaṁ Raṭṭhapālaṁ payirupāsissāmāti[8]. Atha kho rājā Koravyo: Yaṁ tattha khādaniyaṁ bhojanīyaṁ[9] paṭiyattaṁ taṁ[10] sabbaṁ vissajjethāti vatvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ[11] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Thullakoṭṭhitamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena[12] āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va ussaṭāya ussaṭāya parisāya yen' āyasmā Raṭṭhapālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Raṭṭha-

---

[1] So Sk Si Bu; Bm (alone) aṭṭhāpadakatā (as Theragāthā page 75); Childers aṭṭhapadakatā (Dict. p. 610). [2] So Si Bu; Bm odahi; Sk ohuhī. [3] So Bm Si Bu; Sk nāsādā. [4] Si gacchāmi. [5] Theragāthā (p. 75) gives an additional couplet. [6] So Bm Sk Si; paṭissutvā. [7] Bm Si add te. [8] Bm payirūp.; Si payīrūp. [9] So here Si only. [10] Sk omits taṁ. [11] Bm repeats bhadraṁ, as usual. [12] So all MSS. Cf. I Dīgha p. 49, Sum. Vil. I 148, & (*infra*) Sutta 84.

pālena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Koravyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Idha bhavaṁ Raṭṭhapālo hatthatthare[1] nisīdatūti.

Alaṁ, mahārāja, nisīda tvaṁ; nisinno ahaṁ sake āsane ti.

Nisīdi kho rājā Koravyo paññatte āsane; nisajja kho rājā Koravyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Cattār' imāni, bho Raṭṭhapāla, pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Katamāni cattāri? Jarāpārijuññaṁ vyādhipārijuññaṁ bhogapārijuññaṁ ñātipārijuññaṁ. Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco jiṇṇo hoti vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto. So iti paṭisañcikkhati: — Ahaṁ kho 'mhi etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā[2] adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ[3] kātum; yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena jarāpārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati. bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññaṁ. Bhavaṁ kho Raṭṭhapālo etarahi daharo yuvā susu kāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa jarāpārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco ābādhiko hoti dukkhito bāḷhagilāno. So iti paṭisañcikkhati: — Aham kho 'mhi etarahi ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ

---

[1] So Sk Bm Bu; Si kaṭṭhatthare, with note that the Sinh. reading is hatthatthare. [2] So Sk; Bm Si anadhigataṁ vā bhogaṁ & (infra) adhigataṁ vā bhogaṁ, Si with notes that the Sinh. readings are as in the text. [3] So Bm Si; Sk thitiraṁ.

kātuṁ; yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena vyādhipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo etarahi appābādho appātaṅko samavepākiniyā[1] gahaṇiyā samannāgato nātisītāya[2] nāccuṇhāya. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa vyādhipārijuññaṁ na 'tthi. Kim bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca. bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo; tassa te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Ahaṁ kho pubbe aḍḍho ahosiṁ mahaddhano mahābhogo; tassa me[3] te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gatā; na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā[4] adhigantuṁ adhigatā vā bhogā[5] phātiṁ kātuṁ. Yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetva agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena bhogapārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyani vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa bhogapārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, ñātipārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekaccassa bahū honti mittāmaccā ñātisālohitā; tassa te ñātakā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Mamaṁ kho pubbe bahū ahesuṁ mittāmaccā ñātisālohitā; tassa me[6] ñātakā anupubbena parikkhayaṁ gatā; na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ kātuṁ. Yannūnāhaṁ

---

[1] So Sk Bm Bu; Si s-iṇiyā. [2] Bm (alone) nātisitāya. [3] Sk omits me.
[4] Si (here & infra) anadhigate vā bhoge. [5] Si (here & infra) adhigate vā bhoge. [6] Si inserts te.

kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena ñātipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, ñātipārijuññaṁ. Bhoto kho pana Raṭṭhapālassa imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite bahū mittāmaccā ñātisālohitā. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa ñātipārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Imāni kho, bho[1] Raṭṭhapāla, cattāri pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tāni bhoto Raṭṭhapālassa na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā pabbajito ti.

Atthi kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā; ye ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Katame cattāro? — 'Upanīyati loko addhuvo[2] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Attāṇo[3] loko anabhissaro[4] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan[5] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Ime kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-

---

[1] Si omits bho here. [2] Bm (alone) upaniyyati loko adhuvo. [3] So Sk Bu; Si atāṇo; Bm atāno. [4] Bm (alone) anabhisaro. [5] Bm (alone) gamaniyan.

sambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā; ye ahaṁ[1] ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

'Upanīyati loko addhuvo ti', bhavaṁ Raṭṭhapālo āha; imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Ahosi tvaṁ vīsativassuddesiko pi paṇṇuvīsativassuddesiko[2] pi hatthismim pi katāvī assasmim pi katāvī rathasmim pi katāvī dhanusmim pi katāvī tharusmim[3] pi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto[4] saṅgāmāvacaro ti?

Ahosiṁ ahaṁ, bho Raṭṭhapāla, vīsativassuddesiko pi paṇṇuvīsativassuddesiko pi hatthismim pi katāvī assasmim pi katāvī rathasmim pi katāvī dhanusmim pi katāvī tharusmim pi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro; appekadā 'haṁ, bho Raṭṭhapāla, iddhimā va[5] maññe; na attano balena samasamaṁ samanupassāmīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Evam eva tvaṁ etarahi ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro ti?

No h' idaṁ, bho Raṭṭhapāla; etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto āsītiko vayo[6] vattati; appekadā 'haṁ, bho Raṭṭhapāla: Idha pādaṁ karissāmīti aññen' eva[7] pādaṁ karomīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Upanīyati loko addhuvo ti', yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Upanīyati loko addhuvo ti.' Upanīyati hi, bho Raṭṭhapāla, loko addhuvo[8]. Saṁvijjante kho, bho Raṭṭhapāla, imasmiṁ rājakule hatthikāyā pi assakāyā pi rathakāyā pi pattikāyā pi, ye[9] amhākaṁ āpadāsu pari-

---

[1] Sk ye c' ahaṁ; Bm Si yam ahaṁ. [2] So Sk; Si paṇṇav.; Bm puṇṇav. [3] So Sk; Bm dharusmiṁ; Si pharusmiṁ. [4] So Sk Bm Si; Bu(?) alamattho. [5] So Sk; Si omits va; Bm omits iddhimā va & inserts na viya. [6] Si inserts me; Sk inserts ce. [7] Bm aññadeva. [8] Sk adds ti. [9] Bm omits ye.

yodhāya vattissanti. 'Attāṇo loko anabhissaro ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Atthi te koci anusāyiko[1] ābādho ti?

Atthi me, bho Raṭṭhapāla, anusāyiko vātābādho; appekadā maṁ, bho Raṭṭhapāla, mittāmaccā ñātisālohitā parivāretvā ṭhitā honti: Idāni rājā Koravyo kālaṁ karissati, idāni rājā Koravyo kālaṁ karissatīti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Labhasi tvaṁ te mittāmacce ñātisālohite: Āyantu[2] me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbe va santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha[3] yathā 'haṁ lahukatarikaṁ[4] vedanaṁ vediyeyyan ti? Udāhu tvaṁ yeva taṁ vedanaṁ vediyasīti?[5]

Nāhaṁ, bho Raṭṭhapāla, labhāmi te mittāmacce ñātisālohite: Āyantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbe va santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha yathā 'haṁ lahukatarikaṁ vedanaṁ vediyeyyan ti. Atha kho aham eva taṁ vedanaṁ vediyāmīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Attāṇo loko anabhissaroti'; yam ahaṁ ñātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Attāṇo loko anabhissaro ti.' Attāṇo hi, bho Raṭṭhapāla, loko anabhissaro. Saṁvijjati kho, bho Raṭṭhapāla, imasmiṁ rājakule pahūtaṁ[6] hiraññasuvaṇṇaṁ bhūmigatañ ca vehāsaṭṭhañ[7] ca. 'Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yathā tvaṁ etarahi pañcahi

---

[1] So Si; Bm anussāyiko; Sk anusayiko. [2] Sk ayantu. [3] Bm saṁvibhajetha. [4] Bm lahukaṁ tarikaṁ. [5] Bm vedeyyāsīti. [6] So Bu; Sk Si pahutaṁ; Bm bahu taṁ. Cf. I Dīgha 115. [7] Si vehāsagatañ

kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto[1] paricāresi, lacchasi paratthā pi: Evaṁ evāhaṁ imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Udāhu aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, tvaṁ pana yathākammaṁ gamissasīti?

Yathāhaṁ, bho Raṭṭhapāla, etarahi pañcahi gāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremi, nāhaṁ lacchāmi paratthā pi: Evaṁ evāhaṁ imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Atha kho aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, ahaṁ pana yathākammaṁ gamissāmīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: 'Assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyan ti;' yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitañ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyan ti.' Assako hi, bho Raṭṭhapāla, loko sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ. 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Phītaṁ[2] Kuruṁ ajjhāvasasīti?

Evaṁ, bho Raṭṭhapāla; phītaṁ Kuruṁ ajjhāvasāmīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya puratthimāya disāya saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi; ahaṁ āgacchāmi puratthimāya disāya; tatth' addasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañ c' eva phītañ ca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ; bahū[3] tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu[4] tattha dantājinaṁ[5], bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena[6] balatthena abhivijinituṁ; abhivijina, mahārājāti[7]. Kinti naṁ kareyyāsīti?

---

[1] Si samaṅgībhūto. [2] Bm Si phitaṁ. [3] So Bm; Sk Si bahu throughout. [4] Bm bahuṁ. [5] Bm (alone) dhanadhaññaṁ. [6] Bm adds va. [7] Bm bahalatthena abhivijituṁ, mahārājāti.

Tam pi mayaṁ, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya[1] ajjhāvaseyyāmāti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya pacchimāya disāya—pe[2]—uttarāya disāya, dakkhiṇaya disāya, pārasamuddato saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi ahaṁ āgacchāmi pārasamuddato, tatth' addasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañ c'eva phītañ ca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ, bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu tattha dantājinaṁ, bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena balatthena abhivijinitum; abhivijina, mahārājāti. Kinti naṁ kareyyāsīti?

Taṁ pi mayaṁ, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya ajjhāvaseyyāmāti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti'; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitañ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti.' Ūno hi, bho Raṭṭhapāla, loko atitto taṇhādāso ti.

Idam avoc' āyasmā Raṭṭhapālo; idaṁ vatvā athāparaṁ etad avoca[3]: —

> Passāmi loke sadhane manusse, laddhāna vittaṁ na dadanti mohā;
> Luddhā[4] dhanaṁ sanniccayaṁ karonti, bhiyyo va[5] kāme abhipatthayanti.
> Rājā pasayhā[6] paṭhaviṁ vijitvā sasāgarantaṁ mahim[7] āvasanto.
> Oraṁ samuddassa atittarūpo pāraṁ samuddassa pi patthayetha.

---

[1] So Bm; Sk abhivijīyya; Si abhivijjiya. [2] Bm Si omit pe. [3] Cf. Theragāthā pp. 75—77. [4] Bm laddhā. [5] So Bu Bm; Sk Si ca. [6] So Sk; Si pasayha p.; Bm pasayha ppathaviṁ. [7] Sk mahiyā vasanto.

Rājā ca aññe ca bahū manussā avītataṇhā maraṇaṁ upenti,
Ūnā va[1] hutvā na jahanti dehaṁ; kāmehi lokamhi na h' atthi titti.
Kandanti naṁ ñātī pakiriya[2] kese, 'Aho vatā ne[3] amarā ti' c'āhu;
Vatthena naṁ pārutaṁ nīharitvā citaṁ samādāya tato ḍahanti[4].
So ḍayhati sūlehi tujjamāno ekena vatthena pahāya bhoge;
Na mīyamānassa bhavanti tāṇā ñātī 'dha[5] mittā atha vā sahāyā.
Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti, satto pana gacchati yena kammaṁ.
Na mīyamānaṁ dhanam anveti kiñci puttā ca dārā ca dhanañ ca raṭṭhaṁ.
Na dīgham āyuṁ labhate dhanena, na cāpi vittena jaraṁ vihanti.
Appaṁ h' idaṁ[6] jīvitaṁ, āhu dhīrā, asassataṁ vippariṇāmadhammaṁ.
Aḍḍhā daḷiddā[7] ca phusanti phassaṁ, bālo ca dhīro ca tath' eva phuṭṭho.
Bālo hi bālyā vadhito va seti, dhīro ca na vedhati phassaphuṭṭho.
Tasmā hi paññā va dhanena seyyo yāya vosānaṁ ind-ādhigacchati.
Asositattā[8] hi bhavābhavesu pāpāni kammāni karonti mohā.
Upeti gabbhañ ca parañ ca lokaṁ saṁsāram āpajja paramparāya.
Tass' appapañño abhisaddahanto upeti gabbhañ ca parañ ca lokaṁ.

---

[1] Bm ca. [2] Sk parikiriya; Bm pakirāya; Si pakīriya. [3] So Bu, who paraphrases by aho vata no, adding 'ayam eva vā pātho'; MSS vatā no. [4] Bm Si dahanti; Sk citakaṁ s. nayato ḍ. [5] So Sk; Bm Si ca. [6] So Sk; Bm appañ hi tam, Si appakañ c' idaṁ. [7] Bm Si daliddā. So Bu; Sk ahotasittā; Bm Si abyositattā.

Coro yathā sandhimukhe gahīto sakammanā[1] haññati pāpadhammo,
Evaṁ pajā; pecca paramhi loke sakammanā haññati pāpadhammo[2].
Kāmā hi citrā madhurā manoramā virūparūpena mathenti cittaṁ;
Adīnavaṁ kāmaguṇesu disvā tasmā ahaṁ[3] pabbajito 'mhi, rāja.
Dumapphalānīva[4] patanti mānavā daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā;
Etam pi disvā[5] pabbajito 'mhi, rāja; apaṇṇakaṁ sāmaññam eva seyyo ti.

RAṬṬHAPĀLASUTTAṀ DUTIYAṀ.

83.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane[6]. Atha kho Bhagavā aññatarasmiṁ padese sitaṁ patvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti[7]. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca: Ko nu kho, bhante, hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti.

Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imissā yeva Mithilāyaṁ rājā ahosi Makhādevo nāma dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu[8] c' eva jānapadesu[9] ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ

---

[1] Bm sakammunā. [2] Si haññanti pāpadhammā. [3] So Sk; Bm tasmāmahaṁ; Si tasmā 'haṁ. [4] All MSS. d-āneva. [5] Si etaṁ viditvā. [6] Sk Bu Makhādeva throughout, as also Jātaka No. 9; Bm Magghadeva; Si Maghadeva, a spelling which repeats Pl. XLVIII (2) of the 'Stūpa of Bharhut'. Si notes that the Sinh. spelling is Makhādeva. [7] Bm patuṁk. [8] So Si (& Sk infra); Sk Bm nigamesu. [9] So Si (& Sk infra) Sk Bm janapadesu.

pañcaddasiṁ[1] aṭṭhamiñ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ[2] vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni[3] jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena rañño Makhādevassa sirasmiṁ phalitāni jātāni, disvāna rājānaṁ Makhādevaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mamaṁ[4] añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Makhādevassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesī. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā, dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā[5]; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi[6] passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ[7] nihitaṁ[8] anuppavatteyyāsi[9] mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Tan tāhaṁ[10], tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ

[1] Sk Si pañcadasiṁ; at p. 78 Sk pannarasiṁ. [2] Bm Si bahūnaṁ always. [3] Sk Bu sts. phalitāni sts. palitāni; Bm Si palitāni throughout. [4] Bm Si mama. [5] So Si throughout & Sk infra; Bm mānussakā always; Sk here mānussakakāmā. [6] Si omits pi. [7] So Bu & Sk infra; Bm Si vattaṁ; Sk here vaddhaṁ. [8] So Sk Si Bu; Bm nihataṁ. [9] Bm anupav°. [10] Bm tathā 'haṁ.

vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ[1]; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena[2] cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena[3] pharitvā vihāsi. Karuṇāsahagatena cetasā — pe[4] — muditāsahagatena cetasā[5], upekhāsahagatena[6] cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catuṭṭhiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi. Rājā kho pan', Ānanda, Makhādevo caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi[7]; caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ[8] kāresi; caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi; caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari[9]. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa puttassa paccassosi. Addassā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena rañño Makhādevassa puttassa sirasmiṁ phalitāni jātāni; disvā rañño Makhādevassa puttaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ

---

[1] Bm Si catutthaṁ. [2] Sk here & infra upekhāsahagatena, as Bm infra. [3] Bm abyābajjhena. [4] Bm omits. [5] Si inserts pe. [6] Bm Si upekkh°. [7] So Si Sk Bu; Bm -kiḷikaṁ kiḷi. [8] Si uparajjaṁ. [9] Bm acariṁ.

phalitāni jātānīti. Teṇa hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa puttassa paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Makhādevassa puttassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti; tan tāhaṁ, tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretva kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi, karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena

pharitvā vihāsi. Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa putto caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi; caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa puttapaputtakā tassa paramparā caturāsītikhattiyasahassāni[1] imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁsu. Te[2] mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena[3] cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihariṁsu, karuṇāsahagatena cetasā, muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihariṁsu. Te[4] caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷiṁsu, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresuṁ[5], caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresuṁ[5], caturāsītivassasahassāni imasmiṁ Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā brahmacariṁ cariṁsu. Te cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpagā ahesuṁ.

Nimi tesaṁ rājānaṁ[6] pacchimako ahosi dhammiko dhammarājā, dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassa.

Bhūtapubbaṁ, Ananda, devānaṁ[7] Tāvatiṁsānaṁ Su-

---

[1] So Sk; Bm caturāsītirājasahassāni; Si caturāsītisahassāni. [2] Sk omits te. [3] So all MSS. here. [4] Bm Si omit te here. [5] Si kāresu. [6] Si rājā. [7] Bu devatānaṁ.

dhammāyaṁ sabhāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Videhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Videhānaṁ yesaṁ Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo deve Tāvatiṁse āmantesi: Iccheyyātha no tumhe mārisā Nimi-rājānaṁ daṭṭhun ti? Icchāma mayaṁ mārisa Nimi-rājānaṁ daṭṭhun ti. Tena kho pana[1] samayena Nimirājā tadahu 'posathe pannarase sīsaṁ nahāto[2] uposathiko upari pāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo seyyathāpi nāma balavā puriso sammiñjitaṁ[3] vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ sammiñjeyya, evam eva devesu Tāvatiṁsesu antarahito Nimissa rañño mukhe[4] pāturahosi. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānaṁ etad avoca: Lābhā te[5], mahārāja, suladdhaṁ te, mahārāja; devā, mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā: Lābhā ... *&c. as above* ... aṭṭhamiñ ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā dassanakāmā; tassa te ahaṁ, mahārāja, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ pahiṇissāmi; abhirūheyyāsi, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno ti.

Adhivāsesi[6] kho, Ānanda, Nimi rājā tuṇhībhāvena. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimissa rañño adhivāsanaṁ viditvā seyyathāpi nāma ... *&c. as above* ... antarahito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali—saṁgāhakaṁ[7] āmantesi: Ehi tvaṁ, samma Mātali, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadesi: —Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūheyyāsi, mahārāja, dibbaṁ

---

[1] Bm Si insert Ananda. [2] So Sk; Bm sīsaṁ nhāto; Si sīsanhāto. [3] So Sk Si; Bm samiñjitaṁ, as Vol. I 168. Cf. I Dīgha 222 & I Sum. Vil. 196. [4] So Bu (bis); Si sammukhe; Sk Bm pamukhe. [5] Bm vo here et infra. [6] So Si Bu; Sk Bm a-ti. [7] So Sk Bm; Si Mātaliṁ (as Nimiṁ rājānaṁ *supra et infra*).

yānaṁ avikampamāno ti. Evaṁ hotu bhaddan tavāti[1] kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ upasaṁkamitvā etad avoca: Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūha, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno[2]. Api ca, mahārāja, katamena taṁ nemi, — yena vā pāpakammā pāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedenti, yena vā kalyāṇakammā kalyāṇānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedentīti? Ubhayen' eva maṁ, Mātali, nehīti. Sampāpesi[3] kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Nimi-rājānaṁ Sudhammaṁ sabhaṁ[4]. Addasā kho. Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Nimi-rājānaṁ etad avoca: Ehi kho, mahārāja, sāgataṁ, mahārāja; devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā[5] sannisinnā: — Lābhā . . . *&c. as above* . . . aṭṭhamiñ ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā dassanakāmā; abhirama. mahārāja, devesu devānubhāvenāti.

Alaṁ mārisa[6] tatth' eva maṁ Mithilaṁ paṭinetu, tatthāhaṁ dhammaṁ carissāmi brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasissāmi catuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali-saṁgāhakaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, samma Mātali, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ tatth' eva Mithilaṁ paṭinehīti. Evaṁ bhaddan tavāti kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ tatth' eva Mithilaṁ paṭinesi.

Tatra sudaṁ, Ānanda, Nimirājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ

---

[1] So Bu; Sk Bm evaṁ bhaddaṁ tavāti; Si evaṁ bhadantavāti. [2] Bm Si add ti. [3] So Sk; Bm saṁpaveseti; Si saṁpavesi, with note that the Sinh. reading is sampāpesi. [4] So Sk Bm; Si sudhammāyaṁ sabhāyam, with note that the Sinh. reading is sudhammaṁ sabhaṁ. [5] Sk here, as Bm always, kittiyamānarūpa. [6] Bm mārisā.

ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena Nimissa rañño sirasmiṁ phalitāni jātāni; disvā Nimi-rājānaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā Nimissa rañño añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, Nimi rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Tan tāhaṁ, tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā

dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi; karuṇāsahagatena cetasā —pe— muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catuṭṭhiṁ; iti uddhamadho tirīyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi.

Nimi kho pan', Ānanda, rājā caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Nimissa kho pan', Ānanda, rañño Kaḷārajanako nāma putto ahosi. So na agārasmā anagāriyaṁ pabbaji; so taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ samucchindi; so tesaṁ antimapuriso ahosi. Siyā[1] kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena, samayena rājā Makhādevo ahosi, yena[2] taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitan ti[3]. Na kho pan' etaṁ, Ānanda, evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ tena samayena rājā Makhādevo ahosiṁ; ahan taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihaniṁ[4]; mayā taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ; pacchimā janatā anuppavattesi. Taṁ kho pan', Ānanda, kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad eva brahmalokupapattiyā. Idaṁ kho pan', Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nībbānāya saṁvattati. Katamā c', Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati? Ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathīdaṁ: Sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo

[1] So Bm Si; Skt yā. [2] Skt so. [3] Sk nīhanīti; St nahanīti; Bm nihataṁ So Sk; St nīhaniṁ yā taṁ; Si nihiniṁ; Bm omits these five words.

sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Idaṁ kho, Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Tam kho[1] ahaṁ, Ānanda, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvattha[2]. Yasmiṁ kho, Ānanda, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Taṁ vo ahaṁ, Ānanda, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvatthāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAKHĀDEVASUTTAM TATIYAM.

84.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahā-Kaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane[3]. Assosi kho rājā Madhuro Avantiputto: Samaṇo khalu bho Kaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane; taṁ kho pana bhavantaṁ Kaccānaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato, — paṇḍito vyatto[4] medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno[5] vuddho[6] c' eva arahā ca; sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho rājā Madhuro Avantiputto bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Madhurāya niyyāsi mahaccarājānubhāvena[7] āyasmantaṁ Mahā-Kaccānam dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā

[1] Bm Si vo. [2] So Skt; Bm purisā āhuvatthāti; Si purisā ahuvatthāti. [3] Skt; Gunadavane, Si gundhāvane, *throughout*. [4] Bm Si vigatto. [5] Bm kalyanapaṭibhāṇo. [6] Si vuḍḍho. [7] Si Bm mahaccar°.; St mahār°.; Sk mahañcar°. Cf. p. 65 & p. 118.

āyasmatā Mahā-Kaccānena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Madhuro Avantiputto āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Kaccāna, evam āhaṁsu — Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno[1] añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha[2] bhavaṁ Kaccāno kim āhāti[3]?

Ghoso yeva kho eso, mahārāja, lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Tad aminā p' etaṁ[4]; mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo — pe — brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Khattiyassa ce pi ijjheyya[5] dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa[6] pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Khattiyassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Brāhmaṇassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena va rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi

[1] *So* Bu Si *and* Bm; Skt hīṇo *throughout.* [2] Bm idha; Sk iti; Si idaṁ, — with note: Siṇhalese iti. [3] Bm akkhāyiti, as Si with note: Sinhalese kim āhāti. [4] Si *(& all MSS infra)* Iminā pi kho etaṁ, — *with note* Sinhalese tad imina p' etaṁ. [5] So Si Bm Bu and *(here)* Sk, *which subsequently reads* iccheyya (as St throughout). [6] Bm pisassa *throughout.*

'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Brāhmaṇassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vessassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Vessassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Suddassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Suddassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā[1] honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] Si samā here only.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā[1] honti; na 'saṁ[2] ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipāti[3] adinnādāyi[4] kāmesu micchācārī musāvādī pisuṇāvāco[5] pharusāvāco[6] samphappalāpī abhijjhālū[7] byāpannacitto micchādiṭṭhī[8]; kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya[9]? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Khattiyo pi hi[10], bho Kaccāna, pāṇātipāti adinnādāyi kāmesu micchācārī musāvādī pisuṇāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū byāpannacitto micchādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Evaṁ me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso[11], idhāssa suddo pāṇātipāti adinnādāyi—pe—[12] kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipāti adinnādāyi—pe—[12] kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] Skt sammā honti, *here only*. [2] Si nāhaṁ; Bm nesaṁ; Skt *here* nāsaṁ, *elsewhere* na 'saṁ; Bu na 'saṁ. [3] Si Sk Bm pāṇātipātī. [4] Si Bm adinnādāyī. [5] Si pisuṇavāco. [6] Sk pharūsāvāco; Si pharusavāco. [7] Si Bm abhijjhālu. [8] Si micchādiṭṭhi. [9] Si Bm upapajjeyya throughout. [10] Skt omit hi here. [11] Bm *inserts* la. [12] Si Bm insert micchādiṭṭhī after pe.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti; na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brāhmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya[1] paṭivirato pharusāvācāya[2] paṭivirato samphappalāpā[3] paṭivirato anabhijjhālū[4] abyāpannacitto sammādiṭṭhī[5], kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Khattiyo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya paṭivirato pharusāvācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū abyāpannacitto sammādiṭṭhī kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahatam sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso, idhāssa suddo pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato —pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti ti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] So Skt; Si Bm pisuṇāya -°. [2] So Skt; Si Bm pharusāya. [3] Sk samphappalāpāya. [4] Si Bm anabhijjhālu. [5] Si Sk sammādiṭṭhi.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti; na 'sam ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ, yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyuṁ: Ayan te, deva, coro āgucārī[1], imassa yaṁ icchasi taṁ daṇḍaṁ paṇehīti[2]; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma[3] vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma[4] vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā; coro t' eva[5] saṅkhaṁ[6] gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyuṁ: Ayan te, deva, coro āgucārī, imassa yaṁ icchasi taṁ daṇḍaṁ paṇehīti; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, coro t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo,

---

[1] Si āguṁ cārī throughout; Skt here ā-riṁ. [2] Bm panehīti. [3] Bm ghāteyyāma. [4] So Skt Bm throughout, *for* jhāpeyyāma (?). Si phaleyyāma, — with note that the Sinh. reading is jāpeyyāma. [5] Si Bm tveva. [6] Bm saṅkhyaṁ.

hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa, virato pāṇātipātā virato adinnādānā virato musāvādā[1] ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi[2] naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samaṇo t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa, virato pāṇātipātā virato adinnādānā virato musāvādā ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samaṇo t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassamīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ, yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti.

[1] Bm inserts rattupurato. [2] So Bm and Bu; Si Skt vā.

Evaṁ vutte rājā Madhuro Avantiputto[1] āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ, bho Kaccāna, abhikkantaṁ, bho Kaccāna. Seyyathāpi, bho Kaccāna, nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti; — evam eva bhotā Kaccānena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Kaccānaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

Mā kho maṁ tvaṁ, mahārāja, saraṇaṁ agamāsi. Tam eva[2] tvaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gaccha yam ahaṁ saraṇaṁ gato ti.

Kahaṁ pana, bho Kaccāna, etarahi so Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kho, mahārāja, etarahi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ti.

Sace hi[3] mayaṁ, bho Kaccāna, suṇeyyāma tam Bhagavantaṁ dasasu yojanesu, dasa pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Sace hi mayaṁ, bho Kaccāna, suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ vīsatiyā yojanesu, tiṁsatiyā[4] yojanesu, cattālīsāya[5] yojanesu, paññāsāya yojanesu, — paññāsam pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yojanasate ce[6] pi mayam, bho Kaccāna, suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ, yojanasatam pi mayaṁ gaccheyyāma tam Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yato ca kho, bho Kaccāna, parinibbuto so Bhagavā, parinibbutam pi mayaṁ taṁ[7] Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

MADHURA[8]-SUTTAṀ CATUTTHAṀ.

---

[1] Skt *omit* Madhuro Avantiputto & the first three words of line 3. [2] Si Bm tam etaṁ, omitting tvaṁ. [3] *So* Si & Skt *throughout both here and in Sutta 94*; Bm pi. [4] Si Bm tiṁsāya. [5] Bm cattārisaya; Si cattārisāya. [6] Skt *omit here and in Sutta* No. 94. [7] Si Bm *omit.* [8] *So* Bu Si, *as also* Hardy's Manual; Skt Bm Madhuriya.

85.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bhaggesu viharati Suṁsumāragire[1] Bhesakaḷāvane migadāye. Tena kho pana samayena Bodhissa rājakumārassa[2] Kokanado[3] nāma pāsādo acirakārito hoti anajjhāvuttho[4] samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Bodhi rājakumāro Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi: Ehi tvam, samma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vanda[5], appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Bodhi, bhante, rājakumāro Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi: Adhivāsetu kira, bhante, Bhagavā Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Bodhi, bho Gotama, rājakumāro[6] bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: Adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā yena Bodhi rājakumāro ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bodhiṁ rājakumāraṁ etad avoca: Avocumhā kho mayaṁ[7] bhoto vacanena taṁ bhagavantaṁ[8] Gotamaṁ: Bodhi, bho Gotama[9], rājakumāro

---

[1] Bm Saṁs. Cf. Vinaya II 127. [2] Skt here insert svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa. [3] So Skt Bu; Bm Si Kokanudo. — Si with note that the Sinh. reading is Kokanado. [4] Bm anajjhovuttho; Si anajjhāvuttho; Skt a-vutte. [5] Bm vandāhi. [6] So Si; Bm Bodhi kho rājakumāro; Sk Bodhi bhoto gotamassa. [7] Bm av-ha bhoto v. [8] Bm (alone) bhavantaṁ. [9] So Si; Bm omits bho G.; Skt bho alone.

bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: — Adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivutthañ[1] ca pana samaṇena Gotamenāti. Atha kho Bodhi rājakumāro tassā rattiyā accayena sake nivesane[2] paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Kokanadañ ca pāsādaṁ odātehi dussehi santharāpetvā[3] yāva pacchimasopānakaḷevarā[4] Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, samma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasaṁkama upasaṁkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocehi — Kālo, bhante, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocesi — Kālo, bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Bodhissa rājakumārassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Bodhi rājakumāro bahidvārakoṭṭhake ṭhito hoti Bhagavantaṁ āgamayamāno. Addasā kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna paccuggantvā Bhagavantaṁ abhivādetvā purakkhitvā[5] yena Kokanado pāsādo ten' upasaṁkami. Atha kho Bhagavā pacchimaṁ[6] sopānakaḷevaram nissāya aṭṭhāsi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhirūhatu, bhante, Bhagavā dussāni; abhirūhatu Sugato dussāni; yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho[7] Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Abhirūhatu, bhante, Bhagavā dussāni; abhirūhatu Sugato dussāni, yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Dutiyam pi kho Bhagavā tuṇhī ahosi. Tatiyam pi kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Abhirūhatu .... sukhāyāti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ apalokesi. Atha kho

---

[1] Bm adhivuṭṭhañ. [2] Si omits sake. [3] Bm adds pi. [4] Bu pacchimasopānakalebaraṁ; Si pacchimasopāṇakaḷevarā; Skt pacchimosopāṇakaḷeparā; Bm pacchimā sopānakaḷevarā. [5] So Si Bm; Skt p-atvā. [6] So all MSS. [7] Bm (alone) omits Bodhi ... tuṇhī ahosi, inserting la.

āyasmā Ānando Bodhiṁ rājakumāraṁ etad avoca: Saṁharantu[1] rājakumāra, dussāni; na Bhagavā celapattikaṁ[2] akkamissati, pacchimaṁ janataṁ Tathāgato apaloketīti[3]. Atha kho Bodhi rājakumāro dussāni saṁharāpetvā upari Kokanade pāsāde[4] āsanāni paññāpesi. Atha kho Bhagavā Kokanadaṁ pāsādaṁ abhirūhitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Bodhi rājakumāro Buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: — Mayhaṁ kho, bhante, evaṁ hoti, — Na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban ti.

Mayham pi kho, rājakumāra, pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, aparena samayena daharo va samāno susu kāḷakeso (repeat from Vol. I p. 163 l. 28 to p. 167 l. 8[5]; for bhikkhave substitute rājakumāra) . . . . . alam idaṁ padhānāyāti.

Api 'ssu maṁ, rājakumāra, tisso upamā paṭibhaṁsu . . . . (repeat from Vol. I p. 240[6] l. 30 to p. 249 l. 21[7]; for Aggivesana substitute rājakumāra) . . . ātāpino pahitattassa viharati.

Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etad ahosi: Adhigato kho . . repeat from Vol. I p. 167 l. 31 to[8] p. 173 l. 6; for bhikkhave substitute

---

[1] So Skt; Bm Si saṁharatu. [2] Si celapatikaṁ; Bm celapatikaṁ; Skt pelapatti; Bu celapattikaṁ. [3] So MSS & Bu; Dh. p. 324 oloketi; Vin. II. 128 anukampati. [4] Skt kokanado pāsādo; Bm kokanudo pāsāde; Si kokanude, omitting pāsāde. [5] For setakaṁ & setakā on p. 167 of Vol. I Si here reads sītodakaṁ & sītodakā, with note that the Sinh. reading is setaka-. [6] On last line of page 242, Vol. I Si reads apamutthā, with note that the Sinh. reading is asammutthā. [7] Evarupā pi kho me . . . . na pariyādāya tiṭṭhati here omitted throughout. Also pe occurs several times where Sutta 36 gives the full text. [8] At line 16 of Vol. I p. 171 Si reads huveyyāvuso, &, in the next line, ukkaṁsitvā jivhaṁ nillaletvā ummaggaṁ gahetvā pakkāmi, observing that the two words jivhaṁ nillaletvā do not occur in Sinh. MSS. Cf. note Vol. I p. 545.

rājakumāra) . . . . āharanti tena chabbaggo[1] yāpema. Atha kho, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū mayā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharimsūti[2].

Evaṁ vutte Bodhi rājakumaro Bhagavantaṁ etad avoca: Kīvacirena[3] nu kho, bhante, bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno[4] yass' atthāya kulaputtā . . . . . vihareyyāti[5]?

Tena hi, rājakumāra, taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā taṁ vyākareyyāsi. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Kusalo tvaṁ hatthārūyhe[6] aṅkusagayhe[7] sippe ti? Evaṁ, bhante, kusalo ahaṁ hatthārūyhe aṅkusagayhe sippe ti. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya: — Bodhi rājakumāro hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti; tassāhaṁ santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhissāmīti. So c' assa assaddho, yāvatakaṁ saddhena[8] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa bavhābādho[9], yāvatakaṁ appābādhena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa saṭho māyāvī, yāvatakaṁ[10] asaṭhena amāyāvinā[11] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa kusīto[12], yāvatakaṁ āraddhaviriyena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa duppañño, yāvatakaṁ paññāvatā[13] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti?

Ekamekena pi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso na mama santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya. Ko pana vādo pañcah' aṅgehīti?

Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya:

---

[1] Si chabbaggā [2] Skt vihariṁsu. [3] So Si; Sk kīvañcirena; Bm kim va cīrena; St kivañcirena. [4] Bm bhikkhu . . . labhamānā. [5] So Si; Bm vihareyyun ti; Skt vihareyyāsi. [6] Bm Si hatthāruḷhe. [7] So Skt Bm; Si aṅkusaganhe. [8] So Bm; Skt yāvatakaṁ sabbe pana; Si yāvattakaṁ saddhena. [9] Bm Si bahvābādho. [10] Si yāvattakaṁ throughout. [11] Sk amāyāvīnā. [12] Bm kusito. [13] Bm Si paññavatā.

rājakumāro hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti;
aṁ santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhis-
. So c' assa saddho, yāvatakaṁ saddhena pattabbaṁ,
ampāpuṇeyya. So c' assa appābādho, yāvatakaṁ appā-
na pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa asaṭho
ivī, yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattabbaṁ, taṁ
puṇeyya. So c' assa āraddhaviriyo, yāvatakaṁ āraddha-
ia pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa paññāvā[1]
ikaṁ paññāvatā pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. Taṁ
naññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike
irūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti?
kamekena pi. bhante, aṅgena samannāgato so puriso
santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya.
ana vādo pañcah' aṅgehīti?
Evam eva kho, rājakumāra, pañc' imāni padhāniyaṅgāni.
nāni pañca? Idha, rājakumāra, bhikkhu saddho hoti
hati[2] Tathāgatassa bodhiṁ: Iti pi so Bhagavā arahaṁ
āsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anut-
purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho
vā ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā
iiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya
ānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attā-
āvikatvā[3] satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu[4].
dhaviriyo viharati, akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya
ānaṁ dhammānaṁ upasampadāya[5] thāmavā daḷha-
kamo anikkhittadhūro kusalesu dhammesu. Paññāvā
idayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhi-
sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho, rājakumāra,
i padhāniyaṅgāni. Imehi kho, rājakumāra, pañcahi
āniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ
māno yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā
iriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ
e va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja

Skt; Bm Si paññavā & paññavatā. [2] Si saddhahati. [3] So Skt Bu; ikattā; Si āvikattā. [4] Bm s-isu. [5] Skt uppādāya.

vihareyya satta vassāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta vassāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu .... vihareyya cha vassāni, —pe[1]— pañca vassāni, cattāri vassāni, tīṇi vassāni, dve vassāni, ekaṁ vassaṁ. Tiṭṭhatu, rājakumāra, ekaṁ vassaṁ. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu .... vihareyya satta māsāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra satta māsāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu ...... vihareyya .... cha māsāni —pe[1]— pañca māsāni, cattāri māsāni, tīṇi māsāni, dve māsāni, ekaṁ[2] māsaṁ, addhamāsaṁ[3]. Tiṭṭhatu, rājakumāra, addhamāso. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu ..... vihareyya satta rattindivāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta rattindivāni[4]. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu .... vihareyya cha rattindivāni —pe[5]— pañca rattindivāni, cattāri rattindivāni, tīṇi rattindivāni, dve rattindivāni, ekaṁ rattindivaṁ. Tiṭṭhatu, rājakumāra, eko rattindivo. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno sāyam anusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissati, pātam anusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatīti.

Evam vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Aho Buddho, aho dhammo, aho dhammassa svākkhātatā[6]; yatra hi nāma sāyam anusiṭṭho pāto visesam adhigamissati, pātam anusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatīti.

Evaṁ vutte Sañjikāputto māṇavo Bodhi-rājakumaraṁ etad avoca: Evam eva panāyaṁ bhavaṁ Bodhi: Aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā ti vadeti[7], atha ca pana[8] na: taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi[9] dhammañ ca bhikkhusaṁghañ cāti. Mā hevaṁ[10], samma Sañjikāputta, avaca; mā hevaṁ, samma Sañjikāputta, avaca. Sammukhā me taṁ, samma Sañjikāputta, ayyāya sutaṁ

---

[1] Bm Si omit. [2] So Bm; both Sk & Si omit ekaṁ here. [3] Bm Si aḍḍhamāsaṁ. [4] Bm rattidivāni throughout. [5] Bm Si omit. [6] Bm svākhyātatā; Bu incidentally svākkhātatā, reading (apparently) aho saṁghassa sampadā. [7] Skt ca vadesi; Si pavedeti. [8] Si inserts bhavaṁ. [9] Si gacchati. [10] So Bm Si throughout; Sk heva the first time & hevaṁ the second time.

sammukhā paṭigahītaṁ[1]. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho me ayyā kucchivatī[2] yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnā kho me[3] ayyā Bhagavantaṁ etad avoca: Yo me ayaṁ, bhante, kucchigato kumārako vā kumārikā vā, so Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakan taṁ[4] Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā idh' eva Bhaggesu viharati Suṁsumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Atha kho maṁ dhātī[5] aṅkena vāhitvā[6] yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho mama dhātī Bhagavantaṁ etad avoca: Ayaṁ, bhante, Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca, upāsakaṁ taṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti. Esāhaṁ, samma Sañjikāputta, tatiyam[7] pi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca, upāsakam maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

BODHIRĀJAKUMĀRASUTTAM PAÑCAMAM.

86.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa[8] Kosalassa vijite coro Aṅgulimālo nāma hoti luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi

---

[1] Bm Si paṭiggahitaṁ. [2] So Skt Si; Bm kucchimati. [3] Bm omits me. [4] Si upāsakaṁ naṁ. [5] Bm Si dhāti; Skt dhāreti. [6] Skt aññena vahitvā; Bm aṅgena haritvā; Si aṅkena pāyitvā, with note that the Sinh. reading for the latter word is vāhitvā. [7] Bm tatiyakam. [8] Bm Si Pass° always.

anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi[1], Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggaṁ[1] paṭipajji. Addasāsuṁ[3] kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggaṁ paṭipannaṁ[4]; disvā[5] Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Mā, samaṇa, etaṁ maggaṁ paṭipajji. Etasmiṁ, samaṇa, magge coro Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Etam hi, samaṇa, maggaṁ dasa pi purisā vīsatim pi purisā tiṁsatim[6] pi purisā cattārīsam pi purisā saṁharitvā[7] saṁharitvā paṭipajjanti, te pi corassa Aṅgulimālassa hatthatthaṁ[8] gacchantīti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Dutiyam pi kho gopālakā[9] pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Mā, samaṇa, etam maggaṁ .... *&c as above* .... hatthatthaṁ gacchantīti. Dutiyam pi kho Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Tatiyam pi kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ etad avocum: Mā, samaṇa, etam maggaṁ.... *&c as above* .... hatthatthaṁ gacchantīti. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Addasā kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvān' assa etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Imaṁ hi maggaṁ dasa pi purisā vīsatim

---

[1] Bm omits Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi; Skt Sāvatthiyaṁ in both places. [2] Bm teṇāddh°. [3] So Skt Bm; Si addasaṁsu. [4] Si ten' addhānamaggapaṭipannaṁ. [5] Si Bm disvāna. [6] Bm Si vīsaṁ & tiṁsaṁ. [7] Bm saṁkaritvā; Si saṁgaritvā, with note that the Sinh. reading is saṁharitvā. Bu saṁharitvā, which he paraphrases by saṁgaritvā (cf. Si). [8] So Sk Bm Si & St infra; St here hatthaṁ; Bu hatthahatthaṁ. [9] Bm (not Sk Si) omits paragaph from pasupālakā...to...tuṇhībhūto agamāsi, substituting la.

pi purisā tiṁsatim pi purisā cattārīsam pi purisā paññāsam pi purisā[1] saṁharitvā saṁharitvā paṭipajjanti, te pi mama hatthatthaṁ gacchanti; atha ca panāyaṁ samaṇo eko adutiyo pasayha maññe āgacchati. Yan nūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ jīvitā voropeyyan ti? Atha kho coro Aṅgulimālo asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi[2] yathā coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena[3] gacchanto na sakkoti sampāpuṇituṁ. Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Ahaṁ hi pubbe hatthim pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, assam pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, ratham pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, migam pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi; atha ca panāhaṁ imaṁ samaṇaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena gacchanto na sakkomi sampāpuṇitun ti. Ṭhito[4] Bhagavantaṁ etad avoca: Tiṭṭha, samaṇa; tiṭṭha samaṇāti[5].

Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla; tvañ ca tiṭṭhāti.

Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Ime kho samaṇā Sakyaputtiyā saccavādino saccapaṭiññā. Atha ca panāyaṁ samaṇo gacchaṁ yev' āha: Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla; tvañ ca tiṭṭhāti. Yan nūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ puccheyyan ti. Atha kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ gāthāya[6] ajjhabhāsi:

Gacchaṁ vadesi, samaṇa, ṭhito 'mhi[7] mamañ ca brūsi
  ṭhitam aṭṭhito ti;
Pucchāmi taṁ, samaṇa, etam atthaṁ: Kathaṁ ṭhito
  tvaṁ, aham aṭṭhito 'mhi?
Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla, sabbadā sabbesu bhūtesu nidhāya
  daṇḍaṁ,
Tuvañ[8] ca pāṇesu asaññato 'si; tasmā ṭhito 'haṁ tuvam
  aṭṭhito 'si.

---

[1] Bm Si omit paññāsam pi purisā. [2] So Sk Bu; Bm Si abhisaṁkhāresi. [3] Bm Si sabbathāmena. [4] Bm Si add va. [5] St omits t. s-āti; Bm omits samaṇa. [6] Cf. Theragāthā p. 80. [7] Si Samaṇaṭṭhito 'mhi. [8] So Si; Skt tvañ; Bm tvaṁ.

Cirassaṁ[1] vata me mahito mahesi[2] mahāvanaṁ samaṇoyaṁ paccavādi[3];
So 'haṁ cirassā[4] pahāssaṁ[5] pāpaṁ sutvāna gāthaṁ tava dhammayuttaṁ.
Itveva[6] coro asim āvudhañ ca sobbhe papāte narake anvakārī[7].
Avandi coro Sugatassa pāde; tatth' eva naṁ pabbajjaṁ ayācī.
Buddho ca kho kāruṇiko mahesi yo satthā lokassa sadevakassa
Tam 'Ehi bhikkhūti' tadā avoca; es' eva tassa ahu bhikkhubhāvo ti.

Atha kho Bhagavā āyasmatā Aṅgulimālena pacchāsamaṇena yena Sāvatthi[8] tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosalassa antepuradvāre[9] mahājanakāyo sannipatitvā uccāsaddo mahāsaddo hoti: Coro te, deva, vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Taṁ devo paṭisedhetūti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pañcamattehi assasatehi Sāvatthiyā nikkhami divādivassa yen' ārāmo tena pāyāsi; yāvatiko yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccārohitvā pattiko va yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā

---

[1] Bmp cīrassaṁ. [2] Si Bm mahesī. [3] Bm mahāvanaṁ pāpuni saccavādi; Si mahāvanaṁ samaṇa paccupādi, with note that the Sinh. reading is samanoyaṁ; Skt mahāvana samaṇo 'yaṁ paccupādi; Bu paccavāditi . . . patipajji. [4] So Skt; Bm Si carissāmi. Si notes a reading cirassā. [5] Bm pahāya; Si pajahissa, noting another reading pahāssa, which occurs in Skt; Bu pahassaṁ. [6] So all MSS; Bu idh' eva. [7] So Bu Skt; Bm akīri; Si manvakārī. [8] Si Sāvatthī. [9] Bm antepūradvāre.

Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ Bhagavā etad avoca: Kin nu te, mahārāja, rājā[1] Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, Vesālikā vā Licchavī, aññe vā paṭirājāno ti? Na kho me, bhante, rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, na pi[2] Vesālikā Licchavī, na pi aññe paṭirājāno. Coro me, bhante, vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Nāhaṁ, bhante, paṭisedhissāmīti.

Sace pana tvaṁ, mahārāja, Aṅgulimālaṁ passeyyāsi kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitaṁ viratam pāṇātipātā viratam adinnādānā viratam musāvādā ekabhattikaṁ brahmacāriṁ sīlavantaṁ kalyāṇadhammaṁ, — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bhante, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma[3]. Kuto pan' assa, bhante, dussīlassa pāpadhammassa evarūpo sīlasaṁyamo bhavissatīti?

Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Bhagavā dakkhiṇabāhaṁ[4] paggahetvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Eso, mahārāja, Aṅgulimālo ti.

Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa ahud eva bhayaṁ ahu chambhitattaṁ ahu lomahaṁso. Atha kho Bhagavā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhītaṁ saṁviggalomahaṭṭhajātaṁ viditvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Mā bhāyi, mahārāja; mā bhāyi, mahārāja; na 'tthi te ato[5] bhayan ti. Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa yaṁ ahosi bhayaṁ

---

[1] So Si; Skt omit; Bm rājā vā. [2] Bm nāpi. [3] So Skt Si; Bm saṁvideyyāma
[4] Bm dakkhiṇaṁ bahuṁ. [5] So Sk Bu; Bm Si ito.

vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā, so paṭippassambhi[1]. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yen' āyasmā Aṅgulimālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etad avoca: Ayyo no, bhante, Aṅgulimālo ti?

Evaṁ[2], mahārājāti.

Kathaṁgotto, bhante, ayyassa pitā? Kathaṁgottā[3] mātā ti?

Gaggo[4] kho, mahārāja, pitā. Mantāṇī[5] mātā ti.

Abhiramatu, bhante, ayyo Gaggo Mantāṇīputto; ahaṁ ayyassa Gaggassa Mantāṇīputtassa ussukkaṁ karissāmi cīvara-piṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo āraññako hoti piṇḍapātiko paṁsukūliko tecīvariko. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Alaṁ, mahārāja; paripuṇṇaṁ me ticīvaran ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Acchariyaṁ, bhante, abbhutaṁ, bhante, yāvañ c' idaṁ, bhante, Bhagavā adantānaṁ dametā asantānaṁ sametā aparinibbutānaṁ[6] parinibbāpetā[7]. Yaṁ hi mayaṁ, bhante, nāsakkhimhā daṇḍena pi satthena pi dametuṁ, so Bhagavatā adaṇḍena asatthen' eva[8] danto. Handa[9] dāni mayaṁ, bhante, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti[10]. Yassa dāni tvaṁ[11], mahārāja, kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi[12]. Addasā kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ[13] visātagabbhaṁ[13]. Disvān'

---

[1] So Skt Si; Bm patipasambhi. [2] Bm adds mayhaṁ. [3] Si adds ayyassa; Bm kathaṁgotto. [4] So Skt Si Bu; Bm Bhaggo. [5] So Sk Bu; Bm Si St Mantānī. [6] Si appar°. [7] So Bm Si; Skt parinibbutāpetvā. [8] So St Bm; Sk va; Si omits eva. [9] Skt add ca. [10] Bm bahūkiccā, but bahukaraṇīyāti. [11] Bm Si omits tvaṁ. [12] So Sk Si Bu; Bm pāvīsi. [13] Bm Si mu°. [13] So Bm Si, as Skt infra; Skt here vighātag°.

assa etad ahosi: Kilissanti vata bho' sattā; kilissanti vata bho sattā ti. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavantaṁ etad avoca: Idhāhaṁ[1], bhante, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁ; addasaṁ kho ahaṁ, bhante, Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ visātagabbhaṁ; disvāna me[2] etad ahosi: Kilissanti vata bho sattā, kilissanti vata bho sattā ti.

Tena hi tvaṁ, Aṅgulimāla, yena Sāvatthi[3] ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi: Yato ahaṁ, bhagini[4], jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā. Tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassāti.

So hi[5] nuna me, bhante[6], sampajānamusāvādo bhavissati; mayā hi, bhante, bahū sañcicca pāṇā[7] jīvitā voropitā ti[8].

Tena hi tvaṁ, Aṅgulimāla, yena Sāvatthi ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi: Yato aham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato paṭisutvā yena Sāvatthi ten' upasaṁkami. upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ etad avoca: Yato ahaṁ, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Atha kho sotth' itthiyā[9] ahosi sotthi gabbhassa. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ

---

[1] Sk omits. [2] Bm assa. [3] Bm Si sā itthi, the latter with note that katthaci potthake Yena Sāvatthīti pāṭho dissati. [4] Skt add jātiyā, which is omitted in Bm Si Bu. [5] Bm 'haṁ. [6] Sk omits bhante & Bm omits me. [7] Sk Bm pāṇaṁ. [8] So Skt Si; Bm voropetā, as Skt Si supra & infra. [9] So Skt Si; Bm atha khvāssā itthiyā sotthi.

itthattāyāti abbhaññāsi; aññataro kho pan' āyasmā Aṅgulimālo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ[1] piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena aññena pi leḍḍu khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati[2], aññena pi daṇḍo khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati, aññena pi sakkharā[3] khittā āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo bhinnena sīsena lohitena gaḷantena bhinnena pattena vipphālitāya[4] saṁghāṭiyā yena Bhagavā ten' upasaṁkami. Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etad avoca: Adhivāsehi tvaṁ, brāhmaṇa; adhivāsehi tvaṁ, brāhmaṇa. Yassa kho tvaṁ[5] kammassa vipākena bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi, tassa tvaṁ, brāhmaṇa, kammassa vipākaṁ diṭṭhe va dhamme paṭisaṁvedesīti.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rahogato paṭisallīno[6] vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedī tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi:[7] —

Yo ca[8] pubbe pamajjitvā pacchā so nappamajjati,
So 'maṁ[9] lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ kusalena pithīyati[10],
So 'maṁ lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yo have daharo bhikkhu yuñjati Buddhasāsane,
So 'maṁ lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Disā hi me dhammakathaṁ suṇantu, disā hi me yuñjantu
Buddhasāsane,
Disā hi me te manusse[11] bhajantu ye dhammam[12] ev'
ādapayanti santo.

[1] So Bm; Skt (as usually) & Si Sāvatthiyaṁ. [2] Sk na patati; Bu kāye patati (in commentary). [3] Si sakkarā. [4] Skt vippāritāya; Bm vippālitāya; Si viphālitāya. [5] Bm adds brāhmaṇa. [6] Bm paṭisallīno. Cf. p. 23 supra. [7] Cf. Theragāthā p. 81; Dhp. l. 172—3, 382, 80, 26—7; Vinaya II 196. [8] So Skt Si; Bm inserts va after pubbe. [9] So Bm Si Bu; Skt so imaṁ. [10] So Skt Si; Bm pidhiyyati. [11] So Skt; Bm Si (& ? Bu) manujā. [12] So Bm Bu; Si dhammevādapayanti; Skt dhammemevād°.

Disā hi me khantivādānaṁ[1] avirodhappasaṁsīnaṁ[2]
Suṇantu dhammaṁ kālena tañ ca anuvidhīyantu[3].
Na hi jātu so mamaṁ hiṁse aññaṁ va pana kañci naṁ
Pappuyya paramaṁ santiṁ rakkheyya tasathāvare[4].
Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanaṁ,
Dāruṁ namayanti tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā.
Daṇḍen' eke damayanti aṅkusehi kasāhi ca;
Adaṇḍena asatthena ahaṁ danto[5] 'mhi tādinā.
Ahiṁsako ti me nāmaṁ hiṁsakassa pure[6] sato;
Ajjāhaṁ saccanāmo 'mhi, na naṁ hiṁsāmi kañci naṁ.
Coro ahaṁ pure āsiṁ Aṅgulimālo ti vissuto,
Vuyhamāno mahoghena Buddhaṁ saraṇam āgamaṁ.
Lohitapāṇī[7] pure āsiṁ Aṅgulimālo ti vissuto;
Saraṇāgamanaṁ[8] passa; bhavanetti[9] samūhatā.
Tādisaṁ kammaṁ katvāna bahu duggatigāminaṁ
Phuṭṭho kammavipākena anaṇo[10] bhuñjāmi bhojanaṁ.
Pamādam[11] anuyuñjanti bālā dummedhino janā,
Appamādañ ca medhāvī dhanaṁ seṭṭhaṁ va rakkhati.
Mā pamādam anuyuñjetha mā kāmaratisanthavaṁ,
Appamatto hi jhāyanto pappoti vipulaṁ[12] sukhaṁ.
Sāgataṁ nāpagataṁ[13] nayidaṁ dummantitaṁ[14] mama;
Paṭibhattesu[15] dhammesu yaṁ seṭṭhaṁ tad upāgamaṁ.
Sāgataṁ nāpagatam nayidaṁ dummantitaṁ mama;
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan ti.

AṄGULIMĀLASUTTAM CHAṬṬHAM.

---

[1] So Skt; Si khantivodānaṁ; Bm khantipavādānaṁ. [2] So Bu; Skt av-inaṁ; Si avirodhapasaṁsanaṁ; Bm avirodhaṁ pasaṁsanaṁ. [3] So Sk Si Bu; Bm anudhiyantu. [4] So Skt Si Bu; Bm tasathāvaraṁ. [5] Si daṇḍo. [6] Bm pūre. [7] So Bm Si; Skt l-ṇim. [8] Bm Si saraṇagamanaṁ. [9] So all MSS. [10] Bm Si anano; Skt ānaṇo; Bu (thrice) aṇano, adding aṇino ti pi pātho. [11] Sk not St, inserts mā. [12] So Skt Si; Bm paramaṁ. [13] So Skt Bu; Si svāgataṁ nāpagataṁ; Bm svāgataṁ nāma sagataṁ. [14] So Bm Si & Skt (2nd time). [15] So Bu; Skt paṭihantesu; Si suvibhattesu; Bm savibh°.

87.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa gahapatissa ekaputtako piyo manāpo kālakato[1] hoti. Tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So āḷāhanaṁ[2] gantvā gantvā kandati: Kahaṁ, ekaputtaka? Kahaṁ, ekaputtakāti. Atha kho so gahapati yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gahapatiṁ Bhagavā etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte ṭhitassa indriyāni atthi; te indriyānaṁ aññathattan ti.

Kiṁ hi me, bhante, indriyānaṁ[3] nāññathattam bhavissati? Mayhaṁ hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So[4] āḷāhanaṁ gantvā gantvā kandāmi: Kahaṁ, ekaputtaka? Kahaṁ, ekaputtakāti?

Evam etaṁ, gahapati[5]; piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā[6] piyappabhavikā[7] ti.

Kassa kho nām' etaṁ, bhante, evaṁ bhavissati: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā? Piyajātikā hi kho[8], bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti. Atha kho so gahapati Bhagavato bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā[9] uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena sambahulā[10] akkhadhuttā Bhagavato avidūre akkhehi dibbanti. Atha kho so gahapati yena te akkhadhuttā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā te akkhadhutte etad avoca: Idhāhaṁ, bhonto, yena samaṇo

---

1 Bm kalaṅkato. 2 So Sk & St infra; St here ālāhanaṁ; Bu ālāhan ti susānaṁ; Bm Si āḷahanaṁ. 3 Skt here both repeat: atha kho so gah. yena Bh. ten' up., and continue — aññathattaṁ bh. 4 Si adds 'haṁ. 5 Bm repeats these three words. 6 Bm s-ūpāyāsā. 7 So Skt here & Bm throughout; Bu (?) p-bhāvikā; Si piyabhūtikā throughout, as Skt frequently infra. 8 Bm vo. 9 Sk patikositvā; Si appaṭikkositvā. 10 Bm sambahūlā, as usually.

Gotamo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁ. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho maṁ, bhonto, samaṇo Gotamo etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte ṭhitassa indriyāni atthi; te indriyānaṁ aññathattan ti. Evaṁ vutte ahaṁ, bhonto, samaṇaṁ Gotamaṁ etad avoca: Kiṁ hi me, bhante, indriyānaṁ nāññathattaṁ bhavissati? Mayhaṁ hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So āḷāhanaṁ gantvā gantvā kandāmi: Kahaṁ, ekaputtaka? kahaṁ, ekaputtakāti. Evam etaṁ, gahapati; evam etaṁ, gahapati; piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti[1]. Kassa kho[2] nāma' etaṁ, bhante, evaṁ bhavissati: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā?. Piyajātikā hi kho, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti[3]. Atha khvāhaṁ, bhonto, samaṇassa Gotamassa bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmin ti.

Evam etaṁ, gahapati; evam etaṁ, gahapati. Piyajātikā hi, gahapati, ānandasomanassā piyappabhavikā ti.

Atha kho so gahapati: Sameti me akkhadhuttehīti pakkāmi. Atha kho idaṁ kathāvatthuṁ anupubbena rājantepuraṁ pāvisi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Mallikaṁ deviṁ āmantesi: Idan te, Mallike, samaṇena Gotamena bhāsitaṁ: — Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Sace taṁ, mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ, evam etan ti.

Evam evaṁ panāyaṁ Mallikā yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tad ev' assa abbhanumodati[4]: — Sace taṁ, mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ, evam etan ti. Seyyathāpi nāma ācariyo yaññadeva antevāsissa[5] bhāsati, taṁ tad ev' assa antevāsī abbhanumodati: Evam etaṁ, ācariya; evam etaṁ ācariyāti; — evam eva kho tvaṁ, Mallike, yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tad ev' assa abbhanumodasi: Sace taṁ,

---

[1] Skt omit ti. [2] So Bm; Skt 'ssa nām'; Si tassa kho nām'. [3] Bm kho ahaṁ; Si kho 'haṁ. [4] Skt abbhanumodīti. [5] Bm antevāsikassa.

mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ evam etan ti. Cara pi re, Mallike, vinassāti.

Atha kho Mallikā devī Nāḷijaṅghaṁ brāhmaṇaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, brāhmaṇa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha — Mallikā, bhante, devī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi — Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti? Yathā ca[1] te Bhagavā vyākaroti, taṁ sādhukaṁ uggahetvā mamaṁ[2] āroceyyāsi. Na hi Tathāgatā vitathaṁ[3] bhaṇantīti. Evaṁ bhotīti kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Mallikāya deviyā paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi; sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nīsinno kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Mallikā, bho Gotama, devī bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā — Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti?

Evam etaṁ, brāhmaṇa; evam etaṁ, brāhmaṇa[4]; piyajātikā hi, brāhmaṇa, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Tad aminā[5] p' etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassā[6] itthiyā mātā kālam akāsi. Sā tassā kālakiriyāya ummattikā khittacittā[7] rathiyāya[8] rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me mātaraṁ addasatha[9]? Api me mātaraṁ addasathāti?

---

[1] Bm Si omit ca. [2] Bm Si mama. [3] Skt viratthaṁ. [4] So Si; Sk Bm omit the three words repeated. [5] Si iminā. [6] Bm aññatarissā. [7] Skt khittā cittā here, but not infra. [8] Skt rathiyā. [9] So Skt; Si adassatha; Bm addassatha.

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarassā itthiyā pitā kālam akāsi, — pe[1] — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhītā[2] kālam akāsi, sāmiko kālam akāsi. Sā tassa kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathiyāya[3] rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me sāmikaṁ addasatha? Api me sāmikaṁ[4] addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa mātā kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathiyāya rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me mātaraṁ addasatha? api me mātaraṁ addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa pitā kālaṁ akāsi. — pe[1] — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhītā kālam akāsi, pajāpatī[6] kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattiko khittacitto rathiyāya rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me pajāpatiṁ addasatha? api me pajāpatiṁ addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarā itthi ñātikulaṁ agamāsi. Tassā te ñātakā sāmikaṁ[7] acchinditvā aññassa dātukāmā; sā ca taṁ na icchati. Atha kho Sāvatthi[8]-sāmikaṁ etad avoca: Ime maṁ[9], ayyaputta, ñātakā taṁ[10] acchinditvā aññassa dātukamā; ahañ ca taṁ na icchāmīti. Atha kho so puriso taṁ itthiṁ dvidhā chetvā

---

1. Bm Si omit pe. 2 Bm Si dhitā. 3 Sk rathiyā. 4 Sk sāmiyaṁ bis. 5 Si piyabhūtikā. 6 Bm Si p-ti. 7 Skt sāmiyaṁ. 8 Bm sā itthi; Si sā itthi. 9 Si mama. 10 So Si; Sk kathaṁ; Bm tvaṁ.

attānaṁ uppāṭesi[1]: Ubho pecca bhavissāmāti. Iminā pi kho taṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Atha kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Mallikā devī ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Mallikāya deviyā ārocesi. Atha kho Mallikā devī yena rājā Pāsenadi Kosalo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vajīrī kumārī ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vajīrī kumārī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vajīriyā te kumāriyā[2] vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vajīriyā me, Mallike, kumāriyā vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vāsabhā khattiyā[3] ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vāsabhā khattiyā ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vāsabhāya te khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vāsabhāya me, Mallike, khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyo te Viḍūḍabho[4] senāpatīti?

---

[1] So Sk; Bm uphāresi; Si uppālesi; Bu (?) opādesi. [2] Skt kumariyāya. [3] So Skt Si; Bm Si Vāsabhakhattiyā. [4] So Skt Si; Bm Viṭaṭubho, as in No. 90 & always.

Evaṁ, Mallike; piyo me Viḍūḍabho senāpatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Viḍūḍabhassa senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Viḍūḍabhassa me, Mallike, senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te ahan ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me 'si tvan ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Mayhaṁ te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Tuyhaṁ hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Kāsi-kosalā ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me Kāsi-kosalā. Kāsi-kosalānaṁ, Mallike, ānubhāvena kāsikacandanaṁ paccanubhoma, mālāgandhavilepanaṁ dhāremāti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Kāsi-kosalānan te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Kāsi-kosalānaṁ hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Acchariyaṁ, Mallike, abbhutaṁ, Mallike, yāvañ[1] ca so

[1] So Skt Si; Bm yāva.

Bhagavā paññāya ativijjha[1] paññāya[2] passati. Ehi, Mallike, ācāmehīti.

Atha kho rāja Pasenadi Kosalo uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa — pe[3] — sammāsambuddhassāti.

PIYAJĀTIKASUTTAṀ SATTAMAṀ.

88.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Anando pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yena Pubbārāmo Migāramātu[4] pāsādo ten' upasaṁkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ekapuṇḍarīkaṁ nāgaṁ[5] abhirūhitvā Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna Sirivaḍḍhaṁ[6] mahāmattaṁ āmantesi: Āyasmā no eso, samma Sirivaḍḍha, Ānando ti? Evaṁ mahārāja; āyasmā eso Ānando ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, ambho purisa, yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandāhi: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandatīti; evañ ca vadehi: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando

---

[1] So Si; Bm paṭivijjha; Skt ativijjhā. [2] So Si; Skt maṁ ko; Bm repeats paññāya. [3] So Bm Si; Skt omit pe, repeating bhagavato arahato. [4] So St Bm; Si migāramātuyā; Sk migāramātu. [5] So St Bm Si; Sk Bu nāṅgaṁ. [6] Bm Sīr°.

muhuttaṁ anukampaṁ upādāyāti. Evaṁ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so puriso āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandati, evañ ca vadeti: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyāṁ, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando muhuttaṁ anukampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Sace, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ. sādhu, bhante, āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā[1] tīraṁ, ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā tīraṁ ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle paññatte āsane nisīdi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena[2] gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Idha, bhante, āyasmā Ānando hatthatthare nisīdatūti. Alam, mahārāja; nisīda tvaṁ; nisinno ahaṁ sake āsane ti. Nisīdi kho rājā Pasenadi Kosalo paññatte āsane. Nisajja kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya yvāssa[3] kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti? — Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya yvāssa kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

[1] Bm Acīravatīyā nadīyā (bis). [2] Sk nāg- twice but usually nāṅg-.
[3] So Bm & Skt infra; Sk here yassa; St here yāvassa; Si yvāyaṁ.

Kiṁ pana, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpaṁ vacīsamācāraṁ — pe — manosamācāraṁ samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpaṁ manosamācāraṁ samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Acchariyaṁ, bhante; abbhutaṁ, bhante; yaṁ hi mayaṁ, bhante, nāsakkhimha[1] pañhen paripūretuṁ, taṁ, bhante, āyasmatā Ānandena pañhassa veyyākaraṇena paripūritaṁ. Ye te, bhante, bālā avyattā ananuvicca apariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, na mayan taṁ sārato paccāgacchāma. Ye ca kho[2] te, bhante, paṇḍitā vyattā[3] medhāvino anuvicca pariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, taṁ mayāṁ sārato paccāgacchāma. Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi vinnūhīti?

Yo[4] kho, mahārāja, kāyasamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro akusalo?

Yo[4] kho, mahārāja, kāyasamācāro sāvajjo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sāvajjo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro savyāpajjho[5].

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro savyāpajjho?

Yo kho, mahārāja, dukkhavipāko.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati, ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacīsamācāro — pe — manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, manosamācāro akusalo?

---

[1] So Sk Bu; Bm Si nās-hā. [2] Bm ye pana. [3] Bm viyattā; Si byattā viyattā. [4] Sk infra So. [5] So Sk Si; Bm sabyābajjho; Bu savyāpajjho tí sadukkho.

Yo kho, mahārāja, manosamācāro sāvajjo.
Katamo pana, bhante, manosamācāro sāvajjo?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro savyāpajjho?
Katamo pana, bhante, manosamācāro savyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro dukkhavipāko.
Katamo pana, bhante, manosamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati[1], ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesaṁ yeva akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ vaṇṇetīti[2]?

Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, Tathāgato, kusaladhammasamannāgato ti.

Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro kusalo.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro anavajjo?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro avyāpajjho.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro avyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sukhavipāko.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro n'ev' attabyābādhāya pi saṁvattati, na parabyābādhāya pi saṁvattati[3], na ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacīsamācāro — pe — manosamācāro[4] anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro kusalo.

---

[1] Skt substitute pe for parabyābādhāya pi saṁvattati. [2] So Skt Si Bu; Bm saṁvaṇṇetīti. [3] Sk omits these four words here & pi in the surrounding clauses both here & infra. [4] Sk omits pe manos°.

Katamo pana, bhante, manosamācāro kusalo?
Yo kho, mahārāja. manosamācāro anavajjo.
Katamo pana, bhante, manosamācāro anavajjo?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro avyāpajjho.
Katamo pana, bhante, manosamācāro avyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro sukhavipāko.
Katamo pana, bhante, manosamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro n' ev' attabyābādhāya pi saṁvattati, na parabyābādhāya pi saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihāyanti[1], kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; — evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kiṁ pana[2]. bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesaṁ yeva[3] kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ vaṇṇetīti?

Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, Tathāgato kusaladhammasamannāgato ti.

Acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante, yāva[4] subhāsitaṁ c' idaṁ[5], bhante. āyasmatā Ānandena. iminā ca mayaṁ. bhante, āyasmato Ānandassa subhāsitena attamanābhiraddhā[6]. Evaṁ attamanābhiraddhā ca mayaṁ. bhante, āyasmato Ānandassa subhāsitena, sace. bhante, āyasmato Ānandassa hatthiratanaṁ kappeyya. hatthiratanam pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa assaratanaṁ kappeyya, assaratanam pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa gāmavaraṁ kappeyya[7], gāmavaram pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Api ca, bhante, mayam p' etaṁ jānāma: n' etaṁ[8] āyasmato Ānandassa kappatīti. Ayaṁ me, bhante, bāhitikā rañño Māgadhena Ajātasattunā Vedehiputtena chattanāḷiyā[9] pakkhipitvā[10] pahitā soḷasasamā āyāmena aṭṭhasamā vitthārena; taṁ, bhante, āyasmā Ānando patigaṇhātu anukampaṁ upādāyāti.

Alaṁ, mahārāja; paripuṇṇaṁ me ticīvaran ti.

---

[1] Sk parihāsanāyanti. [2] Si kin nu kho pana. [3] Bm adds ca. [4] Skt yāvaṁ. [5] Bm cīdaṁ. [6] Skt att-ravā (bis). [7] Skt omit gām. kap. [8] Bm mayaṁ n' etam jānāma āy. Ā-ssa K. [9] So Si; Skt chattā nāḷiya; Bm vattanāḷiyā. [10] Skt pakkhipiṁ vo.

Ayam, bhante, Aciravatī nadī diṭṭhā āyasmatā c' eva Ānandena amhehi ca yadā [1] upari pabbate mahāmegho abhippavuṭṭho hoti; athāyaṁ Aciravatī nadī ubhato kūlāni saṁvissandantī [2] gacchati; — evam eva kho, bhante, āyasmā Ānando imāya bāhitikāya attano ticīvaraṁ karissati; yaṁ pan' āyasmato Ānandassá purāṇaṁ ticīvaraṁ, taṁ sabrahmacārīhi saṁvibhajissati. Evāyaṁ ambākaṁ dakkhiṇā saṁvissandantī maññe [3] gamissati. Paṭigaṇhātu [4], bhante, ayasmā Ānando bāhitikan ti.

Paṭiggahesi [5] kho āyasmā Ānando bāhitikaṁ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Handa va [6] dāni mayaṁ, bhante Ānanda, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti. — Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālam maññasīti. — Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā, uṭṭhāy' āsanā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Ānando acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno āyasmā Ānando yāvatako ahosi raññā Pasenadinā [7] Kosalena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi, tañ ca bāhitikaṁ Bhagavato pādāsi.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Lābhā, bhikkhave, rañño Pasenadissa Kosalassa; suladdhalābhā, bhikkhave, rañño Pasenadissa Kosalassa, yaṁ rājā Pasenadi Kosalo labhati Ānandaṁ dassanāya labhati payirupāsanāyāti [8]. Idam avoca Bhagavā; attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BĀHITIKASUTTAṀ [9] AṬṬHAMAṀ.

---

[1] Bm Si yathā. [2] Si saṁvisandantī (bis). [3] Sk adds ko. [4] Si paṭigg° (bis). [5] So all MSS. [6] Bm pana. [7] So Si; Sk Pasenadī; Bm Passanadīnā. [8] Si here payirup°; Bm payirūp°; Skt payurūp°. Cf. p. 65 supra. [9] Bm Si Bu Bāhitiyas°. In the text of the Sutta all MSS read bāhitika, but the form cited by Bu for comment is bāhitiya.

89.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati. Medaḷumpaṁ[1] nāma Sakyānaṁ[2] nigamo. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi kosalo Naṅgarakaṁ[3] anuppatto hoti ·kenacid eva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi: Yojehi, samma Kārāyana, bhadrāni bhadrāni yānāni, uyyānabhūmiṁ[4] gacchāma subhūmiṁ dassanāyāti. Evaṁ devāti kho Dīgho Kārāyano raññio Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni, yassa dāni kālam maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ[5] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Naṅgarakamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena[6] yena ārāmo tena pāyāsi; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va ārāmaṁ pāvisi. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo ārāme jaṁghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno[7] rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanīyāni[8] appasaddāni appanigghosāni[9] vijanavātāni manussarāhaseyyakāni paṭisallāṇasāruppāni. Disvāna Bhagavantaṁ yeva ārabbha sati udapādi: Imāni kho tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhaseyyakāni paṭisallāṇasāruppāni, yatthassudaṁ[10] mayan taṁ Bhagavantaṁ payirupāsāma arahantaṁ sammāsambuddhan ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi: Imāni kho, samma Kārāyana tāni . . . . &c. *as above* . . . . sammāsambuddhaṁ. Kahan nu kho, samma Kārāyana, etarahi so

---

[1] Bu Medataḷumpaṁ & Metaḷumpaṁ; Skt Metaḷupaṁ; Bm Medāḷupaṁ; Si Medaḷupam. Cf. Dhp. p. 222 & Jāt. IV 151. [2] Bm Sākyānam. [3] So Bu; Sk Naṅgaraṁkaṁ (but infra Naṅgarakamhā); Bm Si Nagarakam. [4] Sk Si uy-miyaṁ. [5] Bm (as usual) repeats bhadraṁ. [6] So all MSS & Bu (here). See supra page 65. [7] Si anuvicariyamāno. [8] So Sk Si; Bm pas°. [9] Bm -nigh-. [10] So Skt Bm; Bu Si yatthasudaṁ.

Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho ti? — Atthi, mahārāja, Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo; tattha so Bhagavā etarahi viharati arahaṁ sammāsambuddho ti. — Kīvadūro[1] pana, samma Kārāyana, Naṅgarakamhā Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo hotīti? Na dūre, mahārāja; tīṇi yojanāni. Sakkā divasāvasesena[2] gantun ti. Tena hi, samma Kārāyana, yojehi bhadrāni bhadrāni yānāni; gamissāma mayan. taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhan ti. Evaṁ devāti kho Dīgho Kārāyano rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa Kosalassa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni; yassa dāni kālam maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Naṅgaramhā yena Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo tena pāyāsi ten' eva divasāvasesena Medaḷumpaṁ nāma[3] Sakyānaṁ nigamaṁ sampāpuṇi, yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattiko va ārāmaṁ pāvisi. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena te bhikkhū ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā te bhikkhū etad avoca: Kahan nu kho. bhante, etarahi so Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho? Dassanakāmā[4] hi mayan taṁ Bhagavantaṁ arahantaṁ Sammāsambuddhan ti. Eso, mahārāja, vihāro saṁvutadvāro; tena appasaddo upasaṁkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ[5] ākoṭehi; vivarissati te Bhagavā dvāran ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo tatth' eva khaggañ ca uṇhīsañ[6] ca Dīghassa Kārāyanassa pādāsi. Atha kho Dīghassa Kārāyanassa etad ahosi: Rahāyati[7] kho dāni mahārājā; idh'[8] eva dāni mayā ṭhātabban ti? Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena so vihāro saṁvutadvāro tena appasaddo upasaṁkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭesi. Vivari Bhagavā dvāraṁ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo

---

[1] So Skt Si; Bm kiṁ va dūre. [2] So Sk Si & St infra; St here & Bm divasāvasena. [3] Skt & Si omit. [4] Bm dassanākāmā. [5] So Bm Si Bu; Skt aggalaṁ. [6] So Skt Bu; Bm Si unhisañ. [7] So Skt Bm Bu; Si rahāyasi. [8] Skt nedh'.

vihāraṁ pavisitvā Bhagavato pāde sirasā patitvā[1] Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati[2] pāṇīhi[3] ca parisambāhati nāmañ ca sāveti: Rājā 'haṁ, bhante, Pasenadi Kosalo; rājā 'haṁ, bhante, Pasenadi Kosalo ti.

Kiṁ pana tvaṁ, mahārāja, atthavasaṁ sampassamāno imasmiṁ sarīre evarūpaṁ paramanipaccākāraṁ karosi, mittūpahāraṁ[4] upadaṁsesīti?

Atthi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto[5] Bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti. Idhāhaṁ, bhante[6], passāmi eke samaṇabrāhmaṇe pariyantakataṁ brahmacariyaṁ carante[7] dasa pi vassāni vissatim pi vassāni tiṁsam pi vassāni cattārīsam pi vassāni. Te aparena samayena sunhātā[8] suvilittā kappitakesamassū pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā parivārenti[9]. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi yāvajīvaṁ āpānakoṭikaṁ[10] paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carante. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho[11] ti. Puna ca paraṁ, bhante, rājāno pi rājūhi vivadanti, khattiyā pi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇā pi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatī[12] gahapatīhi vivadanti, mātā pi puttena vivadati, putto pi mātarā vivadati, pitā pi puttena vivadati, putto pi pitarā vivadati, bhātā pi bhātarā vivadati, bhātā pi[13] bhaginiyā vivadati, bhaginī[14] pi bhātarā vivadati, sahāyo pi sahāyena vivadati. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi samagge sammodamāne avivadamāne[15] khīrodakībhūte[16] añña-

---

[1] Bm Si nipatitvā. [2] Bm paricumpati. [3] Skt pāṇīhi. [4] So Si; Skt mittupahāraṁ here & vittūvohāraṁ infra; Bm mittupahāraṁ. [5] So Si & Sk infra; Sk here svakkhyāto; Bm svākhyāto. [6] Bm Si add bhagavā. [7] Sk caranti here. [8] So Bm Si; Sk sunahātā; St suhanohātā. [9] Si paricārenti, with note that the Sinh. reading is parivārenti. Cf. Vol. I pp. 504 & 571. [10] So Skt Bu, the latter noting as a var. lect. āpāṇakoṭikaṁ which is read by Bm Si. [11] Sk (ter) saṁgho, omitting bhagavato sāvaka-. [12] Bm Si gahapatayo. [13] Bm Si omit bhātarā v. bhātā pi. [14] Bm bhagini. [15] Bm omits. [16] Bm khirodakibhūte.

maññam piyacakkhūhi sampassante viharante. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ samaggaṁ parisaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti. Puna ca parāhaṁ, bhante, ārāmena ārāmaṁ uyyānena uyyānaṁ anucaṅkamāmi anuvicarāmi. So 'haṁ tattha passāmi eke samaṇabrāhmaṇe kise[1] lūkhe[2] dubbaṇṇe uppaṇḍuppaṇḍukajāte[3] dhamanisanthatagatte na viya maññe cakkhuṁ bandhante janassa dassanāya. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti[4]: Addhā ime āyasmanto anabhiratā[5] vā brahmacariyaṁ caranti, atthi vā tesaṁ kiñci pāpaṁ kammaṁ[6] kataṁ paṭicchannaṁ[7], tathā[8] ime āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhuṁ bandhanti janassa dassanāyāti. Tyāhaṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadāmi: — Kin nu kho[9] tumhe āyasmante kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhuṁ bandhatha janassa dassanāyāti. Te evam āhaṁsu: Bandhukarogo[10] no mahārājāti. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge abhiratarūpe pīṇitindriye[11] appossukke pannalome paradavutte[12] migabhūtena cetasā viharante[13]. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti: Addhā ime āyasmato tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ sañjānanti, tathā ime āyasmanto haṭṭhapahaṭṭhā udaggudaggā abhiratarūpā pīṇitindriyā appossukkā[14] pannalomā paradavuttā[15] migabhūtena cetasā viharantīti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto

---

[1] Si kīse. [2] Skt twice lukhe, once lūkhā. [3] So Skt & I Jāt. 346; Si upaṇḍupaṇḍukajāte; Bm uppandupaṇḍukajāte. [4] Bm Si etad ahosi, the latter noting that the Sinh. reading is evaṁ hoti. [5] Sk anabhirataṁ. [6] Bm Si omit. [7] Bm katā paticchannā. [8] Bm adds hi. [9] Sk omits kho. [10] So Skt Si Bu; Bm pandukarogino. [11] Bm pin-; Si piṇind-. [12] So Si; Skt Bm h-ṭṭhā ud-gā ... p-vuttā. [13] So Si; Sk viharantīti; Bm viharanti. [14] Bm Si apposukkā here et supra. [15] Bm paradattavuttā here et supra.

pahomi ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ. Tassa mayhaṁ, bhante, atthakaraṇe[1] nisinnassa antarantarākathaṁ[2] opātenti. So 'haṁ na labhāmi: Mā me bhonto atthakaraṇe nisinnassa antarantarākathaṁ opātetha[3], kathāpariyosānaṁ[4] me bhavanto āgamentūti. Tassa mayhaṁ, bhante, antarantarākathaṁ opātenti. Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi yasmiṁ samaye Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti n' eva tasmiṁ samaye Bhagavato sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Bhūtapubbaṁ, bhante, Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti; tatr' aññataro Bhagavato sāvako ukkāsi; tam enaṁ aññataro sabrahmacārī[5] jannukena ghaṭṭesi[6]: Appasaddo āyasmā hotu, mā 'yasmā saddam akāsi; satthā no Bhagavā dhammaṁ desetīti. Tassa mayhaṁ, bhante, etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Adaṇḍena vata kira bho asatthena evaṁ suvinītā[7] parisā bhavissatīti. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ suvinītaṁ parisaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, passāmi idh' ekacce khattiyapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe[8]. Te[9] bhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti: Samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatīti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti: Imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ[10] Gotamaṁ upasaṁkamitvā pucchissāma; evaṁ ce no puṭṭho evaṁ vyākarissati, evam assa mayaṁ vādaṁ āropessāma; evañ ce pi no puṭṭho evaṁ vyākarissati, evam pi 'ssa mayaṁ vādaṁ āropessāmāti. Te suṇanti: Samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osaṭo ti. Te yena Bhagavā ten' upasaṁkamanti. Te Bhagavā[11] dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejati

[1] Skt atthekaraṇe here & attakarane infra; Bm aḍḍakaraṇe; Si aṭṭakarane. [2] Bm a-kathā. [3] Sk opātetaṁ. [4] Sk kathaṁ p. bhavanto. [5] Si brahmacārī; Skt sabbrahmacārī. [6] Skt ghaddhesi; Bm Si ghaṭesi. Cf. p. 4 supra (where ghaṭṭesi should be read). [7] Bm suvinitā (bis). [8] Bm vāḷavedhīrūpe; Si vāḷavedhirūpo. [9] Skt vo. [10] Bm adds bho. [11] Sk omits these four words.

sampahaṁseti. Te Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na c' eva Bhagavantaṁ pañhaṁ pucchanti, kuto[1] vādaṁ āropessanti, aññadatthu[2] Bhagavato sāvakā sampajjanti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, passāmi idh' ekacce brāhmaṇapaṇḍite — pe — gahapatipaṇḍite samaṇapaṇḍite nipune kataparappavāde vālavedirūpe. Te bhindantā maññe caranti .... *&c. as above* .... vādaṁ āropessanti, aññadatthu Bhagavantaṁ yeva okāsaṁ yācanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya. Te Bhagavā pabbājeti. Te tathā pabbājitā[3] samānā vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evam āhaṁsu: Manaṁ[4] vata bho anassāma; manaṁ vata bho anassāma. Mayaṁ hi pubbe assamaṇā[5] va samānā samaṇā 'mhāti[6] paṭijānimhā, abbrāhmaṇā[7] va samānā brāhmaṇā 'mhāti[8] paṭijānimhā, anarahanto[9] va samānā arahanto 'mhāti[10] paṭijānimhā. Idāni kho 'mhā[11] samaṇā, idāni kho 'mhā brāhmaṇā idāni kho 'mhā arahanto ti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, Isīdatta—Purāṇā[12] thapatayo mama bhattā mama yānā[13] ahaṁ nesaṁ jīvitaṁ[14] dātā yasassa[15] āhattā[16]. Atha ca pana no tathā mayi

---

[1] Si kut' assa. [2] Si aññadatthuṁ. [3] Bm Si pabbajitā, the latter noting that the Sinh. reading is pabbājitā. [4] Si mayaṁ, noting that the Sinh. reading is manaṁ. [5] Si asamaṇā. [6] Sk samaṇamhāti. [7] Bm Si abrāhmaṇā. [8] Sk brahmaṇamhāti. [9] Si anārahanto. [10] Sk arahantamhāti; Bm arahantāmhāti. [11] Si 'mha throughout. [12] Bu says: Isīdattapurāṇā ti Isidatto ca Purāṇo ca; Skt Isidattapurāṇathapatayo; Bm Isidantapurāṇā; Si Isīdantapurāṇā. [13] Bu Bm Si yānā, the latter with note that the Sinh. reading is sānā (as Skt). [14] Bu jīvikaṁ. [15] Sk adds dānaṁ (here only). [16] So Skt Si; Bm āhatā.

nipaccākāraṁ karonti yathā Bhagavati. Bhūtapubbāhaṁ, bhante, senaṁ abbhuyyāto samāno ime va[1] Isīdatta—Purāṇe thapatayo vīmaṁsamāno[2] aññatarasmiṁ sambādhe āvasathe vāsaṁ upagacchiṁ. Atha kho, bhante, ime Isīdatta — Purāṇā thapatayo bahudeva[3] rattiṁ dhammiyā kathāya vītināmetvā yato assosuṁ kho Bhagavantaṁ[4] tato sīsaṁ katvā maṁ pādato karitvā nipajjiṁsu. Tassa mayhaṁ, bhante, etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhuta: vata bho. Ime Isīdatta — Purāṇā thapatayo mama bhattā mama yānā, ahaṁ tesaṁ jīvitaṁ dātā yasassa āhattā. Atha ca pana no tathā mayi nipaccākāraṁ karonti yathā Bhagavati. Addhā ime āyasmanto tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ[5] pubbenāparaṁ visesaṁ sañjānantīti[6]. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho[7] ti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā pi khattiyo, aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako[8], aham pi Kosalako, Bhagavā pi āsītiko[9], aham pi āsītiko[10]. Yam pi bhante Bhagavā pi khattiyo aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako aham pi Kosalako, Bhagavā pi āsītiko aham pi āsītiko[11], iminā vārahām' evāhaṁ[12], bhante, Bhagavati[13] paramanipaccākāraṁ kattuṁ, mittūpahāraṁ upadaṁsetuṁ. Handa ca dāni mayaṁ, bhante, gacchāma. Bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālaṁ maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho Bhagavā acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa bhikkhū āmantesi: Eso, bhikkhave, rājā Pasenadi Kosalo dhammacetiyāni bhāsitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto. Uggaṇhātha[14], bhikkhave, dhammacetiyāni; pariyāpuṇātha,

---

[1] Sk imameva; Bm ime ca; Si ime alone. [2] So Skt Bu; Bm Si vim° [3] Bm bahūdeva. [4] Bm yato ahosi bhagavā tato. [5] Si here oḷāraṁ. [6] Bm Si jānanti here et supra. [7] Sk throughout supaṭipanno saṁgho. [8] Bm Si Kosalo throughout. [9] Bm (alone) asītiko. [10] Si adds ti. [11] Bm Si omit from yam pi bhante inclusive. [12] So Sk Si; Bm iminā pāhaṁsante bhagavati. [13] Sk bhagavato. [14] Bm Si uggaṇhatha.

bhikkhave, dhammacetiyāni[1]; dhāretha, bhikkhave, dhammacetiyāni; atthasaṁhitāni, bhikkhave, dhammacetiyāni ādibrahmacariyakānīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DHAMMACETIYASUTTAM NAVAMAṀ.

90.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Ujuññāyaṁ[2] viharati Kaṇṇakatthale[3] Migadāye. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ujuññaṁ anuppatto hoti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho purisa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Evaṁ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etad avoca: — Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati; evañ ca vadeti: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Assosuṁ kho Somā ca bhaginī[4] Sakulā[5] ca bhaginī: Ajja

---

[1] Sk repeats these three words. [2] So Skt Bu; Bm Uruññāyaṁ; Si Udaññāyaṁ. [3] So Bm Si Bu; Sk Kaṇṇatthalaka throughout. [4] So Bm Si always & Skt sts.; Bu & Skt sts. bhagini. [5] Skt here Sukulā.

kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhattābhihāre upasaṁkamitvā etad avocuṁ: — Tena hi, mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: — Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Kim pana, mahārāja, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī aññaṁ dūtaṁ nālatthun ti?

Assosuṁ kho, bhante, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī: Ajja kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho, bhante, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī maṁ bhattābhihāre upasaṁkamitvā etad avocuṁ: Tena hi, mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: — Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Sukhiniyo[1] hontu, mahārāja, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Sutaṁ me taṁ, bhante: — Samaṇo Gotamo evam āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Ye te, bhante evam āhaṁsu: — Samaṇo Gotamo evam

---

[1] Skt sukhiniyo. Cf. No 123 & I Jāt. 408. [2] Sk bhagavā.

āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti; — kacci te, bhante, Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ vyākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo[1] gārayhaṁ[2] ṭhānaṁ āgacchatīti?

Ye te, mahārāja, evam āhamsu: — Samaṇo Gotamo evam āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti; — na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man[3] te asatā abhūtenāti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Viḍūḍabhaṁ senāpatiṁ āmantesi: Ko nu kho, senāpati, imaṁ[4] kathāvatthuṁ rājantepure[5] abbhudāhāsīti?

Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho purisa, mama vacanena Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ amantehi[6]: Rājā te, bhante, Pasenadi Kosalo amantetīti. Evaṁ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Sañjayo brāhmaṇo Ākāsagotto ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etad avoca: — Rājā taṁ, bhante, Pasenadi Kosalo āmantetīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca; Siyā nu kho, bhante, Bhagavatā aññadeva kiñci sandhāya bhāsitaṁ[7], tañ ca jano aññathā pi[8] paccāgaccheyya? Yathākathaṁ pana, bhante, Bhagavā abhijānāti vācaṁ[9] bhāsitā ti?

Evaṁ kho ahaṁ, mahārāja, abhijānāmi vācaṁ bhāsitā: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sakideva sabbañ ñassati sabbaṁ dakkhīti[10], n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Heturūpaṁ bhante[11] Bhagavā āha; saheturūpaṁ pana[12], bhante, Bhagavā āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā

---

[1] So Si; Sk vādānupāto; Bm vādānupādo. [2] So Bm; Sk gāruyhaṁ; Si gāreyhaṁ. [3] Bm Si maṁ. [4] Sk omits imaṁ. [5] Bm r-pūre. [6] Sk āmantesi. [7] Skt cāsitaṁ. [8] Skt vi. [9] So Skt Si; Bm vācā. [10] Bm dakkhiti; Bu Skt Si dakkhīti. [11] Si omits. [12] Bm Si omit.

yo sakideva sabbañ ñassatī sabbaṁ dakkhīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ nu kho, bhante, catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Cattāro 'me, mahārāja, vaṇṇā—khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ kho, mahārāja, catunnaṁ vaṇṇānaṁ dve vaṇṇā aggam akkhāyanti, — khattiyā ca brāhmaṇā ca, yadidaṁ abhivādanapaccuṭṭhānañjalikaṁ masāmīcikamman ti[1].

Nāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ diṭṭhadhammikaṁ pucchāmi; samparāyikāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ pucchāmi. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ nu kho, bhante, catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Pañc' imāni, mahārāja, padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, mahārāja, bhikkhu saddho hoti, saddahati[2] Tathāgatassa bodhiṁ: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho, vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā[3] satthari vā viññūsu vā brahmacārīsu[4]. Āraddhaviriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro[5] kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā[6] paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imani kho, mahārāja, pañca padhāniyaṅgāni. Cattāro 'me, mahārāja, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā; te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; taṁ[7] nesaṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Cattāro 'me, bhante vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā

---

[1] Bm abhivādanap- sāmīcikammāni; Si abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikamman ti; Sk paccupaṭṭhānaṁ. [2] Si (as p. 95 supra) saddhahati. [3] So all MSS here. [4] Bm b-isu; Si sabrahmacārīsu. [5] Bm Si an-ūro. [6] Sk omits final yā. [7] So Skt Si; Bm ettha pana.

suddā; te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; Ettha pana nesaṁ, bhante, siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Ettha kho nesāhaṁ[1], mahārāja, padhānavemattaṁ[2] vadāmi. Seyyathāpi 'ssu[3], mahārāja, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Ye te dve[4] hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, api[5] nu te dantā va dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, dantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyun ti[6]?

Evaṁ[7] bhante.

Ye pana te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā[8] avinītā, api nu te adantā va dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, adantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyuṁ, seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā ti?

No h' evaṁ[9], bhante.

Evam eva kho, mahārāja, yan taṁ saddhena pattabbaṁ appābādhena asaṭhena amāyāvinā āraddhaviriyena paññāvatā[10], taṁ vata[11] asaddho bavhābādho[12] saṭho māyāvī kusīto[13] duppañño pāpuṇissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Heturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha; saheturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brahmaṇā vessā suddā. Te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā, te c' assu sammappadhānā[14], ettha pana tesaṁ, bhante, siyā viseso, siyā nānākaraṇan ti?

Ettha kho nesahaṁ[15], mahārāja, na[16] kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidam vimuttiyā vimuttiṁ. Seyyathāpi, mahārāja, puriso sukkhaṁ sākakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya[17]; atha aparo[18] puriso sukkhaṁ sālakaṭṭhaṁ

---

[1] Skt pan' esāhaṁ. [2] So Bu (bis); Sk padhānametta; Bm Si padhānavemattataṁ. [3] So Si; Sk seyyathā phassu; Bm seyyathāpi mahāraja. [4] Si ye dve te. [5] Bm api su nu. [6] Bm omits ti. [7] Si adds etaṁ. [8] Sk adds va. [9] Bm Si no h' etaṁ. [10] So Sk; Bm Si paññavatā. [11] Bm taṁ tathā so. [12] Bm Si (as at p. 94) bahvābādho; Bu bavh°. [13] Bm kusito. [14] Si samapp°. [15] Sk ettha kho panesāhaṁ. [16] Si omits na. [17] Bm dhātuṁ kareyya. [18] Bm athāparo.

ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukkhaṁ ambakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukkhaṁ udumbarakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Siyā nu kho tesaṁ aggīnaṁ nānādāruto abhinibbattānaṁ kiñci nānākaraṇaṁ. — acciyā vā acciṁ, vaṇṇena vā vaṇṇaṁ, ābhāya vā ābhan ti[1]?

No h' etaṁ, bhante.

Evam eva kho, mahārāja, yān taṁ tejaṁ viriyā nimmathitaṁ[2] padhānā 'bhinibbattaṁ[3]. Nāhaṁ tattha kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidaṁ vimuttiyā vimuttin ti.

Hetūrūpaṁ, bhante, Bhagavā āha; saheturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha. Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Kim pana tvaṁ, mahārāja, evaṁ vadesi: Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Yadi vā te, bhante, devā āgantāro itthattaṁ, yadi vā anāgantāro itthattan ti?

Ye te, mahārāja, devā savyāpajjhā[4] te devā āgantāro itthattaṁ; ye te devā abyāpajjhā[5], te devā anāgantāro itthattan ti.

Evam vutte Viḍūḍabho senāpati Bhagavantaṁ etad avoca: — Ye te, bhante, devā savyāpajjhā āgantāro[6] itthattaṁ, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro[7] itthattaṁ te deve[8], tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti[9] vā ti?

Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ayaṁ kho Viḍūḍabho senāpati rañño Pasenadissa Kosalassa putto; ahaṁ Bhagavato putto. Ayaṁ kho kālo yaṁ putto puttena manteyyāti[10]. Atha kho āyasmā Ānando Viḍūḍabhaṁ senāpatiṁ āmantesi: — Tena hi, senāpati, taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kim maññasi, senāpati? Yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa vijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyā-

---

[1] So Bm Si; Sk ābhā. [2] So Bm Si; Sk viriyanippharatitaṁ. [3] Bm nibbattaṁ. [4] Bm sabyābajjhā; Si sabyāpajjhā. [5] Bm abyābajjhā. [6] Sk anagantāro. [7] Si ān⁰. [8] Sk adds ti. [9] Sk pabbājissanti. [10] Sk nimanteyyāsīti.

dhipaccaṁ rajjaṁ[1] kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetuṁ vā ti?

Yāvatā, bho, rañño Pasenadissa Kosalassa vijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā .... pabbājetuṁ vā ti.

Taṁ kim maññasi, senāpati? Yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa avijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṁ rajjam kāreti, pahoti tattha[2] rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vā ti?

Yāvatā, bho, rañño Pasenadissa Kosalassa avijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti, na pahoti tattha .... pabbājetuṁ vā ti.

Taṁ kim maññasi, senāpati? Sutā te devā Tāvatiṁsā ti?

Evaṁ, bho; sutā me devā Tāvatiṁsā; idhāpi[3] bhotā raññā[4] Pasenadinā[5] Kosalena sutā devā Tāvatiṁsā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, senāpati? Pahoti rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vā ti?

Dassanāya pi, bho, rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse nappahoti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessati[6] vā pabbājessati[7] vā ti.

Evam eva kho, senāpati, ye te devā savyāpajjhā[8] āgantāro itthattaṁ, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro itthattaṁ te deve dassanāya pi nappahonti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbajessanti vā ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Konāmo ayaṁ[9], bhante, bhikkhūti?

Ānando nāma, mahārājāti

Ānando vata bho, ānandarūpo vata bho. Heturūpaṁ,

[1] Sk omits throughout. [2] Bm Si tattha pahoti. [3] Si idāni pi. [4] Bm rañño. [5] Sk Pasenadi. [6] Bm cāvissati. [7] Sk (here et infra) pabbājissati [8] Sk here sabbyāpajjhā. [9] Si Konāmāyaṁ.

bhante, āyasmā Ānando āha, saheturupaṁ, bhante, āyasmā Ānando āha. Kiṁ pana, bhante[1], atthi Brahmā ti?

Kiṁ pana tvaṁ, mahārāja, evaṁ vadesi: Kim pana, bhante, atthi Brahmā ti?

Yadi vā so, bhante, Brahmā āgantā itthataṁ, yadi vā anāgantā itthattan ti?

Yo so, mahārāja, Brahmā savyāpajjho, so Brahmā āgantā itthattaṁ; yo so Brahmā ab[illegible]hajjho, so Brahmā anāgantā itthattan ti.

Atha kho aññataro[2] puriso rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto āgato ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etad avoca: Ko nu kho, brāhmaṇa, imaṁ kathāvatthuṁ rājantepure abbhudāhāsīti[3]?

Viḍūḍabho, mahārāja, senāpatīti.

Viḍūḍabho senapati evam āha. Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho aññataro puriso rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Yānakālo, mahārājāti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Sabbaññutaṁ mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā; sabbaññutaṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ[4] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā; cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Adhideve[5] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, adhideve Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Adhibrahmānaṁ mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, adhibrahmānaṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Yaṁ yad eva ca pana[6] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, taṁ tad eva Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Handa

---

[1] Sk adds kiṁ pana tvaṁ. [2] Sk adds so. [3] Sk abbhutā hoti. [4] Bm cātuvaṇṇisuddhiṁ. [5] So Bm Si; Sk aviveva & avideve. [6] Bm omits pana.

ca dāni mayaṁ, bhante, gacchāma. Bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālaṁ maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmīti.

KAṆṆAKATTHALASUTTAṀ DASAMAM.

RĀJAVAGGO CATUTTHO.

91.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena Brahmāyu brāhmaṇo Mithilāyaṁ paṭivasati jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto vīsaṁvassasatiko[1] jātiyā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ[2] itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu ânavayo. Assosi kho Brahamāyu brāhmaṇo: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi; taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato — Iti pi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā[3], so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ[4], sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti; so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhe kalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanam[5], kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti; sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti.

[1] So Sk Bu; Bm vīsav°. [2] Bm sakkharapabhedānaṁ. [3] Bm adds ti [4] Sk omits. [5] Sk sabbyañjanaṁ.

Tena kho pana samayena Brahmāyussa brāhmaṇassa Uttaro nāma māṇavo antevāsī hoti tiṇṇaṁ vedānaṁ .... anavayo. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Uttaraṁ māṇavaṁ āmantesi: 'Ayaṁ, tāta Uttara, samaṇo Gotamo Sakyaputto .... sammāsambuddho — pe — sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti[1]. Ehi tvaṁ, tāta Uttara, yena samaṇo Gotamo ten' upasaṁkama[2], upasaṁkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ jānāhi yadi vā taṁ bhavantaṁ[3] Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso; tayā mayan taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vedissāmāti. Yathākathaṁ panāham bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmi yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso ti. Āgatāni kho, tāta Uttara, amhākam mantesu dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dve va[4] gatiyo bhavanti anaññā. — Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī[5] dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato, tass' imāni satta ratanāni bhavanti: seyyathīdaṁ cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanam eva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho pan' assa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā[6] parasenappamaddanā. So imaṁ paṭhaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena[7] abhivijiya ajjhāvasati. — Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivattacchaddo[8]. Ahaṁ kho pana, tāta Uttara, mantānaṁ dātā[9], tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetā ti[10].

Evaṁ bho ti kho Uttaro māṇavo Brahmāyussa brāhmaṇassa paṭisutvā utthāy' āsanā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā Videhesu yena Bhagavā tena

---

[1] Sk hoti. [2] Sk upasaṁkami. [3] Bu bhagavantaṁ. [4] Bm yeva. [5] So Sk & I Sum. Vil. 249; Bm Si Bu & I Dīgha 88 have i short. [6] Bm Si vir°. [7] Bm adds Samena. [8] So Sk Bu; Bm vivatacchado; Si vivaṭṭacchado, [9] So Sk Bm; Si kattā, with note that the Sinh. reading is dātā. [10] So Si Bu & I Dīgha 89; Sk paṭiggahītā; Bm paṭiggahitā.

cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ katham sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁse mahāpurisalakkhaṇāni sammannesi. Addasā kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁse mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāhāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya[1] ca[2]. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayaṁ Uttaro māṇavo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi[3] yathā addasā[4] Uttaro māṇavo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubho pi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalakam[5] pi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya pacchādesi[6].

Atha kho Uttarassa māṇavassa etad ahosi: Samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇehi. Yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ anubandheyyaṁ iriyāpathum assa passeyyan ti? Atha kho Uttaro māṇavo satta māsāni Bhagavantaṁ anubandhi chāyā va anapāyinī[7]. Atha kho Uttaro māṇavo sattānaṁ māsānaṁ accayena Videhesu yena Mithilā tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā yena Brahmāyu brāhmaṇo ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Brahmāyuṁ[8] brāhmaṇaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Uttaraṁ māṇavaṁ Brahmāyu brāhmaṇo etad avoca: Kacci, tāta Uttara, taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo

---

[1] Sk pahūtaj° infra; Sk here & generally pahutaj°; Si Bu pahutaj°; Bm cahutaj° in every instance but one, where pahutaj° is read. [2] Bm cāti. [3] So Sk & 1 Dīgha 106; Bm abhisaṁkhārosi; Si abhisaṁkhāresi. [4] So Sk Bm; Si addasā. [5] So Sk Bu (infra Sk kevalam pi); Bm Si kevalakappaṁ. [6] So Sk (here) Bu; Bm Si chādesi, as I Dīgha 106 & Sk infra. [7] Bm anapāyini. [8] Bm Brahmāyubr°.

abbhuggato, no aññathā? Kacci pana so bhavaṁ Gotamo tādiso, no aññādiso ti?

Tathā[1] santaṁ yeva bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā saddo abbhuggato, no aññathā, tādiso ca bho[2] so bhavaṁ Gotamo, na aññādiso. Samannāgato ca bho so bhavaṁ Gotamo dvattiṁsa-mahāpurisalakkhaṇehi. Suppatiṭṭhitapādo[3] kho pana so bhavaṁ Gotamo, idam pi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. Heṭṭhā kho pana tassa bhoto Gotamassa pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni[4] sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni; āyatapaṇhi[5] kho pana so bhavaṁ Gotamo; dīghaṅguli[6] kho pana so bhavaṁ Gotamo; mudutaluṇnahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; jālahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; ussaṅkhapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; eṇījaṅgho[7] kho pana so bhavaṁ Gotamo; ṭhitako kho pana so bhavaṁ Gotamo anoṇamanto[8] ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati; kosohitavatthaguyho kho pana so bhavaṁ Gotamo; suvaṇṇavaṇṇo kho pana so bhavaṁ Gotamo; kañcanasannibhattaco[9] sukhumacchavī kho pana so bhavaṁ Gotamo; sukhumattā chaviyā rajojallaṁ kāye na upalippati[10]; ekekalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo; ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni; uddhaggalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo; uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni[11] añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvaṭṭāni[12] padakkhiṇāvaṭṭakajātāni[13]; brahmujjugatto kho pana so bhavaṁ Gotamo; sīhapubbaddhakāyo[14] kho pana so bhavaṁ Gotamo; citantaraṁso kho pana so bhavaṁ Gotamo; nigrodhaparimaṇḍalo kho pana so bhavaṁ Gotamo; yāvatakvassa[15] kāyo tāvatakvassa vyāmo; yāvatakvassa vyāmo tāvatakvassa kāyo; samavattakhandho[16] kho pana so bhavaṁ Gotamo; rasaggasaggī[17] kho pana so bhavaṁ Gotamo; sīhahanu[18] kho

[1] Si yathā; Bm emits 2nd tathā. [2] Bm Si kho. [3] So Sk Bu; Bm Si supat°. [4] Sk sahassararāni. [5] Sk āy-hī. [6] Bm d-lī. [7] So Bm Bu; Sk Si eṇij°. [8] So Sk Bu; Bm Si anonamanto. [9] So Sk Bu; Bm k-ataco; Si k-athaco. [10] So Bu; Sk Bm Si upalimpati. [11] Bm nilhni. [12] Sk k-vatthni. [13] Sk p-vattnk°; Bm dakkh-āni. [14] Bm Si -aḍḍha-. [15] So Si & Sk infra; Bm yāvatakvāssa; Bu yāvatakassa. [16] So Sk Bu; Bm Si -vatta-. [17] So Bm Si Bu; Skt -i. [18] Si sīhahaṇu.

pana so bhavaṁ Gotamo; cattārīsadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; samadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; avivaradanto[1] kho pana so bhavaṁ Gotamo; susukkadāṭho[2] kho pana so bhavaṁ Gotamo; pahūtajivho[3] kho pana so bhavaṁ Gotamo; brahmassaro kho pana so bhavaṁ Gotamo; karavīkabhāṇī[4]; abhinīlanetto[5] kho pana so bhavaṁ Gotamo; gopakhumo kho pana so bhavaṁ Gotamo; uṇṇā kho pana tassa[6] bhoto Gotamassa, bhamukantare[7] jātā odātā mudutūlasannibhā[8]; uṇhīsasīso[9] kho pana so bhavaṁ Gotamo; idam pi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. Imehi kho so[10] bhavaṁ Gotamo dvattiṁsa — mahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Gacchanto kho pana so bhavaṁ Gotamo dakkhiṇen' eva[11] pādena paṭhamaṁ pakkamati; so nātidūre pādaṁ uddharati, nāccāsanne pādaṁ nikkhipati; so nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ[12] gacchati; na ca adduvena adduvaṁ[13] saṁghaṭṭento[14] gacchati; na ca gopphakena gopphakaṁ[15] saṁghaṭṭento gacchati; so gacchanto na satthiṁ unnāmeti; na satthiṁ onāmeti; na satthiṁ sannāmeti; na satthiṁ vināmeti. Gacchato kho pan' assa bhoto Gotamassa adharakāyo[16] va iñjati, na ca kāyabalena[17] gacchati. Avalokento kho pana so bhavaṁ Gotamo sabbakāyen' eva avaloketi; so na uddhaṁ ulloketi, na adho oloketi, na ca vipekkhamāno[18] gacchati; yugamattañ ca pekkhati; tato c' assa uttariṁ anāvaṭaṁ[19] ñāṇadassanaṁ bhavati[20]. So antaragharaṁ pavisanto na kāyaṁ unnāmeti[21], na kāyaṁ onāmeti, na kāyaṁ sannāmeti,

---

[1] So Sk; Bm Si aviraladanto; Bu does not quote the word, but employs both viralā & avivarā. [2] So Sk Bm Bu; Si susukkadaḍho. [3] So Sk Bu; pahutajivho; Si bahutajivho. [4] So Bu; Sk k-nī; Bm Si karavikabhāṇi. [5] Bm abhinilanetto. [6] Bm Si pan' assa. [7] Si Bu bhamukkantare. [8] Bm So Sk Bu; Bm Si mudutul⁰. [9] Si uṇhisasīso. [10] So Sk Bu; Bm Imehi kho pana bho so; Si Imehi kho *so* bho. [11] Bm Si omit eva, as apparently does Bu. [12] So Sk Si; Bu (bis) nātisāṇikaṁ. [13] So Sk Bm; Bu -ḍḍ-; Si addhav⁰. [14] Sk s-ddhento throughout. [15] All MSS. here goppak-; Sk infra gopph⁰. [16] So Bu; Sk Si aradḍhakāyo; Bm aḍḍhakāyo. [17] So Sk Si Bu; Bm Kāyacāpallena [18] So Sk Bu & Si (which omits ca); Bm na ca adho pekkhamāno gacchati. [19] Bm anāvaṭa. [20] Sk bhagavati. [21] Sk uṇṇ⁰.

na kāyaṁ vināmeti. So nātidūre nāccāsanne āsanassa parivattati, na ca pāṇinā ālambitvā āsane nisīdati, na ca āsanasmiṁ[1] kāyaṁ pakkhipati. So antaraghare nisinno samāno na hatthakukkuccaṁ āpajjati, na pādakukkuccaṁ āpajjati, na ca[2] adduvena adduvaṁ āropetvā nisīdati, na ca gopphakena gopphakaṁ āropetvā nisīdati, na ca pāṇinā hanukaṁ upādiyitvā[3] nisīdati. So antaraghare nisinno va samāno na chambhati na kampati na vedhati na paritassati; so achambhī akampī avedhī aparitassī vigatalomahaṁso vivekāvatto[4] ca so bhavaṁ Gotamo antaghare nisinno hoti. So pattodakaṁ patigaṇhanto[5] na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti, so pattodakaṁ patigaṇhāti[6] nātithokaṁ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakaṁ pattaṁ dhovati, na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati, na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā[7] hatthe dhovati; hatthesu dhotesu patto dhoto hoti; patte dhote hatthā dhotā honti; so pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne na ca vichaḍḍayamāno[8]. So odanaṁ patigaṇhanto[5] na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So odanaṁ patigaṇhāti[6] nātithokaṁ nātibahuṁ. Byañjanaṁ kho pana so bhavaṁ Gotamo[9] byañjanamattāya āhāreti, na ca byañjanena ālopaṁ atināmeti[10]. Dvattikkhattuṁ[11] kho pana so bhavaṁ Gotamo mukhe ālopaṁ samparivattetvā[12] ajjhoharati, na c' assa kāci odanamiñjā asambhinnā kāyaṁ pavisati, na c' assa kāci odanimiñjā mukhe avasiṭṭhā hoti; athāparaṁ[13] ālopaṁ upanāmeti. Rasapaṭisaṁvedī kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, no ca rasarāgapaṭisaṁvedī. Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ[14] kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā[15] brahmacariyānuggahāya: Iti pu-

---

[1] Bm āsane tasmiṁ. [2] Bm omits ca. [3] So Sk; Bm upadahitvā; Si upadahetvā. [4] So Sk Si Bu; Bm Vivekavatto, cited by Bu as a var. lect; Sk omits ca. [5] So Sk Bu; Bm Si paṭigg°. [6] So Sk Bu; Bm paṭigaṇhati; Si paṭiggaṇhati. [7] Si nikkhipetvā. [8] Si vicch°. [9] Si adds paṭiggaṇhati. [10] Sk atimāneti. [11] Bm dvitt°. [12] Bm s-itvā. [13] Bm addhayaṁ; Si aḍḍh.ya. [14] Bm a-gato. [15] Si vihiṁsup°.

rāṇañ ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ ca vedanaṁ na uppādessāmi[1]; yātrā[2] ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti[3]. So bhuttāvī pattodakaṁ patigaṇhanto na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So pattodakaṁ patigaṇhāti nātithokaṁ nātibahuṁ; so na khulukhulukārakaṁ pattaṁ dhovati na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati, na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā hatthe dhovati. Hatthesu dhotesu patto dhoto hoti, patte dhote hatthā dhotā honti. So pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne[4] na ca vichaḍḍayamāno. So bhuttāvī pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipati nātidūre nāccāsanne, na ca anatthiko pattena hoti, na ca ativelānurakkhī pattasmiṁ. So bhuttāvī muhuttaṁ tuṇhī nisīdati, na ca anumodanassa kālam atināmeti. So bhuttāvī anumodati, na taṁ bhattaṁ garahati, na aññaṁ bhattaṁ paṭikaṅkhati[5]; aññadatthu dhammiyā[6] kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. So[7] taṁ parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāy' āsanā pakkamati. So nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ gacchati, na ca muccitukāmo[8] gacchati. Na ca tassa bhoto Gotamassa kāye cīvaraṁ accukkaṭṭhaṁ hoti na ca accokkaṭṭhaṁ, na ca kāyasmiṁ allīnaṁ[9], na ca kāyasmiṁ apakkaṭṭhaṁ[10], na ca tassa bhoto Gotamassa kāyamhā[11] vāto cīvaraṁ apavahati[12], na ca tassa bhoto Gotamassa kāye rajojallaṁ lippati[13]. So ārāmagato nisīdati paññatte āsane, nisajja pāde pakkhāleti, na ca so bhavaṁ Gotamo pādamaṇḍanānuyogaṁ anuyutto viharati. So pāde pakkhāletvā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So n' eva attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti. Attahitaṁ parahitaṁ ubhayahitaṁ[14] sabbalokahitam

[1] Bm uppādissami. [2] So Sk Si; Bm yatrā. [3] Cf. I 10. [4] Sk here nacc⁰, generally nācc⁰ with Bm Si; Bu na acc⁰. [5] So Bm Si Bu; Sk pātikankī. [6] Sk adds va. [7] Bm adds hi. [8] So Bu; Sk vimucc⁰; Bm Si muñcitukāmo. [9] Bm allinaṁ. [10] So Si Bu; Bm apakaṭṭhaṁ; Sk apakkatthaṁ. [11] Bm kāyamhi; Si kāyasmiṁ. [12] Bm avahati; Si asaṁvahati; Sk āpavahati. [13] Bm Si limpati. [14] So Sk Si; Bm attahitaparahitanbhayahitasabbalokahitam.

eva so bhavaṁ Gotamo cintento nisiṇno hoti. So ārāmagato parisatiṁ[1] dhammaṁ deseti, na tam parisaṁ ussādeti, na taṁ parisaṁ apasādeti[2], aññadatthu dhammiyā kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Aṭṭhaṅgasamannāgato kho pan' assa bhoto Gotamassa mukhato ghoso niccharati. vissaṭṭho ca viññeyyo ca mañju[3] ca savanīyo[4] ca bindu ca avisārī ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathā parisaṁ kho pana so bhavaṁ Gotamo sarena viññāpeti na c' assa bahiddhā parisāya ghoso niccharati. Te tena bhotā Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā uṭṭhāy' āsanā pakkamanti avalokayamānā yeva avijahattābhāvena[5]. Addasāma kho mayaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gacchantaṁ; addasāma ṭhitaṁ; addasāma antaraghare nisinnaṁ tuṇhibhūtaṁ; addasāma antaraghare bhuñjantaṁ; addasāma bhuttāviṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ; addasāma bhuttāviṁ anumodantaṁ; addasāma ārāmaṁ gacchantaṁ[6]; addasāma ārāmagataṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ; addasāma ārāmagataṁ parisatiṁ dhammaṁ desentaṁ. Ediso ca ediso ca so bhavaṁ Gotamo, tato ca bhiyyo ti.

Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo utthāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjaliṁ[7] paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa[8]. Appevanāma mayaṁ kadāci karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma; appevanāma siyā kocid eva katthāsallāpo ti.

Atha kho Bhagavā Videhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane[9]. Assosuṁ kho Methileyyakā[10] brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu bho

---

[1] Bm Si parisati. [2] So Si Bu; Sk Bm appasideti. [3] Sk Bm manju. [4] So Si Bu; Bm savaniyo; Sk savaṇṇīyyo. [5] So Bm; Sk Si Bu avijahitantā. [6] Bm Si āgacchantaṁ. [7] Bm Si tenāñjaliṁ, as always. [8] So Bm; Sk Si omit third recital. [9] As in Sutta 83 Bm Magghadev°, Si Maghadev°. [10] Bm Sī Mithileyyakā.

Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo .... arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Methileyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā ten' añjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sambahulehi māṇavakehi[1] saddhiṁ yena Makhādevambavanaṁ ten' upasaṁkami. Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa avidūre ambavanassa etad ahosi: Na kho m' etaṁ patirūpaṁ yo 'haṁ pubbe appatisaṁvidito samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkameyyan ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo aññataraṁ māṇavakaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, māṇavaka; yena samaṇo Gotamo ten' upasamkama upasaṁkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto vīsaṁvassasatiko jātiyā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā, bho, brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brāhmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ mantehi,

[1] Bm sambahūlehi sāvakehi.

Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ āyunā c' eva yasasā ca[1]. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Evaṁ bho ti kho so māṇavako Brāhmayussa brāhmaṇassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so māṇavako Bhagavantaṁ etad avoca: Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati. Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo jiṇṇo.......... lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā bho brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ mantehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ āyunā c' eva yasasā ca. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Yassa dāni, māṇavaka, Brahmāyu brāhmaṇo kālam maññatīti.

Atha kho so māṇavako yena Brahmāyu brāhmaṇo ten upasaṁkami, upasaṁkamitvā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etad avoca: Katāvakāso kho[2] bhavaṁ samaṇena Gotamena; yassa dāni bhavaṁ kālaṁ maññasīti.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami. Addasā kho sā parisā Brahmāyuṁ brāhmaṇam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna oram attha[3] okāsam akāsi yathātaṁ ñātassa yasassino. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo taṁ parisaṁ etad avoca: Alaṁ[4] bho, nisīdatha tumhe sake āsane; idhāhaṁ samaṇassa Gotamassa santike nisīdissamīti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi Ekamantaṁ nisinno kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato

---

[1] Sk here (but not infra) omits this passage from tiṇṇaṁ vedānam (Bm bedānaṁ). [2] So Sk Si; Bm kho 'mhi bhavatā. [3] So Si; Bm oramatha Sk Bu amathataṁ. [4] Bm adds kho.

kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhanāṇi sammannesi. Addasā kho Brahmāyu brahmāṇo Bhagavato kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca [1]. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi: —

Ye 'me dvattiṁsāti sutā mahāpurisalakkhaṇā
Duve tesaṁ [2] na passāmi bhoto kāyasmiṁ, Gotama.
Kacci kosohitaṁ bhoto vatthaguyhaṁ, naruttama?
Nārīsaha nāma savhayā [3]? Kacci jivhā narassikā [4]?
Kacci pahūtajivho si? Yathā taṁ jāniyāmase [5]
Ninnāmay' etaṁ tanukaṁ [6], kaṅkhaṁ [7] vinaya no, ise,
Diṭṭhadhammahitatthāya samparāyasukhāya ca
Katāvakāsā pucchāma [8] yaṁ kiñci abhipatthitan ti.

Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayaṁ Brahmāyu brāhmaṇo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavā-tathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi yathā addasā Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubho pi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikāsotāni anumasi paṭimasi, kevalakam pi nalāṭamaṇḍalaṁ jīvhāya pacchādesi.

Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi [9] paccabhāsi:

Ye te dvattiṁsāti sutā mahāpurisalakkhaṇā
Sabbe te mama kāyasmiṁ; mā te [10] kaṅkhāhu, brāhmaṇa.
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ bhāvetabbañ ca bhāvitaṁ
Pahātabbaṁ pahīnam [11] me; tasmā Buddho 'smi brāhmaṇa [12]

[1] Bm bahutajivhāya sāti. [2] Bm dve tesaṁ pi. [3] So Sk Si Bu; Bm nārīsamānasavhayā. [4] Bm nadassaka. [5] Bm jānisamase. [6] Bm pahutaṁ. [7] So Si; Bm kaṁkhavinaya; Sk kankhā. [8] Sk pucchema. [9] So Si & Sk infra; Sk here gāthā; Bm gāthāya. [10] Bm vo. [11] Bm pahinnaṁ. [12] Cf. S. N. p. 105.

Diṭṭhadhammahitatthāya samparāyasukhāya ca
Katāvakāso pucchassu aṁ kiñci abhipatthitan ti.

Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etad ahosi: Katāvakāso kho 'mhi samaṇena Gotamena. Kin nu kho ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ puccheyyaṁ diṭṭhadhammikaṁ vā atthaṁ samparāyikam vā ti? Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etad ahosi: Kusalo kho ahaṁ diṭṭhadhammikānaṁ atthānaṁ; aññe pi maṁ diṭṭhadhammikaṁ atthaṁ pucchanti; yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ samparāyikaṁ yeva atthaṁ puccheyyan ti? Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi: —

Kathaṁ kho brāhmaṇo hoti? Kathaṁ bhavati vedagū?
Tevijjo bho kathaṁ hoti? Sottiyo kinti vuccati?
Arahaṁ bho kathaṁ hoti? Kathaṁ bhavati kevalī?
Muni ca[1] bho kathaṁ hoti? Buddho kin ti pavuccati.

Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi paccabhāsi: —

Pubbenivāsaṁ yo vedi[2] saggāpāyañ ca passati,
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññā vosito muni[3].
Cittaṁ visuddhaṁ jānāti muttaṁ rāgehi sabbaso
Pahīnajātimaraṇo brahmacariyassa[4] kevalī
Pāragū sabbadhammānaṁ Buddho tādi pavuccatīti.

Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo utthāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati[5] pāṇīhi ca parisambāhati nāmañ ca sāveti: — Brahmāyvāhaṁ[6], bho Gotama, brāhmaṇo ti. Atha kho sā parisā acchariyabbhutacittajātā[7] ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho; samaṇassa mahiddhikatā mahānubhāvatā[8]; yatra hi nāmāyaṁ Brahmāyu brāhmaṇo ñāto yasassī evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ[9] karissatīti. Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etad

---

[1] Sk municca. [2] So Bm; Sk (here & in No. 98) Si vedī. [3] Cf. No. 98, S. N. p. 123. [4] Bm brahmacārissa. [5] So Bm Si; Sk paricumbhati, as at p. 120. [6] Bm Brahmāyu 'haṁ. [7] Si acchaeiyabbhūtajātā. [8] Bm omits these three words. [9] Sk paramanipaccākaraṁ; Bm paramanippaccakāraṁ; Si paramaṁ nipaccakāraṁ. Cf. p. 124.

MANIBUS

GULIELMI TRENCKNERI

D. D. D.

MANUSCRIPTS CONSULTED.

S^k = the Copenhagen MS. No. VI (Sinhalese character), — referred to as A in Vol. I.

S^t = the Turnour MS. (Sinhalese character) in the India Office Library. This is intimately related to S^k.

B^m = the Mandalay MS. (Burmese character) in the India Office Library.

Si = King of Siam's printed edition (Siamese character).

Bu = Buddhaghosa's commentary (the Papañca-Sūdanī) on the Majjhima-Nikāya. The references are to a MS. (Sinhalese character) in the editor's possession.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II.

LONDON.
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E. C.
1898.

Copenhagen. — Printed by Nielsen & Lydiche.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II. PART II.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, LONDON E.C.

1898.

avoca: Alaṁ, brāhmaṇa; uṭṭhaha[1]; nisīda tvaṁ sake āsane, yato te mayi cittaṁ pasannan ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhahitvā sake āsane nisīdi. Atha kho Bhagavā Brahmāyussa brāhmaṇassa anupubbikathaṁ kathesi, seyyathīdaṁ, — dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ, atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi, — dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ[2] sammad eva rajanaṁ paṭigaṇheyya, evam evaṁ Brahmāyussa brāhmaṇassa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ[3] dhammacakkhuṁ udapādi: Yaṁ kiñci samudayadhammaṁ sabban taṁ nirodhadhamman ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappato aparappaccayo[4] satthu sāsane Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gothama; abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya paṭicchannaṁ vā vivareyya mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti, — evam evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Adhivāsetu ca me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti.

Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi: Kālo, bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan ti.

[1] Bm uṭṭhāhi. [2] Sk -kāl-. [3] Bm vitamalaṁ. [4] Si aparapaccayo.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Brahmāyussa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upa saṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sattāhaṁ Buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā[1] santappesi sampavāresi. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena Videhesu cārikaṁ pakkāmi

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo acirapakkantassa Bhagavato kālam akāsi. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Brahmāyu bhante brāhmaṇo kālakato. Tassa kā gati ko abhisamparāyo ti?

Paṇḍito, bhikkhave, Brahmāyu brāhmaṇo; paccapādi dhammassānudhammaṁ[2]; navamaṁ[3] dhammādhikaraṇaṁ vihesesi[4]. Brahmāyu, bhikkhave, brāhmaṇo pañcannaṁ oraṁbhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ[5] parikkhayā[6] opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BRAHMĀYUSUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

92.

Selasuttaṁ.

(The text of this Sutta is not printed here, as it is identical with that of the same name in the Sutta Nipāta, printed at page 99 of Professor Fausbøll's edition for the Pāli Text Society.)

---

[1] Sk sakatthāya. [2] So Sk Bm Bu; Si dhammaṁ sānudhammaṁ. [3] S… Si Bu; Sk Bm na ca maṁ. [4] So Sk Si Bu; Bm viheseti. [5] Bm yojanaṁ; Si saññojanānaṁ. [6] Sk p-yi. Cf. I 350 & II 52. [7] Sk omits hoti

93.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Sāvatthiyam paṭivasanti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti[1] Ko nu kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun[2] ti? Tena kho pana samayena Assalāyano nāma māṇavo Sāvatthiyaṁ paṭivasati, daharo vuttasiro solasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho Assalāyano maṇāvo Sāvatthiyaṁ paṭivasati, daharo vuttasiro solasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo[3]. So kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Atha kho te[4] brāhmaṇā yena Assalāyano māṇavo ten' uapasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā[5] bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Dutiyam pi kho brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gota-

[1] Sk Bm paññapeti. [2] Bm Si paṭim°. [3] Bm omits the whole of this sentence. Atha kho tesaṁ . . . anavayo; Si omits all words between daharo & anavayo, inserting pe. [4] Sk omits te here. [5] Bm Si duppaṭimantiyā.

mena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ; caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakan ti. Dutiyaṁ pi kho Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Tatiyam pi kho te brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ; caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakaṁ; mā bhavaṁ Assalāyano ayuddhaparājitaṁ parājayīti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Addhā kho ahaṁ bhavante na labhāmi. Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ. Api cāhaṁ bhavantānaṁ[1] vacanena gamissāmīti.

Atha kho Assalāyano māṇavo mahatā[2] brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Assalāyano māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Dissante[3] kho pana, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ brāhmaṇiyo utuniyo pi gabbhiniyo pi vijāyamānā pi pāyamānā pi; te ca brāhmaṇā, yonijā va samānā, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno aṇṇo vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti?

---

[1] Si bhavatānaṁ. [2] Bm mahatiyā. [3] Bm dissanti.

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho[1] brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno añño vaṇṇo[2] —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Sutan te: Yona-Kambojesu[3] aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva[4] vaṇṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotīti?

Evaṁ bho sutaṁ[5] me; Yona-Kambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vaṇṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotīti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Khattiyo va nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī, — kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya[6] no brāhmaṇo; vesso ca nu kho; suddo ca nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī — kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya no brāhmaṇo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pāṇātipātino adinnā-

---

[1] Bm Si atha kvettha. [2] Si omits these three words here. [3] Si Yonaka-K°. [4] Sk c' eva. [5] Bm add taṁ. [6] Bm Si upapajjayya.

dāyino kāmesu micchācārino musāvādino[1] pisunāvācā pharusāvācā samphappalāpino abhijjhālū vyāpannacittā micchādiṭṭhino kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭbo vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo[2] —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va[3] nu kho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato pisunāvācā[4] paṭivirato pharusāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeya, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, paṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisunāvācā paṭivirato pharusāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pāṇatipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesu micchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisunāvācā paṭiviratā pharusāvācā paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū avyāpannacittā sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suggatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha

[1] Sk pāṇātipātī &c. in singular, here as supra. [2] Sk omits these three words here. [3] Sk 'dha. [4] Bm Si pisuṇāya vācāya... pharusāya vācāya.

brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ[1] mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ. Brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brāhmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha[2] brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va[3] nu kho pahoti sotthiṁ sināniṁ[4] ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sotthiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama —pe[5]— vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sotthiṁ sināniṁ ādāya nadim gantvā rajojallaṁ pavāhetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Idha rājā khattiyo

---

[1] Bm abyābajjhaṁ throughout. [2] Sk adds kho & omits evam etam maññanti. [3] Sk 'dha. [4] Cf. No. 81. Sk sotthiṁ sināniṁ; Bm sotthisināni; Si sotthisinānaṁ. [5] Si recites in extenso.

muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya: Āyantu bhonto, ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa[2] vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontu[3]. Āyantu pana bhonto, ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannā sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa[5] vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Yo evan[6] nu kho so[7] khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi[8] abhinibbatto tejo pātukato[9], so eva[10] nu khvāssa aggi accimā ca[11] vaṇṇimā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ? Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato. svāssa aggi na c' eva accimā na ca vaṇṇimā na ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Yo so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato. svāssa aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca. tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ; yo pi so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato. so c' assa[12] aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, tena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi accimā

---

[1] Bm Si add sākassa vā. [2] So Bm Si & Sk infra & at No. 96; Sk here padumassa. [3] Bm dhātuṁ karontu. [4] Bm Si veṇukulā. [5] Bm eraṇḍakaṭṭhassa. [6] Bm Si ca for evan. [7] Bm omits so. [8] Sk & Si (here only) aggim. [9] Bm dhātakato. [10] Sk evan. [11] Bm Si c' eva. [12] Bm svāssa; Si so pi 'ssa.

ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, sabbena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇanaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā vā sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brāhmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha khattiyakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya; tesaṁ saṁvāsam anvāya putto jāyetha; yo so khattiyakumārena brāhmaṇakaṇṇāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, khattiyakumārena brāhmanakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha brāhmaṇakumāro khattiyakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya; tesaṁ saṁvāsaṁ anvāya putto jāyetha; yo so brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha vaḷavaṁ[1] gadrabhena sampayojeyyuṁ[2]; tesaṁ sampayogaṁ anvāya kisoro[3] jāyetha; yo so vaḷavāya gadrabhena kisoro uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "asso" ti pi vattabbo "gadrabho" ti pi vattabbo ti?

Vekurañjāya[4] hi so, bho Gotama, assataro hoti. Idaṁ

[1] Bm vaḷavā. [2] Bm saṁyojeyyaṁ ... saṁyojaṁ. [3] Sk kisero; Bm kissero Si kissaro. [4] So Sk & Pischel's edition (1880) of this sutta; Bm kuṇḍaṁ hi; Si so kumāraṇḍu pi.

hi 'ssa, bho Gotama, nānākaraṇaṁ passāmi; amutra pana 'sānaṁ[1] na kiñci nānākaraṇaṁ passāmīti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāssu dve māṇavakā bhātaro sa-udariyā[2], eko ajjhāyako upanīto[3] eko anajjhāyako anupanīto; kam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe[4] vā ti?

Yo so, bho Gotama, māṇavako ajjhāyako upanīto, tam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kiṁ hi, bho Gotama, anajjhāyake anupanīte[5] dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti?

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāssu dve māṇavakā bhātaro sa-udariyā, eko ajjhāyako upanīto dussīlo pāpadhammo, eko anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo; kam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā ti?

Yo so, bho Gotama, māṇavako anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo, tam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kiṁ hi, bho Gotama, dussīle pāpadhamme dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti?

Pubbe kho tvaṁ, Assalāyana, jātiṁ agamāsi, jātiṁ gantvā mante agamāsi, mante gantvā tam etaṁ tvaṁ[6] cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paccāgato[7] yam ahaṁ paññāpemīti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto apaṭibhāno[8] nisīdi.

Atha kho Bhagavā Assalāyanaṁ māṇavaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ apaṭibhānaṁ viditvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avoca: Bhūtapubbaṁ, Assalāyana, sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ[9] araññāyatane paṇṇakuṭīsu[10] sammantānaṁ[11] evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno

---

[1] So Sk-Si & Pischel's MSS; Bm amutra ca pan' esānaṁ. [2] Si sodariyā; as Bm infra. [3] Bm upanito. [4] Bm pāhunake. [5] Si anūp° alwas. [6] So Sk & Pischel; Bm mante gantvā tape agamāsi, tape gantvā c°; Si mante gantvā tam eva ṭhapetvā c°. [7] Sk pabbājāto. [8] Bm appaṭibhāno; Si appaṭibhāno; Sk apatibhāno. [9] Sk b-isīnaṁ. [10] Bm p-kūṭīsu. [11] Bm samantānaṁ.

añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti. Assosi kho, Assalāyana, Asito Devalo isi: — Sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi kesamassuṁ kappetvā mañjeṭṭhavaṇṇāni[1] dussāni nivāsetvā aṭaliyo[2] upāhanā ārohitvā jātarūpamayaṁ daṇḍaṁ gahetvā sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile[3] pāturahosi. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evam āha: Handa[4] ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā[5], handa[4] ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Atha kho[6], Assalāyana, sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ etad ahosi: Ko nāyaṁ[7] gāmaṇḍalarūpo viya sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evam āha: Handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā, handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Handa naṁ abhisapāmāti[8]. Atha kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu: Bhasmā[9] vasalī[10] hohīti. Yathā yathā kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu, tathā tathā Asito Devalo isi abhirūpataro c' eva hoti dassanīyataro[11] ca pāsādikataro ca. Atha kho, Assalāyana, sattānnaṁ brāhmaṇisīnaṁ etam ahosi: Moghaṁ vata no tapo, aphalaṁ[12] brahmacariyaṁ. Mayaṁ hi pubbe yaṁ abhisapāma: Bhasmā vasalī hohīti[13], bhasmā va bhavati ekacco; imaṁ pana mayaṁ yathā yathā abhisapāma, tathā tathā abhirūpataro c'eva hoti dassanīyataro ca pāsādikataro cāti.

Na bhavantānaṁ moghaṁ tapo, na panāphalaṁ[14] brahmacariyaṁ. Iṅgha[15] bhavanto yo mayi manopadoso, taṁ pajahathāti.

---

[1] Bm majjhimavaṇṇaṁ. [2] So Sk Bu; Bm pataliye; Si agaliyo. [3] So Bm Bu & Sk infra; Sk here patthaṇḍe; Si patthiṇḍile. [4] Bm omits handa. [5] Si gantā with note that the Sinh. reading is gatā. [6] Bm omits kho. [7] Bm ko panāhaṁ. [8] Si abhisapissāmāti. [9] So Bm Si always & Sk eventually; Sk here bhasmañ. [10] So Si; Bm vasali; Sk casalā. Also, Bm Si insert hohi, bhasmā vasali hohi, bhasmā vasalī. [11] Bm dassaniyataro. [12] Bm apphalaṁ. [13] Bm repeats bh. v. hohi. [14] Sk naphalaṁ. [15] So Bm Si & a Sinh. MS. of Pischel; Sk here isa.

Yo bhavati manopadoso, taṁ pajahāma. Ko nu bhavaṁ hotīti?

Suto no[1] bhavataṁ Asito Devalo isīti?

Evaṁ bho.

So kvāhaṁ, bho[2], homīti.

Atha kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhivādetuṁ upasaṁkamiṁsu. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi satta brāhmaṇisayo etad avoca: Sutaṁ me taṁ[3], bho: Sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: — Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno putto orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti.

Evam bho.

Jānanti pana bhonto yā janīmātā[4] brāhmaṇaṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇan ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yā janīmātu[5] mātā yāvā sattamā[6] mātāmahayugā brahmaṇaṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇan ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yo janīpitā[7] brāhmaṇiṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇin ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yo janīpitu[8] pitā yāva sattamā[9] pitāmahayugā brāhmaṇiṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇin ti?

No h' idaṁ, bho.

Jānanti pana bhonto yathā gabbhassa avakkanti[10] hotīti?

Jānāma mayaṁ, bho, yathā gabbhassa avakkanti hoti[11].

---

[1] Bm nu. [2] Sk omits bho. [3] Si sutam etaṁ. [4] So Sk Bu; Si janimātā; Bm janikā mātā. [5] So Sk Bu; Si janimātu; Bm janikāmātu. [6] Bm Si add mātu. [7] So Sk Bu; Si janipitā; Bm janiko pitā. [8] So Sk Bu; Si janipitu; Bm janiko (for? janikassa pitu). Bu, after paraphrasing by the (Bm) janika readings, says: te va vā pāṭho. [9] Bm Si add pitu. [10] Bm ˜avakkanti. [11] Instead of this sentence, Bm reads: Na mayaṁ jānāma, bho, yathā g. av. hotīti. Yathā kathaṁ pana, bho, gabbhassa avakkanti hotīti. Idha . . . .

Idha mātāpitaro va[1] sannipatitā[2] honti, mātā[3] ca utunī[4] hoti[5], gandhabbo va paccupaṭṭhito hoti; evaṁ tiṇṇaṁ sannipātā gabbhassa avakkanti hotīti.

Jānanti pano bhonto yagghe[6] so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti?

Na mayaṁ, bho, jānāma yagghe so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti.

Evaṁ sante[7] bho jānātha ke tumhe hothāti?

Evaṁ sante, bho, na mayaṁ jānāma keci mayaṁ[8] homāti.

Te[9] hi nāma, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitena Devalena isinā sake[10] jātivāde samanuyuñjiyamānā samanubhāsiyamānā samanuggāhiyamānā[11] na sampāyissanti. Kiṁ pana tvaṁ etarahi mayā sakasmiṁ[12] jātivāde samanuyuñjiyamāno samanubhāsiyamāno samanuggāhiyamāno sampāyissasi, yesaṁ tvaṁ sācariyako na Puṇṇo dabbigāho[13] ti?

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama[14]; upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

ASSALĀYANASUTTAṀ TATIYAM.

94.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Udeno Bārāṇasiyaṁ viharati Khemiyambavane[15]. Tena kho pana samayena Ghoṭamukho brāhmaṇo Bārāṇasiṁ anuppatto hoti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo

---

[1] Bm Si ca. [2] Sk vasantipatitā. [3] Sk omits honti mātā. [4] Bm utuni. [5] Sk omits hoti. [6] Sk & Pischel yagghi; Bm taggha. [7] Sk omits evaṁ sante here, as does Pischel. [8] Bm kesamayaṁ. [9] Bm Tena. [10] Bm saka-. [11] Bm Si place this word before the preceding word, as does Sk infra. [12] So all MSS. [13] Sk dabbihā. [14] Bm Si omit these three words. [15] So Bm Si Bu; Sk Khemik°.

jaṅghāvihāraṁ[1] anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Khemiyambavanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena āyasmā Udeno abbhokāse caṅkamati. Atha kho so Ghoṭamukho brāhmaṇo yen' āyasmā Udeno ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Udenena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā āyasmantaṁ Udenaṁ ekamantaṁ[2] anucaṅkamamāno evam āha: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo[3], evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Evaṁ vutte āyasmā Udeno caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Ghoṭamukho pi kho[4] brāhmaṇo caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Ghoṭamukhaṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Udeno etad avoca: Saṁvijjante kho, brāhmaṇa, āsanāni; sace ākaṅkhasi, nisīdāti.

Etad eva[5] kho pana mayaṁ bhoto Udenassa āgamayamānā na[6] nisīdāma. Kathaṁ hi nāma mādiso pubbe animantito āsane nisīditabbaṁ maññeyyāti?

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etad avoca: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Sace kho pana me[7] tvaṁ, brāhmaṇa, anumaññeyyaṁ[8] anujāneyyāsi, paṭikkositabbañ ca paṭikkoseyyāsi, yassa ca[9] pana me bhāsitassa atthaṁ na jāneyyāsi, mamaṁ yeva tattha uttariṁ paṭipuccheyyāsi: Idaṁ bho Udena kathaṁ; imassa kvattho[10] ti? Evaṁ katvā siyā no ettha kathāsallāpo ti.

Anumaññeyyaṁ[11] khvāhaṁ bhoto Udenassa anujānissāmi, paṭikkositabbañ ca paṭikkosissāmi[14]; yassa ca panāhaṁ

---

[1] Bm janghav°. [2] So Sk; Bm caṅkamantaṁ. [3] So Sk Bu; Bm Si paribbajo. [4] Sk omits kho. [5] Sk adds ca. [6] Bm omits na. [7] So Si; Sk omits pana; Bm sace me kho pana. [8] Sk anuññeyyañ; Bm anumaññeyyāsi. [9] Bm omits ca. [10] Sk (here) ko attho. [11] Bm anumaññissāmi. [12] Sk (here) katthe. [13] Sk bhavaṁ. [14] Sk paṭikkoseyyāsissāmi.

bhoto Udenassa bhāsitassa atthaṁ na jānissāmi, bhavantaṁ yeva tatth'[1] Udenaṁ uttariṁ paṭipucchissāmi: — Idaṁ bho Udena katham? Imassa kvattho ti? Evaṁ katvā hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Cattāro 'me, brāhmaṇa, puggalā[2] santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha, brāhmaṇa, ekacco, puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nāttaparitāpanānuyogam anuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesaṁ, brāhmaṇa, catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo cittam ārādhetīti?

Yvāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, ayaṁ me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo ca kho ayaṁ, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo n' attaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayaṁ me puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Kasmā pana te, brāhmaṇa, ime tayo puggalā cittaṁ n ārādhentīti?

Yvāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ[3] ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti.

---

[1] So Bm Si; Sk yevatt'. [2] Cf. I 341 (& note on p. 559), Ang. II 205, & Pugg. Paññ. p. 55. [3] Bm Si d-ulaṁ.

Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paritāpanānuyogam anuyutto, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle[1] ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo ca kho ayaṁ, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle n' eva ātāpeti na paritāpeti[2]; — iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Dve 'mā, brāhmaṇa, parisā[3]. Katamā dve? Idha, brāhmaṇa, ekaccā parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ[4] pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati. Idha pana[5], brāhmaṇa, ekaccā parisā asārattarattā[6] maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā. Svāyaṁ[7], brāhmaṇa, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, — imaṁ tvaṁ, brāhmaṇa, puggalaṁ katamassaṁ parisāyaṁ bahulaṁ samanupassasi[8], — yā vā[9] 'yaṁ parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati, yā vā[10] 'yaṁ parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā ti?

[1] Bm sukhakāmaṁ dukkhpaṭikkulaṁ. [2] Sk omits from so attānañ ca to paritāpeti. [3] Cf. Aṅg. I 70—76. [4] Bm Si dāsīdāsaṁ. [5] Bm ca. [6] Sk arattarattā. [7] Si Yvāyaṁ. [8] So Sk Si; Bm reads idha katamaṁ tvaṁ, brāhmaṇa, puggalaṁ katamāyaṁ parisā sambahulaṁ samanupassasi. [9] Sk Bm Si cāyaṁ. [10] Bm Si cayaṁ; Sk yvāyaṁ.

Yvāyaṁ[1], bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogaṁ anayutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, — imāhaṁ puggalaṁ yāyaṁ parisā[2] asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, imissaṁ[3] parisāyaṁ bahulaṁ[4] samanupassāmīti.

Idān' eva kho pana te, brāhmaṇa, bhāsitaṁ: — Mayaṁ evaṁ ājānāma, ambho samaṇa', na 'tthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Addhā[5] me sā, bho Udena, sānuggahā vācā bhāsitā. Atthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti, evañ ca pana maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu, ye c' ime bhotā Udenena cattāro puggalā saṁkhittena vuttā vitthārena avibhattā, sādhu me bhavaṁ Udeno ime cattāro puggale vitthārena vibhajatu anukampaṁ upādāyāti.

Tena hi, brāhmaṇa, suṇāhi[6], sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bho ti kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmato Udenassa paccassosi.

Āyasmā Udeno etad avoca: — Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo acelako[7] hoti muttācāro hatthāvalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko[8] nābhihaṭaṁ[9] na uddisakataṁ na nimantaṇaṁ sādiyati; so na kumbhīmukhā[10] patigaṇhāti[11], na kaḷopimukhā paṭigaṇhāti, na eḷakamantaraṁ[12] na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ[13], na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā na pāyamānāya.

---

[1] So Si; Sk svāyaṁ; Bm yāyaṁ. [2] So Si; Sk yāyaṁ parisaṁ; Bm yā cāyaṁ parisā. [3] So Si; Sk imissā; Bm imāya. [4] So all three MSS. here. [5] Si adds kho. [6] Bm Si suṇohi. [7] Bm aceḷako. Cf. I. 77. [8] Si h-aṭo; Bm hatthapalekhano na ehibhaddantiko. [9] Bm nabh⁰; Si nābhihataṁ. [10] Bm kumbhimukhā. [11] Bm paṭiggaṇhati; Si paṭigaṇhati. [12] Bm Si eḷukamantaraṁ. [13] Si mūs⁰.

na purisantaragatāya, na saṁkittīsu[1], na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pivati[2]. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko[3], dvāgāriko vā hoti dvālopiko, — pe[4] — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvīhi pi dattīhi yāpeti, — pe[4] — sattahi pi dattīhi yāpeti; ekāhikam pi āhāraṁ āhāreti, dvīhikam pi āhāraṁ āhāreti — pe[4] — sattāhikam pi āhāraṁ āhāreti, ..., (*&c as I. 343 line 2 down to 349 line 3*) .... attanā viharatīti.

Evaṁ vutte Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Udena, abhikkantaṁ bho Udena. Seyyathāpi, bho Udena, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti; — evam evaṁ bhotā Udenena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Udenaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

Mā kho maṁ tvaṁ, brāhmaṇa, saraṇaṁ agamāsi. Tam eva tvaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gaccha yam ahaṁ saraṇaṁ gato ti.

Kahaṁ pana, bho Udena, etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati arahaṁ sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kho, brāhmaṇa, etarahi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ti.

Sace hi[5] mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ[6] Gotamaṁ dasasu pi yojanesu, dasa pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Sace[7] mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vīsatiyā yojanesu —pe[8]— tiṁsāya yojanesu, cattārīsāya yojanesu, paññāsāya yojanesu, paññāsam pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ; yojanasate[9] pi

---

[1] So Sk Bm Si. [2] So Bm Si; Sk pipati. [3] Sk adds vā. [4] Sk omits pe. [5] Bm pi. [6] Sk bhagavantaṁ (bis). [7] Si adds hi; Bm adds pi. [8] Bm Si omit. [9] Bm (alone) adds ce.

mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ, yojanasatam pi mayaṁ gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yato ca kho, bho Udena, parinibbuto so bhavaṁ Gotamo, parinibbutam pi mayan taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakam maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Atthi ca me[1], bho Udena, Aṅgarājā[2] devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadāti, tato ahaṁ bhoto Udenassa ekaṁ niccabhikkhaṁ dadāmīti.

Kiṁ pana te, brāhmaṇa, Aṅgarājā devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadātīti?

Pañca, bho Udena, kahāpaṇasatānīti.

Na kho no, brāhmaṇa, kappati jātarūparajataṁ paṭiggahetun ti.

Sace taṁ bhoto Udenassa na kappati, vihāraṁ[3] bhoto Udenassa kārāpessāmīti.

Sace kho me tvaṁ, brāhmaṇa, vihāraṁ kārāpetukāmo, Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpehīti.

Iminā p' ahaṁ[4] bhoto Udenassa bhiyyosomattāya attamano abhiraddho, yaṁ maṁ bhavaṁ Udeno saṁghe dānaṁ samādapeti[5]. Esāhaṁ, bho Udena, etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpessāmīti.

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpesi. Sā etarahi Ghoṭamukhī ti vuccatīti.

GHOṬAMUKHASUTTAM CATUTTHAṀ.

---

[1] Sk omits me. [2] So Bm; Si Aṅgerājā; Sk āhāraja here & ahorājā infra. [3] Sk vihārāhaṁ bhoto. [4] Bm Si iminā 'haṁ. [5] Sk dāne samādapetvā.

95.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Opasādaṁ nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā[1] Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Assosum kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu.... bho Gotamo (*&c, as pp. 54—5, substituting* Opasādaṁ *for* Thullakoṭṭhitaṁ) .... arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikkhamitvā saṁghā[2] saṁghīgaṇībhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanaṁ sālavanaṁ. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo upari pāsāde divā seyyaṁ upagato hoti[3]. Addasā kho Caṅkī brāhmaṇo Opasādake brāhmaṇagahapatike Opasādā nikkhamitvā saṁghe saṁghīgaṇībhūte uttarena mukhe gacchante yena devavanaṁ sālavanaṁ[4], disvāna[5] khattaṁ āmantesi: Kin nu kho, bho khatte, Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikkhamitvā saṁghā saṁghīgaṇībhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanaṁ sālavanan ti?

Atthi, bho Caṅki, samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu .... (*&c. as p. 55*) .... Buddho bhagavā ti. Tam ete bhavantaṁ Gotamaṁ upasaṁkamantīti.

Tena hi, bho khatte, yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā Opasādake[6] brāhmaṇagahapatike evaṁ vadehi: Caṅkī, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto[7], Caṅkī pi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Evaṁ bho ti kho so khattā[8] Caṅkissa brāhmaṇassa

---

1 Sk raññō. 2 Bm saṁghas°. 3 Bm omits. 4 Bm adds ten' upasaṁkamante. 5 Bm disvā. 6 Bm bhonto. 7 Bm Si Opās° throughout. 8 Bm khatto.

paṭisutvā yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Opasādake brāhmaṇagahapatike etad avoca: Caṅkī, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto, Caṅkī pi[1] brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ[2] brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Opasāde paṭivasanti kenacid eva karaṇīyena. Assosuṁ kho te brāhmaṇā: Caṅkī kira brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho te brāhmaṇā yena Caṅkī brāhmaṇo ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Caṅkiṁ brāhmaṇaṁ etad avocuṁ: Saccaṁ kira bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti?

Evaṁ kho me, bho, hoti, aham pi samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissāmīti.

Mā bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkami. Na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā[3] akkhitto anupakkuṭṭho[4] jātivādena; yaṁ pi bhavaṁ Caṅkī ubhato sujāto.... jātivādena, iminā p' aṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ; samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī aḍḍho mahaddhano mahābhogo; bhavaṁ hi Caṅkī tiṇṇaṁ vedānaṁ[5] pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Bhavaṁ hi Caṅkī abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavaccasī[6] akkhuddāvakāso dassanāya. Bhavaṁ hi Caṅkī sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato. Bhavaṁ hi Caṅkī kalyāṇavāco kalyāṇavākka-

[1] Sk omits. [2] Sk nānāveraõjak.naṁ. Cf. 1 Dīgha p. 113. [3] So Bm Si & Bu. (Sk omits this sentence). Cf. supra p. 156 & 1 D. 228. [4] Bm Bu anupakuṭṭho. [5] Bm bedānaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Si brahmavacchasī.

raṇo poriyā vācāya samannāgato visaṭṭhāya anelagaḷāya[1] atthassa viññāpaniyā. Bhavaṁ hi Caṅkī bahunnaṁ ācariyapācariyo tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti. Bhavaṁ hi Caṅkī rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito. Bhavaṁ hi Caṅkī brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito[2]. Bhavaṁ hi Caṅkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Yam pi bhavaṁ Caṅkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ .... brahmadeyyaṁ, iminā p' aṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ; samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamitun ti.

Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo te brāhmaṇe etad avoca: — Tena hi, bho, mama pi suṇātha yathā mayam· eva[3] arahāma taṁ bhavantaṁ[4] Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ, na tveva arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo khalu, bho, Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yam pi, bho, samaṇo Gotamo ubhato sujāto[5] .... jātivādena, iminā p' aṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ, atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo khalu, bho, Gotamo pahūtaṁ[6] hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajito bhūmigatañ ca vehāsaṭṭhañ ca. Samaṇo khalu bho Gotamo daharo va samāno susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo akāmakānaṁ mātāpitunnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kessamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato

[1] So Sk (here) Si Bu; Bm (& Sk infra) aneḷagalāya, as 1 Dīgha 114. [2] Sk omitts apacito here & supra. [3] Bm pi; Sk evārahāma. [4] Si samaṇaṁ. [5] Si sujāto — pe — jātivādena. [6] Bm Si bahutaṁ.

brahmavaṇṇī brahmavaccasī akkhuddāvakāso dassanāya. Samaṇo khalu bho Gotamo sīlavā ariyasīlī[1] kusalasīlī kusalasīlena[2] samannāgato. Samaṇo khalu bho Gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagaḷāya atthassa viññāpaniyā. Samaṇo khalu bho Gotamo bahunnaṁ ācariyapācariyo. Samaṇo khalu bho Gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo[3]. Samaṇo khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro[4]. brahmaññāya pajāya. Samaṇo khalu bho Gotamo uccākulā pabbajito ādīnakhattiyakulā[5]. Samaṇo khalu bho Gotamo aḍḍhakulā[6] pabbajito mahaddhanā mahābhogā. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ tiroraṭṭhā tirojanapadā sampucchituṁ āgacchanti. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ anekāni devatāsahassāni pāṇehi saraṇaṁ gatāni. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Samaṇo khalu, bho, Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ rājā Pasenadi Kosalo saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato. Samaṇaṁ Khalu, bho, Gotamaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti saputtadāro pāṇehi saranaṁ gato. Samaṇo khalu, bho, Gotamo Opasādaṁ anuppatto Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane. Ye pana[7] kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākaṁ gāmakhettaṁ āgacchanti, atithī no[8] te honti. Atithī[9] kho pan' amhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Yam pi, bho, samaṇo Gotamo Opāsadaṁ anuppatto Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane, atithi 'smākaṁ samaṇo Gotamo; atithi kho pan' amhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo[10].

---

[1] Sk omits; Bm a-li & k-li. [2] Si kusalena sīlena, which Bu cites as a variant. [3] Sk vigatapapañco. [4] Sk apāpapūrekkhite. [5] So Sk; Bm Si asambhinnā khattiyakalā. [6] Sk aḍḍhe; Si addhakulā. [7] Bm ye kho te. [8] Sk Bm Si atithino. [9] Bm (alone) Atithi here. [10] Bm sakkātabbā g-bbā m-bba p-bbā.

Iminā p' aṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Ettakaṁ kho ahaṁ, bho, tassa bhoto Gotamassa vaṇṇaṁ pariyāpuṇāmi, na ca so bhavaṁ Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavaṇṇo hi so bhavaṁ Gotamo. Ekamekena pi, bho, aṅgena samannāgato na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamam dassanāya upasaṁkamituṁ. Tena hi bho sabbe va mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissāmāti.

Atha kho Caṅkī brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Tena kho pana samayena Bhagavā vuddhehi vuddhehi brāhmaṇehi saddhiṁ kiñci kiñci[1] kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā nisinno hoti. Tena kho pana samayena Kāpaṭhiko[2] nāma māṇavo daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tassaṁ[3] parisāyaṁ nisinno hoti. So vuddhanaṁ vuddhānaṁ[4] brāhmaṇānaṁ Bhagavatā saddhiṁ mantayamānānaṁ antarantarākathaṁ opāteti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭhikam māṇavaṁ apasādesi: Mā 'yasmā Bhāradvājo vuddhānaṁ vuddhānaṁ brāhmaṇānaṁ mantayamānānaṁ antarantarākathaṁ opātetu[5], kathāpariyosānaṁ āyasmā Bhāradvājo āgametūti. Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Mā bhāvaṁ Gotamo Kāpaṭhikaṁ māṇavaṁ apasādesi. Kulaputto ca Kāpaṭhiko māṇavo, bahussuto ca Kāpaṭhiko māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Kāpaṭhiko māṇavo, paṇḍito[6] ca Kāpaṭhiko māṇavo, pahoti ca Kāpaṭhiko māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun ti. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Addhā

---

[1] So Bm Si; Sk kiñci kañci. [2] So Sk; Bm Kapaṭiko; Si Kāpadiko, with note that the Sinh. reading is Kāpaṭhiko. [3] Sk tassa. [4] Bm here et infra buddhānaṁ; Si vuḍḍhānaṁ. [5] Sk Bm opāṭeṭī; Si opatesi. [6] Bm Si transpose paṇḍito & kalyāṇavākkaraṇo.

kho[1] Kāpaṭhikassa māṇavassa tevijjake pāvacane[2] kataṁ[3] bhavissati, tathā hi naṁ[4] brāhmaṇā sampurekkharontīti. Atha kho Kāpaṭhikassa māṇavassa etad ahosi: Yadā me samaṇo Gotamo cakkhunā[5] cakkhuṁ upasaṁharissati, athāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañham pucchissāmīti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭhikassa māṇavassa cetasā ceto parivitakkam[6] aññāya yena Kāpaṭhiko māṇavo tena cakkhūni upasaṁhāsi[7]. Atha kho Kāpaṭhikassa māṇavassa etad ahosi: Samannāharati kho maṁ samaṇo Gotamo; yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ puccheyyan ti? Atha kho Kāpaṭhiko māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Yad idaṁ[8], bho Gotama, brāhmaṇānaṁ porāṇaṁ mantapadaṁ itihītiha paramparāya[9] piṭakasampadāya, tattha ca brāhmaṇā ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchanti: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti,—idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, Bhāradvāja, atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, Bhāradvāja? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā pi yo evam āha: Ahaṁ etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, Bhāradvāja, ye pi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ[10] tad anūgāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitam anuvācenti, — seyyathīdaṁ: Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, — te pi evam āhaṁsu: Mayam etaṁ jānāma, mayam etaṁ passāma: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

---

[1] Bm omits addhā kho. [2] Sk pavacakataṁ. [3] Bm kathaṁ. [4] Bm tathā tathā h' idaṁ. [5] Bm omits. [6] Sk parivattakam. [7] Bm upasaṁharati. [8] Skt yam idaṁ & sammannāharati supra. [9] So Bu; Sk Bm Si itihitiha. [10] Skt Bu samihitaṁ throughout. Cf. 1 D. 238.

No h' idaṁ, bho Gotama.

Iti[1] kira, Bhāradvāja, na 'tthi koci brāhmaṇaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti. Na 'tthi koci brāhmaṇaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idaṁ eva saccaṁ mogham aññan ti. Ye pi te brāhmaṇaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ tad anugāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitam anuvācenti, — seyyathīdam: Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, — te pi na evam āhaṁsu: Mayam etaṁ jānāma. mayam etaṁ passāma: idam eva saccaṁ mogham aññan ti. Seyyathāpi, Bhāradvāja. andhaveṇi[2] paramparā-saṁsattā, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati, — evam eva kho, Bhāradvāja, andhaveṇupamaṁ maññe[3] brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati; — purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati. Taṁ kim maññasi. Bhāradvāja? Nanu evaṁ sante brāhmaṇānaṁ amūlikā saddhā sampajjatīti?

Na kho 'ttha[4], bho Gotama, brāhmaṇā saddhāya[5] yeva payirūpāsanti, anussavā p' ettha brāhmaṇā payirūpāsantīti[6].

Pubbe va kho tvaṁ, Bhāradvāja, saddhaṁ agamāsi; anussavaṁ idāni vadesi. Pañca kho ime, Bhāradvāja, dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā[7] vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ākāraparivitakko diṭṭhinijjhānakhanti. Ime[8], Bhāradvāja, pañca dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Api ca, Bhāradvāja, susaddahitaṁ[9] yeva hoti, tañ ca hoti rittaṁ tucchaṁ musā; no ce pi susasaddahitaṁ hoti, tañ ca hoti bhūtaṁ tucchaṁ anaññathā[10]. Api ca,

[1] Sk nati. [2] So Bm Si; Skt andhaveṇī. [3] So Bm Si; Sk andhaveṇumañño. Cf. 1 D. 239. [4] Si khvettha; Bm khatta. [5] Sk Bm saddhā. [6] So Bm St & Sk infra; Si (bis) payirupāsanti. See p. 117 supra. [7] Bm Si dvedhā. [8] Sk na ime. [9] So Si with note that the Sinh. reading in susaddhitaṁ; Bm susaddhāyitaṁ; Skt susaddhiyatam & susaddhahitaṁ. [10] Sk aññathā.

Bhāradvāja, surucitaṁ yeva hoti — pe — svānussutaṁ[1] yeva hoti — pe[2] — suparivitakkitaṁ[3] yeva hoti — pe[4] — sunijjhāyitaṁ yeva hoti, tañ ca hoti rittaṁ tucchaṁ musā; no ce pi sunijjhāyitaṁ hoti, tañ ca hoti bhūtaṁ tucchaṁ anaññathā. Saccam anurakkhatā, Bhāradvāja, viññunā[5] purisena nālam ettha ekaṁsena niṭṭhaṁ gantuṁ: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti.

Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti? Kittāvatā saccam anurakkhati? Saccānurakkhanaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Saddhā ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evaṁ me saddhā ti iti vadaṁ saccam anurakkhati[6], na tveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti. [Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ paññāpemi, na tveva tāva saccānubodho hoti[7]]. Ruci ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti[8]; anussavo ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti; ākāraparivitakko ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti; diṭṭhinijjhānakhanti ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evaṁ me diṭṭhinijjhānakhantīti iti vadaṁ[9] saccam anurakkhati, na tveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ paññāpema, na tveva tāva saccānubodho hotīti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti, ettāvatā saccam anurakkhati[10], ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānubodho hoti? Kittāvatā saccam anubujjhati? Saccānubodhaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Idha[11] Bhāradvāja, bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, tam enaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṁkamitvā tīsu dhammesu samannesati,

---

[1] Bm svānussavātaṁ. [2] Sk omits pe. [3] Si suparivitakkaṁ. [4] Si omits pe. [5] Sk viññū. [6] Bm evam eva sijjhati iti vā taṁ saccam anurakkhati. [7] Skt Bm omit this sentence. [8] Bm adds la. [9] Bm iti vā taṁ [10] Sk Bm an-eti. [11] Bm Si add kira, which Sk & Bu omit.

lobhaniyesu[1] dhammesu dosaniyesu dhammesu mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imassa āyasmato tathārūpā lobhaniyā dhammā yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto[2] ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya[3] samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enam samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā lobhaniyā dhammā, yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tathā[4] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacīsamācāro, yathā taṁ aluddhassa. Yaṁ kho pana ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo[5], na so dhammo sudesiyo[6] luddhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ lobhaniyehi dhammehi samanupassati, tato naṁ uttariṁ samannesati dosaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dhammā yathārūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti apassaṁ vā vadeyya passāmīti paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dhammā yathārūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tathā[4] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacīsamācāro yathā taṁ aduṭṭhassa. Yaṁ kho pan' ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo, na so dhammo sudesiyo duṭṭhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddham[7] dosaniyehi dhammehi sa-

[1] So Sk Bm Bu; Si has -ī- here & in following adjectives, as has Sk once infra (lobhanīyehi). [2] Sk Bm -ṇṇ-. [3] Bm tadatthāya. [4] Bm (bis) tathārūpo. [5] Si p-īyo. [6] So Si; Sk sudesa; Bm sudesanīyo. [7] Sk adds lobhaniyehi dhammehi suddhaṁ.

manupassati, tato naṁ uttariṁ samannesati mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhayāti. Tathā[1] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā[2] vacīsamācāro, yathā taṁ amūḷhassa. Yaṁ kho pana ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo, na so dhammo sudesiyo mūḷhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ[3] mohaniyehi dhammehi samanupassati, atha tamhi saddhaṁ niveseti, saddhājāto upasaṁkamanto payirūpāsati[4], payirūpāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhāritānaṁ dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tūleti, tūlayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena c' eva paramasaccaṁ[5] sacchikaroti, paññāya ca taṁ ativijjha passati. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānubodho hoti, ettāvatā saccam anubujjhati. ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ paññāpema, na tveva[6] saccānupatti hotīti[7].

Ettāvatā, bho Gotama, saccānubodho hoti, ettāvatā saccaṁ anubujjhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānupatti hoti? Kittāvatā saccam anupāpuṇāti? Saccānupattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

---

[1] Bm tathārūpo. [2] Sk omits; Bm tathārūpo. [3] Sk adds lobhaniyehi dhammehi visuddhaṁ dosaniyehi dhammehi visuddhaṁ. [4] Sk omits. [5] So Sk Bm Bu; Si paramatthasaccaṁ. [6] Sk adds tāva. [7] Bm saccānuppatti hoti.

Tesaṁ yeva kho, Bhāradvāja, dhammānaṁ āsevanā bhāvanā bahulīkammaṁ[1] saccānupatti hoti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānupattiṁ paññāpemāti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānupattiṁ pekkhāma. Saccānupattiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Saccānupattiyā kho, Bhāradvāja, padhānaṁ bahukāraṁ, no ce taṁ padaheyya, na-y-idaṁ saccam anupāpuṇeyya; yasmā ca kho padahati, tasmā[2] saccam anupāpuṇāti, tasmā saccānupattiyā padhānaṁ bahukāran ti.

Padhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Padhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Padhānassa[3] kho, Bhāradvāja, tulanā bahukārā[4]; no ce taṁ tuleyya, na-y-idaṁ padaheyya. Yasmā ca kho tuleti, tasmā padahati, tasmā padhānassa tulanā bahukārā ti.

Tulanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Tulanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Tulanāya kho, Bhāradvāja, ussāho bahukāro; no ce taṁ ussaheyya[5], na-y-idaṁ tuleyya. Yasmā ca kho ussahati, tasmā tuleti, tasmā tulanāya ussāho bahukāro ti.

Ussāhassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Ussāhassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Ussāhassa kho, Bhāradvāja, chando bahukāro; no ce taṁ chando jāyetha, na-y-idaṁ ussaheyya. Yasmā ca kho chando jāyati, tasmā ussahati, tasmā ussāhassa chando bahukāro ti.

Chandassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahu-

---

[1] Sk b-aṁ. [2] Sk omits tasmā. [3] Sk saccānupattiyā. [4] Si b-ro here b-rā infra. [5] So Si Sk; Bm ussāheyya (bis) & once ussāhati.

kāro? Chandassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Chandassa kho, Bhāradvāja, dhammanijjhānakhanti[1] bahukārā; no ce taṁ dhammanijjhānaṁ khameyyuṁ, na-y-idaṁ chando jāyetha. Yasmā ca kho dhammanijjhānaṁ khamanti, tasmā chando jāyati, tasmā chandassa dhammanijjhānakhanti bahukārā ti.

Dhammanijjhānakhantiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammanijjhānakhantiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammanijjhānakhantiyā kho, Bhāradvāja, atthupaparikkhā[2] bahukārā; no ce taṁ atthaṁ upaparikkheyya, na-y-idaṁ dhammā nijjhānaṁ khameyyuṁ. Yasmā ca kho atthaṁ upaparikkhati, tasmā dhammā nijjhānaṁ khamanti, tasmā dhammanijjhānakhantiyā atthupaparikkhā bahukārā ti.

Atthupaparikkhāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Atthupaparikkhāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Atthupaparikkhāya kho, Bhāradvāja, dhammadhāraṇā bahukārā; no ce taṁ dhammaṁ dhāreyya, na-y-idaṁ atthaṁ upaparikkheyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā atthaṁ upaparikkhati, tasmā atthupaparikkhāya dhammadhāraṇā bahukārā ti.

Dhammadhāraṇāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammadhāraṇāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammadhāraṇāya kho, Bhāradvāja, dhammasavanaṁ[3] bahukāraṁ; no ce taṁ dhammaṁ suṇeyya, na-y-idaṁ dhammaṁ dhāreyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā dhammadhāraṇāya dhammasavanaṁ bahukāran ti.

Dhammasavanassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammasavanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammasavanassa kho, Bhāradvāja, sotāvadhānaṁ ba-

---

[1] Bm dhammān-tī. [2] Sk atthūpaparikkhārā; Bm Si atthup⁰ throughout.
[3] Si dhammassavanaṁ throughout.

hukāraṁ; no ce taṁ sotaṁ odaheyya, na-y-idaṁ dhammaṁ suṇeyya. Yasmā ca kho sotaṁ odahati, tasmā dhammaṁ suṇāti, tasmā dhammasavanassa sotāvadhānaṁ bahukāran ti.

Sotāvadhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Sotāvadhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Sotāvadhānassa kho, Bhāradvāja, payirūpāsanā[1] bahukārā; no ce taṁ payirūpāseyya, na-y-idam sotaṁ odaheyya. Yasmā ca kho payirūpāsati, tasmā sotaṁ odahati, tasmā sotāvadhānassa payirūpāsanā bahukārā ti.

Payirūpāsanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Payirūpāsanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Payirūpāsanāya kho, Bhāradvāja, upasaṁkamanaṁ bahukāraṁ; no ce taṁ upasaṁkameyya, na-y-idaṁ payirūpāseyya. Yasmā ca kho upasaṁkamati, tasmā payirūpāsati, tasmā payirūpāsanāya upasaṁkamanaṁ bahukāran ti.

Upasaṁkamanassa pana, bho Gotamasa, katamo dhammo bahukāro? Upasaṁkamanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Upasaṁkamanassa kho, Bhāradvāja, saddhā bahukārā; no ce taṁ saddhā jāyetha, na-y-idaṁ upasaṁkameyya. Yasmā ca kho saddhā jāyati, tasmā upasaṁkamati, tasmā upasaṁkamanassa saddhā bahukārā ti.

Saccānurakkhanaṁ[2] mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha[3]; saccānurakkhanaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā[4] attamanā. Saccānubodhaṁ[5] mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānubodhaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha; saccānupattim bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bha-

---

[1] Si payirup. [2] Sk saddhān°. [3] Si ap-hā. [4] So Sk Si; Bm amha. [5] Bm Si saccam anubodhaṁ.

vantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Yaṁ yad eva ca pana mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, taṁ tad eva bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Mayaṁ hi, bho Gotama, pubbe evaṁ jānāma: Ke ca muṇḍakā samaṇakā ibbhā[1] kaṇhā bandhupādāpaccā, ke ca dhammassa aññātāro ti. Ajanesi vata me bhavaṁ Gotamo samaṇesu samaṇapemaṁ, samaṇesu samaṇapasādaṁ, samaṇesu samaṇagāravaṁ. Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama, — pe — upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

CAṄKISUTTAM PAÑCAMAM.

96.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Esukārī brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, catasso pāricariyā paññāpenti; — brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññāpenti, khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti, vessassa pāricariyaṁ paññāpenti, suddassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ[2], bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññāpenti: Brāhmaṇo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, khattiyo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, vesso vā brāhmaṇaṁ paricareyya, suddo vā brāhmaṇaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa

---

[1] So Si; Sk imabhā kimhā; Bm ibbhā kiṇhā. [2] Si tatrīdaṁ.

pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti: — Khattiyo vā khattiyaṁ paricareyya, vesso vā khattiyaṁ paricareyya, suddo vā khattiyaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricāriyaṁ paññāpenti: — Vesso vā vessaṁ paricareyya, suddo vā vessaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññāpenti: — Suddo va suddaṁ paricareyya. Ko[1] pan' añño suddaṁ paricarissatīti? Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññāpenti. Brāhmaṇā, bho Gotama, imā catasso pāricariyā paññāpenti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānaṁ etad abbhanujānāti[2], — imā catasso pāricariyā paññāpentūti[3]?

No h' idam, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daḷiddo[4] assako anāḷhiyo[5], tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ[6]: Idaṁ te, ambho purisa, maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañ ca anuppadātabban[7] ti, — evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appaṭiññāye[8] tesaṁ[9] samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca pan' imā catasso pāricariyā paññāpenti. Nāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ paricaritabban ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ na paricaritabban ti vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricaritabban ti vadāmi. Yañ ca khvāssa[10], brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu seyyo assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricaritabban ti vadāmi. Khattiyaṁ ce pi, brāhmaṇa, evaṁ puccheyyuṁ: Yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; yaṁ vā te[11] paricarato pāricariyāhetu seyyo assa, na pāpiyo; kam[12] ettha paricareyyāsīti? Khattiyo pi hi, brāh-

---

[1] Sk adds vā. [2] Bm abbhan°. [3] So Si; Sk Bm p-entīti. Cfr. p. 180. [4] Bm daliddo. [5] So Sk Si; Bm anāliyo. [6] So Bu Bm & Sk infra; Sk cilaṁ olangeyyaṁ here; Si vilaṁ ol. [7] Sk anuppādātabban. [8] Bm apatiññāya. [9] Sk keci here, but tesaṁ infra. [10] Si khvassa. [11] Si ye. [12] Si tam.

maṇa, sammā vyākaramāno evaṁ vyākareyya: Yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricareyyaṁ. Yañ ca kho me paricarato pāricariyā hetu seyyo[1] assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricareyyan ti. Brāhmaṇaṁ ce pi, brāhmaṇa, — pe[2] — vessaṁ ce pi, brāhmaṇa, suddaṁ ce pi, brāhmaṇa, evaṁ puccheyyuṁ: Yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo; kam[3] ettha paricareyyāsīti? Suddo pi hi, brāhmaṇa, sammā vyākaramāno evaṁ vyākareyya: Yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricareyyaṁ. Yañ ca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricareyyan ti. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uccākulīnatā[4] seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uccākulīnatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uḷāravaṇṇatā seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uḷāravaṇṇatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uḷārabhogatā seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uḷārabhogatā[5] pāpiyaṁ so ti vadāmi. Uccākulīno pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti pisuṇāvāco hoti pharusāvāco hoti samphappalāpī hoti abhijjhālū hoti vyāpannacitto hoti micchādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulīnatā seyyaṁ so ti vadāmi. Uccākulīno pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇācāvāya paṭivirato hoti pharusāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhālū hoti avyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulīnatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Uḷāravaṇṇo pi hi, brāhmaṇa, — pe[6] — uḷārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco[7] pāṇātipātī ... micchādiṭṭhi hoti tasmā na uḷārabhogatā seyyaṁ so vadāmi. Uḷārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātā paṭivirato ... sammādiṭṭhi hoti, tasmā na uḷāra-

---

[1] Sk here adds yaṁ va te paricarato pāricariyā hetu seyyo. [2] Bm Si omit pe. [3] Si tam. [4] So Sk Si; Bm uccakulinatā. [5] Sk ulārakaṇṇatā. [6] Si omits pe & recites in full, as above: idh' ekacco ... pāpiyaṁ so ti vadāmi. [7] Bm pānātipātī hoti — pe — micchadiṭṭhī hoti. Tasmā ...

bhogatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ paricaritabban ti vadāmi; na panāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ na paricaritabban ti vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhetu saddhā vaḍḍhati sīlaṁ vaḍḍhati sutaṁ vaḍḍhati cāgo vaḍḍhati[1] paññā vaḍḍhati, tam ahaṁ paricaritabban ti[2] vadāmīti.

Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, cattāri dhanāni paññāpenti, — brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti vessassa sandhanaṁ paññāpenti suddassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ[3], bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti, — bhikkhācariyaṁ; bhikkhācariyañ ca pana brāhmaṇo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti, — dhanukalāpaṁ; dhanukalāpañ ca pana khattiyo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññāpenti, — kasigorakkhaṁ; kasigorakkhañ ca pana vesso sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanaṁ paññāpenti, — asitabyābhaṅgiṁ; asitabyābhaṅgiñ ca pana suddo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanaṁ paññāpenti. Brāhmaṇā, bho Gotama[4], imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānaṁ etad abbhanujānāti: imāni dhanāni paññāpentūti[5]?

---

[1] Sk omits cāgo v. [2] Bm adds: vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyā hetu na saddhā vaḍḍhati na sīlaṁ v. na sutaṁ v. na cāgo v. na paññā v., nāhan taṁ paricaritabban ti. [3] Si tatrīdaṁ. [4] Sk omits brāhmaṇā bho G. [5] So Si Bm p-tīti; Sk p-tunti.

No h' idaṁ, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daḷiddo assako anāḷhiyo, tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ: Idam te, ambho purisa, maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañ ca anuppadātabban ti, — evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appaṭiññāye tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca pan' imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Ariyaṁ kho [1] ahaṁ, brāhmaṇa, lokuttaraṁ dhammaṁ purissasa sandhanaṁ paññāpemi. Porāṇaṁ kho pan' assa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkhaṁ [2] gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, khattiyo tveva [3] saṅkhaṁ gacchati. Brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, brāhmaṇo tveva saṅkhaṁ gacchati. Vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, vesso tveva saṅkhaṁ gacchati. Suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, suddo tveva saṅkhaṁ gacchati. Seyyathāpi, brāhmaṇa, yaṁ yad eva paccayaṁ paṭicca aggi jalati, tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati; — kaṭṭhan ce [3] paṭicca aggi jalati, kaṭṭhaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; sakalikañ ce paṭicca aggi jalati, sakalikaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; tiṇan ce paṭicca aggi jalati, tiṇaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; gomayañ ce paṭicca aggi jalati [4], gomayaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; — evaṁ eva kho ahaṁ, brāhmaṇa, ariyaṁ lokuttaraṁ dhammaṁ purisassa sandhanaṁ paññāpemi. Porāṇaṁ kho pan' assa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa . . . *&c. to* . . . suddo tveva saṅkhaṁ gacchati. Khattiyakule ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti abrahmacariyā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇāvācāya paṭivirato hoti pharūsāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhālū hoti abyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Brāh-

---

[1] Si adds pana [2] Bm Si saṅkhyaṁ throughout. [3] Sk ceva throughout.
[4] So Bm Si; Sk t' eva throughout.

maṇakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[1] —pe— sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Vessakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[2] —pe— sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipatā paṭivirato hoti[3] .... dhammaṁ kusalaṁ Taṁ kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ[4] mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotam, pahoti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Gotama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[3] .... dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi brāhmaṇa, —pe[5]— vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ.... dhammaṁ kusalaṁ. Taṁ kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti sottiṁ[6] sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Go-

---

[1] Si adds: adinnādānā p. hoti abrahmacariyā hoti musāvādā p. hoti.
[2] Si adds as in last note. [3] Bm pa sammadiṭṭhī hoti, ārādhako hoti ñānaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Taṁ kiṁ ... [4] Bm abyābajjhaṁ. [5] Bm Si omit pe. [6] Cf. supra pp. 46 & 151. Sk sottiṁ sinaniṁ; Bm sotthisināni; Si sottiṁ sinānaṁ, the reading in the *corrigenda* for p. 151 also.

tama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi, brāhmaṇa, — pe — vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa? Idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya: Āyantu bhonto ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā, sākassa vā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontu[2]; āyantu[3] bhonto ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannā, sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Taṁ kiṁ maññasi, brāhmaṇa? Yo eva nu kho so khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, sveva nu khvāssa[5] aggi accimā c' eva[6] vaṇṇimā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ? Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā[7] vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na c' eva accimā na[8] ca vaṇṇimā na[8] ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti?

No h' idaṁ bho Gotama. Yo[9] so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā

---

[1] Sk omits sākassavā. [2] Bm dhatuṁ karontu. [3] Si adds pana. [4] Sk venakulā; Bm Si veṇukulā. [5] Si khvassa. [6] Sk ca. [7] Bm suk°. [8] Sk omits na. [9] Si adds pi; Bm adds pi hi.

sālassa va salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, svāssa aggi accimā c' eva[1] vaṇṇimā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yo pi so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, so p' assa[2] aggi accimā c' eva[1] pabhassaro ca tena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi accimā c' eva vaṇṇimā ca pabhassaro ca, sabbena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi. brāhmaṇa, —pe— vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalan ti.

Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama; —pe— upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan[3] ti.

ESUKĀRISUTTAṀ[4] CHAṬṬHAṀ[5].

97.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ[6] cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho aññataro

---

[1] Sk ca. [2] Bm svāssa; Sk adds ti. [3] Sk here saraṇagataṁ. [4] So Sk Si Bu; Bm Esukārī. [5] Sk Si chaṭṭhamaṁ. [6] So Sk Si Bu; Bm Dakkhiṇāgīrismiṁ.

bhikkhu Rājagahe vassaṁ vuṭṭho[1] yena Dakkhiṇāgirī yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ bhikkhuṁ āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacc', āvuso, Bhagavā arogo[2] ca balavā cāti?

Arogo c', āvuso, Bhagavā balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, bhikkhusaṁgho arogo ca balava cāti?

Bhikkhusaṁgho pi kho, āvuso, arogo ca balavā cāti.

Ettha, āvuso, Taṇḍulapāladvārāyaṁ[3] Dhānañjāni[4] nāma brāhmaṇo atthi[5]. Kacc', āvuso, Dhānañjāni nāma brāhmaṇo arogo ca balavā cāti?

Dhānañjāni pi kho, āvuso, brāhmaṇo arogo ca balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, Dhānañjāni brāhmaṇo appamatto ti?

Kuto no[6], āvuso, Dhānañjānissa brāhmaṇassa appamādo? Dhānañjāni, āvuso, brāhmaṇo rājānaṁ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati; brāhmaṇagahapatike nissāya rājānaṁ vilumpati. Yā pi 'ssa bhariyā saddhā saddhā kulā ānītā, sā pi 'ssa kālakatā, aññ' assa[7] bhariyā assaddhā assaddhā[8] kulā ānītā ti.

Dussutaṁ[9] vat', āvuso, assumhā, dussutaṁ vat' āvuso assumhā[10], ye mayaṁ Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ pamattaṁ[11] assumhā. Appeva ca nāma[12] mayaṁ kadāci karahaci Dhānañjāninā brāhmaṇena saddhiṁ samāgaccheyyāma, appeva nāma siyā kocid eva kathāsallāpo ti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Sāriputto Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya

---

[1] Si vuttho. [2] Sk ārogo. [3] So Si Bu; Sk Bm Taṇḍulapālidvārāya. [4] So Sk Bu; Si Dhanañjani; Bm Dhānañjānī. [5] Bm omits atthi. [6] So Si; Bm pan'; Sk nu. [7] So MSS. [8] Bm asaddhā asaddhakulā (but saddhā kulā above); Si asaddhā. [9] Bm dusutaṁ. [10] Si omits this repetition. [11] Sk appamattaṁ. [12] Sk omits appeva ca nāma; Si omits ca.

pāvisi. Tena kho pana samayena Dhānañjāni brāhmaṇo bahi nagare[1] gāvo goṭṭhe dohāpeti[2]. Atha kho āyasmā Sāriputto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Dhānañjāni brāhmaṇo ten' upasaṁkami. Addasā kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmantaṁ Sāriputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad avoca: Ito, bho Sāriputta, payo pīyataṁ[3] tāva bhattassa kālo bhavissatīti.

Alaṁ, brāhmaṇa. Kataṁ me ajja bhattakiccaṁ. Amukasmiṁ me rukkhamūle divāvihāro bhavissati, tattha āgaccheyyāsīti.

Evaṁ bho ti kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacci[4] si, Dhānañjāni, appamatto ti?

Kuto, bho Sāriputta, amhākaṁ appamādo yesaṁ no mātāpitaro posetabbā, puttadāro posetabbo, dāsakammakaraporisaṁ posetabbaṁ[5], mittāmaccānaṁ mittāmaccakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ñātisālohitānaṁ ñātisālohitakaraṇīyaṁ[6] kātabbaṁ, atithīnaṁ atithikaraṇīyaṁ[7] kātabbaṁ, pubbapetānaṁ pubbapetakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, devatānaṁ devatākaraṇīyaṁ kātabbaṁ, rañño rājakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ayam pi kāyo pīṇetabbo[8] brūhetabbo ti?

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mātāpitunnaṁ[9] hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Ahaṁ kho mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ

---

1 Sk nang. 2 Bm Si duhāpeti. 3 So Sk; Si p. tava; Bm piyataṁ; Bu pīyyataṁ. 4 Bm kaccā. 5 So Sk Si; Bm dāsakammakarā p-bbā. 6 Sk ñ-itaṁ k'īyaṁ. 7 Si atithīk°. 8 Bm Si piṇetabbo. 9 Bm Si mātāpitūnaṁ.

nirayapālā ti; mātāpitaro vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ[1] yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Ahaṁ kho puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; puttadāro vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ[1] yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī vicamacārī assa; taṁ enaṁ addhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā[2] upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya[3] nu kho so: Ahaṁ kho dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; dāsakammakaraporisaṁ[4] vā pan' assa labheyya: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mittāmacçānaṁ hetu.... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco ñātisālohitānaṁ hetu.... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco atithīnaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

---

[1] Sk vikkandantaṁ. [2] Sk adds upālā. [3] Here, as once supra, Sk reads labheyyuṁ. [4] So Si; Sk d-risañ ca pan' .... labheyyuṁ; Bm d-rā vā .... labeyyaṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco pubbapetānam hetu.... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco devatānaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññāsi, Dhānañjāni? Idh' ekacco rañño hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Aham kho kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī ahosiṁ; mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; pare vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mātāpitunnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mātāpitunnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mātāpitaro c' eva posetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ[3], puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā puttadārassa hetu adhammacārī assa, yo vā puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

---

[1] Sk pīṇanahetu; Bm Si piṇanā hetu. [2] Sk brūhanahetu. [3] So Bm Si; Sk here & elsewhere in this Sutta kattuṁ.

Yo hi, bho Sāriputta, puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho, bho Sāriputta, puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi [1], bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā puttadāre [2] c' eva posetuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā dāsakammakaraporisañ c' eva posetuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca patipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mittāmaccānaṁ c' eva [3] mittāmaccakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo va ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

---

[1] Sk here omits hi. [2] So Sk Si; Bm puttadārañ. [3] Sk adds hetu dhammacārī.

Yo hi, bho Sāriputta, ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā ñātisālohitānaṁ c' eva ñātisālohitakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā atithīnaṁ hetu dhammacārī visamacārī assa, yo vā atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā atithīnaṁ c' eva atithīkaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā pubbapetānaṁ c' eva pubbapetakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, devatānaṁ hetu adhammacārī samacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha

seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā devatānaṁ c' eva devatākaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā rañño hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, rañño hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā rañño c' eva rājakaraṇīyaṁ[1] kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī assa, yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā[3] dhammikā kammantā yehi sakkā kāyañ[4] c' eva pīṇetuṁ brūhetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjitun ti.

Atha kho, Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aparena samayena ābādhiko ahosi dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho

---

[1] So Si; Sk Bm rājakaraṇīyaṁ. [2] Sk pīṇanahetu brūhanahetu. [3] Bm throughout reads aññesaṁ hetukā. [4] So Bm; Si kāyassa; Sk kāyo.

purisa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno[1]; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti; yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandatīti; evañ ca vadehi: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti.

Evaṁ bhante ti kho so puriso Dhānañjānissa brāhmaṇassa vacanaṁ paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti. Yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso[2] āyasmantaṁ Sariputtaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante. brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti· Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu amkampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Sāriputto tuṇhībhāvena Atha kho āyasmā Sāriputto nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami. upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho āyasmā Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ etad avoca: Kacci te, Dhānañjāni, khamanīyaṁ[3] kacci yāpanīyaṁ[4], kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo 'sānaṁ[5] paññāyati no abhikkamo ti?

Na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho

---

[1] Bm bāḷhagilāno. [2] Sk omits. [3] So Si Sk; Bm khamaniyaṁ. Cf. 1 J. 408. [4] So Si; Bm yāpaniyaṁ; Sk yāpaṇīyaṁ. [5] So all MSS.

Sāriputta, balavā puriso tiṇhena sikharena muddhānaṁ[1] abhimattheyya[2], evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā muddhānaṁ ūhananti[3]; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo Seyyathāpi, bho Sāriputta, balavā puriso daḷhena varattā-. bandhena[4] sīse sīsaveṭhanaṁ[5] bandheyya[6], evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā sīse sīsavedanā; na me, bho[7] Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ[8], bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dakkho[9] goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena[10] kucchiṁ parikanteyya, evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ; — evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimatto kāyasmiṁ dāho[11]; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — nirayo vā tiracchānayoni vā ti?

Nirayā, bho Sāriputta, tiracchānayoni seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — tiracchānayoni vā pettivisayo[12] vā ti?

Tiracchānayoniyā, bho Sāriputta, pettivisayo seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamam seyyo, — pettivisayo vā manussā vā ti?

Pettivisayā, bho Sāriputta, manussā seyyo ti.

---

[1] Bm muddhaniṁ. [2] Sk abhimanteyya. [3] Si ohananti; Bm uhananti, Cf. 2 Jāt. 73. [4] Sk varattaṁb.; Bm v-khaṇḍena; Si v-khandena. [5] So Sk; Bm sīsaveṭhaṁ; Si sīsavedhanaṁ. [6] Bm Si dadeyya. [7] So Bm Si; Sk hosi na kho. [8] So Sk here et infra. [9] Sk dukkho. [10] Sk govittakena. [11] Sk daho. [12] Bm Si pittisayo.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — manussā vā Cātummahārājikā[1] devā[2] vā ti?

Manussehi, bho Sāriputta, Cātummahārājikā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Cātummahārājikā vā[3] devā Tāvatiṁsā vā[3] devā ti?

Cātummahārājikehi, bho Sāriputta, devehi Tāvatiṁsā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Tāvatiṁsā vā devā Yāmā vā devā[2] ti?

Tāvatiṁsehi, bho Sāriputta, devehi Yāmā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Yāmā vā[3] devā Tusitā[4] vā devā ti?

Yāmehi, bho Sāriputta, devehi Tusitā devā seyyo ti.

Taṁ kim maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Tusitā devā Nimmānaratī[5] vā devā ti?

Tusitehi, bho Sāriputta, devehi Nimmānaratī devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Nimmānaratī vā devā Paranimmitavasavattī[6] vā devā[7] ti?

Nimmānaratīhi, bho Sāriputta, devehi Paranimmitavasavattī devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Paranimmitavasavattī vā[7] devā Brahmaloko vā ti?

Brahmaloko ti bhavaṁ Sāriputto āha. Brahmaloko ti[8] bhavaṁ Sāriputto āhāti[9].

Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad ahosi: Ime kho brāhmaṇā Brahmalokādhimuttā. Yannūnāhaṁ Dhānañjānissa brāhmaṇassa Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ deseyyan ti. Brahmānaṁ te[9]. Dhānañjāni, sahavyatāya maggaṁ desessāmi. Taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi; bhāsissāmīti.

Evam bho ti kho Dhānañjāni brāhmaṇo[1] āyasmato Sāriputtassa paccassosi.

---

[1] Bm cātumah°. [2] Sk omits devā. [3] Sk omits; Si places vā after devā (throughout). [4] Bm Tussītā. [5] Bm Nimānarati. [6] Bm P—i. [7] Sk omits. [8] So Sk Si; Bm omits this line. [9] Bm adds Katamaṁ Sāriputto āha Brahmaloko ti.

Ayasmā Sāriputto etad avoca: — Katamo ca, Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo? Idha, Dhānañjāni, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena[2] appamāṇena averena avyāpajjhena[3] pharitvā viharati. Ayam pi[4] kho, Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo. Puna ca paraṁ, Dhānañjāni, bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā[5], muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho, Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo ti.

Tena hi, bho Sāriputta, mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye, hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo acirapakkante āyasmante Sāriputte kālaṁ akāsi, Brahmalokaṁ uppajji[6].

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Eso, bhikkhave, Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti.

Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Kim pana tvaṁ, Sāriputta, Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ

[1] Sk māravo. [2] Sk adds cetasā. [3] Bm abyābajjhena. Cf. I, 38. [4] Bm omits pi. [5] Bm adds gha. [6] So Sk; cf. I., 528; Bm upapajjati; Si upapajji.

sati uttarikaraṇīye, hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā utthāy' āsanā pakkanto ti?

Mayhaṁ kho, bhante, evam ahosi: Ime kho brāhmaṇā Brahmalokādhimuttā. Yannūnāhaṁ Dhānañjānissa brāhmaṇassa Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ deseyyan ti.

Kālakato ca[1], Sāriputta, Dhānañjāni brāhmaṇo Brahmalokañ[2] ca uppanno[3] ti.

DHĀNAÑJĀNISUTTAṀ SATTAMAM.

98.

(The text of this Sutta is identical with that of Sutta No. 35 of the Sutta Nipāta.)

VĀSEṬṬHASUTTAṀ 'AṬṬHAMAṀ.

99.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Subho māṇavo Todeyyaputto Sāvatthiyaṁ paṭivasati aññatarassa gahapatissa nivesane kenacid eva karaṇīyena. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yassa gahapatissa nivesane paṭivasati taṁ gahapatiṁ etad avoca: — Sutaṁ me taṁ gahapati: Avivittā Sāvatthi arahantehīti. Kan nu kh' ajja[4] samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā payirupāseyyāmāti[5]?

Ayaṁ, bhante, Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Taṁ, bhante, Bhagavantaṁ payirupāsassūti.

[1] Bm kalankato va. [2] Si Brahmaloke. [3] Bm Si upapanno. [4] So Sk; Bm Si kam nu khvajja. Cf. 1 Dīgha 47. [5] So Si; Sk (as frequently) payirūp°, as Bm always.

Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto tassa gahapatissa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Gahaṭṭho ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ; na pabbajito ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalan ti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Vibhajjavādo kho aham ettha, māṇava; nāham ettha ekaṁsavādo. Gihissa[1] vā 'haṁ, māṇava, pabbajitassa vā micchāpaṭipattiṁ na[2] vaṇṇemi. Gihī[3] vā hi, māṇava, pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhikaraṇahetu na ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Gihissa vā 'haṁ, māṇava, pabbajitassa vā sammāpaṭipattiṁ vaṇṇemi. Gihī vā hi, māṇava, pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhikaraṇahetu ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalan ti.

Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Mahaṭṭhaṁ[4] idaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahapphalaṁ hoti; appaṭṭhaṁ[5] idaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ pabbajjākammaṭṭhānaṁ appaphalaṁ hotīti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Ettha pi kho ahaṁ, māṇava, vibhajjavādo, nāham ettha ekaṁsavādo. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañ ca[6],

---

[1] Bm Si gīhissa. [2] Si omits na. [3] Bm gīhi. [4] So Sk Bm Bu; Si mahattham. [5] So Sk Bm Bu; Si appattham. [6] Bm Si katamam.

māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti? Kasī[1] kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti? Kasī yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānam appaphalaṁ hoti? Vaṇijjā[2] kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti? Vaṇijjā yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī yeva kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, vaṇijjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, vaṇijjā yeva kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti, evam eva

[1] Bm Si kasi. [2] So S^k Si; B^m vāṇijā.

kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hotīti[1].

Brāhmaṇā, bho Gotama, pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, sace te agaru[2], sādhu te pañca dhamme imasmiṁ[3] parisatiṁ[4] bhāsassūti.

Na kho me[5], bho Gotama, garu, yatth' assu[6] bhavanto[7] vā nisinnā bhavantarūpā vā[8] ti.

Tena hi, māṇava, bhāsassūti.

Saccaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā paṭhamaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Tapaṁ[9] kho, bho Gotama, brāhmaṇā dutiyaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brahmacariyaṁ[10] kho, bho Gotama, brāhmaṇā tatiyaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Ajjhenaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā catutthaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Cāgaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā pañcamaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brāhmaṇā, bho Gotama, ime pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa arādhanāyāti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

---

[1] Sk hoti. [2] Sk agarū. [3] So all MSS. Si appends the following note: Imissan ti pāṭhena bhavitabbaṁ. [4] Bm Si parisati (as at p. 140). [5] Si omits me. [6] Sk yatthassa. [7] Sk Bu bhagavanto. [8] So Si; Bm nisinno bh-po; Sk bhagavantaṁ rūpā; Bu bhavantarūpañ cāti. [9] Bm tapañ ca. [10] Bm adds pi.

Kiṁ pana, māṇava? Ye pi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ[1] tad anugāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitaṁ anuvācenti, — seyyathīdaṁ Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso[2] Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu,—te pi evam āhaṁsu: Mayaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemāti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Iti kira, māṇava, na 'tthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo[3] evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti. Na tthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti. Ye pi[4] te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro ... (*&c. as above, inserting* na *before* evam āhaṁsu) .. pavedemāti. Seyyathāpi, māṇava, andhaveṇi[5] paramparā saṁsatta[6] purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi no passati, — evam eva kho, maṇava, andhaveṇūpamaṁ maññe[7] brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passatīti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavatā andhaveṇūpamena vuccamāno kupito anattamano Bhagavantaṁ yeva khuṁsento Bhagavantaṁ yeva vambhento Bhagavantaṁ yeva vadamāno: Samaṇo[8] Gotamo[9] pāpiko bhavissatīti, Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇo, bho[10] Gotama, Pokkharasāti[11] Opamañño[12] Subhagavaniko evam āha: Evam eva[13] pan' im' eke[14] samaṇabrāhmaṇā uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ paṭijānanti; tesaṁ idaṁ bhā-

[1] Sk samīhitaṁ. [2] Sk Yamataggī Aṅgīraso. [3] Sk so. [4] Bm hi. [5] Sk a-ī. [6] So Si; Bm sambhattā; Sk paramparāyaṁ sattā. [7] So Si Bm; Sk andhaveṇupamaṁ ñe. [8] Sk adds ca. [9] Bm adds pi. [10] Si omits bho. [11] So Sk Si; Bm P-ti. Bu hereon says: Tattha Pokkharasātīti idam tassa nāmaṁ. Pokkharasāditi pi vuccati. *See* 1 Sum. Vil. 244 & I Dīgha 87. [12] Sk Opamaññe. [13] Si adds kho. [14] So all MSS., Si dividing ime ke.

sitaṁ hassakaṁ yeva sampajjati, nāmakaṁ yeva sampajjati, rittakaṁ yeva sampajjati, tucchakaṁ yeva sampajjati[1]. Kathaṁ hi[2] nāma manussabhūto uttarimanussadhammā[3] alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhissati[4] vā sacchi[5] vā karissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Kim pana, māṇava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko sabbesaṁ yeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānātīti?

Sakāya pi hi, bho Gotama, puṇṇikāya dāsiyā brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko na[6] cetasā ceto paricca pajānāti, kuto pana sabbesaṁ yeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānissatīti.

Seyyathāpi, māṇava, jaccandho puriso[7] na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni[8] rūpāni, na passeyya pītakāni[8] rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamāni, na passeyya tārakarūpāni[9], na passeyya candimasuriye; so evaṁ vadeyya: Na 'tthi kaṇhasukkāni rūpāni, na 'tthi kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi nīlakāni rūpāni, na 'tthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi pītakāni rūpāni, na 'tthi pītakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi lohitakāni rūpāni, na 'tthi lohitakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi mañjeṭṭhakāni rūpāni, na 'tthi mañjeṭṭhakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi samavisamaṁ, na 'tthi samavisamassa dassāvī; na 'tthi tārakarūpāni, na 'tthi tārakarūpānaṁ dassāvī; na 'tthi candimasuriyā, na 'tthi candimasuriyānaṁ[10] dassāvī. Aham etaṁ na jānāmi; aham etaṁ na passāmi; tasmā[11] na 'tthīti. Sammā nu kho so, māṇava, vadamāno vadeyyāti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Atthi kaṇhasukkāni rūpāni, atthi[12] kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī; atthi nīlakāni rūpāni, atthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī, ... atthi candimasuriyā, atthi candimasuriyānaṁ dassāvī. Ahaṁ etaṁ

[1] Sk omits these three words. [2] Sk omits hi. [3] Bm u-maṁ. [4] So Sk here; Bm dakkhati; Si dakkhīti. [5] So Bm Si; Sk sacchiṁ. [6] Si omits; Bm inserts after paricca. [7] Si inserts so. [8] Bm nil° & pit° throughout. [9] Sk kāt°. [10] Sk omits na 'tthi c°. [11] Si adds taṁ. [12] Sk omits k-ni rūpāni atthi.

na jānāmi, aham etaṁ na passāmi, tasmā na 'tthīti na hi so, bho Gotama, sammā vadamāno vadeyyāti.

Evam eva kho, māṇava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko andho acakkhuko. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi[1] vā karissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati[2]. Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Ye[3] te Kosalakā[4] brāhmaṇamahāsālā, seyyathīdaṁ Caṅkī brāhmaṇo Tārukkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇussoṇi[5] brāhmaṇo pitā vā[6] te Todeyyo, — katamā nesaṁ seyyo, yaṁ vā te sammusā[7] vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā asammusāti?

Sammusā, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te mantā[8] vācaṁ bhāseyyuṁ, yaṁ vā amantā ti?

Mantā, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te paṭisaṅkhāya[9] vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā apaṭisaṅkhāyāti?

Paṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te atthasaṁhitaṁ[10] vācaṁ bhāseyyuṁ, yaṁ vā anatthasaṁhitan ti?

Atthasaṁhitam, bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Yadi evaṁ sante brāhmaṇena Pokkharasātinā Opamaññena Subhagavanikena[11] sammusā vācā bhasitā asammusā vā[12] ti?

Asammusā, bho Gotama.

Mantā[13] vācā bhāsitā, amantā vā[12] ti?

Amantā, bho Gotama.

Paṭisaṅkhāya vācā bhāsitā, apaṭisaṅkhāya vā[12] ti?

Apaṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Atthasaṁhitā vācā bhāsitā anatthasaṁhitā vā[12] ti?

Anatthasaṁhitā, bho Gotama.

---

[1] Sk here et supra sacchiṁ. [2] Bm vijjatīti. [3] Si adds pana. [4] Bm Si Kosalikā. [5] Jaṇusoṇī; Si Jāṇussoṇi; Sk Jānussoṇī, generally but Jānussonī in fine. [6] Bm ca. [7] So Bu; Sk sammuccā; Bm samucca; Si sammucchā. [8] So MSS. & Bu. [9] So MSS.; Bu patisankhā. [10] Bu atthasaṅgahitaṁ. [11] Sk here inserts, before sammuccā, samassu. [12] Bm Si omit vā. [13] Sk amantā.

Pañca kho ime, māṇava, nīvaraṇā. Katame pañca? — Kāmacchandanīvaraṇaṁ vyāpādanīvaraṇaṁ thīnamiddhanīvaraṇaṁ[1] uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. Ime kho, māṇava, pañca nīvaraṇā. Imehi kho, māṇava, pañcahi[2] nīvaraṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko āvaṭo[3] nivuto ophuto[4] pariyonaddho. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi vā karissatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Pañca kho ime, māṇava, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[5] sotaviññeyyā saddā, —pe— ghānaviññeyyā gandhā, jivhāviññeyyā rasā, kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā[6] iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, māṇava, pañca kāmaguṇā. Imehi kho[7], māṇava, pañcahi[8] kāmaguṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko gathito[9] mucchito ajjhopanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi vā karissatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Yaṁ vā tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca aggiṁ jāleyya[10], yaṁ vā nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ[11] jāleyya, — katamo nu khvassa aggi accimā ca[12] vaṇṇimā ca pabhassaro cāti?

Sace taṁ, bho Gotama, ṭhānaṁ[13] nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jālituṁ[14], svāssa aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro cāti.

Aṭṭhānaṁ kho etaṁ, māṇava, anavakāso, yaṁ nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jāleyya[15] aññatra iddhimatā. Seyyathāpi, māṇava, tiṇakaṭṭhupādānaṁ[16] paṭicca aggi[17] jalati, tathūpamāhaṁ, māṇava, imaṁ pītiṁ vadāmi, yāyaṁ pīti

---

[1] Bm thin⁰. [2] Sk pañca. [3] So Bu & 1 Dīgha 246; Sk āvato; Bm Si āvuto. [4] So Bm Si; Sk ovuto; Bu opāto ti onaddho. [5] Bm rajanıya. [6] Sk poṭṭhabbā. [7] Sk ime kho hi. [8] So all MSS. here. [9] So Sk Bu; Bm Si gadhito. [10] Sk jaleyva throughout. [11] Sk here aggiṁ but aggi infra. [12] So Sk Bm Bu; Si c' eva. [13] Sk inserts nissaṭṭhānaṁ. [14] Bm jalituṁ. [15] Sk jaleyya. [16] Sk here & generally, nissaṭṭhātiṇakaṭṭhūpādānaṁ; Bm Si have short a & u. [17] Sk aggiṁ.

pañca kāmaguṇe paṭicca. Seyyathāpi, māṇava, nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ[1].. paṭicca[2] aggi[3] jalati, tathūpamāhaṁ, māṇava, imam pītiṁ[4] vadāmi, yāyam pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi. Katamā ca, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi? Idha, māṇava, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi[5] paṭhamajjhānaṁ[6] upasampajja viharati; ayam pi kho, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Puna ca paraṁ, māṇava, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā —pe[7]— dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati; ayaṁ pi kho, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, kam[8] ettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ[9] paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cāgam ettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ paññāpenti puññassa ākiriyya kusalassa ārādhanāyāti.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Idha aññatarassa brāhmaṇassa mahāyañño paccupaṭṭhito assa; atha dve brāhmaṇā āgaccheyyuṁ: Itthannāmassa brāhmaṇassa mahāyaññaṁ anubhavissāmāti; tatth'[10] ekassa brāhmaṇassa evam assa: Aho vata aham[11] eva labheyyaṁ bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, na añño[12] brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan ti; ṭhānaṁ[13] kho pan' etaṁ, māṇava, vijjati, yaṁ añño brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, na so brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ; Añño[14] brāhmaṇo labhati bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, nāhaṁ labhāmi bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan ti, iti

[1] Si n-āno. [2] Si omits. [3] Sk aggim. [4] Sk pīti; Bm pit° throughout. [5] Sk Bm omit these three words, Sk inserting pe. [6] Bm Si paṭhamaṁ jhānaṁ, as always. [7] Bm Bm omits pe. [8] Sk kataṁ. [9] So Bm Si; Sk mahapphalaṁ. [10] Bm Si tatra. [11] Bm Si vatāhaṁ. [12] Sk nañño; Si aññe brāhmaṇā labheyyuṁ. [13] Sk yā. [14] Bm Si aññe brāhmaṇā labhanti.

so kupito hoti anattamano; — imassa pana, māṇava, brāhmaṇā kiṁ vipākaṁ paññāpentīti?

Na khvettha [1], bho Gotama, brāhmaṇā evaṁ dānaṁ denti: Iminā paro [2] kupito hotu [3] anattamano ti. Atha khvettha brāhmaṇā anukampājātikaṁ [4] yeva dānaṁ dentīti?

Evaṁ sante kho, māṇava [5], brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyāvatthu hoti yadidaṁ anukampājātikan ti?

Evaṁ sante, bho Gotama, brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyāvatthu hoti yadidaṁ anukampājātikan ti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, ime tvaṁ pañca dhamme [6] kattha bahulaṁ samanupassasi [7] gahaṭṭhesu vā pabbajitesu vā ti?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi appaṁ gahaṭṭhesu. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na [8] satataṁ samitaṁ saccavādī [9] hoti. Pabbajito kho [10] pana, bho Gotama, appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ saccavādī hoti. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho [11] mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na satataṁ samitaṁ tapassī hoti, brahmacārī hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo hoti. Pabbajito kho [12] pana, bho Gotama [13], appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ tapassī hoti, brahmacārī hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo [14] hoti. Ye 'me, bho Gotama, samaṇabrāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi, appaṁ gahaṭṭhesūti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete

[1] Sk kho ettha. [2] Si ca vo. [3] Si omits. [4] So Sk Bu; Bm Si anukampāj° (as Sk infra). [5] Sk pana. [6] Si omits ime t. p. dhamme & inserts ete. [7] Si samanupassasīti, omitting remaining words of sentence. [8] Sk omits. [9] So Bm Si Bu; Sk sabbavadī. [10] Sk omits. [11] Sk here, ut supra, gahaṭṭho. [12] Sk omits. [13] Sk inserts na. [14] Sk bhāvabahulo.

parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu saccavādī hoti, so saccavādī 'mhīti[1] labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ[2] yan taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu tapassī hoti brahmacārī hoti sajjhāyabahulo hoti cāgabahulo hoti, so cāgabahulo 'mhīti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, yañ taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ avyāpajjhaṁ tassa bhāvanāyāti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Tvdeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Sutaṁ me taṁ, bho Gotama: Samaṇo Gotamo Brahmānaṁ[3] sahavyatāya maggaṁ jānātīti[4].

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Āsanne ito Naḷakāragāmo? Nayito dūre Naḷakāragāmo ti?

Evam bho. Āsanne ito Naḷakāragāmo, nayito dūre Naḷakāragāmo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Idh' assa[5] puriso Naḷakāragāme jātavaddho[6], tam enaṁ Naḷakāragāmato tāvadeva avasataṁ[7] Naḷakāragāmassa maggaṁ puccheyyuṁ, — siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa Naḷakāragāme jātavaddhassa Naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Taṁ kissa hetu? Amu[8] hi, bho Gotama, puriso Naḷakāragāme jātavaddho; tassa sabbān' eva Naḷakāragāmassa maggāni suviditānīti.

Siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa Naḷakāragāme jātavaddhassa Naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhā-

[1] Bm Si saccavadimhīti. [2] Bm pāmojjaṁ. Cf. I 37. [3] Sk abrahmānaṁ. [4] Si pajānātīti. [5] Si idha khvassa. [6] So Sk Bu; Bm Si -vaḍḍo. [7] So Bu; Sk avasaṇḍaṁ; Bm Si apasakkaṁ. [8] So Bm; Sk asu; Si assa.

yitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā[1]. Na tveva Tathāgatassa, brahmalokaṁ vā brahmalokagāminiṁ vā paṭipadaṁ[2] puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā. Brahmānañ cāhaṁ[3], māṇava, pajānāmi, brahmalokañ ca brahmalokagāminiñ ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca[4] brahmalokaṁ upapanno, tañ ca pajānāmīti[5].

Sutaṁ me taṁ, bho Gotama: Samaṇo Gotamo Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ desetīti. Sādhu me bhavaṁ Gotamo Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ desetūti.

Tena hi, māṇava, suṇāhi sadhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bho ti Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Katamo ca, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo? Idha, māṇava, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tatha tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjhena[6] pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya[7] kho, māṇava, mettāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkadhamo[8] appakasiren' eva catuddisā[9] viññāpeyya; evam eva kho, māṇava[10], evaṁ[11] bhāvitāya[12] mettāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayam pi kho, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo. Puna ca paraṁ, māṇava, bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā —pe[13]— muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena ap-

[1] Bm adds ti. [2] Sk brahmaloke vā br-iyā vā p-dāya. [3] Sk vāhaṁ. [4] Sk adds Brahmā. [5] Sk paṭijānāmi. [6] So Bm here, instead of its ordinary reading abyābajjhena. [7] Sk bhāsitāya. [8] Sk Bu s-mmo. [9] Si cātuddisā. [10] Bm inserts la. [11] Sk omits. [12] Bm inserts kho māṇava. [13] Bm Si omit pe.

pamāṇena averena abyāpajjhena pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya kho, māṇava, upekhāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkhadhamo appakasiren' eva catuddisā viññāpeyya, evam eva kho, māṇava, evaṁ bhāvitāya[1] upekhāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayaṁ pi[2] kho, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo ti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti[3], — evam evaṁ[4] bhoto Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Handa ca dāni mayaṁ, bho Gotama, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, māṇava, kālaṁ maññasīti.

Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Jāṇussoṇī brāhmaṇo sabbasetena vaḷavābhirathena[5] Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho Jāṇussoṇī brāhmaṇo Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvā[6] Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtam etad avoca: Handa kuto nu[7] bhavaṁ Bhāradvājo āgacchati divādivassāti?

Ito hi kho ahaṁ, bho, āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, bhavaṁ Bhāradvājo? Samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ paṇḍito maññe ti?

---

[1] Bm inserts kho mānava. [2] Sk omits. [3] Bm Si dakkhantīti. [4] Bm ova
[5] Sk valabhīrathema. [6] Bm Si disvāna. [7] Si omits kuto nu.

Ko cāhaṁ, bho, ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi, so pi nun' assa tādiso va yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyyāti.

Uḷārāya khalu bhavaṁ Bhāradvājo samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsāya pasaṁsatīti.

Ko cāhaṁ[1] bho, ko ca samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsissāmi pasatthapasattho ca, so[2] bhavaṁ Gotamo seṭṭho devamanussānaṁ, ye c' ime, bho, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassa te[3] samaṇo Gotamo parikkhāre vadati[4], yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāyāti.

Evaṁ vutte Jāṇussoṇī brāhmaṇo sabbasetā vaḷavābhirathā orohitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā udānaṁ udānesi: Lābhā rañño Pasenadissa Kosalassa, suladdhaṁ lābhā rañño Pasenadissa Kosalassa yassa[5] vijite Tathāgato viharati arahaṁ Sammāsambuddho ti.

SUBHASUTTAM[6] NAVAMAM.

100.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Tena kho pana samayena Dhānañjānī[7] nāma brāhmaṇī Caṇḍalakappe[8] paṭivasati abhippasannā Buddhe ca dhamme ca saṁghe ca. Atha kho Dhānañjānī brāhmaṇī upakkhalitvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsam-

---

[1] Sk here ca ahaṁ. [2] Si omits so. [3] Si cittass' eva, inserting ete after Gotamo. [4] Bm Si vadeti. [5] Sk Bm omit yassa. [6] Sk Subhagasuttaṁ. [7] Bm Si Dhan° throughout. [8] So Sk elsewhere, after reading Vasalakappe here; Bm Cañcalikappe; Si Paccagakappe; Bu Vaddhalakappe. A Kandy MS reads Caṇḍalak°.

buddhassātī[1]. Tena kho pana samayena Saṅgāravo[2] nāma māṇavo Caṇḍalakappe paṭivasati tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhadānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Saṅgāravo māṇavo Dhānañjāniyā[3] brāhmaṇiyā evaṁ vācaṁ bhāsamānāya, sutvā Dhānañjāniṁ brāhmaṇiṁ etad avoca: Avabhūtā ca 'yaṁ[4] Dhānañjāni brahmaṇī parābhūtā ca 'yaṁ[5] Dhānañjānī brāhmaṇī vijjamānānaṁ brāhmaṇānaṁ, atha ca pana tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsatīti[6].

Na hi[7] pana tvaṁ, tāta[8] Bhadramukha[9], tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jānāsi; sace tvaṁ, tāta Bhadramukha, tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jāneyyāsi, na tvaṁ, tāta Bhadramukha, taṁ Bhagavantaṁ akkositabbaṁ paribhāsitabbaṁ maññeyyāsīti.

Tena hi, bhoti. yadā samaṇo Gotamo Caṇḍalakappaṁ anuppatto hoti, atha kho me[10] āroceyyāsīti.

Evaṁ Bhadramukhāti kho Dhānañjānī brāhmaṇī Saṅgāravassa māṇavassa paccassosi.

Atha kho Bhagavā Kosalesu anupubbena cārikaṁ caramāno Caṇḍalakappaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane. Assosi kho Dhānañjānī brāhmaṇī: Bhagavā kira Caṇḍalakappaṁ anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane ti. Atha kho Dhānañjānī brāhmaṇī yena Saṅgāravo māṇavo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Saṅgāravaṁ māṇavaṁ etad avoca: Ayaṁ, tāta Bhadramukha, so Bhagavā Caṇḍalakappaṁ anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane. Yassa dāni tvaṁ, tāta Bhadramukha, kālaṁ maññasīti.

Evaṁ bhotīti[11] kho Saṅgāravo māṇavo Dhānañjāniyā brāhmaṇiya paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ

---

[1] Sk Si omit 3rd repetition. [2] So Sk Bm & Bu; Si Sagāravo. [3] Bm Dhanañjānīyā. [4] Sk athabhūtā 'yaṁ; Bm v' ayaṁ; Si ca yaṁ. [5] So Sk; Bm v' ayam; Si ca yaṁ. [6] Bm bhāsissatīti. [7] Sk omits hi. [8] Sk omits tāta. [9] Sk Bh-ā. [10] Sk kho for me. [11] Sk bhotī.

kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Santi kho[1], bho Gotama, eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra, bho Gotama, ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesaṁ bhavaṁ Gotamo katamo ti[2]?

Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattānaṁ[3] ādibrahmacariyaṁ paṭijānantānam[4] pi kho ahaṁ, Bhāradvāja, vemattataṁ[5] vadāmi. Santi, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā anussavikā, te[6] anussavena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi brāhmaṇā Tevijjā. Santi pana, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā kevalaṁ saddhāmattakena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi Takkī Vīmaṁsī. Santi, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra, Bhāradvāja, ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāham asmi. Tad amina p' etaṁ, Bhāradvāja pariyāyena veditabbaṁ. Yathā ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññavosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāham asmi.

Idha me[7], Bhāradvāja, pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso[8] pabbajjā. Nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ. Yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So kho ahaṁ, Bhāradvāja, apa-

---

[1] Sk omits kho. [2] Sk Bm omits ti. [3] Sk Bm d-pattā. [4] Bm p-antīti. Na pi kho ahaṁ. [5] Si vemattaṁ. [6] Bm Si tena. [7] Bm omits me. [8] Bm a-se.

rena samayena daharo va samāno susu kālakeso ... (*&c. as from line 28 of Vol. I page 163 to page 167 line 8, substituting* Bhāradvāja *for* bhikkhave) .... alam idaṁ padhānāyāti.

Apissu maṁ .... (*&c. as from line 29 of Vol. I page 249 to page 247 line 16, substituting* Bhāradvāja *for* Aggivessana *& omitting* evarūpā pi kho me ... tiṭṭhati *p. 243 line 2 & on p. 244*) ... āvatto bāhullāyāti.

So kho ahaṁ, Bhāradvāja, oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretvā balaṁ gahetvā vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte .... (*&c. as from line 19 of Vol. I page 248 to page 249 line 21. substituting* Bhāradvāja *for* Aggivessana *& omitting* evarūpā pi .... tiṭṭhati *on pp. 248, 249*) .... ātāpino pahitattassa viharato ti.

Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Aṭṭhita[1] vata[2] bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, sappurisa[3] vata bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Kin nu kho[4], bho Gotama, atthi devā ti?

Ṭhānaso me taṁ[5], Bhāradvāja, viditaṁ yadidaṁ atthi devā ti.

Kin nu kho, bho Gotama, atthi devā ti puṭṭho samāno, ṭhānaso me taṁ[6], Bhāradvāja, viditaṁ yadidaṁ atthi devā ti[7] vadesi? Nanu[8], bho Gotama, evaṁ sante tucchā musā hotīti?

Atthi devā ti, Bhāradvāja, puṭṭho samāno, atthi devā

---

[1] So Sk Bm Si. [2] Bm omits vata. [3] So Sk Bm Si. [4] Sk omit kho. [5] Bm Si kho pan etaṁ. [6] Si pan' etaṁ; Bm kho pan' etaṁ. [7] Sk Si omit yadidaṁ; Bm reads adhidevā (as throughout). [8] Bm Si nanu.

ti yo yadeyya, ṭhānaso viditā me viditā ti yo vadeyya[1], atha khvettha[2] viññūpurisena ekaṁsena niṭṭhaṁ gantabbaṁ[3] yadidaṁ atthi devā ti.

Kissa pana me bhavaṁ Gotamo ādiken' eva na[4] byākāsīti?

Ucce[5] sammataṁ kho etaṁ, Bhāradvāja, lokasmiṁ yadidaṁ atthi[6] devā ti.

Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bho Gotama; abhikkantam, bho Gotama, Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya. andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti, — evam evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ Bhagavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan ti.

SAṄGĀRAVASUTTAM DASAMAM.

BRĀHMAṆAVAGGO PAÑCAMO[7].

MAJJHIMAPAṆṆĀSAM[8] SAMATTAM[9].

[1] So Si; Sk omits thānaso .... vadeyya; Bm thānaso me viditā ti yo vadeyya. [2] So Bm Si; Sk kho tvaṁ. [3] Bm gantuṁ; Si gantuṁ vā. [4] Sk omits na. [5] So Sk Bu; Bm Si uccenạ. [6] So Si Bu; Sk (here only) adhidevā, like Bm always. [7] Bm omits. [8] Bm Majjhimā Paṇṇāsakā; Si Majjhimapaṇṇāsakaṁ. [9] So Si; Bm Sk omit.

101.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati; Devadahaṁ nāma Sakkānaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇā evaṁ-vādino evaṁ-diṭṭhino: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. — Evaṁ-vādino, bhikkhave, Nigaṇṭhā. Evaṁ-vādāhaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhe upasaṁkamitvā evaṁ vadāmi: Saccaṁ kira tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, evaṁ vādino evaṁ-diṭṭhino: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti? Te ce me, bhikkhave, Nigaṇṭhā evaṁ puṭṭhā Āmā ti paṭijānanti, tyāhaṁ evaṁ vadāmi: Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti?

No h' idaṁ avuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tamhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ, ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Niganṭhā, jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Iti kira tumhe, āvuso Niganṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti; na jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; na jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti; na jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjinnaṁ, ettakaṁ vā dukkkaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; na jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ[1]. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ na kallaṁ assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ ·akaraṇā[2], āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Sace[3] tumhe, āvuso Niganṭhā[4], jāneyyātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti, — jāneyyātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti jāneyyātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ dhammaṁ akaramhāti; jāneyyātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; jāneyyātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ kallaṁ assa veyyākaraṇāya, yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ

---

[1] Cf. I 93 For the foregeing argument. [2] Sk here akarane, *supra* akaranaṁ generally. [3] Si adds pana. [4] Here in Sk begins an undecipherable passage extanding to sesañ ca ñāṇadassanaṁ on page 218.

kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayyā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti.

Seyyathāpi, āvuso Nigaṇṭhā, puriso sallena viddho assa savīsena gāḷhūpalepanena[1]; so sallassa pi vedanāhetu[2] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ[3]; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya; so satthena pi vaṇamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā[4] kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto esaniyā sallaṁ eseyya; so esaniyā pi sallassa esanāhetu[5] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto sallaṁ abbyaheyya[6]; so sallassa pi abbyahanahetu[7] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto agadaṅgāraṁ vaṇamukhe odaheyya; so agadaṅgārassa pi vaṇamukhe odahanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; so aparena samayena rūḷhena[8] vaṇena saṁchavinā[9] arogo assa sukhī serī sayaṁvasī pena kāmaṅgamo; tassa evam assa: — Ahaṁ kho pubbe viddho ahosiṁ savīsena gāḷhūpalepanena; so 'haṁ sallassa pi vedanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapesuṁ; tassa me so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanti[10]; so 'haṁ sallena pi vaṇamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto esaniyā sallaṁ esi; so 'haṁ esaniyā pi sallassa esanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto sallaṁ abbyahi[11]; so 'haṁ sallassa pi abbyahanahetu[12] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto agadaṅgāraṁ vaṇamukhe odahi; so 'haṁ agadaṅgārassa pi vaṇamukhe odahanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ;

[1] Si gālhupalepanena; Bm gālapalepanena; Bu gālhūpalepanen iti bahalūpanena. [2] Si vedanahetu. [3] Bu upaṭṭhāpeyyuṁ. [4] Bm Si tibbā throughout, as Sk sometimes. [5] Si esanahetu. [6] Si abbhūṇheyya. [7] Si abbhūṇhanahetu. [8] Bm rulheṅa. [9] Si sañchavinā. [10] Si parikantati. [11] Si abbhūṇhi. [12] Si abbhūṇhanahetu.

so 'mhi[1] etarahi rūḷhena vaṇena saṁchavinā arogo sukhī serī sayaṁvasī yena kāmaṅgamo ti. — Evam eva kho, āvuso Nigaṇṭhā, sace tumhe jāneyyātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe na nāhuvamhāti, jāneyyātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; jāneyyātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti; jāneyyātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; jāneyyatha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ kammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Yasmā ca kho tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti, na jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; na jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpakammaṁ akaramhāti; na jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti, na jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ, — tasmā āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ na kallam assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabban taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti.

Evaṁ vutte, bhikkhave, te Nigaṇṭhā maṁ etad avocuṁ:

[1] Si so 'haṁ.

Nigaṇṭho, āvuso, Nāṭaputto[1] sabbaññū sabbadassavī aparisesaṁ[2] ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: Carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti. So evam āha: 'Athi kho vo[3], āvuso Nigaṇṭhā, pubbe pāpaṁ kammaṁ kataṁ. Taṁ[4] imāya kaṭukāya dukkarakārīkāya nijjaretha[5]; yaṁ pan' ettha etarahi kāyena saṁvutā vācāya saṁvutā manasā saṁvutā, taṁ āyatiṁ pāpassa kammassa akaraṇaṁ; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā[6], navānaṁ kammānam akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Tañ ca pan' amhakaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā ti.

Evaṁ vutte ahaṁ, bhikkhave, te Nigaṇṭhe etad avocaṁ: Pañca kho ime, āvuso[7] Nigaṇṭhā, dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ākāraparivitakko diṭṭhinijjhānakhanti. Ime kho, āvuso Nigaṇṭhā, pañca dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Tatr' āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kā atītaṁse satthari saddhā, kā rūci, ko anussavo, ko ākāraparivitakko, kā diṭṭhinijjhānakhantīti? Evaṁvādī[8] kho ahaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhesu na kiñci sahadhammikaṁ vādaparihāraṁ samanupassāmi. Puna ca parāhaṁ, bhikkhave, te Nigaṇṭhe evaṁ vadāmi. — Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yasmiṁ vo[9] samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi[10] samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha[11]; yasmiṁ pana vo[12] samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā[13] tamhi[10] samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyathāti?

Yasmiṁ[14] no, āvuso Gotama, samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāma. Yasmiṁ pana no

---

[1] So Bm Si. [2] Bm aparaṁ sesañ ca. [3] Si atthi vo; Bm atthi nu kho te. [4] Sk omits āvuso & taṁ. [5] Bm Si nijjiretha. [6] Sk here vy-ve. [7] Sk omits āvuso. [8] Bm evaṁvādīsu. [9] Sk omits here, inserting hi here & after samaye. [10] Si tasmiṁ. [11] Sk v-ā; Bm yediyetha throughout. [12] Sk te. [13] Sk padhānantiyā. [14] Bm adds pana.

samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmāti.

Iti kir', āvuso Nigaṇṭhā, — Yasmiṁ vo[1] samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha; yasmiṁ paṇa[2] vo pana samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam asa[3] veyyākaraṇāya: Yam kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Sace, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ vo[4] samaye[5] tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tiṭṭheyy' eva[6] tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā[7]; yasmiṁ pana vo[8] samaye na tippo upakkamo hoti na tibbaṁ padhānaṁ tiṭṭheyy' eva[9] tasmiṁ samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā[7]. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kincāyaṁ purisapuggalo patisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ —pe[10]— sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Yasmā ca kho, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ pana[11] vo samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Yasmiṁ pana vo[12] samaye na[13] tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippaṁ tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Te tumhe sāmaṁ yeva opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānā avijjā aññāṇā[14] sammohā

[1] Sk kho. [2] Sk omits. [3] Sk na kalla. [4] Sk omits. [5] Sk samayena.
[6] So Si; Bm tibbā; Sk na tibbā. [7] Bm adds vediyetha. [8] Sk vo pana.
[9] Se Si; Bm na tibbā; Sk tibbā. [10] Bm Si omit pe & recite in extenso.
[11] Sk omits pana. [12] Sk vo pana. [13] Sk omits. [14] Si añānā.

vipaccetha: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Evaṁvādī pi[1] kho ahaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhesu na kiñci sahadhammikaṁ vādapaṭihāraṁ samanupassāmi.

Puna ca panāhaṁ[2], bhikkhave, te Nigaṇṭhe evaṁ vadāmi: — Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ[3], taṁ upakkamena vā padhānena vā samparāyavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yam pan' idaṁ kammaṁ samparāyavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā diṭṭhadhammavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ sukhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ dukkhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā sukhavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ paripakkavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ aparipakkavedanīyaṁ taṁ upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kam-

---

[1] So S[k] S[t]; B[m] evaṁvādisu pi. [2] Si parāhaṁ. [3] S[k] & Bu d-iyaṁ.

maṁ bahuvedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā appavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ appavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā bahuvedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ vedanīyaṁ[1], taṁ upakkamena vā padhānena vā avedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ avedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā vedanīyaṁ[1] hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Iti kir', āvuso Nigaṇṭhā, yam idaṁ kammaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā samparāyavedanīyaṁ hotūti alabbham[2] etaṁ; yam[3] idam kammaṁ samparāyavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā diṭṭhadhammavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p'[4] idaṁ kammaṁ sukhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ dukkhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā sukhavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammam paripakkavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idam kammaṁ aparipakkavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ bahuvedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā appavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ appavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā bahuvedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ vedanīyaṁ[1], taṁ upakkamena vā padhānena vā avedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ avedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā vedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ aphalo

[1] Bm savedanīyaṁ. [2] Sk labbhaṁ. [3] Bm adds pana. [4] Si omits pi.

upakkamo hoti[1] aphalaṁ padhānaṁ. Evaṁvādī, bhikkhave, Nigaṇṭhā; evaṁvādīnaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhānaṁ[2] dasa sahadhammikā vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ[3] āgacchanti.

Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pubbedukkatakammakārino[4], yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpakena issarena nimmitā, yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpasaṅgatikā, yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpābhijātikā yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu[5] sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpadiṭṭhadhammupakkamā[6], yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā issarinimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā issarinimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā;! no ce sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti,

[1] Sk hotīti. [2] Sk omits these three words; Si (not Bu) Niganth⁰. [3] So Sk Bu; Bm gārayhaṭhānaṁ: Si gāreyhaṭṭhānaṁ; Bu adds: vādānuppattā gārayhā ṭhānā ti pi pāṭho. [4] So Sk Bu; Bm Si dukkaṭak⁰. [5] Bm -dhammūp⁰. [6] Bm Nigaṇṭhā evarūpā diṭṭhadhammūpakkamā.

gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Evaṁvādī, bhikkhave, Nigaṇṭhā; evaṁvādīnaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhānaṁ[1] ime dasa[2] sahadhammikā vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchanti. Evaṁ kho, bhikkhave, aphalo upakkamo hoti aphalaṁ padhānaṁ.

Kathañ ca, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu na heva anaddhabhūtaṁ attānaṁ dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca sukhaṁ na paricajjati, tasmiñ ca sukhe anadhimucchite hoti. So evaṁ pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā[3] virāgo hoti; imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato[4] upekham[5] bhāvayato virāgo hotīti. So yassa khvāssa[6] dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, saṁkhāraṁ tattha[7] padahati; yassa pana dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham bhāvayato virāgo hoti, upekhaṁ tattha bhāveti tassa dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti[8]. — Evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ[9] hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ hoti.

Seyyathāpi, bhikkhave, puriso itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando[10] tibbāpekho[11]. So taṁ itthiṁ passeyya aññena[12] purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ. Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purissassa, amuṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkadomanassupāyāsā[13] ti?

Evam bhante. Taṁ kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando tibbā-

---

[1] Sk omits these three words. [2] Sk sace ime, omitting dasa. [3] So Sk Si; Bm Bu saṁkhārapadhanā. [4] So all MSS. & Bu. [5] So Sk Bu; Bm Si upekkham. [6] So Bu; Si yassa hi khvassa; Bm yassa hi khvassa; Sk yassa hi kho pan' assa. [7] So Si Bu; Sk tattha s. p.; Bm tattha p. s. [8] Sk hotīti. [9] Sk here nijinṇam. [10] So Sk Bu; Bm Si tibbachando. [11] So Sk Bu; Bm Si tibbāpekkho. [12] Sk adds vā. [13] Bm s-ūpayāsa.

pekko; tasmā taṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Atha kho bhikkhave, tassa purisassa evam assa: Ahaṁ kho amussā[1] itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando tibbāpekho[2]; tassa me amuṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ[3] uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā[4]; yan nūnāhaṁ yo me amussā itthiyā chandarāgo taṁ pajaheyyan ti. So yo amussā itthiyā chandarāgo taṁ pajaheyya. So taṁ itthiṁ passeyya aparena samayena aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ. Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purisassa amuṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā vītarāgo; tasmā taṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ na[5] uppajjanti ṣokadevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Evam eva kho, bhikkhave, na heva anaddhabhūtaṁ attānaṁ dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca sukhaṁ na pariccajati[6]; tasmiñ ca sukhe anadhimucchito hoti[7]. So evaṁ pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti. Imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhabhāvayato virāgo hotīti[8]. So yassa khvāssa[9] dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, saṁkhāraṁ tattha padahati; yassa pan' assa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, upekhaṁ tattha bhāveti, tassa tassa dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ

---

[1] Sk āvuso. [2] Sk here tibbāpakko. [3] Sk omits. [4] Bm adds so. [5] Sk omits na. [6] Sk pariccajati. [7] Sk omits hoti. [8] So Sk; Bm Si hoti. [9] Sk yassa hi kho pan' assa.

hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, evam pi 'ssa dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ hoti. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu iti paṭisañcikkhati: Yathāsukhaṁ kho[1] me viharato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti[2] kusalā dhammā parihāyanti; dukkhāya pana me attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Yannūnāhaṁ dukkhāya attānaṁ padaheyyan ti? So dukkhāya attānaṁ padahati, tassa dukkhāya attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. So na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu atthāya dukkhāya attānaṁ padaheyya, svāssa attho abhinipphanno hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati. Seyyathāpi, bhikkhave, usukāro[3] tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ[4] karoti kammaniyaṁ. Yato kho, bhikkhave, usukārassa tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpitaṁ hoti paritāpitaṁ[5] hoti ujuṁ kataṁ[6] kammaniyaṁ, na so taṁ[7] aparena samayena usukāro tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti kammaniyaṁ. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, atthāya usukāro tejanam dvīsu atālesu ātāpeyya paritāpeyya ujuṁ kareyya kammaniyaṁ. svāssa attho abinipphanno hoti; tasmā na aparena samayena usukāro ca tejanaṁ dvīsu alāpesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti kammaniyaṁ. — Evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu iti paṭisañcikkhati: Yathāsukhaṁ kho me[8] viharato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, dukkhāya pana me attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; yannūnāhaṁ dukkhāya attānaṁ p'daheyyan ti. So dukkhāya attānaṁ padahati, tassa dukkhāya attānaṁ pa'ahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. So na[9] aparena samayena duk-

[1] Sk omits kho. [2] Sk omits from here to kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. [3] Bm ussukāro. [4] Bm ujukaṁ. [5] Sk ātāpīnam & paritāpinam. [6] So Bm; Sk ujukaṁ kataṁ; Si ujukataṁ. [7] Sk omits so taṁ. [8] Sk yathā su me. [9] Sk omits na.

khāya attānaṁ padahati. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu atthāya dukkhāya attānaṁ padaheyya, svāssa attho abhinipphanno hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati[1]. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, idha Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū .... (*repeat from Vol. I p. 179 l. 2 to p. 181 l. 24*) .... cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe[2] pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ[3] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā, ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako[4] ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyajjhānaṁ[5] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va[6] somanassadomanassānaṁ atthagamā[7] adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ[8] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 182 l. 19 to l. 33*) .... anussarati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 183 l. 1 to l. 18*) .... satte pajānāti. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

---

[1] Si padahatīti. [2] Bm nivaraṇe. [3] So Sk; Bm Si paṭhamaṁ jhānaṁ &c., as usual. [4] Bm Si upekkhako. [5] Bm Si tatiyaṁ jhānaṁ. [6] Sk adds kho. [7] Bm Si atthangamā. [9] Bm Si catutthaṁ jhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 279 l. 19 to l. 32*) .... itthattāyāti pajānāti. Evaṁ kho, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Evaṁvādī, bhikkhave, Tathāgato, evaṁvādiṁ, bhikkhave, Tathāgataṁ[1] dasa sahadhammikā pāsaṁsaṭṭhānā āgacchanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato[2] pubbesukatakammakārī, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato bhaddakena issarena nimmito, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇasaṅgatiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇābhijātiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇadiṭṭhadhammupakkamo, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato[3]. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato, no ce sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā diṭṭhadhammupakkamahetu

[1] Bm evaṁvādīnaṁ b. Tathāgatānaṁ. [2] Sk T-te. [3] Sk omits the whole of this sentence from sace.

sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Evaṁvādī, bhikkhave, Tathāgato[1], evaṁvādiṁ, bhikkhave, Tathāgataṁ[2] ime dasa sahadhammikā pāsaṁsaṭṭhānā āgacchantīti[3].

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DEVADAHASUTTAM PAṬHAMAṀ.

102.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhave ti. Bhadante[4] ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇa aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni[5] abhivadanti. Saññī attā hoti arogo[6] param maraṇā ti itth' eke abhivadanti. Asaññī attā hoti arogo paraṁ maraṇā ti itth' eke abhivadanti. N' eva saññī nāsaññī attā hoti arogo param maraṇā ti itth' eke abhivadanti. Sato vā pana sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti. Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā pan' eke abhivadanti. Iti santaṁ vā attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[7]. Sato vā pana sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti. Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā pan' eke abhivadanti[8]. Iti imāni pañca hutvā tīṇi honti, tīṇi hutvā pañca honti. Ayam uddeso pañcattayassa[9].

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attā-

---

[1] So Si; Bm T-tā; Sk T-taṁ. [2] So Si; Sk omits these three words; Bm evaṁvādīnaṁ b. Tathāgatānaṁ. [3] Sk āgacchanti. [4] Bm bhaddante. [5] So Bu; Sk Bm Si adhimuttipadāni; cf. 1 Dīgha 12 & 30. [6] Sk arogo throughout. [7] Sk adds ti. [8] Bm omits this sentence, -sato- . . . abhivadanti. [9] So Si; Bm paccattayassa; Sk pavattassa.

naṁ[1] paññāpenti arogaṁ[2] param maraṇā; rūpiṁ[3] vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; rūpiñ ca arūpiñ ca vā[4] te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; ekattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; nānattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; parittasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; appamāṇasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Etaṁ va pan' eke' saṁ[5] upātivattataṁ viññāṇakasiṇam eke abhivadanti appamāṇaṁ āṇañjaṁ[6]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rūpiṁ vā nārūpiṁ[7] vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, ekattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nānattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, parittasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, appamāṇasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Yā vā pan' esaṁ[8] saññāṇaṁ[9] parisuddhā paramā aggā anuttariyā

[1] Sk saññimattānaṁ; Bm saññīattānaṁ; Si saññim attānaṁ. [2] Sk arogo here only. [3] So Si; Sk Bm rūpī. Similarly arupim &c. [4] Sk omits vā. [5] Si pana tesaṁ. [6] Sk anañja; Bm āneñjaṁ; Si aneñjaṁ. Cf. page 253. [7] Sk omits vā nārūpiṁ. [8] So Sk Si; Bm pan' etāsaṁ. [9] So Si Bm; Sk Bu saññānaṁ throughout.

akkhāyati yadi rūpasaññānaṁ yadi arūpasaññānaṁ yadi ekattasaññānaṁ yadi nānattasaññānaṁ. Na 'tthi kiñtīti[1] ākiñcaññāyatanaṁ eke abhivadanti appamāṇaṁ āṇañjaṁ. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷarikaṁ; atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rupiṁ nārūpiṁ vā[2] te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke[3] paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Saññā rogo saññā gaṇḍo saññā sallaṁ, etaṁ santaṁ[4] paṇītaṁ yadidaṁ asaññan ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tāthāgato pajānāti[5]: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attanaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā[6] te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attanaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Yo hi koci, bhikkhave, samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ vadeyya: Aham aññatra rūpā[7] aññatra vedanāya aññatra saññāya aññatra saṁkhārehi aññatra[8] viññāṇassa[9] āgatiṁ vā gatiṁ vā cutiṁ vā uppattiṁ vā vuddhiṁ vā virūḷhiṁ[10] vā vepullaṁ vā paññāpessāmīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁ-

[1] Bm iti kiñcīti. [2] Sk here & infra reads n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā. [3] Si ete. [4] Si adds etaṁ. [5] Bm abhijānāti. [6] Sk here reads arūpiṁ vā. [7] Sk rūpiṁ. [8] Sk omits. [9] So Sk; Si viññāṇā; Bm viññāṇena. [10] Bm viruḷhiṁ.

khārānaṁ nirodho ath' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī[1] Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññapenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te[2] bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nevarūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānam paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Saññā rogo saññā gaṇḍo saññā sallaṁ, asaññā sammoho; etaṁ santaṁ[3] etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nevasaññānāsaññā[4] ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti[5]: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññiṁ[6] attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññim[7] nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nevarūpiṁ nārupiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[8]. Ye hi keci, bhikkhave, samaṇabrāhmaṇā[9] diṭṭhasutamutaviññātabbassa saṁkhāramattena[10] etassa āyatanassa[11] upasampadaṁ paññāpenti; byasanaṁ h' etaṁ, bhikkhave, akkhāyati[12] etassa āyatanassa upasam-

---

[1] Sk nissaraṇād⁰. [2] Sk omits te. [3] Bm adds etam uttamaṁ. [4] So Si Bm Bu; Sk nevasaññānāsaññan, & (supra) asaññam. [5] Bm abhijanāti as usual. [6] Sk omits nāsaññiṁ. [7] Sk adds attānam. [8] Sk adds rūpī ca arūpī ca vā te bhonto. [9] Si samaṇā va brāhmaṇā vā. [10] So Bu; Bm Si d-tabbasaṁkh⁰; Sk d-viññānasaṁkh⁰. [11] So Si Bu; Bm āyatanamattena; Sk āyatanamattenassa. [12] Bm āyatanam akkhāyati.

padāya; na h' etaṁ, bhikkhave, āyatanaṁ sasaṁkhārasamāpattipattabbam[1] akkhāyati sasaṁkhārāvasesāsamāpattipattabbam[2] etaṁ, bhikkhave, āyatanam akkhāyati. Tayidam saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti, tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti[3] arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[4] tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti, arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Sabbe p' ime bhonto samaṇabrāhmaṇā uddhaṁsarā[5] āsattiṁ[6] yeva abhivadanti: Iti pecca bhavissāma, iti pecca bhavissāmāti. Seyyathāpi nāma vāṇijassa vāṇijjāya[7] gacchato evaṁ hoti: Ito me idaṁ bhavissati, iminā idaṁ lacchāmīti, — evam ev' ime[8] bhonto samaṇabrāhmaṇā vāṇijūpamā[9] maññe paṭibhanti: Iti pecca bhavissāma iti pecca bhavissāmāti[10]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti[11]: Ye kho[12] te bhonte samaṇabrāhmaṇā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ[13] paññāpenti, te sakkāyabhayā sakkāyaparijegucchā[14], sakkāyaṁ ñeva[15] anuparidhāvanti anuparivattanti. Seyyathāpi nāma sāgaddūlabaddho[16] daḷhe thambhe vā khīle[17] vā upani-

[1] So Bu; Sk sasam-avyaṁ; Bm Si saṁkh° omitting sā-.
[2] So Sk; Bu saṁkhārāvāsesamāpattipattabyan ti; Bm Si saṁkhārāvasesasamāpattipattabbaṁ.
[3] Sk omits words after first paññāpenti & inserts after second parammaraṇā the words tesam p' ete tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānam paññāpenti parammaraṇā.
[4] Sk omits this clause ye pi ... parammaraṇā.
[5] So Sk Bu; Bm uddhaṁ paraṁ; Si addhaṁ parāmasanti.
[6] So Si Bu; Bm āsatti; Sk āsattī; Bu adds āpattin ti pi pātho.
[7] Bm Si vanijāya.
[8] So Sk; Bm eva te; Si eva kho 'me,
[9] So Si Bu; Bm vāṇijupamā; Sk vāṇijjupamā.
[10] Sk repeats the above passage from seyyathāpi to bhavissāmāti.
[11] Si here abhijānāti.
[12] Si omits kho.
[13] Sk omits.
[14] So Sk Si; Bm Bu s-jegucchā.
[15] So Bm Si; Sk sakkāsaṁñeva.
[16] So Bu; Sk sāgaddalacayo; Bm sāgaddulabandho; Si sāgaddalabandho.
[17] So Si; Bm khile; Sk diluṁ.

baddho[1] tam eva thambaṁ vā khīlaṁ vā anuparidhāvati anuparivattati, — evam ev' ime[2] bhonto samaṇabrāhmaṇā sakkāyabhayā sakkāyaparijegucchā sakkāyañ ñeva anuparidhāvanti anuparivattanti. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto[3].

Ye hi keci, bhikkhave, samaṇā vā brāhmaṇā vā aparantakappikā[4] aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti, sabbe te imān' eva pañc' āyatanāni abhivadanti, etesaṁ vā aññataraṁ. Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti. Sassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Asassato[5] attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sassato ca asassato[5] ca attā ca loko[6] ca, idam eva saccaṁ mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' eva sassato nāsassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Anantavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā ca anantavā ca attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' ev' antavā nānantavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekattasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Nānattasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Parittasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Appamāṇasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantasukkhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantadukkhī attā ca loko ca, idam eva

---

[1] So Bu; Bm Si upanibandho; Sk upanivaddho. [2] So Si Bu; Bm evam eva kho 'me; Sk ev' ime. [3] Sk adds hoti. [4] Sk aparantakapāpikā. [5] So Bm Bu; Sk assato, Si asassato. [6] Sk āloko, omitting attā ca.

saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sukhadukkhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Sassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti, tesaṁ vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciyā[1] aññatra anussavā[2] aññatra ākāraparivitakkā aññatra diṭṭhinijjhānakkhantiyā[3] paccattaṁ yeva ñāṇaṁ bhavissati parisuddhaṁ pariyodātan ti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Paccattaṁ kho pana, bhikkhave, ñāṇe asati parisuddhe pariyodāte, yad api[4] te bhonto samaṇabrāhmaṇā tattha ñāṇabhāgamattam eva pariyodapenti[5]. tad api tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ. atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho. atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Asassato attā ca loko ca —pe[6] — sassato ca asassato ca attā ca loko ca —pe[7]— nevasassato nāsassato attā ca loko ca —pe[8]— antavā attā ca loko ca —pe— antavā attā ca loko ca —pe— antavā ca anantavā ca attā ca loko ca —pe— nevantavā nānantavā attā ca loko ca —pe— ekattasaññī attā ca loko ca —pe— nānattasaññī attā ca loko ca —pe— parittasaññī attā ca loko ca —pe— appamāṇasaññī attā ca loko ca —pe— ekantasukhī attā ca loko ca —pe— ekantadukkhī attā ca loko ca —pe— sukhadukkhī attā ca loko ca —pe— adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti — tesaṁ vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciyā aññatra anussavā aññatra ākāraparivitakkā aññatra diṭṭhinijjhānakkhantiyā paccattaṁ yeva[4] ñāṇaṁ hessati[10] parisuddhaṁ pariyodātan ti n' etaṁ

[1] Sk aññatr' eva rūpiyā. [2] Sk aññatr' anussavā. [3] Si d-akaotiyā. [4] So Si; Sk yadapi; Bm yadipi. [5] So Bm Si; Sk pariyodāteropenti. [6] Bm omits pe & (with Si) inserts idam eva saccaṁ, mogham aññan ti after which Si inserts pe &, Bm inserts yathā heṭṭhimaṁ tathā vitthāretabbaṁ. [7] Si omits; Bm la. [8] Bm Si omit pe here & henceforth. [9] Si pacattañ ñeva, as usual. [10] Bm Si bhavissati.

ṭhānaṁ vijjati. Paccattaṁ kho pana, bhikkhave, ñāṇe asati parisuddhe pariyodāte, yad api te bhonto samaṇabrāhmaṇā tattha ñāṇabhāgamattam eva pariyodapenti, tad api tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā pavivekā pīti nirujjhati, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Seyyathāpi, bhikkhave, yaṁ chāyā jahati, taṁ ātapo pharati; yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā pavivekā pīti nirujjhati, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ upsasampajja viharāmīti. Tassa taṁ nirāmisaṁ sukhaṁ nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ

sukhaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, yañ chāyā jahati, taṁ ātapo pharati, yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa taṁ nirāmisaṁ sukhaṁ nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho, atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā adukkhamasukhā vedanā nirujjhati, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Seyyathāpi, bhikkhave, yaṁ chāya jahati taṁ ātapo pharati; yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ

adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā[1] adukkhamasukhā vedana nirujjhati, adukkhamasukhāya[2] vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhāya vedanāya samatikkamā, Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānati: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā .... asmīti samanupassati; addhā ayam āyasmā nibbānaṁ sappāyam eva[3] paṭipadaṁ abhivadati. Atha ca panāyaṁ bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhiṁ vā upādiyamāno upādiyati, aparantānudiṭṭhiṁ vā upādiyamāno upādiyati, kāmasaṁyojanaṁ vā upādiyamāno upādiyati, pavivekaṁ vā pītiṁ upādiyamāno upādiyati, nirāmisaṁ vā sukhaṁ upādiyamāno upādiyati, adukkhamasukhaṁ vā vedanaṁ upādiyamāno upādiyati. Yañ ca kho ayam āyasmā: Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati, tad ap'[4] imassa bhoto samaṇabrāhmaṇassa upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idaṁ kho pana, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivarapadaṁ[5] abhisambuddhaṁ yadidaṁ channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ viditvā anupādā vimokkho[6]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivara-

[1] Sk omits. [2] Sk omits vedana n. ad. [3] Sk sappayañ ñeva. [4] Bm Si api. [5] Si santaṁ varaṁ padaṁ. [6] Bm adds ti & omits following down to idam avoca.

padaṁ[1] abhisambuddhaṁ yadidaṁ channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ viditvā anupādā vimokkho ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

PAÑCATTAYASUTTAM[2] DUTIYAṀ.

103.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kusinārāyaṁ[3] viharati Baliharaṇe vanasaṇḍe. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante[4] ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Kinti vo, bhikkhave, mayi hoti? Cīvarahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, piṇḍapātahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti. senāsanahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, iti bhavābhavahetu vā samaṇo Gatamo dhammaṁ desetīti?

Na kho no, bhante, Bhagāvati[5] evaṁ hoti: Cīvarahetu vā samaṇo Gotamo .... dhammaṁ desetīti.

Na ca kira vo, bhikkhave, mayi evaṁ hoti: Cīvarahetu vā samaṇo .... dhammaṁ desetīti[6]. Atha kinti[7] vo bhikkhave mayi hotīti?

Evaṁ kho no, bhante, Bhagavati hoti: Anukampako Bhagavā hitesī anukampaṁ upādāya dhammaṁ desetīti.

Evaṁ[8] kira vo, bhikkhave, mayi hoti: Anukampako Bhagavā hitesī anukampaṁ upādāya dhammaṁ desetīti.

Tasmātiha[9], bhikkhave, ye[10] vo[11] maya dhammā abhiññā[12] desitā. seyyathīdaṁ: Cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañc' indriyāni, pañca balāni, satta

---

[1] Si santam varaṁ padam. [2] So Sk Bu; Bm pañcayatanasuttam; Si pañcattyasuttam & (in some headlines) pañcatyasuttam. [3] So Sk Si Bu; Bm Pisinārāyaṁ. [4] Bm Bhaddante. [5] Sk omits. [6] Bm read dhammam deseti — la — iti bh. dh. d. [7] So Sk; Si adds carahi; Bm kiñ carahi. [8] Bm Si evañ ca. [9] Sk adds te. [10] Sk sace. [11] Bm te. [12] Sk omits.

bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. — tattha sabbeh' eva samaggehi sammodamānehi avivadamānehi sikkhitabbaṁ; tesañ ca vo[1], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, siyaṁsu dve bhikkhū abhidhamme nānāvādā[2]. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato c' eva nānaṁ[3] byañjanato ca nānan ti; tattha yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ[4] maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ, tad aminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā[5] atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ; mā āyasmanto[6] vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ[7] bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ, tad aminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Iti duggahītaṁ[8] duggahītato dhāretabbaṁ[9]; duggahītaṁ[8] duggahītato dhāretvā[10] yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato hi kho nānaṁ byañjanato sametīti, tattha yaṁ[11] bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi nānaṁ byañjanato sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto[12] jānātha, yathā atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti. Mā āyasmanto vivādaṁ āpajjit-

[1] Sk kho. [2] So Bm; Si siyā dve &c.; Sk sikkhitaṁ siddunā nāvādā; Bu sijiṁsu (?): abhidhamme: dve. [3] Sk nānu. [4] Bm subbacataraṁ. [5] Sk omits. [6] Bm māyasmanto. [7] Bm pakkhiyānaṁ. [8] Bm Si duggahitaṁ throughout. [9] Bm (alone) adds sugahitaṁ sugahitato dhāretabbaṁ. [10] Bm adds sugahitaṁ sugahitato dhāretvā. [11] Bm tatrayaṁ. [12] Sk here adds anāthaṁ yathā atthato hi kho nānabyañjanato sameti tad iminā p' etā āyasmanto.

thāti. Iti duggahītaṁ duggahītato dhāretabbaṁ, sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ[1], duggahītaṁ duggahītato dhāretvā sugahītaṁ sugahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho[2] āyasmantānaṁ atthato hi kho sameti, byañjanato nānan[3] ti, tattha[4] yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi[5] sameti, byañjanato nanaṁ, tad iminā[6] p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato hi kho sameti byañjanato nānaṁ; appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ byañjanaṁ; mā āyasmanto appamattakehi vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi kho[8] sameti byañjanato nānaṁ, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā[9] atthato hi kho sameti byañjanato nānaṁ; appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ byañjanaṁ; mā āyasmanto appamattakehi vivādaṁ āpajjitthāti. Iti sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ, duggahītaṁ duggahītato dhāretabbaṁ, sugahītaṁ sugahītato dhāretvā duggahītaṁ duggahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato c' eva sameti byañjanato ca sametīti, tattha yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitva evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho[10] atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti. tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha. yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Atthāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto

[1] So Bm Si; Sk suggahitaṁ throughout. [2] Sk adds dhammānaṁ. [3] So Sk which generally reads nānu. [4] Sk here tatra. [5] Si adds kho; Sk adds me. [6] Si aminā. [7] Sk omits mā & reads appamattakehi āyasmanto vivādaṁ. [8] Bm omit this kho. & Sk omits the preceding kho. [9] Si omits yathā. [10] Sk omits kho.

vivādaṁ āpajjitthāti[1]. Iti sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ sugahītaṁ sugahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tesañ ca vo[2], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, siyā aññatarassa bhikkhuno āpatti, siyā vītikkamo[3]. Tatra, bhikkhave, na codanāya taritabbaṁ[4]; puggalo upaparikkhitabbo: Iti mayhañ ca avihesā bhavissati, parassa ca puggalassa anupaghāto[5]; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandhadiṭṭhī[6] suppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ[7] kho avihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto; paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī suppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ[8] parassa puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ[9] sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā[10] vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho[11] vihesā bhavissati parassa ca puggalassa anupaghāto; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ mayhaṁ vihesā[13]. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ[9] sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho vihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto. Pāro

[1] Sk omits this sentence, — from Athāparesam. [2] So Bm Si; Sk tesam kho. [3] Bm Si vitikkamo. [4] So Sk Bu; Bm Si coditabbam, the latter with note that the Sinhalese reading is taritabbam. [5] Sk anupasāno. [6] So Sk Bu; Bm Si adalhaditthi, the latter with note that the Sinhalese reading is adandadītṭhi (*sic*). [7] Sk mayhañ ca kho. [8] Bm (alone) adds here mayañ ca vihesā bhavissati, & inserts ca after parassa. [9] Bm Si svāham. [10] Sk kusale. [11] Sk mayañ ca kho [12] Sk here, & Si for the second time, omit ca. [13] So Si; Sk mayhañ ca vihesā; Bm mayhañ ca bhavissati parassa ca puggalass' upaghāto.

hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ[1] kho pan' etaṁ yadidaṁ mayhaṁ[2] vihesā parassa ca puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. | Sace, bhikkhave, evam assa kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho vihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto, paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, na cāhaṁ sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti[3]. Evarūpe, bhikkhave, puggale upekhā[4] nātimaññitabbā. Tesañ ca vo[5], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, aññamaññassa vacīsaṁkhāro[6] uppajjeyya diṭṭhipaḷāso[7] cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi. Tattha ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākaṁ samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, aññamaññassa vacīsaṁkhāro uppanno diṭṭhipaḷāso cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi, tam jānamāno samaṇo garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākaṁ .... samaṇo garaheyyāti. Etaṁ[8] pan', āvuso, dhammaṁ appahāya[9] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Etaṁ kho, āvuso, dhammaṁ appahāya na[10] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākaṁ . . . . samaṇo garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākaṁ . . . . garaheyyāti. Etaṁ pan', āvuso, dhammaṁ appahāya na[11] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākaramāno vyā-

[1] Sk adds ca. [2] All MSS add ca. [3] So Si; Sk p-uṁ. [4] So Sk Bu; Bm Si upekkha. [5] Sk kho. [6] So Sk Si Bu; Bm vacīsaṁharo. [7] So Sk Si Bu; Bm d-palaso. [8] So Bm Si Bu; Sk evam. [9] Bm (alone) adds na. [10] So Bm Si; Sk omits. [11] So Sk Bm; Si omits.

kareyya: Etaṁ kho, āvuso, dhammaṁ appahāya na[1] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Tañ ce[2], bhikkhave, bhikkhuṁ pare evaṁ puccheyyuṁ[3]: Āyasmatā no ete bhikkhū akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpitā ti, sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Idhāhaṁ, āvuso, yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁ[4]; tassa me Bhagavā dhammaṁ desesi[5]; tāhaṁ[6] dhammaṁ sutvā tesaṁ bhikkhūnaṁ abhāsiṁ; taṁ te bhikkhū dhammaṁ sutvā akusale vuṭṭhahiṁsu[7] kusale patiṭṭhahiṁsūti. Evaṁ vyākaramāno kho, bhikkhave, bhikkhu na c' ev' attānaṁ ukkaṁseti[8], na paraṁ vambheti[9], dhammassa cānudhammaṁ vyākaroti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo[10] gārayhaṁ[11] ṭhānaṁ āgacchatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

KINTISUTTAM TATIYAM.

104.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Sāmagāme. Tena kho pana samayena Nigaṇṭho[12] Nātaputto[13] Pāvāyaṁ adhunā kālakato[14] hoti. Tassa kālakiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā[15] bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti: Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi; kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvam asi, aham asmi sammāpaṭipanno; sahitam me, asahitan te; pure vacanīyaṁ pacchā

[1] So all MSS here. [2] So Bm Si Bu; Sk tava. [3] So Bm Si; Sk paro evam puccheyya. [4] Sk Bm upasaṁkami. [5] Bm Si deseti. [6] So Bm Bu; Si tassāham; Sk ta-. [7] Sk omits akusale vutthahimsu. [8] Bm Si attānukkamseṭi. [9] So Sk; Bm Si vambheti. [10] So Bm Si Bu; Sk vādanupato. [11] Si gāreyhaṭṭhānam. [12] Si Nigantho. [13] So Bu throughout and Sk here; Bm Si Nātaputto. Cf. I 92 & Dīgha I 49. [14] Bm kālankato. [15] So Sk Bu; Bm Si dvelhakajātā.

avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca; aviciṇṇan[1] te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto sī; cara vādappamokkhāya; nibbeṭhehi[2] vā sace pahosīti[3]. Vadho yev' eko[4] maññe Nigaṇṭhesu Nātaputtiyesu[5] vattati. Ye pi Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, te pi Nigaṇṭhesu Nātaputtiyesu nibbindarūpā[6] virattarūpā paṭivāṇarūpā yathā taṁ durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite[7] bhinnatthūpe[8] appaṭisaraṇe.

Atha kho Cundo samaṇuddeso Pāvāyaṁ vassavuttho[9] yena Sāmagāmo yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Cundo samaṇuddeso āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Nigaṇṭho, bhante, Nātaputto Pāvāyaṁ adhunā kālakato. Tassa kālakiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā[10] bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādapannā aññamaññaṁ 'mukhasattīhi vitudantā viharanti —pe— bhinnatthūpe appaṭisaraṇe ti. Evaṁ vutte āyasmā Ānando Cundaṁ samaṇuddesaṁ etad avoca: Atthi kho idaṁ, āvuso Cunda, kathāpābhataṁ Bhagavantaṁ dassanāya; āyām', āvuso Cunda, yena Bhagavā ten' upasaṁkamissāma, upasaṁkamitvā etaṁ atthaṁ Bhagavato ārocessāmāti. Evam bhante ti kho Cundo samaṇuddeso āyasmato Ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā Ānando Cundo ca samaṇuddeso yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho

---

[1] so Bu; Bm Si adhiciṇṇaṁ; Sk aviṇṇan. Cf. pp. 3-4 (where the MSS. & Bu have the same readings) & Dīgha I 8. [2] Bm Si nibbedhehi. [3] Bm Si add te aññamaññaṁ kalahaṁ kariṁsu. [4] So Bm Si Bu; Sk vavodhoveko. [5] So Bu; Bm Si Nātap°; Sk here, & here after, Nathap°. Sk adds na. [6] So Bm Bu; Sk Si nibbinnarūpā. [7] Bm -apavedite. [8] So Bu the first time; Bm Si & Bu the second time read bhinnathūpe: Sk bhinnathavo. [9] Bm vassaṁ vuttho; Si vassaṁ vuttho. [10] So Sk (bis). On this occasion, Bm adds la, vitthāro, bhinnathūpe appaṭisaraṇe ti. In the repetition (infra) Bm agrees with the text down to viharanti, after which it inserts na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ajānāmi — la — vitthāro — bhinnathūpe appaṭisaraṇe ti. Si agrees in both cases with Bm, except that it substitutes pe for la vitthāro (bis).

āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Ayaṁ, bhante, Cundo samaṇuddeso evam āha: — Nigaṇṭho, bhante, ... appaṭissaraṇe ti. Tassa mayhaṁ bhante evam hoti: Mā heva Bhagavato accayena saṁghe vivādo uppajji[1], so[2] vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya[3] bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Ānanda? Ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, seyyathīdam. cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā[4], pañc' indriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo — passasi no tvaṁ, Ānanda, imesu dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde ti? Ye me, bhante, dhammā Bhagavatā abhiññā desitā, — seyyathīdaṁ: cattāro satipaṭṭhānā .... maggo — nāhaṁ passāmi imesu. dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde[5]. Ye[6] ca kho, bhante, puggalā Bhagavantaṁ patissayamānārūpā viharanti, te[7] Bhagavato accayena saṁghe vivādaṁ janeyyuṁ ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā. So 'ssa[8] vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya[9] dukkhāya devamanussānan ti. Appamattako so, Ānanda, vivādo yadidaṁ ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā. Magge vā pi[10], Ānanda, paṭipadāya vā saṁghe vivādo uppajjamāno uppajjeyya[11], so 'ssa vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti[12].

Chayimāni[13], Ānanda, vivādamūlāni. Katamāni cha? Idh'[14], Ānanda, bhikkhu kodhano hoti upanāhī. Yo so, Ānanda, bkikkhu kodhano hoti upanāhī, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṁghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakārī hoti. Yo so, Ānanda, bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme — pe[15] — saṁghe pi agāravo

[1] Bm uppajju. [2] Bm svāyaṁ; Si svāssa. [3] So Bm Si; Sk bahujanaahitāya & bahujanaasukhāya. [4] Bm idhippādā. [5] Sk adds ti. [6] Bm Si santi. [7] Bm adds pi. [8] Bm svāyam; Si svāssa. [9] Sk omits. [10] So Sk Si Bu; Bm hi. [11] Bm Si (bis) uppajjamāno upajjeyya. [12] Sk d-ānaṁ. [13] So Bm Si; Sk chayayimāni; Bu here cha imāni but chayime *in fine*. [14] For the following, cf. Vinaya II. 89. [15] Bm Si omit.

viharati appatisso[1], sikkhāya pi[2] na paripūrakārī[3], so saṁghe vivādaṁ janeti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ, evarūpañ ce[4] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na[5] samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ hoti, evam etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu makkhī hoti phaḷāsī —pe[6]—, issukī hoti maccharī —pe[6]—, saṭho hoti māyāvī —pe[6]—, pāpiccho hoti micchādiṭṭhī —pe[6]—, sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānagāhī duppaṭinissaggī. Yo so, Ānanda, bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti adhānagāhī duppaṭinissaggī, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṁghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakārī hoti. Yo so[7], Ānanda, bhikkhu Satthari[8] agāravo viharati appatisso, dhamme[9], saṁghe, sikkhāya na paripūrakārī hoti[10], so saṁghe vivādaṁ janeti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ, evarūpañ ce[11] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce[12] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na[13] samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ

[1] Sk omits the four words after saṁghe. [2] Sk omits pi & following hoti. [3] Bm adds hoti. [4] Sk evam appā ca. [5] Sk omits na. [6] Si omits pe. [7] Bm omits so. [8] Sk satthu. [9] Sk inserts pe here but not after saṁghe. [10] Sk omits. [11] So Bm Si; Sk evarūpā ca. [12] Sk evarūpa ce. [13] Sk omits na.

hoti, evam etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti. Imāni kho, Ānanda, cha vivādamūlāni.

Cattār' imāni, Ānanda, adhikaraṇāni. Katamāni cattāri? — Vivādādhikaraṇaṁ, anuvādādhikaraṇaṁ, āpattādhikaraṇaṁ, kiccādhikaraṇaṁ. Imāni kho, Ānanda, cattāri adhikaraṇāni. Satta kho pan' ime, Ānanda, adhikaraṇasamathā uppannuppannānaṁ adhikaraṇānaṁ samathāya vūpasamāya. Sammukhāvinayo dātabbo sativinayo dātabbo amūḷhavinayo dātabbo paṭiññāya kāretabbaṁ yebhuyyassikā[1] tassapāpiyyasikā[2] tiṇavatthārako. Kathañ ca Ānanda, sammukhāvinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū vivadanti: dhammo ti vā adhammo ti vā, vinayo ti vā avinayo ti vā[3]. Teh'[4], Ānanda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ sannipatitvā dhammanetti samanumajjitabbā; dhammanettiṁ samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ. Evaṁ kho, Ānanda, sammukhāvinayo hoti; evañ ca pan idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ sammukhāvinayena.

Kathañ c', Ānanda, yebhuyyasikā hoti? Te ce, Ānanda, bhikkhū na sakkonti taṁ adhikaraṇaṁ tasmiṁ āvāse vūpasametuṁ, teh', Ānanda, bhikkhūhi yasmiṁ āvāse bahutarā[5] bhikkhū[6], so āvāso gantabbo, tattha sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ; sannipatitvā dhammanetti samanumajjitabbā, dhammanettiṁ samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ; — evaṁ kho, Ānanda, yebhuyyasikā hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ yebhuyyasikāya.

Kathañ c', Ānanda, sativinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū[7] bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ[8] garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Na kho ahaṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājika-

[1] Sk yebhuyyasikāya. [2] Bm Si t-iyassikā. [3] Sk omits avinayo ti vā. [4] Bm Si teh' eva. [5] Sk vasutarā. [6] Bm Sk bhikkhu. [7] Sk Bm bhikkhu. [8] Bm evarūpiṁ.

sāmantaṁ vā ti. Tassa kho evaṁ, Ānanda, bhikkhuno sativinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, sativinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ sativinayena.

Kathañ c', Ānanda, amūḷhavinayo[1] hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū[2] bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Na kho 'haṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti. Tam enaṁ so nibbeṭhentaṁ[3] ativeṭheti[4]: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi, yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Ahaṁ kho, āvuso, ummādaṁ pāpuṇiṁ cetaso vipariyāsaṁ[5] tena me ummatakena bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ bhāsitaparikantaṁ; nāhan taṁ sarāmi mūḷhena me etaṁ katan ti. Tassa kho, Ānanda, bhikkhuno amūḷhavinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, amūḷhavinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ amūḷhavinayena.

Kathañ c', Ānanda, paṭiññātakaraṇaṁ hoti? Idh', Ānanda, bhikkhu codito vā acodito vā āpattiṁ sarati vivarati uttānīkaroti[6]. Ten', Ānanda, bhikkhunā buḍḍhataro[7] bhikkhu upasaṁkamitvā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā pāde vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjalim paggahetvā evam assa vacanīyo: Ahaṁ, bhante, itthannāmaṁ āpattiṁ āpanno, taṁ paṭidesemīti. So evam āha: Passasīti? Passāmīti[8]. Āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjeyyāsīti? Saṁvaraṁ āpajjissāmīti[9]. Evaṁ kho, Ānanda, paṭiññātakaraṇaṁ hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ paṭiññātakaraṇena.

---

[1] Bm amuḷhavinayo. [2] Sk Bm bhikkhu. [3] Bm Si nibbedhentaṁ. [4] Bm ativedheti; Si anivedheti; Sk anivedheti. [5] Bm Si vipariyesan; Sk viparisesan. [6] So Sk Si; Bm uttāniṁ karoti. [7] Si vuḍḍhataro bhikkhu; Bm vuḍḍhatare bhikkhū. [8] So Si; Bm prefixes āma; Sk passāmi. [9] So Si; Sk omits saṁvaraṁ āpajjissāmīti; Bm saṁvareyyāsīti? Saṁvarissāmīti.

Kathañ c', Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā[1] ti? So evam āha: Na kho ahaṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti. Tam enaṁ so nibbeṭhentaṁ ativeṭheti[2]: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti; so evam āha: Na kho ahaṁ āvuso sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā[3]; sarāmi kho āvuso evarūpaṁ appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitā ti. Tam enaṁ kho nibbeṭhentaṁ ativeṭheti: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Imaṁ hi nāmāhaṁ, āvuso, appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitā apuṭṭho paṭijānissāmi; kim panāhaṁ evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā puṭṭho na paṭijānissāmīti. So evam āha: Imaṁ hi[4] nāma tvaṁ, āvuso, appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitvā apuṭṭho na paṭijānissasi, kiṁ pana tvaṁ evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā puṭṭho[5] paṭijānissasi? Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Sarāmi kho ahaṁ, āvuso, evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā; davā[6] me evaṁ vuttaṁ, ravā me etam vuttaṁ[7]: Nāhan taṁ sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattim āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti[8]. Evaṁ kho, Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti, yadidaṁ tassapāpiyyasikāya.

---

[1] Bm here inserts ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā vā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā. [2] So Sk here et infra; Bm Si ut supra. [3] Sk Bm add ti; Bm omits sarāmi ... apajjitā ti; Si sarāmi ca kho ..., [4] Si imañ ca; Sk ahaṁ hi; Bm imañ hi. [5] Bm Si apuṭṭho. [6] So Si Bu; Sk da; Bm na taṁ. [7] Bm omits ravā me etaṁ vuttaṁ. [8] Sk omits ti.

Kathañ c', Ānanda, tiṇavatthārako hoti? Idh', Ānanda, bhikkhūnaṁ bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādāpannānaṁ viharataṁ bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ hoti bhāsitaparikantaṁ; teh', Ānanda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ, sannipatitvā ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ byattatarena[1] bhikkhunā uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā añjaliṁ paṇāmetvā[2] saṁgho ñāpetabbo: Suṇātu me, bhante, saṁgho. Idaṁ amhakaṁ[3] bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādāpannānaṁ viharataṁ bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ bhāsitaparikantaṁ. Yadi[4] saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ yā c' eva imesaṁ āyasmantānaṁ āpatti yā ca attano āpatti, imesaṁ c' eva āyasmantānaṁ atthāya attano ca atthāya saṁghamajjhe tiṇavatthārakena deseyyaṁ, ṭhapetvā thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan ti[5]. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ byattatarena bhikkhunā uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā añjaliṁ paṇāmetvā saṁgho ñāpetabbo: Suṇātu me, bhante, saṁgho: Idaṁ amhākaṁ[3] bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ .... thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan ti. Evaṁ kho, Ānanda, tiṇavatthārako hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ tiṇavatthārakena.

Chayime[6], Ānanda, dhammā sārāṇīyā piyakaraṇā garukaraṇā saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā[7] ekībhāvāya saṁvattanti. Katame cha? Idh', Ānanda, bhikkhuno mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvī c' eva raho ca. Ayam pi[8] dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti[9] — pe — ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno[10] mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garu-

[1] Si byattena. [2] Si panāmetvā. [3] So Bm; Sk idamhakaṁ; Si idh' amhākaṁ. [4] Sk yadidam. [5] Bm omits ti & adds khamati, saṁghassa, tasmā tuṇhi, evaṁ etaṁ dhārayāmīti. [6] So Bm Si Bu; Sk? pi ime. [7] Sk here samaggiyā. [8] Si hi here but pi infra. [9] Sk omits these two words. [10] Sk omits from pe to bhikkhuno.

karaṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattam pi, tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī[1] hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu[2] yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujjissāni[3] viññuppasatthāni[4] aparāmaṭṭhāni[5] samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā[6] ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu yāyaṁ[7] diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā[8] diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati.

Ime kho, Ānanda, cha[8] sārāṇīyā dhammā piyakaraṇā garukaraṇā saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattanti. Ime ce tumhe, Ānanda, cha sārāṇīye dhamme samādāya saṁvatteyyātha[9], passatha no tumhe, Ānanda, vacanapathaṁ aṇuṁ vā thūlaṁ vā yaṁ tumhe nādhivāseyyāthāti?

No h' etaṁ, bhante.

Tasmātih', Ānanda, ime cha[8] sārāṇīye dhamme samādāya vattatha[10], taṁ vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SĀMAGĀMASUTTAM CATUTTHAM.

---

[1] Sk appaṭivāhataṁ bhogī. [2] Sk bhikkhuno. [3] So Si; Bm bhūjissāni; Sk bhuñjissāni. [4] Bm viññūpas⁰; Si viññūpaṣ⁰. [5] Sk aparamāsāni, which it repeats. [6] Sk repeats. [7] Sk yāya. [8] Sk omits. [9] Bm here omits prefix saṁ. [10] So Sk; Bm vatteyyātha; Si saṁvatteyyātha.

105.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ[1]. Tena kho pana sa mayena sambahulehi bhikkhūhi Bhagavato santike aññā vyā katā hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti. Assosi kho Sunakkhatto Licchaviputto: — Sambahulehi kira bhikkhūhi . . . . . pajānāmāti. Atha kho Sunakkhatto Licchaviputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavantaṁ etad avoca: Sutam m' etaṁ[2], bhante: Sambahulehi kira bhikkhūhi .... pajānāmāti. Ye te, bhante[3], bhikkhū Bhagavato santike aññaṁ vyākaṁsu[4]: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti, — Kacci te, bhante, bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu udāhu sant' etth' ekacce bhikkhū adhimānena aññaṁ vyākaṁsūti?

Ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññaṁ vyākaṁsu: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti, — sant' etth' ekacce bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu; santi pan' idh' ekacce bhikkhū adhimānena pi aññaṁ vyākaṁsu. Tatra[5], Sunakkhatta, ye te bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu[6], tesaṁ taṁ tath' eva hoti. Ye pana te bhikkhū adhimānena aññaṁ vyākaṁsu, tatra, Sunakkhatta, Tathāgatassa evaṁ hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan[7] ti; evaṁ c'[8] ettha, Sunakkhatta, Tathāgatassa hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan ti. Atha ca pan' idh' ekacce moghapurisā pañhaṁ abhisaṅkharitvā[9] Tathāgataṁ upasaṁkamitvā pucchanti. Tatra, Sunakkhatta,

---

[1] Sk Bm Kuṭ°. [2] So Si; Bm sutam etaṁ; Sk sutam me. [3] Si omits. [4] Sk aññā vyākatā. [5] Sk tattha. [6] Bm here adds ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññaṁ byākaṁsu: Khīṇā ... pajānāmāti. [7] So Bm; Sk Si *bis* desessan ti. [8] Sk omits. [9] Bm Si repeat.

yaṁ pi[1] Tathāgatassa evaṁ[2] hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan ti, tassa pi hoti aññathattan ti.

Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo. Yaṁ Bhagavā dhammaṁ deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti.

Tena hi, Sunakkhatta, suṇohi[3] sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bhante ti kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Pañca kho[4] ime, Sunakkhatta, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[5], sotaviññeyyā saddā — pe[6] —, ghānaviññeyyā gandhā[7], jivhāviññeyyā rasā[7], kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, Sunakkhatta, pañca kāmaguṇā.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa. Lokāmisādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī[8] c' eva kathā saṇṭhāti, tadanudhammañ ca anuvitakketi anuvicareti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ[9] āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya[10] ca pana kathāya kacchamānāya[11] na sussūsati[12] na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti[13], na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sakamhā gāmā vā nigamā vā ciravippavuttho assa; so aññataraṁ purisaṁ passeyya tamhā gāmā vā nigamā vā acirakapakkantaṁ; so taṁ purisaṁ tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ[14] ca subhikkhattañ[15] ca appābādhattañ[16] ca puccheyya; tassa so puriso tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ ca subhikkhattañ

[1] So Sk Si; Bm omits yam pi. [2] Sk omits. [3] Bm Si sunāhi. [4] Sk omits pañca kho. [5] Bm kāmupasaṁhitā rajaniyā. [6] Si omits. [7] Sk adds pe. [8] So Sk Bu; Bm Si tappatirūpī. [9] So Sk Bm, Si cittiṁ adding note that the Sinh. reading is vittiṁ. Evaṁ sabbattha ñātabbaṁ. [10] So Sk Bu; Bm Si āneñj°, as at p. 229. [11] Sk generally -mānāya. [12] So Sk; Bm sussasati; Si sussusati. [13] Bm u-āpeti. [14] So Si; Bm khematañ; Sk khettañ. [15] So Si; Sk Bm subhikkhatañ. [16] So Si: Bm a-atañ; Sk appābādhañ.

ca appābādhattañ ca saṁseyya; — taṁ kim maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso tassa sussūseyya[1], sotaṁ odaheyya, aññā cittaṁ upaṭṭhapeyya, tañ ca purisaṁ bhajeyya, tena ca vittiṁ āpajjeyyāti?

Evaṁ, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa[2]; lokāmisādhimuttassa kho, Sunakkhatta[3], purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati[4], na sotaṁ odahati na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti na[5] c' etaṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. So evam assa veditabbo[6]: Lokāmisādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo āṇañjādhimutto assa. Āṇañjādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, lokāmisapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, paṇḍupalāso bandhanā pavutto abhabbo haritattāya[7], evam eva kho, Sunakkhatta, āṇañjādhimuttassa purisapuggalassa ye[8] lokāmisasaṁyojane se pavutte[9], so evam assa veditabbo: Lokāmisasaṁyojanena hi[10] kho visaṁyutto āṇañjādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo ākiñcaññādhimutto assa. Ākiñcaññāyatanādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ

[1] So Sk; Bm Si sussuseyya. [2] Sk omits thānam etam . . . assa. [3] Sk omits kho S. [4] All MSS here sussusati. [5] Sk omits na. [6] Bm here adds āneñjasaṁyojanena hi kho. visaṁyutto. [7] Bm haritatthāya. [8] Sk yo. [9] So Bm Si; Sk here se vaputto. [10] So Bm Si & Sk infra; Sk (here) & Bu l-jane hi.

āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puthusilā dvedhā[1] bhinnā appaṭisandhikā hoti, evam eva kho, Sunakkhatta, ākiñcaññāyatanādhimuttassa purisapuggalassa ye āṇañjasaṁyojane se bhinne[2], so evam assa veditabbo: Āṇañjasaṁyojanena hi visaṁyutto ākiñcaññāyatanādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo nevasaññānāsaññāyatanādhimutto assa. Nevasaññānāsaññāyatanādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā santhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, ākiñcaññāyatanapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso manuññabhojanaṁ bhuttāvī chaḍḍeyya. Taṁ kiṁ maññasi, Sunakkhatta? Api nu tassa purisassa tasmiṁ bhatte[3] puna bhattakamyatā[4] assāti?

No h' etaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Aduṁ hi, bhante, bhattaṁ[5] paṭikkūlasammatan[6] ti.

Evam eva kho, Sunakkhatta, nevasaññānāsaññāyatanādhimuttassa purisapuggalassa ye ākiñcaññāyatanasaṁyojane, se vante; so evam assa veditabbo: Ākiñcaññāyatanasaṁyojanena[7] hi kho visaṁyutto nevasaññānāsaññāyatanādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo sammānibbānādhimutto assa. Sammānibbānādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā santhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati nevasaññānāsaññāyatanapaṭisaṁyuttāya ca pana ka-

[1] So Bm Si Bu; Sk dvidhā. [2] So Bm Si, Bu; Sk omits se & reads(?) bhinena. [3] So Si; Bm bhutte; Sk vante. [4] Bm bhuttak°; Sk bhontuk°; Si Sunakkhatta k°. [5] Sk vantaṁ. [6] Si paṭikul°. [7] So all MSS. here.

thāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, tālo matthakacchinno abhabbo puna virūḷhiyā[1], — evam eva kho, Sunakkhatta, sammānibbānādhimuttassa purisapuggalassa ye nevasaññānāsaññāyatanasaṁyojane se ucchinne[2] ucchinnamūle tālāvatthukate[3] anabhāvakate[4] āyatiṁ anuppādadhamme; so evam assa veditabbo: Nevasaññānāsaññāyatanasaṁyojanena hi kho visaṁyutto sammānibbānādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgabyāpādena[5] ruppati; tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham asmīti evaṁmānī[6] assa atthaṁ samānaṁ[7]. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni, tāni anuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ[8] anuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ[9] anuyuñjeyya, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ[10] anuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ[11] anuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ[11] anuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ[11] anuyuñjeyya. Tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuttassa, manasā dhammaṁ anuyuttassa, rāgo cittaṁ anuddhaṁseyya; so rāgānuddhaṁsitena cittena maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sallena viddho assa savisena gāḷhūpalepanena; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya, satthena vaṇamukhaṁ parikantetvā[12] esaniyā sallaṁ eseyya, esaniyā sallaṁ esetvā[13]

[1] Bm virulhiyā. [2] Bm omits. [3] Si talav°. [4] Si omits: Bm anabhāvaṁ kate. [5] So Bm Bu; Sk Si ch-pādehi. [6] Si evamādi. [7] So Si & Sk infra; Sk here atthasamāna; Bm aṭathaṁ s°. [8] Sk (here) rūpaṁ disvā. [9] Sk (here) adds satvā. [10] Sk (here) adds ghāyitvā. [11] Sk adds no participle here. [12] Bm parikantitvā. [13] Bm Si esitvā.

sallaṁ abbaheyya[1] apaneyya visadosaṁ sa-upādisesaṁ[2] anupādiseso ti maññamāno[3]; so evaṁ vadeyya: Ambho purisa, ubbhataṁ[4] kho te sallaṁ, apanīto[5] visadoso anupādiseso, alañ ca te antarāyāya[6]; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī assa, kālena kālaṁ ca[7] vaṇaṁ dhoveyyāsi, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyyāsi, mā tena[7] kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato, pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandhi, mā ca vātātape cārittaṁ anuyuñji, mā te vātātape cārittaṁ anuyuttassa, rajosukaṁ vaṇamukhaṁ anuddhaṁsesi[9], vaṇānurakkhī ca ambho purisa vihareyyāsi vaṇasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhatam kho me sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analañ ca me antarāyāyāti; so asappāyāni c' eva[10] bhojanāni bhuñjeyya, tassa asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī[11] assa, na ca kālena kālaṁ vaṇaṁ dhoveyya, na ca kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyya; tassa na kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato na kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandheyya[12], vātātape ca cārittaṁ anuyuñjeyya, tassa vātātape cārittaṁ anuyuttassa rajosukaṁ[13] vaṇamukhaṁ anuddhaṁseyya, na ca vaṇānurakkhī vihareyya na vaṇasāropī; tassa imissā va[14] asappāyakiriyāya asuci visadoso[15] apanīto sa-upādiseso tad ubhayena vaṇo puthuttaṁ[16] gaccheyya; so puthuttagatena[17] vaṇena maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ; — evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati; tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ.

[1] Si abbāheyya; Bm abbuheyya; Sk abbaṁheyya. [2] So Bm Si Bu; Sk upādisesaṁ. [3] So Bm Si; Si adding a note that the Sinhalese reading is maññamāno, which Sk reads here but not infra. [4] Si ubbhahatam; Sk omits kho. [5] Bm apanito. [6] Sk inserts so. [7] Bm omits ca. [8] So Bm; Sk Si te. [9] Bm a-ti. [10] Sk inserts c' eva after bhojanām. [11] Sk anassāvī. [12] Sk parisonaseyya na, omitting next ca. [13] So Bm Si Bu; Sk (bis) rajosūkam. [14] So Si; Sk Bm ca. [15] Bu & Sk infra asuca; Sk (here) Bm Si asuci. [16] Sk puthu tatra. [17] So Sk Bu; Bm Si puthuttam gatena.

apanīto avijjāvisadoso sammānibbānādhimutto 'ham asmīti, evaṁmānī[1] assa atthaṁ samānaṁ. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni anuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuñjeyya. asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ anuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuttassa. asappāyaṁ manasā dhammaṁ anuyuttassa, rāgo[2] cittaṁ anuddhaṁseyya; so rāgānuddhaṁsitena cittena[3] maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Maraṇaṁ h' etaṁ, Sunakkhatta. ariyassa vinaye yo[4] sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati: maraṇamattaṁ h' etaṁ, Sunakkhatta, dukkhaṁ yo aññataraṁ saṁkiliṭṭhaṁ āpattiṁ āpajjati.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati, tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham asmīti. Sammānibbānādhimuttassa eva sato so[6] yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni nānuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddam nānuyuñjeyya, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ nānuyuñjeyya. asappāyaṁ jivhaya rasaṁ nānuyuñjeyya. asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ nānuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ sotena saddaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ ghānena gandhaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ jivhāya rasaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ manasā dhammaṁ ananuyuttassa rāgo cittaṁ nānuddhaṁseyya, so na

[1] So Bm; Sk evamānī; Si evamādi. [2] Si so rāgo. [3] So Bm Si; Sk so taṇhānudohaste taṇhānuddhastena maraṇaṁ vā &c. [4] Sk omits yo. [5] Sk hināya vattati. Cf. supra p. 61 & 1 Jāt. 206. [6] Sk yo.

rāgānuddhasitena cittena n' eva maraṇaṁ vā nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sallena viddho assa savisena gāḷhupalepanena[1]; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya, satthena vaṇamukhaṁ[2] vaṇamukhaṁ parikantetvā esaniyā sallaṁ eseyya, esaniyā sallaṁ esetvā sallaṁ abbaheyya apaneyya visadosaṁ anupādisesaṁ anupādiseso ti jānamāno[3] so evaṁ vadeyya: Ambho purisa, ubbhataṁ kho te sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analañ ca te antarāyāya; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī assa, kālena kālaṁ ca vaṇaṁ dhoveyyāsi, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyyāsi, mā te na kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ[4] ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandhi, mā ca vātātape cārittaṁ anuyuñji, mā te vātātape cārittaṁ anuyuttassa rajosukaṁ vaṇamukhaṁ anuddhaṁsesi, vaṇānurakkhī ca ambho purisa vihareyyāsi vaṇasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhataṁ kho me sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analañ ca me antarāyāyāti; so sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyya; tassa sappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo na assāvī assa, kālena kālaṁ ca vaṇaṁ dhoveyya, kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ na pariyonandheyya, na ca vātātape cārittaṁ anuyuñjeyya; tassa vātātape cārittaṁ ananuyuttassa rajosukaṁ vaṇamukhaṁ nānuddhaṁseyya, vaṇānurakkhī ca vihareyya vaṇasāropī[5]; tassa imissā va[6] sappāyakiriyāya asuci[7] visadoso apanīto anupādiseso, tadubhayena vaṇo virūheyya[8], so rūḷhena[9] vaṇena sañchavinā n' eva maraṇaṁ vā nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ; — evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena

---

[1] So Si; Sk ga-; Bm gālap°. [2] Sk omits s. v. & inserts na. [3] So all MSS. here. [4] Sk omits dhovato kālena.kālaṁ vaṇa. [5] Sk Si add ti. [6] so Si; Sk Bm ca. [7] so Si; Bm asuhī; Sk asuca. [8] So Si; Bm viruheyya; Sk ruheyya. [9] So Si; Bm Sk ru'heda.

avijjāvisadoso.... tāni nānuyuñjeyya. — asappāyaṁ cakkhunā rūpaṁ disvā nānuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ sutvā nānuyuñjeyya. asappāyaṁ ghānena gandhaṁ[1] nānuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ nānuyuñjeyya. asappāyaṁ manasā dhammaṁ nānuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ ananuyuttassa. asappāyaṁ sotena saddaṁ ananuyuttassa. asappāyaṁ ghānena gandhaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ manasā dhammaṁ ananuyattassa. rāgo cittaṁ nānuddhaṁseyya, so na rāgānuddhaṁsitena cittena n' eva maraṇaṁ nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Upamā kho me ayaṁ, Sunakkhatta, katā[2] atthassa viññāpanāya[3]. Ayam ev' ettha attho: Vaṇo ti kho, Sunakkhatta, chann' etaṁ[4] ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanaṁ. Visadoso ti kho, Sunakkhatta, avijjāy' etaṁ adhivacanaṁ. Sallan ti kho, Sunakkhatta, taṇhāy' etaṁ adhivacanaṁ. Esanī ti kho, Sunakkhatta, satiyāy' etaṁ adhivacanaṁ. Satthan ti kho, Sunakkhatta, ariyāy' etaṁ paññāya adhivacanaṁ. Bhisakko sallakatto ti kho, Sunakkhatta, Tathāgatass' etaṁ adhivacanaṁ arahato sammāsambuddhassa. So vata, Sunakkhatta, bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan[5] ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto, upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā uppadessatīti[6], n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āpāniyakaṁso[7] vaṇṇasampanno gandhasampanno[8], so ca kho visena saṁsaṭṭho; atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo[9]. Taṁ kiṁ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amuṁ āpānīyakaṁsaṁ piveyya, yaṁ jaññā[10]: Imāhaṁ pitvā[11] maraṇaṁ vā nigacchāmi maraṇamattaṁ vā dukkhan ti?

No h' etaṁ, bhante.

---

[1] Sk adds ghāyitvā. [2] Sk omits katā. [3] Si atthav°. [4] Sk janena taṁ. [5] Si dukkhamulan. [6] So Bu; Si anupp.; Sk anuppadassati; Bm upadessatīti. [7] Sk here āpāṇīyakaṁso & infra apānīyyakaṁsaṁsaṁ; Si āpāniyakaṁsaṁ. [8] Si adds rasasampanno. [9] Si d-ulo; Bm d-ikulo. [10] Sk piheyya sakko. [11] Sk viditvā.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā āuppdessatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āsīviso ghoraviso, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo. Taṁ kiṁ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amussa[2] āsīvisassa ghoravisassa hatthaṁ[3] vā aṅguṭṭhaṁ vā dajjā, yaṁ jaññā: Iminā 'haṁ daṭṭho maraṇaṁ vā nigacchāmi maraṇamattaṁ vā dukkhan ti?

No h' etaṁ, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā uppādessatīti — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sunakkhatto Licchaviputto[4] Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SUNAKKHATTASUTTAM PAÑCAMAM.

106.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu viharati. Kammassadhamman[5] nāma Kurūnaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Aniccā, bhikkhave, kāmā tucchā musā moghadhammā[6]; māyākatam etaṁ, bhikkhave, bālalāpanaṁ. Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭha-

[1] Bm Si omit iti viditvā uppādessati, & insert la. [2] Sk assa. [3] Si hatthe. [4] Sk omits L-to. [5] Bm Si Kammāsadhammaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Si mosadhammā.

dhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ubhayaṁ etaṁ Māradheyyaṁ, Mārass' esa visayo, Mārass' esa[1] nivāpo, Mārass' esa gocaro. Etth' ete pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi saṁvattanti, te ca[1] ariyasāvakassa idhamanusikkhato antarāyāya saṁbhavanti[2]. Tatra bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā .kāmā ye ca samparāyikā . . . . . saṁbhavanti. Yannunāhaṁ vipulena mahaggatena cetasā vihareyyaṁ abhibhuyya lokaṁ adhiṭṭhāya manasā. Vipulena hi me mahaggatena cetasā viharato abhibhuyya lokaṁ adhiṭṭhāya manasā. ye pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi, te na bhavissanti, tesaṁ pahānā[3] aparittañ ca me cittaṁ bhavissati, appamāṇaṁ subhāvitan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino[4] āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati[5], etarahi vā āṇañjaṁ[6] samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇam assa āṇañjūpagaṁ. Ayaṁ. bhikkhave, paṭhamā āṇañjasappāyā[7] paṭipadā[8] akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā[9], yaṁ kiñci rūpaṁ[10] cattāri ca[11] mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa[12] tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā āṇañjaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āṇañjupagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, dutiyā āṇañjasappāyā paṭipadā akkhāyati.

[1] So Sk Si Bu; Bm va. [2] Sk bhavanti. [3] Bm pahānaṁ. [4] So Sk Bm Si & Bu omit; Bm infra & Bu (once) tabbuhūlav. [5] So Bm Si; Sk Bu sampasādessati. [6] So Sk Bu; Bm Si āneñjaṁ, as usually. [7] So Si always & Sk here; Bm always, & Sk usually, -sappāya-. [8] So Bm Si always; Sk patipadāmakkhāyati. [9] Sk omits ye ca diṭṭha-dhammikā ... kāmasaññā. [10] Si adds sabbaṁ rūpaṁ. [11] Si omits ca. [12] Sk sup°.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca dhiṭṭhadhammikā rūpāsaññā, yā ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭhadhammikā rūpasaññā, yā ca samparāyikā rūpasaññā, ubhayam etaṁ aniccaṁ. Yad aniccaṁ[1] taṁ nālaṁ abhinandituṁ, nālaṁ abhivadituṁ, nālaṁ ajjhositun ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā āṇañjaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā parammaraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āṇañjūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, tatiyā āṇañjasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako ti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā .... yā ca sampararāyikā rūpasaññā, yā ca āṇañjasaññā, sabbā saññā yatth' etā aparisesā nirujjhanti, etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ ākiñcaññāyatanan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, paṭhamā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako araññagato vā rukkhamūlagato vā iti paṭisañcikkhati: Saññam idaṁ attena vā attaniyena vā ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ[2], bhikkhave, dutiyā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Nāhaṁ kvacani[3], kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca

---

[1] So Si only; Bm also omits taṁ. [2] Sk adds pi. [3] So Bm Bu; Si kvacini; Sk kucana kassaci. Si inserts na before kassaci.

mama kvacani kismiñci[1] kiñcanaṁ na 'tthīti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ[2], bhikkhave, tatiyā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā .... rūpasaññā yā ca āṇañjasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanasaññā, sabbā saññā yatth' etā aparisesā nirujjhanti, etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nevasaññānāsaññāyatanan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa nevasaññānāsaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, nevasaññānāsaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyatīti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Idha, bhante, bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati[3], na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ[4] upekhaṁ[5] paṭilabhati. Parinibbāyi[6] nu kho eso[7], bhante, bhikkhūti[8]?

Ap' etth' ekacco, Ānanda, bhikkhu parinibbāyeyya. Ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti.

Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo, yena ap'[9] etth' ekacco bhikkhu parinibbāyeyya, ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti?

Idh', Ānanda, bhikkhu evam paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi

[1] Sk kucanı kismici. [2] Sk adds pi. [3] Si omits na bhavissati. [4] So Bm Bu; Sk Si omit evaṁ here. [5] So Sk Bu; Bm Si as always, upekkhaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Sı parinibbāyeyya. [7] So Bu; Sk Bm Si so. [8] Bm Si bhikkhu na vā parinibbāyeyyāti. [9] Bm yen' ap'; Si yenāp'.

yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekkhaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato tan nissitaṁ hoti viññāṇaṁ tad upādānaṁ. Sa-upādāno, Ānanda, bhikkhu na parinibbāyatīti.

Kahaṁ pana so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti?

Nevasaññānāsaññāyatanaṁ, Ānandāti.

Upādānaseṭṭhaṁ kira so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti.

Upādānaseṭṭhaṁ so, Ānanda, bhikkhu upādiyamāno upādiyati. Upādānaseṭṭhaṁ h' etaṁ, Ānanda, yadidaṁ nevasaññanāsaññāyatanaṁ. Idh', Ānanda, bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ nābhinandati, nābhivadati, na ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekhaṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato na tan nissitaṁ hoti viññāṇaṁ na tad upādānaṁ. Anupādāno, Ānanda, bhikkhu parinibbāyatīti.

Acchariyaṁ, bhante, abbhutaṁ, bhante. Nissāya nissāya kira no, bhante, Bhagavatā oghassa nittharaṇā akkhātā. Katamo pana, bhante, ariyo vimokho ti?

Idh', Ānanda, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭha dhammikā rūpasaññā yā ca samparāyikā rūpasaññā, yā ca āṇañjasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanasaññā, yā ca nevasaññānāsaññāyatanasaññā, esa sakkāyo yāvatā sakkāyo etaṁ amataṁ yadidaṁ anupādā cittassa vimokho. Iti kho, Ānanda, desitā mayā āṇañjasappāyā paṭipadā, desitā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā, desitā nevasaññānāsaññāyatanasappāyā paṭipadā, desitā nissāya nissāya oghassa nittharaṇā, desito ariyo vimokho. Yaṁ kho, Ānanda, Satthārā karaṇīyaṁ sāvakānaṁ hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya,

kataṁ vo taṁ mayā. Etāni, Ānanda, rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyath', Ānanda, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha. Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

ĀṆAÑJASAPPĀYASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS

C.B

VOL. III.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1899.

UNWIN BROTHERS, THE GRESHAM PRESS, WOKING AND LONDON.

To

VAJIRAÑĀṆA:

A WESTERN TRIBUTE

TO

EASTERN SCHOLARSHIP.

MANUSCRIPTS CONSULTED.

1. S^k, S^t, B^m, Si and Bu,—as defined at the beginning o Volume II.

2. S^y is a manuscript (in Siṃhalese character) from the Kandy Oriental Library, for the loan of which I am indebted to the kindness of Mr. J. B. Yatawara, of Gampola. (It is closely related to S^k and S^t.)

R. C.

107.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Atha kho Gaṇaka-Moggallāno brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Gaṇaka-Moggallāno brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Seyyathāpi, bho Gotama, imassa Migāramātu pāsādassa dissati anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, yadidaṁ yāva pacchimā sopānakaḷebarā;[1] imesam pi hi, bho Gotama, brāhmaṇānaṁ dissati anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, yadidaṁ ajjhene; imesam pi hi, bho Gotama, issāsānaṁ dissati anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, yadidaṁ issatthe; amhākam pi hi, bho Gotama, gaṇakānaṁ gaṇanājīvānaṁ dissati anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, yadidaṁ saṁkhāne. Mayaṁ hi, bho Gotama, antevāsī labhitvā paṭhamaṁ evaṁ gaṇāpema: Ekaṁ ekakaṁ, dve dukā, tīṇi tikā, cattāri catukkā, pañca pañcakā, cha chakkā, satta sattakā, aṭṭha aṭṭhakā, nava navakā, dasa dasakā ti; satam pi mayaṁ, bho Gotama, gaṇāpema. Sakkā nu kho, bho Gotama, imasmim pi dhammavinaye evam eva anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā paññāpetun ti?

[1] So Bu (the R.A.S. MS. correcting from s vara); Si sopaṇakaḷevarā; Sk sopānakaḷeparā; St sopānakaleparā. Cf. supra II. 93, and II. Vinaya 128.

Sakkā, brāhmaṇa, imasmiṁ dhammavinaye anupubba-sikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā paññāpetuṁ. Seyyathāpi, brāhmaṇa, dakkho assadamako bhadraṁ assājānīyaṁ labhitvā paṭhamen' eva mukhādhāne[1] kāraṇaṁ karoti, atha uttariṁ kāraṇaṁ karoti;—evam eva kho, brāhmaṇa, Tathāgato purisadammaṁ labhitvā paṭhamaṁ evaṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, sīlavā hohi, pātimokkha-saṁvarasaṁvuto viharāhi ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhassu sikkhāpadesūti.[2] Yato' kho, brāhmaṇa, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkha-saṁvarasaṁvuto hoti ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, indriyesu guttadvāro hohi cakkhunā rūpaṁ disvā mā ni-mittaggāhī mā 'nubyañjanaggāhī. Yato 'dhikaraṇam[3] enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajja, rakkha cakkhundriyaṁ, cakkhundriyasaṁvaraṁ āpajja; sotena saddaṁ sutvā—pe—ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—kāyena phoṭ-ṭhabbaṁ phusitvā—pe—manasā dhammaṁ viññāya mā nimittaggāhī mā'nubyañjanaggāhī. Yato 'dhikaraṇam enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajja, rakkha manindriyaṁ, manindriyasaṁvaraṁ āpajjā-ti. Yato kho, brāhmaṇa, bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti:—Ehi tvaṁ, bhikkhu, bhojane mattaññū hohi, paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreyyāsi n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya yāvad eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: Iti purāṇañ ca vedanaṁ paṭi-haṅkhāmi, navañ ca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Yato kho,

[1] So S^{ky}; Bu: mukhaṭhāne ti mukhaṭhapane. [2] So Si; S^{y} sikkhāpadehīti; S^{k} sikkhāpadādehīti. [3] Si yatvādhikaraṇam

brāhmaṇa, bhikkhu bhojane mattaññū hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, jāgariyaṁ anuyutto viharāhi, divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehi, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehi, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeyyāsi pāde pādaṁ accadhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehīti. Yato kho, brāhmaṇa, bhikkhu jāgariyaṁ anuyutto hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, satisampajaññena samannāgato hohi, abhikkante paṭikkante sampajānakārī ālokite vilokite sampajānakārī, sammiñjite pasārite sampajānakārī, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī, uccārapassāvakamme sampajānakārī, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī ti. Yato kho, brāhmaṇa, satisampajaññena samannāgato hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, vivittaṁ senāsanaṁ bhaja araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjan ti. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti; byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti; thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thīnamiddhā cittaṁ parisodheti; uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti; vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodhibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati; pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati; sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Ye kho te, brāhmaṇa, bhikkhū sekhā appattamānasā anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamānā viharanti, tesu me ayaṁ evarūpī anusāsanī hoti. Ye pana te bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā sammadaññā vimuttā, tesaṁ ime dhammā diṭṭhadhammasukhavihārāya c' eva saṁvattanti satisampajaññāya cāti.

Evaṁ vutte Gaṇaka-Moggallāno brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Kin nu kho bhoto Gotamassa sāvakā bhotā Gotamena evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā sabbe va accantaniṭṭhaṁ nibbānaṁ ārādhenti udāhu ekacce n' ārādhentīti?

Appekacce kho, brāhmaṇa, mama sāvakā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā accantaniṭṭhaṁ nibbānaṁ ārādhenti; ekacce n' ārādhentīti.

Ko nu kho, bho Gotama, hetu ko paccayo yan tiṭṭhat' eva nibbānaṁ tiṭṭhati nibbānagāmimaggo tiṭṭhati bhavaṁ Gotamo samādapetā, atha ca pana bhoto Gotamassa sāvakā bhotā Gotamena evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā appekacce accantaniṭṭhaṁ nibbānaṁ ārādhenti, ekacce n' ārādhentīti?

Tena hi, brāhmaṇa, tañ ñev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ

maññasi, brāhmaṇa? Kusalo tvaṁ Rājagaha-gāmissa maggassāti?

Evaṁ, bho; kusalo ahaṁ Rājagaha-gāmissa maggassāti.

Taṁ kim maññasi, brāhmaṇa? Idha puriso āgaccheyya Rājagahaṁ gantukāmo; so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Icchām' ahaṁ, bhante, Rājagahaṁ gantuṁ; tassa me Rājagahassa maggaṁ[1] upadisāti. Tam enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Evam, bho purisa; ayam maggo Rājagahaṁ gacchati, tena muhuttaṁ gaccha; tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi amukaṁ nāma gāmaṁ, tena muhuttaṁ gaccha; tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi amukaṁ nāma nigamaṁ, tena muhuttaṁ gaccha; tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi Rājagahassa ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So tayā evaṁ ovadiyamāno evaṁ anusāsiyamāno ummaggaṁ gahetvā pacchāmukho gaccheyya. Atha dutiyo puriso āgaccheyya Rājagahaṁ gantukāmo, so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Icchām' ahaṁ, bhante, Rājagahaṁ gantuṁ, tassa me Rājagahassa maggaṁ upadisāti. Tam enaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi: Evam, bho purisa; ayam maggo Rājagahaṁ gacchati, tena muhuttaṁ gaccha: tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi amukaṁ nāma gāmaṁ, tena muhuttaṁ gaccha; tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi amukaṁ nāma nigamaṁ, tena muhuttaṁ gaccha, tena muhuttaṁ gantvā dakkhissasi Rājagahassa ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So tayā evaṁ ovadiyamāno evaṁ anusāsiyamāno sotthinā Rājagahaṁ gaccheyya.—Ko nu kho, brāhmaṇa, hetu ko paccayo yaṁ tiṭṭhat' eva Rājagahaṁ tiṭṭhati Rājagahagāmimaggo tiṭṭh'si tvaṁ samādapetā, atha ca pana tayā evaṁ ovadiyamāno evaṁ anusāsiyamāno eko puriso ummaggaṁ gahetvā pacchāmukho gaccheyya, eko sotthinā Rājagahaṁ gaccheyyāti?

[1] So Si: S[y] corrects maggaṁ to maggassa; S[k] maggassa.

Ettha kvāhaṁ,[1] bho Gotama, karomi?—Maggakkhāyī 'haṁ,[2] bho Gotamāti.

Evaṁ eva kho, brāhmaṇa, tiṭṭhat' eva nibbānaṁ tiṭṭhati nibbānagāmimaggo tiṭṭhām' ahaṁ samādapetā. Atha ca pana mama sāvakā mayā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā appekacce accantaniṭṭhaṁ nibbānaṁ ārādhenti ekacce n' ārādhenti. Ettha kvāhaṁ, brāhmaṇa, karomi? Maggakkhāyī, brāhmaṇa, Tathāgato ti.

Evaṁ vutte Gaṇaka-Moggallāno brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Ye 'me, bho Gotama, puggalā asaddhā[3] jīvikatthā[4] agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā saṭhā māyāvino keṭubhino uddhatā unnalā[5] capalā mukharā vikiṇṇavācā indriyesu aguttadvārā bhojane amattaññuno jāgariyaṁ ananuyuttā sāmaññe anapekhavanto sikkhāya[6] na tibbagāravā bāhulikā[7] sāthalikā okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā kusītā hīnaviriyā muṭṭhassatino[8] asampajānā asamāhitā vibbhantacittā duppaññā elamūgā,[9] na tehi bhavaṁ Gotamo saddhiṁ saṁvasati. Ye pana kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā asaṭhā amāyāvino akeṭubhino anuddhatā anunnalā acapalā amukharā avikiṇṇavācā indriyesu guttadvārā bhojane mattaññuno jāgariyaṁ anuyuttā sāmaññe apekhavanto sikkhāya tibbagāravā na bāhulikā na sāthalikā okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā āraddhaviriyā pahitattā upaṭṭhitasatino sampajānā samāhitā ekaggacittā paññavanto anelamūgā, tehi bhavaṁ Gotamo saddhiṁ saṁvasati. Seyyathāpi, bho Gotama, ye keci mūlagandhā kāḷānusārikaṁ tesaṁ aggam akkhāyati, ye keci sāragandhā lohitacandanaṁ tesaṁ aggam akkhāyati, ye keci pupphagandhā

[1] So S^{ky}; Si kyāhaṁ. [2] Si maggakkhāyāhaṁ.
[3] S^{ky} assaddhā. [4] S^{k} adds: na sattha; S^{y} adds: na saddhā.
[5] So S^{y}; S^{k} omits, but reads anunnalā infra; Si unnaḷā.
[6] Si anapekkhavanto s. na t.; S^{ky} anapekhavanto na s. t.
[7] So S^{ky}; Si bāhullikā. [8] S^{ky} m—ati. [9] So S^{ky} Si and Bu. Cf. I. Jāt. 247–8; but see Vol. I. of Majjhima, p. 527.

vassikaṁ tesaṁ aggam akkhāyati,—evam eva kho bhoto Gotamassa ovādo paramajjadhammesu. Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti;—evam eva bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

GAṆAKAMOGGALLĀNASUTTAṀ SATTAMAṀ.

108.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Ānando Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe aciraparinibbute Bhagavati. Tena kho pana samayena rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Rājagahaṁ paṭisaṁkhārāpeti rañño Pajjotassa āsaṁkamāno. Atha kho āyasmā Ānando pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: Atippago kho tāva Rājagahaṁ piṇḍāya carituṁ; yannūnāhaṁ yena Gopaka-Moggallānassa brāhmaṇassa kammanto yena Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho āyasmā Ānando yena Gopaka-Moggallānassa brāhmaṇassa kammanto yena Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo ten' upasaṁkami. Addasā kho Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo āyasmantaṁ Ānandaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvā āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Etu kho bhavaṁ Ānando, svāgataṁ bhoto Ānandassa, ciressaṁ kho bhavaṁ Ānando imaṁ pariyāyam akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya. Nisīdatu bhavaṁ Ānando, idam āsanaṁ paññattan ti. Nisīdi kho āyasmā Ānando paññatte āsane. Gopaka-

Moggallāno pi kho brāhmaṇo aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca:—Atthi kho, Ānanda, ekabhikkhu pi tehi dhammehi sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ samannāgato, yehi dhammehi samannāgato so bhavaṁ Gotamo ahosi arahaṁ sammāsambuddho ti?

Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tehi dhammehi sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ samannāgato, yehi dhammehi samannāgato so Bhagavā ahosi arahaṁ sammāsambuddho. So hi, brāhmaṇa, Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā asañjātassa maggassa sañjānetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovido. Maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā ti.

Ayañ ca hi idaṁ āyasmato Ānandassa Gopaka-Moggallānena brāhmaṇena saddhiṁ antarākathā vippakatā hoti. Atha Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Rājagahe kammante anusaññāyamāno yena Gopaka-Moggallānassa brāhmaṇassa kammanto yena āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Kāya nu 'ttha, Ānanda, etarahi kathāya sannisinnā ti? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Idha maṁ, brāhmaṇa, Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo idam āha: Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi tehi dhammehi sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ samannāgato, yehi dhammehi samannāgato so bhavaṁ Gotamo ahosi arahaṁ sammāsambuddho ti? Evaṁ vutte ahaṁ, brāhmaṇa, Gopaka-Moggallānaṁ brāhmaṇaṁ etad avoca: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tehi dhammehi sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ samannāgato, yehi dhammehi samannāgato so Bhagavā ahosi arahaṁ sammāsambuddho. So hi, brāhmaṇa, Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā

asañjātassa maggassa sañjānetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovido. Maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā ti.— Ayaṁ kho no, brāhmaṇa, Gopaka-Moggallānena brāhmaṇena saddhiṁ antarākathā vippakatā. Atha tvaṁ anuppatto ti.

Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi tena bhotā Gotamena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭidhāveyyāthāti?

Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti.

Atthi pana kho, Ānanda, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭidhāveyyāthāti?

Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti.

Evaṁ appaṭisaraṇe ca pana, bho Ānanda, ko hetu sāmaggiyā ti?

Na kho mayaṁ, brāhmaṇa, appaṭisaraṇā; sappaṭisaraṇā mayaṁ, brāhmaṇa, dhammapaṭisaraṇā ti.

Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi tena bhotā Gotamena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭidhāveyyāthāti?—Iti puṭṭho samāno: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti vadesi. Atthi pana vo, bho Ānanda, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭidhāveyyāthāti?—Iti puṭṭho samāno: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi

bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti vadesi. Evaṁ appaṭisaraṇe ca pana, bho Ānanda, ko hetu sāmaggiyā ti?—Iti puṭṭho samāno: Na kho mayaṁ, brāhmaṇa, appaṭisaraṇā; sappaṭisaraṇā mayaṁ, brāhmaṇa, dhammapaṭisaraṇā ti vadesi. Imassa pana, bho Ānanda, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Atthi kho, brāhmaṇa, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena bhikkhūnaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ pātimokkhaṁ uddiṭṭhaṁ. Te mayaṁ tadahuposathe yāvatikā ekaṁ gāmakkhettaṁ upanissāya viharāma, te sabbe ekajjhaṁ sannipatāma,[1] sannipatitvā yassa taṁ vattati, taṁ[2] ajjhesāma. Tasmiṁ ce bhaññamāne hoti bhikkhussa āpatti hoti vītikkamo, taṁ mayaṁ yathādhammaṁ yathāsatthaṁ kāremāti.[3] Na kira no bhavanto kārenti; dhammo no kāretiti.

Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi yaṁ tumhe etarahi sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, sakkatvā garukatvā upanissāya viharathāti?

Atthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi yaṁ mayaṁ etarahi sakkaroma garukaroma mānema pūjema, sakkatvā garukatvā upanissāya viharāmāti.

Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi tena bhotā Gotamena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭidhāveyyāthāti?—Iti puṭṭho samāno: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ṭhapito: Ayaṁ vo mam' accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti vadesi. Atthi pana vo, bho Ānanda, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ tumhe etarahi paṭi-

---

[1] S^ky sannipātāma; Si sannipatitāma. [2] So Si Bu; S^ky pavattitaṁ a. [3] So Bu; S^ky y. y. karomāti; Si y. yathānusiṭṭham kāremāti. Na kira no, &c.

dhāveyyāthāti?—Iti puṭṭho samāno: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi saṁghena sammato sambahulehi therehi bhikkhūhi ṭhapito: Ayaṁ no Bhagavato accayena paṭisaraṇaṁ bhavissatīti, yaṁ mayaṁ etarahi paṭidhāveyyāmāti vadesi. Atthi nu kho, bho Ānanda, ekabhikkhu pi yaṁ tumhe etarahi sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, sakkatvā garukatvā upanissāya viharathāti?—Iti puṭṭho samāno: Atthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi yaṁ mayaṁ etarahi sakkaroma garukaroma mānema pūjema, sakkatvā garukatvā upanissāya viharāmāti vadesi. Imassa pana, bho Ānanda, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Atthi kho, brāhmaṇa, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa pasādaniyā dhammā akkhātā. Yasmiṁ no ime dhammā saṁvijjanti, taṁ mayaṁ etarahi sakkaroma garukaroma mānema pūjema, sakkatvā garukatvā upanissāya viharāma. Katame dasa? Idha, brāhmaṇa, bhikkhu sīlavā hoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu [1] vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo; ye te dhammā ādikalyāṇā majjhimakalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthaṁ sabyañjanaṁ [2] kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti, tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Santuṭṭho hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. Catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ [3] diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti. Eko pi hutvā bahudhā hoti, bahudhā pi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimmujjaṁ karoti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāno gacchati seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi

[1] So Si and Majjhima I., 529; S[ky] anumattesu. [2] So S[ky]; Si sātthā sabyañjanā. [3] So Si and Vol. I., 529; S[ky] abhic°.

pallaṅkena caṅkamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasati parimajjati, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vatteti; dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca; parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti,—sarāgaṁ vā cittaṁ: Sarāgam cittan ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ: Vītarāgaṁ cittan ti pajānātī, sadosaṁ vā cittam: Sadosaṁ cittan ti pajānāti, vītadosaṁ vā cittaṁ. Vītadosaṁ cittan ti pajānāti, samohaṁ vā cittaṁ: Samohaṁ cittan ti pajānāti, vītamohaṁ vā cittaṁ: Vītamohaṁ cittan ti pajānāti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ: Saṁkhittaṁ cittan ti pajānāti, vikkhittaṁ vā cittaṁ: Vikkhittaṁ cittan ti pajānāti, mahaggataṁ vā cittaṁ: Mahaggataṁ cittan ti pajānāti, amahaggataṁ vā cittaṁ: Amahaggataṁ cittan ti pajānāti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ: Sa-uttaraṁ cittan ti pajānāti, anuttaraṁ vā cittaṁ: Anuttaraṁ cittan ti pajānāti, samāhitaṁ vā cittaṁ: Samāhitaṁ cittan ti pajānāti, asamāhitaṁ vā cittaṁ: Asamāhitaṁ cittan ti pajānāti, vimuttaṁ vā cittaṁ: Vimuttaṁ cittan ti pajānāti, avimuttaṁ vā cittaṁ: Avimuttaṁ cittan ti pajānāti. Anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathīdaṁ: Ekam pi jātiṁ dve pi jātiyo . . . [1]anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate[2] yathākammūpage satte pajānāti. Āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ime kho, brāhmaṇa, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa pasādaniyā dhammā akkhātā. Yasmiṁ no ime dhammā saṁvijjanti, taṁ mayaṁ etarahi sakkaroma garukaroma mānema pūjema, sakkatvā garukatvā upanissāya viharāmāti.

[1] Etc. as at Vol. II. p. 20.

[2] Si inserts pe.

Evaṁ vutte Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Upanandaṁ senāpatiṁ āmantesi: Taṁ kim maññasi? Evaṁ, senāpati, yad' ime bhonto sakkātabbaṁ sakkaronti, garukātabbaṁ garukaronti, mānetabbaṁ mānenti, pūjetabbaṁ pūjenti,[1] taggh' ime bhonto sakkātabbaṁ sakkaronti garukātabbaṁ garukaronti mānetabbaṁ mānenti pūjetabbaṁ pūjenti. Imañ ca hi te bhonto na sakkareyyuṁ na garukareyyuṁ, na māneyyuṁ na pūjeyyuṁ, atha kiñcarahi te bhonto sakkareyyuṁ garukareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ sakkatvā garukatvā upanissāya vihareyyun ti.

Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Kahaṁ pana bhavaṁ Ānando etarahi viharatīti?

Veḷuvane kho ahaṁ, brāhmaṇa, etarahi viharāmīti.

Kacci, bho Ānanda, Veḷuvanaṁ ramaṇīyañ c' eva appasaddañ ca appaṁgghosañ ca vijanavātaṁ manussarāhaseyyakaṁ paṭisallānasāruppan ti?

Taggha, brāhmaṇa, Veḷuvanaṁ ramaṇīyañ c' eva appasaddañ ca appaṁgghosañ ca vijanavātaṁ manussarāhaseyyakaṁ paṭisallānasāruppaṁ, yathā taṁ tumhādisehi rakkhehi gopakehīhi.

Taggha, bho Ānanda, Veḷuvanaṁ ramaṇīyañ c' eva appasaddañ ca appaṁgghosañ ca vijanavātaṁ manussarāhaseyyakaṁ paṭisallānasāruppaṁ yathā taṁ bhavantehi jhāyībhi jhānasīlībhi. Jhāyino c' eva bhavanto jhānasīlino ca. Ekamidāhaṁ, bho Ānanda, samayaṁ so bhavaṁ Gotamo Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho ahaṁ, bho Ānanda, yena Mahāvanaṁ Kūṭāgārasāla yena so bhavaṁ Gotamo ten' upasaṁkamiṁ. Tatra ca so bhavaṁ Gotamo anekapariyāyena jhānakathaṁ kathesi. Jhāyī c' eva so bhavaṁ Gotamo ahosi jhānasīlī ca; sabbañ ca pana so bhavaṁ Gotamo jhānaṁ vaṇṇesīti.

Na kho, brāhmaṇa, so Bhagavā sabbaṁ jhānaṁ vaṇṇesi, nāpi so Bhagavā sabbaṁ jhānaṁ na vaṇṇesi. Kathaṁrūpañ

[1] So Si; Sky pūjentīti.

ca, brāhmana, so Bhagavā jhānaṁ na vaṇṇesi? Idha, brāhmaṇa, ekacco kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati kāmarāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti; so kāmarāgaṁ yeva antaraṁ karitvā jhāyati pajjhāyati nijjhayati apajjhāyati. Byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati byāpādaparetena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. So byāpādaṁ yeva antaraṁ karitvā jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati. Thīnamiddhapariyuṭṭhitena cetasā viharati thīnamiddhaparetena, uppannassa ca thīnamiddhassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. So thīnamiddhaṁ yeva antaraṁ karitvā jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati. Uddhaccakukkuccapariyuṭṭhitena cetasā viharati uddhaccakukkuccaparetena, uppannassa ca uddhakukkuccassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. So uddhaccakukkuccaṁ yeva antaraṁ karitvā jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati. Vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. So vicikicchaṁ yeva antaraṁ karitvā jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati. Evarūpaṁ kho, brāhmaṇa, so Bhagavā jhānaṁ na vaṇṇesi. Kathaṁrūpañ ca, brāhmaṇa, so Bhagavā jhānaṁ vaṇṇesi? Idha, brāhmaṇa, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādhanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ,[1] tatiyajjhānaṁ, catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Evarūpaṁ kho, brāhmaṇa, so Bhagavā jhānaṁ vaṇṇesīti.

Gārayhaṁ kira, bho Ānanda, bhavaṁ Gotamo jhānaṁ garahi, pāsaṁsaṁ[2] pasaṁsi. Handa ca dāni mayaṁ, bho Ānanda, gacchāma. Bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṃ, brāhmaṇa, kālaṁ maññasīti.

[1] So Si; S[ky] recite this passage in full.
[2] So Si; S[ky] pasaṁsaṁ pasaṁsi.

Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi. Atha kho Gopaka-Moggallāno brāhmaṇo acirapakkante Vassakāre brāhmaṇe Magadhamahāmatte āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Yan no mayaṁ bhavantaṁ Ānandaṁ apucchimha,[1] tan no bhavaṁ Ānando na byākāsīti.

Api nu[2] te, brāhmaṇa, avocumha: Na 'tthi kho, brāhmaṇa, ekabhikkhu pi tehi dhammehi sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ samannāgato yehi dhammehi samannāgato so Bhagavā ahosi arahaṁ sammāsambuddho? So hi, brāhmaṇa, Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā asañjātassa maggassa sañjānetā anakkhātassa maggassa akkhātā maggaññū maggavidū maggakovido. Maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā ti.

GOPAKAMOGGALLĀNASUTTAṀ AṬṬHAMAṀ.

109.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā tadahu 'posathe pannarase puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā bhikkhusaṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho aññataro bhikkhu uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca: Puccheyyāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ kiñcid eva desaṁ, sace me Bhagavā okāsaṁ karoti pañhassa veyyākaraṇāyāti.

Tena hi tvaṁ, bhikkhu, sake āsane nisīditvā puccha yad ākaṅkhasīti.

Atha kho so bhikkhu sake āsane nisīditvā Bhagavantaṁ etad avoca: Ime nu kho, bhante, pañc' upādānakkhandhā,

---

[1] Si ap—hā, as usual.

[2] So S[kv]; Si nanu.

seyyathīdaṁ—rūpūpādānakkhandho vedanūpādānakkhandho saññūpādānakkhandho saṁkhārūpādānakkhandho viññāṇūpādānakkhandho ti?

Ime kho, bhikkhu, panc' upādānakkhandhā, seyyathīdaṁ—rūpūpādānakkhandho vedanūpādānakkhandho saññūpādānakkhandho saṁkhārūpādānakkhandho viññāṇūpādānakkhandho ti.

Sādhu bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi: Ime pana, bhante, pañc' upādānakkhandhā kiṁmūlakā ti?

Ime kho, bhikkhu, pañc' upādānakkhandhā chandamūlakā ti.

Taṁ yeva nu kho, bhante, upādānaṁ te pañc' upādānakkhandhā? Udāhu aññatra pañc' upādānakkhandhehi upādānan ti?

Na kho, bhikkhu, taṁ yeva upādānaṁ te pañc' upādānakkhandhā, na pi aññatra pañc' upādānakkhandhehi upādānaṁ. Yo kho, bhikkhu, pañc' upādānakkhandhesu chandarāgo, taṁ tattha upādānan ti?

Siyā pana, bhante, pañc' upādānakkhandhesu[1] chandarāgavemattatā ti?

Siyā bhikkhūti Bhagavā avoca: Idha, bhikkhu, ekaccassa evaṁ hoti: evaṁrūpo siyaṁ[2] anāgatamaddhānaṁ, evaṁvedano siyaṁ anāgatamaddhānaṁ, evaṁsañño siyaṁ anāgatamaddhānaṁ, evaṁsaṁkhāro siyaṁ anāgatamaddhānaṁ, evaṁviññāṇo siyām anāgatamaddhānan ti. Evaṁ kho, bhikkhu, pañc' upādānakkhandhesu chandarāgavemattatā ti.

Kittāvatā pana, bhante, khandhānaṁ khandhādhivacanaṁ hotīti?

Yaṁ kiñci, bhikkhu, rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, ayaṁ rūpakkhandho

[1] S^{k} pañcas' up°; Si sā pañc' up°. [2] So Si; S^{ky} evaṁūpe siyā.

Yā kāci vedanā[1] atītānāgatapaccuppannā ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikā vā sukhumā vā hīnā vā paṇītā vā yā dūre santike vā, ayaṁ vedanākkhandho. Yā kāci saññā atītānāgatapaccuppannā . . . santike vā, ayaṁ saññākkhandho. Ye keci saṁkhārā . . . santike vā, ayaṁ saṁkhārakkhandho. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ . . . santike vā, ayaṁ viññāṇakkhando. Ettāvatā kho, bhikkhu, khandhānaṁ khandhādhivacanaṁ hotīti.

Ko nu kho, bhante, hetu ko paccayo rūpakkhandhassa paññāpanāya? Ko hetu ko paccayo vedanākkhandhassa paññāpanāya? Ko hetu ko paccayo saññākkhandhassa paññāpanāya? Ko hetu ko paccayo saṁkhārakkhandhassa paññāpanāya? Ko hetu ko paccayo viññāṇakkhandhassa paññāpanāyāti?

Cattāro kho, bhikkhu, mahābhutā hetu, cattāro mahābhūtā paccayo rūpakkhandhassa paññāpanāya. Phasso hetu phasso paccayo vedanākkhandhassa paññāpanāya. Phasso hetu phasso paccayo saññākkhandhassa paññāpanāya. Phasso hetu phasso paccayo saṁkhārakkhandhassa paññāpanāya. Nāmarūpaṁ kho, bhikkhu, hetu nāmarūpaṁ paccayo viññāṇakkhandhassa paññāpanāyāti.

Kathaṁ pana, bhante, sakkāyadiṭṭhi hotīti?

Idha, bhikkhu, assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto,—rūpaṁ attato samanupassati, rūpavantaṁ vā attānaṁ, attani vā rūpaṁ, rūpasmiṁ vā attānaṁ; vedanaṁ attato samanupassati, vedanāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā vedanaṁ, vedanāya vā attānaṁ; saññaṁ attato samanupassati, saññāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā saññaṁ, saññāya vā attānaṁ; saṁkhāre attato samanupassati, saṁkhāravantaṁ vā attānaṁ, attani vā saṁkhāre, saṁkhāresu vā attānaṁ; viññāṇaṁ attato samanupassati, viññāṇavantaṁ vā attānaṁ,

[1] Si Yā kāci vedanā. Yā kāci saññā. Ye keci saṁkhārā. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ atīt°.

attani vā viññāṇaṁ, viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Evaṁ kho, bhikkhu, sakkāyadiṭṭhi hotīti.

Kathaṁ pana, bhante, sakkāyadiṭṭhi na hotīti?

Idha, bhikkhu, sutavā ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto,—na rūpaṁ attato samanupassati, na rūpavantaṁ vā attānaṁ, nāttani vā rūpaṁ, na rūpasmiṁ vā attānaṁ; na vedanaṁ attato samanupassati, na vedanāvantaṁ . . . na vedanāya vā attānaṁ; na saññaṁ . . . na saññāya vā attānaṁ; na saṁkhāre . . . na saṁkhāresu vā attānaṁ; na viññāṇaṁ . . . na viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Evaṁ kho, bhikkhu, sakkāyadiṭṭhi na hotīti.

Ko nu kho, bhante, rūpe assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇaṁ? Ko vedanāya assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇaṁ? Ko saññāya assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇaṁ? Ko saṁkhāresu assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇaṁ? Ko viññāṇe assādo ko ādīnavo kiṁ nissaraṇan ti?

Yaṁ kho, bhikkhu, rūpaṁ paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ rūpe assādo. Yaṁ rūpaṁ aniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, ayaṁ rūpe ādīnavo. Yo rūpe chandarāgavinayo chandarāgapahānaṁ, idaṁ rūpe nissaraṇaṁ. Yaṁ kho,[1] bhikkhu, vedanaṁ paṭicca—pe[2]—saññaṁ paṭicca—pe[2]—saṁkhāre paṭicca—pe[2]—viññāṇaṁ paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ viññāṇe assādo. Yaṁ viññāṇaṁ aniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, ayaṁ viññāṇe ādīnavo. Yo viññāṇe chandarāgavinayo chandarāgapahānaṁ, idaṁ viññāṇe nissaraṇan ti.

Kathaṁ pana, bhante, jānato kathaṁ passato imasmiñ ca saviññāṇake kāye bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṁkāramamaṁkāramānānusayā[3] na hontīti?

Yaṁ kiñci, bhikkhu, rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ

[1] So S[ky]; Si ca. [2] Si omits pe and recites in full.
[3] So Si; S[ky] ahiṁkāramamiṁkāramānānusayo hontīti.

vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā sabbaṁ rūpaṁ: N' etaṁ mama, n' eso 'ham asmi, na me so attā ti,—evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci saññā—pe—ye keci saṁkhārā—pe—yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ . . . sabbaṁ viññāṇaṁ; N' etaṁ . . . attā ti,—evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Evaṁ kho, bhikkhu, jānato evaṁ passato imasmiñ ca saviññāṇake kāye bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṁkāramamaṁkāramānānusayā na hontīti.

Atha kho aññatarassa bhikkhuno evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Iti kira, bho, rūpaṁ anattā, vedanā anattā, saññā anattā, saṁkhārā anattā, viññāṇaṁ anattā, anattakatāni kammāni kam attānaṁ[1] phusissantīti?

Atha kho Bhagavā tassa bhikkhuno cetasā ceto parivitakkaṁ aññāya bhikkhū āmantesi:—Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, bhikkhave, vijjati yaṁ idh' ekacco moghapuriso avidvā[2] avijjāgato taṇhādhipateyyena cetasā Satthu sāsanaṁ atidhāvitabbaṁ maññeyya: Iti kira, bho, rūpaṁ anattā vedanā anattā saññā anattā saṁkhārā anattā viññāṇaṁ anattā anattakatāni kammāni kam attānaṁ phusissantīti? Paṭicca[3] vinītā kho me tumhe, bhikkhave, tatra tatra tesu tesu dhammesu. Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, eso me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññatha, bhikkhave? Vedanā—pe—saññā—pe—saṁkhārā—pe—viññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

---

[1] So S^{ky} Bu; Si kammattānaṁ. [2] So S^k; S^y avitvā corrected to avidvā; Si aviddhā. [3] So S^{ky}; Si paṭipucchā, *with note that the Siṇhalese reading is* paṭicca.

Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallaṁ nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, eso me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Tasmātiha, bhikkhave, yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā . . . sabbaṁ rūpaṁ: N' etaṁ . . . attā ti,—evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Yā kāci vedanā, yā kāci saññā, ye keci saṁkhāra, yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ . . . sabbaṁ viññāṇaṁ: N' etaṁ . . . attā ti,—evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evaṁ passaṁ, bhikkhave, sutavā ariyasāvako rūpasmiṁ nibbindati, vedanāya nibbindati, saññāya nibbindati, saṁkhāresu nibbindati, viññāṇasmiṁ nibbindati; nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānātīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.[1]

Imasmiṁ kho pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne saṭṭhimattānaṁ bhikkhūnaṁ anupādāya āsavehi cittāni vimucciṁsūti.

MAHĀPUṆṆAMASUTTAṀ[2] NAVAMAṀ.

110.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā tadahu 'posathe pannarase puṇṇāya

[1] So Si; S[ky] abhinanduṁ.

[2] So Si Bu; S[ky] Mahāpuṇṇamāyas°.

puṇṇamāya rattiyā bhikkhusaṁghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhutaṁ[1] bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā[2] bhikkhū āmantesi :—

Jāneyya nu kho, bhikkhave, asappuriso asappurisaṁ : Asappuriso ayaṁ bhavan ti?

No h' etaṁ, bhante.

Sādhu, bhikkhave; aṭṭhānam etaṁ, bhikkhave, anavakāso yaṁ asappuriso asappurisaṁ jāneyya: Asappuriso ayaṁ bhavan ti. Jāneyya pana, bhikkhave, asappuriso sappurisaṁ : Sappuriso ayaṁ bhavan ti?

No h' etaṁ, bhante.

Sādhu, bhikkhave; etam pi kho, bhikkhave, aṭṭhānaṁ anavakāso yaṁ asappuriso sappurisaṁ jāneyya: Sappuriso ayaṁ bhavan ti. Asappuriso, bhikkhave, asaddhammasamannāgato hoti, asappurisabhattī hoti, asappurisacintī hoti, asappurisamantī hoti, asappurisavāco hoti, asappurisakammanto hoti, asappurisadiṭṭhī hoti, asappurisadānaṁ deti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asaddhammasamannāgato hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso asaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassatī hoti, duppañño hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asaddhammasamannāgato hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisabhattī hoti? Idha, bhikkhave, asappurisassa ye te samaṇabrāhmaṇā asaddhā ahirikā anottappino appassutā kusītā muṭṭhassatino duppaññā, tyāssa mittā honti te sahāyā;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisabhattī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisacintī hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso attabyābādhāya pi ceteti, parabyābādhāya pi ceteti, ubhayabyābādhāya pi ceteti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisacintī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisamantī hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso attabyābādhāya pi manteti, parabyābādhāya pi manteti, ubhaya-

[1] Unlike S^ky and Bu, Si does not repeat this word.

[2] So Si Bu; S^ky a—itvā.

byābādhāya pi manteti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisamantī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisavāco hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso musāvādo[1] hoti, pisuṇāvāco hoti, pharusāvāco hoti, samphappalāpī hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisavāco hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisakammanto hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesu 'micchācārī hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisakammanto hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisadiṭṭhī hoti? Idha, bhikkhave, asappuriso evaṁdiṭṭhī[2] hoti: Na 'tthi dinnaṁ, na 'tthi yiṭṭhaṁ, na 'tthi hutaṁ, na 'tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na 'tthi ayaṁ loko, na 'tthi paro loko, na 'tthi mātā, na 'tthi pitā, na 'tthi sattā opapātikā, na 'tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā, ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisadiṭṭhī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, asappuriso asappurisadānaṁ deti? Idha, bhikkhave, asappuriso asakkaccadānaṁ[3] deti, asahatthā dānaṁ deti, acittikatvā[4] dānaṁ deti, apaviddhaṁ[5] dānaṁ deti, anāgamanadiṭṭhiko dānaṁ deti;—evaṁ kho, bhikkhave, asappuriso asappurisadānaṁ deti. Sa kho so, bhikkhave, asappuriso evaṁ asaddhammasamannāgato, evaṁ asappurisabhattī, evaṁ asappurisacintī, evaṁ asappurisamantī, evaṁ asappurisavāco, evaṁ asappurisakammanto, evaṁ asappurisadiṭṭhī, evaṁ asappurisadānaṁ datvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā yā asappurisānaṁ gati, tattha uppajjati. Kā ca, bhikkhave, asappurisānaṁ gati?—Nirayo vā tiracchānayoni vā.

Jāneyya nu kho, bhikkhave, sappuriso sappurisaṁ: Sappuriso ayaṁ bhavan ti?

[1] Si musāvādī. [2] So S^ky here; S^ky infra and Si always evaṁdiṭṭhiko. [3] So Bu; S^ky Si asakkaccaṁ dānaṁ. [4] So Bu; S^ky acintikatvā; Si acittiṁ katvā. [5] So S^ky and Bu; Si apaviṭṭhaṁ.

Evaṁ bhante.

Sādhu bhikkhave; ṭhānam etaṁ, bhikkhave, vijjati yaṁ sappuriso sappurisaṁ jāneyya: Sappuriso ayaṁ bhavan ti. Jāneyya pana, bhikkhave, sappuriso asappurisaṁ: Asappuriso ayaṁ bhavan ti?

Evaṁ bhante.

Sādhu, bhikkhave, etam pi kho, bhikkhave, ṭhānaṁ vijjati yaṁ sappuriso asappurisaṁ jāneyya: Asappuriso ayaṁ bhavan ti. Sappuriso, bhikkhave, saddhammasamannāgato hoti, sappurisabhattī hoti, sappurisacintī hoti, sappurisamantī hoti, sappurisavāco hoti, sappurisakammanto hoti, sappurisadiṭṭhī hoti, sappurisadānaṁ deti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso saddhammasamannāgato hoti? Idha, bhikkhave, sappuriso saddho hoti, hirimā hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhaviriyo hoti, upaṭṭhitasatī hoti, paññavā hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso saddhammasamannāgato hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisabhattī hoti? Idha, bhikkhave, sappurisassa ye te samaṇabrāhmaṇā saddhā hirimanto ottappino bahussutā āraddhaviriyā upaṭṭhitasatino paññavanto, tyāssa mittā honti te sahāyā honti; evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisabhattī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisacintī hoti? Idhā, bhikkhave, sappuriso n' ev' attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti; evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisacintī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisamantī hoti? Idha, bhikkhave, sappuriso n' ev' attabyābādhāya manteti, na parabyābādhāya manteti, na ubhayabyābādhāya manteti; evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisamantī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisavāco hoti? Idha, bhikkhave, sappuriso musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāvācāya paṭivirato hoti, pharusāvācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisavāco hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisakammanto hoti? Idha, bhikkhave, sappuriso pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā

paṭivirato hoti, kāmesu micchācārā paṭivirato hoti;—evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisakammanto hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso sappurisadiṭṭhī hoti? Idha, bhikkhave, sappuriso evaṁdiṭṭhī hoti: Atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ, atthi hutaṁ, atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipa‑nnā ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikātvā pavedentīti;—evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisadiṭṭhī hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sappuriso[1] sappurisadānaṁ deti? Idha, bhikkhave, sappuriso sakkaccadānaṁ deti, cittikatvā[2] dānaṁ deti, parisuddhaṁ dānaṁ deti, āgamanadiṭṭhiko dānaṁ deti; —evaṁ kho, bhikkhave, sappuriso sappurisadānaṁ deti. Sa kho so, bhikkhave, sappuriso evaṁ saddhammasamannāgato evaṁ sappurisabhattī evaṁ sappurisacintī evaṁ sappurisamantī evaṁ sappurisavāco evaṁ sappurisakammanto evaṁ sappurisadiṭṭhī evaṁ sappurisadānaṁ datvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā yā sappurisānaṁ gati, tattha uppajjati. Kā ca, bhikkhave, sappurisānaṁ gati? Devamahattatā[3] vā manussamahattatā vā ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

CŪḶAPUṆṆAMASUTTAṀ[4] DASAMAṀ

DEVADAHAVAGGO PAṬHAMO.

[1] Sky here insert pe, omitting the following down to "Sa kho so, bhikkhave, sappuriso," inclusive. [2] Si cittiṁ katvā. [3] So Si Bu; Sk devavambhattatā vā manussambhattatā vā; Sy devattatā vā manussattatā vā. [4] So Si Bu; Sky—puṇṇamāsas°.

111.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

Paṇḍito, bhikkhave, Sāriputto; mahāpañño, bhikkhave,* Sāriputto; puthupañño, bhikkhave, Sāriputto; hāsupañño,[1] bhikkhave, Sāriputto; javanapañño, bhikkhave, Sāriputto; tikkhapañño, bhikkhave, Sāriputto; nibbedhikapañño, bhikkhave, Sāriputto. Sāriputto, bhikkhave, aḍḍhamāsaṁ anupadadhammavipassanaṁ vipassi. Tatr' idaṁ, bhikkhave, Sāriputtassa anupadadhammavipassanāya hoti. Idha, bhikkhave, Sāriputto vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Ye ca paṭhamajjhāne dhammā vitakko ca vicāro ca pīti ca sukhañ ca citte kaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭivedentīti.[2] So tesu dhammesu anupāyo anapāyo[3] anissito apaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati; So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev'[4] assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ

* S^k has a lacuna from this point to ye on page 7, line 23.
[1] So Bu S^{ty}; Si hāsapañño. [2] Si Bu pativentīti; so sometimes S^{kty}, which generally read pativedentīti. [3] So Si Bu and (here) S^y; S^t and (infra) S^y anupāyo. [4] So S^{ty}; Bu tovassa (?); Si tvev' assa, as S^t once infra.

avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Ye ca dutiyajjhāne dhammā ajjhattasampasādo ca pīti ca sukhañ ca citte kaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evam pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā pativedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Aṭthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti, yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti, tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Ye ca tatiyajjhāne dhammā upekhā ca sukhañ ca sati ca sampajaññañ ca citte kaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evam pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā pativedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhaṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Ye ca catutthajjhāne dhammā upekhā adukkhamasukhā vedanā passi vedanā cetaso anābhogo sati pārisuddhi citte kaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti,

viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t'ev' assa hoti.

[1] Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ye ca ākāsānañcāyatane dhammā ākāsānañcāyatanasaññā ca citte kaggatā ca phasso ca vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti.[2] Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamā: Anantaṁ viññāṇan ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ye ca viññāṇañcāyatane dhammā viññāṇañcāyatanasaññā ca citte kaggatā phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

[1] S^ty repeat this paragraph.
[2] S^ty omit from evaṁ kira to here.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamā: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ye ca ākiñcaññāyatane dhammā ākiñcaññāyatanasaññā ca citte kaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ chando adhimokkho viriyaṁ sati upekhā manasikāro, tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamā nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahati. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahitvā ye dhammā atītā niruddhā vipariṇatā te dhamme samanupassati: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Atthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā atthi t' ev' assa hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, Sāriputto sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamā saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. Paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīṇā honti. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahati. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahitvā ye te dhammā atītā niruddhā vipariṇatā te dhamme samanupassati: Evaṁ kira 'me dhammā ahutvā sambhonti hutvā paṭivedentīti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharati. So: Na 'tthi uttariṁ nissaraṇan ti pajānāti. Tabbahulikārā na 'tthi t' ev' assa hoti.

Yaṁ kho taṁ, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya: Vasippatto pāramippatto ariyasmiṁ sīlasmiṁ, vasippatto

pāramippatto ariyasmiṁ samādhismiṁ, vasippatto pāramippatto ariyāya saññāya, vasippatto pāramippatto ariyāya vimuttiyā ti,—Sāriputtaṁ eva taṁ sammā vadamāno vadeyya: Vasippatto pāramippatto ariyasmiṁ sīlasmiṁ, vasippatto pāramippatto ariyasmiṁ samādhismiṁ, vasippatto pāramippatto ariyā paññāya, vasippatto pāramīppatto ariyāya vimuttiyā ti.

Yaṁ kho taṁ, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya: Bhagavato putto oraso mukhato jāto dhammajo dhammanimmito dhammadāyādo no āmisadāyādo ti,—Sāriputtaṁ eva taṁ sammā vadamāno vadeyya: Bhagavato putto oraso mukhato jāto dhammajo dhammanimmito dhammadāyādo no āmisadāyādo ti.

Sāriputto, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ sammad eva anuppavattetīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

ANUPADASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

112.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

Idha, bhikkhave, bhikkhu aññaṁ byākaroti: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti pajānāmīti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno bhāsitaṁ n' eva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ; anabhinanditvā appaṭikkositvā pañho pucchitabbo: Cattāro 'me, āvuso, vohārā tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Katame cattāro. Diṭṭhe diṭṭhavāditā, sute sutavāditā, mute[1] mutavāditā, viññāte

[1] Si mutto, and (infra) mutte.

viññātavāditā. Ime kho, āvuso, cattāro vohārā tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Kathaṁ jānato pan' āyasmato kathaṁ passato imesu catusu vohāresu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti? Khīṇāsavassa, bhikkhave, bhikkhuno vusitavato katakaraṇīyassa ohitabhārassa anuppattasadatthassa parikkhīṇabhavasaṁyojanassa sammadaññāvimuttassa ayaṁ anudhammo hoti veyyākaraṇāya: Diṭṭhe kho ahaṁ, āvuso, anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharāmi; sute kho ahaṁ avuso—pe—mute kho ahaṁ āvuso—pe—viññāte kho ahaṁ, āvuso, anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādikatena cetasā viharāmi.—Evaṁ kho me, āvuso, jānato evaṁ passato imesu catusu vohāresu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ; Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uttariṁ pañho pucchitabbo: Pañca kho ime, āvuso, upādānakkhandhā tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Katame pañca? Seyyathīdaṁ rūpūpādānakkhandho vedanūpādānakkhandho saññūpādānakkhandho saṁkhārūpādānakkhandho viññāṇūpādānakkhando; ime kho, āvuso, pañc' upādānakkhandā tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Kathaṁ jānato pan' āyasmato kathaṁ passato imesu pañcasu 'pādānakkhandhesu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti? Khīṇāsavassa, bhikkhave, bhikkhuno vusitavato katakaraṇīyassa ohitabhārassa anuppattasadatthassa parikkhīṇabhavasaṁyojanassa sammadaññāvimuttassa ayaṁ anudhammo hoti veyyākaraṇāya:—Rūpaṁ kho ahaṁ, āvuso, abalaṁ virāgaṁ anassāsikaṁ [1] viditvā ye rūpe upāyupādānā [2]

[1] So Bu ("virāgan ti vigacchanasabhāvaṁ; anassāsikan ti assāsavirahitaṁ"); S[ky] virāgukaṁ (S[k] infra virāguṇaṁkaṁ) anassāsikaṁ; Si virāgunaṁ anassāsikan ti. [2] So S[ky] Bu; Si upādāyupādānā.

cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttam me cittan ti pajānāmi; vedanaṁ kho ahaṁ āvuso—pe—saññaṁ kho ahaṁ, āvuso—pe saṁkhāre kho ahaṁ, avuso—pe—viññāṇaṁ kho ahaṁ, āvuso, abalaṁ virāgaṁ anassāsikaṁ viditvā ye viññāṇe upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttam me cittan ti pajānāmi.—Evaṁ kho me, āvuso, jānato evaṁ passato imesu pañcasu 'pādānakkhandhesu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ; Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uttariṁ pañho pucchitabbo: Cha—y—imā, āvuso, dhātuyo tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Katamā cha? Paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhatu vāyodhātu ākāsadhātu viññāṇadhātu: imā kho, āvuso, cha dhātuyo tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātā. Kathaṁ jānato pan' āyasmato kathaṁ passato imāsu chasu dhātusu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti? Khīṇāsavassa, bhikkhave, bhikkhuno vusitavato katakaraṇīyassa ohitabhārassa anuppattasadatthassa parikkhīṇabhavasaṁyojanassa sammadaññāvimuttassa ayam anudhammo hoti veyyākaraṇāya: Paṭhavīdhātuṁ kho ahaṁ, āvuso, anattato upagacchiṁ, na ca paṭhavīdhātunissitaṁ attānaṁ; ye ca paṭhavīdhātunissitā upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttaṁ me cittan ti pajānāmi. Āpodhātuṁ kho ahaṁ, āvuso—pe—tejodhātuṁ kho ahaṁ, āvuso—pe—vāyodhātuṁ kho ahaṁ, āvuso—pe ākāsadhatuṁ kho ahaṁ, āvuso— pe—viññāṇadhātuṁ kho ahaṁ, āvuso, anattato upagacchiṁ, na ca viññāṇadhātunissitaṁ attānaṁ; ye ca viññāṇadhātunissitā upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttaṁ me cittan ti pajānāmi.—Evaṁ kho me, āvuso, jānato evaṁ passato imāsu chasu dhātusu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno Sādhūti bhā-

sitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ; Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uttariṁ pañho pucchitabbo: Cha kho pan' imāni, āvuso, ajjhattikāni bāhirāni āyatanāni tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātāni. Katamāni cha?—Cakkhu c' eva rūpā ca, sotaṁ ca saddā ca, ghānaṁ ca gandhā ca, jivhā ca rasā ca, kāyo ca phoṭṭhabbā ca, mano ca dhammā ca;—imāni kho, āvuso, cha ajjhattikāni bāhirāni āyatanāni tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sammad akkhātāni. Kathaṁ jānato pan' āyasmato kathaṁ passato imesu chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti? Khīṇāsavassa, bhikkhave, bhikkhuno vusitavato katakaraṇīyassa ohitabhārassa anuppattasadatthassa parikkhīṇabhavasaṁyojanassa sammadaññāvimuttassa ayam anudhammo hoti veyyākaraṇāya: Cakkhusmiṁ, āvuso, rūpe cakkhuviññāṇe cakkhuviññāṇaviññātabbesu dhammesu yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā, ye upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttam me cittan ti pajānāmi. Sotasmiṁ, āvuso, sadde sotaviññāṇe; ghānasmiṁ, āvuso, gandhe ghānaviññāṇe, jivhāya, āvuso, rase jivhāviññāṇe; kāyasmiṁ, āvuso, phoṭṭhabbe kāyaviññāṇe; manasmiṁ, āvuso, dhamme manoviññāṇe manoviññāṇaviññātabbesu dhammesu yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā, ye upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tesaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā vimuttam me cittan ti pajānāmi.—Evaṁ kho me, āvuso, jānato evaṁ passato imesu chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ; Sādhūti bhasitaṁ abhinanditvā anumoditvā uttariṁ pañho pucchitabbo: Kathaṁ jānato pan' āyasmato kathaṁ passato imasmiṁ ca saviññāṇake kāye bahiddhā ca sabbanimittesu ahiṁkāramamiṁkāramānānusayā[1] susamūhatā ti?

[1] So Sky Bu; Si ahaṁkāramamaṁkāramānānusayā.

Khīṇāsavassa, bhikkhave, bhikkhuno vusitavato katakaraṇīyassa ohitabhārassa anuppattasadatthassa parikkhīṇabhavasaṁyojanassa sammadaññāvimuttassa ayam anudhammo hoti veyyākaraṇāya:— Pubbe kho ahaṁ, āvuso, agāriyabhūto[1] samāno aviddasu ahosiṁ; tassa me Tathāgato vā Tathāgatasāvako vā dhammaṁ desesi; tāhaṁ dhammaṁ sutvā[2] Tathāgate saddhaṁ paṭilabhiṁ; so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhim:— Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā; nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So kho ahaṁ, āvuso, aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya, appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya, kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁ. So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato ahosiṁ, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī vihāsim. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato ahosiṁ dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā vihāsiṁ. Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī ahosiṁ ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato ahosiṁ saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato ahosiṁ, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya; iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā ahosiṁ. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato ahosiṁ, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā

[1] Si āg°. [2] For the following passage, cf. Majjhima, Vol. I., p. 179, &c.

pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā ahosiṁ. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato ahosiṁ, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā ahosiṁ kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato ahosiṁ. Ekabhattiko ahosiṁ rattūparato, paṭivirato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato ahosiṁ. Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā paṭivirato ahosiṁ. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato ahosiṁ. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Hatthigavāssavaḷavāpaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato ahosiṁ. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato ahosiṁ. Kayavikkayā paṭivirato ahosiṁ. Tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato ahosiṁ. Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā paṭivirato ahosiṁ. Chedanavadhabandhanaviparāmosa—ālopasahasākārā paṭivirato ahosiṁ. So santuṭṭho ahosiṁ kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamiṁ samādāy' eva pakkamiṁ. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yen' eva ḍeti sapattabhāro va ḍeti, evam eva kho ahaṁ, āvuso, santuṭṭho ahosiṁ kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamiṁ, samādāy' eva pakkamiṁ. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedesiṁ. So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī ahosiṁ nānubyañjanaggāhī. Yato 'dhikaraṇam[1] enaṁ cakkhundriyaṃ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya

---

[1] So S^ky; Si yatvādh°.

paṭipajjiṁ, rakkhiṁ cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjiṁ. Sotena saddaṁ sutvā—pe[1]—ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā—pe—manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī ahosiṁ nānubyañjanaggāhī. Yato 'dhikaraṇam enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjiṁ, rakkhiṁ manindriyam, manindriye saṁvaraṁ āpajjiṁ. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedesiṁ. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī ahosiṁ, ālokite vilokite sampajānakārī ahosiṁ, sammiñjite[2] pasārite sampajānakārī ahosiṁ, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī ahosiṁ, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī ahosiṁ, uccārapassāvakamme sampajānakārī ahosiṁ, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī ahosiṁ.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajiṁ araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdiṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā, ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya, parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā vihāsiṁ, abhijjhāya cittaṁ parisodhesiṁ, byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto vihāsiṁ sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodhesiṁ; thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho vihāsiṁ ālokasaññī sato sampajāno, thīnamiddhā cittaṁ parisodhesiṁ; uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato vihāsiṁ ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodhesiṁ; vicikiccham pahāya tiṇṇavicikiccho vihāsiṁ akathaṁkathī, kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodhesiṁ.

[1] Si omits pe here et infra. [2] So S^{ky} Si.

Ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ, avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Pītiyā ca virāgā ca upekhako ca vihāsiṁ, sato ca sampajāno sukkañ ca kāyena paṭisaṁvedesiṁ, yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahāṇā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āṇañjappatte[1] āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So: Idaṁ dukkhan ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ dukkhasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ dukkhanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Ime āsavā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ āsavasamudayo ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ āsavanirodho ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ; Ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccittha, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccittha, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccittha, vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ ahosi: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti abbhaññāsiṁ.' Evaṁ kho me, āvuso, jānato evaṁ passato imasmiṁ ca saviññāṇake kāye bahiddhā ca sabbanimittesu ahiṁkāramamiṁkāramānānusayā susamūhatā[2] ti Tassa, bhikkhave, bhikkhuno Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ; Sādhūti bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā evam assa vacanīyo: Lābhā no, āvuso, suladdham

---

[1] Cf. Vol. II., p. 253 (note). S^{ky} here ānejja° (as Vol. I. p. 182).
[2] So Si (cf. p. 32); S^{ky} sahatā ti; S^{t} sahagatā ti.

dhaṁ no, āvuso, ye mayaṁ[1] āyasmantaṁ tādisaṁ brahmacāriṁ passāmāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

CHABBISODHANASUTTAṀ[2] DUTIYAṀ.

113.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Sappurisadhammañ ca vo, bhikkhave, desissami asappurisadhammañ ca. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Katamo ca, bhikkhave, sappurisadhammo? Idha, bhikkhave, asappuriso uccā kulā pabbajito hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi uccā kulā pabbajito; ime pan' aññe bhikkhū na uccā kulā pabbajitā ti. So tāya uccākulīnatāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti.[3] Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho uccākulīnatāya lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi uccā[4] kulā pabbajito hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudham-

[1] So Si; S^{ky} omit ye mayaṁ. [2] So Bu (ter); Si Chavi°; S^{kty} Chabbidhodhanas°. [3] So Si and (sts.) S^k; S^y and (sts.) S^k vamheti. Cf. Vol. II. 43 and 1 J. 191. [4] S^{ky} make pi follow uccā here, but not infra.

macārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tāya uccākulīnatāya n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayaṁ, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso mahākulā pabbajito hoti -pe [1]—heṭṭhimanayena vitthāretabbaṁ—; mahābhogakulā pabbajito hoti; uḷarabhogakulā pabbajito hoti So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi uḷārabhogakulā pabbajito; ime pan' aññe bhikkhū na uḷārabhogakulā pabbajitā ti. So tāya uḷārabhogatāya attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayaṁ, pi bhikkhave, asappurisadhammo Sappuriso ca kho, bhikkhave iti, paṭisaṁcikkhati: Na kho uḷārabhogatāya lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi uḷārabhogakulā pabbajito hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tāya uḷārabhogatāya n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso ñāto hoti yasassī So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi ñāto yasassī, ime pan' aññe bhikkhū appaññātā [2] appesakkhā ti. So tena ñātattena [3] attān' ukkaṁseti param vambheti. Ayam pi, bhikkhave, assappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho ñātattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi ñāto hoti yasassī, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena ñātattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

---

1 So S^{k}; Si omits pe heṭṭhimanayena v°.
2 Si appaññātā
3 So Si; S^{k} ñātena.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, ime pan' aññe bhikkhū na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan ti. So tena lābhena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho lābhena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, no ce pi lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena lābhena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso bahussuto hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi bahussuto, ime pan' aññe bhikkhū na bahussutā ti. So tena bāhusaccena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho bāhusaccena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, no ce pi bahussuto hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena bāhusaccena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso vinayadharo hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi vinayadharo, ime pan' aññe bhikkhū na vinayadharā ti. So tena vinayadharattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho vinayadharattena

lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā va parikkhayaṁ gacchanti, no ce pi vinayadharo hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena vinayadharattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso dhammakathiko hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi dhammakathiko, ime pan' aññe bhikkhū na dhammakathikā ti. So tena dhammakathikattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho dhammakathikattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi dhammakathiko hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena dhammakathikattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso āraññako hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi āraññako, ime pan' aññe bhikkhū na āraññakā ti. So tena āraññakattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho āraññakattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi āraññako hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena āraññakattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso paṁsukūliko hoti.

So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi paṁsukūliko, ime pan' aññe bhikkhū na paṁsukūlikā ti. So tena paṁsukūlikattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayaṁ pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho paṁsukūlikattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi paṁsukūliko hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena paṁsukūlikattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayaṁ pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso piṇḍapātiko hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi piṇḍapātiko, ime pan' aññe bhikkhū na piṇḍapātikā ti. So tena piṇḍapātikattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayaṁ pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho piṇḍapātikattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi piṇḍapātiko hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena piṇḍapātikattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayaṁ pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso rukkhamūliko hoti. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi rukkhamūliko, ime pan' aññe bhikkhū na rukkhamūlikā ti. So tena rukkhamūlikattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayaṁ pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho rukkhamūlikattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi rukkhamūliko hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacāri, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti. So

paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena rukkhamūlikattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso sosāniko hoti—pe[1]—abbhokāsiko hoti—pe—nesajjiko hoti—pe—yathāsanthatiko[2] hoti—pe—ekāsaniko[3] hoti. So iti paṭisaṁcikkhati Ahaṁ kho 'mhi ekāsaniko, ime pan' aññe bhikkhū na ekāsanikā ti. So tena ekāsanikattena attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Na kho ekāsanikattena lobhadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, dosadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti, mohadhammā vā parikkhayaṁ gacchanti; no ce pi ekāsaniko hoti, so ca hoti dhammānudhammapaṭipanno sāmīcipaṭipanno anudhammacārī, so tattha pujjo so tattha pāsaṁso ti So paṭipadaṁ yeva antaraṁ karitvā tena ekāsanikattena n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso vivicc' eva kāmehi vivicc' akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi paṭhamajjhānasamāpattiyā lābhī, ime pan' aññe bhikkhū na paṭhamajjhānasamāpattiyā lābhino ti.[4] So tāya paṭhamajjhānasamāpattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Paṭhamajjhānasamāpattiyā pi kho atammayatā[5] vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti aññathā ti. So

[1] Si omits pe here et infra. [2] So S[ky]; Si yathāsanthako. [3] Before ekāsaniko S[ky] insert: Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso. [4] S[k] has a lacuna from this point down to vagganandī in Sutta No. 114 on page 48 line 10. (S[t] has been copied for this lacuna.) [5] S[ty] akammayadā (generally) and (sts.) akammayatā; Si agammayatā throughout; Bu: Atammayā ti. Tammayatā vuccati taṇhā. Nittaṇhatā ti attho.

atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya paṭhamajjhānasamāpattiyā n' eva attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ — tatiyajjhānaṁ — catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi catutthajjhānasamāpattiyā lābhī, ime pan' aññe bhikkhū catutthajjhānasamāpattiyā na lābhino ti. So tāya catutthajjhānasamāpattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Catutthajjhānasamāpattiyā pi kho atammayatā vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti aññathā ti. So atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya catutthajjhānasamāpattiyā n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthagamā nānattasaññānaṁ amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi ākāsānañcāyatanasamāpattiyā lābhī, ime pan' aññe bhikkhū ākāsānañcāyatanasamāpattiyā na lābhino ti. So tāya ākāsānañcāyatanasamāpāttiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Ākāsānañcāyatanasamāpattiyā pi kho atammayatā vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti aññathā ti. So atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya ākāsānañcāyatanasamāpattiyā n' ev' attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamā: Anantaṁ viññāṇan ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho' mhi viññāṇañcāyatanasamāpattiyā lābhī, ime pan' aññe

bhikkhū viññāṇañcāyatanasamāpattiyā na lābhino ti. So tāya viññāṇañcāyatanasamāpattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Viññāṇañcāyatanasamāpattiyā pi kho atammayatā vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti annathā ti. So atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya viññāṇañcāyatanasamāpattiyā n' eva attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamā: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi ākiñcaññāyatanasamāpattiyā labhī, ime pan' aññe bhikkhū ākiñcaññāyatanasamāpattiyā na lābhino ti. So tāya ākiñcaññāyatanasamāpattiyā attān' ukkaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Ākiñcaññāyatanasamāpattiyā pi kho atammayatā vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti aññathā ti. So atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya ākiñcaññāyatanasamāpattiyā n' eva attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, asappuriso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamā nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisaṁcikkhati: Ahaṁ kho 'mhi nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhī, ime pan' aññe bhikkhū nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā na lābhino ti. So tāya nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā attān' ukaṁseti paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, asappurisadhammo. Sappuriso ca kho, bhikkhave, iti paṭisaṁcikkhati: Nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā pi kho atammayatā vuttā Bhagavatā; yena yena hi maññanti tato taṁ hoti aññathā ti. So atammayataṁ yeva antaraṁ karitvā tāya nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā n' eva attān' ukkaṁseti na paraṁ vambheti. Ayam pi, bhikkhave, sappurisadhammo.

Puna ca paraṁ, bhikkhave; sappuriso sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamā saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhayāpenti. Ayam pi, bhikkhave, bhikkhu na kiñci maññati, na kuhiñci maññati,[1] na kenaci maññatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

SAPPURISASUTTAṀ TATIYAṀ.

114.

[2] Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Sevitabbāsevitabbaṁ vo, bhikkhave, dhammapariyāyaṁ desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Kāyasamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ kāyasamācāraṁ; vacīsamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ vacīsamācāraṁ; manosamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ manosamācāraṁ; cittuppādaṁ p' ahaṁ,[3] bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca

[1] So Si; Bu kuhiñci na maññati. S[ty] omit. [2] The lacuna in S[k] extends to p. 48 l. 10 in this Sutta. [3] S[y] adds saññāpaṭilābhaṁ.

aññamaññaṁ cittuppādaṁ. Saññāpaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ saññāpaṭilābhaṁ. Diṭṭhipaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ diṭṭhipaṭilābhaṁ. Attabhāvapaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ attabhāvapaṭilābhan ti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca. Imassa kho aham, bhante, Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi :—

"Kāyasamācāraṁ p' ahaṁ,[1] bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ kāyasamācāran ti"—iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpam, bhante, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo kāyasamācāro na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo kāyasamācāro sevitabbo.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco pāṇātipātī hoti, luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu.[2] Adinnādāyi kho pana hoti; yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā, taṁ adinnaṁ theyyasaṁkhātaṁ ādātā hoti. Kāmesu micchācārī kho pana hoti, yā tā māturakkhitā piturakkhitā[3] bhāturakkhitā[4] bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā antamaso mālāguḷaparikkhittā[5] pi, tathārūpāsu cārittaṁ āpajjitā hoti. Evarūpaṁ, bhante,

[1] S^ty omit p' ahaṁ. [2] S^t prefixes sabba to pāṇ°. [3] Si adds mātāpiturakkhitā. [4] S^ty here omit. [5] So S^ky infra; S^ty here mālāgulap. Si (and S^ky once infra) mālāguṇaparikkhittā.

kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, bhante, ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti; yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā taṁ adinnaṁ theyyasaṁkhātaṁ na[1] ādātā hoti. Kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, yā tā māturakkhitā piturakkhitā bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā antamaso mālāguḷaparikkhittā pi, tathārūpāsu cārittaṁ na āpajjitā hoti. Evarūpaṁ, bhante, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Kāyasamācāraṁ, p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ kāyasamācāran ti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Vacīsamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ vacīsamācāran ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo vacīsamācāro na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo vacīsamācāro sevitabbo.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco musāvādī hoti sabhāgato[2] vā parisāgato vā

[1] S^{ty} read nā here, and omit infra. [2] So S^{ty} and S^{k} infra; Si sabhaggato, parisaggato and ñ—aggato.

ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā[1] rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhī[2] puṭṭho: Evam[3] bho purisa yaṁ jānāsi taṁ vadehīti. So ajānaṁ vā āha Jānāmīti, jānaṁ vā āha Na jānāmīti; apassaṁ vā āha Passāmīti, passaṁ vā āha Na passāmīti, iti[4] attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisuṇāvāco[5] kho pana hoti, ito sutvā amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti samaggānaṁ vā bhettā[6] bhinnānaṁ vā anuppādātā[7] vaggārāmo vaggarato vagganandī[8] vaggakaraṇiṁ vācaṁ[9] bhāsitā hoti. Pharusavāco kho pana hoti; yā sā vācā aṇḍakā kakkasā[10] parakaṭukā[11] parābhisajjanī kodhasāmantā asamādhisaṁvattanikā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpī kho pana hoti akālavādī abhūtavādī anatthavādī adhammavādī avinayavādī, aniddhānavatiṁ[12] vācaṁ bhāsitā akālena anapadesaṁ[13] apariyantavatiṁ anatthasaṁhitaṁ,—evarūpaṁ, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, bhante, ekacco musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti sabhāgato vā parisāgato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhī puṭṭho: Evaṁ bho purisa, yañ jānāsi taṁ vadehīti; so ajānaṁ vā āha Na jānāmīti, jānaṁ vā āha Na jānāmīti, apassaṁ vā āha Na passāmīti, passaṁ vā āha

[1] So Si; S^{ty} omit these two words here, but not infra [2] So S^t; S^y (and S^k infra) sakkhi; Si sakkhiṁ. [3] So S^{ty} and S^k once infra; Si eh' ambho; S^k once infra ehimbho. [4] Si omits iti here, not infra. [5] So S^{ty} and infra S^k; Si pisuṇavāco. [6] So S^k infra; S^{ty} bhedā; Si bhedeta [7] So Si and S^k infra; S^{ty} uppādātā. [8] At this point there ends the lacuna in S^k which began at p. 42 in No. 113. [9] So Si; S^{ky} v—ṇīvācaṁ. [10] So Si S^y; S^k vāca akakkasa. [11] Si kaṭukā. [12] So Si S^y and S^k infra; S^k here an- -īvācaṁ [13] Si anappadesaṁ.

Passāmīti; iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā na sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti; ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya; iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti; yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā[1] hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti; kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. Evarūpaṁ, bhante, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Vacīsamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ c' aññamaññaṁ vacīsamācāran ti," iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Manosamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ c' aññamaññaṁ manosamācāran ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo manosamācāro na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo manosamācāro sevitabbo.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco abhijjhālū hoti; yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ taṁ abhijjhitā[2] hoti: Aho vata yaṁ parassa taṁ mama assāti. Vyāpannacitto kho pana hoti paduṭṭhamana-

[1] S^ky pemaniyā.

[2] So S^t Si; S^k abhijjhāta.

saṁkappo: Ime sattā haññantu vā vajjhantu vā ucchijjantu vā vinassantu vā mā ahesuṁ vā ti,[1] iti vā evarūpaṁ, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti. Kathaṁrūpaṁ, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, bhante, ekacco anabhijjhālū hoti, yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ, taṁ nābhijjhitā hoti: Aho vata ya'ṁ parassa taṁ mama assāti. Avyāpannacitto kho pana hoti appaduṭṭhamanasaṁkappo: Ime sattā averā avyāpajjhā anīghā sukhī attānaṁ pariharantūti. Evarūpaṁ, bhante, manosamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Manosamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ c' aññamaññaṁ manosamācāran ti," iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Cittuppādaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ cittuppādan ti"—iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo cittuppādo na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo cittuppādo sevitabbo.

Kathaṁrūpaṁ, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco abhijjhālū hoti abhijjhāsahagatena cetasā viharati, vyāpādavā hoti vyāpādasahagatena cetasā viharati, vihesāvā[2] hoti vihesāsahagatena cetasā viharati. Evarūpaṁ, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti. Kathaṁrūpaṁ, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti

[1] So Si; S[k] ucchijjantu vā ahesuṁ iti vā evarūpaṁ; S[y] ucchijjantu vā mā vā ahesuṁ iti vā iti evarūpaṁ. [2] So S[ky]; Si vihesavā (bis).

kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha bhante ekacco anabhijjhālū hoti anabhijjhāsahagatena cetasā viharati, avyāpādavā hoti avyāpādasahagatena cetasā viharati, avihesāvā hoti avihesāsahagatena cetasā viharati. Evarūpaṁ, bhante, cittuppādaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Cittuppādaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ c' aññamaññaṁ cittuppādan ti"—iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Saññāpaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ ca aññamaññaṁ saññāpaṭilābhan ti"—iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, saññāpaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo saññāpaṭilābho na sevitabbo. Yathārupañ ca kho, bhante, saññāpaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo saññāpaṭilābho sevitabbo. Kathaṁrūpaṁ, bhante, saññā paṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco abhijjhalū hoti abhijjhāsahagatāya saññāya viharati, vyapādavā hoti vyāpādasahagatāya saññāya viharati, vihesāvā hoti vihesāsahagatāya saññāya viharati. Evarūpaṁ, bhante, saññāpaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti. Kathaṁrūpaṁ, bhante, saññāpaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, bhante, ekacco anabhijjhālū hoti anabhijjhāsahagatāya saññāya viharati, avyāpādavā hoti avyāpādasahagatāya saññāya viharati, avihesāvā hoti avihesāsahagatāya saññāya viharati. Evarūpaṁ, bhante, saññāpaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Saññāpatilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi, tañ c' aññamaññaṁ saññāpaṭilābhan ti"—iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Diṭṭhipaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ diṭṭhipaṭilābhan ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo diṭṭhipaṭilābho na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo diṭṭhipaṭilābho sevitabbo. Kathaṁrūpaṁ, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, bhante, ekacco evaṁdiṭṭhiko hoti: Na 'tthi dinnaṁ na 'tthi yiṭṭhaṁ, na 'tthi hutaṁ na 'tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na 'tthi ayaṁ loko na 'tthi paro loko, na 'tthi mātā na 'tthi pitā, na 'tthi sattā opapātikā, na 'tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti. Evarūpaṁ, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti. Kathaṁrūpaṁ, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, bhante, ekacco evaṁdiṭṭhiko hoti: Atthi dinnaṁ atthi yiṭṭhaṁ, atthi hutaṁ atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti. Evarūpaṁ, bhante, diṭṭhipaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti.

"Diṭṭhipaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ diṭṭhipaṭilābhan ti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Attabhāvapaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ attabhāvapatilābhan ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, atta-

bhāvapaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo attabhāvapaṭilābho na sevitabbo. Yathārupañ ca kho, bhante, attabhāvapaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo attabhāvapaṭilābho sevitabbo. Kathaṁrūpaṁ, bhante, attabhāvapaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Savyāpajjhaṁ,[1] bhante, attabhāvapaṭilābhaṁ abhinibbattayato [2] apariniṭṭhitabhāvāya akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti Kathaṁrūpaṁ, bhante, attabhāvapaṭilābhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Avyāpajjhaṁ, bhante, attabhāvapaṭilābhaṁ abhinibbattayato[2] pariniṭṭhitabhāvāya akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. "Attabhāvapaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ attabhāvapaṭilābhan ti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imassa kho ahaṁ, bhante, Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmīti.

Sādhu sādhu, Sāriputta; sādhu kho tvaṁ, Sāriputta, imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāsi.

"Kāyasamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ kāyasamācāran ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ mayā.[3] Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, Sāriputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo kāyasamācāro na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, Sāriputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo kāyasamācāro sevitabbo.

---

[1] So Bu Sʸ; Sᵏ sabyāpajjhaṁ; Si byāpajjhaṁ. [2] So Sᵏʸ; Si (bis) abhinibbattassa yato. [3] Sᵏʸ add pi.

Kathaṁrūpaṁ, Sāriputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, Sāriputta, ekacco pāṇātipātī hoti luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Adinnādāyī kho pana hoti; yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā, taṁ adinnaṁ theyyasaṁkhātaṁ ādātā hoti. Kāmesu micchācārī kho pana hoti; yā tā māturakkhitā piturakkhitā bhāturakkhita bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā antamaso mālāguḷaparikkhittā pi, tathārūpāsu cārittaṁ āpajjitā hoti. Evarūpaṁ, Sariputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti. Kathaṁrūpaṁ, Sāriputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti? Idha, Sāriputta, ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti; yan taṁ parassa paravittūpakaraṇaṁ gāmagataṁ vā araññagataṁ vā, taṁ adinnaṁ theyyasaṁkhātam na [1] ādātā hoti. Kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti; yā tā māturakkhitā piturākkhitā bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā antamaso mālāguḷaparikkhittā pi, tathārūpasu cārittaṁ na āpajjitā hoti. Evarūpaṁ, Sāriputta, kāyasamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. "Kāyasamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave,[2] duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ kāyasamācāran ti" iti yan taṁ vuttaṁ mayā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Vacīsamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave,[3] duvidhena

[1] So Si; S[ky] omit here. [2] So Si; S[ky] Sāriputta, as generally hereafter. [3] After bhikkhave Si continues pe—manosamācāraṁ p' ahaṁ, bhikkhave. Cittuppādaṁ p' ahaṁ, bhikkhave. Saññāpaṭilābhaṁ, p' ahaṁ, bhikkhave. Diṭṭhipaṭilābhaṁ, p' ahaṁ, bhikkhave. Attabhāvapaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi (&c. in extenso).—S[ky] recite in full.

vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ vacīsamācāran ti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ mayā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, Sāriputta, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo vacīsamācāro na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, Sāriputta, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo kāyasamācāro sevitabbo. Kathaṁrūpaṁ, Sāriputta, vacīsamācāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti? Idha, Sāriputta, ekacco musāvādī hoti sabhāgato vā . . . . (*&c. as above page* 47, *last line, to page* 53 *line* 15) . . . "Attabhāvapaṭilābhaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi tañ c' aññamaññaṁ attabhāvapaṭilābhan ti" iti yan taṁ vuttaṁ mayā idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imassa kho, Sāriputta, mayā saṁkhittena bhāsitassa[1] evaṁ vitthārena attho daṭṭhabbo.

Cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ p' ahaṁ, Sāriputta,[2] duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; sotaviññeyyaṁ saddaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; ghānaviññeyyaṁ gandhaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; jivhāviññeyyaṁ rasaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; kāyaviññeyyaṁ phoṭṭhabbaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; manoviññeyyaṁ dhammaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca: Imassa kho ahaṁ, bhante, Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānami:—

"Cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvi-

---

[1] Si adds vitthārena atthaṁ avibhattassa. [2] S^ky insert bhikkhave before Sāriputta.

dhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ na sevitabbaṁ. Yathārūpañ ca kho, bhante, cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpaṁ cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ sevitabbaṁ. "Cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.[1]

"Sotaviññeyyaṁ saddaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, sotaviññeyyaṁ saddaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo sotaviññeyyo saddo na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, sotaviññeyaṁ saddaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo sotaviññeyyo saddo sevitabbo. "Sotaviññeyyaṁ saddaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Ghānaviññeyyaṁ gandhaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, ghānaviññeyyaṁ gandhaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti,

[1] Si continues:—pe—evarūpo sotaviññeyyo saddo na sevitabbo. —pe—evarūpo sotaviññeyyo saddo sevitabbo.—pe—evarūpo ghānaviññeyyo gandho na sevitabbo.—pe—evarūpo gh. g. sevitabbo.—pe—evarūpo jivhāviññeyyo raso ra sevitabbo.—pe—evarūpo jivhāviññeyyo [raso] sevitabbo.—pe—evarūpo kāyaviññeyyo phoṭṭhabbo na sevitabbo.—pe—evarūpo kāyaviññeyyo phoṭṭhabbo sevitabbo.—pe—Manoviññeyyaṁ dhammaṁ p' ahaṁ (&c. in full).

evarūpo ghānaviññeyyo gandho na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, ghānaviññeyyaṁ gandhaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo ghānaviññeyyo gandho sevitabbo. "Ghānaviññeyyaṁ gandhaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Jivhāviññeyyaṁ rasaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, jivhāviññeyyaṁ rasaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo jivhāviññeyyo raso na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, jivhāviññeyyaṁ rasaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo jivhāviññeyyo raso sevitabbo. "Jivhāviññeyyaṁ rasaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Kāyaviññeyyaṁ phoṭṭhabbaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, kāyaviññeyyaṁ phoṭṭhabbaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo kāyaviññeyyo phoṭṭhabbo na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, kāyaviññeyyaṁ phoṭṭhabbaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo kāyaviññeyyo phoṭṭhabbo sevitabbo. "Kāyaviññeyyaṁ phoṭṭhabbaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Manoviññeyyaṁ dhammaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, manoviññeyyaṁ dhammaṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti,

evarūpo manoviññeyyo dhammo na sevitabbo. Yathārūpañ ca kho, bhante, manoviññeyyaṁ dhammaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpo manoviññeyyo dhammo sevitabbo. "Manoviññeyyaṁ dhammaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imassa kho ahaṁ, bhante,[1] Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmīti.

' Sādhu sādhu, Sāriputta; sādhu kho tvaṁ, Sāriputta, imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānāsi.

"Cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan etaṁ vuttaṁ mayā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpañ . . . (&c. as above). . . . "Manoviññeyyaṁ dhammaṁ p' aham, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ mayā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imassa kho, Sāriputta, mayā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena attho daṭṭhabbo.

Cīvaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; piṇḍapātaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; senāsanaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; gāmaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; nigamaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; nagaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; janapadaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pi; puggalaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti.

[1] S[ky] omit bhante.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca: Imassa kho ahaṁ, bhante, Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi :—

"Cīvaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, bhante, cīvaraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ cīvaraṁ na sevitabbaṁ. Yathārūpañ ca kho, bhante, cīvaraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpaṁ cīvaraṁ sevitabbaṁ. "Cīvaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti yan taṁ vuttaṁ Bhagavatā idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Piṇḍapataṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Senāsanaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Gāmaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Nigamaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Nagaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Janapadaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Puggalaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, . . . etaṁ paṭicca vuttaṁ."

Imassa kho ahaṁ, bhante, Bhagavatā, saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmīti.

Sādhu sādhu, Sāriputta; sādhu kho tvaṁ, Sāriputta, imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānāsi.

"Cīvaraṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevi-

tabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ mayā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpaṁ, Sāriputta, cīvaraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti . . . idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Piṇḍapātaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbaṁ asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ mayā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? . . . idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Senāsanaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbaṁ asevitabbam pīti—pe—evarūpaṁ senāsanaṁ na, sevitabbaṁ—pe—evarūpaṁ senāsanaṁ sevitabbaṁ—pe—evarūpo gāmo na sevitabbo—pe—evarūpo gāmo sevitabbo—pe—evarūpaṁ nagaraṁ na sevitabbaṁ—pe—evarūpaṁ nagaraṁ sevitabbaṁ—pe—evarūpo janapado na sevitabbo—pe—evarūpo janapado sevitabbo—pe—. "Puggalaṁ p' ahaṁ, Sāriputta, duvidhena vadāmi sevitabbam pi asevitabbam pīti" iti kho pan' etaṁ vuttaṁ mayā. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yathārūpam, Sāriputta, . . . idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imassa kho, Sāriputta, mayā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena attho daṭṭhabbo.

Sabbe pi ce, Sāriputta, khattiyā imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājāneyyuṁ, sabbesānaṁ[1] p' assa khattiyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe pi ce, Sāriputta, brāhmaṇā—pe[2]—vessā—pe—sabbe pi ce, Sāriputta, suddā imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājāneyyuṁ, sabbesānaṁ[1] p' assa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sadevako ce pi, Sāriputta, loko samārako sabbrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā imassa mayā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājāneyyuṁ, sadevakassa lokassa samārakassa sabbrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

[1] So all MSS. [2] Si omits pe and adds sabbe pi ce Sāriputta before vassā.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Sāriputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SEVITABBA-ASEVITABBASUTTAṀ [1] CATUTTHAṀ.

115.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārame. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: —

Yāni kānici, bhikkhave, bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti no paṇḍitato. Ye keci upaddavā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti no paṇḍitato. Ye keci upasaggā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti no paṇḍitato. Seyyathāpi, bhikkave, naḷāgārā vā tiṇāgārā vā [2] aggimukko [3] kūṭāgārāni pi dahati [4] ullittāvalittāni nivātāni [5] phussitaggaḷāni pihitavātapānāni,—evam eva kho, bhikkhave, yāni kānici bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti no paṇḍitato; ye keci upaddavā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti no paṇḍitato; ye keci upasaggā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti no paṇḍitato. Iti kho, bhikkhave, sappaṭibhayo bālo, appaṭibhayo paṇḍito; sa-upaddavo bālo, anupaddavo paṇḍito; sa-upasaggo bālo, anupasaggo paṇḍito. Na 'tthi, bhikkhave, paṇḍitato bhayaṁ, na 'tthi paṇḍitato upaddavo, na 'tthi paṇḍitato upasaggo. Tasmātiha, bhikkhave, paṇḍitā bhavissāma vīmaṁsakā ti [6]; evaṁ hi vo, bhikkhave, sikkhitabban ti.

[1] So Bu; Si Sevitabbāsevitabbasuttaṁ; S[ky] Sevitabbasuttaṁ.
[2] So Si Bu; S[ky] n—ro vā t—ro vā. [3] So S[ky]; Si aggimutto.
[4] So S[ky]; Si ḍahati. [5] Si omits here. Cf. Vol. II. p. 8.
[6] Si bhavissāmāti, omitting vīmaṁsakā.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca. —Kittāvatā nu kho, bhante, paṇḍito bhikkhu vīmaṁsako ti alaṁ vacanāyāti?

Yato kho, Ānanda, bhikkhu, dhātukusalo ca hoti āyatanakusalo ca hoti paṭiccasamuppādakusalo ca hoti ṭhānāṭṭhānakusalo ca hoti, ettāvatā kho, Ānanda, paṇḍito bhikkhu vīmaṁsako ti alaṁ vacanāyāti.

Kittāvatā pana, bhante, bhikkhu dhātukusalo ti alaṁ vacanāyāti?

Aṭṭhārasa kho imā, Ānanda, dhātuyo:—Cakkhudhātu, rūpadhātu, cakkhuviññāṇadhātu; sotadhātu, saddadhātu, sotaviññāṇadhātu; ghānadhātu, gandhadhātu, ghānaviññāṇadhātu; jivhādhātu, rasadhātu, jivhāviññāṇadhātu; kāyadhātu, phoṭṭhabbadhātu, kāyaviññāṇadhātu; manodhātu, dhammadhātu, manoviññāṇadhātūti. Imā kho, Ānanda, aṭṭhārasa dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Siyā pana, bhante, añño pi pariyāyo yathā dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Siyā, Ānanda. Cha-y-imā, Ānanda, dhātuyo: Paṭhavīdhātu, āpodhātu, vāyodhātu, tejodhātu, ākāsadhātu, viññāṇadhātu. Imā kho, Ānanda, cha dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Siyā pana, bhante, añño pi pariyāyo yathā dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Siyā, Ānanda. Cha-y-imā, Ānanda, dhātuyo: Sukhadhātu, dukkhadhātu, somanassadhātu, domanassadhātu, upekhādhātu, avijjādhātu. Imā kho, Ānanda, cha dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Siyā pana, bhante, añño pi pariyāyo yathā dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Siyā, Ānanda. Cha-y-imā, Ānanda, dhātuyo: Kāmadhātu, nekkhammadhātu, vyāpādadhātu, avyāpādadhātu,

vihesādhātu,[1] avihesādhātu. Imā kho, Ānanda, dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Siyā pana, bhante, añño pi pariyāyo yathā dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Siyā, Ānanda. Tisso imā, Ānanda, dhātuyo: Kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu. Imā kho, Ānanda, tisso dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Siyā pana, bhante, añño pariyāyo yathā dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Siyā, Ānanda. Dve imā, Ānanda, dhātuyo: Saṁkhatā ca dhātu asaṁkhatā ca dhātu. Imā kho, Ānanda, dve dhātuyo yato jānāti passati, ettāvatā pi kho, Ānanda, dhātukusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Kittāvatā pana, bhante, āyatanakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Cha kho pan' imāni, Ānanda, ajjhattikabāhirāni āyatanāni: Cakkhuñ[2] c' eva rūpañ ca, sotañ ca saddo ca, ghānañ ca gandho ca, jivhā ca rasā ca, kāyo ca phoṭṭhabbo ca, mano ca dhammā ca. Imāni kho, Ānanda, cha[3] ajjhattikabāhirāni āyatanāni yato jānāti passati, ettāvatā kho, Ānanda, āyatanakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Kittāvatā pana, bhante, paṭiccasamuppādakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Idh', Ānanda, bhikkhu evaṁ jānāti. Imasmiṁ sati, idaṁ hoti; imass' uppādā idaṁ uppajjati; imasmiṁ asati, idaṁ na hoti; imassa nirodhā idaṁ nirujjhati; yadidaṁ avijjāpaccayā saṁkhārā, saṁkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā

[1] So S^ky; Si vihiṁsādhātu and avihiṁsādhatu. [2] So S^ky; Si cakkhu. [3] S^ky omit cha.

bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā saṁbhavanti. Evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti—avijjāya tveva[1] asesavirāganirodhā saṁkhāranirodho, saṁkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Ettāvatā kho, Ānanda, paṭiccasamuppādakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Kittāvatā pana, bhante, ṭhānāṭṭhānakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti?

Idh', Ānanda, bhikkhu: Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kiñci saṁkhāraṁ niccato upagaccheyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano kiñci saṁkhāraṁ niccato upagaccheyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kiñci saṁkhāraṁ sukhato upagaccheyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano kiñci saṁkhāraṁ sukhato upagaccheyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kiñci dhammaṁ attato[2] upagaccheyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano kiñci dhammaṁ attato upagaccheyya ṭhānaṁ etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo mātaraṁ jīvitā voropeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano mātaraṁ jīvitā voropeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ

[1] So Si; S[y] avijjāyave; S[k] avijjāyanteva

[2] So Si; S[ky] attano.

diṭṭhisampanno puggalo pitaraṁ jīvitā voropeyya—pe [1]— arahantaṁ jīvitā voropeyya [2]—pe—; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo duṭṭhacitto Tathāgatassa lohitaṁ uppādeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano duṭṭhacitto Tathāgatassa lohitaṁ uppādeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo saṁghaṁ bhindeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano saṁghaṁ bhindeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo aññaṁ Satthāraṁ uddiseyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puthujjano aññaṁ Satthāraṁ uddiseyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ ekissā lokadhātuyā dve arahanto Sammāsambuddhā apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ ekissā lokadhātuyā eko arahaṁ Sammāsambuddho uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ ekissā lokadhātuyā dve rājāno cakkavattino [3] apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ ekissā lokadhātuyā eko rājā cakkavattī [4] uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ itthi arahaṁ assa Sammāsambuddho, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puriso arahaṁ assa Sammāsambuddho, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ itthi rājā assa cakkavattī, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puriso rājā assa cakkavattī, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ itthi Sakkattaṁ

[1] Si adds: n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti. Ṭhānañ ca kho etam vijjati yaṁ puthujjano pitaraṁ jīvitā voropeyya. [2] Si adds: ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti. [3] So Si; S[ky] c—ī. [4] Si c—i always.

kareyya,[1] n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puriso Sakkattaṁ kareyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ itthi Mārattaṁ kareyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puriso Mārattaṁ kareyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ itthi Brahmattaṁ kareyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti, pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ puriso Brahmattaṁ kareyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ kāyaduccaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ kāyaduccaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ vacīduccaritassa—pe[2]—yaṁ manoduccaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ manoduccaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ kāyasucaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ kāyasucaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ vacīsucaritassa —pe[2]—yaṁ manosucaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ manosucaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ kāyaduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ kāyaduccari-

---

[1] Si reads kāreyya and continues: Mārattaṁ kāreyya; Brahmattaṁ kāreyya n' etam ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti. Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati, yaṁ puriso Sakkattaṁ kāreyya, Mārattaṁ kāreyya, Brahmattaṁ kāreyya, ṭhānam etaṁ (&c.). [2] Si omits.

tasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ vacīduccaritasamaṅgī -- pe -- yaṁ manoduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ manoduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ kāyasucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā parammaraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ kāyasucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti; Aṭṭhānam etaṁ anavakāso yaṁ vacīsucaritasamaṅgī— pe—yaṁ manosucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti pajānāti; Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ manosucaritasamaṅgī tannidānaṁ tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya, ṭhānam etaṁ vijjatīti pajānāti.—Ettāvatā kho, Ānanda, ṭhānāṭṭhānakusalo bhikkhūti alaṁ vacanāyāti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Acchariyaṁ, bhante; abbhutaṁ, bhante. Konāmo ayaṁ, bhante, dhammapariyāyo ti?

Tasmātiha tvaṁ, Ānanda, imaṁ dhammapariyāyaṁ Bahudhātuko ti pi naṁ dhārehi, Catuparivaṭṭo ti pi naṁ dhārehi, Dhammādāso ti pi naṁ dhārehi, Amatadundubhīti pi naṁ dhārehi, Anuttaro Saṅgāmavijayo ti pi naṁ dhārehīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

BAHUDHĀTUKASUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

116.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Isigilismiṁ pabbate. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Passatha no tumhe, bhikkhave, etaṁ Vebhāraṁ pabbatan ti?

Evaṁ, bhante.

Etassa pi kho, bhikkhave, Vebhārassa pabbatassa aññā va samaññā ahosi aññā paññatti. Passatha no tumhe, bhikkhave, etaṁ Paṇḍavaṁ pabbatan ti?

Evaṁ, bhante.

Etassa pi kho, bhikkhave, Paṇḍavassa pabbatassa aññā va samaññā ahosi añña paññatti. Passatha no tumhe, bhikkhave, etaṁ Vepullaṁ pabbatan ti?

Evaṁ, bhante.

Etassa pi kho, bhikkhave, Vepullassa pabbatassa aññā va samaññā ahosi aññā paññatti. Passatha no tumhe, bhikkhave, etaṁ Gijjhakūṭaṁ pabbatan ti?

Evaṁ, bhante.

Etassa pi kho, bhikkhave, Gijjhakūṭassa pabbatassa aññā va samaññā ahosi aññā paññatti. Passatha no tumhe, bhikkhave, imaṁ Isigiliṁ pabbatan ti?

Evaṁ, bhante.

Imassa[1] kho, bhikkhave, Isigilissa pabbatassa esā va samaññā ahosi esā paññatti.

Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, pañca Paccekabuddhasatāni imasmiṁ Isigilismiṁ pabbate ciranivāsino ahesuṁ. Te imaṁ pabbataṁ pavisantā dissanti paviṭṭhā na dissanti. Tam enaṁ manussā disvā evam āhaṁsu: Ayaṁ pabbato ime isī gilatīti Isigili Isigili tveva samaññā udapādi. Ācikkhissāmi, bhikkhave, Paccekabuddhānaṁ nāmāni; kittayissāmi, bhikkhave, Paccekabuddhānaṁ nāmāni; desissāmi,

[1] Si adds pi.

bhikkhave, Paccekabuddhānaṁ nāmāni. Taṁ suṇātha, sādhukaṁ manasikarotha; bhāsissāmīti.

Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ.

Bhagavā etad avoca:—

Ariṭṭho nāma, bhikkhave, paccekabuddho[1] imasmiṁ Isigilismiṁ pabbate ciranivāsī ahosi; Upariṭṭho nāma, bhikkhave, paccekebuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Tagarasikhī nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Yasassī nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Sudassano nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Piyadassī nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Gandhāro nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Piṇḍolo nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Upāsabho nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Nītho[2] nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Tatho nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Sutavā nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi; Bhāvitatto nāma, bhikkhave, paccekabuddho imasmiṁ Isigilismiṁ ciranivāsī ahosi.

Ye sattasārā anighā nirāsā paccekam ev' ajjhagamuṁ subodhiṁ,
Tesaṁ visallānaṁ naruttamānaṁ nāmāni me kittayato suṇātha.
Ariṭṭho Upariṭṭho Tagarasikhī Yasassī Sudassano Piyadassī ca buddho
Gandhāro Piṇḍolo Upāsabho ca Nītho Tatho Sutavā Bhāvitatto

[1] S^ky Si throughout the following prose passage read paccekasambuddho; supra et infra paccekab°. [2] Si Nitho.

Sumbho Subho Methulo Aṭṭhamo ca Athassumegho Anigho Sudāṭho
Paccekabuddhā bhavanettikhīṇā Hiṅgū ca Hiṅgo ca mahānubhāvā
Dve Jālino munino Aṭṭhako ca atha Kosalo buddho atho Subāhu
Upanemi so Nemi so Santacitto sacco tatho virajo paṇḍito ca
Kāḷūpakāḷā Vijito Jito ca Aṅgo ca Paṅgo ca Gutijjito [1] ca
Passī jahī [2] upadhiṁ dukkhamūlaṁ Aparājito Mārabalaṁ ajesi.
Satthā Pavattā Sarabhaṅgo Lomahaṁso Uccaṅgamāyo Asito Anāsavo
Manomayo mānacchido ca Bandhumā Tadādhimutto vimalo ca ketumā
Ketumbarāgo ca Mātaṅgo Ariyo ath' Accuto Accutagāmabyāmako
Sumaṅgalo Dabbilo Supatiṭṭhito Asayho Khemābhirato ca Sorato
Durannayo Saṅgho atho pi Ujjayo aparo munī [3] Sayho anomanikkhamo
Ānanda-Nando Upanando dvādasa Bhāradvājā [4] antimadehadhārī
Bodhi-Mahānāmo atho pi uttaro kesī sikhī sundaro Bhāradvājo
Tissūpatissā bhavabandhanacchidā Upasīdarī taṇhacchido ca Sīdarī
Buddho ahu Maṅgalo vītarāgo Usabh' acchidā jāliniṁ dukkhamūlaṁ
Santaṁ padaṁ ajjhagam' Upaṇīto uposatho sundaro saccanāmo
Jeto Jayanto Padumo Uppalo ca Padumuttaro Rakkhito Pabbato ca

[1] Si Guticchito. [2] So S^{ky} Bu; Si Passījahi. [3] Si muni.
[4] So Bu; S^{y} Bhāradvāyojā; S^{k} Si Bhāradvājo.

Mānatthaddho sobhito Vītarāgo Kaṇho ca Buddho suvimuttacitto.
Ete ca aññe ca mahānubhāvā paccekabuddhā bhavanettikhīṇā.
Te sabbasaṅgātigate[1] mahesī parinibbute vandatha appameyye ti.

ISIGILISUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

117.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Ariyaṁ vo, bhikkhave, sammāsamādhiṁ desissāmi sa-upanisaṁ saparikkhāraṁ. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissamīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

Katamo ca, bhikkhave, ariyo sammāsamādhi sa-upaniso saparikkhāro? Seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati. Yā kho, bhikkhave, imehi sattaṅgehi cittassa ekaggatā parikkhatā, ayaṁ vuccati, bhikkhave, ariyo sammāsamādhi sa-upaniso iti pi, saparikkhāro iti pi.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Micchādiṭṭhiṁ: Micchādiṭṭhīti pajānāti, sammādiṭṭhiṁ: Sammādiṭṭhīti pajānāti. Sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Katamā ca, bhikkhave, micchādiṭṭhi? Na 'tthi dinnaṁ, na 'tthi yiṭṭhaṁ, na 'tthi hutaṁ, na 'tthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, na 'tthi ayaṁ loko, na 'tthi paro loko, na 'tthi mātā, na 'tthi pitā, na 'tthi sattā opapātikā, na

[1] So S[ky]; Si s—dhigate.

'tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti; ayaṁ, bhikkhave, micchādiṭṭhi.

Katamā ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi? Sammādiṭṭhiṁ p' ahaṁ, bhikkhave, dvayaṁ vadāmi. Atthi, bhikkhave, sammādiṭṭhi sāsavā puññābhāgiyā[1] upadhivepakkā; atthi, bhikkhave, sammādiṭṭhi ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā. Katamā ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi sāsavā puññābhāgiyā upadhivepakkā? Atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ, atthi hutaṁ, atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ ca lokaṁ parañ ca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentīti; ayaṁ, bhikkhave, sammādiṭṭhi sāsavā puññābhāgiyā upadhivepakkā.

Katamā ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā?

Yā kho, bhikkhave, ariyacittassa anāsavacittassa[2] ariyamaggassa[3] samaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato paññā paññindriyaṁ paññābalaṁ dhammavicayasambojjhaṅgo sammādiṭṭhi maggaṅgā, — ayaṁ, bhikkhave, sammādiṭṭhi ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅga. Yo[4] micchādiṭṭhiyā pahānāya vāyamati sammādiṭṭhiyā upasampadāya, sāssa[5] hoti sammāvāyāmo. So sato micchādiṭṭhiṁ pajahati, sato sammādiṭṭhiṁ upasampajja viharati; sāssa hoti sammāsati. Itissime tayo dhammā sammādiṭṭhiṁ anuparidhāvanti anuparivattanti, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāvāyāmo sammāsati.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Micchāsaṁkappaṁ: Micchāsaṁkappo ti pajānāti, sammāsaṁkappaṁ: Sammāsaṁkappo ti pajānāti—sā 'ssa hoti

[1] So S^{ky}; Si Bu puññabh°.
[2] So Si; S^{ky} omit.
[3] So S^{ky}; Si ariyamaggasamaṅgino.
[4] So S^{ky}; Si so.
[5] So S^{ky} and (once) Si; Si usually svāssa.

sammādiṭṭhi. Katamo ca, bhikkhave, micchāsaṁkappo? Kāmasaṁkappo, vyāpādasaṁkappo, vihiṁsāsaṁkappo, ayaṁ, bhikkhave, micchāsaṁkappo. Katamo ca, bhikkhave, sammāsaṁkappo? Sammāsaṁkappaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, dvayaṁ vadāmi. Atthi, bhikkhave, sammāsaṁkappo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko; atthi, bhikkhave, sammāsaṁkappo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. Katamo ca, bhikkhave, sammāsaṁkappo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko? Nekkhammasaṁkappo, avyāpādasaṁkappo avihiṁsāsaṁkappo, ayaṁ, bhikkhave sammāsaṁkappo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko. Katamo ca, bhikkhave, sammāsaṁkappo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo? Yo kho, bhikkhave, ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggassa samaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato takko vitakko saṁkappo appanāvyappanā cetaso abhiniropanā vācāsaṁkhāro,[1] ayaṁ, bhikkhave, sammāsaṁkappo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. So micchāsaṁkappassa pahānāya vāyamati sammāsaṁkappassa upasampadāya; so 'ssa[2] hoti sammāvāyāmo. So sato micchāsaṁkappaṁ pajahati, sato sammāsaṁkappaṁ upasampajja viharati. Sā 'ssa hoti sammāsati. Itissime tayo dhammā sammāsaṁkappaṁ anuparidhāvanti anuparivattanti, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāvāyāmo sammāsati.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Micchāvācaṁ: Micchāvācā ti pajānāti; sammāvācaṁ: Sammāvācā ti pajānāti; sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Katamā ca, bhikkhave, micchāvācā? Musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vāca, samphappalāpo;—ayaṁ, bhikkhave, micchāvācā. Katamā ca, bhikkhave, sammāvācā? Sammāvācaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, dvayaṁ vadāmi. Atthi, bhikkhave, sammāvācā sāsavā puññābhāgiyā upadhivepakkhā; atthi,

[1] S^ky Si vacīsaṁkhāro. Buddhaghosa (MS. of R.A.S.) has the following: Vācāsaṁkhārotīti vacīsaṁkhāro. My own MS. of Bu reads: Vācāsaṁkharotīti.

[2] So S^ky; Si svāssa.

bhikkhave, sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā. Katamā ca, bhikkhave, sammāvācā sāsavā puññābhāgiyā upadhivepakkā? Musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī,—ayaṁ, bhikkhave, sammāvācā sāsavā puññābhāgiyā upadhivepakkā. Katamā ca, bhikkhave, sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā? Yā kho, bhikkhave, ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato catūhi pi vacīduccaritehi ārati virati paṭivirati veramaṇī,—ayaṁ, bhikkhave, sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā. So micchāvācāya pahānāya vāyamati, sammāvācāya upasampadāya; so 'ssa hoti sammāvāyāmo. So sato micchāvācaṁ pajahati, sato sammāvācaṁ upasampajja viharati; sā 'ssa hoti sammāsati. Itissime tayo dhammā sammāvācaṁ anuparidhāvanti anuparivattanti, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi, sammāvāyāmo, sammāsati.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Micchākammantaṁ: Micchākammanto ti pajānāti; sammākammantaṁ: Sammākammanto ti pajānāti; sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Katamo ca, bhikkhave, micchākammanto? Pāṇātipāto, adinnādānaṁ, kāmesu micchācāro,—ayaṁ, bhikkhave, micchākammanto. Katamo ca, bhikkhave, sammākammanto? Sammākammantaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, dvayaṁ vadāmi. Atthi, bhikkhave, sammākammanto sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko; atthi, bhikkhave, sammākammanto ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. Katamo ca, bhikkhave, sammākammanto sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko? Atthi, bhikkhave, pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesu micchācārā veramaṇī; ayaṁ, bhikkhave, sammākammanto sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko. Katamo ca, bhikkhave, sammākammanto ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo? Yā kho, bhikkhave, ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato tīhi pi kāyaduccaritehi ārati virati paṭivirati veramaṇī; ayaṁ bhikkhave, sammākammanto

ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. So micchākammantassa pahānāya vāyamati sammākammantassa upasampadāya; so 'ssa hoti sammāvāyāmo. So sato micchākammantaṁ pajahati, sato sammākammantaṁ upasampajja viharati; sā 'ssa hoti sammāsati. Itissime tayo dhammā sammākammantaṁ anuparidhāvanti anuparivattanti, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi, sammāvāyāmo, sammāsati.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Micchā-ājīvaṁ: Micchā-ājīvo ti pajānāti; sammā-ājīvaṁ: Sammā-ājīvo ti pajānāti; sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Katamo ca, bhikkhave, micchā-ājīvo? Kuhanā [1] lapanā nemittakatā nippesikatā lābhena lābhaṁ nijigiṁsanatā,—ayaṁ, bhikkhave, micchā-ājīvo. Katamo ca, bhikkhave, sammā-ājīvo? Sammā-ājīvaṁ p' ahaṁ, bhikkhave, dvayaṁ vadāmi. Atthi, bhikkhave, sammā-ājīvo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko; atthi, bhikkhave, sammā-ājīvo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. Katamo ca, bhikkhave, sammā-ājīvo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko? Idha, bhikkhave, ariyasāvako micchā-ājīvaṁ pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ kappeti; ayaṁ, bhikkhave, sammā-ājīvo sāsavo puññābhāgiyo upadhivepakko. Katamo ca, bhikkhave, sammā-ājīvo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo? Yā kho, bhikkhave, ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato micchā-ājīvā ārati virati paṭivirati veramaṇī; ayaṁ, bhikkhave, sammā-ājīvo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. So micchā-ājīvassa pahānāya vāyamati sammā-ājīvassa upasampadāya; so 'ssa hoti sammāvāyāmo. So sato micchā-ājīvaṁ pajahati, sato sammā-ājīvaṁ upasampajja viharati; sā 'ssa hoti sammāsati. Itissime tayo dhammā sammā-ājīvaṁ anuparidhāvanti anuparivattanti, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi, sammāvāyāmo, sammāsati.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti?

[1] So Si Bu; S[ky] kuhaṇalapanā.

Sammādiṭṭhissa, bhikkhave, sammāsaṁkappo pahoti; sammāsaṁkappassa sammāvācā pahoti; sammāvācassa sammākammanto pahoti; sammākammantassa sammā-ājīvo pahoti; sammā-ājīvassa sammāvāyāmo pahoti; sammāvāyāmassa sammāsati pahoti; sammāsatissa sammāsamādhi pahoti; sammāsamādhissa sammāñāṇaṁ pahoti; sammāñāṇassa sammāvimutti pahoti. Iti kho, bhikkhave, aṭṭhaṅgasamannāgato sekho paṭipado [1] dasaṅgasamannāgato [2] arahā hoti.

Tatra, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañ ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti? Sammādiṭṭhissa bhikkhave, micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hoti; ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti; sammādiṭṭhipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ [3] gacchanti. Sammāsaṁkappassa, bhikkhave, micchāsaṁkappo nijjiṇṇo hoti [4]; ye ca micchāsaṁkappapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti; sammāsaṁkappapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāvācassa, bhikkhave, micchāvācā nijjiṇṇā hoti; ye ca micchāvācāpaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāvācāpaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammākammantassa, bhikkhave, micchākammanto nijjiṇṇo hoti; ye ca micchākammantapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammākammantapaccayā aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammā-ājīvassa, bhikkhave, micchā-ājīvo nijjiṇṇo hoti; ye ca micchā-ājīvapaccayā aneke

[1] So S[ky]; Si omits. [2] Si dasahaṅgas°. [3] Si bh--parip°.
[4] Si continues:---pe—sammāvācassa, bhikkhave, micchāvācā nijjiṇṇā hoti. Sammākammantassa, bhikkhave, micchākammanto nijjiṇṇo hoti. Sammā-ājīvassa, bhikkhave, sammā-ājīvo nijjiṇṇo hoti. Sammāvāyāmassa . . . hoti. Sammāñāṇassa . . . hoti. Sammāvimuttassa, bhikkhave, micchāvimutti nijjiṇṇā hoti, ye ca) &c., &c.).

pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammā-ājīvapaccayā aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāvāyāmassa, bhikkhave, micchāvāyāmo nijjiṇṇo hoti; ye ca micchāvāyāmapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāvāyāmapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāsatissa, bhikkhave, micchāsati nijjiṇṇā hoti; ye ca micchāsatipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāsatipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāsamādhissa, bhikkhave, micchāsamādhi nijjiṇṇā hoti; ye ca micchāsamādhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāsamādhipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāñāṇassa, bhikkhave, micchāñāṇaṁ nijjiṇṇaṁ hoti; ye ca micchāñāṇapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāñāṇapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Sammāvimuttassa, bhikkhave, micchāvimutti nijjiṇṇā hoti; ye ca micchāvimuttipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁbhavanti, te c' assa nijjiṇṇā honti, sammāvimuttipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Iti, kho, bhikkhave, vīsati kusalapakkhā vīsati akusalapakkhā. Mahācattārīsako dhammapariyāyo pavattito appativattiyo samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā Mārena vā [1] Brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ.[2] Yo hi koci,[3] bhikkhave, samaṇo vā brāhmaṇo vā, imaṁ mahācattārīsakaṁ dhammapariyāyaṁ garahitabbaṁ paṭikkositabbaṁ maññeyya, tassa diṭṭhe va dhamme dasa sahadhammikā vādānuvādā [4] gārayhaṁ [5] ṭhānaṁ āgacchanti. Sammādiṭṭhiñ ce bhavaṁ garahati, ye ca micchādiṭṭhī [6] samaṇabrāhmaṇā te bhoto pujjā te bhoto pāsaṁsā. Sammāsaṁkappañ ce bhavaṁ

[1] Si omits Mārena vā. [2] Si, lokasmin ti. [3] S^{ky} ye hi keci. [4] So Si; S^{ky} vādānupatā as at II. Maj. p. 127. Si gāreyhaṭṭhānaṁ. [6] Si micchādiṭṭhi; S^{ky} micchadiṭṭhiṁ.

garahati, ye ca micchāsaṁkappā samaṇabrāhmaṇā te bhoto pujjā te bhoto pāsaṁsā. Sammāvācañ ce bhavaṁ garahati,[1] ye cā . . . pāsaṁsā. Sammākammantañ ce . . . pāsaṁsā. Sammā-ājīvañ ce . . . pāsaṁsā. Sammāvāyāmañ ce . . . pāsaṁsā. Sammāsatiñ ce . . . pāsaṁsā. Sammāsamādhiñ ce . . . pāsaṁsā. Sammāñāṇañ ce . . . pāsaṁsā. Sammāvimuttiñ ce bhavaṁ garahati, ye ca micchāvimuttī samaṇabrāhmaṇā te bhoto pujja 'te bhoto pāsaṁsā. Yo hi[2] koci, bhikkhave, samaṇo vā brāhmaṇo vā imaṁ mahācattārīsakaṁ dhammapariyāyaṁ garahitabbaṁ paṭikkositabbaṁ maññeyya, tassa diṭṭhe va dhamme ime dasa sahadhammikā vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchanti. Ye pi te, bhikkhave, ahesuṁ Okkalā[3] Vassa-Bhaññā ahetuvādā akiriyavādā natthikavādā, te pi mahācattārīsakaṁ dhammapariyāyaṁ na garahitabbaṁ na paṭikkositabbaṁ maññeyyuṁ. Taṁ kissa hetu? Nindābyārosa-upārambhabhayā[4] ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

MAHĀCATTĀRĪSAKASUTTAṀ SATTAMAṀ.

118.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Savatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde sambahulehi abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhiṁ,— āyasmatā ca Sāriputtena, āyasmatā ca Mahā-Moggallānena, āyasmatā ca Mahā-Kassapena, āyasmatā ca Mahā-Kaccāyanena, āyasmatā ca Mahā-Koṭṭhitena, āyasmatā ca Mahā-Kappinena,[5] āyasmatā ca Mahā-Cundena, āyasmatā ca

[1] Si omits rest of sentence, here et infra, resuming full recital with Sammāvimuttiñ. [2] Si omits hi. [3] So Bu; S^ky Si Ukkalā. [4] So S^ky Si; Bu nindāvyāpāros°. [5] S^y omits

Anuruddhena,[1] āyasmatā ca Revatena, āyasmatā ca Ānandena,—aññehi ca abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhiṁ. Tena kho pana samayena therā bhikkhū nave bhikkhū ovadanti anusāsanti. Appekacce therā bhikkhū dasa pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū vīsatim[2] pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū tiṁsam pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū cattārīsam pi bhikkhū ovadanti anusāsanti.[3] Te ca navā bhikkhū therehi bhikkhūhi ovadiyamānā anusāsiyamānā uḷāraṁ[4] pubbenāparaṁ visesaṁ jānanti.[5] Tena kho pana samayena Bhagavā tadahu 'posathe pannarase pavāraṇāya puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā bhikkhusaṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti.

Atha kho Bhagavā tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṅghaṁ anuviloketvā bhikkhū āmantesi: Āraddho 'smi, bhikkhave, imāya paṭipadāya, āraddhacitto 'smi, bhikkhave, imāya paṭipadāya. Tasmātiha, bhikkhave, bhiyyosomattāya viriyaṁ ārabhatha appattassa pattiyā, anadhigatassa adhigamāya, asacchikatassa sacchikiriyāya, idh' evāhaṁ Sāvatthiyaṁ Komudiṁ cātumāsiniṁ āgamissāmīti. Assosuṁ kho jānapadā bhikkhū: Bhagavā kira tatth' eva Sāvatthiyaṁ Komudiṁ cātumāsiniṁ āgamissatīti. Te ca[6] jānapadā bhikkhū Sāvatthiṁ[7] osaranti Bhagavantaṁ dassanāya. Te ca therā bhikkhū bhiyyosomattāya nave bhikkhū ovadanti anusāsanti. Appekacce therā bhikkhū dasa pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū vīsatim pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū tiṁsam pi bhikkhū ovadanti anusāsanti, appekacce therā bhikkhū cattārīsam pi bhikkhū ovadanti anusāsanti.[8] Te ca navā bhikkhū therehi bhikkhūhi ovadiyamānā anusāsiyamānā

[1] Si omits,—thus leaving at nine the number of theras named, though Bu says: pāḷiyaṁ āgate dasa there. [2] Si vīsam.
[3] S^ky omit this clause here, but not infra. [4] Si oḷāraṁ.
[5] So Bu; S^ky sañjānanti; Si pajānanti. [6] Si omits ca.
[7] So Bu; S^ky Si Sāvatthiyaṁ. [8] S^ky omit this clause here, but not infra.

uḷāraṁ [1] pubbenāparaṁ visesaṁ jānanti.[2] Tena kho pana samayena Bhagavā tadahu 'posathe pannarase Komudiyā cātumāsiniyā puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā bhikkhusaṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti.

Atha kho Bhagavā tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṅghaṁ anuviloketvā bhikkhū āmantesi: Apalāpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā, nippalāpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā, suddhāsāre patiṭṭhitā. ' Tathārūpo ayaṁ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho, tathārūpā 'yam, bhikkhave, parisā yathārūpā parisā āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo: Anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti.[3] Tathārūpo ayaṁ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho tathārūpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā yathārūpāya parisāya appaṁ dinnaṁ bahuṁ [4] hoti bahuṁ [4] dinnaṁ bahutaraṁ. Tathārūpo ayaṁ, bhikkhave bhikkhusaṅgho tathārūpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā yathārūpā parisā dullabhā dassanāya lokassa. Tathārūpo ayaṁ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho tathārūpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā, yathārūpaṁ parisaṁ alaṁ yojanagaṇanāni [5] dassanāya gantuṁ puṭosenāpi.[6] Tathārūpo ayaṁ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho, tathārūpā 'yaṁ, bhikkhave, parisā.[7] Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā sammadaññā vimuttā:—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imāsmiṁ bhikkhusaṅghe tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmino sakid eva imaṁ lokaṁ āgantvā

1 Si oḷāraṁ. 2 So Bu; S^{ky} sañjānanti; Si pajānanti. 3 So S^{ky}; Si āhuneyyā p—ā d—ā . . . lokassa. 4 Si bahu 5 Bu yojanagaṇāni. 6 So Bu (adding: puṭaṁsenā ti pi pātho). Si puṭaṁsenāpi; S^{y} puṭaṁsenāti; S^{k} puṭaṁsenati. 7 So Si. S^{ky} omit these four words.

dukkhass' antaṁ karissanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe.[1] Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe catunnaṁ sammappadhānānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe catunnaṁ iddhipādānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe pañcannaṁ indriyānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe pañcannaṁ balānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe sattānaṁ bojjhaṅgānaṁ bhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa bhavanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṅghe. Santi, bhikkhave, imasmiṁ bhikkhusaṅghe mettābhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;[2]—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū

[1] Si continues: Catunnaṁ iddhipādānaṁ. Pañcannaṁ indriyānaṁ. Pañcannaṁ balānaṁ. Sattānaṁ bojjhaṅgānaṁ. Ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa (&c. as text). [2] Si continues: Karuṇābhāvanānuyogam anuyuttā viharanti. Muditābhāvanānuyogam anuyuttā viharanti, . . . *&c., similarly down to* . . . aniccasaññābhāvanānuyogam anuyuttā viharanti;—evarūpā pi (&c., as in text).

imasmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bkikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe karuṇābhavanānuyogaṁ anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe muditābhāvanānuyogaṁ anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe upekhābhāvanānuyogaṁ anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe asubhabhāvanānuyogaṁ anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imāsmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe aniccasaññābhāvanānuyogaṁ anuyuttā viharanti;—evarūpā pi, bhikkhave, santi bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe. Santi, bhikkhave, bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe ānāpānasatibhāvanānuyogaṁ anuyuttā viharanti. Ānāpānasati, bhikkhave, bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā; ānāpānasati, bhikkhave, bhāvitā bahulīkatā cattāro satipaṭṭhāne paripūreti; cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhange paripūrenti; satta bojjhaṅgā bhāvitā bahulīkatā vijjāvimuttiṁ paripūrenti. Kathaṁ bhāvitā ca, bhikkhave, ānāpānasati? Kathaṁ bahulīkatā? Kathaṁ mahapphalā hoti mahānisaṁsā? Idha, bhikkhave, bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upatthapetvā. So sato va assasati, sato passasati; dīghaṁ vā assasanto: Dīghaṁ assasāmīti pajānāti; dīghaṁ vā passasanto: Dīghaṁ passasāmīti pajānāti; rassaṁ vā assasanto: Rassaṁ assasāmīti pajānāti; rassaṁ vā passasanto: Rassaṁ passasāmīti pajānāti; Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati; Sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ assasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ passasissāmīti sikkhati; Pītipaṭisaṁvedī assasissāmītī sikkhati; Pītipaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Sukhapaṭisaṁvedī assasis-

sāmīti sikkhati; Sukhapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Cittasaṁkhārapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati; Cittasaṁkhārapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ cittasaṁkhāraṁ assasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ cittasaṁkhāraṁ passasissāmīti sikkhati; Cittapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati; Cittapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Abhippamodayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati; Abhippamodayaṁ cittaṁ passasissāmītī sikkhati; Samādahaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati; Samādahaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati; Vimocayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati; Vimocayaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati; Aniccānupassī assasissāmīti sikkhati; Aniccānupassī passasissāmīti sikkhati; Virāgānupassī assasissāmīti sikkhati; Virāgānupassī passasissāmīti sikkhati; Nirodhānupassī assasissāmīti sikkhati; Nirodhānupassī passasissāmīti sikkhati; Paṭinissaggānupassī assasissāmīti sikkhati; Paṭinissaggānupassī passasissāmīti sikkhati;—evaṁ bhāvitā kho, bhikkhave, ānāpānasati, evaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā.

Kathaṁ bhāvitā ca, bhikkhave, ānāpānasati? Kathaṁ bahulīkatā cattāro satipaṭṭhāne paripūreti?[1] Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu dīghaṁ vā assasanto: Dīghaṁ assasāmīti pajānāti; dīghaṁ vā passasanto: Dīghaṁ passasāmīti pajānāti; rassaṁ vā assasanto: Rassaṁ assasāmīti pajānāti; rassaṁ vā passasanto: Rassaṁ passasāmīti pajānāti; Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati; Sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ assasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ passasissāmīti sikkhati;—kāye kāyānupassī, bhikkhave, tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Kāyesu kāyaññatarāhaṁ, bhikkhave, etaṁ vadāmi yadidaṁ assāsapassāsaṁ. Tasmātiha, bhikkhave, kāye kāyānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Yasmiṁ samaye, bhikkhave,

[1] MSS. p--enti.

bhikkhu: Pītipaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, Pītipaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati, Sukhapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, Sukhapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati, Cittasaṁkhārapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, Cittasaṁkhārapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati, Passambhayaṁ cittasaṁkhāraṁ assasissāmīti sikkhati, Passambhayaṁ cittasaṁkhāraṁ passasissāmīti sikkhati;—vedanāsu vedānupassī, bhikkhave, tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu[1] vedanāññatarāhaṁ,[1] bhikkhave, etaṁ vadāmi yadidaṁ assāsapassāsānaṁ sādhukaṁ manasikāraṁ. Tasmātiha, bhikkhave, vedanāsu[2] vedānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu: Cittapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, Cittapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati, Abhippamodayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, Abhippamodayaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati, Samādahaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, Samādahaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati, Vimocayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, Vimocayaṁ cittam passasissāmīti sikkhati;—citte cittānupassī, bhikkhave, tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Nāhaṁ, bhikkhave, muṭṭhassatissa[3] asampajānassa ānāpānasatibhāvanaṁ[4] vadāmi. Tasmātiha, bhikkhave, citte cittānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu: Aniccānupassī assasissāmīti sikkhati, Aniccānupassī passasissāmīti sikkhati, Virāgānupassī . . ., Nirodhānupassī . . ., Paṭinissaggānupassī assasissāmīti sikkhati, Paṭinissaggānupassī passasissāmīti sikkhati,—dhammesu dhammānupassī, bhikkhave, tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. So yaṁ taṁ abhijjhādomanas-

[1] S^{ky} vedaññatarāhaṁ. [2] S^{ky} omit. [3] So S^{ky} Bu Si muṭṭhasatissa. [4] Si ānāpānasatiṁ vadāmi.

sānaṁ pahānaṁ taṁ paññāya disvā sādhukaṁ ajjhupekkhitā hoti. Tasmātiha, bhikkhave, dhammesu dhammānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Evaṁ bhāvitā kho, bhikkhave, ānāpānasati, evaṁ bahulīkatā cattāro satipaṭṭhāne paripūreti.

Kathaṁ bhāvitā ca, bhikkhave, cattāro satipaṭṭhānā kathaṁ bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrenti? Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, - upaṭṭhit' assa tasmiṁ samaye sati hoti asammuṭṭhā.[1] Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno upaṭṭhitā sati hoti asammuṭṭhā, satisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti; satisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti; satisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. So tathāsato[2] viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinati pavicarati parivīmaṁsaṁ āpajjati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu tathāsato viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinati pavicarati parivīmaṁsaṁ āpajjati, dhammavicayasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, dhammavinayasambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, dhammavicayasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati, tassa taṁ[3] dhammaṁ paññāya pavicinato pavicarato parivīmaṁsaṁ āpajjato āraddhaṁ hoti viriyaṁ asallīnaṁ. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno taṁ dhammaṁ paññāya pavicinato pavicarato parivīmaṁsaṁ āpajjato āraddhaṁ hoti viriyaṁ asallīnaṁ,[4] viriyasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, viriyasambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, viriyasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Āraddhaviriyassa uppajjati pīti nirāmisā. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno āraddhaviriyassa uppajjati

---

[1] So S^{ky}; Si appamuṭṭhā. [2] So Si and S^k infra; S^k here and S^y (bis) Tathāgato. [3] Si omits. [4] Si omits these four words.

pīti nirāmisā, pītisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, pītisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, pītisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Pītimanassa kāyo pi passambhati, cittam pi passambhati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno pītimanassa kāyo pi passambhati cittam pi passambhati, passaddhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, passaddhisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, passaddhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Passaddhakāyassa sukhino cittaṁ samādhiyati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno passaddhakāyassa sukhino cittaṁ samādhiyati, samādhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, samādhisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, samādhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. So tathāsamāhitaṁ cittaṁ sādhukaṁ ajjhupekkhitā hoti. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno tathāsamāhitaṁ cittaṁ sādhukaṁ ajjhupekkhitā hoti, upekhāsambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, upekhāsambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, upekhāsambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu vedanāsu —pe—citte[1]—pe—dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, upaṭṭhit' assa tasmiṁ samaye sati hoti asammuṭṭhā. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno upaṭṭhitā sati hoti asammuṭṭhā, satisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, satisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, satisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. So tathāsato viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinati pavicarati parivīmaṁsaṁ āpajjati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu tathāsato viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinati pavicarati parivīmaṁsaṁ āpajjati, dhammavicayasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, dhammavicaya-

[1] Si cittesu, omitting pe before and after.

sambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, dhammavicayasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Tassa taṁ dhammaṁ paññāya pavicinato pavicarato parivīmaṁsaṁ āpajjato āraddhaṁ hoti viriyaṁ asallīnaṁ. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno taṁ dhammaṁ paññāya pavicinato pavicarato parivīmaṁsaṁ āpajjato āraddhaṁ hoti viriyaṁ asallīnaṁ, viriyasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, viriyasambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, viriyasambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Āraddhaviriyassa uppajjati pīti nirāmisā. Yasmiṁ samaye, bhikkave, bhikkhuno āraddhaviriyassa uppajjati pīti nirāmisā, pītisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, pītisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, pītisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Pītimanassa kāyo pi passambhati, cittam pi passambhati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno pītimanassa kāyo pi passambhati cittam pi passambhati, passaddhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno āraddho hoti, passaddhisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, passaddhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Passaddhakāyassa sukhino cittaṁ samādhiyati. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhuno passaddhakāyassa sukhino cittaṁ samādhiyati, samādhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, samādhisambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, samādhisambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati. So tathāsamāhitaṁ cittaṁ sādhukaṁ ajjhupekkhitā hoti. Yasmiṁ samaye, bhikkhave, bhikkhu tathāsamāhitaṁ cittaṁ sādhukaṁ ajjhupekkhitā hoti, upekhāsambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno āraddho hoti, upekhāsambojjhaṅgaṁ tasmiṁ samaye bhikkhu bhāveti, upekhāsambojjhaṅgo tasmiṁ samaye bhikkhuno bhāvanāpāripūriṁ gacchati.

Evaṁ bhāvitā kho, bhikkhave, cattāro satipaṭṭhānā, evaṁ bahulīkatā satta sambojjhaṅge paripūrenti.

Kathaṁ bhāvitā ca, bhikkhave, satta bojjhaṅgā? Kathaṁ bahulīkatā vijjāvimuttiṁ paripūrenti? Idha, bhikkhave, bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ; dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti—pe[1]—viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti—pe—pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti—pe—passaddhisambojjhangaṁ bhāveti—pe—samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti—pe—upekhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Evaṁ bhāvitā kho, bhikkhave, satta bojjhaṅgā, evaṁ bahulīkatā vijjāvimuttiṁ paripūrentīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

ĀNĀPĀNASATISUTTAṀ AṬṬHAMAṀ.

119.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayam antarākathā udapādi: Acchariyaṁ āvuso, abbhutaṁ āvuso yāvañ c' idaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā mahapphalā vuttā mahānisaṁsā ti. Ayañ ca h' idaṁ[2] tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā vippakatā hoti. Atha kho Bhagavā sāyaṇhasamayaṁ patisallāṇā[3] vuṭṭhito yen' upaṭṭhānasālā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Kāya nu 'ttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

[1] Si omits pe throughout.

[2] Si ayañ ca kho idaṁ Sky ayañcarahidaṁ.

[3] So Sky; Si paṭis°.

Idha, bhante, amhākaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayaṁ antarākathā udapādi: Acchariyaṁ āvuso, abbhutaṁ āvuso yāvañ c' idaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā mahapphalā vuttā mahānisaṁsā ti. Ayaṁ no,[1] bhante, antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppatto ti.

Kathaṁ bhāvitā ca, bhikkhave, kāyagatā sati, kathaṁ bahulīkatā[2] mahapphalā hoti mahānisaṁsā? Idha, bhikkhave, bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So sato va assasati sato passasati. Dīghaṁ vā assasanto: Dīghaṁ assasāmīti pajānāti, dīghaṁ vā passasanto: Dīghaṁ passasāmīti pajānāti; rassaṁ vā assasanto: Rassaṁ assasāmīti pajānāti, rassaṁ vā passasanto: Rassaṁ passasāmīti pajānāti. Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati; Sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ assasissāmīti sikkhati; Passambhayaṁ kāyasaṁkhāraṁ passasissāmīti sikkhati. Tassa evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti[3] samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu gacchanto vā Gacchāmīti pajānāti; ṭhito vā Ṭhito 'mhīti pajānāti; nisinno vā Nisinno 'mhīti pajānāti; sayāno vā Sayāno 'mhīti pajānāti; yathā yathā vā pan' assa kāyo paṇihito hoti, tathā tatnā naṁ pajanāti. Tassa evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te[4] gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

[1] So Si; S^ky kho. [2] S^ky add: sati katham bahulīkatā.
[3] So S^ky; Si ekodibhoti. Cf. ekodikaroti infra at p. 111.
[4] Si omits.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, sammiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṁghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Tassa evaṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te [1] gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūran nānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahārū aṭṭhī aṭṭhimiñjā [2] vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā khelo siṅghāṇikā lasikā muttan ti.[3] Seyyathāpi, bhikkhave, ubhato mukhā mūtoḷī pūrā nānāvihitassa dhaññassa seyyathīdaṁ,—sālīnaṁ vīhīnaṁ muggānaṁ māsānaṁ tilānaṁ taṇḍulānaṁ; tam enaṁ cakkhumā puriso muñcitvā paccavekkheyya: Ime sālī ime vīhī ime muggā ime māsā ime tilā ime taṇḍulā ti;—evam eva kho, bhikkhave, imam eva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūran nānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahārū aṭṭhī aṭṭhimiñjā [2] vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā khelo siṅghāṇikā lasikā muttan ti. Tassa evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

[1] Si omits. [2] Si aṭṭhimiñjaṁ. [3] S^{ky} muttam.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu. Seyyathāpi, bhikkhave, dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā gāviṁ vadhitvā cātummahāpathe bilaso [1] paṭibhajitvā [2] nisinno assa,—evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ yathaṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmiṁ kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Tassa evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṁ sīvathikāyaṁ chaḍḍitaṁ ekāhamataṁ vā dvīhamataṁ va tīhamataṁ vā uddhumātakaṁ vinīlakaṁ vipubbakajātaṁ; so imam eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatīto ti. Tessa evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṁ sīvathikāyaṁ chaḍḍitaṁ kākehi vā khajjamānaṁ kulalehi vā khajjamānaṁ gijjhehi vā khajjamānaṁ suvāṇehi [3] vā khajjamānaṁ sigālehi [4] vā khajjamānaṁ vividhehi vā pāṇakajātehi khajjamānaṁ; so imam eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatīto ti. Tassa evam [5] appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

---

[1] So S[k]; S[y] bilaso; Si vilaso. [2] So S[ky]; Si vibhajitvā. [3] So Si; S[ky] supāṇehi. [4] Si siṅgālehi. [5] Here and subsequently, Si after appamattassa inserts pe, resuming at evam pi.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṁ sīvathikāyaṁ chaḍḍitaṁ aṭṭhikasaṁkhalikaṁ samaṁsalohitaṁ nahārusambandhaṁ aṭṭhikasaṁkhalikaṁ nimmaṁsalohitamakkhitaṁ nahārusambandhaṁ aṭṭhikasaṁkhalikaṁ apagatamaṁsalohitam nahārusambandhaṁ aṭṭhikāni apagatasambandhāni disāvidisāsu vikkhittāni[1] aññena hatthaṭṭhikaṁ aññena pādaṭṭhikaṁ aññena jaṅghaṭṭhikaṁ aññena ūraṭṭhikaṁ aññena kaṭiṭṭhikaṁ[2] aññena piṭṭhikaṇṭakaṁ aññena sīsakaṭāhaṁ. So imam eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatīto ti. Tassa evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato ye te gehasitā sarasaṁkappā te pahīyanti, tesam pahānā ajjhattam eva cittaṁ santiṭṭhati sannisīdati ekodihoti samādhiyati. Evam pi, bhikkhave, bhikkhu kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṁ sīvathikāyaṁ chaḍḍitaṁ aṭṭhikāni setāni saṅkhavaṇṇūpanibhāni aṭṭhikāni puñjakajātāni[3] aṭṭhikāni terovassikāni pūtīni cuṇṇakajātāni. So imam eva kāyaṁ upasaṁharati: Ayam pi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatīto ti. Tassa evam appamattassa . . . kāyagataṁ satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, bhikkhave, dakkho nahāpako vā nahāpakantevāsī vā kaṁsathāle nahāniyacuṇṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ sanneyya, sā 'ssa nahāniyapiṇḍī snehānugatā snehaparetā santarabāhirā phutā snehena, na ca paggharinī;[4]—evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ vivekajena pītisu-

[1] Si vikkhitāni. [2] S[ky] kaṭaṭṭhikaṁ. [3] So S[y]; Si puñjakitāni; S[k] puñjānikāni. [4] Cf. Vol. II. p. 15.

khena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ hoti. Tassa evam appamattassa . . . satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ[1] dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nassa kiñci sabbāvato kāyassa samadhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, bhikkhave, udakarahado ubbhidodako, tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakass' āyumukhaṁ, na uttarāya disāya udakass' āyumukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya udakass' āyumukhaṁ, devo ca kālena kālaṁ sammādhāraṁ anuppaveccheyya; atha kho tamhā va udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tam eva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphutaṁ assa;—evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Tassa evam appamattassa . . . satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti, yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti[2] tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ nippītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, bhikkhave, uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggatāni antonimug-

[1] Si omits words after vūpasamā, inserting pe. [2] Si omits words after virāgā, inserting pe.

gaposīni, tāni yāva c' aggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphutāni, nāss' akiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ vā padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā vārinā apphutaṁ assa;—evaṁ eva kho, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Tassa evam appamattassa . . . satiṁ bhāveti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu sukhassa ca pahānā[1] dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, bhikkhave, puriso odātena vatthena sasīsam pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato odātena vatthena apphutaṁ assa;—evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Tassa evam appamattassa . . . satiṁ bhāveti.

Yassa kassaci, bhikkhave, kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā antogadhā tassa kusalā dhammā ye keci vijjābhāgiyā. Seyyathāpi, bhikkhave, yassa kassaci mahāsamuddo cetasā phuto antogadhā tassa kunnadiyo yā kāci samuddaṅgamā,—evam eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā antogadhā tassa kusalā dhammā ye keci vijjābhāgiyā. Yassa kassaci, bhikkhave, bhikkhuno kāyagatā sati abhāvitā abahulīkatā, labhati tassa Māro otāraṁ, labhati tassa Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, puriso garukaṁ silāguḷaṁ allamattikāpuñje pakkhipeyya, taṁ kim maññatha, bhikkhave? Api nu taṁ garukaṁ silāguḷaṁ allamattikāpuñje labhetha otāran ti?

Evam, bhante.

[1] Si here inserts pe and omits words before catutth°.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati abhāvitā abahulīkatā, labhati tassa Māro otāraṁ, labhati tassa Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ,[1] atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya: Aggiṁ abhinibbattessāmi[2] tejo pātukarissāmīti;[3] taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu so puriso amuṁ sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimatthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti?

Evaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati abhāvitā abahulīkatā, labhati tassa Māro otāraṁ, labhati tassa Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, udakamaṇiko ritto tuccho ādhāre ṭhito, atha puriso āgaccheyya udakabhāraṁ[4] ādāya; taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu so puriso labhetha udakassa nikkhepanan[5] ti?

Evaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati abhāvitā abahulīkatā, labhati tassa Māro otāraṁ, labhati tassa Māro ārammaṇaṁ.

Yassa kassaci, bhikkhave, kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, na tassa labhati Māro otāraṁ, na tassa labhati Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, puriso lahukaṁ suttaguḷaṁ sabbasāramaye aggaḷaphalake pakkhipeyya; taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu taṁ lahukaṁ suttaguḷaṁ sabbasāramaye aggaḷaphalake labhetha otāran ti?

No h' etaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkata, na tassa labhati Māro otāraṁ, na tassa labhati Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya: Aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmīti; taṁ

[1] So S^{ky}; Si kolāpaṁ. [2] So Ṣi; S^{kv} abhinibbattissāmi. [3] So S^{ky}; Si tejodhātuṁ karissāmīti. [4] So Si; S^{y} udakagāraṁ; S^{k} udagāram. [5] S^{y} bhikkhavepanan.

kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimatthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti?

No h' etaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, na tassa labhati Māro otāraṁ, na tassa labhati Māro ārammaṇaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, udakamaṇiko pūro udakassa samatittiko kākapeyyo ādhāre ṭhapito, atha puriso āgaccheyya udakabhāraṁ ādāya;—taṁ kiṁ māññatha, bhikkhave? Api nu so puriso labhetha udakassa nikkhepanan ti?

No h' etaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, na tassa labhati Māro otāraṁ, na tassa labhati Māro ārammaṇaṁ.

Yassa kassaci, bhikkhave, kāyagatā sati bhāvita bahulīkatā, so yassa yassa abhiññā[1]-sacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññāsacchikiriyāya, tatra tatr' eva sakkhibhavyataṁ[2] pāpuṇāti sati sati āyatane. Seyyathāpi, bhikkhave, udakamaṇiko pūro udakassa samatittiko kākapeyyo ādhāre ṭhapito, tam enaṁ balavā puriso yato yato[3] āvajjeyya,[4]—āgaccheyya udakan ti?

Evaṁ, bhante.

Evaṁ eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā so yassa yassa abhiññāsacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññāsacchikiriyāya, tatra tatr' eva sakkhibhavyataṁ pāpuṇāti sati sati āyatane. Seyyathāpi same bhūmibhāge caturassā[5] pokkharaṇī aḷībaddhā[6] pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, tam enaṁ balavā puriso yato yato āḷiṁ muñceyya,[7]—āgaccheyya udakan ti?

---

[1] Bu abhiññāya. [2] So S^{ky}; Si sakkhibyataṁ; Bu: Sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti paccakkhabhāvaṁ pāpuṇāti. [3] S^{ky} omit. [4] Si āpajjeyya. [5] S^{ky} bhūmibhāve caturassara. [6] So S^{k} Si; S^{y} Bu āḷibaddhā. [7] Si paccheyya, with note that the Siṇhalese reading is muñceyya.

Evam bhante.[1]

Evam eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, so yassa yassa abhiññāsacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññāsacchikiriyāya, tatra tatr' eva sakkhibhavyataṁ pāpuṇāti sati sati āyatane. Seyyathāpi, bhikkhave, subhūmiyaṁ cātummahāpathe ājaññaratho yutto assa ṭhito odhastapatodo,[2] taṁ enaṁ dakkho yogācariyo assa dammasārathi abhiruhitvā vāmena hatthena rasmiyo gahetvā dakkhiṇena hatthena patodaṁ gahetvā yenicchakaṁ sāreyya;[3]—evam eva kho, bhikkhave, yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, so yassa yassa abhiññāsacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññāsacchikiriyāya, tatra tatr' eva sakkhibhavyataṁ pāpuṇāti sati sati āyatane.

Kāyagatāya, bhikkhave, satiyā āsevitāya bhāvitāya bahulīkatāya yānikatāya[4] vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya ime[5] das'[6] ānisaṁsā pāṭikaṅkhā. Katame dasa?[7]

Aratiratisaho hoti, na ca taṁ aratiṁ sahati, uppannaṁ aratiṁ abhibhuyya abhibhuyya[8] viharati. Bhayabheravasaho hoti, na ca taṁ bhayabheravaṁ sahati, uppannaṁ bhayabheravaṁ abhibhuyya abhibhuyya viharati. Khamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya[9] pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasiriṁsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānan tippānaṁ kharānaṁ[10] kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātiko hoti. Catunnaṁ jhānānaṁ abhicetasikānaṁ diṭṭhadhamma-

[1] S^ky omit these two words. [2] So S^ky; Si ubhantarapaṭodo, with note that the Siṃhalese reading is odhastapaṭodo. [3] S^ky yenicchakaṁ sāreyyāpi; Si yadicchakaṁ yadicchakaṁ sāreyya. [4] So S^ky Bu; Si yānīkatāya. [5] S^ky omit ime. [6] So all MSS. here; infra S^ky read ekādasa, as at 2 Jāt. 61. [7] Si omits these two words. [8] Si does not repeat this word. [9] S^ky digh°; Si khigh°. [10] Si omits.

sukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī.[1] Anekavihitaṁ iddhividhaṁ[2] paccanubhoti,—eko pi hutvā bahudhā hoti, bahudhā pi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ,[3] tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimmujjaṁ karoti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāno gacchati seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamati[4] seyyathāpi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimasati parimajjati, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vatteti.[5] Dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya[6] ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre ca santike ca. Parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti,—sarāgaṁ vā cittaṁ Sarāgaṁ cittan ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ[7] Vītarāgaṁ cittan ti pajānāti, sadosaṁ vā cittaṁ Sadosaṁ cittan ti pajānāti, vītadosaṁ vā cittaṁ Vītadosaṁ cittan ti pajānāti, samohaṁ vā cittaṁ Samohaṁ cittan ti pajānāti, vītamohaṁ vā cittaṁ Vītamohaṁ cittan ti pajānāti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ Saṁkhittaṁ cittan ti pajānāti, vikkhittaṁ vā cittaṁ Vikkhittaṁ cittan ti pajānāti, mahaggataṁ vā cittaṁ Mahaggataṁ cittan ti pajānāti, amahaggataṁ vā cittaṁ Amahaggataṁ cittan ti pajānāti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ Sa-uttaraṁ cittan ti pajānāti, anuttaraṁ vā cittaṁ Anuttaraṁ cittan ti pajānāti, samāhitaṁ vā cittaṁ Samāhitaṁ cittan ti pajānāti, asamāhitaṁ vā cittaṁ Asamāhitaṁ cittan ti pajānāti, vimuttaṁ vā cittaṁ Vimuttaṁ cittan ti pajānāti, avimuttaṁ vā cittaṁ Avimuttaṁ cittan ti pajānāti. Anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati seyyathīdaṁ ekam

[1] Si inserts hoti before and after this word, and inserts so at the beginning of the next sentence. [2] Si iddhividhim here. [3] Si inserts pe and omits the following down to yāva b. [4] S[t] caṅkamati. [5] Cf. Vol. II. p. 18. S[ky] here ca saṁvatteti, Si kāyena saṁvatteti. [6] So even Si here. [7] Si here inserts pe, and continues as follows: Sadosaṁ vā cittaṁ Vītadosaṁ vā cittaṁ (&c., &c.) . . . Avimuttaṁ vā cittaṁ Avimuttaṁ cittan ti pajānāti.

pi jātim dve pi jātiyo—pe—iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate,[1] yathākammūpage satte pajānāti. Āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati.

Kāyagatāya, bhikkhave, satiyā āsevitāya bhāvitāya bahulīkatāya yānikatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya ime das'[2] ānisaṁsā pāṭikaṅkhā ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

KĀYAGATĀSATISUTTAṀ NAVAMAṀ.

120.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Saṁkhāruppattiṁ[3] vo, bhikkhave, desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

Idha, bhikkhave, bhikkhu saddhāya samannāgato hoti, sīlena samannāgato hoti, sutena samannāgato hoti, cāgena samannāgato hoti, paññāya samannāgato hoti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā khattiyamahāsālānaṁ[4] sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ

[1] Si adds pe. [2] S^{k} ekādas'. [3] Si saṁkhārūpapattiṁ and (infra) tatrūpapattiyā. [4] All MSS. add vā.

bhāveti; tassa te saṁkhārā ca vihāro[1] c' evaṁ bhāvitā bahulīkatā tatr' uppattiyā saṁvattanti. Ayaṁ, bhikkhave, maggo ayaṁ paṭipadā tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya samannāgato hoti, sīlena samannāgato hoti, sutena samannāgato hoti, cāgena samannagato hoti, paññāya samannāgato hoti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā brāhmaṇamahāsālānaṁ vā—pe—gahapatimahāsālānaṁ vā sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti taṁ cittaṁ bhāveti; tassa te saṁkhārā ca vihāro ca evaṁ bhāvitā evaṁ bahulīkatā tatr' uppattiyā saṁvattanti. Ayaṁ, bhikkhave, maggo ayaṁ paṭipadā tatr' uppattiyā saṁvattati.

[2] Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya samannāgato hoti, sīlena samannāgato hoti, sutena samannāgato hoti, cāgena samannāgato hoti, paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Cātummahārājikā devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Cātummahārājikānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti taṁ cittaṁ bhāveti; tassa te saṁkhārā ca vihāro ca . . . tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya samannāgato hoti, sīlena samannāgato hoti, sutena samannāgato hoti, cāgena samannāgato hoti, paññāya samannāgato hoti Tassa sutaṁ hoti: Tāvatiṁsā devā—pe—Yāmā devā—pe[3] Tusitā devā—pe—Nimmānaratī devā—pe—Paranimmitavasavattino devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya saman-

[1] So Bu; Si vihārā; S[ky]'virāgā. [2] Si omits this paragraph. [3] Si omits pe here et infra.

nāgato hoti, sīlena samannāgato hoti, sutena samannāgato hoti, cāgena samannagato hoti, paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Sahasso Brahmā dīghāyuko vaṇṇavā sukhabahulo ti. Sahasso, bhikkhave, Brahmā sahassīlokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Seyyathāpi, bhikkhave, cakkhumā puriso ekaṁ āmaṇḍaṁ hatthe karitvā paccavekkheyya, evam eva kho, bhikkhave, Sahasso Brahmā sahassīlokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Sahassassa Brahmuno sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya . . . paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti. Dvisahasso Brahmā—pe—Tisahasso Brahmā—pe Catusahasso Brahmā —pe—Pañcasahasso Brahmā dīghāyuko vaṇṇavā sukhabahulo ti. Pañcasahasso pi, bhikkhave, Brahmā pañcasahassīlokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Seyyathāpi, bhikkhave, cakkhumā puriso pañca āmaṇḍāni hatthe karitvā paccavekkheyya, evam eva kho, bhikkhave, Pañcasahasso Brahmā pañcasahassīlokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati: ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Tassa evam hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Pañcasahassassa Brahmuno sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya samannāgato hoti—pe—sīlena—pe—sutena—pe—cāgena—pe[1]—paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Dasasahasso Brahmā dīghāyuko vaṇṇavā sukhabahulo ti. Dasasahasso, bhikkhave, Brahmā dasasahassīlokadhātuṁ pharitvā

[1] Si recites the whole of the foregoing in full.

adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Seyyathāpi, bhikkhave, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati ca virocati ca, evam eva kho, bhikkhave, Dasasahasso Brahmā dasasahassilokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Dasasahassassa Brahmuno sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . tatr' uppattiyā saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Satasahasso Brahmā dīghāyuko vaṇṇavā sukhabahulo ti. Satasahasso, bhikkhave, Brahmā satasahassīlokadhātuṁ pharitvā adhimuccitvā viharati; ye pi tattha sattā uppannā, te pi pharitvā adhimuccitvā viharati. Seyyathāpi, bhikkhave, nekkhaṁ jambonadaṁ dakkhakammāraputta-ukkāmukhe sukusalasampahaṭṭhaṁ paṇḍukambale nikkhittaṁ bhāsati ca tapati ca[1] virocati ca, evam eva kho, bhikkhave, Satasahassassa Brahmuno satasahassīlokadhātuṁ pharitvā . . . viharati Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Satasahassassa Brahmuno sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya . . . paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Ābhā devā pe—Parittābhā devā; Appamāṇābhā devā; Ābhassarā devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ . . . saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Subhā devā. Parittasubhā devā; Appamāṇasubhā devā; Subhakiṇṇā[2] devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ . . . saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya.

[1] So Si; S[ky] bhāsate ca tapate ca.
[2] Si Subhakiṇhā

Tassa sutaṁ hoti: Vehapphalā devā; Avihā devā; Atappā devā; Sudassī[1] devā; Akaniṭṭhā devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā Akaniṭṭhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjeyyan ti. So taṁ cittaṁ dahati . . . saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya . . . paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Ākāsānañcāyatanūpagā devā dīghāyukā ciraṭṭhitikā sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ . . . saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya . . paññāya samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Viññāṇañcāyatanūpagā devā;[2] Ākiñcāyatanūpagā devā; Nevasaññānāsaññāyatanūpagā devā dīghāyukā ciraṭṭhitikā sukhabahulā ti. Tassa evaṁ hoti: Aho vatāhaṁ saṁvattati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu saddhāya . . . paññāya samannāgato hoti. Tassa evaṁ hoti Aho vatāhaṁ āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan ti. So āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ,[3] bhikkhave, bhikkhu na katthaci[4] uppajjati na kuhiñci[5] uppajjatīti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

SAṀKHĀRUPPATTISUTTAṀ[6] DASAMAṀ.

ANUPADAVAGGO DUTIYO.

[1] Si Sudassā. [2] Si continues as follows: dīghāyukā . . . uppajjeyyan ti—pe—ayaṁ, bhikkhave, maggo . . . saṁvattati. . . . Puna ca paraṁ . . . samannāgato hoti. Tassa sutaṁ hoti: Ākiñcāyaññāyatanūpagā devā; Nevasaññānāsaññāyatanūpagā devā dīghāyukā (&c.). [3] S^{ky} add pi. [4] S^{ky} add na. [5] So S^k; S^y nahiñci; Si omits uppajjati na kuhiñci. [6] Si saṁkhārūpapattisuttaṁ.

121.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Atha kho āyasmā Ānando sāyaṇhasamayaṁ patisallāṇā [1] vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Ekamidaṁ,[2] bhante, samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati. Nagarakaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo. Tattha me, bhante, Bhagavato sammukhā sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ: Suññatāvihārenāhaṁ, Ānanda, etarahi bahulaṁ viharāmīti. Kacci me taṁ, bhante, sussutaṁ suggahītaṁ [3] sumanasikataṁ sūpadhāritan ti?

Taggha te etaṁ, Ānanda, sussutaṁ suggahītaṁ sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ. Pubbe cāhaṁ, Ānanda, etarahi ca suññatāvihārena bahulaṁ viharāmi. Seyyathāpi ayaṁ Migāramātu pāsādo suñño hatthigavāssavaḷavena, suñño jātarūparajatena, suññaṁ itthipurisasannipātena; atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ yadidaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṭicca ekattaṁ;—evam eva kho, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā gāmasaññaṁ amanasikaritvā manussasaññaṁ araññasaññaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa araññasaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati.[4] So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā gāmasaññaṁ paṭicca, te 'dha na santi; ye assu darathā manussasaññaṁ paṭicca, te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā yadidaṁ araññasaññaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ gāmasaññāyāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ manussasaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ yadidaṁ araññasaññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yaṁ pana tattha

[1] So S^ky; Si paṭisallānā. [2] So Si Bu; S^ky ekamidāhaṁ. [3] Si sussutaṁ sugahitaṁ. [4] So Bu and S^ky generally; Si adhimuccati.

avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā manussasaññaṁ amanasikaritvā araññasaññaṁ paṭhavīsaññaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa paṭhavisaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Seyyathāpi, Ānanda, usabhacammaṁ[1] saṁkusatena suvihataṁ[2] vigatavasikaṁ;[3]—evam eva kho, Ānanda, bhikkhu yaṁ imissā paṭhaviyā ukkūlavikūlaṁ[4] nadīviduggaṁ khāṇukaṇṭakādhāraṁ[5] pabbatavisamaṁ, taṁ sabbaṁ amanasikaritvā paṭhavīsaññaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa paṭhavīsaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā manussasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; ye assu darathā araññasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā,[6] yadidaṁ paṭhavīsaññaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ manussasaññāyāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ[7] araññasaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ paṭhavīsaññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yaṁ pana tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā araññasaññaṁ amanasikaritvā paṭhavīsaññaṁ ākāsānañcāyatanasaññaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa ākāsānañcāyatanasaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā araññasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; ye assu darathā[8]

[1] Si āsabhacammaṁ; S^{ky} usambhaṁ cammaṁ; Bu: Usabhassa etan ti āsabhaṁ. [2] So Si Bu; S^{ky} suvibhataṁ. [3] S^{ky} v—likaṁ. [4] So S^{ky} Bu; Si ukkulavikulaṁ. [5] S^{ky} kan°, Si kh—adharaṁ. [6] So Si Bu; S^{ky} darathāmattā. [7] S^{ky} omit manussasaññāyāti pajānāti, suññam idam saññāgataṁ. [8] S^{ky} omit araññasaññaṁ . . . darathā.

paṭhavīsaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā yadidaṁ ākāsānañcāyatanaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ araññasaññāyāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ paṭhavīsaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ ākāsānañcāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yam pana tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā paṭhavīsaññaṁ amanasikaritvā ākāsānañcāyatanasaññaṁ viññāṇañcāyatanaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa viññāṇañcāyatanasaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evam pajānāti: Ye assu darathā paṭhavīsaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; ye assu darathā ākāsānañcāyatanasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā yadidaṁ viññāṇañcāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idam saññāgataṁ paṭhavīsaññāyāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ ākāsānañcāyatanasaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ viññāṇañcāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yam pana tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhaccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā ākāsānañcāyatanasaññaṁ amanasikaritvā viññāṇañcāyatanasaññaṁ ākiñcaññāyatanasaññaṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa ākiñcaññāyatanasaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā ākāsānañcāyatanasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; ye assu darathā viññāṇañcāyatanasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā, yadidaṁ ākiñcaññāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ ākāsānañcāyatanasaññāyāti pajānāti; Suññam

idaṁ saññāgataṁ viññāṇañcāyatanasaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ yadidaṁ ākiñcaññāyatana-saññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yam pi tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā viññāṇañcāyatansaññaṁ amanasikaritvā ākiñcaññāyatana-saññaṁ nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ paṭicca manasi-karoti ekattaṁ. Tassa nevasaññānāsaññāyatanasaññāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evam pajānāti: Ye assu darathā viññāṇañcāyatanasaññaṁ paṭicca, te 'dha na santi; ye assu darathā ākiñcaññāya-tanasaññaṁ paṭicca te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ darathamattā, yadidaṁ nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ viññāṇañcāyatanasaññāyāti pajānāti; Suññam idam saññā-gataṁ ākiñcaññāsaññāyāti pajānāti. Atthi c' ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ paṭicca ekattan ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yam pi tattha avasitthaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evam pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvak-kan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā ākiñcaññāyatanasaññaṁ amanasikaritvā nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ animittaṁ cetosamādhiṁ paṭicca manasi-karoti ekattaṁ. Tassa animitte[1] cetosamādhimhi cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā ākiñcaññāyatanasaññaṁ paṭicca, te 'dha na santi; ye assu darathā nevasaññānāsaññāyatana-saññaṁ paṭicca, te 'dha na santi; atthi c' evāyaṁ daratha-mattā yadidaṁ[2] imam eva kāyaṁ paṭicca saḷāyatanikaṁ

[1] So Si; S^{ky} animittaṁ. [2] S^{ky} insert kho.

jīvitapaccayā ti. So: Suññaṁ idaṁ saññāgataṁ ākiñcaññāyatanasaññāyāti pajānāti; Suññaṁ idaṁ saññāgataṁ nevasaññānāsaññāyatanasaññāyāti pajānāti. Atthi c'ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ imaṁ eva kāyaṁ paṭicca saḷāyatanikaṁ jīvitapaccayā ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yaṁ pana tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idaṁ atthīti pajānāti. Evaṁ pi 'ssa esā, Ānanda, yathābhuccā avipallatthā parisuddhā suññatāvakkan ti bhavati.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu amanasikaritvā ākiñcaññāyatanasaññaṁ amanasikaritvā nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ animittaṁ cetosamādhiṁ paṭicca manasikaroti ekattaṁ. Tassa animitte cetosamādhimhi cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. So evaṁ pajānāti: Ayaṁ pi[1] kho animitto cetosamādhi[2] abhisaṁkhato abhisañcetayito. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṁkhataṁ[3] abhisañcetayitaṁ, tad aniccaṁ nirodhadhamman ti pajānāti. Tassa evaṁ jānato[4] evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. So evaṁ pajānāti: Ye assu darathā kāmāsavaṁ paṭicca, te 'dha na santi; ye assu darathā bhavāsavaṁ paṭicca, te 'dha na santi; ye assu darathā avijjāsavaṁ paṭicca, te 'dha na santi; atthi cevāyaṁ darathamattā, yadidaṁ imaṁ eva kāyaṁ paṭicca saḷāyatanikaṁ jīvitapaccayā ti. So: Suññam idaṁ saññāgataṁ kāmāsavenāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ bhavāsavenāti pajānāti; Suññam idaṁ saññāgataṁ avijjāsavenāti pajānāti. Atthi c'ev' idaṁ asuññataṁ, yadidaṁ imaṁ eva kāyaṁ paṭicca saḷāyatanikaṁ jīvitapaccayā ti. Iti yaṁ hi kho tattha na hoti, tena taṁ suññaṁ samanupassati; yaṁ pana tattha avasiṭṭhaṁ hoti, Taṁ santaṁ idam atthīti pajānāti. Evaṁ assa esā, Ānanda, yathābhuccā

[1] Si hi. [2] S^ky animittaṁ c—dhiṁ. [3] S^ky omit. [4] S^ky pajānato.

avipallatthā parisuddhā paramānuttarā suññatāvakkan ti bhavati. Ye hi keci, Ānanda, atītamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja vihariṁsu, sabbe te imaṁ yeva parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja vihariṁsu. Ye hi keci, Ānanda, anāgatamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja viharissanti, sabbe te imaṁ yeva parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja viharissanti. Ye hi keci, Ānanda, etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja viharanti, sabbe te imaṁ yeva parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja viharanti. Tasmātiha, Ānanda, Parisuddhaṁ paramānuttaraṁ suññataṁ upasampajja viharissāmīti,— evaṁ hi vo, Ānanda, sikkhitabban ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

CŪḶASUÑÑATASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

122.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Kapilavatthuṁ[1] piṇḍāya pāvisi. Kapilavatthusmiṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Kāḷakhemakassa[2] Sakkassa vihāro ten' upasaṁkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena Kāḷakhemakassa Sakkassa vihāre sambahulāni senāsanāni paññattāni honti. Addasā kho Bhagavā Kāḷakhemakassa Sakkassa vihāre sambahulāni

[1] So Si; S^ky Kapilavatthusmiṁ. [2] So S^ky Bu; Si Kāl°.

senāsanāni paññattāni; disvāna Bhagavato etad ahosi. Sambahulāni kho Kāḷakhemakassa Sakkassa vihāre senāsanāni paññattāni.[1] Sambahulā nu kho idha bhikkhū viharantīti?

Tena kho pana samayena āyasmā Ānando sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ Ghaṭāya-Sakkassa vihāre cīvarakammaṁ karoti. Atha kho Bhagavā sāyaṇhasamayaṁ patisallānā vuṭṭhito yena Ghaṭāya-Sakkassa vihāro ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Sambahulāni kho, Ānanda, Kāḷakhemakassa Sakkassa vihāre senāsanāni paññattāni. Sambahulā nu kho ettha bhikkhū viharantīti?

Sambahulāni, bhante, Kāḷakhemakassa Sakkassa vihāre senāsanāni paññattāni; sambahulā ettha bhikkhū viharanti. Cīvarakārasamayo no, bhante, vattatīti.

Na kho, Ānanda, bhikkhu sobhati saṁgaṇikārāmo saṁgaṇikārato saṁgaṇikārāmataṁ anuyutto gaṇārāmo gaṇarato gaṇasammudito. So vat', Ānanda, bhikkhu saṁgaṇikārāmo saṁgaṇikārato saṁgaṇikārāmataṁ anuyutto gaṇārāmo gaṇarato gaṇasammudito, yan taṁ nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhasukhaṁ,[2] tassa sukhassa nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī ti,—n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Yo ca kho so, Ānanda bhikkhu eko gaṇasmā vūpakaṭṭho viharati, tass' etaṁ bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ, yan taṁ nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhasukhaṁ, tassa sukhassa nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī ti,—ṭhānam etaṁ vijjati. So vat', Ānanda, bhikkhu saṁgaṇikārāmo saṁgaṇikārato saṁgaṇikārāmataṁ anuyutto gaṇārāmo gaṇarato gaṇasammudito sāmāyikaṁ vā kantaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharissati asāmāyikaṁ vā akuppan ti,—n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati: Yo ca kho so, Ānanda, bhikkhu eko gaṇasmā vūpakaṭṭho viharati, tass' etaṁ bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ sāmāyikaṁ vā kantaṁ

[1] Sky omit this word here.

[2] Si sambodhisukhaṁ

cetovimuttiṁ upasampajja viharissati asāmāyikaṁ vā akuppan ti,—ṭhānam etaṁ vijjati. Nāhaṁ, Ānanda, ekaṁ rūpam[1] pi samanupassāmi, yattha ratassa yatthābhiratassa[2] rūpassa vipariṇāmaññathābhāvā na uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā.

Ayaṁ kho pan',[3] Ānanda, vihāro Tathāgatena abhisambuddho, yadidaṁ sabbanimittānaṁ amanasikārā[4] ajjhattaṁ suññataṁ upasampajja vihrituṁ.[5] Tatra ce, Ānanda, Tathāgataṁ iminā vihārena viharantaṁ bhavanti[6] upasaṁkamitāro[7] bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo rājāno rājamahāmattā titthiyā titthiyasāvakā, — tatr', Ānanda, Tathāgato vivekaninnen' eva cittena vivekapoṇena vivekapabbhārena vūpakaṭṭhena nekkhammābhiratena byantibhūtena sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi aññadatthu[8] uyyojaniyapaṭisaṁyuttaṁ[9] yeva kathaṁ kattā hoti. Tasmātih', Ānanda, bhikkhu ce pi ākaṅkheyya: Ajjhattaṁ suññataṁ upasampajja vihareyyan ti,—ten', Ānanda, bhikkhunā ajjhattam eva cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ sannisādetabbaṁ ekodikātabbaṁ samādahātabbaṁ.

Kathañ ca, Ānanda, bhikkhu ajjhattam eva cittaṁ saṇṭhapeti sannisādeti ekodikaroti samādahati? Idh', Ānanda, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukham[10] paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ[11] dutiyajjhānaṁ — tatiyajjhānaṁ — catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho, Ānanda, bhikkhu ajjhattam eva cittaṁ saṇṭhapeti sannisādeti ekodikaroti samādahati.

[1] So Si and (?) Bu; S^{ky} ekarūpaṁ. [2] So S^{ky} and Bu; Si rattassa yatthābhirattassa tassa. [3] So Si Bu; S^{ky} omit pana. [4] Si am—karā. [5] S^{ky} viharataṁ; Si viharati. [6] Si Bhagavantaṁ. [7] S^{ky} upasaṁkamitā te. [8] Si a—uṁ. [9] So Si Bu; S^{ky} uyyojanik°. [10] S^{ky} omit; Si, after paṭhamaṁ jhānaṁ, continues: Dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. [11] S^{ky} here insert pe.

So ajjhattaṁ suññataṁ manasikaroti; tassa ajjhattaṁ suññataṁ[1] manasikaroto ajjhattaṁ suññatāya cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evam pajānāti: Ajjhattaṁ suññataṁ[1] kho me manasikaroto ajjhattaṁ suññatāya cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati na vimuccatīti. Itiha tattha sampajāno hoti. So bahiddhā suññataṁ manasikaroti; so ajjhattabahiddhā suññataṁ manasikaroti; so āṇañjaṁ[2] manasikaroti; tassa āṇañjaṁ manasikaroto āṇañje cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati na vimuccatīti. Evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evam pajānāti: Āṇañjaṁ kho me manasikaroto āṇanje cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati na vimuccatīti. Itiha tattha sampajāno hoti. Ten', Ānanda, bhikkhunā tasmiṁ yeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattam eva cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ sannisādetabbaṁ ekodikātabbaṁ samādahātabbaṁ. So ajjhattaṁ suññataṁ manasikaroti; tassa ajjhattaṁ suññataṁ manasikaroto ajjhattaṁ suññatāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evam pajānāti: Ajjhattaṁ suññataṁ kho me manasikaroto ajjhattaṁ suññatāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccatīti. Itiha tattha sampajāno hoti. So bahiddhā suññataṁ manasikaroti; so ajjhattabahiddhā suññataṁ manasikaroti; so āṇañjaṁ manasikaroti; tassa āṇañjaṁ manasikaroto āṇañje cittaṁ pakkhandati pasīdatī santiṭṭhati vimuccati. Evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evaṁ pajānāti: Āṇañjaṁ kho me manasikaroto āṇañje cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccatīti. Itiha tattha sampajāno hoti.

Tassa ce, Ānanda, bhikkhuno iminā vihārena viharato caṅkamāya cittaṁ namati, so caṅkamati: Evaṁ maṁ caṅkamantaṁ nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā

[1] Si omits. [2] So S[ko]; Si āneñjaṁ (and infra āneñjāya). Cf. supra Sutta No. 112 (in fine) and Vol. II. p. 283.

anvāssavissantīti,[1]—itiha tattha sampajāno hoti. Tassa ce, Ānanda, bhikkhuno iminā vihārena viharato ṭhānāya cittaṁ namati so tiṭṭhati: Evaṁ maṁ tiṭṭhantaṁ[2] nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssavissantīti; -itiha tattha sampajāno hoti. Tassa ce, Ānanda, bhikkhuno, iminā vihārena viharato nisajjāya cittaṁ namati, so nisīdati: Evaṁ maṁ nisinnaṁ nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssavissantīti;—itiha tattha sampajāno hoti. Tassa ce, Ānanda, bhikkhuno iminā vihārena viharato sayanāya cittaṁ namati, so sayati: Evaṁ maṁ sayantaṁ nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssavissantīti;—itiha tattha sampajāno hoti. Tassa ce, Ānanda, bhikkhuno iminā vihārena viharato bhāsāya[3] cittaṁ namati, so: Yāyaṁ kathā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasaṁhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati,—seyyathīdaṁ: rājakathā corakathā mahāmattakathā senākathā bhayakathā yuddhakathā annakathā pānakathā vatthakathā sayanakathā mālākathā gandhakathā ñātikathā yānakathā gāmakathā nigamakathā nagarakathā janapadakathā itthikathā sūrakathā visikhākathā kumbhaṭṭhānakathā pubbapetakathā nānattakathā lokakkhāyikā samuddakkhāyikā itibhavābhavakathā iti vā iti evarūpiṁ kathaṁ na kathessāmīti. Itiha tattha sampajāno hoti. Yā ca kho ayaṁ, Ānanda, kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā[4] ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, -seyyathīdaṁ: appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā viriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathā iti evarūpiṁ kathaṁ kathessāmīti. Itiha tattha sampajāno hoti. Tassa ce Ānanda, bhikkhuno iminā vihārena viharato

[1] So Si; S[ky] anvāsabhavissatīti. [2] Si ṭhitaṁ. [3] So Si; S[ky] bhassāyaṁ, which spelling it supported by Bu. [4] Si cetovicāraṇas°.

vitakkāya cittaṁ namati, so: Ye 'me vitakkā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasaṁhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattanti,—seyyathīdaṁ: kāmavitakko byāpādavitakko vihiṁsāvitakko iti evarūpe vitakke na vitakkessāmīti;—itiha tattha sampajāno hoti. Ye ca kho ime, Ānanda, vitakkā ariyā niyyānikā niyyanti takkarassa sammādukkhakkhayāya, seyyathīdaṁ:—nekkhammavitakko abyāpādavitakko avihiṁsāvitakko iti evarūpe vitakke vitakkessāmīti;—itiha tattha sampajāno hoti.

Pañca kho ime, Ānanda, kāmaguṇā. Katame pañca? Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā; sotaviññeyyā saddā; ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭha kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, Ānanda, pañca kāmaguṇā. Yattha bhikkhunā abhikkhaṇaṁ sakaṁ cittaṁ paccavekkhitabbaṁ: Atthi nu kho me[1] imesu pañcasu kāmaguṇesu aññatarasmiṁ vā aññatarasmiṁ vā āyatane uppajjati cetaso samudācāro ti? Sace, Ānanda, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ pajānāti Atthi kho me imesu pañcasu kāmaguṇesu aññatarasmim vā aññatarasmiṁ vā āyatane uppajjati cetaso samudācāro ti,—evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evaṁ pajānāti: Yo kho me pañcasu kāmaguṇesu chandarāgo, so appahīno ti. Itiha tattha sampajāno hoti. Sace pan', Ānanda, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ pajānāti: Na 'tthi kho me imesu pañcasu kāmaguṇesu aññatarasmiṁ vā aññatarasmiṁ vā āyatane uppajjati cetaso samudācāro ti,—evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evaṁ pajānāti: Yo kho me pañcasu kāmaguṇesu chandarāgo, so 'me pahīno ti. Itiha sampajāno hoti.

Pañca kho 'me, Ānanda, upādānakkhandhā. Yattha bhikkhunā udayabyayānupassinā vihātabbaṁ. Iti rūpaṁ iti rūpassa samudayo iti rūpassa atthagamo; iti vedanā iti

[1] S^ky omit kho me here (but not infra).

vedanāya samudayo iti vedanāya atthagamo; iti saññā . . .; iti saṁkhārā . . .; iti viññāṇaṁ iti viññāṇassa samudayo iti viññāṇassa atthagamo ti. Tassa imesu pañcasu upādānakkhandhesu udayabyayānupassino viharato yo pañcas' upādānakkhandhesu asmimāno so pahīyati. Evaṁ santam etaṁ, Ānanda, bhikkhu evaṁ pajānāti: Yo kho me pañcas' upādānakkhandhesu asmimāno, so me pahīno ti. Itiha tattha sampajāno hoti. Ime kho te, Ānanda, dhammā ekantakusalāyatikā[1] ariyā lokuttarā anavakkantā pāpimatā.

Taṁ kiṁ maññasi, Ānanda? Kaṁ atthavasaṁ sampassamāno arahati sāvako satthāraṁ anubandhituṁ api payujjamāno ti?[2]

Bhagavaṁ-mūlakā no, bhante, dhammā Bhagavaṁ-nettikā Bhagavaṁ-paṭisaraṇā; sādhu vata, bhante, Bhagavantaṁ yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho; Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti.

Na kho, Ānanda, arahati sāvako satthāraṁ anubandhituṁ yadidaṁ suttaṁ geyyaṁ veyyākaraṇassa hetu. Taṁ kissa hetu? Dīgharattassa hi vo, Ānanda, dhammā sutā dhatā vacasā paricitā manasā 'nupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Yā ca kho ayaṁ, Ānanda, kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, —seyyathīdaṁ: appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā viriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathā,—evarūpiyā kho, Ānanda, kathāya hetu arahati sāvako satthāraṁ anubandhituṁ api payujjamāno.

Evaṁ sante kho, Ānanda, ācariyūpaddavo hoti; evaṁ sante antevāsūppadavo hoti; evaṁ sante brahmacariyūpaddavo hoti.[3] Kathañ c', Ānanda, ācariyūpaddavo hoti? Idh', Ānanda, ekacco satthā vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ

[1] So Si Bu; S[k] ekantakusalānayatikā; S[y] ekantakusalāniyānikā.
[2] So Si; S[ky] (here) and S[y] infra also apipanujjamāno pīti; S[k] infra apipaṇujjamano pi. [3] S[ky] have ūppadavo.

vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato anvāvaṭṭanti brāhmaṇagahapatikā negamā c' eva jānapadā ca; so anvāvaṭṭesu brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca mucchati kāmayati[1] gedhiṁ[2] āpajjati āvaṭṭati bāhullāya. Ayaṁ vuccat', Ānanda, upadduto[3] ācariyo; ācariyūpaddavena avadhiṁsu naṁ pāpakā akusalā dhammā saṁkilesikā poṇobhavikā[4] sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho, Ānanda, ācariyūpaddavo hoti. Kathañ c', Ānanda, antevāsūpaddavo hoti? Tass' eva kho pan', Ānanda, satthu sāvako tassa satthu vivekaṁ anubrūhayamāno vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato anvāvaṭṭanti brāhmaṇagahapatikā negamā c' eva jānapadā ca; so anvāvaṭṭesu brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca mucchati kāmayati gedhiṁ āpajjati āvaṭṭati bāhullāya. Ayaṁ vuccat', Ānanda, upadduto antevāsī; antevāsūpaddavena avadhiṁsu naṁ pāpakā akusalā dhammā saṁkilesikā poṇobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho, Ānanda, antevāsūpaddavo hoti? Kathañ c', Ānanda, brahmacariyūpaddavo hoti? Idh', Ānanda, Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato anvāvaṭṭanti brāhmaṇagahapatikā negamā c' eva jānapadā ca; so anvāvaṭṭesu brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca na mucchati kāmayati na gedhiṁ āpajjati na

[1] So Sky; Si mucchaṁ nikāmayati. Bu: kāmayatīti pucchanataṇhaṁ pattheti pavattetīti attho.
[2] So Si; Sk geyi, Sy gedhi; Sky (infra) heṭṭhiṁ (but Sk once gedhiṁ).
[3] Si upaddavo ācariyo ācariyūpaddavena. Avahiṁsu naṁ, &c.
[4] Si ponobbhavikā, as Sky infra.

āvaṭṭati bāhullāya. Tass' eva kho pan', Ānanda, Satthu sāvako tassa Satthu vivekaṁ anuyutto brūhayamāno vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato anvāvaṭṭanti brāhmaṇagahapatikā negamā c' eva jānapadā ca; so anvāvaṭṭesu brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca mucchati kāmayati gedhiṁ āpajjati āvaṭṭati bāhullāya. Ayaṁ vuccat', Ānanda, upadduto brahmacārī; brahmacārūpaddavena avadhiṁsu naṁ pāpakā akusalā dhammā saṁkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho, Ānanda, brahmacārūpaddavo hoti. Tatr', Ānanda, yo c' evāyaṁ ācariyūpaddavo yo ca antevāsūpaddavo ayan tehi brahmacārūpaddavo dukkhavipākataro c' eva kaṭukavipākataro ca api ca vinipātāya saṁvattati. Tasmātiha maṁ, Ānanda, mittavatāya samudācaratha, mā sapattavatāya; taṁ vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Kathañ c', Ānanda, satthāraṁ sāvakā sapattavatāya samudācaranti no mittavatāya? Idh', Ānanda, satthā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti anukampako hitesī anukampaṁ upādāya: Idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyāti. Tassa sāvakā na sussūsanti na sotaṁ odahanti aññaṁ[1] cittaṁ upaṭṭhapenti, vokkamma ca satthu sāsanā[2] vattanti. Evaṁ kho, Ānanda, satthāraṁ sāvakā sapattavatāya samudācaranti no[3] mittavatāya. Kathañ c', Ānanda, satthāraṁ sāvakā mittavatāya samudācaranti no sapattavatāya? Idh', Ānanda, satthā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti anukampako hitesī anukampaṁ upādāya. Idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyāti. Tassa sāvakā sussūsanti sotaṁ odahanti na[4] aññaṁ cittaṁ upaṭṭhapenti na vokkamma ca[5] satthu sāsanā vattanti. Evaṁ kho, Ānanda, satthāraṁ sāvakā mittavatāya samudācaranti no sapattavatāya. Tasmā-

---

[1] Si na aññā. [2] So S^ky Bu; Si sāsanaṁ. [3] So Si; S^ky yo ne. [4] S^ky Si omit na here, though S^ky insert it before sussūsanti and sotaṁ in this sentence. [5] Si na ca v.

tiha maṁ, Ānanda, mittavatāya samudācaratha mā sapattavatāya. Taṁ vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Na vo [1] ahaṁ, Ānanda, tathā parakkamissāmi yathā kumbhakāro āmake āmakamatte; niggayha niggayhāhaṁ, Ānanda, vakkhāmi, pavayha pavayha.[2] Yo sāro so ṭhassatīti.[3]

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAHĀSUÑÑATASUTTAṀ DUTIYAṀ.

123.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayam antarākathā udapādi:—Acchariyaṁ, āvuso, abbhutaṁ,[4] āvuso, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā,[5] yatra hi nāma Tathāgato atīte Buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume[6] pariyādinnavaṭṭe[7] sabbadukkhavītivatte jānissati: Evaṁ-jaccā te Bhagavanto ahesuṁ iti pi, evaṁnāmā te Bhagavanto ahesuṁ iti pi, evaṁ-gottā te Bhagavanto ahesuṁ iti pi, evaṁ-sīlā . . . evaṁ-dhammā . . . evaṁ-paññā . . . evaṁ-vihārī . . . evaṁ-vimuttā te Bhagavanto ahesuṁ iti pīti. Evaṁ vutte, āyasmā Ānando te bhikkhū etad avoca:—Acchariyā c'eva, āvuso, Tathāgatā acchariyadhammasamannāgatā ca; abbhutā[8] c'eva, āvuso, Tathāgatā abbhutadhammasamannāgatā cāti.

[1] Si te; S[ky] kho. [2] Si adds Ānanda vakkhāmi. [3] So Si Bu and Dhp. p. 271; S[k] yassatīti; S[y] sassatīti. [4] Si omits here but not infra. [5] Si m—vakatā. [6] So S[ky] Bu; Si c—ṭṭume. [7] So Bu (one MS. reading —ṇṇ—); Si pariyādiṇṇavaṭṭe; S[k] pariyādichinnavaṭṭe; S[y] pariyādichinnavaddhe. Cf. Vol. II. p. 172. [8] Si abbhūtā, as throughout.

Ayañ ca h' idaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā vippakatā hoti. Atha Bhagavā sāyaṇhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yen' upaṭṭhānasālā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: — Kāya nu 'ttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Idha, bhante, amhākaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayam antarākathā udapādi: Acchariyaṁ, āvuso, . . . (*etc. as above, down to*) . . . evaṁ-vimuttā te Bhagavanto ahesuṁ iti pīti. Evaṁ vutte, bhante, āyasmā Ānando amhe etad avoca: Acchariyā . . . abbhutadhammasamannāgatā cāti. Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā. Atha Bhagavā anuppatto ti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi:— Tasmātiha taṁ, Ānanda, bhiyyosomattāya paṭibhantu Tathāgatassa acchariyā abbhutadhammā ti.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahītaṁ: Sato sampajāno uppajjamāno, Ānanda, Bodhisatto Tusitaṁ kāyaṁ uppajjīti; yam pi, bhante, sato sampajāno Bodhisatto Tusitaṁ kāyaṁ uppajji, idam ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ; Sato sampajāno, Ānanda, Bodhisatto Tusite kāye aṭṭhāsīti; yam pi, bhante, sato sampajāno Bodhisatto Tusite kāye aṭṭhāsi, idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me, taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:—Yāvatāyukaṁ, Ānanda, Bodhisatto Tusite kāye aṭṭhāsiti; yam pi, bhante, yāvatāyukaṁ Bodhisatto Tusite kāye aṭṭhāsi, idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:—Sato sampajāno, Ānanda, Bodhisatto Tusitā kāyā cavitvā mātu kucchiṁ okkamīti; yam pi,

bhante, sato sampajāno Bodhisatto Tusitā kāyā cavitvā mātu kucchiṁ okkami, idam p' ahaṁ Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:—Yadā, Ānanda, Bodhisatto Tusitā kāyā cavitvā mātu kucchiṁ okkami, atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷaro[1] obhāso pātubhavati atikkamm' eva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yā pi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yattha p' ime candimasuriyā evaṁ-mahiddhika[2] evaṁ-mahānubhāvā ābhāya nānubhonti, tattha pi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikamm' eva devānaṁ devānubhāvaṁ; ye pi tattha sattā upapannā, te pi ten' obhāsena aññamannaṁ sañjānanti: Aññe pi kira bho santi sattā idh' upapannā. Ayañ ca dasasahassīlokadhātu saṁkampati sampakampati sampavedhati, appamāṇo ca uḷāro obhāso loke pātubhavati atikkamm' eva devānaṁ devānubhāvan ti. Yām pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:—Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, cattāro nan devaputtā catuddisārakkhāya upagacchanti: Mā naṁ kho Bodhisattaṁ vā Bodhisattamātaraṁ vā manusso vā amanusso vā koci vā[3] viheṭhesīti.[4] Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:— Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, pakatiyā sīlavatī Bodhisattamātā hoti, viratā pāṇātipātā viratā adinnādānā viratā kāmesu micchācārā viratā musāvādā viratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā ti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

[1] So S^ky Bu; Si oḷāro. [2] Si omits. [3] S^ky mā.
[4] S^ky viheṭṭhessīti; Si vihesesīti.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ :—Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, na Bodhisattamātu purisesu mānasaṁ uppajjati kāmaguṇūpasaṁhitaṁ,[1] anatikkamanīyā ca Bodhisattamātā hoti kenaci purisena rattacittenāti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ :—Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, lābhinī Bodhisattamātā hoti pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ, sā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā[2] parivāretīti. Yam pi, bhante . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sāmmukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ :—Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, na[3] Bodhisattamātu kocid eva ābādho uppajjati, sukhinī Bodhisattamātā hoti akilantakāyā, Bodhisattañ ca Bodhisattamātā tirokucchigataṁ passati sabbaṅgapaccaṅgaṁ abhinindriyaṁ.[4] Seyyathāpi, Ānanda, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato ; tatr' assa suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā ; tam enaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya : Ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato, tatr' idaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā pandusuttaṁ vā ti ;—evam eva kho, Ānanda, yadā Bodhisatto mātu kucchiṁ okkanto hoti, na Bodhisattamātu kocid eva ābādho uppajjati, sukhinī Bodhisattamātā hoti akilantakāyā, Bodhisattañ ca Bodhisattamātā tirokucchigataṁ passati sabbaṅgapaccaṅgaṁ abhinindriyaṁ. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

---

[1] So S^ky Bu ; Si kāmaguṇop°. [2] Si samaṇgībhūtā.
[3] S^kv insert na after ābādho here, but not infra. [4] So S^ky ; Si ahinindriyaṁ.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sam mukhā paṭiggahītaṁ :—Sattāhajāte, Ānanda, Bodhisat Bodhisattamātā kālaṁ karoti, Tusitaṁ kāyaṁ uppajjatīt Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagava acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sa mukhā paṭiggahītaṁ : —Yathā kho pan', Ānanda aññā itth[1] nava vā dasa vā māse gabbhaṁ kucchinā pariharitvā vij yanti, na h' evaṁ Bodhisattaṁ Bodhisattamātā vijāyati das' eva māsāni Bodhisattaṁ Bodhisattamātā kucchi pariharitvā vijāyatīti. Yam pi, bhante, . . . idam p' aha bhante, acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sa mukhā paṭiggahītaṁ :—Yathā kho pan', Ānanda, aññ itthikā nisinnā vā nipannā vā vijāyanti, na h' evaṁ Bod sattaṁ Bodhisattamātā vijāyati ; ṭhitā va Bodhisatt Bodhisattamātā vijāyatīti. Yam pi, bhante, . . . idam ahaṁ, bhante, acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sa mukhā paṭiggahītaṁ : —Yadā, Ānanda, Bodhisatto m kucchismā nikkhamati, devā paṭhamaṁ paṭiggaṇha pacchā manussā ti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ah bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāre

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ s mukhā paṭiggahītaṁ :—Yadā, Ānanda,[2] Bodhisatto m kucchismā nikkhamati, appatto va Bodhisatto paṭhaviṁ h cattāro naṁ devaputtā paṭiggahetvā mātu purato ṭhape Attamanā devī hohi,[3] mahesakkho te putto upapanno ti. Y pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acc yaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ s mukhā paṭiggahītaṁ :—Yadā, Ānanda, Bodhisatto m kucchismā nikkhamati, visado va nikkhamati amakk uddena amakkhito semhena amakkhito ruhirena[4] amakk

[1] S[k] omit vijāyati. [2] Si adds so. [3] Si '

[4] Si adds amakkhito pubbena.

kenaci asucinā suddho visado.[1] Seyyathāpi, Ānanda, maṇiratanaṁ kāsike vatthe nikkhittaṁ,[2] n' eva maṇiratanaṁ kāsikaṁ vatthaṁ makkheti nāpi kāsikaṁ vatthaṁ maṇiratanaṁ makkheti;—taṁ kissa hetu? ubhinnaṁ suddhattā;[3]—evam eva kho, Ānanda, yadā Bodhisatto mātu kucchismā nikkhamati, visado va nikkhamati amakkhito uddena amakkhito semhena amakkhito ruhirena amakkhito kenaci asucinā suddho visado ti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ: Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchismā nikkhamati, dve udakassa dhārā antalikkhā pātubhavanti, ekā sītassa ekā uṇhassa, yena Bodhisattassa udakakiccaṁ karonti[4] mātu cāti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ:—Sampatijāto, Ānanda, Bodhisatto samehi pādehi[5] patiṭṭhahitvā uttarābhimukho sattapadavītihāre gacchati, setamhi chatte anubhīramāne sabbā ca disā viloketi, āsabhiṁ[6] ca vācaṁ bhāsati: Aggo 'ham asmi lokassa, seṭṭho 'ham asmi lokassa, jeṭṭho 'ham asmi lokassa, ayam antimā jāti, na 'tthi dāni punabbhavo ti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremi.

Sammukhā me taṁ, bhante, Bhagavato sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ.—Yadā, Ānanda, Bodhisatto mātu kucchismā nikkhamati, atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikamm' eva devānaṁ devānubhāvaṁ; yā pi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yattha p' ime candimasuriyā evaṁ mahiddhikā evaṁ mahānubhāvā ābhāya nānubhonti, tattha

[1] Si visuddho. [2] Si nikkhitam. [3] Si suddhatā. [4] Si karoti.
[5] Si inserts paṭhaviyaṁ. [6] So all MSS. Cf. 1 Jāt. 53.

pi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikamm' eva devānaṁ devānubhāvaṁ; ye pi tattha sattā upapannā te pi ten' obhāsena aññamaññaṁ sañjānanti: Aññe pi kira bho santi sattā idhūpapannā ti. Ayam pi ca dasasahassīlokadhātu saṁkampati sampakampati sampavedhati appamāṇo ca uḷāro obhāso loke pātubhavati atikamm' eva devānaṁ devānubhāvan ti. Yam pi, bhante, . . . idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremīti.

Tasmātiha tvaṁ, Ānanda, idam pi Tathāgatassa acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhārehi.[1] Idh', Ānanda, Tathāgatassa viditā vedanā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti; viditā saññā;[2] viditā vitakkā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Idam pi kho tvaṁ, Ānanda, Tathāgatassa acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhārehīti.

Yam pi, bhante, Bhagavato viditā vedanā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti; viditā saññā; viditā vitakkā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti,—idam p' ahaṁ, bhante, Bhagavato acchariyaṁ abbhutadhammaṁ dhāremīti.

Idam avoca āyasmā Ānando. Samanuñño Satthā ahosi. Attamanā te bhikkhū āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinandun ti.

ACCHARIYABBHUTADHAMMASUTTAṀ[3] TATIYAṀ.

124.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Bakkulo Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Acela-Kassapo[4] āyasmato Bakkulassa purāṇagihīsahāyo[5]

---

[1] Si dhārehiti. [2] Sᵏ adds uppajjanti. [3] So Si; Sᵏ Acchariyabbhutasuttaṁ; Bu Acchariyadhammasuttaṁ. [4] Si Acelo Kassapo. [5] Si —gihi—.

yen' āyasmā Bakkulo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Bakkulena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Acela-Kassapo āyasmantaṁ Bakkulaṁ etad avoca: Kīvacīraṁ pabbajito si, āvuso Bakkulāti?

Asīti me, āvuso, vassāni pabbājitassāti.

Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattuṁ methuno dhammo paṭisevito ti?

Na kho maṁ, āvuso Kassapa, evaṁ pucchitabbaṁ: Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattuṁ methuno dhammo paṭisevito ti? Evañ ca kho maṁ, āvuso Kassapa, pucchitabbaṁ: Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattuṁ kāmasaññā uppannapubbā ti?

Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattuṁ kāmasaññā uppannapubbā ti? [1]

Asīti me, āvuso Kassapa, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi kāmasaññaṁ uppannapubbaṁ.

(Yaṁ p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti kāmasaññaṁ uppannapubbaṁ, idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhārema.[2])

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi byāpādasaññaṁ vihiṁsāsaññaṁ uppannapubbaṁ.

(Yaṁ p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti byāpādasaññaṁ vihiṁsāsaññaṁ uppannapubbaṁ, idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhārema.)

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi kāmavitakkaṁ uppannapubbaṁ.

Yaṁ p' āyasmā . . . dhārema.

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi byāpādavitakkaṁ, vihiṁsāvitakkaṁ uppannapubbaṁ.

Yaṁ p' āyasmā . . . dhārema.

---

[1] So S[ky]; Si omits this repetition. [2] Bu has the following note: *Yaṁ p' āyasma* ādīni padāni sabbavāresu Dhammasaṁgahe therehi niyametvā ṭhapitāni.

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi gahapaticīvaraṁ sāditā.[1]

Yaṁ p' āyasmā . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi satthena cīvaraṁ chinditā.[2]

Yaṁ p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi sūciyā cīvaraṁ sibbitā.

Yaṁ p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi rajanāya cīvaraṁ rajitā.

Yaṁ p' . . . dhārema.

Asīti . . . kaṭhine cīvaraṁ sibbitā.

Yaṁ p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi sabrahmacārīcīvarakamme[3] byāpāritā[4] . . . nimantanaṁ sāditā . . . evarūpaṁ cittaṁ uppannapubbaṁ: Aho vata maṁ koci nimanteyyāti.

Yaṁ p' . . . dhārema.

Asīti . . . antaraghare nisīditā . . . antaraghare bhuñjitā . . . mātugāmassa anubyañjanaso nimittaṁ gahetā . . mātugāmassa dhammaṁ desitā, antamaso catuppadam pi gāthaṁ . . . bhikkhunūpassayaṁ[5] upasaṁkamitā . . bhikkhuniyā dhammaṁ desitā—pe—nābhijānāmi sikkhamānāya dhammaṁ desitā, nābhijānami sāmaṇerāya dhammaṁ desitā.

Yaṁ p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti sāmaṇerāya dhammaṁ desitā, idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhārema.[6]

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi pabbājetā[7]—pe[8]—upasampādetā—nābhijānāmi nissayaṁ detā, nābhijānāmi sāmaṇeraṁ upaṭṭhāpetā . . . jantāghare nahāyitā . . . cuṇṇena nahāyitā . . . sabrahmacārīgattaparikam-

[1] So Si; Sᵏ sādittā, chindittā, &c. [2] Si continues here (as Sᵏ infra):—Nābhijānāmi sūciyā cīvaraṁ sibbitā Nābhijānāmi rajanāya cīvaraṁ rajitā, &c. [3] So Sᵏʸ, Si sabrahmacārīnaṁ c. [4] Si vicāritā. [5] Sᵏʸ; bhikkhunīd. [6] Si omits this paragraph—continuing: nābhijānāmi pabbājeta [7] Sᵏ pabbājento; Sʸ pabbājentā (corrected from pabbājeta) [8] Si omits.

me byāpajjitā [1] . . . ābādhaṁ uppannapubbaṁ, antamaso gaddūhanamattam [2] pi . . . bhesajjaṁ pariharitā antamaso harītakīkhaṇḍam [3] pi . . . apassenakaṁ apassetā [4] . . . seyyaṁ kappetā . . . gāmantasenāsane vassaṁ upagantā.

Yam p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti gāmantasenāsane vassaṁ upagantā, idam pi . . . dhārema.

Sattāham eva kho ahaṁ, āvuso, sāṇo [5] raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjiṁ, atha aṭṭhamiyaṁ aññā udapādi.

Yam p' āyasmā Bakkulo sattāham eva sāṇo raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñji atha aṭṭhamiyaṁ aññā udapādi, idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhārema.

Labheyyāhaṁ, āvuso Bakkula, imasmiṁ dhammavinaye pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan ti. Alattha kho Acela-Kassapo imasmiṁ dhammavinaye pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Kassapo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Kassapo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Bakkulo aparena samayena apāpuraṇaṁ ādāya vihārena vihāraṁ upasaṁkamitvā evam āha: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; ajja me parinibbānaṁ bhavissatīti.

Yam p' āyasmā Bakkulo apāpuraṇaṁ ādāya vihārena vihāraṁ upasaṁkamitvā evam āha: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; ajja me parinibbānaṁ bhavissatīti,—idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhārema.

[1] So Bu; S[ky] vyāpāritā; Si sāditā. [2] So S[ky] Si; Bu gadduh°. [3] Si harit. [4] S[ky] apassettā; Si apassenakam apasayitā; Bu apassenattā. [5] So S[ky] Bu (sāṇo ti sakileso); Si sāraṇo.

Atha kho āyasmā Bakkulo majjhe bhikkhusaṅghassa nisinnako parinibbāyi.

Yam p' āyasmā Bakkulo majjhe bhikkhusaṅghassa nisinnako parinibbāyi, idam pi mayaṁ āyasmato Bakkulassa acchariyaṁ abbhutaṁ dhammaṁ dhāremāti.

BAKKULASUTTAṀ[1] CATUTTHAṀ.

125.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Aciravato samaṇuddeso Araññakuṭikāyaṁ viharati. Atha kho Jayaseno rājakumāro jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno, yena Aciravato samaṇuddeso ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Aciravatena samaṇuddesena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Jayaseno rājakumāro Aciravataṁ samaṇuddesaṁ etad avoca:—Sutam me tam, bho Aggivessana: Idha bhikkhu appamatto ātāpī pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti.

Evam etaṁ, rājakumāra; evam etaṁ, rājakumāra. Idha bhikkhu appamatto ātāpī pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti.

Sādhu me bhavaṁ Aggivessano yāthāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ desetūti.

Na kho te ahaṁ, rājakumāra, sakkōmi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ desetuṁ. Ahañ carahi te, rājakumāra, yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ deseyyaṁ; tvañ ca me bhāsitassa atthaṁ na ājāneyyāsi So mam' assa kilamatho, sā mam' assa vihesā ti.

---

[1] So Bu; Si Bakkulatheracchariyabbhutas°; S^ky Bakkulatherassa acchariyabbhutasuttanto.

Desetu maṁ bhavaṁ Aggivessano yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ. Appeva nāma' aham bhoto Aggivessanassa bhāsitassa atthaṁ ājāneyyan ti.

Deseyyaṁ kho te ahaṁ, rājakumāra, yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ. Sace me tvaṁ bhāsitassa atthaṁ ājāneyyāsi, icc' [1] etaṁ kusalaṁ; no ce me tvaṁ bhāsitassa atthaṁ ājāneyyāsi, yathāsake tiṭṭheyyāsi; na maṁ tattha uttariṁ paṭipuccheyyāsīti.

Desetu me bhavaṁ Aggivessano yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ. Sace ahaṁ bhoto Aggivessanassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmi, icc' etaṁ kusalaṁ; no ce ahaṁ bhoto Aggivessanassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmi, yathāsake tiṭṭhissāmi; nāhaṁ tattha bhavantaṁ Aggivessanaṁ uttariṁ paṭipucchissāmīti.

Atha kho Aciravato samaṇuddeso Jayasenassa rājakumārassa yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ desesi. Evaṁ vutte Jayaseno rājakumāro Aciravataṁ samaṇuddesaṁ etad avoca: Aṭṭhānam etaṁ, bho Aggivessana, anavakāso yaṁ bhikkhu appamatto ātāpī pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti. Atha kho Jayaseno rājakumāro Aciravatassa samaṇuddesassa aṭṭhānañ ca anavakāsañ ca pavedetvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho Aciravato samaṇuddeso, acirapakkante Jayasene rājakumāre, yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Aciravato samaṇuddeso yāvatako ahosi Jayasenena rājakumārena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā Aciravataṁ samaṇuddesaṁ etad avoca:—Taṁ kut' ettha, Aggivessana, labbhā? Yan taṁ nekkhammena ñātabbaṁ, nekkhammena daṭṭhabbaṁ, nekkhammena pattabbaṁ, nekkhammena sacchikātabbaṁ, taṁ vata Jayaseno rājakumāro kāmamajjhe vasanto kāme paribhuñjanto kāmavitakkehi khajjamāno kāmapariḷāhena pariḍayhamāno kāmapa-

[1] S^k here idh', and infra imetaṁ.

riyesanāya ussukko ñassati vā dakkhati[1] vā sacchi vā karissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi 'ssu, Aggivessana, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā; dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Taṁ kiṁ maññasi, Aggivessana? Ye te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, api nu te dantā dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, dantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyun ti?

Evam, bhante.

Ye pan' ete dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā, api nu te adantā va dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, adantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyuṁ, seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Evam eva kho, Aggivessana, yan taṁ nekkhammena ñātabbaṁ nekkhammena daṭṭhabbaṁ nekkhammena pattabbaṁ nekkhammena sacchikātabbaṁ, taṁ vata Jayaseno rājakumāro kāmamajjhe vasanto kāme paribhuñjanto kāmavitakkehi khajjamāno kāmapariḷāhena pariḍayhamāno kāmapariyesanāya ussukko ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Seyyathāpi, Aggivessana, gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahā pabbato; tam enaṁ dve sahāyakā tamhā gāmā vā nigamā vā nikkhamitvā hatthavilaṅghakena[2] yena so pabbato ten' upasaṁkameyyuṁ, upasaṁkamitvā eko sahāyako heṭṭhāpabbatapāde tiṭṭheyya eko sahāyako uparipabbataṁ āroheyya; tam enaṁ heṭṭhāpabbatapāde ṭhito sahāyako uparipabbate ṭhitaṁ sahāyakaṁ evaṁ vadeyya: Yaṁ,[3] samma, kiṁ tvaṁ passasi uparipabbate ṭhito? So evaṁ vadeyya: Passāmi kho ahaṁ, samma, uparipabbate ṭhito ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So evaṁ vadeyya: Aṭṭhānaṁ kho etaṁ,

[1] So Si S^{ky} here; S^{ky} infra dakkhīti. [2] So S^{ky} Si; Bu hatthavilaṅgakenāti hatthaṁ gahetvā. [3] So Si; S^{ky} vadeyyāhaṁ.

samma, anavakāso yaṁ tvaṁ uparipabbate ṭhito passeyyāsi ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. Tam enaṁ uparipabbate ṭhito sahāyako heṭṭhāpabbatapādaṁ orohitvā taṁ sahāyakaṁ bāhāya gahetvā uparipabbataṁ āropetvā muhuttaṁ assāsetvā evaṁ vadeyya: Yaṁ, samma, kiṁ tvaṁ passasi uparipabbate ṭhito ti? So evaṁ vadeyya: Passāmi kho ahaṁ, samma, uparipabbate ṭhito ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So evaṁ vadeyya: Idān' eva kho te, samma, bhāsitaṁ mayaṁ evaṁ ājānāma: Aṭṭhānaṁ kho etaṁ, samma, anavakāso yaṁ tvaṁ uparipabbate ṭhito passeyyāsi ārāmarāmaṇeyyakaṁ . . . pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. Idān' eva ca pana te bhāsitaṁ mayaṁ evaṁ ājānāma: Passāmi kho ahaṁ, samma, uparipabbate ṭhito ārāmarāmaṇeyyakaṁ . . . pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So evaṁ vadeyya: Tathā hi panāhaṁ, samma, iminā mahatā pabbatena āvato [1] daṭṭheyyaṁ nāddasan ti.

Evaṁ eva kho [2] ato mahantatarena kho, Aggivessana, avijjākhandhena Jayaseno rājakumāro āvaṭo nivuṭo ovuṭo pariyonaddho. So vata yan taṁ nekkhammena ñātabbaṁ nekkhammena daṭṭhabbaṁ nekkhammena pattabbaṁ nekkhammena sacchikātabbaṁ, taṁ vata Jayaseno rājakumāro kāmamajjhe vasanto kāme paribhuñjanto kāmavitakkehi khajjamāno kāmapariḷāhena pariḍayhamāno [3] kāmapariyesanāya ussukko ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati.[4]

Sace kho taṁ, Aggivessana, Jayasenassa rājakumārassa ime dve upamā paṭibhāseyyuṁ, anacchariyaṁ te Jayaseno rājakumāro pasīdeyya pasanno ca te passannākāraṁ kareyyāti.

Kuto pana maṁ, bhante, Jayasenassa rājakumārassa imā dve upamā paṭibhāsissanti anacchariyā pubbe assutapubbā seyyathāpi Bhagavantan ti?

[1] So S[k] Bu; Si āvuṭo; S[y] āvāṭo. [2] S[ky] omit these three words. [3] Si omits these two words. [4] So S[y]; S[k] Si vijjatīti.

Seyyathāpi, Aggivessana, rājā khattiyo muddhāvasitto[1] nāgavanikaṁ āmanteti: Tvaṁ,[2] samma nāgavanika, rañño nāgaṁ abhiruhitvā nāgavanaṁ pavisitvā āraññakaṁ nāgaṁ atipassitvā rañño nāgassa gīvāya[3] upanibandhāhīti. Evaṁ devāti kho, Aggivessana, nāgavaniko rañño khattiyassa muddhāvasittassa paṭissutvā rañño nāgaṁ abhiruhitvā nāgavanaṁ pavisitvā āraññakaṁ nāgaṁ atipassitvā rañño nāgassa gīvāya upanibandhati; taṁ enaṁ rañño nāgo abbhokāsaṁ nīharati; ettāvatā ca[4] kho, Aggivessana, āraññako nāgo abbhokāsaṁ gato hoti; etagedhā[5] hi, Aggivessana, āraññako nāgo[6] yadidaṁ nāgavanaṁ; taṁ enaṁ nāgavaniko rañño khattiyassa muddhāvasittassa āroceti: Abbhokāsagato kho, deva, āraññako nāgo ti; taṁ enaṁ rājā khattiyo muddhāvasitto hatthidamakaṁ āmanteti: Ehi tvaṁ, samma hatthidamaka, āraññakaṁ nāgaṁ damayāhi āraññakānañ c' eva sīlānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva sarasaṁkappānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathapariḷāhānaṁ abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu sīlesu samādapanāyāti. Evaṁ devāti kho, Aggivessana, hatthidamako rañño khattiyassa muddhāvasittassa paṭissutvā mahantaṁ thambaṁ paṭhaviyaṁ nikhaṇitvā āraññakassa nāgassa gīvāya upanibandhati āraññakānañ c' eva sīlānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva sarasaṁkappānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathapariḷāhānaṁ abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu sīlesu samādapanāya; taṁ enaṁ hatthidamako yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpāhi vācāhi samudācarati. Yato kho, Aggivessana, āraññako nāgo hatthidamakassa yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā

[1] So S^ky; Si m—ito. [2] Si ehi tvaṁ. [3] Si gīvāyaṁ.
[4] Si omits ca [5] So S^ky Bu (etagedhā ti etasmiṁ pavattegedhā); Si ettha gedhā. [6] Si ār—ā nāgā.

bahujanamanāpā tathārūpāhi vācāhi samudācariyamāno sussusati sotaṁ odahati aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, tam enaṁ hatthidamako uttariṁ tiṇaghāsodakaṁ anuppavecchati. Yato kho, Aggivessana, āraññako nāgo hatthidamakassa tiṇaghāsodakaṁ paṭigaṇhāti, tattha hatthidamakassa evaṁ hoti : Jīvissati kho dāni rañño [1] nāgo ti ; tam enaṁ hatthidamako uttariṁ kāraṇaṁ karoti [2] : Ādissa bho, nikkhipa [3] bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa ādānanikkhepe [4] vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enaṁ hatthidamako uttariṁ kāraṇaṁ karoti : Abhikkama bho, paṭikkama bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa abhikkamapaṭikkame vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enaṁ hatthidamako uttariṁ kāraṇaṁ karoti : Uṭṭhaha bho, nisīda [5] bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa uṭṭhānanisajjāya [6] vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enaṁ hatthidamako uttariṁ ānejjaṁ [7] nāma kāraṇaṁ karoti. Mahantassa phalakaṁ soṇḍāya upanibandhati, tomarahattho ca [8] puriso upari gīvāya nisinno hoti, samantato ca tomarahatthā purisā parivāretvā ṭhitā honti, hatthidamako ca dīghatomarayaṭṭhiṁ gahetvā purato ṭhito hoti. So ānejjakāraṇaṁ kāriyamāno n' eva purime pāde copeti [9] na pacchime pāde copeti [10] na purimaṁ kāyaṁ copeti na pacchimaṁ kāyaṁ copeti na sīsaṁ copeti na kaṇṇaṁ copeti na dante copeti na naṅguṭṭhaṁ copeti na soṇḍaṁ copeti. So hoti rañño nāgo khamo sattippahārānaṁ asippahārānaṁ usuppahārānaṁ parasattuppahārānaṁ [11] bheripaṇava [12]—saṅkhatinava [13]—ninnādasaddānaṁ sabbavaṅkadosanihitaninnītakasāvo [14] rājāraho rājabhoggo rañño aṅgan t' eva saṅkhaṁ gacchati.

---

1 Si āraññako here, but not infra. 2 Si kāreti.
3 So Si ; S^{ky} abhikkama bho paṭikkama bho ti. 4 So Si ; S^{ky} adānanikkhape. 5 Si nipajja. 6 Si u—nipajjāya.
7 So S^{ky} ; Si āneñjaṁ. Cf. supra p. 112. 8 S^{ky} omit ca.
9 So Si ; S^{ky} dhopeti usually. 10 S^{ky} omit these four words.
11 So Si ; S^{ky} omit this word. 12 Si bheripaṇḍava ; S^{ky} Bu—paṇava—. 13 So S^{ky} ; Si saṅkhadindima—. 14 Si —ninnita—.

Evam eva kho, Aggivessana, idha Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho . . . (&c., as Vol. I. p. 179, lines 2-20) . . . agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Ettāvatā kho, Aggivessana, ariyasāvako abbhokāsagato hoti. Etagedhā hi, Aggivessana, devamanussā yadidaṁ pañca kāmaguṇā. Tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, sīlavā hohi, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharāhi ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhāhi [1] sikkhāpadesūti. Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, indriyesu guttadvāro hohi. Cakkhunā rūpaṁ disvāna mā nimittaggāhī [2] mā 'nubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam enaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajja rakkha cakkhundriyaṁ cakkhundriye saṁvaraṁ āpajja.[3] Sotena saddaṁ sutvā ghānena gandhaṁ ghāyitvā jivhāya rasaṁ sāyitvā kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā manasā dhammaṁ viññāya mā nimittaggāhī mā 'nubyañjanaggāhī yatvādhikaraṇam enaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ tassa saṁvarāya paṭipajja rakkha manindriyaṁ manindriye saṁvaraṁ āpajjāti.[4] Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, bhojane mattaññū hohi paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreyyāsi n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: Iti purāṇañ ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ ca vedanaṁ na-v-uppādessāmi, yatrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Yato

[1] Si sikkhassu. [2] Si here inserts pe and omits to So ime pañca nīvaraṇe on page 136. [3] S^{ky} add ti. [4] S^{ky} āpajja.

kho, Aggivessana, ariyasāvako bhojane mattaññū hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, jāgariyaṁ anuyutto viharāhi, divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehi, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehi, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeyyāsi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhehīti. Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, satisampajaññena samannāgato hohi, abhikkante paṭikkante sampajānakārī ālokite vilokite sampajānakārī sammiñjite pasārite sampajānakārī saṁghāṭipattacīvaradhārane sampajānakārī asite pīte khāyite sampajānakārī uccārapassāvakamme sampajānakārī gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hohīti.[1] Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako satisampajaññena samannāgato hoti, tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, vivittaṁ senāsanaṁ bhaja araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjan ti. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ; so pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā; so abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati abhijjhāya cittam parisodheti byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittaṁ parisodheti, thīnamiddhaṁ pahāya vigatathīnamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittaṁ parisodheti, uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti, vici-

[1] S^k hoti; S^y hohi.

kiccham pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittaṁ parisodheti. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ; vedanāsu—pe—; citte dhāmmesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ.

Seyyathāpi, Aggivessana, hatthidamako mahantaṁ thambhaṁ paṭhaviyaṁ nikhaṇitvā āraññakassa nāgassa gīvāya upanibandhati āraññakānañ c' eva sīlānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva saṁkappānaṁ abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathapariḷāhānaṁ abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu sīlesu samādapanāya,—evam eva kho, Aggivessana, ariyasāvakassa ime cattāro satipaṭṭhānā cetaso upanibandhanā honti gehasitānañ c' eva sīlānaṁ abhinimmadanāya gehasitānañ c' eva saṁkappānaṁ abhinimmadanāya gehasitānañ c' eva darathakilamathapariḷāhānaṁ abhinimmadanāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya.

Tam enaṁ Tathāgato uttariṁ vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, kāye kāyānupassī viharāhi mā ca kāyūpasaṁhitaṁ vitakkaṁ vitakkesi, vedanāsu vedanānupassī viharāhi mā ca vedanūpasaṁhitaṁ vitakkaṁ vitakkesi, citte cittānupassī viharāhi mā ca cittūpasaṁhitaṁ vitakkaṁ vitakkesi, dhammesu dhammānupassī viharāhi mā ca dhammūpasaṁhitaṁ vitakkaṁ vitakkesīti. So vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ, tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. So evam samāhite citte . . . (&c. as Vol. I. p. 347, l. 24 to p. 348, l. 34.) . . . nāparaṁ itthattāyāti pajānāti.

So [1] bhikkhu khamo sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasiriṁsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ upapannānaṁ sārīrikā-

[1] S[ky] omit.

naṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tippānaṁ kharānam [1] kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātiko [2] hoti sabbarāgadosamohanihitaninnītakasāvo [3] āhuneyyo pāhuneyyo [4] dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti.

Mahallako ce pi, Aggivessana, rañño nāgo adanto avinīto kālaṁ karoti, Adantamaraṇaṁ mahallako rañño nāgo [5] kālakato tveva [6] saṅkhaṁ gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, rañño nāgo; daharo ce pi, Aggivessana, rañño nāgo adanto avinīto kālaṁ karoti, Adantamaraṇaṁ daharo rañño nāgo kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati.—Evam eva kho, Aggivessana, thero ce pi bhikkhu akhīṇāsavo kālaṁ karoti, Adantamaraṇaṁ thero bhikkhu kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, bhikkhu; navo ce pi, Aggivessana, bhikkhu akhīṇāsavo kālaṁ karoti, Adantamaraṇaṁ navo bhikkhu kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati. Mahallako ce pi, Aggivessana, rañño nāgo sudanto suvinīto kālaṁ karoti, Dantamaraṇaṁ mahallako rañño nāgo kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, rañño nāgo; daharo ce pi, Aggivesanna, rañño nāgo sudanto suvinīto kālaṁ karoti, Dantamaraṇaṁ daharo rañño nāgo kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati.—Evam eva kho, Aggivessana, thero ce pi bhikkhu khīṇāsavo kālaṁ karoti, Dantamaraṇaṁ thero bhikkhu kālakato tveva saṅkhaṁ gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, bhikkhu; navo ce pi, Aggivessana, bhikkhu khīṇāsavo kālaṁ karoti, Dantamaraṇaṁ navo bhikkhu kālakato tveva saṅkhaṁ gacchatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Aciravato samaṇuddeso Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditi.

DANTABHŪMISUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

[1] Si omits. [2] So S^ky; Si adhivāsikaj. [3] S^ky Sabbarāgadosamohāni. [4] Si āhuṇeyyo pāhuṇeyyo. [5] Si, unlike S^ky and Bu, adds mato. [6] Si and (infra) S^ky t' eva.

126.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Bhūmijo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Jayasenassa rājakumārassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Jayaseno rājakumāro yen' āyasmā Bhūmijo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Bhūmijena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Jayaseno rājakumāro āyasmantaṁ Bhūmijaṁ etad avoca:—Santi, bho Bhūmija, eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ carati,[1] abhabbo phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya; āsañ ca[2] anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāyāti. Idha bhoto Bhūmijassa satthā kiṁvādī[3] kimakkhāyī ti?

Na kho me taṁ, rājakumāra, Bhagavato sammukhā sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ. Ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ Bhagavā evaṁ vyākareyya:—Āsañ ce pi karitvā ayoniso brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya; anasañ ce pi karitvā ayoniso brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya; āsañ ca[4] anāsañ ce pi karitvā ayoniso brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā ayoniso brahmacariyaṁ carati, abhabbo phalassa adhigamāya. Āsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyaṁ carati, bhabbo phalassa

[1] So S^ky; Si caranti abhabbā throughout. [2] So Si throughout, and S^ky sts; S^ky generally āsañ ce pi anāsañ ce pi Bu āsañ ca anāsañ cāti kālena āsaṁ kālena anāsaṁ. [3] Si adds Kiṁdiṭṭhi here and evaṁdiṭṭhi infra. [4] S^ky Si add pi here and infra.

adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyaṁ carati, bhabbo phalassa adhigamāya; āsañ [1] ca anāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyaṁ carati, bhabbo phalassa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyaṁ carati, bhabbo phalassa adhigamāyāti. Na kho me taṁ, rājakumāra, Bhagavato sammukhā sutaṁ sammukhā paṭiggahītaṁ, ṭhānañ ca kho etaṁ vijjati yaṁ Bhagavā evaṁ vyākareyyāti.

Sace kho bhoto Bhūmijassa satthā evaṁvādī evamakkhāyī, addhā bhoto Bhūmijassa satthā sabbesaṁ yeva puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ muddhānaṁ [2] maññe āhacca tiṭṭhatīti. Atha kho Jayaseno rājakumāro āyasmantaṁ Bhūmijaṁ saken' eva thālipākena parivisi.

Atha kho āyasmā Bhūmijo pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Bhūmijo Bhagavantaṁ etad avoca:— Idhāhaṁ, bhante, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Jayasenassa rājakumārassa nivesanaṁ ten' upasaṁkamiṁ upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdiṁ. Atha kho, bhante, Jayaseno rājakumāro yenāhaṁ ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā mama [3] saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho, bhante, Jayaseno rājakumāro maṁ etad avoca: Santi, bho Bhūmija, eke . . . satthā kiṁvādī kimakkhāyī ti? Evaṁ vutte ahaṁ, bhante, Jayasenaṁ rājakumāraṁ etad avoca. Na kho me taṁ, rājakumāra, Bhagavato sammukhā . . . maññe āhacca tiṭṭhatīti. Kacci, [4] bhante, evaṁ puṭṭho evaṁ vyākaramāno vuttavādī c' eva Bhagavato homi, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhāmi dhammassa cānudhammaṁ vyākaromi na ca koci sahadhammiko vādānuvādo [5] gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatīti?

[1] Si so āsañ. [2] So Si; S^ky buddhānaṁ. [3] So S^ky; Si mayā. [4] Si kaccāhaṁ. [5] S^ky vādānuvāto. Cf. vol. ii. p. 127.

Taggha tvaṁ, Bhūmija, evaṁ puṭṭho evaṁ vyākaramāno vuttavādī c' eva Bhagavato [1] hosi na ca maṁ abhūtena abbhācikkhasi dhammassa cānudhammaṁ vyākarosi na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchati.

Ye hi keci, Bhūmija, samaṇā vā brāhmaṇā vā micchāditthino micchāsaṁkappā micchāvācā micchākammantā micchā-ājīvā micchāvāyāmā micchāsatī [2] micchāsamādhino,[3] te [4] āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsavañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi . . . adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi . . . adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā,[5] Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso telatthiko telagavesī telapariyesanañ caramāno vālikaṁ doṇiyā ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyya; āsañ ce pi karitvā vālikaṁ doṇiyā ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyya, abhabbo telassa adhigamāya; anāsañ ce karitvā vālikaṁ doṇiyā ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyya, abhabbo telassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā vālikaṁ doṇiyā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyya, abhabbo telassa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā vālikaṁ doṇiyā ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīleyya, abhabbo telassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā,[6] Bhūmija, telassa, adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā va micchādiṭṭhī micchāsaṁkappā . . . micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi . . . adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi . . . adhigamāya, n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi . . . adhigamāya.

[1] Si me. [2] So Si; S^ky m—i, and supra micchādiṭṭhi. [3] So Si; S^ky m—dhi. [4] S^ky add ce. [5] Si throughout and S^ky sts. ayoniso; Si omits hesā. Cf. Childers sub voce yoniso. [6] Si omits.

Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso khīratthiko khīragavesī khīrapariyesanañ caramāno gāviṁ taruṇavacchaṁ visāṇato āviñjeyya; āsañ ce pi karitvā gāviṁ taruṇavacchaṁ visāṇato āviñjeyya, abhabbo khīrassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā—pe—n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā gāviṁ taruṇavacchaṁ visāṇato āviñjeyya, abhabbo khīrassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, khīrassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā micchādiṭṭhī—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitva; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso nonītatthiko[1] nonītagavesī nonītapariyesanañ caramāno udakaṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, āsañ ce pi karitvā udakaṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, abhabbo nonītassa adhigamāya; anāsaṁ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā udakaṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, abhabbo nonītassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija,[2] nonītassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā micchādiṭṭhī—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso aggitthiko aggigavesī aggipariyesanañ caramāno allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ uttarā-

[1] Si navanītatthiko, &c. [2] Si here, and in next passage, bho Bhūmija.

raṇiṁ ādāya abhimattheyya, āsañ ce pi karitvā allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimattheyya, abhabbo aggissa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimattheyya, abhabbo aggissa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, aggissa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā micchādiṭṭhī—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsañ ca nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Ye hi[1] keci, Bhūmija, samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī sammāsaṁkappā sammāvācā sammākammantā sammā-ājīvā sammāvāyāmā sammāsatī sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso telatthiko telagavesī telapariyesanañ caramāno tilapiṭṭhiṁ doṇiyā ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyya, āsañ ce pi karitvā tilapiṭṭhiṁ ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ pīḷeyyā, bhabbo telassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi . . telassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, telassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmanā vā sammādiṭṭhī—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti,

[1] Si Ye ca kho.

bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso khīratthiko khīragavesī khīrapariyesanañ caramāno gāviṁ taruṇavacchaṁ thanato āviñjeyya, āsañ ce karitvā gāviṁ taruṇavacchaṁ thanato āviñjeyya, bhabbo khīrassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā . . . khīrassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esa, Bhūmija, khīrassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esa, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso nonītatthiko nonītagavesī nonītapariyesanañ caramāno dadhiṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, āsañ ce pi karitvā dadhiṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, bhabbo nonītassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā dadhiṁ kalase āsiñcitvā matthena āviñjeyya, bhabbo nonītassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, nonītassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso aggitthiko aggigavesī aggipariyesanañ caramāno sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ

uttarāraṇiṁ ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā sukkhaṁ kaṭṭhaṁ kolāpaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya; n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā sukkhaṁ kaṭṭhaṁ kolāpaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimatthāyya, bhabbo aggissa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, aggissa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī . . . sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya, n' ev' āsaṁ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyaṁ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Taṁ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Sace kho,[1] Bhūmija, Jayasenassa rājakumārassa imā catasso upamā paṭibhāseyyuṁ, anacchariyaṁ te Jayaseno rājakumāro pasīdeyya, pasanno ca te pasannākāraṁ kareyyāti. Kuto pana maṁ, bhante, Jayasenassa rājakumārassa imā catasso upamā paṭibhāsissanti anacchariyā pubbe assutapubbā, seyyathāpi Bhagavantan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Bhūmijo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

BHŪMIJASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

127.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Pañcakaṅgo thapati aññataraṁ purisaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, ambho purisa, yen' āyasmā Anuruddho ten' upasaṁkama,[2] upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Anu-

[1] S[k] adds taṁ. [2] S[ky] upasaṁkami.

ruddhassa pāde sirasā vandāhi evañ ca vadehi[1]:—Pañcakaṅgo, bhante, thapati āyasmato Anuruddhassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti: Adhivāsetu kira, bhante, āyasmā Anuruddho Pañcakaṅgassa thapatissa svātanāya attacatuttho bhattaṁ; yena ca kira, bhante, āyasmā Anuruddho pagevataraṁ[2] āgaccheyya, Pañcakaṅgo thapati bahukicco bahukaraṇīyo rājakaraṇīyenāti. Evaṁ bhante ti kho so puriso Pañcakaṅgassa thapatissa paṭissutvā yen' āyasmā Anuruddho ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Anuruddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad avoca: Pañcakaṅgo thapati āyasmato Anuruddhassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti: Adhivāsetu kira, bhante, āyasmā Anuruddho Pañcakaṅgassa thapatissa svātanāya attacatuttho bhattaṁ; yena ca kira, bhante, āyasmā Anuruddho pagevataraṁ āgaccheyya, Pañcakaṅgo thapati bahukicco bahukaraṇīyo rājakaraṇīyenāti. Adhivāsesi kho āyasmā Anuruddho tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmā Anuruddho tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Pañcakaṅgassa thapatissa nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Anuruddhaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.[3] Atha kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Anuruddhaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad avoca:— Idha,[4] bhante, therā bhikkhū upasaṁkamitvā evam āhaṁsu: Appamāṇaṁ, gahapati, cetovimuttiṁ bhāvehīti; ekacce therā evam āhaṁsu: Mahaggataṁ, gahapati, cetovimuttiṁ bhāvehīti. Yā cāyam, bhante, appamāṇā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti,—ime dhammā nānaṭṭhā[5] c' eva

[1] Si S[ky] omit these three words here but not infra. [2] So Si (bis) and S[y] infra; S[k] (bis) and S[y] here pagetaraṁ. [3] S[ky] repeat this sentence. [4] Si inserts maṁ. [5] So Bu S[ky]; Si nānatthā, &c.

nānābyañjanā ca? udāhu ekaṭṭhā, byañjanam eva nānan ti?

Tena hi, gahapati,[1] taṁ yev' ettha paṭibhātu, apaṇṇakan[2] te ito bhavissatīti.

Mayhaṁ kho, bhante, evaṁ hoti: Yā cāyaṁ[3] appamāṇā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti, ime dhammā ekaṭṭhā byañjanam eva nānan ti.

Yā cāyaṁ, gahapati, appamāṇā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti, ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca. Tad aminā p' etaṁ,[4] gahapati, pariyāyena veditabbaṁ, yathā[5] ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca.

Katamā ca, gahapati, appamāṇā cetovimutti? Idha, gahapati, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ iti uddhamadhotiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjhena pharitvā viharati; karuṇāsahagatena cetasā; muditāsahagatena cetasā; upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā . . . viharati.—Ayaṁ vuccati, gahapati, appamāṇā cetovimutti.

Katamā, gahapati, mahaggatā cetovimutti? Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā ekaṁ rukkhamūlaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayaṁ vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha,[6] gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi[7] vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, yāvatā ekaṁ gāmakkhettaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha,

[1] S^{ky} repeat: appamāṇaṁ . . . mahaggatam . . . bhāvehīti, as above. [2] So Si Bu; S^{ky} apannakan. [3] Both S^{k} and S^{y} cāraṁ, omitting following ca. [4] S^{ky} tad aminā ca tad aminā pe gahapati. [5] Si yathā pan'; S^{ky} yatha v'. [6] Si adds pana here and in following sentences. [7] Si omits pi here and in the following sentences.

gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā gāmakkhettāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā ekaṁ mahārajjaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayaṁ vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Iminā kho etaṁ, gahapati, pariyāyena veditabbaṁ yathā ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca.

Catasso kho imā, gahapati, bhavūppattiyo. Katamā catasso? Idha,[1] gahapati, ekacco parittābhā ti[2] pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maraṇā Parittābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati. Idha,[3] gahapati, ekacco appamāṇā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maraṇā Appamāṇābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati. Idha, gahapati, ekacco saṁkiliṭṭhābhā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maraṇā Saṁkiliṭṭhābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati. Idha, gahapati, ekacco parisuddhābhā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maraṇā Parisuddhābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati. Imā kho, gahapati, catasso bhavūppattiyo.

Hoti kho so, gahapati, samayo yā tā devatā ekajjhaṁ sannipatanti, tāsaṁ ekajjhaṁ sannipatitānaṁ vaṇṇanānattaṁ hi kho paññāyati no ca ābhānānattaṁ. Seyyathāpi, gahapati, puriso sambahulāni telappadīpāni[4] ekaṁ gharaṁ paveseyya, tesaṁ[5] gharaṁ pavesesitānaṁ accinānattaṁ hi kho paññāyetha, no ca ābhānānattaṁ;—evam eva kho, gahapati, hoti[6] so samayo yā tā devatā ekajjhaṁ sanni-

---

[1] Sky add pana [2] So Sky Bu; Si parittābhāni, &c. [3] Si adds pana. [4] Si telapadīpāni. [5] Si adds ekaṁ. [6] Si adds kho.

patanti, tāsam ekajjhaṁ sannipatitānaṁ vaṇṇanānattaṁ hi kho paññāyati, no ca ābhānānattaṁ. Hoti kho so, gahapati, samayo yā tā devatā tato vipakkamanti, tāsaṁ tato vipakkamantīnaṁ[1] vaṇṇanānattaṁ c' eva paññāyati ābhānānattañ ca. Seyyathāpi, gahapati, puriso tāni sambahulāni telappadīpāni tamhā gharā nīhareyya, tesaṁ tato nīharantānaṁ accinānattañ c' eva paññāyetha ābhānānattañ ca;—evam eva kho, gahapati, hoti so samayo yā tā devatā tato vipakkamanti tāsaṁ tato vipakkamantīnaṁ vaṇṇanānattañ c' eva paññāyati ābhānānattañ ca. Na kho, gahapati, tāsaṁ devatānaṁ evaṃ hoti : Idaṁ amhākaṁ niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yatth' eva tā[2] devatā abhinivisanti,[3] tattha tatth' eva tā devatā abhiramanti. Seyyathāpi, gahapati, makkhikānaṁ kājena[4] vā piṭakena vā harīyamānānaṁ na evaṁ hoti: Idaṁ amhākaṁ[5] niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yatth' eva tā makkhikā abhinivisanti tattha tatth' eva tā makkhikā abhiramanti;—evam eva kho, gahapati, tāsaṁ devatānaṁ na evaṁ hoti: Idaṁ amhākaṁ niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yatth' eva tā devatā abhinivisanti tattha tatth' eva tā devatā abhiramantīti.

Evaṁ vutte āyasmā Abhiyo[6] Kaccāno āyasmantānaṁ Anuruddhaṁ etad avoca: Sādhu, bhante Anuruddha; atthi ca me ettha uttariṁ paṭipucchitabbaṁ.[7] Yā tā, bhante, devatā ābhā, sabbā tā parittābhā? udāhu sant' ettha ekaccā devatā appamāṇābhā ti?

Tadaṅgena kho, āvuso Kaccāna, sant'[8] ettha ekaccā devatā parittābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā appamāṇābhā ti.

Ko nu kho, bhante Anuruddha, hetu ko paccayo yena tāsaṁ devatānaṁ ekaṁ devanikāyaṁ upapannānaṁ sant'

---

[1] S^{ky} v—ānaṁ. [2] Si yā; S^{ky} omit (S^{y} omits also the following tā). [3] So S^{ky} Si; Bu (?) adhivasanti. [4] So Si Bu (kacenāti pi pāṭho); S^{ky} kācena. [5] Si here as elsewhere read idamhākaṁ. [6] So Si; S^{ky} Sabhiyo. [7] So Si and S^{ky} infra; S^{ky} here parip. [8] S^{ky} santi pan'.

etth' ekaccā devatā parittābhā santi pan' etth' ekaccā devatā appamāṇābhā ti?

Tena,[1] āvuso Kaccāna, taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya, tathā naṁ vyākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasī, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā ekaṁ rukkhamūlaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ, bhante, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā ekaṁ gāmakkhettaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ, bhante, bhikkhu yāvatā ekaṁ gāmakkhettaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā ekaṁ gāmakkhettaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā gāmakkhettāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ, bhante, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā gāmakkhettāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā gāmakkhettāni mahaggatan ti pharitvā

[1] Si tena h'.

adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā ekaṁ mahārajjaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, —imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ, bhante, bhikkhu yāvatā ekaṁ mahārajjaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Taṁ kim maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā ekaṁ mahārajjaṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ bhikkhu, bhante, yāvatā dve vā tīṇi vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Taṁ kim maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyaṁ bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyaṁ bhikkhu yāvatā samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, — imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyaṁ, bhante, bhikkhu yāvatā samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayaṁ imāsaṁ ubhinnaṁ cittabhāvanānaṁ mahaggatatarā ti.

Ayaṁ kho, āvuso Kaccāna, hetu ayaṁ paccayo yena tāsaṁ devatānaṁ ekaṁ devanikāyaṁ upapannānaṁ sant' etth' ekaccā devatā parittābhā santi pan' etth' ekaccā devatā appamāṇābhā ti.

Sādhu, bhante Anuruddha; atthi ca me ettha uttariṁ paṭipucchitabbaṁ.[1] Yāvatā, bhante, devatā ābhā, sabbā tā saṁkiliṭṭhābhā?[2] udāhu sant' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti?

[1] S^ky Si here paṭip°. [2] So Si; S^ky saṁkiliṭṭhā here, but not infra.

Tadaṅgena kho, āvuso Kaccāna, sant' etth' ekaccā devatā saṁkiliṭṭhābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti.

Ko nu kho, bhante Anuruddha, hetu ko paccayo yena tāsaṁ devatānaṁ ekaṁ devanikāyaṁ upapannānaṁ sant' etth' ekaccā devatā saṁkiliṭṭhābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti?

Tena, āvuso Kaccāna, upaman te karissāmi. Upamāya p' idh' ekacco[1] viññū puriso bhāsitassa atthaṁ ājānāti. Seyyathāpi, āvuso Kaccāna, telappadīpassa jhāyato telam pi aparisuddham[2] vaṭṭi[3] pi aparisuddhā; so telassa pi aparisuddhattā vaṭṭiyā pi aparisuddhattā andhandhaṁ viya jhāyati,—evam eva kho, āvuso Kaccāna, idh' ekacco bhikkhu saṁkiliṭṭhābham[4] pharitvā adhimuccitvā viharati; tassa kāyaduṭṭhullam pi na suppaṭippasaddhaṁ hoti, thīnamiddham pi na susamūhataṁ hoti, uddhaccakukkuccam pi na suppaṭivinītaṁ hoti; so kāyaduṭṭhullassa pi na suppaṭippassaddhattā thīnamiddhassa pi na susamūhatattā uddhaccakukkuccassa pi na suppaṭivinītattā andhandhaṁ viya jhāyati. So kāyassa bhedā param maraṇā Saṁkiliṭṭhābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati. Seyyathāpi, āvuso Kaccāna, telappadīpassa jhāyato telam pi parisuddhaṁ vaṭṭi pi parisuddhā, so telassa pi parisuddhattā vaṭṭiyā pi parisuddhattā na andhandhaṁ viya jhāyati,—evam eva kho, āvuso Kaccāna, idh' ekacco bhikkhu parisuddhābhāni[5] pharitvā adhimuccitvā viharati, tassa kāyaduṭṭhullam pi suppaṭippassaddhaṁ hoti, thīnamiddham pi susamūhataṁ hoti, uddhaccakukkuccam pi suppaṭivinītaṁ hoti; so kāyaduṭṭhullassa pi suppaṭippassaddhattā thīnamiddhassa pi susamūhatattā udhaccakukkuccassa pi suppaṭivinītattā na andhandhaṁ viya jhāyati. So kāyassa bhedā param maraṇā parisuddhābhānaṁ devānaṁ sahavyataṁ uppajjati.

---

[1] Si puts the following in the plural. [2] S^{ky} omit this word. [3] S^{k} vaddhī; S^{y} vaddhā. [4] So Si; S^{ky} s--bhā. [5] So Si; S^{ky} parisuddhā bhikkhu parisuddhābhā ti.

Ayaṁ kho, āvuso Kaccāna, hetu ayaṁ paccayo yena tāsaṁ devatānaṁ ekaṁ devanikāyaṁ upapannānaṁ sant' etth' ekaccā devatā saṁkiliṭṭhābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti.

Evaṁ vutte āyasmā Abhiyo Kaccāno āyasmantaṁ Anuruddhaṁ etad avoca:—Sādhu, bhante Anuruddha; na, bhante, āyasmā Anuruddho evam āha: Evam me sutan ti vā, evaṁ arahati bhavitun ti vā; atha ca pana, bhante, āyasmā Anuruddho: Evam pi tā devatā iti pi[1] devatā tveva[2] bhāsati. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti: Addhā āyasmatā Anuruddhena tāhi devatāhi saddhiṁ sannivutthapubban c' eva sallapitapubbañ ca sākacchā ca samāpajjitapubbā ti.

Addhā kho te[3] ayaṁ, āvuso Kaccāna, āsajja upanīyavācā bhāsitā; api ca te ahaṁ vyākarissāmi. Dīgharattaṁ vo me, āvuso Kaccāna, tāhi devatāhi saddhiṁ sannivutthapubbañ c' eva sallapitapubbañ ca sākacchā ca samāpajjitapubbā ti.

Evaṁ vutte āyasmā Abhiyo Kaccāno Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etad avoca: Lābhā te, gahapati, suladdhan te, gahapati, yaṁ tvañ c' eva taṁ kaṅkhādhammaṁ pahāsi yam p' imaṁ dhammapariyāyaṁ alatthamhā savanāyāti.

ANURUDDHASUTTAṀ SATTAMAṀ.

128.

[4]Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Kosambiyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁ-

[1] Si adds tā. [2] Si tve. [3] Si omits te.
[4] Cf. I. Vin. p. 341.

kamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Idha, bhante, Kosambiyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Sādhu, bhante, Bhagavā yena te bhikkhū ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Bhagavā yena te bhikkhū ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā te bhikkhū etad avoca: Alaṁ, bhikkhave; mā bhaṇḍanaṁ mā kalahaṁ mā viggahaṁ mā vivādan ti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi; appossukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharatu; mayam etena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Dutiyam pi kho Bhagavā te bhikkhū etad avoca: Alaṁ, bhikkhave; mā bhaṇḍanaṁ mā kalahaṁ mā viggahaṁ mā vivādan ti. Dutiyam pi kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi; appossukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharatu; mayam etena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Tatiyam pi kho Bhagavā te bhikkhū etad avoca: Alaṁ, bhikkhave; mā bhaṇḍanaṁ mā kalahaṁ mā viggahaṁ mā vivādan ti. Tatiyam pi kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi; appossukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharatu; mayam etena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Kosambiṁ[1] piṇḍāya pāvisi, Kosambiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya ṭhitako va imā gāthā[2] abhāsi:—

[1] So Si; S[ky] Kosambiyaṁ, as usual. [2] Cf. I. Vin. 349; Udāna p. 61; Dhp. vv. 3–6, 328–330; III. Jātaka 488; S.N. 7.

Puthusaddo samajano[1] na bālo koci maññatha,[2]
Saṁghasmiṁ bhijjamānasmiṁ nāññaṁ bhiyyo amaññaruṁ[3]
Parimuṭṭhā paṇḍitā bhāsā vācā gocarabhāṇino
Yāv' icchanti mukhāyāmaṁ yena nītā na taṁ vidū.
Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me,—
Ye[4] taṁ upanayhanti veraṁ tesaṁ na sammati.
Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me,—
Ye taṁ na upanayhanti[5] veraṁ tesūpasammati.
Na hi verena verāni sammantīdha[6] kudācanaṁ,
Averena ca sammanti; —esa dhammo sanantano.
Pare ca na vijānanti Mayam ettha yamāmase;[7]
Ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā.
Aṭṭhicchidā pāṇaharā[8] gavāssadhanahārino
Raṭṭhaṁ vilumpamānānaṁ tesam pi hoti saṁgati;
Kasmā tumhāka[9] no siyā?
Sace labhetha nipakaṁ sahāyaṁ saddhiñcaraṁ sādhuvihāridhīraṁ,
Abhibhuyya sabbāni parissayāni careyya ten' attamano satīmā.[10]
No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ saddhiñcaraṁ sādhuvihāridhīraṁ,
Rājā va raṭṭhaṁ vijitam pahāya eko care mātaṅg' araññe va nāgo.
Ekassa caritaṁ seyyo, na 'tthi bāle sahāyatā;
Eko care na ca pāpāni kayirā appossukko mātaṅg' araññe va nāgo ti.

[11] Atha kho Bhagavā ṭhitako va imā gāthā bhāsitvā yena Bālakaloṇakāragāmo ten' upasaṁkami.' Tena kho pana

[1] Bu: sampajāno ti samāno; Si S^{ky} samajano. [2] Bu maññetha. [3] So Bu; Si S^{ky} amaññatha. [4] So S^{ky} Bu; Si adds ca. [5] So S^{ky}; Si ye ca tam na up. [6] Si sammant' idha. [7] So S^{ky} Bu; Si yamāmhase. [8] So S^{ky}; Si pānā harā (as S^{k} before correction). [9] Si tumhākaṁ. [10] So S^{ky}; Si satimā. [11] Cf. I. Vin. 350.

samayena āyasmā Bhagu Bālakaloṇakāragāme viharati, Addasā kho āyasmā Bhagu Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna āsanaṁ paññāpesi udakañ ca pādānaṁ. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Āyasmā pi kho Bhagu Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Bhaguṁ Bhagavā etad avoca: Kacci, bhikkhu, khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci piṇḍakena na kilamasīti?—Khamanīyaṁ Bhagavā, yāpanīyaṁ Bhagavā, na cāhaṁ bhante, piṇḍakena kilamāmīti.—Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Bhaguṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāy' āsanā yena Pācīnavaṁsadāyo ten' upasaṁkami. [1] Tena kho pana samayena āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kiṁbilo [2] Pācīnavaṁsadāye viharanti. Addasā kho dāyapālo Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etad avoca: Mā, samaṇa, etaṁ dāyaṁ pāvisi; sant' ettha tayo kulaputtā attakāmarūpā viharanti; mā tesaṁ aphāsum akāsīti. Assosi kho āyasmā Anuruddho dāyapālassa Bhagavatā saddhiṁ mantayamānassa, sutvāna dāyapālaṁ etad avoca: Mā, āvuso dāyapāla, Bhagavantaṁ vāresi; satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā Anuruddho yen' āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantañ ca Nandiyaṁ āyasmantañ ca Kimbilaṁ etad avoca: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantaṁ paccuggantvā eko Bhagavato pattacīvaraṁ paṭiggahesi, eko āsanaṁ paññāpesi, eko pādodakaṁ upaṭṭhapesi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane; nisajja pāde pakkhālesi. Te pi kho āyasmanto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Anuruddhaṁ Bhagavā etad avoca: Kacci vo, Anuruddhā, khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci piṇḍakena na kilamathāti?

[1] Cf. Vol. I. p. 205 for follg. [2] Si Kimmilo.

Khamanīyaṁ Bhagavā, yāpanīyaṁ Bhagavā, na ca mayaṁ, bhante, piṇḍakena kilamāmāti.

Kacci pana vo, Anuruddhā, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharathāti?

Taggha mayaṃ, bhante, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharāmāti.

Yathākathaṁ pana tumhe, Anuruddhā, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharathāti?

Idha mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti: Lābhā vata me suladdhaṁ vata me yo 'haṁ evarūpehi sabrahmacārīhi saddhiṁ viharāmīti. Tassa mayhaṁ, bhante, imesu āyasmantesu mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca, mettaṁ vacīkammaṁ,[1] mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti: Yannūnāhaṁ sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vatteyyan ti. So kho ahaṁ, bhante, sakaṁ cittaṁ nikkhipitvā imesaṁ yeva āyasmantānaṁ cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no, bhante, kāyā, ekañ ca pana maññe cittan ti.

Āyasmā pi kho Nandiyo, āyasmā pi Kimbilo Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Mayham pi kho, bhante, evam hoti: Lābhā vata me suladdhaṁ vata me yo 'haṁ . . . *&c. as above* . . . ekañ ca pana maññe cittan ti.

Evaṁ kho mayaṁ, bhante, samaggā sammodamānā avivadamānā[2] khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā[3] viharāmāti.

Sādhu sādhu, Anuruddhā. Kacci pana vo, Anuruddhā, appamattā ātāpino pahitattā viharathāti?

---

[1] Si adds: paccupaṭṭhitaṁ āvī c' eva raho ca.
omits. [3] Sᵏʸ here sampassamānā.

Taggha mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti.

Yathākatham pana tumhe, Anuruddhā, appamattā ātāpino pahitattā viharathāti?

Idha, bhante, amhākaṁ yo paṭhamaṁ gāmato piṇḍāya paṭikkamati, so āsanāni paññāpeti, pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhapeti, avakkārapātiṁ [upaṭṭhapeti. Yo pacchā gāmato piṇḍāya paṭikkamati, sace hoti bhuttāvaseso, sace ākaṅkhati, bhuñjati; no ce ākaṅkhati, appaharite vā chaḍḍeti, appāṇake vā udake opilāpeti; so āsanāni paṭisāmeti, pāṇīyaṁ paribhojanīyaṁ paṭisāmeti, avakkārapātiṁ][1] dhovitvā[2] paṭisāmeti bhattaggaṁ sammajjati. Yo passati pānīyaghataṁ vā paribhojanīyaghataṁ vā[3] rittaṁ tucchaṁ, so upaṭṭhapeti; sac' assa hoti avisayhaṁ hatthavikārena dutiyaṁ āmantetvā hatthavilaṅghakena[4] upaṭṭhapema. Na tveva mayaṁ, bhante, tappaccayā vācaṁ bhindāma. Pañcāhikaṁ kho pana mayaṁ, bhante, sabbarattiyaṁ[5] dhammiyā kathāya sannisidāma.—Evaṁ kho mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti.

Sādhu sādhu, Anuruddhā. Atthi pana vo, Anuruddhā, evaṁ appamattānaṁ ātāpīnaṁ pahitattānaṁ viharantānaṁ uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsuvihāro ti?

Idha mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharantā obhāsañ c' eva sañjānāma dassanañ ca rūpānaṁ. So kho pana no obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ; tañ ca nimittaṁ na paṭivijjhāmāti.

Taṁ kho pana vo, Anuruddhā, nimittaṁ paṭivijjhitabbaṁ. Aham pi sudaṁ, Anuruddhā, pubbe va sambodhā anabhisambuddho Bodhisatto va samāno obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānaṁ. So kho pana me obhāso

---

[1] Sky omit passage in brackets. [2] Si omits. [3] Si substitutes vaccaghaṭaṁ vā, which perhaps should be added to text as at I. Vin. 352. [4] Cf. supra p. 130; Si adds: pāṇīyaghataṁ vā paribhojanīyaghaṭaṁ vā. [5] Sky s—iyā.

na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānan ti? Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Vicikicchā kho me udapādi, vicikicchādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ; so 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissatīti. So kho ahaṁ, Anuruddhā, appamatto ātāpī pahitatto viharanto obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānaṁ. So kho pana me obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānan ti? Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Amanasikāro kho me udapādi, amanasikārādhikaraṇañ ca pana [1] me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā, —pe— tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Thīnamiddhaṁ kho me udapādi, thīnamiddhādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā,—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Chambhitattaṁ kho me udapādi, chambhitattādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso addhānamaggapaṭipanno, tassa ubhatopasse vadhakā uppateyyuṁ,[2] tassa ubhatonidānaṁ[3] chambhitattaṁ uppajjeyya,—evam eva kho me, Anuruddhā, chambhitattaṁ udapādi, chambhitattādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ.) So 'haṁ tathā karis-

[1] So Si; S^{ky} omit pana here and generally. [2] Si uppajjeyyuṁ. [3] Si tato nidānaṁ; S^{ky} ubhato tā nidānaṁ.

sāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhaṁ na chambhitattan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā,—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ubbillaṁ[1] kho me udapādi, ubbillādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso ekaṁ nidhimukhaṁ gavesanto sakideva pañca nidhimukhāni adhigaccheyya, tassa tatonidānaṁ ubbillaṁ uppajjeyya,—evam eva kho, Anuruddhā, ubbillaṁ kho me udapādi, ubbillādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ.) So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhaṁ na chambhitattaṁ na ubbillan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Duṭṭhullaṁ kho me udapādi, duṭṭhullādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rupānaṁ. So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhaṁ na chambhitattaṁ na ubbillaṁ na duṭṭhullan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Accāraddhaviriyaṁ kho me udapādi, accāraddhaviriyādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso ubhohi hatthehi vaṭṭakaṁ gāḷhaṁ gaṇheyya,[2] so tatth' eva matameyya,[3]—evam eva kho, Anuruddhā, accāraddhaviriyaṁ udapādi accāraddhaviriyādhikaraṇañ ca . . . dassanañ ca rūpānaṁ.) So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhaṁ na chambhitattaṁ na ubbillaṁ na duṭṭhullaṁ na accāraddhaviriyan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Atilīnaviriyaṁ kho me

[1] So S[ky] Bu; Si ubbilaṁ throughout. [2] S[ky] continue: tatth' eva pana mayhaṁ evam eva kho. [3] So Si (corr.); Bu patameyyāti mareyya (Morris MS. of R.A.S. pameyyāti mareyya).

udapādi atilīnaviriyādhikaraṇañ ca . . . dassanañ ca rūpānaṁ. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso vaṭṭakaṁ sithilaṁ gaṇheyya, so tassa [1] hatthato uppateyya,—evam eva kho me, Anuruddhā, atilīnaviriyaṁ udapādi . . . dassanañ ca rūpānaṁ.) So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro . . . na accāraddhaviriyaṁ na atilīnaviriyan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Abhijappā kho me udapādi abhijappādhikaraṇañ ca pana . . . dassanañ ca rūpānaṁ. So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na atilīnaviriyaṁ na abhijappā ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā—pe—tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Nānattasaññā kho me udapādi . . . dassanañ ca rūpānaṁ. So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na abhijappā na nānattasaññā ti.

So kho ahaṁ, Anuruddhā, appamatto ātāpī pahitatto viharanto obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānaṁ. So kho pana me obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānaṁ. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rupānan ti? Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Atinijjhāyitattaṁ kho me rūpānaṁ udapādi . . . dassanañ ca rūpānaṁ. So 'haṁ tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na nānattasaññā na atinijjhāyitattaṁ rūpānan ti. So kho ahaṁ, Anuruddhā, Vicikicchā cittassa upakkileso ti iti viditvā vicikicchaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahiṁ; Amanasikāro cittassa upakkileso ti iti viditvā amanasikāraṁ cittassa upakkilesaṁ pajahiṁ; Thīnamiddhaṁ cittassa upakkileso ti . . . pajahiṁ, Chambhitattaṁ . . . pajahiṁ; Ubbillaṁ . . . pajahiṁ; Duṭṭhullaṁ . . . pajahiṁ; Accāraddhaviriyaṁ . . . pajahiṁ; Atilīnaviriyaṁ . . . pajahiṁ; Abhijappā . . . pajahiṁ; Nānattasaññā . . . pajahiṁ; Atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ

[1] S[ky] omit.

cittassa upakkileso ti iti viditvā atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahiṁ.

So kho ahaṁ, Anuruddhā, appamatto ātāpī pahitatto viharanto obhāsaṁ hi kho sañjānāmi na ca rūpāni passāmi; rūpāni hi kho passāmi na ca obhāsaṁ sañjānāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivaṁ. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yo 'haṁ obhāsaṁ hi kho sañjānāmi na ca rūpāni passāmi, rūpāni hi kho passāmi na ca obhāsaṁ sañjānāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivan ti? Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Yasmiṁ kho ahaṁ samaye rūpanimittaṁ amanasikaritvā obhāsanimittaṁ manasikaromi, obhāsaṁ hi kho tamhi samaye sañjānāmi na ca rūpāni passāmi. Yasmiṁ panāhaṁ samaye obhāsanimittaṁ amanasikaritvā rūpanimittaṁ manasikaromi, rūpāni hi kho tamhi samaye passāmi na ca obhāsaṁ sañjānāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivan ti.

So kho ahaṁ, Anuruddhā, appamatto ātāpī pahitatto viharanto parittañ c' eva obhāsaṁ sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi, appamāṇañ ca obhāsaṁ sañjānāmi appamāṇāni ca rūpāni passāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivaṁ. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yo 'haṁ parittañ c' eva obhāsaṁ sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi appamāṇañ c' eva obhāsaṁ sañjānāmi appamāṇāni ca rūpāni passāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivan ti? Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Yasmiṁ kho samaye paritto samādhi hoti, parittam me tamhi samaye cakkhu hoti; so 'haṁ parittena cakkhunā parittañ c' eva obhāsaṁ sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi. Yasmiṁ pana samaye aparitto me samādhi hoti, appamāṇaṁ me tamhi samaye cakkhu hoti; so 'ham appamāṇena cakkhunā appamāṇañ c' eva obhāsaṁ sañjānāmi appamāṇāni ca rūpāni passāmi kevalam pi rattiṁ kevalam pi divasaṁ kevalam pi rattindivan ti. Yato kho

me, Anuruddhā, Vicikicchā cittassa upakkileso ti iti viditvā vicikicchā cittassa upakkileso pahīno ahosi; Amanasikāro cittassa upakkileso ti iti viditvā amanasikāro cittassa upakkileso pahīno ahosi; Thīnamiddhaṁ . . . pahīno ahosi; Chambhitattaṁ . . . pahīno ahosi; Ubbillaṁ . . . pahīno ahosi; Duṭṭhullaṁ . . . pahīno ahosi; Accāraddhaviriyaṁ . . . pahīno ahosi; Atilīnaviriyaṁ . . . pahīno ahosi; Abhijappa . . . pahīno ahosi; Nānattasaññā . . . pahīno ahosi; Atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ cittassa upakkileso ti iti viditvā atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ cittassa upakkileso pahīno ahosi. Tassa mayhaṁ, Anuruddhā, etad ahosi: Ye kho me cittassa upakkilesā,[1] te me pahīnā. Handa dānāhaṁ tividhena samādhiṁ bhāvemīti.[2] So kho ahaṁ, Anuruddhā, savitakkam pi savicāraṁ samādhiṁ bhāvesiṁ, avitakkam pi vicāramattaṁ samādhiṁ bhāvesiṁ, avitakkam pi avicāraṁ samādhim bhāvesiṁ, sappītikam pi samādhiṁ bhāvesiṁ, nippītikam pi samādhiṁ bhāvesiṁ, sātasahagatam pi samādhiṁ bhāvesiṁ, upekhāsahagatam pi samādhiṁ bhāvesiṁ. Yato kho me, Anuruddhā, savitakko[3] savicāro samādhi bhāvito ahosi, avitakko vicāramatto samādhi bhāvito ahosi, avitakko avicāro samādhi bhāvito ahosi, sappītiko pi samādhi bhāvito ahosi, nippītiko[3] pi samādhi bhāvito ahosi, upekhāsahagato samādhi bhāvito ahosi, ñāṇañ ca pana me dassanaṁ udapādi: Akuppā me vimutti, ayam antimā jāti, na 'tthi dāni punabbhavo ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Anuruddho Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

UPAKKILESASUTTAṀ[4] AṬṬHAMAṀ.

[1] MSS. upakkileso. [2] Si bhāvesin ti. [3] Si adds pi in each clause. [4] So Si Bu; S^ky (cf. title of No. 131) Upakkilesiyasuttaṁ.

129.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

Tīṇ' imāni, bhikkhave, bālassa bālalakkhaṇāni bālanimittāni bālapadānāni.[1] Katamāni tīṇi? Idha, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī.[2] No ce taṁ, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca abhavissa dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī, kena naṁ[3] paṇḍitā jāneyyuṁ: Bālo ayaṁ bhavaṁ asappuriso ti? Yasmā ca kho, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī, tasmā naṁ paṇḍitā jānanti: Bālo ayaṁ bhavaṁ asappuriso ti. Sa kho so, bhikkhave, bālo tividhaṁ diṭṭh' eva dhamme dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Sace, bhikkhave, bālo sabhāyaṁ vā nisinno hoti rathiyāya[4] vā nisinno hoti siṅghāṭake vā nisinno hoti, tatra ce[5] jano tajjaṁ tassāruppaṁ kathaṁ manteti, sace, bhikkhave, balo pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti, tatra, bhikkhave, bālassa evaṁ hoti: Yaṁ kho jano tajjaṁ tassāruppaṁ kathaṁ manteti, saṁvijjante te ca dhammā mayi ahañ ca tesu dhammesu sandissāmīti.—Idaṁ, bhikkhave, bālo paṭhamaṁ diṭṭh' eva dhamme dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti.

[6] Puna ca paraṁ, bhikkhave, bālo passati rājāno coraṁ āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā[7] kārente kasāhi pi

---

[1] So S[y] Bu; Si S[k] bālāp. [2] Si dukkaṭak as in I. Aṅg. 102. Si also inserts ca after and before this word both here and infra. [3] So S[ky]; Si ke naṁ here and infra. [4] So S[ky]; Si rathiyā. Cf. vol. ii. 108. [5] So S[ky] Bu; Si omits. [6] Cf. for this list I. Aṅguttara 47, Milinda 197. [7] So Si; S[ky] k—karaṇā here, but k—kāraṇā sts. infra.

tāḷente, vettehi pi tāḷente, addhadaṇḍakehi pi tāḷente, hattham pi chindante, pādam pi chindante, hatthapādam pi chindante, kaṇṇam pi chindante, nāsam pi chindante, kaṇṇanāsam pi chindante, bilaṅgathālikam pi karonte, saṅkhamuṇḍikam pi karonte, Rāhumukham pi karonte, jotimālikam pi karonte, hatthapajjotikam pi karonte, erakavattikam pi karonte, cīrakavāsikam pi karonte, eṇeyyakam pi karonte, baḷisamaṁsikam pi karonte, kahāpaṇakam pi karonte, khārāpatacchikam pi karonte, palighaparivattikam pi karonte, palālapiṭhakam pi karonte, tattena pi telena osiñcante, sunakhehi khādāpente, jīvantam pi sūle uttāsente, asinā pi sīsaṁ chindante. Tatra, bhikkhave, bālassa evaṁ hoti: Yathārūpānaṁ kho pāpakānaṁ kammānaṁ hetu rājāno coraṁ āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti kasāhi pi tāḷenti, vettehi pi tāḷenti, addhadaṇḍakehi pi tāḷenti,[1] hattham pi chindanti, pādam pi chindanti, hatthapādam pi . . . asinā pi sīsaṁ chindanti,—vijjante te ca dhammā mayi, ahañ ca tesu dhammesu sandissāmi. Mañ ce pi rājāno jāneyyuṁ, mam pi rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kāreyyuṁ, kasāhi pi tāḷeyyuṁ, vettehi pi tāḷeyyuṁ,[2] . . . asinā pi chindeyyun ti.—Idam pi, bhikkhave, bālo dutiyaṁ diṭṭh' eva dhamme dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bālaṁ pīṭhasamāruḷhaṁ[3] vā mañcasamāruḷhaṁ vā chamāya[4] vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe pāpakāni kammāni kāyena duccaritāni vācāya duccaritāni manasā duccaritāni, tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholambanti abhippalambanti. Seyyathāpi, bhikkhave, mahantānaṁ pabbatakūṭānaṁ chāyā sāyaṇhasamayaṁ paṭhaviyā olambanti ajjholambanti abhippalambanti,—evam eva kho, bhikkhave, bālaṁ pīṭhasamāruḷhaṁ vā mañcasamāruḷhaṁ vā chamāya vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe pāpa-

[1] Si tāḷenti—pe—asinā pi sīsaṁ chindanti. [2] Si tāḷeyyuṁ—pe—jīvantaṁ pi sūle uttāseyyuṁ, asinā sīsaṁ chindeyyun ti. [3] So S[ky]; Si p—ūḷhaṁ, throughout. [4] Si chamāyaṁ.

kāni kammāni katāni kāyena duccaritāni vācāya duccaritāni manasā duccaritāni tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholambanti abhippalambanti. Tatra, bhikkhave, bālassa evaṁ hoti: Akataṁ vata me kalyāṇaṁ akataṁ kusalaṁ akataṁ bhīruttāṇaṁ, kataṁ pāpaṁ kataṁ luddaṁ kataṁ kibbisaṁ; yāvatā hoti akatakalyāṇānaṁ akatakusalānaṁ akatabhīruttāṇānaṁ katapāpānaṁ kataluddānaṁ katakibbisānaṁ gati, taṁ gatiṁ pecca gacchāmīti. So socati kilamati paridevati, urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati.—Idaṁ kho, bhikkhave, bālo tatiyaṁ diṭṭh' eva dhamme dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Sa kho so bhikkhu bālo kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritva manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. Yaṁ kho taṁ, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya: Ekan taṁ aniṭṭhaṁ ekan taṁ akantaṁ ekan taṁ amanāpan ti nirayam eva etaṁ sammā vadamāno vadeyya: Ekan taṁ aniṭṭhaṁ ekan taṁ akantaṁ ekan taṁ amanāpan ti. Yāvañcidaṁ, bhikkhave, upamā pi na sukarā yāva dukkhā nirayā ti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Sakkā pana me, bhante, upamā kātun ti?

Sakkā bhikkhūti Bhagavā avoca: Seyyathāpi, bhikkhu, coraṁ āgucāriṁ gahetvā rañño dasseyyuṁ: Ayan te, deva, coro āgucārī, imassa yaṁ icchasi taṁ daṇḍaṁ paṇehīti; tam enaṁ rājā evaṁ vadeyya: Gacchatha bho imaṁ purisaṁ pubbaṇhasamayaṁ sattisatena hanathāti; tam enaṁ pubbaṇhasamayaṁ sattisatena haneyyuṁ. Atha rājā majjhantikaṁ samayaṁ evaṁ vadeyya: Ambho kathaṁ so puriso ti?—Tath' eva deva jīvatīti.—Tam enaṁ rājā evaṁ vadeyya: Gacchatha bho taṁ purisaṁ majjhantikaṁ samayaṁ sattisatena hanathāti; tam enaṁ majjhantikaṁ samayaṁ sattisatena haneyyuṁ. Atha rājā sāyaṇhasamayaṁ evaṁ vadeyya: Ambho kathaṁ so puriso ti?—Tath' eva deva jīvatīti.—Tam enaṁ rājā evaṁ vadeyya: Gacchatha bho taṁ purisaṁ sāyaṇhasamayaṁ sattisatena hanathāti; tam enaṁ sāyaṇ-

hasamayaṁ sattisatena haneyyuṁ. Taṁ kim maññatha, bhikkhave? Apı nu so puriso tīhi sattisatehi haññamāno tatonidānaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvediyethāti?

Ekissā pi, bhante, sattiyā haññamāno so puriso tatonidānaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvediyetha; ko pana vādo tīhi sattisatehīti?

Atha kho Bhagavā parittaṁ pāṇimattaṁ pāsāṇaṁ gahetvā bhikkhū āmantesi: Taṁ kim maññatha, bhikkhave? Katamo nu kho mahantataro,—yo cāyaṁ mayā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito Himavā vā pabbatarājā ti?

Appamatto kho ayaṁ, bhante, Bhagavatā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito, Himavantaṁ pabbatarājānaṁ upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim[1] pi na upetīti.

Evam eva kho, bhikkhave, yaṁ so puriso tīhi sattisatehi haññamāno tatonidānaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, taṁ nerayikassa[2] upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upeti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā pañcavidhabandhanan nāma kāraṇaṁ karonti; tattaṁ ayokhīlaṁ hatthe gamenti tattaṁ ayokhīlaṁ dutiye hatthe gamenti tattaṁ ayokhīlaṁ pāde gamenti tattaṁ ayokhīlaṁ dutiye pāde gamenti, tattaṁ ayokhīlaṁ majjhe urasmiṁ gamenti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti; na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ nirayapālā saṁvesetvā[3] kūṭhārīhi[4] tacchanti. So tattha dukkhā tippa[5] kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā uddhaṁ pādaṁ adho siraṁ ṭhapetvā vāsīhi tacchanti. So tattha[6]—pe—yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā rathe yojetvā ādittāya paṭhaviyā sampajjalitāya sañjotibhūtāya[7] sārenti pi

---

[1] So Bu and S[ky] infra; Si, and S[ky] here, upanidhaṁ. [2] Si nirayassa dukkhaṁ. [3] Bu s—itvā; Si saṁvedhetvā. [4] Si kudhārīhi. [5] Si tippā—pe—byantihoti. [6] Si adds dukkhā tippā, and omits yāva . . . kammaṁ. [7] S[ky] sajot.

paccāsārenti pi. So tattha—pe—yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Taṁ enaṁ, bhikkhave, nirayapālā mahantaṁ aṅgārapabbataṁ ādittaṁ sampajjalitaṁ sañjotibhūtaṁ āropenti pi oropenti pi. So tattha dukkhā tippā kaṭuka vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Taṁ enaṁ, bhikkhave, nirayapāla uddhaṁ pādaṁ adho siraṁ gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakkhipanti ādittāya sampajjalitāya sañjotibhūtāya. So tattha pheṇuddehakaṁ paccati. So tattha pheṇuddehakaṁ paccamāno sakim pi uddhaṁ gacchati, sakim pi adho gacchati, sakim pi tiriyaṁ. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Taṁ enaṁ, bhikkhave, nirayapālā Mahāniraye pakkhipanti. So kho pana, bhikkhave, Mahānirayo catukkaṇṇo catudvāro vibhatto bhāgaso mito ayopākārapariyanto ayasā paṭikujjito; tassa ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā samantā yojanasataṁ pharitvā tiṭṭhati sabbadā.[1]

Anekapariyāyena pi kho ahaṁ, bhikkhave, nirayakathaṁ katheyyaṁ, yāvañcidaṁ, bhikkhave, na sukaraṁ akkhānena pāpuṇituṁ yāva dukkhā nirayā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā. Te allāni pi tiṇāni sukkāni dantullahakaṁ khādanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā?—Assā goṇā gadrabhā ajā migā, ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kāmmāni karitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tesaṁ sattānaṁ sahavyataṁ uppajjati ye te sattā tiṇabhakkhā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā; te dūrato va gūthagandhaṁ ghāyitvā dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti. Seyyathāpi nāma brāhmaṇā āhutigandhena[2] dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti,—evam eva kho, bhikkhave, santi tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā; te dūrato va gūtha-

[1] See note 4 p. 183. [2] So Si; S[k] āhūti. Cf. S.N., p. 21.

gandhaṁ ghāyitvā dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā?—Kukkuṭā sūkarā soṇā sigālā, ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tesaṁ sattānaṁ sahavyataṁ uppajjati ye te sattā gūthabhakkhā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti?—Kīṭā puḷavā gaṇḍuppādā ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tesaṁ sattānaṁ sahavyataṁ uppajjati ye te sattā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā udakasmiṁ jāyanti udakasmiṁ jīyanti udakasmiṁ mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā udakasmiṁ jāyanti udakasmiṁ jīyanti udakasmiṁ mīyanti?—Macchā kacchapā suṁsumārā ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā udakasmiṁ jāyanti udakasmiṁ jīyanti udakasmiṁ mīyanti. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tesaṁ sattānaṁ sahavyataṁ uppajjati ye te sattā udakasmiṁ jāyanti udakasmiṁ jīyanti udakasmiṁ mīyanti.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā asucismiṁ jāyanti asucismiṁ jīyanti asucismiṁ mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā asucismiṁ jāyanti asucismiṁ jīyanti asucismiṁ mīyanti?—Ye te, bhikkhave, sattā pūtimacche vā jāyanti pūtimacche vā jīyanti pūtimacche vā mīyanti; pūtikuṇape vā; pūtikummāse vā; candanikāya vā; oḷigalle[1] vā jāyanti—pe[2]—. Sa kho so, bhikkhave,

[1] So all MSS. [2] Si adds: ye vā pan' . . . mīyanti.

bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tesaṁ sattānaṁ sahavyataṁ uppajjati ye te sattā asucismiṁ jāyanti asucismiṁ jīyanti asucismiṁ mīyanti.

Anekapariyāyena pi kho ahaṁ, bhikkhave, tiracchānayonikathaṁ katheyyaṁ, yāvañ c' idaṁ, bhikkhave, na sukaraṁ akkhānena pāpuṇituṁ yāva dukkhā tiracchānayoni.

Seyyathāpi puriso, bhikkhave, ekacchigalaṁ yugaṁ samudde pakkhipeyya, taṁ enaṁ puratthimo vāto pacchimena saṁhareyya pacchimo vāto puratthimena saṁhareyya uttaro vāto dakkhiṇena saṁhareyya dakkhiṇo vāto uttarena saṁhareyya; tatr' assa kāṇo kacchapo; so vassasatassa [1] accayena sakiṁ ummujjeyya.—Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu so kāṇo kaccapo amukasmiṁ ekacchiggaḷe yuge gīvaṁ paveseyyāti?

Yadi nūna, bhante, kadāci karahaci dīghassa addhuno accayenāti.

Khippataraṁ kho so, bhikkhave, kāṇo kacchapo amukasmiṁ ekacchiggaḷe yuge gīvaṁ paveseyya, ato dullabhatarāhaṁ, bhikkhave, manussattaṁ vadāmi sakiṁ vinipātagatena bālena. Taṁ kissa hetu? Na h' ettha, bhikkhave, atthi dhammacariyā samacariyā kusalakiriyā puññakiriyā, aññamaññakhādikā ettha, bhikkhave, vattati dubbalamārikā.[2] Sa kho so, bhikkhave, bālo sace kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena manussattaṁ āgacchati, yāni tāni nīcakulāni—caṇḍālakulaṁ vā nesādakulaṁ vā veṇakulaṁ[3] vā rathakārakulaṁ vā pukkusakulaṁ vā tathārūpe kule paccājāyati daḷidde appannapāṇabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati. So ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bavhābādho kāṇo vā kunī vā khañjo vā pakkhahato vā na lābhī annassa pānassa vat-

[1] S^ky add: vassasahassassa vassasatasahassassa. [2] So Si; S^ky dubbalakhādikā. [3] Si veṇukulaṁ; S^ky venakulaṁ. Cf. vol. ii. 183.

thassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa; so kāyena duccaritaṁ carati vācāya duccaritaṁ carati manasā duccaritaṁ carati; so kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati.

Seyyathāpi, bhikkhave, akkhadhutto paṭhamen' eva kaliggahena puttam pi jīyetha dāram pi jīyetha sabbasāpateyyam[1] pi jīyetha, uttarim pi anubandhaṁ[2] nigaccheyya. Appamattako so, bhikkhave, kaliggaho yaṁ so akkhadhutto paṭhamen' eva kaliggahena puttam pi jīyetha dāram pi jīyetha sabbasāpateyyam pi jīyetha uttarim pi anubandhaṁ nigaccheyya. Atha kho ayam eva mahantataro kaliggaho yaṁ so bālo kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatim vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. Ayam pi, bhikkhave, kevalaparipūrā[3] bālabhūmi.

Tīṇ' imāni, bhikkhave, paṇḍitassa paṇḍitalakkhaṇāni paṇḍitanimittāni paṇḍitapadānāni. Katamāni tīṇi? Idha, bhikkhave, paṇḍito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī sukatakammakārī. No ce taṁ, bhikkhave, paṇḍito sucintitacintī ca abhavissa subhāsitabhāsī sukatakammakārī, kena naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ: Paṇḍito ayaṁ bhavaṁ sappuriso ti? Yasmā ca kho, bhikkhave, paṇḍito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī sukatakammakārī, tasmā naṁ paṇḍitā jānanti: Paṇḍito ayaṁ bhavaṁ sappuriso ti. Sa kho so, bhikkhave, ayaṁ paṇḍito tividhaṁ diṭṭhe va dhamme sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti. Sace, bhikkhave, paṇḍito sabhāya vā nisinno hoti rathiyāya vā nisinno hoti siṅghāṭake vā nisinno hoti, tatra ce[4] jano tajjaṁ tassāruppaṁ kathaṁ manteti, sace, bhikkhave, paṇḍito pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchā-

[1] Si sabbaṁ s. [2] So S^ky Bu ("attanā pi bandhaṁ nig."); Si andhubandhaṁ. [3] Si kevalā p. here and in fine. [4] Si omits; S^ky ca. Cf. supra p. 163.

cārā paṭivirato hoti musavādā paṭivirato hoti surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, -tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evaṁ hoti: Yaṁ kho jano tajjaṁ tassāruppaṁ kathaṁ manteti, saṁvijjante te dhammā mayi ahañ ca tesu dhammesu sandissāmīti.—Idaṁ, bhikkhave, paṇḍito paṭhamaṁ diṭṭhe va dhamme sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, paṇḍito passati rājāno coraṁ āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente kasāhi pi tāḷente vettehi pi tāḷente . . . (*&c.*, *as page* 164) . . . asinā pi sīsaṁ chindante. Tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evaṁ hoti: Yathārūpānaṁ kho pāpakānaṁ kammānaṁ hetu rājāno coraṁ āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti,—kasāhi pi tāḷenti vettehi pi tāḷenti . . . asinā pi sīsaṁ chindanti,—na te dhammā mayi saṁvijjante, ahañ ca na tesu dhammesu sandissāmīti.—Idaṁ, bhikkhave, paṇḍito dutiyaṁ diṭṭhe va dhamme sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, paṇḍitaṁ pīṭhasamāruḷhaṁ vā mañcasamāruḷhaṁ vā chamāya vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe kalyāṇāni kammāni katāni kāyena sucaritāni vācāya sucaritāni manasā sucaritāni tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholambanti abhippalambanti. Seyyathāpi, bhikkhave, mahantānaṁ pabbatakūṭānaṁ chāyā sāyaṇhasamayaṁ paṭhaviyā olambanti ajjholambanti abhippalambanti, —evam eva kho, bhikkhave, paṇḍitaṁ pīṭhasamāruḷhaṁ vā mañcasamāruḷhaṁ vā chamāya vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe kalyāṇāni . . . ajjholambanti abhippalambanti. Tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evaṁ hoti: Akataṁ vata me pāpaṁ akataṁ luddaṁ akataṁ kibbisaṁ, kataṁ kalyāṇaṁ kataṁ kusalaṁ kataṁ bhīruttāṇaṁ; yāvatā hoti akatapāpānaṁ akataluddānaṁ akatakibbisānaṁ katakalyāṇānaṁ katakusalānaṁ katabhīruttāṇānaṁ gati, taṁ gatiṁ pecca gacchāmīti. So na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati.—Idaṁ, bhikkhave, paṇḍito tatiyaṁ diṭṭhe va dhamme sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Sa kho so, bhikkhave, paṇḍito kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa

bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Yaṁ kho taṁ, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya: Ekan taṁ iṭṭhaṁ ekan taṁ kantaṁ[1] ekan taṁ manāpan ti, saggam eva taṁ sammā vadamāno vadeyya: Ekan taṁ iṭṭhaṁ ekan taṁ kantaṁ ekan taṁ manāpan ti. Yāvañcidaṁ, bhikkhave, upamā pi na sukarā yāva sukhā saggā ti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etad avoca: Sakkā pana, bhante, upamā kātun ti?

Sakkā bhikkhūti Bhagavā avoca: Seyyathāpi, bhikkhu, rājā cakkavattī sattahi ratanehi samannāgato catuhi ca iddhīhi, tatonidānaṁ sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Katamehi sattahi?

Idha, bhikkhu, rañño khattiyassa muddhāvasittassa tadahu 'posathe pannarase sīsaṁ nahātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūraṁ disvāna rañño khattiyassa muddhāvasittassa evaṁ hoti[2]: Sutaṁ kho pana me taṁ: Yassa rañño khattiyassa muddhāvasittassa tadahu 'posathe pannarase sīsaṁ nahātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūraṁ, so hoti rājā cakkavattīti.[3] Assan nu kho ahaṁ rājā cakkavattīti? Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhāvasitto uṭṭhāy' āsanā[4] vāmena hatthena bhiṅkāraṁ[5] gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanaṁ abbhukkirati:[6] Pavattatu bhavaṁ cakkaratanaṁ, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratanan ti. Atha kho taṁ, bhikkhave, cakkaratanaṁ puratthimaṁ disaṁ pavattati, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmiṁ kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanaṁ patiṭṭhāti, tatra rājā cakkavattī vāsaṁ upeti saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana,

---

[1] Sky omit ekan taṁ kantaṁ. [2] Si etad ahosi. [3] MSS. omit ti. [4] So Si Bu; Sky omit uṭṭhāy' āsanā. [5] Si bhiṅgāraṁ. [6] Si abbhukirati.

bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṁkamitvā evam āhaṁsu: Ehi kho mahārāja; svāgataṁ mahārāja; sakan te mahārāja: anusāsa mahārājāti. Rājā cakkavattī evam āha: Pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesu micchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ, yathābhuttañ[1] ca bhuñjathāti. Ye kho pana, bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyuttā bhavanti.[2] Atha kho taṁ, bhikkhave, cakkaratanaṁ puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogahetvā paccuttaritvā dakkhiṇaṁ disaṁ pavattati — pe — dakkhiṇaṁ[3] samuddaṁ ajjhogahetvā paccuttaritvā pacchimaṁ disaṁ pavattati—pe—pacchimaṁ[3] samuddaṁ paccuttaritvā uttariṁ disaṁ pavattati, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmiṁ kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanaṁ patiṭṭhāti, tatra rājā cakkavattī vāsaṁ upeti saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṁkamitvā evam āhaṁsu: Ehi kho mahārāja; svāgatam mahārāja; sakan te mahārāja; anusāsa mahārājāti. Rājā cakkavattī evam āha: Pāṇo na hantabbo . . . bhuñjathāti. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno te rañño cakkavattissa anuyuttā bhavanti. Atha kho taṁ, bhikkhave, cakkaratanaṁ samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ abhivijinitvā tam eva[4] rājadhāniṁ paccāgantvā rañño cakkavattissa antepuradvāre akkhāhataṁ maññe tiṭṭhati, rañño cakkavattissa antepuradvāraṁ upasobhayamānaṁ. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa hatthiratanaṁ pātubhavati, sabbaseto sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo Uposatho nāma nāgarājā. Disvāna rañño cakkavattissa cittam pasīdati: Bhaddakaṁ vata bho hatthiyānaṁ, sace damathaṁ upeyyāti. Atha kho taṁ, bhikkhave,

[1] Si yathābhūtañ (bis). Cf. S.B.E. xi. 253 (note). [2] Si ahesuṁ. [3] Si (but not Bu) adds disaṁ. [4] Si tam evaṁ.

hatthiratanaṁ seyyathāpi nāma bhaddo hatthājānīyo dīgharattaṁ suparidanto, evam eva damathaṁ upeti. Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva hatthiratanaṁ vīmaṁsamāno pubbaṇhasamayaṁ abhirūhitvā samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ anusaṁyāyitvā[1] tam eva rājadhāniṁ paccāgantvā pātarāsam akāsi. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ hatthiratanaṁ pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa assaratanaṁ pātubhavati, sabbaseso kākasīso muñjakeso iddhimā vehāsaṅgamo Valāho[2] nāma assarājā. Disvāna rañño cakkavattissa cittam pasīdati : Bhaddakaṁ vata bho assayānaṁ sace damathaṁ upeyyāti. Atha kho taṁ, bhikkhave, assaratanaṁ seyyathāpi nāma bhaddo assājānīyo dīgharattaṁ suparidanto, evam eva damathaṁ upeti. Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva assaratanaṁ vīmaṁsamāno pubbaṇhasamayaṁ abhirūhitvā samuddapariyantaṁ paṭhaviṁ anusaṁyāyitvā tam eva rājadhāniṁ paccāgantvā pātarāsam akāsi. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ assaratanaṁ pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa maṇiratanaṁ pātubhavati. So hoti maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato. Tassa kho pana, bhikkhave, maṇiratanassa ābhā samantā yojanaṁ phuṭā hoti. Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva maṇiratanaṁ vīmaṁsamāno caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā maṇiṁ dhajaggaṁ āropetvā rattandhakāratimisāyam pāyāsi. Ye kho pana, bhikkhave, samantā gāmā ahesuṁ, te ten' obhāsena kammante payojesuṁ Divā ti maññamānā Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ maṇiratanaṁ pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa itthiratanaṁ pātubhavati,[3] abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā nātidīghā nātirassā nāti-

[1] So S^ky ; Si anupariyāyitvā. [2] So S^ky Bu ; Si Valāhako. [3] Si adds sā.

kisī[1] nātithūlā nātikāḷī[2] nāccodāta atikkantā mānusaṁ vaṇṇaṁ appattā dibbaṁ vaṇṇaṁ. Tassa kho pana, bhikkhave, itthiratanassa evarūpo kāyasamphasso hoti, seyyathāpi nāma tūlapicuno vā kappāsapicuno vā. Tassa kho pana, bhikkhave, itthiratanassa sīte uṇhāni gattāni honti, uṇhe sītāni gattāni honti. Tassa kho pana, bhikkhave, itthiratanassa kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppalagandho vāyati. Taṁ kho pana, bhikkhave, itthiratanaṁ rañño cakkavattissa pubbuṭṭhāyinī hoti pacchānipātinī kiṁkārapaṭissāvinī manāpacārinī piyavādinī. Taṁ kho pana, bhikkhave, itthiratanaṁ rājānaṁ cakkavattiṁ manasā pi no aticarati kuto[3] kāyena. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ itthiratanaṁ pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa gahapatiratanaṁ pātubhavati. Tassa kammavipākajaṁ dibbaṁ cakkhu pātubhavati yena nidhiṁ passati sassāmikam pi assāmikam pi. So rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṁkamitvā evam āha: Appossukko tvaṁ, deva, hohi; ahan te dhanena dhanakaraṇīyaṁ karissāmīti. Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva gahapatiratanaṁ vīmaṁsamāno nāvaṁ abhirūhitvā majjhe Gaṅgāya nadiyā sotaṁ ogahetvā[4] gahapatiratanaṁ etad avoca: Attho me, gahapati, hiraññasuvaṇṇenāti.—Tena hi, mahārāja, ekaṁ tīraṁ nāvā upetūti. —Idh' eva me, gahapati, attho hiraññasuvaṇṇenāti.—Atha kho naṁ, bhikkhave, gahapatiratanaṁ ubhohi hatthehi udakaṁ[5] omasitvā pūraṁ hiraññasuvaṇṇassa kumbhiṁ uddharitvā rājānaṁ cakkavattiṁ evam āha: Alam ettāvata mahārāja; katam ettāvatā mahāraja; pūjitam ettāvatā[6] mahārājāti. Rājā cakkhavattī evam āha: Alam ettāvatā gahapati; katam ettāvatā gahapati; pūjitam ettāvatā gahapatīti. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ gahapatiratanam pātubhavati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rañño cakkavattissa pariṇā-

[1] Si nātikīsā. Cf. vol. ii. 121. [2] Si nātikāḷikā.
[3] Si adds pana. [4] So S^{ky}; Si ogāhitvā. [5] Si udake.
[6] S^{ky} omit this line.

yakaratanaṁ pātubhavati, paṇḍito vyatto medhāvī paṭibalo[1] rājānaṁ cakkavattiṁ upaṭṭhapetabbaṁ upaṭṭhapetuṁ apayāpetabbaṁ apayāpetuṁ ṭhapetabbaṁ ṭhapetuṁ. So rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṁkamitvā evam āha: Appossukko tvaṁ, deva, hohi; aham anusāsissāmīti. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ pariṇāyakaratanaṁ pātubhavati.

Rājā, bhikkhave, cakkavattī imehi sattahi[2] ratanehi samannāgato hoti.

Katamāhi catuhi iddhīhi?

Idha, bhikkhave, rājā cakkavattī abhirūpo hoti dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya paṭhamāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya dutiyāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya tatiyāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī brāhmaṇagahapatikānaṁ piyo hoti manāpo. Seyyathāpi, bhikkhave, pitā puttānam piyo hoti manāpo, evam eva kho, bhikkhave, rājā cakkavattī brāhmaṇagahapatikānam piyo hoti manāpo. Rañño pi, bhikkhave, cakkavattissa brāhmaṇagahapatikā piyā honti manāpā. Seyyathāpi, bhikkhave, pitu puttā piyā honti manāpā, evam eva kho, bhikkhave, rañño cakkavattissa brāhmaṇagahapatikā piyā honti manāpā. Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā cakkavattī caturaṅginiyā senāya uyyānabhūmiṁ niyyāsi. Atha kho, bhikkhave, brāhmaṇagahapatikā rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṁkamitvā evam āhaṁsu: Ataramāno, deva, yāhi yathā tam mayaṁ cirataram passeyyāmāti. Rājā pi, bhikkhave, cakkavattī sārathiṁ āmantesi:

[1] Si patibalo. [2] Si omits.

Ataramāno, sārathi, pesehi yathā 'haṁ brāhmaṇagahapatike ciratarаṁ passeyyan ti. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya catutthāya iddhiyā samannāgato hoti.

Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāhi catuhi iddhīhi samannāgato hoti.

Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu kho rājā cakkavattī imehi sattahi ratanehi samannāgato imāhi catuhi ca iddhīhi tatonidānaṁ sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvediyethāti?

Ekamekena pi tena, bhante, ratanena samannāgato rājā cakkavattī tatonidānaṁ sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvediyetha; ko pana vādo sattahi ratanehi catuhi ca iddhīhīti.

Atha kho Bhagavā parittaṁ pāṇimattaṁ pāsāṇaṁ gahetvā bhikkhū āmantesi:—Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Katamo nu kho mahantataro? Yo cāyaṁ mayā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito Himavā vā pabbatarājā ti?

Appamattako ayaṁ, bhante, Bhagavatā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito, Himavantaṁ pabbatarājānaṁ upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upetīti.

Evam eva kho, bhikkhave, yaṁ[1] rājā cakkavattī sattahi ratanehi catuhi ca iddhīhi tatonidānaṁ sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedeti, taṁ dibbassa sukhassa upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upeti. Sa kho so, bhikkhave, paṇḍito sace kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena manussattaṁ āgacchati, yāni tāni uccākulāni—khattiyamahāsālakulaṁ vā brāhmaṇamahāsālakulaṁ vā gahapatimahāsālakulaṁ vā—tathārūpe kule paccājāyati aḍḍhe[2] mahaddhane mahābhoge pahutajātarūparajate pahutavittūpakaraṇe pahutadhanadhaññe; so ca hoti abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato, lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritaṁ carati vācāya sucaritaṁ carati manasā sucaritaṁ carati; so

[1] S[ky] omit; Si ayaṁ.

[2] Si addhe.

kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Seyyathāpi, bhikkhave, akkhadhutto paṭhamen' eva kaṭaggahena mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigaccheyya. Appamattako so, bhikkhave, kaṭaggaho yaṁ so akkhadhutto paṭhamen' eva kaṭaggahena mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigaccheyya. Atha kho ayam eva tato mahantataro kaṭaggaho yaṁ so paṇḍito kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā param maraṇa sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Ayaṁ, bhikkhave, kevalaparipūrā paṇḍitabhūmīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BĀLAPAṆḌITASUTTAṀ NAVAMAṀ.

130.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Seyyathāpi, bhikkhave, dve agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehaṁ pavisante pi nikkhamante pi anusañcarante pi anuvicarante pi,—evam eva kho ahaṁ, bhikkhave, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte passāmi:—Ime vata bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacī—pe—manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacī—pe—manosucaritena samannāgatā ariyā-

naṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā manussesu upapannā. Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacī —pe—manoduccaritena ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā pettivisayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacī—pe—manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tiracchānayoniṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyaduccaritena . . . te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā ti.

[1] Taṁ enaṁ, bhikkhave, nirayapālā nānābāhāsu gahetvā Yamassa rañño dassenti [: Ayaṁ, deva, puriso amatteyyo asāmañño abrahmañño na kule jeṭṭhāpaccayī; imassa devo daṇḍaṁ paṇetū ti.] [2]

Taṁ enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu paṭhamaṁ devadūtaṁ pātubhūtan ti?—So evaṁ āha: Nāddasaṁ, bhante ti.—Taṁ enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evaṁ āha: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ sake muttakarīse palipannaṁ semānan ti?—So evaṁ āha: Addasaṁ, bhante ti.—Taṁ enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evaṁ āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na [3] etad ahosi: Aham pi kho 'mhi jātidhammo jātiṁ anatīto, handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evaṁ āha: Nāsakkhissaṁ, bhante; pamādassaṁ, bhante ti.—Taṁ enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evaṁ āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇaṁ akāsi kāyena vācāya manasā. Taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā

[1] Cf. I. Aṅg. 138, and J.P.T.S. for 1885, p. 62. [2] S^{ky} omit the bracketed passage. [3] Si omits here and infra.

kataṁ na bhātarā kataṁ na bhaginiyā kataṁ na mittāmaccehi kataṁ na ñātisālohitehi kataṁ na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ na devatāhi kataṁ; tayā v' etaṁ pāpaṁ kammaṁ kataṁ; tvañ ñeva etassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā dutiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu dutiyaṁ devadūtaṁ pātubhūtan ti?—So evam āha: Nāddasaṁ, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā asītikam vā navutikaṁ vā vassasatikaṁ vā jātiyā [1] jiṇṇaṁ gopānasivaṅkaṁ bhoggaṁ daṇḍaparāyanaṁ pavedhamānaṁ gacchantaṁ āturaṁ gatayobbanaṁ khaṇḍadantaṁ palitakesaṁ vilūnaṁ khalitaṁsiraṁ [2] valīnaṁ tilakāhatagattan ti?—So evam āha: Addasam bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Aham pi kho 'mhi jarādhammo jaraṁ anatīto, handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha: Nāsakkhissaṁ, bhante; pamādassam, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā taṁ pāmattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ na bhātarā kataṁ na bhaginiyā kataṁ na mittāmaccehi kataṁ na ñātisālohitehi kataṁ na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ na devatāhi kataṁ; tayā v' etaṁ pāpaṁ kammaṁ kataṁ; tvañ ñeva etassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā dutiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā tatiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati:

[1] S[ky] omit asītikaṁ . . . jātiyā. [2] So Si; S[ky] khalitaṁsirovalinaṁ.

Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu tatiyaṁ devadūtaṁ pātubhūtan ti?—So evam āha: Nāddasaṁ bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā ābādhikaṁ dukkhitaṁ bāḷhagilānaṁ sake muttakarīse palipannaṁ semānaṁ aññehi vuṭṭhāpiyamānaṁ aññehi saṁvesiyamānan ti?—So evam āha: Addasaṁ, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Aham pi kho 'mhi byādhidhammo byādhiṁ anatīto; handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha: Nāsakkhissaṁ bhante; pamādassaṁ bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ na bhātarā kataṁ na bhaginiyā kataṁ na mittāmaccehi kataṁ na ñātisālohitehi kataṁ na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ na devatāhi kataṁ; tayā v' etaṁ pāpaṁ kammaṁ kataṁ; tvañ ñeva tassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā tatiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitva samanubhāsitvā catutthaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu catutthaṁ devadūtaṁ pātubhūtan ti?—So evam āha: Nāddasaṁ bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu rājāno coraṁ āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente,—kasāhi pi tāḷente vettehi pi tāḷente addhadaṇḍakehi pi . . . (*&c., as p.* 164) . . . asinā pi sīsaṁ chindante ti?—So evam āha: Addasaṁ, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Ye kira bho pāpakāni kammāni karonti, te diṭṭh' eva dhamme evarūpā vividhā kammakāraṇā karīyanti, kimaṅga pana

parattha; handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha: Nāsakkhissaṁ bhante; pamādassaṁ bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ . . . na devatāhi kataṁ; tayā v' etaṁ pāpaṁ kammaṁ kataṁ; tvañ ñeva tassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā catutthaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā, pañcamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati · Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu pañcamaṁ devadūtaṁ pātubhūtan ti? So evaṁ āha: Nāddasaṁ bhante ti. ·Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā ekāhamataṁ vā dvīhamataṁ vā tīhamataṁ vā uddhumātakaṁ[1] vinīlakaṁ vipubbakajātan ti?—So evam āha: Addasaṁ, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Aham pi kho 'mhi maraṇadhammo maraṇaṁ anatīto; handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha: Nāsakkhissaṁ bhante, pamādassaṁ bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ . . . na devatāhi kataṁ; tayā v' etaṁ pāpaṁ kammaṁ kataṁ; tvañ ñeva tassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā pañcamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā sumanugāhitvā samanubhāsitvā tuṇhī hoti.

Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā pañcavidhābandha-

[1] Si uddumātakaṁ.

nan nāma kāraṇaṁ karonti, tattaṁ ayokhīlaṁ hatthe gamenti, tattaṁ ayokhīlaṁ dutiye hatthe gamenti, tattaṁ ayokhīlaṁ pāde gamenti, tattaṁ ayokhīlaṁ dutiye pāde gamenti, tattaṁ ayokhīlaṁ majjhe urasmiṁ gamenti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā saṁvesitvā kuṭhārīhi tacchanti; so tattha dukkhā —pe—.[1] Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā uddhapādaṁ adhosiraṁ ṭhapetvā[2] vāsīhi tacchenti; so tattha dukkhā —pe—. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā rathe yojetvā ādittāya paṭhaviyā[3] sampajjilitāya sañjotibhūtāya sārenti pi paccāsārenti pi; so tattha dukkhā—pe—. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā mahantaṁ aṅgārapabbataṁ ādittaṁ sampajjalitaṁ sañjotibhūtaṁ āropenti pi oropenti pi; so tattha dukkhā—pe—. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā uddhapādaṁ gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakkhipanti ādittāya sampajjalitāya sañjotibhūtāya. So tattha pheṇuddehakaṁ paccati, so tattha pheṇuddehakaṁ paccamāno sakim pi uddhaṁ gacchati sakim pi adho gacchati sakim pi tiriyaṁ gacchati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti.

Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā Mahāniraye pakkhipanti. So kho pana, bhikkhave, Mahānirayo—

Catukkaṇṇo catudvāro vibhatto bhāgaso mito
Ayopākārapariyanto ayasā paṭikujjito.
Tassa ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā
Samantā yojanasataṁ pharitvā tiṭṭhati sabbadā.[4]

Tassa kho pana, bhikkhave, Mahānirayassa puratthimāya bhittiyā acci uṭṭhahitvā pacchimāya bhittiyā paṭihaññati; pacchimāya bhittiya acci uṭṭhahitvā puratthimāya

[1] Si omits throughout the words: so tattha dukkhā-pe—. [2] Si gahetvā, as S[ky] infra. [3] Si tattāya bhūmiyā ādittāya. [4] Si prints these lines as prose, as (pātuko) p. 167 supra. Cf. 1 Ang. 141.

ritvā[1] thale patiṭṭhāpetvā evaṁ āhaṁsu: Ambho purisa, kiṁ icchasīti?--So evaṁ āha: Jighacchito 'smi, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā tattena ayosaṅkunā mukhaṁ vivaritvā ādittena sampajjalitena sañjotibhūtena tattaṁ lohaguḷaṁ mukhe pakkhipanti ādittaṁ sampajjalitaṁ sañjotibhūtaṁ. Tassa[2] oṭṭham pi ḍayhati mukham pi ḍayhati kaṇṭham pi ḍayhati uram[3] pi ḍayhati, antam pi antaguṇam pi ādāya adhobhāgā nikkhamati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti.

Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā evam āhaṁsu: Ambho purisa, kiṁ icchasīti?—So evam āha: Pipāsito 'smi, bhante ti.--Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā tattena ayosaṅkunā mukhaṁ vivaritvā ādittena sampajjalitena sañjotibhūtena tattaṁ tambalohaṁ mukhe āsiñcanti ādittaṁ sampajjalitaṁ sañjotibhūtaṁ. Taṁ tassa oṭṭham pi ḍayhati mukham pi ḍayhati kaṇṭham pi ḍayhati uram pi ḍayhati, antaṁ pi antaguṇam pi ādāya adhobhāgā nikkhamati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālaṁ karoti yāva na taṁ pāpaṁ kammaṁ byantihoti.

Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā puna Mahāniraye pakkhipanti.

Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, Yamassa rañño etad ahosi: Ye kira bho loke pāpakāni kammāni karonti, te evarūpā vividhā kammakāraṇā karīyanti[4]:--Aho vatāhaṁ manussattaṁ labheyyaṁ, Tathāgato ca loke uppajjeyya arahaṁ sammāsambudho, tañ cāhaṁ Bhagavantaṁ payirupāseyyaṁ, so ca me Bhagavā dhammaṁ deseyya, tassa cāhaṁ Bhagavato dhammaṁ ājāneyyan ti.

Taṁ kho pana ahaṁ, bhikkhave, naññassa[5] samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sutvā vadāmi; api ca[6] yad eva me sāmañ ñātaṁ, sāmaṁ diṭṭhaṁ, sāmaṁ viditaṁ,—tam evāhaṁ vadāmīti.

[1] Si uddaritvā. [2] Si: So tassa. [3] Si udaraṁ.
[4] So S[ky]; Si kāriyanti. [5] Si adds kassaci. [6] Si adds kho.

Idam avoca Bhagavā. Idaṁ vatvā Sugato athāparaṁ etad avoca Satthā:

Coditā devadūtehi ye pamajjanti māṇavā,
Te dīgharattaṁ socanti hīnakāyūpagā [1] narā.
Ye ca kho devadūtehi santo sappurisā idha
Coditā nappamajjanti, ariyadhamme kudācanaṁ
Upādāne bhayaṁ disvā jātimaraṇasambhave
Anupādā vimuccanti jātimaraṇasaṁkhaye
Te khemapattā sukhino diṭṭhadhammābhinibbutā
Sabbaverabhayātītā sabbadukkhaṁ upaccagun ti.

DEVADŪTASUTTAṀ DASAMAṀ

SUÑÑATAVAGGO TATIYO.

131.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Bhaddekarattassa vo, bhikkhave, uddesañ ca vibhaṅgañ ca desissāmi. Taṁ suṇātha manasikarotha, bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
Yad atītam pahīnan taṁ, appattañ ca anāgataṁ.
Paccuppannañ ca yo dhammaṁ tattha tattha vipassati,
Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ taṁ vidvā [2] manubrūhaye.
Ajj' eva kiccam ātappaṁ; ko jaññā maraṇaṁ suve?
Na hi no saṁgaran tena mahāsenena maccunā.
Evaṁvihārim ātāpiṁ ahorattam atanditaṁ
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

[1] So S^{ky}; Bu h—kā; Si h—upagā. [2] Si viddhā.

Kathañ ca, bhikkhave, atītaṁ anvāgameti?—Evarūpo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁvedano ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁsañño ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁsaṁkhāro ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti, evaṁviññāṇo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti.—Evaṁ kho, bhikkhave, atītaṁ anvāgameti.

Kāthañ ca, bhikkhave, atītaṁ nānvāgameti? Evarūpo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ na samanvāneti; evaṁvedano ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ na samanvāneti; evaṁsañño . . . evāṁviññāṇo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ na samanvāneti.—Evaṁ kho, bhikkhave, atītaṁ nānvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhave, anāgataṁ paṭikaṅkhati? Evarūpo siyaṁ anāgatam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁvedano siyaṁ anāgatam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁsañño . . . evaṁviññāṇo siyaṁ anāgatam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti —Evaṁ kho, bhikkhave, anāgataṁ paṭikaṅkhati.

Kathañ ca, bhikkhave, anāgataṁ nappaṭikaṅkhati? Evarūpo siyaṁ anāgatam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁvedano siyaṁ—pe—; evaṁsañño siyaṁ —pe—; evaṁsaṁkhāro siyaṁ—pe—; evaṁviññāṇo siyaṁ anāgatam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti.—Evaṁ kho, bhikkhave, anāgataṁ paṭikankhati.

Kathañ ca, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati? Idha, bhikkhave, assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto rūpaṁ attato samanupassati, rūpavantaṁ vā attānaṁ, attani vā rūpaṁ, rūpasmiṁ vā attānaṁ; vedanaṁ attato samanupassati, vedanāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā vedanaṁ, vedanāya vā attānaṁ; saññaṁ attato samanupassati, saññāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā saññaṁ, saññāya vā attānaṁ; saṁkhāre attato samanupassati,

saṁkhāravantaṁ vā attānaṁ, attani vā saṁkhāre, saṁkhāresu vā attānaṁ; viññāṇaṁ attato samanupassati, viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, attani vā viññāṇaṁ, viññāṇasmiṁ vā attānaṁ.—Evaṁ kho, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.

Kathañ ca, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati? Idha, bhikkhave, sutavā ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme vinīto sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme vinīto na rūpaṁ attato samanupassati, na rūpavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā rūpaṁ, na rūpasmiṁ vā attānaṁ; na vedanaṁ—pe—; na saññaṁ—pe—; na saṁkhāre—pe—; na viññāṇaṁ attato samanupassati, na viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā viññāṇaṁ, na viññāṇasmiṁ vā attānaṁ.—Evaṁ kho, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ
. . . (*&c., as above*) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

Bhaddekarattassa vo, bhikkhave, uddesañ ca vibhaṅgañ ca desissāmīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BHADDEKARATTASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

132.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Ānando upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samut-

tejesi sampahaṁseti; bhaddekaratassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca bhāsati. Atha kho Bhagavā sāyaṇhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena upaṭṭhānasālā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ko nu kho, bhikkhāve, upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti?

Āyasmā, bhante, Ānando upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Yathākathaṁ pana tvaṁ, Ānanda, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti?

Evaṁ kho ahaṁ, bhante, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesiṁ samādapesiṁ samuttejesiṁ sampahaṁsesiṁ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsiṁ:—

Atītaṁ nānvāgameyya,	nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
Yad atītam pahīnan taṁ,	appattañ ca anāgataṁ.
Paccuppannañ ca yo dhammaṁ	tattha tattha vipassati,
Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ	taṁ vidvā-m-anubrūhaye.
Ajj' eva kiccam ātappaṁ;	ko jaññā maraṇaṁ suve?
Na hi no saṁgaran tena	mahāsenena maccunā.
Evaṁvihārim ātāpiṁ	ahorattam atanditaṁ
Taṁ ve bhaddekaratto ti	santo ācikkhate munīti.

Kathañ c', āvuso, atītaṁ anvāgameti? Evarūpo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁvedano ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti, . . . (*&c., as in foregoing Sutta*[1]) . . . Evaṁ kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.

[1] Substituting āvuso for bhikkhave throughout.

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
. . . (*&c., as above*) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Evaṁ kho ahaṁ, bhante, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesiṁ samādapesiṁ samuttejesiṁ sampahaṁsesiṁ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsin ti.

Sādhu sādhu, Ānanda; sādhu kho tvaṁ, Ānanda, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsi.

Atītaṁ nānvāgameyya . . . .
—pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Kathañ c', Ānanda, atītaṁ anvāgameti?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, atītaṁ anvāgameti. Kathañ c', Ānanda, atītaṁ nānvāgameti?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, atītaṁ nānvāgameti. Kathañ c', Ānanda, anāgataṁ paṭikaṅkhati? —pe—. Evaṁ kho, Ānanda, anāgataṁ paṭikaṅkhati. Kathañ c', Ānanda, anāgataṁ nappaṭikaṅkhati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, anāgataṁ na paṭikaṅkhati. Kathañ c', Ānanda, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati. Kathañ c', Ānanda, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati? —pe—. Evaṁ kho, Ānanda, paccuppannesu dhammesu na saṁhirati.

Atītaṁ nānvāgameyya . . . .
—pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

ĀNANDABHADDEKARATTASUTTAṀ[1] DUTIYAṀ.

[1] So Si Bu; S[ky] Ānandattherassa bhaddekarattiyasuttanto.

133.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Tapodārāme. Atha kho āyasmā Samiddhi rattiyā paccūsasamayaṁ paccuṭṭhāya yena Tapodo ten' upasaṁkami gattāni parisiñcituṁ. Tapode gattāni parisiñcitvā paccuttaritvā ekacīvaro aṭṭhāsi gattāni pubbāpayamāno. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Tapodaṁ obhāsetvā yen' āyasmā Samiddhi ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā āyasmantaṁ Samiddhiṁ etad avoca: Dhāresi tvaṁ, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

Na kho ahaṁ, āvuso, dhāremi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvaṁ pan', āvuso, dhāresi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Dhāresi pana tvaṁ, bhikkhu, bhaddekarattiyo gāthā ti?

Na kho ahaṁ, āvuso, dhāremi bhaddekarattiyo gāthā. Tvaṁ pan', āvuso, dhāresi bhaddekarattiyo gāthā ti?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi bhaddekarattiyo gāthā. Uggaṇhāhi tvaṁ, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; pariyāpuṇāhi tvaṁ, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; dhārehi tvaṁ, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; atthasaṁhito, bhikkhu, bhaddekarattassa uddeso ca vibhaṅgo ca ādibrahmacariyako ti.

Idam avoca sā devatā; idaṁ vatvā tatth' ev' antaradhāyi. Atha kho āyasmā Samiddhi tassā rattiyā accayena yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Samiddhi Bhagavantaṁ etad avoca: Idhāhaṁ, bhante, rattiyā paccūsasamayaṁ paccuṭṭhāya yena Tapodo ten' upasaṁkamiṁ gattāni parisiñcituṁ.

Tapode [1] gattāni parisiñcitvā paccuttaritvā ekacīvaro aṭṭhāsiṁ gattāni pubbāpayamāno. Atha kho, bhante, aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā . . . (*&c., as above*) . . . ādibrahmacariyako ti. Idam avoca, bhante, sā devatā; idaṁ vatvā tatth' ev' antaradhāyi. Sādhu me, bhante, Bhagavā bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca desetūti.

Tena hi, bhikkhu, suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.—Evaṁ bhante ti kho āyasmā Samiddhi Bhagavato paccasosi. Bhagavā etad avoca:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
Yad atītam pahīnan taṁ, appattañ ca anāgataṁ.
Paccuppannañ ca yo dhammaṁ tattha tattha vipassati,
Asaṁhīraṁ asaṁkuppam tam vidvā-m-anubrūhaye.
Ajj' eva kiccaṁ ātappaṁ; ko jaññā maraṇaṁ suve?
Na hi no saṁgaran tena mahāsenena maccunā.
Evaṁvihārim ātāpiṁ ahorattam atanditaṁ
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Idam avoca Bhagavā. Idaṁ vatvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāram pāvisi.

Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi:—Idaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgatam.
. . . (*&c., as above*) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajjeyyāti?

[1] S[k] adds 'haṁ; S[y] Tapodāhaṁ.

Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ; pahoti c' āyasmā Mahā-Kaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ. Yan nūna mayaṁ yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṅkameyyāma upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etaṁ atthaṁ paṭipuccheyyāmāti? Atha kho te bhikkhū yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahā-Kaccānena saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avocuṁ:— Idaṁ kho no, āvuso Kaccāna, Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi: Idaṁ kho no, āvuso,[1] Bhagavā saṅkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyāti? Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito . . . paṭipuccheyyāmāti? Vibhajat' āyasmā Mahā-Kaccāno ti.

Seyyathāpi, āvuso, puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanañ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato

[1] S^{ky} add Kaccāna.

atikamm' eva mūlaṁ atikamma khandhaṁ sākhāpalāse sāram pariyesitabbaṁ[1] maññeyya,—evaṁ sampadam idaṁ. —Āyasmantānaṁ Satthari sammukhībhūte taṁ Bhagavantaṁ atisitvā amhe etam atthaṁ paṭipucchitabbaṁ maññetha. So h', āvuso, Bhagavā jānaṁ jānāti passaṁ passati cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo hoti[2] yaṁ Bhagavantaṁ yeva etam atthaṁ paṭipuccheyyātha. Yathā vo Bhagavā byākareyya, tathā naṁ dhāreyyathāti.

Addhā, 'vuso Kaccāna, Bhagavā jānaṁ jānāti . . . kālo hoti yaṁ Bhagavantaṁ etam atthaṁ paṭipuccheyyāma. Yathā no Bhagavā byākareyya, tathā naṁ dhāreyyāma. Api c' āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvannito saṁbhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ; pahoti c' āyasmā Mahā-Kaccāno imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ. Vibhajat' āyasmā Mahā-Kaccāno agarukaritvā ti.

Tena h', āvuso, suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti.—Evam āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahā-Kaccānassa paccassosuṁ.—Āyasmā Mahā-Kaccāno etad avoca:—

Yaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

—imassa kho ahaṁ, āvuso, Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi.

Kathañ c', āvuso, atītaṁ anvāgameti?—Iti me cak-

[1] S^ky pariyesitaṁ yaṁ. [2] Si ahosi.

khuṁ[1] ahosi atītam addhānaṁ iti rūpā[2] ti tattha chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa tad abhinandati; tad abhinandanto atītaṁ anvāgameti. Iti me sotaṁ ahosi atītam addhānaṁ iti saddo ti—pe—. Iti me ghānaṁ ahosi atītam addhānaṁ iti gandhā ti—pe—. Iti me jivhā ahosi atītam addhānaṁ iti rasā ti—pe—. Iti me kāyo ahosi atītam addhānaṁ iti me phoṭṭhabbā ti—pe—. Iti me mano ahosi atītam addhānaṁ iti dhammā ti chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa tad abhinandati; tad abhinandanto atītaṁ anvāgameti.—Evaṁ kho, āvuso, atītaṁ anvāgameti

Kathañ c', āvuso, atītaṁ nānvāgameti?—Iti me cakkhuṁ ahosi atītam addhānaṁ iti rūpā ti na tattha chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tad abhinandati; na tad abhinandanto atītaṁ nānvāgameti. Iti me sotaṁ ahosi atītam addhānaṁ iti saddā-ti—pe—. Iti me ghānaṁ ahosi atītam addhānaṁ iti gandhā ti—pe—. Iti me jivhā ahosi atītam addhānaṁ iti rasā ti—pe—. Iti me kāyo ahosi atītam addhānaṁ iti phoṭṭhabbā ti—pe—. Iti me mano ahosi atītam addhānaṁ iti dhammā ti na tattha chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tad abhinandati; na tad abhinandanto atītaṁ nānvāgameti.—Evaṁ kho, āvuso, atītaṁ nānvāgameti.

Kathañ c', āvuso, anāgataṁ paṭikaṅkhati?—Iti me cakkhuṁ siyā anāgatam addhānaṁ iti rūpā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahati; cetaso paṇidhānapaccayā tad abhinandati; tad abhinandanto anāgataṁ paṭikaṅkhati. Iti me sotaṁ siyā anāgatam addhānaṁ iti saddā ti—pe—. Iti me ghānaṁ siyā anāgatam addhānaṁ iti gandhā ti—pe. Iti me jivhā siyā anāgatam addhānaṁ iti rasā ti—pe—. Iti me kāyo siyā anāgatam addhānaṁ iti phoṭṭhabbā ti—pe—. Iti me mano siyā anāgatam addhānaṁ

[1] So Bu (bis); S^ky Si cakkhu

[2] Si Bu rūpā; S^ky usually rūpan.

iti dhammā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahati; cetaso paṇidhānapaccayā tad abhinandati; tad abhinandanto anāgataṁ paṭikaṅkhati.—Evaṁ kho, āvuso, anāgataṁ paṭikaṅkhati.

Kathañ c', āvuso, anāgataṁ na paṭikaṅkhati?—Iti me cakkhuṁ siyā anāgatam addhānaṁ iti rūpā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ na paṇidahati; cetaso appaṇidhānapaccayā na tad abhinandati; na tad abhinandanto anāgataṁ na paṭikaṅkhati. Iti me sotaṁ. . . . Iti me mano siyā anāgatam addhānaṁ iti dhammā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ na paṇidahati; cetaso appaṇidhānapaccayā na tad abhinandati; na tad abhinandanto anāgataṁ na paṭikaṅkhati.—Evaṁ kho, āvuso, anāgataṁ na paṭikaṅkhati.

Kathañ c', āvuso, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati?—Yañ c', āvuso, cakkhuṁ ye ca rūpā ubhayam etaṁ paccuppannaṁ; tasmiṁ yeva paccuppanne chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa tad abhinandati; tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu saṁhīrati. Yañ c', āvuso, sotaṁ ye ca saddā—pe—. Yañ c', āvuso, ghānaṁ ye ca gandhā—pe—. Yā c', āvuso, jivhā ye ca rasā—pe—. Yo c', āvuso, kāyo ye ca phoṭṭhabbā—pe—. Yo c', āvuso, mano ye ca dhammā ubhayam etaṁ paccuppannaṁ . . . paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.—Evaṁ kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.

Kathañ c', āvuso, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati?—Yañ c', āvuso, cakkhuṁ ye ca rūpā ubhayam etaṁ paccuppannaṁ; tasmiṁ yeva paccuppanne[1] na chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tad abhinandati; na tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati. Yañ c', āvuso, sotaṁ ye ca saddā—pe—. Yañ c', āvuso, ghānaṁ ye ca gandhā—pe—. Yā c', āvuso, jivhā ye ca rasā—pe—. Yo c', āvuso, kāyo ye ca phoṭṭhabbā—pe—. Yo c', āvuso, mano ye ca dhammā ubhayam etaṁ paccuppannaṁ; tasmiṁ yeva

[1] S^ky tass' eva paccuso.

paccuppanne na chandarāgapaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ; na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tad abhinandati; na tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.—Evaṁ kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.

Yaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

imassa kho 'haṁ, āvuso, Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi. Ākaṅkhamānā ca pana tumhe, āyasmanto, Bhagavantaṁ yeva upasaṁkamitvā etam atthaṁ paṭipuccheyyātha. Yathā vo Bhagavā byākaroti tathā naṁ dhāreyyāthāti.

Atha kho te bhikkhū āyasmato Mahā-Kaccānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Yaṁ kho no, bhante, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

tesan no, bhante, amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi: Idaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā vihāram paviṭṭho:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ
. . . (*&c.*, *as above*) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa udditthassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyāti? Tesan no, bhante, amhākaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho, āvuso, Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito . . . etam atthaṁ paṭipuccheyyāmāti. Atha kho mayaṁ, bhante, yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṁkamimhā, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Mahā-Kāccānaṁ etam atthaṁ paṭipucchimhā. Tesan no, bhante, āyasmatā Mahā-Kaccānena imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi attho vibhatto ti.

Paṇḍito bhikkhave Mahā-Kaccāno mahāpañño bhikkhave Mahā-Kaccāno. Mañ ce pi tumhe, bhikkhave, etam atthaṁ paṭipuccheyyātha, aham pi taṁ evam evaṁ byākareyyaṁ yathā taṁ Mahā-Kaccānena byākataṁ. Eso c' eva tassa [1] attho evañ ca naṁ dhārethāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

MAHĀKACCĀNABHADDEKARATTASUTTAṀ [2] TATIYAṀ.

134.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Lomasakaṅgiyo Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Candano devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Nigrodhārāmaṁ obhāsetvā yen' āyasmā Lomasakaṅgiyo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Candano devaputto āyasmantaṁ Lomasakaṅgiyaṁ etad avoca: Dhāresi tvam, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

[1] So Si; S[yk] so c' etassa. [2] So Bu; Si omits Mahā; S[ky] Mahākaccānattherassa bhaddekarattiyasuttanto.

Na kho ahaṁ, āvuso, dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvaṁ pan', āvuso, dhāresi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cati?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Dhāresi pana tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattiyo gāthā ti?

Na kho ahaṁ, āvuso, dhāremi bhaddekarattiyo gāthā. Tvam pan' āvuso, dhāresi Bhaddekarattiyo gāthā ti?

Dhāremi kho 'ham, bhikkhu, Bhaddekarattiyo gāthā ti.

Yathākatham pana tvaṁ, āvuso, dhāresi Bhaddekarattiyo gāthā ti?

Ekamidaṁ, bhikkhu, samayaṁ Bhagavā devesu Tāvatiṁsesu viharati Pāricchattakamūle Paṇḍukambalasilāyaṁ. Tatra Bhagavā devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsi:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
Yad atītam pahīnan taṁ, appattañ ca anāgataṁ.
Paccuppannañ ca yo dhammaṁ tattha tattha vipassati,
Asaṁhīram asaṁkuppaṁ taṁ vidvā-m-anubrūhaye.
Ajj' eva kiccam ātappaṁ; ko jaññā maraṇaṁ suve?
Na hi no saṁgaran tena mahāsenena maccunā.
Evaṁvihārim ātāpiṁ ahorattam atanditaṁ
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Evaṁ kho ahaṁ, bhikkhu, dhāremi Bhaddekarattiyo gāthā. Uggaṇhāhi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; pariyāpuṇāhi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; dhārehi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; atthasaṁhito, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddeso ca vibhaṅgo ca ādibrahmacariyako ti. Idam avoca Candano devaputto, idaṁ vatvā tatth' ev' antaradhāyi.

Atha kho āyasmā Lomasakaṅgiyo tassā rattiyā accayena senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Sāvatthī

tena cārikaṁ pakkāmi. Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthī Jetavanaṁ Anāthapiṇḍikassa ārāmo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Lomasakaṅgiyo Bhagavantaṁ etad avoca: Ekamidaṁ, bhante, samayaṁ Sakkesu viharāmi Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho, bhante, aññataro devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Nigrodhārāmaṁ obhāsetvā yenāhaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho, bhante, so devaputto maṁ etad avoca: Dhāresi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti? Evaṁ vutte ahaṁ, bhante, taṁ devaputtaṁ etad avocaṁ: Na kho ahaṁ, āvuso, dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvaṁ pan' āvuso, dhāresi . . . vibhaṅgo ca ādibrahmacariyako ti. Idam avoca so, bhante, devaputto, idaṁ vatvā tatth' ev' antaradhāyi. Sādhu me, bhante, Bhagavā Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca desetūti.

Jānāsi pana tvaṁ, bhikkhu, taṁ devaputtan ti?

Na kho ahaṁ, bhante, jānāmi taṁ devaputtan ti.

Candano nām' eso, bhikkhu, devaputto. Candano, bhikkhu, devaputto aṭṭhikatvā manasikatvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇāti. Tena hi, bhikkhu, suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.— Evaṁ bhante ti kho āyasmā Lomasakaṅgiyo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad avoca:

Atītaṁ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
. . . (*&c., as above*) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Kathañ ca bhikkhu, atītaṁ anvāgameti? Evaṁrūpo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti; evaṁvedano ahosiṁ—pe—; evaṁsañño ahosiṁ—pe—; evaṁsaṁkhāro ahosiṁ—pe—; evaṁviññāṇo ahosiṁ atītam addhānan ti tattha nandiṁ samanvāneti.—Evaṁ kho, bhikkhu, atītaṁ anvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhu, atītaṁ nānvāgameti?—Evaṁrūpo ahosiṁ . . . atītaṁ nānvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhu, anāgataṁ paṭikaṅkhati? . . . (*&c., as in No.* 131, pp. 188–9). . . . —Evaṁ kho, bhikkhu, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.

Atītaṁ nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti, santo ācikkhate munīti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Lomasakaṅgiyo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

LOMASAKAṄGIYABHADDEKARATTASUTTAṀ [1] CATUTTHAṀ.

135.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: Ko nu kho, bho Gotama, hetu ko paccayo yena manussānaṁ yeva sataṁ manussabhūtānaṁ dissati hīnappaṇītatā? Dissanti hi,[2] bho Gotama, manussā appāyukā, dissanti dīghāyukā; dissanti bavhābādhā,[3] dissanti appābādhā; dissanti dubbaṇṇā, dissanti vaṇṇavanto; dissanti appesakkhā, dissanti mahesakkhā; dissanti appabhogā, dissanti mahābhogā; dissanti nīcākulīnā, dissanti uccākulīnā; dissanti duppaññā,[4] dissanti

[1] So Si Bu; S[ky] Lomasakaṅgiyattherassa Bhaddekarattiyasuttanto. [2] Si omits. [3] Si bahv., here et infra. [4] Si appapaññā.

paññāvanto.[1] Ko nu kho, bho Gotama, hetu ko paccayo yena manussānaṁ yeva sataṁ manussabhūtānaṁ dissati hīnappaṇītatā ti?

Kammassakā, māṇava, sattā kammadāyādā kammayonī kammabandhū kammapaṭisaraṇā. Kammaṁ satte vibhajati yadidaṁ hīnappaṇītatāyāti.

Na kho ahaṁ imassa bhoto Gotamassa saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānami. Sādhu me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu yathā 'haṁ imassa bhoto Gotamassa saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājāneyyan ti.

Tena hi, māṇava, suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.—Evaṁ bho ti kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi.—Bhagavā etad avoca:—

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā pāṇātipātī hoti luddo lohitapāṇī, hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. So tena kammena evaṁ samattena evaṁ samādiṇṇena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. No ce kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati, sace manussattaṁ āgacchati, yattha yattha paccājāyati[2] appāyuko hoti. Appāyukasaṁvattanikā esā, māṇava, paṭipadā, yadidaṁ pāṇātipātī hoti luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. So tena kammena evaṁ samattena evaṁ samādiṇṇena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. No ce kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati, sace manussattaṁ āgacchati, yattha yattha paccājāyati dīghāyuko hoti. Dīghāyukasaṁvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidaṁ pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā

[1] Si paññav. [2] Si pacchā jāyati.

paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā sattānaṁ viheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā. So tena kammena evaṁ samattena evaṁ samādinnena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. No ce kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati, sace manussattaṁ āgacchati, yattha yattha paccājāyati bavhābādho hoti. Bavhābādhasaṁvattanikā esā, māṇava, paṭipadā, yadidaṁ sattānaṁ viheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā sattānaṁ aviheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā. So tena kammena evaṁ samattena . . . sugatiṁ . . . appābādho hoti. Appābādhasaṁvattanikā esā . . . aviheṭhakajātiko . . . satthena vā.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā kodhano hoti upāyāsabahulo appam pi vutto samāno abhisajjati kuppati [illegible]āpajjati patitthīyati, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātukaroti. So tena kammena evaṁ samattena . . . apāyaṁ . . . dubbaṇṇo hoti. Dubbaṇṇasaṁvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidaṁ kodhano . . . appaccayañ ca pātukaroti.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā akkodhano hoti anupāyāsabahulo bahum pi vutto samāno nābhisajjati na kuppati na byāpajjati na patitthīyati na kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātukaroti. So tena kammena evaṁ samattena . . . sugatiṁ . . . pāsādiko hoti. Pāsādikasaṁvattanik[illegible] esā, māṇava, paṭipadā yadidaṁ akkodhano . . . appaccay[illegible] ca pātukaroti.

Idh[illegible], [illegible]āṇava, ekacco itthī vā puriso vā issāmanako hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu issati upadussati issaṁ bandhati. So tena kammena evaṁ samattena . . . apāyaṁ . . . appesakkho hoti. Appesakkhasaṁvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidaṁ issāmanako . . . issaṁ bandhati.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā anissāmanako hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na issati na upadussati na issaṁ bandhati. So tena kammena . . . sugatiṁ . . . mahesakkho hoti. Mahesakkhasaṁvattanikā . . . na issaṁ bandhati.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā na dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ.[1] So tena kammena . . . apāyaṁ . . . appabhogo hoti. Appabhogasaṁvattanikā . . . seyyāvasathapadīpeyyaṁ.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ . . . seyyāvasathapadīpeyyaṁ. So tena kammena . . . sugatiṁ . . . mahābhogo hoti. Mahābhogasaṁvattanikā . . . seyyāvasathapadīpeyyaṁ.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā thaddho hoti atimānī abhivādetabbaṁ na abhivādeti paccuṭṭhātabbaṁ na paccuṭṭheti āsanārahassa āsanaṁ na deti maggārahassa na maggaṁ deti sakkātabbaṁ na sakkaroti garukātabbaṁ na garukaroti mānetabbaṁ na māneti pūjetabbaṁ na pūjeti. So tena kammena . . . apāyaṁ . . . nīcākulīno[2] hoti. Nīcākulīnasaṁvattanikā . . . pūjetabbaṁ na pūjeti.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā atthaddho hoti anatimānī abhivādetabbaṁ abhivādeti . . . pūjetabbaṁ pūjeti. So tena kammena . . . sugatiṁ . . . uccākulīno hoti. Uccākulīnasaṁvattanikā . . . pūjetabbaṁ pūjeti.

Idha, māṇava, itthī vā puriso vā samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ upasaṁkamitvā na paripucchitā hoti: Kiṁ, bhante, kusalaṁ? Kiṁ akusalaṁ? Kiṁ sāvajjaṁ? Kiṁ anavajjaṁ? Kiṁ sevitabbaṁ? Kiṁ na sevitabbaṁ? Kiṁ me kayiramānaṁ[3] dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya hoti? Kiṁ vā pana me kayiramānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya hotīti? So tena kammena . . . apāyaṁ . . . duppañño hoti. Duppaññasaṁvattanikā . . . hitāya sukhāya hotīti?

---

[1] Si seyyāvasathaṁ. [2] Si nīcakūlīno, &c. [3] Si kariyamānaṁ.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṁkamitvā paripucchitā hoti: Kiṁ, bhante, kusalaṁ? . . . hitāya sukhāya hotīti? So tena kammena . . . sugatim . . mahāpañño hoti. Mahāpaññasaṁvattanikā . . . hitāya sukhāya hotīti?

Iti kho, māṇava, appāyukasaṁvattanikā paṭipadā appāyukattaṁ upaneti, dīghāyukasaṁvattanikā paṭipadā dīghāyukattaṁ upaneti; bavhābādhasaṁvattanikā paṭipadā bavhābādhattam upaneti, appābādhasaṁvattanikā paṭipadā appābādhattaṁ upaneti; dubbaṇṇasaṁvattanikā paṭipadā dubbaṇṇattaṁ upaneti; pāsādikasaṁvattanikā paṭipadā pāsādikattaṁ upaneti, appesakkhasaṁvattanikā paṭipadā appesakkhattaṁ upaneti, mahesakkhasaṁvattanikā paṭipadā mahesakkhattaṁ upaneti; appabhogasaṁvattanikā paṭipadā appabhogattaṁ upaneti, mahābhogasaṁvattanikā paṭipadā mahābhogattaṁ upaneti; nīcākulīnasaṁvattanikā paṭipadā nīcākulīnattaṁ upaneti; uccākulīnasaṁvattanikā paṭipadā uccākulīnattaṁ upaneti; duppaññasaṁvattanikā paṭipadā duppaññattaṁ upaneti, mahāpaññasaṁvattanikā paṭipadā mahāpaññattaṁ upaneti.

Kammassakā, māṇava, sattā kammadāyādā kammayonī kammabandhū kammapaṭisaraṇā. Kammaṁ satte vibhajati yadidaṁ hīnappaṇītatāyāti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikkujjitaṁ vā . . . dakkhintīti, evam eva bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan ti.

CŪḶAKAMMAVIBHAṄGASUTTAṀ [1] PAÑCAMAṀ.

[1] So S^{ky} Si; Bu: Subhasuttaṁ pañcamam. Cūḷakammavibhaṅgasuttan ti pi vuccati.

136.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Samiddhi araññakuṭikāya viharati. Atha kho Potaliputto paribbājako jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yen' āyasmā Samiddhi ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Samiddhinā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Potaliputto paribbājako āyasmantaṁ Samiddhiṁ etad avoca: Sammukhā me taṁ, āvuso Samiddhi, samaṇassa Gotamassa sutaṁ sammukkā paṭiggahītaṁ: Moghaṁ kāyakammaṁ, moghaṁ vacīkammaṁ, manokammam eva saccan ti; atthi ca sā samāpatti yaṁ samāpattiṁ samāpanno na kiñci vediyatīti.

Mā evaṁ, āvuso Potaliputta, avaca; mā evaṁ, āvuso Potaliputta, avaca[1]; mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi; na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ; na hi Bhagavā evaṁ vadeyya: Moghaṁ kāyakammaṁ, moghaṁ vacīkammaṁ, manokammam eva saccan ti; atthi ca kho sā, āvuso, samāpatti yaṁ samāpattiṁ samāpanno na kiñci vediyatīti.

Kīvaciraṁ pabbajito si, āvuso Samiddhīti?

Na ciraṁ, āvuso; tīṇi vassānīti.

Ettha dāni mayaṁ there bhikkhū kiṁ vakkhāma, yatra hi nām' evaṁ navo bhikkhu Satthāraṁ parirakkhitabbaṁ maññissati? Sañcetanikaṁ, āvuso Samiddhi, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā, kiṁ so vediyatīti?

Sañcetanikaṁ, āvuso Potaliputta, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā, dukkhaṁ so vediyatīti.

Atha kho Potaliputto paribbājako āyasmato Samiddhissa bhāsitaṁ n'eva abhinandi na paṭikkosi, anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Samiddhi acirapakkante Potaliputte paribbājake yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁ-

[1] Si omits this repetition.

kamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Samiddhi yāvatako ahosi Potaliputtena paribbājakena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ āyasmato Ānandassa ārocesi. Evaṁ vutte āyasmā Ānando āyasmantaṁ Samiddhiṁ etad avoca: Atthi kho imaṁ, āvuso Samiddhi, kathāpābhataṁ Bhagavantaṁ dassanāya. Āyām', āvuso Samiddhi, yena Bhagavā ten' upasaṁkameyyāma, upasaṁkamitvā etam atthaṁ Bhagavato āroceyyāma; yathā no Bhagavā byākarissati, tathā naṁ dhāreyyāmāti.

Evam āvuso ti kho āyasmā Samiddhi āyasmato Ānandassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Ānando āyasmā ca Samiddhi yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi āyasmato Samiddhissa Potaliputtena paribbājakena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi.

Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Dassanam pi kho ahaṁ, Ānanda, Potaliputtassa paribbājakassa nābhijānāmi, kuto pan' evarūpaṁ kathāsallāpaṁ. Iminā ca, Ānanda, Samiddhinā moghapurisena Potaliputtassa paribbājakassa vibhajja byākaraṇīyo pañho ekaṁsena byākato ti.

Evaṁ vutte āyasmā Udāyi Bhagavantaṁ etad avoca. Sace pana, bhante, āyasmatā Samiddhinā idaṁ sandhāya bhāsitaṁ, yaṁ kiñci vedayitaṁ taṁ dukkhasmin ti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi. Passa kho tvaṁ, Ānanda, imassa Udāyissa moghapurisassa ummaggaṁ. Aññāsiṁ kho ahaṁ, Ānanda, idān' evāyaṁ Udāyi moghapuriso ummujjamāno ayoniso ummujjissati: ādiso va,[1] Ānanda, Potaliputtena paribbājakena tisso vedanā pucchitā. Sacayaṁ,[2] Ānanda, Samiddhi moghapuriso

[1] So Sᵏ Bu (ādimhi yeva); Si ādiṁ yeva. [2] So Si; Sᵏ yvāyaṁ.

Potaliputtassa paribbājakassa evaṁ puṭṭho evaṁ vyākareyya: Sañcetanikaṁ, āvuso Potaliputta, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā sukhavedanīyaṁ, sukhaṁ so vediyati. Sañcetanikaṁ, āvuso Potaliputta, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā dukkhavedanīyaṁ, dukkhaṁ so vediyati. Sañcetanikaṁ, āvuso Potaliputta, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā adukkhamasukhavedanīyaṁ, adukkhamasukhaṁ so vediyatīti;—evaṁ vyākaramāno kho, Ānanda, Samiddhi moghapuriso Potaliputtassa paribbājakassa sammā vyākareyya. Api c', Ānanda, ke ca[1] aññatitthiyaparibbājakā bālā avyattā ke ca[2] Tathāgatassa mahākammavibhaṅgaṁ jānissanti, sace tumhe, Ānanda, suṇeyyātha Tathāgatassa mahākammavibhaṅgaṁ bhajantassāti.

Etassa, Bhagavā, kālo, etassa, Sugata, kālo yaṁ Bhagavā mahākammavibhaṅgaṁ vibhajeyya. Bhagavato sutaṁ bhikkhū dhāressantīti.

Tena h', Ānanda, suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad avoca:

Cattāro 'me, Ānanda, puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idh', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti pisuṇāvāco hoti pharusāvāco hoti samphappalāpī hoti abhijjhālū hoti vyāpannacitto hoti micchādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati.

Idha pan', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātī hoti . . . (*&c., as in foregoing paragraph*) . . . micchādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati.

Idh', Ānanda, ekacco puggalo pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇāvācā paṭivirato hoti

[1] Si te aññatitthiyap.; S^k kheññe titth. corr. to aññe t; S^y khoññe ti. [2] So all MSS.

pharusāvācā paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhālū hoti avyāpannacitto hoti sammādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati.

Idha pan', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātā paṭivirato hoti . . . (*&c., as in foregoing paragraph*) . . . sammādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati.

Idh', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappam anvāya padhānam anvāya anuyogam anvāya appamādam anvāya sammāmanasikāram anvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathā samāhite citte dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena amuṁ puggalaṁ passati idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ kāmesu micchācāriṁ musāvādiṁ pisuṇāvāciṁ pharusāvāciṁ samphappalāpiṁ abhijjhāluṁ vyāpannacittaṁ micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passati apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ. So evam āha: Atthi kira bho pāpakāni kammāni, atthi duccaritassa vipāko; apāhaṁ [1] puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ . . . pisuṇāvāciṁ—pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannan [2] ti. So [3] evam āha:—Yo kira bho pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, sabbo [4] so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. Ye evaṁ jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesaṁ ñāṇan ti. Iti so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa [5] abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti.

Idha pan', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā

[1] Si amāhaṁ, with note that the Sinhalese reading is apāhaṁ (which S^{ky} read infra); S^{ky} here apāyaṁ. [2] Si omits [3] S^{ky} add kira. [4] So all MSS. here. [5] So S^{ky}; Bu "parāmassāti diṭṭhiparāmāsena"; Si parāmāsā, with note that the Sinhalese reading is parāmassa.

ātappam anvāya padhānam anvāya . . . amuṁ puggalaṁ passati idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ—pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passati sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannaṁ. So evam āha: Na 'tthi kira bho pāpakāni kammāni; na 'tthi duccaritassa vipāko; apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ—pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā passāmi sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannan ti. So evam āha: Yo kira bho pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, sabbo[1] so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Ye evaṁ jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesaṁ ñāṇan ti. Iti so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti.

Idh', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappam anvāya padhānam anvāya . . . amuṁ puggalaṁ passati idha pāṇātipātā paṭiviratam adinnādānā paṭiviratam kāmesu micchācārā paṭiviratam musāvādā paṭiviratam pisuṇāvācā paṭiviratam pharusāvācā paṭiviratam samphappalāpā paṭiviratam anabhijjhāluṁ avyāpannacittaṁ sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passati sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannaṁ. So evam āha: Atthi kira bho kalyāṇāni kammāni; atthi sucaritassa vipāko; apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātā paṭiviratam—pe—sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannan ti. So evam āha: Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Ye evaṁ jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesaṁ ñāṇan ti. Iti so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti.

Idha pan', Ānanda, ekacco samaṇo vā . . . amuṁ pug-

[1] Sc Si Sy; Sk here and infra, sa kho.

galaṁ passati idha pāṇātipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭiviarataṁ—pe—sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passati apāyaṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ. So evam āha: Na 'tthi kira bho kalyāṇāni kammāni; na 'tthi sucaritassa vipāko; apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātā paṭiviarataṁ adinnādānā paṭiviarataṁ—pe—sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā passāmi apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ upapannan ti. So evam āha: Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—micchādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ . . . mogham aññan ti.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha: Atthi kira bho pāpakāni kammāni, atthi duccaritassa vipāko ti, idam assa anujānāmi. Yam pi so evam āha: Apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ—pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ upapannan ti, idam pi 'ssa anujāṇāmi. Yañ ca kho so evam āha: Yo kira bho pāṇātipātī adinnadāyī—pe—micchādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjatīti, idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha: Ye evaṁ jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesaṁ ñāṇan ti, idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Taṁ kissa hetu? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhaṅge ñāṇam hoti.

Tatr' Ānanda, yvāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha: Na 'tthi kira bho pāpakāni kammāni na 'tthi duccaritassa vipāko ti,—idam assa nānujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Apāhaṁ puggalaṁ addassaṁ idha pāṇātipātiṁ adinnādāyiṁ pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannan ti,—idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Yo kira bho pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjatīti,—

idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha: Ye evaṁ jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesaṁ ñāṇan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Taṁ kissa hetu? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhaṅge ñāṇaṁ hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha: Atthi kira bho kalyāṇāni kammāni, atthi sucaritassa vipāko ti, idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātā paṭiviratam adinnādānā paṭiviratam—pe—sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannan ti,—idam pi 'ssa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggaṁ lokaṁ uppajjatīti,—idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha: Ye evaṁ jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesaṁ ñāṇan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Taṁ kissa hetu? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhaṅge ñāṇaṁ hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha: Na 'tthi kira bho kalyāṇāni kammāni na 'tthi sucaritassa vipāko ti, idaṁ assa nānujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Apāhaṁ puggalaṁ addasaṁ idha pāṇātipātā paṭiviratam adinnādānā paṭiviratam—pe—sammādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannan ti,—idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha: Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjatīti,—idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha;

Ye evaṁ jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesaṁ ñāṇan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmaṁ ñātaṁ . . . mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Taṁ kissa hetu? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhaṅge ñāṇaṁ hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyam puggalo idha pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchadiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati, pubbe vā 'ssa taṁ kataṁ hoti pāpakammaṁ dukkhavedanīyaṁ, pacchā vā 'ssa taṁ kataṁ hoti pāpakammaṁ dukkhavedanīyaṁ, maraṇakāle vā 'ssa hoti micchādiṭṭhī samattā samādiṇṇā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. Yañ ca kho so idha pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti—pe—micchādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākaṁ paṭisaṁvedeti uppajjaṁ [1] vā apare vā pariyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ puggalo idha pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati, pubbe vā 'ssa taṁ kataṁ hoti kalyāṇakammaṁ sukhavedanīyaṁ, pacchā vā 'ssa taṁ kataṁ hoti kalyāṇakammaṁ sukhavedanīyaṁ, maraṇakāle vā 'ssa hoti summādiṭṭhī samattā samādiṇṇā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati. Sace kho so idha pāṇātipātī hotī adinnādāyī hoti—pe—micchādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākaṁ paṭisaṁvedeti uppajjaṁ [2] apare vā pariyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ puggalo idha pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjati, pubbe vā 'ssa taṁ kataṁ hoti kalyāṇakammaṁ sukhavedanīyaṁ, pacchā vā 'ssa taṁ kataṁ hoti kalyāṇakammaṁ sukhavedanīyaṁ, maraṇakāle vā 'ssa hoti sammādiṭṭhī samattā samādiṇṇā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upajjati. Yañ ca kho so idha pāṇātipātā paṭivirato

---

[1] So S[ky]; Si (throughout) uppajje. [2] S[ky] omit here.

hoti adinnādānā paṭivirato hoti—pe—sammādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākaṁ paṭisaṁvedeti uppajjaṁ vā apare vā pariyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyaṁ puggalo idha pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati, pubbe vā 'ssa taṁ kataṁ hoti pāpakammaṁ dukkhavedanīyaṁ, pacchā vā 'ssa taṁ kataṁ hoti pāpakammaṁ dukkhavedanīyaṁ, maraṇakāle vā 'ssa hoti micchādiṭṭhī samattā samādiṇṇā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjati. Yañ ca kho so idha pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti—pe—sammādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākaṁ paṭisaṁvedeti uppajjaṁ vā apare vā pariyāye.

Iti kho, Ānanda, atthi[1] kammaṁ abhabbaṁ abhabbābhāsaṁ; atthi kammaṁ abhabbaṁ bhabbābhāsaṁ[2]; atthi kammaṁ bhabbañ c' eva bhabbābhāsañ ca; atthi kammaṁ bhabbaṁ abhabbābhāsan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAHĀKAMMAVIBHAṄGASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

137.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Saḷāyatanavibhaṅgaṁ vo, bhikkhave, desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—

[1] So Si · S^ky natthi.

[2] So Si Bu; S^ky abh.

Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbāni, cha bāhirāni āyatanāni veditabbāni; cha viññāṇakāyā veditabbā, cha phassakāyā veditabbā; aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā; chattiṁsa sattapadā veditabbā. Tatr' idaṁ nissāya idam pajahatha. Tayo satipaṭṭhānā yad ariyo sevati, yad ariyo sevamāno Satthā gaṇam anusāsituṁ arahati. So vuccati yoggācariyānaṁ anuttaro purisadammasārathīti. Ayam uddeso saḷāyatanavibhaṅgassa.

Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhāyatanaṁ [1] sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Cha bāhirāni āyatāni veditabbānīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Rūpāyatanaṁ saddāyatanaṁ gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ dhammāyatanaṁ. Cha bāhirāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhuviññāṇaṁ sotaviññāṇaṁ ghānaviññāṇaṁ jivhāviññāṇaṁ kāyaviññāṇaṁ manoviññāṇaṁ. Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Cha phassakāyā veditabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. Cha phassakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati domanassaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati upekhaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati; sotena saddaṁ sutvā—pe—; ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—; jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—; kāyena

[1] So S[ky] Bu; Si cakkhvāt.

phoṭṭhabbaṁ phusitvā—pe—; manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati domanassaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati upekhaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati. Iti cha somanassupavicārā cha domanassupavicārā cha upekhupavicārā. Aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Chattiṁsa sattapadā veditabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cha gehasitāni somanassāni, cha nekkhammasitāni somanassāni; cha gehasitāni domanassāni, cha nekkhammasitāni domanassāni; cha gehasitā upekhā, cha nekkhammasitā upekhā.

Tattha katamāni cha gehasitāni somanassāni? Cakkhuviññeyyānaṁ rūpānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ paṭilābhaṁ vā paṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati somanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati gehasitaṁ somanassaṁ. Sotaviññeyyānaṁ saddānaṁ—pe—; ghānaviññeyyānaṁ gandhānaṁ—pe—; jivhāviññeyyānaṁ rasānaṁ—pe—; kāyaviññeyyānaṁ phoṭṭhabbānaṁ—pe—; manoviññeyyānaṁ dhammānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ paṭilābhaṁ vā paṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati somanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati gehasitaṁ somanassaṁ. Imāni cha gehasitāni somanassāni.

Tattha katamāni cha nekkhammasitāni somanassāni? Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati somanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ somanassaṁ; saddānaṁ tveva—pe—; gandhānaṁ tveva—pe—; rasānaṁ tveva—pe—; phoṭṭhabbānaṁ tveva—pe—; dhammānaṁ

tvevā aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati somanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ somanassaṁ. Imāni cha nekkhammasitāni somanassāni.

Tattha katamāni cha gehasitāni domanassāni? Cakkhuviññeyyānaṁ rūpānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ appaṭilābhaṁ vā appaṭilābhato samanupassato pubbe vā appaṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati domanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati gehasitaṁ domanassaṁ. Sotaviññeyyānaṁ saddānaṁ—pe—; ghānaviññeyyānaṁ gandhānaṁ—pe—; jivhāviññeyyānaṁ rasānaṁ—pe—; kāyaviññeyyānaṁ phoṭṭhabbānaṁ—pe—; manoviññeyyānaṁ dhammānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ appaṭilābhaṁ vā appaṭilābhato samanupassato pubbe vā appaṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati domanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati gehasitaṁ domanassaṁ. Imāni cha gehasitāni domanassāni.

Tattha katamāni cha nekkhammasitāni domanassāni? Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā anuttaresu vimokhesu pihaṁ upaṭṭhāpeti: Kadā 'ssu nām' ahaṁ tad āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantīti, iti anuttaresu vimokhesu pihaṁ uppaṭṭhāpayato uppajjati pihapaccayā domanassaṁ; yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ domanassaṁ. Saddānaṁ tveva—pe—; gandhānaṁ tveva—pe—; rasānaṁ tveva—pe—; phoṭṭhabbānaṁ tveva—pe—; dhammānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā aniccā dukkhā vipariṇāmadham-

mā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā anuttaresu vimokhesu pihaṁ upaṭṭhāhāpeti: Kadā 'ssu nām' ahaṁ tad āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantīti iti anuttaresu vimokhesu pihaṁ upaṭṭhāpayato uppajjati pihapaccayā domanassāṁ; yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ domanassaṁ. Imāni cha nekkhammasitāni domanassāni.

Tattha katamā cha gehasitā upekhā? Cakkhunā rūpaṁ disvā upekhā bālassa mūḷhassa puthujjanassa anodhijinassa avipākajinassa anādīnavadassāvino assutavato puthujjanassa; yā evarūpā upekhā, rūpaṁ sā nātivattati: tasmā sā upekhā gehasitā ti vuccati. Sotena saddaṁ sutvā—pe—; ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—; jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—; kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā—pe—; manasā dhammaṁ viññāya uppajjati upekhā bālassa mūḷhassa puthujjanassa anodhijinassa avipākajinassa anādīnavadassāvino assutavato puthujjanassa; yā evarūpā upekhā, dhammaṁ sā nātivattati; tasmā sā upekhā gehasitā ti vuccati. Imā cha gehasitā upekhā.

Tattha katamā cha nekkhammasitā upekha? Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati upekhā; yā evarūpā upekhā, rūpaṁ sā ativattati; tasmā sā upekhā nekkhammasitā ti vuccati. Saddānaṁ tveva—pe—; gandhānaṁ tveva—pe—; rasānaṁ tveva—pe—; phoṭṭhabbānaṁ tveva—pe—; dhammānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ: Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati upekhā; yā evarūpā upekhā, dhammaṁ sā ativattati; tasmā sā upekhā nekkhammasitā vuccati. Imā cha nekkhammasitā upekhā.

Chattiṁsa sattapadā veditabbāti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Tatra idaṁ nissāya idam pajahathāti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni somanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesaṁ pahānaṁ hoti; evam etesaṁ samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni domanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesaṁ pahānaṁ hoti; evam etesaṁ samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yā cha nekkhammasitā upekhā, tā nissāya tā āgamma, yā cha gehasitā upekhā, tā pajahatha, tā samatikkamatha; evam etesaṁ pahānaṁ hoti; evam etesaṁ samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha nekkhammasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesaṁ pahānaṁ hoti; evam etesaṁ samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yā cha nekkhammasitā upekhā, tā nissāya tā āgamma, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesaṁ pahānaṁ hoti; evam etesaṁ samatikkamo hoti.

Atthi, bhikkhave, upekhā nānattā nānattasitā; atthi upekhā ekattā ekattasitā. Katamā ca, bhikkhave, upekhā nānattā nāttasitā? Atthi, bhikkhave, upekhā rūpesu, atthi saddesu, atthi gandhesu, atthi rasesu, atthi phoṭṭhabbesu. Ayaṁ, bhikkhave, upekhā nānattā nānattasitā. Katamā ca, bhikkhave, upekhā ekattā ekattasitā? Atthi, bhikkhave, upekhā ākāsānañcāyatananissitā; atthi viññāṇañcāyatananissitā; atthi ākiñcaññāyatananissitā; atthi nevasaññānāsaññāyatananissitā. Ayaṁ, bhikkhave, upekhā ekattā ekattasitā. Tatra, bhikkhave, yāyaṁ upekhā ekattā ekattasitā, taṁ nissāya taṁ āgamma, yāyaṁ upekhā nānattā nānattasitā, taṁ pajahatha taṁ samatikkamatha; evam etissā pahānaṁ hoti; evam etissā samatikkamo hoti. Atammayataṁ, bhikkhave, nissāya atammayataṁ āgamma, yāyaṁ upekhā ekattā ekattasitā taṁ pajahatha taṁ samatikkamatha; evam etissā pahānaṁ hoti; evam etissā samatikkamo hoti. Tatr'

idaṁ nissāya idaṁ pajahathāti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Tayo satipaṭṭhānā yad ariyo sevati yad ariyo sevamāno satthā gaṇam anusāsituṁ arahatīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Idha, bhikkhave, satthā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti anukampako hitesī anukampaṁ upādāya: Idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyāti. Tassa sāvakā na sussūyanti,[1] na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhāpenti, vokkamma ca satthu sāsanā vattanti. Tatra, bhikkhave, Tathāgato na c' eva attamano hoti na ca attamanataṁ paṭisaṁvedeti, anavassuto ca viharati sato sampajāno. Idaṁ, bhikkhave, paṭhamaṁ satipaṭṭhānaṁ yad ariyo sevati yad ariyo sevamāno satthā gaṇam anusāsituṁ arahati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, satthā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti anukampako hitesī anukampaṁ upādāya: Idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyāti. Tassa ekacce sāvakā na sussūyanti na sotaṁ odahanti na aññā cittaṁ upaṭṭhāpenti, vokkamma ca satthu sāsanā vattanti. Ekacce sāvakā sussūyanti sotaṁ odahanti añña cittaṁ upaṭṭhāpenti na ca vokkamma satthu sāsanā vattanti. Tatra, bhikkhave, Tathāgato na c' eva attamano hoti na ca attamanataṁ paṭisaṁvedeti, na ca anattamano hoti na ca anattamanataṁ paṭisaṁvedeti; attamanatañ ca anattamanatañ ca tad ubhayaṁ[2] abhinivajjetvā so[3] upekhako viharati sato sampajāno. Idaṁ, bhikkhave, dutiyaṁ satipaṭṭhānaṁ yad . . . arahati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, satthā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti . . . sukhāyāti. Tassa sāvakā sussūyanti sotaṁ odahanti aññā cittaṁ upaṭṭhāpenti na ca vokkamma satthu sāsanā vattanti. Tatra, bhikkhave, Tathāgato attamano c' eva hoti attamanatañ ca paṭisaṁvedeti anavassuto ca viharati sato sampajāno. Idaṁ, bhikkhave, tatiyaṁ satipaṭṭhānaṁ yad. . . . arahati.

---

[1] Si (and ? Bu) sussuyanti. [2] So Si; S[k] omits these four words and continues: na ca anattamanatañ ca tad ubhayaṁ.
[3] Si omits.

Tayo satipaṭṭhānā yad ariyo sevati yad ariyo sevamano satthā gaṇam anusāsituṁ arahatīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

So vuccati yoggācariyānaṁ anuttaro purisadammasārathīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Hatthidamakena, bhikkhave, hatthidammo sārito ekaṁ yeva disaṁ dhāvati,—puratthimaṁ vā pacchimaṁ vā uttaraṁ vā dakkhīṇaṁ vā. Assadammakena, bhikkhave, assadammo sārito ekaṁ yeva disaṁ . . . dakkhiṇaṁ vā. Godamakena, bhikkhāve, godammo sārito . . . dakkhiṇaṁ vā. Tathāgatena, bhikkhave, arahatā sammāsambuddhena purisadammo sārito aṭṭha disā vidhāvati. Rūpī rūpāni passati; ayaṁ paṭhamā disā. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati; ayaṁ dutiyā disā. Subhan t' eva adhimutto hoti; ayaṁ tatiyā disā. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā, nānattasaññānaṁ amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajjā viharati; ayaṁ catutthā disa. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma: Anantaṁ viññāṇan ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ pañcamī disā. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ chaṭṭhā disā. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ sattamī disā. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati; ayaṁ aṭṭhamī disā. Tathāgatena, bhikkhave, arahatā sammāsambuddhena purisadammo sārito imā aṭṭha disā vidhāvati. So vuccati yoggācariyānaṁ anuttaro purisadammasārathīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

SAḶĀYATANAVIBHAṄGASUTTAṀ SATTAMAṀ

138.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Uddesavibhaṅgaṁ vo, bhikkhave, desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—Tathā tathā, bhikkhave, bhikkhu upaparikkheyya yathā yathā 'ssa upaparikkhato bahiddhā c' assa viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭaṁ ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ anupādāya na paritasseyya; bahiddhā, bhikkhave, viññāṇe avikkhitte avisaṭe sati ajjhattaṁ asaṇṭhite, anupādāya aparitassato āyatiṁ jātijarāmaraṇadukkhasamudayasambhavo na hotīti. Idam avoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ pāvisi.

Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi:—Idaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Tathā tathā, bhikkhave, bhikkhu upaparikkheyya yathā yathā 'ssa upaparikkhato bahiddhā c' assa viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭaṁ ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ anupādāya na paritasseyya; bahiddhā, bhikkhave, viññāṇe avikkhitte avisaṭe sati ajjhattaṁ asaṇṭhite, anupādāya aparitassato āyatiṁ jātijarāmaraṇadukkhasamudayasambhavo na hotīti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyāti?

Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ, pahoti c' āyasmā Mahā-Kaccāno imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ; yannūna mayaṁ yen' āyasmā Mahā-

Kaccāno ten' upasaṁkameyyāma upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etam atthaṁ paṭipuccheyyāmāti. Atha kho te bhikkhū yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā āyasmatā Mahā-Kaccānena saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avocuṁ: — Idaṁ kho no, āvuso Kaccāna, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho· Tathā tathā . . . na hotīti. Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi: Idaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā . . . vihāraṁ paviṭṭho: Tathā tathā . . . na hotīti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyāti?" Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahā-Kaccāno . . . paṭipuccheyyāmāti. Vibhajat' āyasmā Mahā-Kaccāno ti.

Seyyathāpi, āvuso, puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanañ caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva mūlaṁ atikamma khandhaṁ sākhāpalāse sāraṁ pariyesitabbaṁ maññeyya,—evaṁ-sampadam idaṁ. Āyasmantānaṁ Satthari sammukhībhūte taṁ Bhagavantaṁ atisitvā amhe etam atthaṁ paṭipucchitabbaṁ maññatha. So h', āvuso, Bhagavā jānaṁ jānāti passaṁ passati cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammasāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo ahosi yaṁ Bhagavantaṁ yeva etam atthaṁ paṭipuccheyyātha; yathā vo Bhagavā byākareyya, tathā naṁ dhāreyyāthāti.

Addhā, 'vuso Kaccāna, Bhagavā jānaṁ jānāti passaṁ passati cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammasāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo yaṁ Bhagavantaṁ yeva etam atthaṁ paṭipuccheyyāma; yathā no Bhagavā

byākareyya, tathā naṁ dhāreyyāma. Api c' āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnaṁ sabrahmacārīnaṁ, pahoti c' āyasmā Mahā-Kaccāno imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajituṁ. Vibhajat' āyasmā Mahā-Kaccāno agarukaritvā ti.

Tena h', āvuso, suṇātha sādhukaṁ manasikarotha bhāsissāmīti Evam āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahā-Kaccānassa paccassosuṁ. Āyasmā Mahā-Kaccāno etad avoca :—

Yaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Tathā tathā, bhikkhave, bhikkhu . . . na hotīti,—imassa kho ahaṁ, āvuso, Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhattassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi.

Kathañ c', āvuso, bahiddhā viññāṇaṁ vikkhittaṁ visaṭan ti vuccati? Idh', āvuso, bhikkhuno cakkhunā rūpaṁ disvā rūpanimittānusārī viññāṇaṁ hoti rūpanimittassādagathitaṁ rūpanimittassādavinibaddhaṁ[1] rūpanimittassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, bahiddhā viññāṇaṁ vikkhittaṁ visaṭan ti vuccati. Sotena saddaṁ sutvā—pe—ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā—pe—manasā dhammaṁ viññāya dhammanimittānusārī viññāṇaṁ hoti dhammanimittassādagathitaṁ dhammanimittassādavinibaddhaṁ dhammanimittassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, bahiddhā viññāṇaṁ vikkhittaṁ visaṭan ti vuccati.—Evaṁ kho, āvuso, bahiddhā viññāṇaṁ vikkhittaṁ visaṭan ti vuccati.

Kathañ c', āvuso, bahiddhā viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭan ti vuccati? Idh', āvuso, bhikkhuno cakkhunā rūpaṁ disvā na rūpanimittānusārī viññāṇaṁ hoti na rūpanimittassādagathitaṁ na rūpanimittassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, bahiddhā viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭan ti

[1] So S[ky]; Si -bandhaṁ.

vuccati. Sotena saddaṁ sutvā—pe—ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—jivhāya rasaṁ sāyitvā—pe—kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā—pe—manasā dhammaṁ viññāya na dhammanimittānusārī viññāṇaṁ hoti na dhammanimittassādagathitaṁ na dhammanimittassādavinibaddhaṁ na dhammanimittassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, bahiddhā viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭan ti vuccati.—Evaṁ kho, āvuso, bahiddhā viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭan ti vuccati.

Kathañ c', āvuso, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati? Idh', āvuso, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa vivekajapītisukhānusārī viññāṇaṁ hoti vivekajapītisukhassādagathitaṁ vivekajapītisukhassādavinibaddhaṁ vivekajapītisukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa samādhijapītisukhānusārī viññāṇaṁ hoti samādhijapītisukhassādagathitaṁ samādhijapītisukhassādavinibaddhaṁ samādhijapītisukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati, sato ca sampajāno sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti yan taṁ ariyā acikkhanti:—Upekhako satimā sukhavihārīti, tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa upekhānusārī viññāṇaṁ hoti upekhāsukhassādagathitaṁ upekhāsukhassādavinibaddhaṁ upekhāsukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa adukkhamasukhānusārī viññāṇaṁ hoti adukkhamasukhassādagathitaṁ adukkhamasukhassādavinibaddhaṁ adukkhamasukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati.—Evaṁ kho, āvuso, ajjhattaṁ cittaṁ saṇṭhitan ti vuccati.

Kathañ c', āvuso, ajjhattaṁ cittaṁ asaṇṭhitan ti vuccati? Idh', āvuso, bhikkhu vivicc' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa na vivekajapītisukhānusārī viññāṇaṁ hoti na vivekajapītisukhassādagathitaṁ na vivekajapītisukhassādavinibaddhaṁ na vivekajapītisukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ asaṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā —pe— dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa na samādhijapītisukhānusārī viññāṇaṁ hoti na samādhijapītisukhassādagathitaṁ na samādhijapītisukhassādavinibaddhaṁ na samādhijapītisukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ asaṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu pītiyā ca virāgā —pe— tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa na upekhāsukhānusārī viññāṇaṁ hoti na upekhāsukhassādagathitaṁ na upekhāsukhassādavinibaddhaṁ na upekhāsukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ asaṇṭhitan ti vuccati. Puna ca paraṁ, āvuso, bhikkhu, sukhassa ca pahānā —pe— catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Tassa na adukkhamasukhānusārī viññāṇaṁ hoti na adukkhamasukhassādagathitaṁ na adukkhamasukhassādavinibaddhaṁ na adukkhamasukhassādasaṁyojanasaṁyuttaṁ, ajjhattaṁ cittaṁ asaṇṭhitan ti vuccati.—Evaṁ kho, āvuso, ajjhattaṁ cittaṁ asaṇṭhitan ti vuccati.

Kathañ c', āvuso, anupādā paritassanā hoti? Idh', āvuso, asutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto rūpaṁ attato samanupassati rūpavantaṁ vā attānaṁ attani vā rūpaṁ rūpasmiṁ vā attānaṁ. Tassa taṁ rūpaṁ vipariṇāmati aññathā hoti, tassa rūpavipariṇāmaññathābhāvā rūpavipariṇāmānuparivatti viññāṇaṁ hoti, tassa rūpaṁ vipariṇāmānuparivatti viññāṇaṁ hoti, tassa rūpavipariṇāmānuparivattajā paritassanā dhammasamuppādā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, cetaso pariyādānā uttāsavā ca hoti vighātavā ca upekhavā ca anupādāya ca paritassati. Vedanaṁ

—pe— saññaṁ —pe— saṁkhāre —pe— viññāṇaṁ attato samanupassati viññāṇavantaṁ vā attānaṁ attani vā viññāṇaṁ viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Tassa taṁ viññāṇaṁ vipariṇāmati aññathā hoti, tassa viññāṇavipariṇāmaññathābhāvā viññāṇavipariṇāmānuparivatti viññāṇaṁ hoti, tassa viññāṇavipariṇāmānuparivattajā paritassanā dhammasamuppādā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, cetaso pariyādānā uttāsavā ca hoti vighātavā ca upekhavā ca anupādāya ca paritassati. —Evaṁ kho, āvuso, anupādā paritassanā hoti.

Kathañ c', āvuso, anupādā aparitassanā hoti? Idh', āvuso, sutavā ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto na rūpaṁ attato samanupassati na rūpavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā rūpaṁ na rūpasmiṁ vā attānaṁ. Tassa taṁ rūpaṁ vipariṇāmati aññathā hoti, tassa rūpavipariṇāmaññathābhāvā na rūpavipariṇāmānuparivatti viññāṇaṁ hoti, tassa na rūpavipariṇāmānuparivattajā paritassanā dhammasamuppādā cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhanti, cetaso apariyādānā na c' ev' uttāsavā hoti na ca vighātavā na ca upekhavā anupādāya ca na paritassati. Na vedanaṁ—pe—na saññaṁ—pe—na saṁkhāre—pe—na viññāṇaṁ attato samanupassati na viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā viññāṇaṁ na viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Tassa taṁ viññāṇaṁ vipariṇāmati aññathā hoti, tassa viññāṇavipariṇāmaññathābhāvā na viññāṇavipariṇāmānuparivatti viññāṇaṁ hoti, tassa na viññāṇavipariṇāmānuparivattajā paritassanā dhammasamuppādā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, cetaso pariyādānā na c' ev' uttāsavā hoti na ca vighātavā na ca upekhavā anupādāya ca na paritassati.—Evaṁ kho, āvuso, anupādā aparitassanā hoti.

Yaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Tathā, tathā, bhikkhave, bhikkhu . . . na hotīti, —imassa kho ahaṁ, āvuso, Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaṁ avibhaṭṭassa evaṁ vitthārena

atthaṁ ājānāmi. Ākaṅkhamānā ca pana tumhe āyasmanto Bhagavantaṁ yeva upasaṁkamitvā etam atthaṁ paṭipuccheyyātha. Yathā vo Bhagavā byākaroti, tathā naṁ dhāreyyathāti.

Atha kho te bhikkhu āyasmato Mahā-Kaccānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Yaṁ kho no, bhante, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā vitthārena atthaṁ avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ paviṭṭho: Tathā tathā, bhikkhave, bhikkhu . . . na hotīti; tesan no, bhante, amhākaṁ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi: Idaṁ kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesaṁ uddisitvā . . . vihāraṁ paviṭṭho: Tathā tathā, bhikkhave, bhikkhu . . . na hotīti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ vibhajeyyāti? Tesan no, bhante, amhākaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho āyasmā Mahā-Kaccāno . . . paṭipuccheyyāmāti. Atha kho mayaṁ, bhante, yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṁkamimha upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etam atthaṁ paṭipucchimha. Tesan no, bhante, āyasmatā Mahā-Kaccānena imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi attho vibhatto ti.

Paṇḍito, bhikkhave, Mahā-Kaccāno; mahāpañño, bhikkhave, Mahā-Kaccāno. Mañ ce pi tumhe, bhikkhave, etam atthaṁ paṭipuccheyyātha, aham pi taṁ evam evaṁ byākareyyaṁ, yathā taṁ Mahā-Kaccānena byākataṁ. Eso c' etassa attho evañ ca naṁ dhārethāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

UDDESAVIBHAṄGASUTTAṀ AṬṬHAMAṀ.

139.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍakassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Araṇavibhaṅgaṁ vo, bhikkhave, desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—Na kāmasukham anuyuñjeyya hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, na ca attakilamathānuyogaṁ anuyuñjeyya dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ; ete te[1] ubho ante anupagamma majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Ussādanañ ca jaññā apasādanañ ca jaññā ussādanañ ca ñatvā apasādanañ ca ñatvā n' ev' ussādeyya na apasādeyya dhammam eva deseyya. Sukhavinicchayaṁ jaññā sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukham anuyuñjeyya. Raho vādaṁ na bhāseyya. Sammukhā na khīṇaṁ[2] bhaṇe Ataramāno va bhāseyya, no taramāno. Janapadaniruttiṁ[3] nābhiniveseyya, samaññaṁ nātidhāveyyāti.—Ayam uddeso araṇavibhaṅgassa.

Na kāmasukham anuyuñjeyya hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, na ca attakilamathānuyogaṁ anuyuñjeyya dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitan ti iti pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Yo kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogo hīno gammo pothujjaniko anariyo anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto[4] sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā. Yo kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ

---

[1] So Si; S^ky ete tveva here and infra. [2] So S^ky Bu; Si nātikhīṇaṁ with note that Sinhalese reading is as in text. [3] Si janapathan°. [4] So Si Bu and S^ky eventually. S^yk savighāto (and avighāto) generally.

ananuyogo hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā. Yo attakilamathānuyogo dukkho anariyo anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā. Yo attakilamathānuyogo ananuyogo dukkhaṁ anariyaṁ anatthadukkhaṁ, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā. Na kāmasukham anuyuñjeyya hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, na c' attakilamathānuyogaṁ anuyuñjeyya dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitan ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Ete te ubho ante anupagamma majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattatīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ete te ubho ante anupagamma majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā . . . saṁvattatīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Ussādanañ ca jaññā apasādanañ ca jaññā ussādanañ ca ñatvā apasādanañ ca ñatvā n' ev' ussādeyya na apasādeyya dhammam eva deseyyāti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Kathañ ca, bhikkhave, ussādanā ca hoti apasādanā ca hoti no ca dhammadesanā? "Ye kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ anuyuttā hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te sadukkhā sa-upaghātā sa-upāyāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke apasādeti. "Ye kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ anuyuttā hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke ussādeti. "Ye attakilamathānuyogaṁ anuyuttā dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te sa-

dukkhā sa-upaghātā sa-upāyāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke apasādeti. "Ye attakilamathānuyogaṁ ananuyuttā dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke ussādeti. "Yesaṁ kesañci bhavasaṁyojanaṁ appahīnaṁ, sabbe te sadukkhā sa-upaghātā sa-upāpāyāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke apasādeti. "Yesaṁ kesañci vibhavasaṁyojanaṁ pahīnaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" iti vadaṁ itth' eke ussādeti. Evaṁ kho, bhikkhave, ussādanā ca hoti apasādanā ca no ca dhammadesanā. Kathañ ca, bhikkhave, n'ev' ussādanā hoti na apasādanā dhammadesanā ca? "Ye kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ anuyuttā hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te sadukkhā sa-upaghātā sa-upāyāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" na evam āha. "Anuyogo ca kho sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā ti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. "Ye kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ anuyuttā hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" na evam āha. "Ananuyogo ca kho adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā ti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. "Ye attakilamathānuyogaṁ anuyuttā dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te sadukkhā sa-upaghātā sa-upāyāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" na evam āha. "Anuyogo ca kho sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā ti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. "Ye attakilamathānuyogaṁ anuyuttā dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" na evam āha. "Ananuyogo ca kho adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā ti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. "Yesaṁ kesañci bhavasaṁyojanaṁ appahīnaṁ, sabbe te sadukkhā sa-upaghātā sa-upāvāsā sapariḷāhā micchāpaṭipannā ti" na

evam āha. "Bhavasaṁyojane kho appahīne, bhavo appahīno hotīti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. "Yesaṁ kesañci bhavasaṁyojanaṁ pahīnaṁ, sabbe te adukkhā anupaghātā anupāyāsā apariḷāhā sammāpaṭipannā ti" na evam āha. "Bhavasaṁyojane ca kho pahīne bhavo pahīno hotīti" iti vadaṁ dhammam eva deseti. Evaṁ kho, bhikkhave, n' ev' ussādanā hoti na apasādanā dhammadesanā ca.

Ussādanañ ca jaññā apasādanañ ca jaññā ussādanañ ca ñatvā apasādanañ ca ñatvā n' ev' ussādeyya na apasādeyya dhammam eva deseyyāti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Sukhavinicchayaṁ jaññā sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukham anuyuñjeyyāti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Pañc' ime, bhikkhave, kāmaguṇā. Katame pañca?—Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā—pe—ghānaviññeyyā gandhā—pe—, jivhāviññeyyā rasā—pe—, kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, bhikkhave, pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho, bhikkhave, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhasomanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ mīḷhasukhaṁ[1] puthujjanasukhaṁ anariyasukhaṁ. Na āsevitabbaṁ na bhāvetabbaṁ na bahulīkātabbaṁ bhāyitabbaṁ[2] etassa sukhassāti vadāmi. Idha, bhikkhave, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ —pe—tatiyajjhānaṁ—pe—catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ vuccati nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhisukhaṁ. Āsevitabbaṁ bhāvetabbaṁ bahulīkātabbaṁ na bhāyitabbaṁ etassa sukhassāti

---

[1] Si miḷhasukhaṁ, following puth. [2] S^k na bhāsitabbaṁ.

vadāmi. Sukhavinicchayaṁ jāññā sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukham anuyuñjeyyāti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Rahovādaṁ na bhāseyya; sammukhā na khīṇaṁ bhaṇe ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Tatra, bhikkhave, yaṁ jaññā rahovādaṁ abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sasakkaṁ taṁ rahovādaṁ na bhāseyya; yam pi jaññā rahovādaṁ bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, tassa pi sikkheyya avacanāya; yan ca kho jaññā rahovādaṁ bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, tatra kālaññū assa tassa rahovādassa vacanāya. Tatra, bhikkhave, yaṁ jaññā sammukhā khīṇavādaṁ abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sasakkaṁ taṁ sammukhā khīṇavādaṁ na bhāseyya; yam pi jaññā sammukhā khīṇavādaṁ bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, tassa pi sikkheyya avacanāya; yañ ca kho jaññā sammukhā khīṇavādaṁ bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, tatra kālaññū assa tassa sammukhā khīṇavādassa vacanāya. Rahovādaṁ na bhāseyya; sammukhā na khīṇaṁ bhaṇe ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Ataramāno va bhāseyya no taramāno ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Tatra, bhikkhave, taramānassa bhāsato kāyo pi kilamati cittam pi upahaññati[1] saro pi upahaññati kaṇṭho pi āturīyati, avissaṭṭham pi hoti aviññeyyaṁ taramānassa bhāsitaṁ. Tatra, bhikkhave, ataramānassa bhāsato kāyo pi na kilamati cittam pi na upahaññati saro pi na upahaññati kaṇṭho pi na āturīyati, vissaṭṭham pi hoti viññeyyaṁ ataramānassa bhāsitaṁ. Ataramāno va bhāseyya na taramāno ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Janapadaniruttiṁ nābhiniveseyya, samaññaṁ nātidhāveyyāti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Kathañ ca, bhikkhave, janapadaniruttiyā ca abhiniveso hoti samaññāya ca atisāro? Idha, bhikkhave, tad ev' ekaccesu janapadesu Pātīti sañjānanti,

---

[1] So Si; S[ky] Bu ūhaññati, followed by saro pi upah°.

Pattan ti sañjānanti, Vitthan[1] ti sañjānanti, Sarāvan ti sañjānanti, Dhāropan[2] ti sañjānanti, Poṇan ti sañjānanti,[3] Pisīlan[4] ti sañjānanti. Iti yathā yathā naṁ tesu tesu janapadesu sañjānanti, tathā tathā thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccaṁ mogham aññan ti. Evaṁ kho, bhikkhave, janapadaniruttiyā ca abhiniveso hoti samaññāya ca atisāro. Kathañ ca, bhikkhave, janapadaniruttiyā ca anabhiniveso hoti samaññāya ca anatisāro? Idha, bhikkhave, tad ev' ekaccesu janapadesu pātī ti sañjānanti, pattan ti sañjānanti, vitthan ti sañjānanti, sarāvan ti sañjānanti, dhāropan ti sañjānanti, poṇan ti sañjānanti, pisīlan ti sañjānanti. Iti yathā yathā naṁ tesu tesu janapadesu sañjānanti: Idaṁ kira 'me āyasmanto sandhāya vohārantīti, tathā tathā voharati aparāmasaṁ. Evaṁ kho, bhikkhave, janapadaniruttiyā ca anabhiniveso hoti samaññaya ca anatisāro. Janapadaniruttiṁ nābhiniveseyya, samaññāṁ nātidhāveyyāti iti yan taṁ vuttaṁ, idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Tatra, bhikkhave, yo kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogo hīno gammo pothujjano anariyo anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yo kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ ananuyogo hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhammo araṇo. Tatra, bhikkhave, yo attakilamathānuyogo dukkho anariyo anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yo attakilamathānuyogaṁ ananuyogo dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭi-

---

[1] Si piṭṭhan, noting that Sinhalese reading is as in text.
[2] Si harosan,—noting that Sinhalese reading is as in text.
[3] Si here adds hanan ti sañjānanti, with note that Sinhalese MSS. omit this clause. [4] S^{ky}; here sīlan, but pisīlan infra; Si pipilan ti with note that Sinhalese reading is pisīlan.

padā; tasmā eso dhammo araṇo. Tatra, bhikkhave, yā 'yaṁ majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhammo araṇo. Tatra, bhikkhave, yā 'yaṁ ussādanā ca apasādanā ca no ca dhammadesanā, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā esa dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yā 'yaṁ n' ev' ussādanā na apasādanā dhammadesanā vā,[1] adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhammo araṇo. Tatra, bhikkhave, yam idaṁ kāmasukhaṁ mīḷhasukhaṁ puthujjanasukhaṁ anariyasukham, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo.[2] Tatra, bhikkhave, yam idaṁ nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhamma araṇo. Tatra, bhikkhave, yvāyaṁ rahovādo abhūto ataccho anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yo pāyaṁ rahovādo bhūto taccho anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yvāyaṁ rahovādo bhūto taccho atthasaṁhito, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhammo araṇo. Tatra, bhikkhave, yvāyaṁ sammukhā khīṇavādo abhūto ataccho anatthasaṁhito, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto sa-upāyāso sapariḷāho micchāpaṭipadā; tasmā eso dhammo saraṇo. Tatra, bhikkhave, yo pāyaṁ sammukhā khīnavādo bhūto taccho anatthasaṁhito, sadukkho . . . micchāpaṭipadā . . . saraṇo. Tatra, bhikkhave, yo pāyaṁ sammukhā

---

[1] So Si; S[k] ca, omitting dhammadesanā. [2] Si omits the whole of this sentence from Tatra.

khīṇavādo bhūto taccho atthasaṁhito, adukkho . . . sammāpaṭipadā . . . araṇo. Tatra, bhikkhave, yaṁ idaṁ taramānassa bhāsitaṁ, sadukkho eso dhammo . . . micchāpaṭipadā . . . saraṇo. Tatra, bhikkhave, yaṁ idaṁ ataramānassa bhāsitaṁ, adukkho . . . sammāpaṭipadā . . . araṇo. Tatra, bhikkhave, yvāyaṁ janapadaniruttiyā ca abhiniveso samaññāya ca atisāro, sadukkho eso dhammo sa-upaghāto . . . micchāpaṭipadā . . . saraṇo. Tatra, bhikkhave, yvāyaṁ janapadaniruttiyā ca anabhiniveso samaññāya ca anatisāro, adukkho eso dhammo anupaghāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā; tasmā eso dhammo araṇo.

Tasmāt iha, bhikkhave, saraṇañ ca dhammaṁ jānissāma araṇañ ca dhammaṁ jānissāma, saraṇañ ca dhammaṁ ñatvā araṇañ ca dhammaṁ ñatvā araṇapaṭipadaṁ paṭipajjissāmāti,—evaṁ kho, bhikkhave, sikkhitabbaṁ. Subhūti ca pana, bhikkhave, kulaputto araṇapaṭipadaṁ paṭipanno ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

ARAṆAVIBHAṄGASUTTAṀ[1] NAVAMAṀ.

140.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Magadhesu cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tad avasari, yena Bhaggavo kumbhakāro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhaggavaṁ kumbhakāraṁ etad avoca:—Sace te, Bhaggava, agaru, viharām' āvesane[2] ekarattin ti.

Na kho me, bhante, garu. Atthi c' ettha pabbajito paṭhamaṁ vāsupagato; sace so anujānāti, vihara,[3] bhante, yathāsukhan ti.

[1] So Si Bu; S[ky] Araṇavibhaṅgiyasuttanto, with note that the Sinhalese reading is as in text. [2] Si nivesane, [3] Si viharatha.

Tena kho pana samayena Pukkusāti nāma kulaputto Bhagavantaṁ uddissa saddhāya[1] agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. So tasmiṁ kumbhakārāvesane paṭhamaṁ vāsupagato hoti. Atha kho Bhagavā yen' āyasmā Pukkusāti ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Pukkusātiṁ etad avoca: Sace te, bhikkhu, agaru, vihārām' āvesane ekarattin ti.

Ūrundaṁ,[2] āvuso, kumbhakārāvesanaṁ; viharat' āyasmā yathāsukhan ti.

Atha kho Bhagavā kumbhakārāvesanaṁ pavisitvā ekamantaṁ tiṇasantharakaṁ paññāpetvā nisīdi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. Atha kho Bhagavā bahud eva rattiṁ nisajjāya vītināmeti. Āyasmā pi kho Pukkusāti bahud eva rattiṁ nisajjāya vītināmesi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Pāsādikaṁ nu kho ayaṁ kulaputto iriyati? yannūnāhaṁ puccheyyan ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Pukkusātiṁ etad avoca:—Kaṁ si tvaṁ, bhikkhu, uddissa pabbajito? Ko vā te satthā? Kassa vā tvaṁ dhammaṁ rocesīti?

Atth', āvuso, samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito; taṁ kho pana Bhagavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ Buddho bhagavā ti. Tāhaṁ Bhagavantaṁ uddissa pabbajito; so ca me Bhagavā satthā; tassāhaṁ Bhagavato dhammaṁ rocemīti.

Kahaṁ pana, bhikkhu, etarahi so Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho ti?

Atth', āvuso, uttaresu janapadesu Sāvatthī nāma nagaraṁ; tattha so Bhagavā etarahi viharati arahaṁ sammāsambuddho ti.

Diṭṭhapubbo pana te, bhikkhu, so Bhagavā? Disvā ca pana jāneyyāsīti?

[1] S[ky] saddhā. [2] So Si Bu; S[ky] ur.

Na kho me, āvuso, diṭṭhapubbo so Bhagavā; disvā cāhaṁ na jāneyyan ti.

Atha kho Bhagavato etad ahosi: Maṁ khvāyaṁ kulaputto uddissa pabbajito; yannūn' assāhaṁ dhammaṁ deseyyan ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Pukkusātiṁ āmantesi: Dhamman te,[1] bhikkhu, desissāmi; taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti.

Evaṁ āvuso ti kho āyasmā Pukkusāti Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: Chadhāturo ayaṁ, bhikkhu, puriso chaphassāyatano aṭṭhādasamanopavicāro caturādhiṭṭhāno (yattha ṭhitaṁ maññussavā[2] nappavattanti, maññussave kho pana nappavattamāne muni santo ti vuccati) paññaṁ nappamajjeyya, saccaṁ anurakkheyya, cāgaṁ anubrūheyya, santiṁ eva so sikkheyyāti ayaṁ uddeso chadhātuvibhaṅgassa.

Chadhāturo ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ?[3] Paṭhavīdhātu tejodhātu vāyodhatu ākāsadhātu viññāṇadhātu. Chadhāturo ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Chaphassāyatano ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhusamphassāyatanaṁ sotasamphassāyatanaṁ[4] ghānasamphassāyatanaṁ jivhāsamphassāyatanaṁ kāyasamphassāyatanaṁ manosamphassāyatanaṁ. Chaphassāyatano ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Aṭṭhādasamanopavicāro ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati, domanassaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati, upekkhaṭṭhānīyaṁ rūpaṁ upavicarati, sotena saddaṁ sutvā—pe— ghānena

[1] So S^ky Bu; Si vo. [2] So Bu: S^ky maññassavā here, and infra maññussace; Si maññassavā. [3] Si continues (cf. A. I. 175–6): Chayimā, bhikkhu, dhātuyo. [4] Si cakkhuphassāyatanaṁ, &c.

gandhaṁ ghāyitvā — pe — jivhāya rasaṁ sāyitvā — pe — kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā — pe — manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati, domanassaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati, upekkhaṭṭhānīyaṁ dhammaṁ upavicarati; iti cha somanassupavicārā, cha domanassupavicārā, cha upekkhūpavicārā. Aṭṭhādasamanopavicāro ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti yan taṁ vuttaṁ, idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Caturādhiṭṭhāno ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Paññādhiṭṭhāno saccādhiṭṭhāno cāgādhiṭṭhāno upasamādiṭṭhāno. Caturādhiṭṭhāno ayaṁ, bhikkhu, puriso ti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Paññaṁ nappamajjeyya, saccaṁ anurakkheyya cāgaṁ anubrūheyya, santiṁ eva so sikkheyyāti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Kathañ ca bhikkhu paññaṁ nappamajjati? Chayimā dhātuyo:—paṭhavīdhātu, āpodhātu tejodhātu, vāyodhātu, ākāsadhātu, viññāṇadhātu.

Katamā ca, bhikkhu, paṭhavīdhātu? Paṭhavīdhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca, bhikkhu, ajjhattikā paṭhavīdhatu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ[1] kharigataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ: kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nahārū aṭṭhī aṭṭhimiñjā[2] vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ; yaṁ vā pan' aññaṁ pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādiṇṇaṁ;—ayaṁ vuccati, bhikkhu, ajjhattikā paṭhavīdhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā paṭhavīdhātu, yā ca bāhirā paṭhavīdhātu paṭhavīdhātur ev'esā, taṁ: N'etaṁ mama, n'eso 'ham asmi, na me so attā ti, evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā paṭhavīdhātuyā nibbindati, paṭhavīdhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca, bhikkhu, āpodhātu? Āpodhatu siyā ajjhat-

---

1 Si kakkhaḷaṁ. 2 Si aṭṭhimiñjaṁ as at III. 90.

tikā siyā bāhirā. Katamā ca, bhikkhu, ajjhattikā āpodhātu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ: pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo[1] siṅghāṇikā lasikā muttaṁ; yaṁ vā pan' aññam pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādiṇṇaṁ; —ayaṁ vuccati, bhikkhu, ajjhattikā āpodhātu. Yā c'eva kho pana ajjhattikā āpodhātu, yā ca bāhirā āpodhātu, āpodhātur ev'esā, taṁ: N' etaṁ mama, n' eso 'ham asmi, na me so attā ti, evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evam etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittaṁ virājeti.

Katamā ca, bhikkhu, tejodhātu? Tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca, bhikkhu, ajjhattikā tejodhātu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ: yena ca santappati yena ca jarīyati yena ca pariḍayhati yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammāpariṇāmaṁ gacchati; yaṁ vā pan' aññam pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādiṇṇaṁ;—ayaṁ vuccati, bhikkhu, ajjhattikā tejodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā tejodhātu, yā ca bāhirā tejodhātu, tejodhātur ev'esā, taṁ: N'etaṁ mama, n' eso 'ham asmi, na me so attā ti, evaṁ etaṁ . . . cittaṁ virājeti.

Katamā ca, bhikkhu, vāyodhātu? Vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca, bhikkhu, ajjhattikā vāyodhātu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdam: uddhaṅgamā vātā adhogamā vātā kucchisayā vātā koṭṭhasayā vātā aṅgamaṅgānusārino vātā assāso passāso; yaṁ vā pan' aññam pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādiṇṇaṁ;—ayaṁ vuccati, bhikkhu, ajjhattikā vāyodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā vāyodhātu, yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhātur ev'esā, taṁ . . . cittaṁ virājeti.

Katamā ca, bhikkhu, ākāsadhātu? Ākāsadhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca bkikkhu, ajjhattikā

[1] Si khelo.

ākāsadhātu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ upādiṇṇaṁ, seyyathīdaṁ: kaṇṇacchiddam nāsacchiddam mukhadvāraṁ, yena ca asitāpītakhāyitasāyitaṁ ajjhoharati, yattha ca asitapītakhāyitasāyitaṁ santiṭṭhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ adhobhāgā nikkhamati; yaṁ vā pan' aññam pi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ upādiṇṇaṁ;—ayaṁ vuccati bhikkhu, ajjhattikā ākāsadhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā ākāsadhātu, yā ca bāhirā ākāsadhātu, ākāsadhātur ev'esā, taṁ . . . cittaṁ virājeti.

Athāparaṁ viññāṇaṁ yeva avasissati parisuddhaṁ pariyodātaṁ, tena viññāṇena kiñci jānāti.—Sukhan ti pi vijānāti; Dukkhan ti pi vijānāti; Adukkhamasukhan ti pi vijānāti. Sukhavedanīyaṁ bhikkhu phassaṁ paṭicca uppajjati sukhā vedanā. So sukhaṁ vedanaṁ vediyamāno Sukhaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti. Tass' eva sukhavedanīyassa phassassa nirodhā yaṁ tajjaṁ vedayitaṁ sukhavedanīyaṁ phassaṁ paṭicca uppannā sukhā vedanā sā nirujjhati sā vūpasammatīti pajānāti. Dukkhavedanīyaṁ, bhikkhu, phassaṁ paṭicca uppajjati dukkhā vedanā. So dukkhaṁ vedanaṁ vediyamāno Dukkhaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti. Tass' eva dukkhavedanīyassa phassassa nirodhā yaṁ tajjaṁ vedayitaṁ dukkhavedanīyaṁ phassaṁ paṭicca uppannā dukkhā vedanā sā nirujjhati sā vūpasammatīti pajānāti. Adukkhamasukhavedanīyaṁ bhikkhu phassaṁ paṭicca uppajjati adukkhamasukhā vedanā. So adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyamāno Adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti. Tass' eva adukkhamasukhavedanīyassa phassassa nirodhā yaṁ tajjaṁ vedayitaṁ adukkhamasukhavedanīyaṁ phassaṁ paṭicca uppannā adukkhamasukhā vedanā sā nirujjhati sā vūpasammatīti pajānāti.

Seyyathāpi, bhikkhu, dvinnaṁ kaṭṭhānaṁ samphassasamodhānā[1] usmā jāyati tejo abhinibbattati, tesaṁ yeva dvinnaṁ kaṭṭhānaṁ nānābhāvā vinikkhepā yā tajjā usmā sā nirujjhati sā vūpasammati,—evam eva kho, bhikkhu, sukha-

[1] So S^{ky}; Si saṁghaṭā samodhānā, with note that the Sinh. reading is as in text.

vedanīyaṁ phassaṁ paṭicca uppajjati sukhā vedanā. So sukhaṁ vedanaṁ vediyamāno Sukhaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti; tass' eva sukhavedanīyassa phassassa nirodhā yaṁ tajjaṁ vedayitaṁ sukhavedanīyaṁ phassaṁ paṭicca uppannā sukhā vedanā sā nirujjhati sā vūpasammatīti pajānāti. Dukkhavedanīyaṁ, bhikkhu, phassaṁ paṭicca uppajjati dukkhā vedanā. So dukkhaṁ vedanaṁ . . . vediyāmīti pajānāti; tass' eva dukkhavedanīyassa . . . sā vūpasammatīti pajānāti. Adukkhamasukhavedanīyaṁ, bhikkhu, phassaṁ paṭicca . . . sā vūpasammatīti pajānāti.

Athāparaṁ upekhā yeva avasissati parisuddhā pariyodātā mudu ca kammaññā ca pabhassarā ca Seyyathāpi, bhikkhu, dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā ukkaṁ bandheyya ukkaṁ bandhitvā ukkāmukhaṁ ālimpeyya[1] ukkāmukhaṁ ālimpetvā saṇḍāsena jātarūpaṁ gahetvā ukkāmukhe pakkhipeyya, tam enaṁ kālena kālaṁ abhidhameyya kālena kālaṁ udakena paripphoseyya kālena kālaṁ ajjhupekkheyya, taṁ hoti jātarūpaṁ dhantaṁ suddhantaṁ niddhantaṁ[2] nīhaṭaṁ[3] ninnītakasāvaṁ[4] mudu ca kammaññañ ca pabhassarañ ca, yassā yassā va piḷindhanavikatiyā ākaṅkhati yadi pavaṭṭikāya yadi kuṇḍalāya yadi gīveyyakāya yadi suvaṇṇamālāya, tañ c' assa atthaṁ anubhoti; evam eva kho, bhikkhu, athāparaṁ upekhā yeva avasissati parisuddhā pariyodātā mudu ca kammaññā ca pabhassarā ca. So evaṁ pajānāti: Imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ ākāsānañcāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ, tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, evam me ayaṁ upekhā tannissitā tadupādānā ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭheyya; imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ viññāṇañcāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, evam me ayaṁ upekhā tannissitā tadupādānā ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭheyya; imañ ce

[1] So Si; S[ky] āl°; Bu ālamp°. [2] Si omits these three words, noting that they are inserted in Sinh. MSS. [3] So Bu; S[ky] Si nihataṁ. [4] So Si S[ky]; Bu nīhaṭak°. Cf. III. 137.

ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ ākiñcāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, evam me ayaṁ upekhā tannissitā tadupādānā ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭheyya; imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, evam me ayaṁ upekhā tannissitā tadupādānā ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭheyyāti. So evaṁ pajānāti: Imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ ākāsānañcāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, saṁkhatam etaṁ; imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ viññāṇañcāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, saṁkhatam etaṁ; imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ ākiñcaññāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, saṁkhatam etaṁ; imañ ce ahaṁ upekhaṁ evaṁ parisuddhaṁ evaṁ pariyodātaṁ nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasaṁhareyyaṁ tadanudhammañ ca cittaṁ bhāveyyaṁ, saṁkhatam etan ti. So n' eva abhisaṁkharoti nābhisañcetayati bhavāya vā vibhavāya vā. So anabhisaṁkharonto anabhisañcetayanto bhavāya vā vibhavāya vā na kiñci loke upādiyati anupādiyaṁ na paritassati aparitassaṁ paccattaṁ yeva parinibbāyati: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. So sukhañ ce vedanaṁ vedeti, Sā aniccā ti pajānāti; Anajjhositā ti pajānāti; Anabhinanditā ti pajānāti. Dukkhañ ce vedanaṁ vedeti, Sā aniccā ti pajānāti; Anajjhositā ti pajānāti; Anabhinanditā ti pajānāti. Adukkhamasukhañ ce vedanaṁ vedeti, Sā . . . pajānāti. So sukhañ ce vedanaṁ vedeti, visaṁyutto naṁ vedeti; so dukkhaṁ ce vedanaṁ vedeti, visaṁyutto naṁ vedeti; adukkhamasukhañ ce vedanaṁ vedeti, visaṁyutto naṁ vedeti. So kāyapariyantikaṁ[1] vedanaṁ vediyamāno: Kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti. Jīvitapa-

[1] So S[ky] Si,—*cf.* 2 D. 128. Bu (?) -pariyattikaṁ.

riyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno: Jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti. Kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā idh' eva sabbavedayitāni abhinanditāni[1] sītibhavissantīti pajānāti.

Seyyathāpi, bhikkhu, telañ ca paṭicca vaṭṭiñ[2] ca paṭicca telappadīpo jhāyati, tass' eva telassa ca vaṭṭiyā pariyādānā aññassa ca anupāhārā anāhāro nibbāyati,—evam eva, bhikkhu, kāyapariyattikaṁ vedanaṁ vediyamāno: Kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti; jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno: Jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānāti; kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā idh' eva sabbavedayitā abhinanditāni sītibhavissantīti pajānāti. Tasmā evaṁ samannāgato bhikkhu iminā paramena paññādhiṭṭhānena samannāgato hoti. Esā hi, bhikkhu, paramā ariyā paññā yadidaṁ sabbadukkhakkhaye ñāṇaṁ. Tassa sā vimutti sacce ṭhitā akuppā hoti. Taṁ hi, bhikkhu, musā yaṁ mosadhammaṁ,[3] taṁ saccaṁ yaṁ amosadhammaṁ nibbānaṁ; tasmā evaṁ samannāgato bhikkhu iminā paramena saccādhiṭṭhānena samannāgato hoti. Etaṁ hi, bhikkhu, paramaṁ ariyasaccaṁ, yadidaṁ amosadhammaṁ nibbānaṁ. Tass' eva kho pana pubbe aviddasuno upadhī honti samattā samādiṇṇā. Tyassa pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā[4] āyatiṁ anuppādadhammā; tasmā evaṁ samannāgato bhikkhu iminā paramena cāgādhiṭṭhānena samannāgato hoti. Eso hi, bhikkhu, paramo ariyo cāgo, yadidaṁ sabbūpadhipaṭinissaggo. Tass' eva kho pana pubbe aviddasuno abhijjhā hoti chando sārāgo. Svāssa pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Tass' eva kho pana pubbe aviddasuno āghāto hoti byāpādo sampadoso, svāssa pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Tass' eva kho pana pubbe aviddasuno avijjā hoti sammoho sampadoso, svāssa pahīno hoti ucchin-

[1] So Bu Si; S^{ky} anabhin. [2] S^{ky} vaddhiñ as usual.
[3] So Bu S^k; S^y Si mogh. [4] Si anabhāvaṅkatā.

namūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatiṁ anuppādadhammo. Tasmā evaṁ samannāgato bhikkhu iminā paramena upasamādhiṭṭhānena samannāgato hoti. Eso hi, bhikkhu, paramo ariyo upasamo yadidaṁ rāgadosamohānaṁ upasamo.

Paññaṁ nappamajjeyya saccam anurakkheyya cāgam anubrūheyya santim eva so sikkheyyāti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Yattha ṭhitaṁ maññussavā nappavattanti, maññussave kho pana nappavattamāne muni santo ti vuccatīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Asmīti bhikkhu maññitam etaṁ; Ayam aham asmīti [1] maññitam etaṁ; Bhavissan ti maññitam etaṁ; Na bhavissan ti maññitam etaṁ; [2] Rūpī bhavissan ti maññitam etaṁ; Arūpī bhavissan ti maññitam etaṁ; Saññī bhavissan ti maññitam etaṁ; Asaññī bhavissan ti maññitam etaṁ; Nevasaññīnāsaññī bhavissan ti maññitam etaṁ. Maññitaṁ, bhikkhu, rogo, maññitaṁ gaṇḍo,[3] maññitaṁ sallaṁ; sabbamaññitānaṁ tveva, bhikkhu, samatikkamā muni santo ti vuccati. Muni kho pana, bhikkhu, santo na jāyati na jiyyati [4] na kuppati nappiheti; tam pi 'ssa bhikkhu na 'tthi yena jāyetha, ajāyamāno kiṁ jiyyissati, ajiyyamāno kiṁ miyyissati, amiyyamāno kiṁ kuppissati, akuppamāno kissa pihessati? Yattha ṭhitaṁ maññussavā nappavattanti, maññussave kho pana nappavattamāne muni santo ti vuccatīti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ.

Imaṁ kho me tvaṁ, bhikkhu, saṁkhittena chadhātuvibhaṅgaṁ dharehīti.

Atha kho āyasmā Pukkusāti: Satthā kira me anuppatto, Sugato kira me anuppatto, Sammāsambuddho kira me anuppatto ti uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavantaṁ etad avoca: Accayo maṁ, bhante, accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ

[1] So Bu S[ky]; Si nāham asmīti. [2] S[ky] omit this clause. [3] So S[k]; S[y] gandho; Si gantho. [4] So Si; S[ky] omit these two words.

yathā-akusalaṁ, yo 'haṁ Bhagavantaṁ āvuso-vādena samudācaritabbaṁ amaññissaṁ; tassa me, bhante, Bhagavā accayaṁ accayato paṭigganhātu āyatiṁ saṁvarāyāti.

Taggha tvaṁ, bhikkhu, accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yaṁ maṁ tvaṁ āvuso-vādena samudācaritabbaṁ amaññittho; yato ca kho tvaṁ, bhikkhu, accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, tan te mayaṁ paṭigganhāma. Vuddhi h' esā, bhikkhu, ariyassa vinaye yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatīti.

Labheyyāhaṁ, bhante, Bhagavato santike upasampadan ti?

Paripuṇṇaṁ pana te, bhikkhu, pattacīvaran ti?

Na kho me, bhante, paripuṇṇaṁ pattacīvaran ti.

Na kho, bhikkhu, Tathāgatā aparipuṇṇapattacīvaraṁ upasampādentīti.

Atha kho āyasmā Pukkusāti Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pattacīvarapariyesanaṁ pakkāmi. Atha kho āyasmā Pukkusātim pattacīvarapariyesanaṁ carantaṁ bhantagāvī jīvitā voropesi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ:—Yo so, bhante, Pukkusāti nama kulaputto Bhagavatā saṁkhittena ovādena ovadito so kālakato. Tassa kā gati ko abhisamparāyo ti?

Paṇḍito, bhikkhave, Pukkusāti kulaputto paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ viheṭhesi. Pukkusāti, bhikkhave, kulaputto pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DHĀTUVIBHAṄGASUTTAṀ DASAMAṀ.

141.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā. Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane migadāye. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—Tathāgatena, bhikkhave, ar'hatā sammāsambuddhena Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ appativattiyaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā Mārena va Brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ, yadidaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ ācikkhanā desanā paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkammaṁ.[1]

Katamesaṁ catunnaṁ?—Dukkhassa ariyasaccassa ācikkhanā desanā paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkammaṁ. Dukkhasamudayassa ariyasaccassa ācikkhanā . . . uttānīkammaṁ. Dukkhanirodhassa ariyasaccassa . . . uttānīkammaṁ. Dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya[2] ariyasaccassa . . . uttānīkammaṁ. Tathāgatena, bhikkhave, arahatā sammāsambuddhena Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ appativattiyaṁ samaṇena vā . . . kenaci vā lokasmiṁ, yadidaṁ imesaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ . . . uttānīkammaṁ Sevatha, bhikkhave, Sāriputta-Moggallāne, bhajatha, bhikkhave, Sāriputta-Moggallāne, paṇḍitā bhikkhū anuggāhakā[3] brahmacārīnaṁ.—Seyyathāpi, bhikkhave, janettī,[4] evaṁ Sāriputto; seyyathāpi jātassa āpādetā, evaṁ Moggallāno. Sāriputto, bhikkhave, sotāpattiphale vineti, Moggallāno uttamatthe; Sāriputto, bhikkhave, pahoti cattāri ariyasaccāni vitthārena ācikkhituṁ desetuṁ paññāpetuṁ paṭṭhapetuṁ vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātun ti.

Idam avoca Bhagavā, idaṁ vutvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāraṁ pāvisi.

---

[1] So Si Bu; S^ky; S^ky uttānik. Cf. Vol. ii. 248. [2] So Si Bu (?); S^ky—gāminīp. [3] So Si Bu; S^ky an—ikā. [4] So S^ky Bu; Si janetā.

Tatra kho āyasmā Sāriputto acirapakkantassa Bhagavato bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etad avoca:—Tathāgatena, āvuso, arahatā sammāsambuddhena Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ . . . dukkhanirodhagāminiṁiyā paṭipadāya ariyasaccassa ācikkhanā desanā paññāpanā paṭṭhapanā vivaranā vibhajanā uttānīkammaṁ.

Katamañ c' āvuso, dukkhaṁ ariyasaccaṁ?—Jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, maraṇam pi dukkhaṁ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā pi dukkhā. Yam p' icchaṁ na labhati, tam pi dukkhaṁ; saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā.

Katamā c', āvuso, jāti?—Yā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhi tamhi sattanikāye jāti sañjāti okkanti, nibbatti [1] abhinibbatti, khandhānaṁ pātubhāvo āyatānaṁ paṭilābho;—ayaṁ vuccat', āvuso, jāti.

Katamā c', āvuso, jarā?—Yā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhi tamhi sattanikāye jarā jīraṇatā [2] khaṇḍiccaṁ pāliccaṁ valittacatā [3] āyuno saṁhānī indriyānaṁ paripāko; ayaṁ vuccat', āvuso, jarā.

Katamañ c', āvuso, maraṇaṁ?—Yaṁ tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā, bhedo antaradhānaṁ maccu maraṇaṁ kālakiriyā, khandhānaṁ bhedo kaḷebarassa [4] nikkhepo;—idaṁ vuccat', āvuso, maraṇaṁ.

Katamo c', āvuso, soko?—Yo kho, āvuso, aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa soko socanā socitattaṁ, antosoko antoparisoko; ayaṁ vuccat', āvuso, soko.

Katamā c', āvuso, paridevo?—Yo kho, āvuso, aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa ādevo paridevo,

[1] S^ky omit. [2] So Si; S^kv jīraṇam. [3] Si vall.
[4] So S^ky; Si kaḷev. Cf. III. 1.

ādevanā paridevanā,[1] ādevitattaṁ paridevitattaṁ;—ayaṁ vuccat', āvuso, paridevo.

Katamañ c', āvuso, dukkhaṁ?—Yaṁ kho, āvuso, kāyikaṁ dukkhaṁ kāyikaṁ asātaṁ kāyasamphassajaṁ dukkhaṁ asātaṁ vedayitaṁ;—idaṁ vuccat', āvuso, dukkhaṁ.

Katamañ c', āvuso, domanassaṁ?—Yaṁ kho, āvuso, cetasikaṁ asātaṁ manosamphassajaṁ dukkhaṁ asātaṁ vedayitaṁ,—idaṁ vuccat', āvuso, domanassaṁ.

Katamo c', āvuso, upāyāso?—Yo kho, āvuso, aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa āyāso upāyāso, āyāsitattaṁ upāyāsitattaṁ,—ayaṁ vuccat', āvuso, upāyāso.

Katamañ c', āvuso, yam p' icchaṁ na labhati tam pi dukkhaṁ?—Jātidhammānaṁ, āvuso, sattānaṁ evaṁ icchā uppajjati: Aho vata mayaṁ na jātidhammā assāma, na ca vata no jāti āgaccheyyāti; na kho pan' etaṁ icchāya pattabbaṁ; idam pi yam p' icchaṁ na labhati, tam pi dukkhaṁ. Jarādhammānaṁ, āvuso, sattānaṁ —pe— byādhidhammānaṁ, āvuso, sattānaṁ—pe—maraṇadhammānaṁ, āvuso, sattānaṁ—pe—sokaparidevadukkhadomanassupāyāsadhammānaṁ, āvuso, sattānaṁ evaṁ icchā uppajjati: Aho vata mayaṁ na sokaparidevadukkhadomanassupāyāsādhammā assāma, na ca vata no sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā āgaccheyyun ti; na kho pan' etaṁ icchāya pattabbaṁ; idam pi yam p' icchaṁ na labhati tam pi dukkhaṁ.

Katame c', āvuso, saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā?—Seyyathīdaṁ: rūpūpādānakkhandho vedanūpādānakkhandho saññūpādānakkhandho saṁkhārūpādānakkhandho viññāṇūpādānakkhandho;—ime vuccant', āvuso, saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā.

Idaṁ vuccat', āvuso, dukkhaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañ c', āvuso, dukkhasamudayaṁ[2] ariyasaccaṁ? Yāyaṁ taṇhā ponobhavikā[3] nandirāgasahagatā tatratatrābhinandinī, seyyathīdaṁ: Kāmataṇhā bhavataṇhā vi-

[1] S^ky omit these two words. [2] Si d— yo. [3] Si ponobbh

bhavataṇha;—idaṁ vuccat', āvuso, dukkhasamudayaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañ c', āvuso, dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ? Yo tassā yeva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo;—idaṁ vuccat', āvuso, dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañ c', āvuso, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam?—Ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathīdaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi.

Katamā c', āvuso, sammādiṭṭhi?—Yaṁ kho, āvuso, dukkhe ñāṇaṁ dukkhasamudaye ñāṇaṁ dukkhanirodhe ñāṇaṁ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammādiṭṭhi.

Katamo c', āvuso, sammāsaṁkappo? Nekkhammasaṁkappo abyāpādasaṁkappo[1] avihiṁsāsaṁkappo;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammāsaṁkappo.

Katamā c', āvuso, sammāvācā? Musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammāvācā.

Katamo c', āvuso, sammākammanto?—Pāṇātipātā veramaṇī, adinnadānā veramaṇī, kāmesu micchācārā veramaṇī;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammākammanto.

Katamo c', āvuso, sammā-ājīvo?—Idh', āvuso, ariyasāvako micchā-ājīvaṁ pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ kappeti;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammā-ājīvo.

Katamo c', āvuso, sammāvāyāmo? Idh', āvuso, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti . . . padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dham-

[1] S^ky avyābādhas.

mānaṁ uppādāya chandaṁ janeti . . . padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammohāya[1] bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti . . . padahati;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammāvāyāmo.

Katamo c', āvuso, sammāsati?—Idh', āvuso, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ; vedanāsu—pe—; citte—pe—; dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī . . . abhijjhādomanassaṁ;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammāsati.

Katamo c', āvuso, sammāsamādhi?—Idh', āvuso, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ—pe—; tatiyajjhānaṁ—pe—; catutthajjhānaṁ upasampajja viharati;—ayaṁ vuccat', āvuso, sammāsamādhi.

Idaṁ vuccat', āvuso, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ.

Tathāgaten', āvuso, arahatā sammāsambuddhena Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ appativattiyaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā Mārena vā Brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ, yadidaṁ imesaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ acikkhanā desanā paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkammaṁ ti.

Idam avoc' āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandun ti.

SACCAVIBHAṄGASUTTAṀ EKĀDASAMAṀ.

[1] Si asammosāya, omitting the next four words before chandaṁ.

112.

[1] Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Mahāpajāpatī Gotamī navaṁ dussayugaṁ ādāya yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnā kho Mahāpajāpatī Gotamī Bhagavantaṁ etad avoca:—Idaṁ me, bhante, navaṁ dussayugaṁ Bhagavantaṁ uddissa sāmaṁ kantaṁ sāmaṁ vāyitaṁ; taṁ me, bhante, Bhagavā paṭiggaṇhātu anukampaṁ upādāyāti. Evaṁ vutte Bhagavā Mahāpajāpatiṁ Gotamiṁ etad avoca:—Saṅghe, Gotami, dehi; saṅghe te dinne ahañ c' eva pūjito bhavissāmi saṅgho cāti. Dutiyam pi kho Mahāpajāpatī Gotamī Bhagavantaṁ etad avoca:—Idam me . . . upādāyāti. Dutiyam pi kho Bhagavā Mahāpajāpatiṁ Gotamiṁ etad avoca:—Saṅghe . . . saṅgho cāti. Tatiyam pi kho Mahāpajāpatī . . . saṅgho cāti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Paṭiggaṇhātu, bhante, Bhagavā Mahāpajāpatiyā Gotamiyā navaṁ dussayugaṁ; bahūpakārā,[2] bhante, Mahāpajāpatī Gotamī Bhagavato mātucchā āpādikā posikā khīrassa dāyikā Bhagavantaṁ janettiyā kālakatāya thaññaṁ pāyesi. Bhagavā pi, bhante, bahūpakāro Mahāpajāpatiyā Gotamiyā; Bhagavantaṁ, bhante, āgamma Mahāpajāpatī Gotamī Buddhaṁ saraṇaṁ gatā, dhammaṁ saraṇaṁ gatā, saṅghaṁ saraṇaṁ gatā. Bhagavantaṁ, bhante, āgamma Mahāpajāpatī Gotamī pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesu micchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā. Bhagavantaṁ, bhante, āgamma Mahāpajāpatī Gotamī Buddhe aveccappasādena samannāgatā, dhamme aveccappasādena samannāgatā, saṅghe aveccappasādena samannāgatā, ariya-

[1] Cf. Milinda, p. 240.

[2] Si bahukārā.

kantehi sīlehi samannāgatā. Bhagavantaṁ, bhante, āgamma Mahāpajāpatī Gotamī dukkhe nikkaṅkhā dukkhasamudaye nikkaṅkhā dukkhanirodhe nikkaṅkhā dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkhā. Bhagavā pi, bhante, bahūpakāro Mahāpajāpatiyā Gotamiyā ti.

Evam etaṁ, Ānanda; evam etaṁ, Ānanda. Yaṁ h', Ānanda, puggalo puggalaṁ āgamma Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṅghaṁ saraṇaṁ gato hoti, imass', Ānanda, puggalassa iminā puggalena na suppatikāraṁ vadāmi yadidaṁ abhivādanapaccupaṭṭhānañjalikammaṁ sāmīcikammaṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānuppadānena. Yaṁ h', Ānanda, puggalo puggalaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, imass', Ānanda, puggalassa iminā puggalena na suppatikāraṁ vadāmi yadidaṁ . . . —uppadānena. Yaṁ h', Ānanda, puggalo puggalaṁ āgamma Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti, dhamme . . . sīlehi samannāgato hoti, imass', Ānanda, puggalassa iminā puggalena na suppatikāraṁ vadāmi yadidaṁ . . . —uppadānena. Yaṁ h', Ānanda, puggalo puggalaṁ āgamma dukkhe nikkaṅkho hoti dukkhasamudaye nikkaṅkho hoti dukkhanirodhe nikkaṅkho hoti dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkho hoti, imass', Ānanda, puggalassa iminā puggalena na suppatikāraṁ vadāmi yadidaṁ . . . — uppadānena.

Cuddasa kho pan' im', Ānanda, pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Tathāgate arahante Sammāsambuddhe dānaṁ deti; —ayaṁ paṭhamā pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Paccekabuddhe[1] dānaṁ deti; ayaṁ dutiyā pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Tathāgatasāvake arahante dānaṁ deti; — ayaṁ tatiyā pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Arahattaphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ deti :—ayaṁ catutthī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Anāgāmissa dānaṁ deti ; — ayaṁ pañcamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā.

[1] So S^ky here; Si always and S^ky infra paccekasambuddhe.

Anagāmiphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ deti; —ayaṁ chaṭṭhā pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Sakadāgāmissa dānaṁ deti; —ayaṁ sattamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ deti; —ayaṁ aṭṭhamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Sotāpanne dānaṁ deti; —ayaṁ navamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ deti; —ayaṁ dasamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Bāhirake kāmesu vītarāge dānaṁ deti; —ayaṁ ekādasamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Puthujjanasīlavante[1] dānaṁ deti; —ayaṁ dvādasamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Puthujjanadussīle dānaṁ deti; ayaṁ terasamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā. Tiracchānagate dānaṁ deti; —ayaṁ cuddasamī pāṭipuggalikā dakkhiṇā.

Tatr', Ānanda, tiracchānagate dānaṁ datvā sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā; puthujjanadussīle dānaṁ datvā sahassaguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā; puthujjanasīlavante dānaṁ datvā satasahassaguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā; bāhirake kāmesu vītarāge dānaṁ datvā koṭisatasahassaguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā; sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ datvā asaṅkheyyā appameyyā dakkhiṇā pāṭikaṅkheyyā. Ko panā vādo sotāpanne? Ko pana vādo sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanne? Ko pana vādo sakadāgāmissa? Ko pana vādo anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanne? Ko pana vādo anāgāmissa? Ko pana vādo arahattaphalasacchikiriyāya paṭipanne? Ko pana vādo Tathāgatasāvake arahante? Ko pana vādo Paccekabuddhe? Ko pana vādo Tathāgate arahante Sammāsambuddhe?

Satta kho pan' im', Ānanda, saṅghagatā dakkhiṇā. Buddhapamukhe ubhatosaṅghe dānaṁ deti; —ayaṁ paṭhamā saṅghagatā dakkhiṇā. Tathāgate parinibbute ubhatosaṅghe dānaṁ deti; —ayaṁ dutiyā saṅghagatā dakkhiṇā. Bhikkhusaṅghe dānaṁ deti; ayaṁ tatiyā saṅghagatā dakkhiṇā. Bhikkhunīsaṅghe dānaṁ deti; —ayaṁ catutthī saṅghagatā dakkhiṇā. Ettakā me bhikkhū ca bhikkhuniyo

[1] S^ky agree both here and infra in reaching p—sīlaṅce.

ca saṁghato uddissathāti dānam deti;—ayaṁ pañcamī saṁghagatā dakkhiṇā. Ettakā me bhikkhū saṁghato uddissathāti dānaṁ deti;—chaṭṭhā saṁghagatā dakkhiṇā. Ettakā me bhikkhuniyo saṁghato uddissathāti dānaṁ deti; —ayaṁ sattamī saṁghagatā dakkhiṇā.

Bhavissanti kho pan', Ānanda, anāgatamaddhānaṁ gotrabhuno kāsāvakaṇṭhā dussīlā pāpadhammā tesu dussīlesu saṁghaṁ uddissa dānaṁ dassanti. Tadā p' ahaṁ, Ānanda, saṁghagataṁ dakkhiṇaṁ asaṅkheyyaṁ appameyyaṁ vadāmi, na tvevāhaṁ, Ānanda, kenaci pariyāyena saṁghagatāya dakkhiṇāya pāṭipuggalikaṁ dānaṁ mahapphalataraṁ vadāmi.

Catasso kho imā, Ānanda, dakkhiṇāvisuddhiyo. Katamā catasso? Atth', Ānanda, dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Atth', Ānanda, dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato. Atth', Ānanda, dakkhiṇā n' eva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Atth', Ānanda, dakkhiṇā dāyakato c' eva visujjhati paṭiggāhakato ca.

Kathañ c', Ānanda, dakkhiṇa dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato? Idh', Ānanda, dāyako hoti sīlavā kalyāṇadhammo, paṭiggāhakā honti dussīlā pāpadhammā;—evaṁ kho, Ānanda, dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato.

Kathañ c', Ānanda, dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato? Idh', Ānanda, dāyako hoti dussīlo pāpadhammo, paṭiggāhakā honti sīlavanto kalyāṇadhammā —evaṁ kho, Ānanda, dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato.

Kathañ c', Ānanda, dakkhiṇā n' eva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato? Idh', Ānanda, dāyako ca hoti dussīlo pāpadhammo, paṭiggāhakā ca honti dussīlā pāpadhammā; —evaṁ kho, Ānanda, dakkhiṇā n' eva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato.

Kathañ c', Ānanda, dakkhiṇā dāyakato c' eva visujjhati paṭiggāhakato ca? Idh', Ānanda, dāyako ca hoti sīlavā kalyāṇadhammo, paṭiggāhakā ca honti sīlavanto kalyāṇa-

dhammā;—evaṁ kho, Ānanda, dakkhiṇā dāyakato c' eva visujjhati paṭiggāhakato ca.

Imā kho, Ānanda, catasso dakkhiṇāvisuddhiyo ti.

Idam avoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato athāparam etad avoca satthā:—

Yo sīlavā dussīlesu dadāti
Dānaṁ dhammena laddhā[1] supasannacitto
Abhisaddhahaṁ kammaphalaṁ uḷāram,
Sā dakkhiṇā dāyakato visujjhati.

Yo dussīlo sīlavantesu dadāti
Dānaṁ adhammena laddhā apasannacitto
Anabhisaddhahaṁ kammaphalaṁ uḷāraṁ,
Sā dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati.

Yo dussīlo dussīlesu dadāti
Dānaṁ adhammena laddhā apasannacitto
Anabhisaddhahaṁ kammaphalaṁ uḷāraṁ,
Sā dakkhiṇā n' ev' ubhato visujjhati.[2]

Yo sīlavā sīlavantesu dadāti
Dānaṁ dhammena laddhā supasannacitto
Abhisaddhahaṁ kammaphalaṁ uḷāraṁ,
Taṁ ve dānaṁ vipullaphalan ti brūmi.

Yo vītarāgo vītarāgesu dadāti
Dānaṁ dhammena laddhā supasannacitto
Abhisaddhahaṁ kammaphalaṁ uḷāraṁ,
Taṁ ve dānaṁ āmisadānaṁ vipulan ti brūmi.[3]

DAKKHIṆĀVIBHAṄGASUTTAṀ DVĀDASAMAṀ.

VIBHAṄGAVAGGO CATUTTHO.

---

[1] Si laddhaṁ, with note that the Sinhalese reading is laddhā; S^{ky} here laddhāna (but laddhā infra) followed by pasannacitto.
[2] So S^{ky}; Si reads: Na taṁ dānam vipullaphalan ti brūmi.
[3] So S^{ky}; Si reads: Taṁ ve d. āmisadānānamaggaṁ.

143.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Anāthapiṇḍiko gahapati ābādhiko hoti dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati aññataraṁ purisaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, ambho purisa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi evañ ca vadehi: Anāthapiṇḍiko, bhante, gahapati ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti. Yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkama upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandāhi evañ ca vadehi: Anāthapiṇḍiko, bhante, . . . vandatīti. Evañ ca vadehi: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Anāthapiṇḍikassa gahapatissa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti.

Evaṁ bhante ti kho so puriso Anāthapiṇḍikassa gahapatissa paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etad avoca: Anāthapiṇḍiko, bhante, gahapati ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti. Yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad avoca: Anāthapiṇḍiko, bhante, gahapati ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Anāthapiṇḍikassa gahapatissa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti.

Adhivāsesi kho āyasmā Sāriputto tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmā Sāriputto nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya āyasmatā Ānandena pacchāsamaṇena yena Anāthapiṇḍikassa gahapatissa nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā

paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho āyasmā Sāriputto Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ etad avoca: Kacci te, gahapati, khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo 'sānaṁ paññāyati no abhikkamo ti?

Na me, bhante Sāriputta, khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ; bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo. Seyyathāpi, bhante Sāriputta, balavā puriso tiṇhena sikharena . . . (&c. *as Vol. II. p.* 193, *line* 1 *to line* 23). . . . no paṭikkamo ti.

Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ: Na cakkhuṁ upādiyissāmi, na ca me cakkhunissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ: Na sotaṁ upādiyissāmi na ca me sotanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na ghānaṁ . . . sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . Na jivhaṁ . . . sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na kāyaṁ . . . sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na manaṁ . . . sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na rūpaṁ . . . sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na saddaṁ upādiyissāmi pe Na gandhaṁ upādiyissāmi—pe—Na rasaṁ upādiyissāmi—pe—Na phoṭṭhabbaṁ upādiyissāmi—pe—Na dhammaṁ upādiyissāmi, na ca me dhammanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ: Na cakkhuviññāṇaṁ upādiyissāmi, na ca me cakkhuviññāṇanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Na sotaviññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na ghānaviññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na jivhāviññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na kāyaviññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na manoviññāṇaṁ upādiyissāmi, na ca me manoviññāṇanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ: Na cakkhusamphassaṁ upādiyissāmi, na ca me cakkhusamphas-

sanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na sotasamphassaṁ viññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na ghānasamphassaṁ viññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na jivhāsamphassaṁ viññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na kāyasamphassaṁ viññāṇaṁ upādiyissāmi—pe—Na manosamphassaṁ viññāṇaṁ upādiyissāmi, na ca me manosamphassanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha . . . Na cakkhusamphassajaṁ vedanaṁ upādiyissāmi, na ca me cakkhusamphassajaṁ vedanānissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na sotasamphassajaṁ vedanaṁ upādiyissāmi—pe—Na ghānasamphassajaṁ vedanaṁ upādiyissāmi—pe—Na jivhāsamphassajaṁ vedanaṁ upādiyissāmi—Na kāyasamphassajaṁ vedanaṁ—pe—Na manosamphassajaṁ vedanaṁ upādiyissāmi, na ca me manosamphassajaṁ vedanānissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha . . . Nā paṭhavīdhātuṁ upādiyissāmi, na ca me paṭhavīdhātunissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na āpodhātuṁ upādiyissāmi . . . Na tejodhātuṁ upādiyissāmi—pe—Na vāyodhatuṁ upādiyissāmi—pe—Na ākāsadhātuṁ upādiyissāmi—pe—Na viññāṇadhātuṁ upādiyissāmi, na ca me viññāṇadhātunissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha . . . Na rūpaṁ upādiyissāmi, na ca me rūpanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Na vedanaṁ upādiyissāmi—pe—Na saññaṁ upādiyissāmi—pe—Na saṁkhāre upādiyissāmi—pe—Na viññāṇaṁ upādiyissāmi, na ca me viññāṇanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha . . . Na ākāsānañcāyatanaṁ upādiyissāmi, na ca me ākāsānañcāyatananissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na viññāṇañcāyatanaṁ upādiyissāmi—pe—Na ākiñcaññāyata-

naṁ upādiyissāmi—pe—Na nevasaññānāsaññāyatananaṁ upādiyissāmi, na ca me nevasaññānāsaññānissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ; Na idhalokaṁ upādiyissāmi, na ca me idhalokanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ. Tasmātiha . . . Na paralokaṁ upādiyissāmi, na ca me paralokanissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Tasmātiha te, gahapati, evaṁ sikkhitabbaṁ: Yam p' idaṁ[1] diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ[2] viññātaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tam pi na upādiyissāmi na ca me tannissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti. Evaṁ hi te, gahapati, sikkhitabbaṁ.

Evaṁ vutte Anāthapiṇḍiko gahapati parodi assūni pavattesi. Atha kho āyasmā Ānando Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ etad avoca:—Olīyasi[3] kho tvaṁ, gahapati, saṁsīdasi[4] kho tvaṁ gahapatīti?

Nāhaṁ, bhante Ānanda, olīyāmi, na saṁsīdāmi.[5] Api me dīgharattaṁ Satthā payiṛupāsito, manobhāvanīyo ca bhikkhū, na ca me evarūpī dhammī kathā sutapubbā ti.

Na kho, gahapati, gihīnaṁ odātavasanānaṁ evarūpi dhammī kathā paṭibhāti. Pabbajitānaṁ kho, gahapati, evarūpī dhammī kathā paṭibhātīti.

Tena hi, bhante Sāriputta, gihīnaṁ odātavasanānaṁ evarūpī dhammī kathā paṭibhātu. Santi hi, bhante Sāriputta, kulaputtā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro ti.[6]

Atha kho āyasmā ca Sāriputto āyasmā ca Ānando Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ iminā ovādena ovaditvā uṭṭhāy' āsanā pakkamiṁsu. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati acirapakkante āyasmante ca Sāriputte āyasmante ca

---

[1] So S[ky]; Si yam pi me. [2] Si muttaṁ. [3] So Bu; S[ky] olīyissasīti; Si oleyyāsi here and oleyyāmi infra. Cf. Asl. 377. [4] So S[ky]; Si saṁsīdi. [5] S[ky] omit na s°. [6] Cf. 1 Maj. 168; Si omits bhavissanti.

Ānande kāyassa bhedā param maraṇā Tusitaṁ kāyaṁ uppajji.[1] Atha kho Anāthapiṇḍiko devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Anāthapiṇḍiko devaputto Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi :—

[2] Idaṁ hitaṁ Jetavanaṁ isisaṁghanisevitaṁ
Āvutthaṁ dhammarājena pītisañjananaṁ mama.
Kammaṁ vijjā ca dhammo[3] ca sīlaṁ jīvitam[4] uttamaṁ,
Etena maccā[5] sujjhanti na gottena na dhanena vā.
Tasmā hi paṇḍito poso sampassaṁ attham attano
Yoniso vicine dhammaṁ, evaṁ tattha visujjhati.
Sāriputto va paññāya sīlena upasamena ca
Yo hi pāragato bhikkhu etāva paramo siyā.

Idam avoca Anāthapiṇḍiko devaputto. Samanuñño Satthā ahosi. Atha kho Anāthapiṇḍiko devaputto : Samanuñño me Satthā ti Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatth' ev' antaradhāyi. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi: Imaṁ, bhikkhave, rattiṁ aññataro devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yenāhaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so devaputto maṁ gāthāhi ajjhābhāsi :—

Idaṁ hitam Jetavanaṁ . . . .
. . . (&c., as above) . . .
. . . . . etāva paramo siyā ti.

[1] Si after Ānande reads kālam akāsi, Tusitaṁ kāyaṁ uppajji.
[2] *Cf.* 1 Saṁyutta, p. 33 and 55. [3] So S^ky Bu ; Si dhammā
[4] So MSS. ; Bu (?) sīlaj. [5] So S^ky Si ; Bu manasā.

Idaṁ avoca, bhikkhave, so devaputto. Samanuñño me Satthā ti maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatth' ev' antaradhāyīti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: So hi nūna so, bhante, Anāthapiṇḍiko devaputto bhavissati; Anāthapiṇḍiko, bhante, gahapati āyasmante Sāriputte aveccappasanno [1] ahosīti.

Sādhu sādhu, Ānanda. Yāvatakaṁ kho, Ānanda, takkāya pattabbaṁ, anuppattaṁ tayā. Anāthapiṇḍiko so, Ānanda, devaputto n' añño [2] ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

ANĀTHAPIṆḌIKOVĀDASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

III.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ca Sāriputto āyasmā ca Mahācundo āyasmā ca Channo Gijjhakūṭe pabbate viharanti. Tena kho pana samayena āyasmā Channo ābādhiko hoti dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho āyasmā Sāriputto sāyaṇhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yen' āyasmā Mahācundo ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Mahācundaṁ etad avoca:—Āyām', āvuso Cunda, yen' āyasmā Channo ten' upasaṁkameyyāma gilānapucchakā [3] ti. Evam āvuso ti kho āyasmā Mahācundo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Sāriputto āyasmā ca Mahācundo yen' āyasmā Channo ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā āyasmatā Channena saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ

[1] Si abhippasanno, with note that the Sinhalese reading is as in text. [2] S^ky (which omit preceding Ānanda) read ne nañño. [3] So Si Bu; S^ky gilānaṁ p.

kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Channaṁ etad avoca:—Kacci te, āvuso Channa, khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo 'sānaṁ paññāyati no abhikkamo ti?

Na me, avuso Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā . . . (*&c.*, *as at* p. 259 *supra*) . . . no paṭikkamo. Satthaṁ, āvuso Sāriputta, āharissāmi, nāvakaṅkhāmi jīvitan ti.

Māyasmā Channo satthaṁ āharesi. Yāpet' āyasmā Channo, yāpentaṁ mayaṁ āyasmantaṁ Channaṁ icchāma. Sace āyasmato Channassa na 'tthi sappāyāni bhojanāni, ahaṁ āyasmato Channassa sappāyāni bhojanāni pariyesissāmi.[1] Sace āyasmato Channassa na 'tthi sappāyāni bhesajjāni, ahaṁ āyasmato Channassa sappāyāni bhesajjāni pariyesissāmi. Sace āyasmato Channassa na 'tthi patirūpo upaṭṭhāko, ahaṁ āyasmantaṁ Channaṁ upaṭṭhahissāmi. Māyasmā Channo satthaṁ āharesi. Yāpet' āyasmā Channo, yāpentaṁ mayaṁ āyasmantaṁ Channaṁ icchāmāti.

Na pi me, āvuso Sāriputta, na 'tthi sappāyāni bhojanāni, na pi na 'tthi sappāyāni bhesajjāni na pi me na 'tthi patirūpo upaṭṭhāko. Api c', āvuso Sāriputta, pariciṇṇo me Satthā dīgharattaṁ manāpen' eva no amanāpena. Etaṁ hi, āvuso Sāriputta, sāvakassa patirūpaṁ yaṁ satthāraṁ paricareyya manāpen' eva no amanāpena. Anupavajjaṁ Channo bhikkhu satthaṁ āharissatīti, evam etaṁ, āvuso Sāriputta, dhārehīti.

Puccheyyāma mayaṁ āyasmantaṁ Channaṁ kañcid eva desaṁ,[2] sace āyasmā Channo okāsaṁ karoti pañhassa veyyākaraṇāyāti.

Pucch', āvuso Sāriputta; sutvā vedissāmāti.

Cakkhuṁ, āvuso Channa, cakkhuviññāṇaṁ cakkhuviññāṇaviññātabbe dhamme: Etaṁ mama, Eso 'ham asmi.

[1] Si omits this sentence. [2] Si Kiñci desaṁ, as at p. 15 supra.

Eso me attā ti samanupassasi? Sotaṁ, āvuso Channa, sotaviññāṇaṁ—pe—; Ghānaṁ, āvuso Channa, ghānaviññāṇaṁ; Jivhaṁ, āvuso Channa, jivhāviññāṇaṁ; Kāyaṁ, āvuso Channa, kāyaviññāṇaṁ; Manaṁ, āvuso Channa, manoviññāṇaṁ manoviññāṇaviññātabbe dhamme: Etaṁ mama, Eso 'ham asmi, Eso attā ti samanupassasīti?

Cakkhuṁ, āvuso Sāriputta, cakkhuviññāṇaṁ cakkhuviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassāmi; sotaṁ, āvuso Sāriputta, sotaviññāṇaṁ; ghānaṁ, āvuso Sāriputta, ghānaviññāṇaṁ; jivhaṁ, āvuso Sāriputta, jivhāviññāṇaṁ; kāyaṁ, āvuso Sāriputta, kāyaviññāṇaṁ; manaṁ, āvuso Sāriputta, manoviññāṇaṁ manoviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassāmīti.

Cakkhusmiṁ, āvuso Channa, cakkhuviññāṇe cakkhuviññāṇaviññātabbesu dhammesu kiṁ disvā kiṁ abhiññāya cakkhuṁ cakkhuviññāṇaṁ cakkhuviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassasi? Sotasmiṁ, āvuso Channa, sotaviññāṇe; ghānasmiṁ, āvuso Channa, ghānaviññāṇe; jivhāya . . .; kāyasmiṁ . . .; manasmiṁ, āvuso Channa, manoviññāṇe manoviññāṇaviññātabbesu dhammesu kiṁ disvā kiṁ abhiññāya manaṁ manoviññāṇaṁ manoviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassasīti?

Cakkhusmiṁ, āvuso Sāriputta, cakkhuviññāṇe cakkhuviññāṇaviññātabbesu dhammesu nirodhaṁ disvā nirodhaṁ abhiññāya cakkhuṁ cakkhuviññāṇaṁ cakkhuviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassāmi. Sotasmiṁ, āvuso Sāriputta, sotaviññāṇe; ghānasmiṁ, āvuso Sāriputta, ghānaviññāṇe; jivhāya, āvuso Sāriputta, jivhāviññāṇe; kāyasmiṁ, āvuso Sāriputta, kayāviññāṇe; manasmiṁ, āvuso Sāriputta, manoviññāṇe manoviññāṇaviññātabbesu dhammesu nirodhaṁ disvā nirodhaṁ abhiññāya manaṁ manoviññāṇaṁ.

manoviññāṇaviññātabbe dhamme: N' etaṁ mama, N' eso 'ham asmi, Na me so attā ti samanupassāmīti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahācundo āyasmantaṁ Channaṁ etad avoca:—Tasmātih', āvuso Channa, idam pi tassa Bhagavato sāsanaṁ niccakappaṁ manasikātabbaṁ; nissitassa calitaṁ, anissitassa calitaṁ na 'tthi; calite asati passaddhi passaddhiyā sati, nati na hoti; natiyā asati āgatigati na hoti; āgatigatiyā asati cutūpapāto na hoti; cutūpapāte asati n' ev' idha na huraṁ na ubhayam antarena es' ev' anto dukkhassāti.

Atha kho āyasmā Sāriputto āyasmā ca Mahācundo āyasmantaṁ Channaṁ iminā ovādena ovaditvā uṭṭhāy' āsanā pakkamiṁsu. Atha kho āyasmā Channo, acirapakkante āyasmante ca Sāriputte āyasmante ca Mahācunde, satthaṁ āharesi. Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca: Āyasmatā, bhante, Channena satthaṁ āharitaṁ. Tassa kā gati ko abhisamparāyo ti?

Nanu te, Sāriputta, Channena bhikkhunā sammukhā yeva anupavajjatā byākatā ti?

Atthi, bhante, Pubbajiraṁ nāma Vajjigāmo. Tatr' āyasmato Channassa mittakulāni suhajjakulāni upavajjakulānīti.

Honti h' ete [1], Sāriputta, Channassa bhikkhuno mittakulāni suhajjakulāni upavajjakulāni; nāhaṁ, Sāriputta, ettāvatā sa-upavajjo ti vadāmi. Yo kho, Sāriputta, imañ ca kāyaṁ nikkhipati aññaṁ ca kāyaṁ upādiyati, tam ahaṁ Sa-upavajjo ti vadāmi. Taṁ Channassa bhikkhuno na 'tthi, anupavajjo [2] Channo bhikkhu satthaṁ āharesīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Sāriputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

CHANNOVĀDASUTTAṀ DUTIYAṀ.

---

[1] So S[ky] Bu; Si etāni. [2] So S[ky]; Si anupavajjaṁ.

145.

[1] Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Puṇṇo sāyaṇhasamayaṁ paṭisallanā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Puṇṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Sādhu maṁ, bhante, Bhagavā saṁkhittena ovādena ovadatu yaṁ ahaṁ Bhagavato dhammaṁ sutvā eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto vihareyyan ti. Tena hi, Puṇṇa, suṇohi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Puṇṇo Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca:—Santi kho, Puṇṇa, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Tañ ce bhikkhu abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati, tassa taṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī; nandīsamudayā dukkhasamudayo Puṇṇāti vadāmi. Santi kho, Puṇṇa, sotaviññeyyā saddā; ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā; manoviññeyyā dhammā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Tañ ce bhikkhu abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati, tassa taṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī; nandīsamudayā dukkhasamudayo Puṇṇāti vadāmi.

Santi ca kho, Puṇṇa, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Tañ ce bhikkhu nābhinandati nābhivadati nājjhosāya tiṭṭhati, tassa taṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato nandī nirujjhati: nandīnirodhā dukkhanirodho Puṇṇāti vadāmi. Santi kho, Puṇṇa, sotaviññeyyā saddā: ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā; manoviññeyyā dhammā iṭṭhā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁ-

[1] *Cf.* Saṁyutta iv. 60; Divy. 37–39; J.P.T.S. 1887, 23.

hitā rajanīyā. Tañ ce bhikkhu nābhinandati nābhivadati nājjhosāya tiṭṭhati, tassa taṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato nandī nirujjhati; nandīnirodhā dukkhanirodho Puṇṇāti vadāmi.

Iminā ca tvaṁ, Puṇṇa, mayā saṁkhittena ovādena ovadito katarasmiṁ janapade viharissasīti?

Iminā 'haṁ, bhante, Bhagavatā saṁkhittena ovādena ovadito, atthi Sunāparanto nāma janapado, tatthāhaṁ viharissāmi.

Caṇḍā kho, Puṇṇa, Sunāparantakā manussā; pharusā kho, Puṇṇa, Sunāparantakā manussā. Sace taṁ, Puṇṇa, Sunāparantakā manussā akkosissanti paribhāsissanti, tattha te, Puṇṇa, kinti bhavissatīti?

Sace maṁ, bhante, Sunāparantakā manussā akkosissanti paribhāsissanti, tattha me evaṁ bhavissati: Bhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā, subhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā yaṁ me na-y-ime pāṇinā pahāraṁ dentīti. Evam ettha, Bhagavā, bhavissati; evam ettha, Sugata, bhavissatīti.

Sace pana te, Puṇṇa, Sunāparantakā manussā pāṇinā pahāraṁ dassanti, tattha pana te, Puṇṇa, kinti bhavissatīti?

Sace me, bhante, Sunāparantakā manussā pāṇinā pahāraṁ dassanti, tattha me evaṁ bhavissati: Bhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā, subhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā yaṁ me na-y-ime leḍḍunā pahāraṁ dentīti. Evam ettha, Bhagavā, bhavissati; evam ettha, Sugata, bhavissatīti.

Sace pana te, Puṇṇa, Sunāparantakā manussā leḍḍunā pahāraṁ dassanti, tattha pana te, Puṇṇa, kinti bhavissatīti?

Sace me, bhante, Sunāparantakā manussā leḍḍunā pahāraṁ dassanti, tattha me evaṁ bhavissati: Bhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā, subhaddakā vat' ime Sunāparantakā manussā yaṁ me na-y-ime daṇḍena pahāraṁ dentīti. Evam ettha, Bhagavā, bhavissati; evam ettha, Sugata, bhavissatīti.

Sace pana te . . . daṇḍena . . . kinti bhavissatīti?

Sace me, bhante, Sunāparantakā manussā daṇḍena . . . yaṁ me na-y-ime satthena . . . Sugata bhavissatīti.

Sace pana te . . . satthena . . . kinti bhavissatīti?

Sace me . . . satthena . . . yaṁ me na-y-ime tiṇhena satthena jīvitā voropentīti . . . Sugata bhavissatīti.

Sace pana te . . . jīvitā voropessanti . . . kinti bhavissatīti?

Sace maṁ . . . jīvitā voropessanti, tattha me evaṁ bhavissati: Santi kho Bhagavato sāvakā kāyena ca jīvitena ca aṭṭiyamānā[1] jigucchamānā satthahārakaṁ pariyesanti. Taṁ me idaṁ apariyitthaṁ[2] yeva satthahārakaṁ laddhan ti. Evaṁ ettha, Bhagavā, bhavissati; evaṁ ettha, Sugata, bhavissatīti.

Sādhu sādhu, Puṇṇa. Sakkhissasi kho tvaṁ, Puṇṇa, iminā damupasamena samannāgato Sunāparantasmiṁ janapade viharituṁ. Yassa dāni tvaṁ, Puṇṇa, kālaṁ maññasīti.

Atha kho āyasmā Puṇṇo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Sunāparanto janapado tena cārikaṁ pakkāmi. Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sunāparanto janapado tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Puṇṇo Sunāparantasmiṁ janapade viharati. Atha kho āyasmā Puṇṇo ten' ev' antaravassena pañcamattāni upāsakasatāni paṭipādesi,[3] ten' ev' antaravassena pañcamattāni upāsikāsatāni paṭipādesi, ten' ev' antaravassena tisso vijjā sacchi-akāsi.[4] Atha kho āyasmā Puṇṇo aparena samayena parinibbāyi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Yo so, bhante, Puṇṇo

[1] So Si; S^ky addhiyamānā,—S^k adding hariyamānā. [2] So S^ky; Si apariyiṭṭhaṁ. [3] So S^ky; Si paṭidesesi. [4] Si sacchākāsi.

nāma kulaputto Bhagavatā saṁkhittena ovādena ovadito, so kālakato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo ti?

Paṇḍito, bhikkhave, Puṇṇo kulaputto; paccapādi dhammassānudhammaṁ; na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ viheṭhesi. Parinibbuto, bhikkhave, Puṇṇo kulaputto ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinanduṁ ti.

PUṆṆOVĀDASUTTAṀ TATIYAṀ.

146.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Mahāpajāpatī Gotamī pañcamattehi bhikkhunīsatehi saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho Mahāpajāpatī Gotamī Bhagavantaṁ etad avoca:—Ovadatu, bhante, Bhagavā bhikkhuniyo; anusāsatu, bhante, Bhagavā bhikkhuniyo; karotu, bhante, Bhagavā bhikkhunīnaṁ dhammikathan ti.

Tena kho pana samayena therā bhikkhū bhikkhuniyo ovadanti pariyāyena; āyasmā pana Nandako na icchati bhikkhuniyo ovadituṁ pariyāyena. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Kassa nu kho, Ānanda, ajja pariyāyo bhikkhuniyo ovadituṁ pariyayenāti?—Nandakassa, bhante, pariyāyo bhikkhuniyo ovadituṁ pariyāyena;[1] ayaṁ, bhante, āyasmā Nandako na icchati bhikkhuniyo ovadituṁ pariyayenāti.—Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandakaṁ āmantesi: Ovada, Nandaka, bhikkhuniyo: anusāsa, Nandaka, bhikkhuniyo; karohi tvaṁ, brāhmaṇa, bhikkhunīnaṁ dhammikathan ti. Evam bhante ti kho so

[1] So S[ky]. For Nandakassa . . . parayāyena Si (which notes that Sinhalese reading is as in text) reads: sabbeh' eva bhante kato pariyāyo bhikkhuniyo ovadituṁ pariyāyena; ayaṁ (&c.).

āyasmā Nandako Bhagavato paṭissutvā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādaya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto attadutiyo yena Rājakārāmo ten' upasaṅkami. Addasāsuṁ kho tā bhikkhuniyo āyasmantaṁ Nandakaṁ dūrato va āgacchantaṁ disvāna āsanaṁ paññāpesum udakañ ca pādānaṁ upaṭṭhapesuṁ. Nisīdi kho āyasmā Nandako paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Tā pi kho bhikkhuniyo āyasmantaṁ Nandakaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho tā bhikkhuniyo āyasmā Nandako etad avoca:—Paṭipucchakathā kho, bhaginiyo, bhavissati. Tattha ājānantīhi[1] Ājānāmāti 'ssa vacanīyaṁ; na ājānantīhi Na ājānāmāti 'ssa vacanīyaṁ. Yassā vā pan' assa kaṅkhā vā vimati vā, aham eva tattha paṭipucchitabbo: —Idaṁ bhante kathaṁ,—imassa kvattho ti.

Ettakena pi mayaṁ, bhante, ayyassa Nandakassa attamanā abhiraddhā[2] yan no ayyo Nandako pavāretīti.

Taṁ kiṁ maññatha, bhaginiyo? Cakkhuṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, kallaṁ nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, so me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kiṁ maññatha, bhaginiyo? Sotaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante.—Ghānaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante.—Jivhā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante.—Kāyo nicco vā anicco vā ti? Anicco, bhante.—Mano nicco vā anicco vā ti? Anicco, bhante. Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti? Dukkhaṁ, bhante. Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇā-

[1] So S^ky here and infra. S1 reads: tattha ājānantīti ājānāmāti 'ssa v.; na ājānantīti, &c. [2] So S^ky; S1 abhinandāma,—adding note that Sinhalese reading is as in text.

madhammaṁ kallan nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, so me attā ti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Pubbe va no h' etaṁ, bhante, yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ. Iti p' ime cha ajjhattikā āyatanā aniccā ti.

Sādhu sādhu, bhaginiyo; evaṁ h' etaṁ, bhaginiyo, hoti ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya passato. Taṁ kiṁ maññatha, bhaginiyo? Rupā niccā vā aniccā vā ti?

Aniccā, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yam panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, so me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kiṁ maññatha, bhaginiyo? Saddā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante. Gandhā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante. Rasā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante. Phoṭṭhabbā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante. Dhammā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante. Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti? Dukkhaṁ, bhante. Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇamadhammaṁ kallan nu taṁ . . . attā ti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Pubbe va no h' etaṁ, bhante, yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ. Iti p' ime cha bāhirā āyatanā aniccā ti.

Sādhu sādhu, bhaginiyo; evaṁ h' etaṁ, bhaginiyo, hoti ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya passato. Taṁ kim maññatha, bhaginiyo? Cakkhuviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan nu taṁ . . . . attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññātha, bhaginiyo? Sotaviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante. Ghānaviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante. Kāyaviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante. Manoviññāṇaṁ niccaṁ va aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante. Yam panāniccaṁ dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā it? Dukkhaṁ, bhante. Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ kallan nu taṁ . . . . attā ti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Pubbe va no etaṁ, bhante, yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ: Iti p' ime cha viññāṇakāyā aniccā ti.

Sādhu, sādhu, bhaginiyo; evaṁ h' etaṁ, bhaginiyo, hoti ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya passato.

Seyyathāpi, bhaginiyo, telappadīpassa jhāyato telam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ vaṭṭī pi aniccā vipariṇāmadhammā accī pi aniccā vipariṇāmadhammā ābhā pi aniccā vipariṇāmadhammā; yo nu kho, bhaginiyo evaṁ vadeyya: Amussa telappadīpassa jhāyato telam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ vattī pi aniccā vipariṇāmadhammā accī pi aniccā vipariṇāmadhammā, yā ca khvāssa ābhā sā niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā ti,—sammā nu kho so, bhaginiyo, vadamāno vadeyyāti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Amussa hi, bhante, telappadīpassa jhāyato telam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ vaṭṭī pi aniccā vipariṇāmadhammā accī pi aniccā vipariṇāmadhammā, pag ev' assa ābhā aniccā vipariṇāmadhammā ti.

Evam eva kho, bhaginiyo, yo nu kho evam vadeyya: Cha kho 'me ajjhattikā āyatanā aniccā, yañ ca kho cha ajjhattike āyatane paṭicca patisaṁvedemi sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, taṁ niccaṁ dhuvaṁ sassataṁ avipariṇāmadhamman ti,—sammā nu kho so, bhaginiyo, vadamāno vadeyyāti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Tajjaṁ tajjaṁ, bhante, paccayaṁ paṭicca tajjā tajjā vedanā uppajjanti.

Tajjassa tajjassa paccayassa nirodhā tajjā tajjā vedanā nirujjhantīti.[1]

Sādhu sādhu, bhaginiyo; evaṁ h' etaṁ, bhaginiyo, hoti ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya passato.

Seyyathāpi, bhaginiyo, mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato mūlam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ khandho pi anicco vipariṇāmadhammo sākhāpalāsam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ chāyā pi aniccā vipariṇāmadhammā; yo nu kho evaṁ vadeyya: Amussa mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato mūlam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ khandho pi anicco vipariṇāmadhammo sākhāpalāsam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ, yā ca khvāssa chāyā sā niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā ti,—sammā nu kho so, bhaginiyo, vadamāno vadeyyāti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Amussa hi, bhante, mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato mūlam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ khandho pi anicco vipariṇāmadhammo sākhāpalāsam pi aniccaṁ vipariṇāmadhammaṁ, pagev' assa chāyā aniccā vipariṇāmadhamma ti.

Evam eva kho, bhaginiyo, yo nu kho evaṁ vadeyya: Cha kho 'me bāhirā āyatanā aniccā vipariṇāmadhammā yañ ca kho cha bāhire āyatane paṭicca paṭisaṁvedemi sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā taṁ niccaṁ dhuvaṁ sassataṁ avipariṇāmadhamman ti,—sammā nu kho so, bhaginiyo, vadamāno vadeyyāti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Tajjaṁ tajjaṁ, bhante, paccayaṁ paṭicca tajjā tajjā vedanā uppajjanti, tajjassa tajjassa paccayassa nirodhā tajjā tajjā vedanā nirujjhantīti.

Sādhu sādhu, bhaginiyo; evam h' etaṁ, bhaginiyo, hoti ariyasāvakassa yathābhūtaṁ sammappaññāya passato.

Seyyathāpi, bhaginiyo, dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā gāviṁ vadhitvā tiṇhena govikantanena gāviṁ vikanteyya, anupahacca antaraṁ maṁsakāyaṁ, anupahacca bāhiraṁ cammakāyaṁ, yam yad eva tattha antarā cilīmaṁ antarā nahārū antarā bandhanaṁ, taṁ tad eva tiṇhena

[1] So S[ky]; Si nirujjhatīti and (supra) uppajjati.

govikantanena sañchindeyya saṁkanteyya samparikanteyya, sañchinditvā saṁkantitvā samparikantitvā vidhūnitvā bāhiraṁ cammakāyaṁ ten' eva cammena taṁ gāviṁ paṭicchādetvā evaṁ vadeyya: Tathevāyaṁ gavī saṁyuttā iminā cammenāti,—sammā nu kho so, bhaginiyo, vadamāno vadeyyāti?

No h' etam, bhante. Taṁ kissa hetu? Asu hi, bhante, dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā gāviṁ vadhitvā . . . taṁ gāviṁ paṭicchādetvā kiñcāpi so evaṁ vadeyya: Tathevāyaṁ gāvī saṁyuttā iminā cammenāti, atha kho sā gāvī visaṁyuttā tena cammenāti.[1]

Upamā kho me ayaṁ, bhaginiyo, katā atthassa viññāpanāya. Ayam ev' ettha attho: Antaro maṁsakāyo ti kho, bhaginiyo, channetaṁ ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanaṁ; bāhiro cammakāyo ti kho, bhaginiyo, channetaṁ bāhirānaṁ āyatanānaṁ adhivacanaṁ; antarā cilīmaṁ antarā nahārū antarā bandhanan ti kho, bhaginiyo, nandirāgass' etaṁ adhivacanaṁ; tiṇhaṁ govikantanaṁ ti kho, bhaginiyo, ariyāy' etaṁ paññāya adhivacanaṁ, yāyaṁ ariyā paññā antarā kilesaṁ antarā saṁyojanaṁ antarā bandhanaṁ sañchindati saṁkantati samparikantati.

Satta kho ime, bhaginiyo, bojjhaṅgā yesaṁ bhāvitattā bahulīkatattā bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭh' eva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Katame satta? Idha, bhaginiyo, bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ,[2] dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti, viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti, pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti, passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, upekhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Ime kho, bhaginiyo, satta bojjhaṅgā yesaṁ bhāvitattā bahulīkatattā bhikkhu āsavānaṁ khayā . . . upasampajja viharatīti.

[1] S^ky Si cammena. [2] So S^k; Si v—aṁ,—with note that the Sinhalese reading is as in text.

Atha kho āyasmā Nandako tā bhikkhuniyo iminā ovādena ovaditvā uyyojesi: Gacchatha, bhaginiyo; kālo ti.

Atha kho tā bhikkhuniyo āyasmato Nandakassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā āyasmantaṁ Nandakaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Ekamantaṁ ṭhitā kho tā bhikkhuniyo Bhagavā etad avoca: Gacchatha, bhikkhuniyo; kālo ti. Atha kho tā bhikkhuniyo Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Atha kho Bhagavā acirapakkantāsu tāsu bhikkhunīsu bhikkhū āmantesi:—Seyyathāpi, bhikkhave, tadahu 'posathe cātuddase na hoti bahuno janassa kaṅkhā vā vimati vā: Ūno nu kho cando, puṇṇo nu kho cando ti; atha kho ūno cando tveva hoti;—evam eva kho, bhikkhave, tā bhikkhuniyo Nandakassa dhammadesanāya attamanā c'eva honti no ca kho paripuṇṇasaṁkappā ti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandakaṁ āmantesi: Tena hi tvaṁ, Nandaka, sve pi tā bhikkhuniyo ten' ev' ovādena ovadeyyāsīti.

Evaṁ bhante ti kho āyasmā Nandako Bhagavato paccassosi.

Atha kho āyasmā Nandako tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Sāvatthıyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto attadutiyo yena Rājakārāmo ten' upasaṁkami. Addasāsuṁ kho tā bhikkhuniyo āyasmantaṁ Nandakaṁ dūrato va āgacchantaṁ disvāna āsanaṁ paññāpesuṁ udakañ ca pādānaṁ upaṭṭhapesuṁ. Nisīdi kho āyasmā Nandako paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Tā pi kho bhikkuniyo āyasmantaṁ Nandakaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho tā bhikkhuniyo āyasmā Nandako etad avoca:—Paṭipucchakathā kho, bhaginiyo, bhavissati. Tattha ājānantīhi Ājānāmāti 'ssa vacanīyaṁ, na ājānantīhi Na ājānāmāti 'ssa vacanīyaṁ. Yassā vā pan' assa kaṅkhā vā vimati vā, aham eva tattha

paṭipucchitabbo: Idaṁ, bhante, kathaṁ,—imassa kvattho ti?

Ettakena pi mayaṁ, bhante, ayyassa Nandakassa attamanā abhiraddhā, yan no ayyo Nandako pavāretīti.

Taṁ kiṁ maññatha, bhaginiyo? Cakkhuṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?—Aniccaṁ, bhante.—Yaṁ panāniccaṁ . . . (*&c. as above, page* 271, *line* 21, *to page* 276, *line* 2). . . . . . Gacchatha, bhikkhuniyo; kālo ti.

Atha kho Bhagavā acirapakkantāsu tāsu bhikkhunīsu bhikkhū āmantesi:—Seyyathāpi, bhikkhave, tadahu 'posathe pannarase na hoti bahuno janassa kaṅkhā vā vimati vā: Ūno nu kho cando, puṇṇo nu kho cando ti; atha kho puṇṇo cando tveva hoti;—evam eva kho, bhikkhave, tā bhikkhuniyo Nandakassa dhammadesanāya attamanā c' eva paripuṇṇasaṁkappā ca. Tāsaṁ, bhikkhave, pañcannaṁ bhikkhunīsatānaṁ yā pacchimā bhikkhunī sā sotapannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

NANDAKOVĀDASUTTAṀ CATUTTHAṀ.

147.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavato rahogatassa patisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi:[1] Paripakkā kho Rāhulassa vimutti paripācaniyā dhammā; yannūnāhaṁ Rāhulaṁ uttariṁ āsavānaṁ khaye vineyyan ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi: Gaṇhāhi, Rāhula, nisīdanaṁ, yen' Andhavanaṁ ten' upasaṁkamissāma

[1] Cf. 1 Sum. Vil. p. 50.

divāvihārāyāti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Rāhulo Bhagavato paṭissutvā nisīdanaṁ ādāya Bhagavantaṁ[1] piṭṭhito piṭṭhito anubandhi.

Tena kho pana samayena anekāni devatāsahassāni Bhagavantaṁ anubandhāni honti: Ajja Bhagavā āyasmantaṁ Rāhulaṁ uttariṁ āsavānaṁ khaye vinessatīti.

Atha kho Bhagavā Andhavanaṁ ajjhogahetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle paññatte āsane nisīdi. Āyasmā pi kho Rāhulo Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Rāhulaṁ Bhagavā etad avoca: Taṁ kiṁ maññasi, Rāhula? Cakkhuṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, kallan nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, eso me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Rūpā niccā vā aniccā vā ti?

Aniccā, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, kallan nu taṁ samanupassituṁ: Etaṁ mama, eso 'ham asmi, eso me attā ti?

No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Cakkhuviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?

Aniccaṁ, bhante.

Yam panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vā ti?

Dukkhaṁ, bhante.

Yam panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ . . . attā ti?

---

[1] So Si; S[ky] Bhagavato,—omitting second piṭṭhito.

No h' etaṁ bhante.

Taṁ kim maññasi Rāhula? Cakkhusamphasso nicco vā anicco vā ti?—Anicco, bhante . . . No' h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Yaṁ idaṁ[1] cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedanāgataṁ saññāgataṁ saṁkhāragataṁ viññāṇagataṁ, tam pi niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?—Aniccaṁ, bhante . . . No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Sotaṁ niccaṁ vā aniccaṁ va ti?—Aniccaṁ, bhante—pe—. Ghānaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā ti? Aniccaṁ, bhante—pe—. Jivhā niccā vā aniccā vā ti? Aniccā, bhante—pe—. Kāyo nicco vā anicco vā ti? Anicco, bhante—pe—. Mano nicco vā anicco vā ti?—Anicco, bhante. Yam panāniccaṁ . . . No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Dhammā niccā vā aniccā vā ti?—Aniccā, bhante. . . . No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Manoviññāṇaṁ niccaṁ vā aniccam vā ti?—Aniccaṁ, bhante . . . No h' etaṁ bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Manosamphasso nicco vā anicco vā ti?—Anicco, bhante . . . No h' etaṁ, bhante.

Taṁ kim maññasi, Rāhula? Yam p' idaṁ manosamphassapaccayā uppajjati vedanāgataṁ saññāgataṁ saṁkhāragataṁ viññāṇagataṁ, tam pi niccaṁ vā aniccaṁ vā ti?—Aniccaṁ, bhante . . . No h' etaṁ, bhante.

Evaṁ passaṁ, Rāhula, sutavā ariyasāvako cakkhusmiṁ[2] nibbindati rūpesu nibbindati cakkhuviññāṇe nibbindati cakkhusamphasse nibbindati; yam p' idaṁ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedanāgataṁ saññāgataṁ saṁkhāragataṁ viññāṇagataṁ, tasmim pi nibbindati. Sotasmiṁ nibbindati, saddesu nibbindati, ghānasmiṁ nibbindati, gandhesu nibbindati, jivhāya nibbindati, rasesu nibbindati, kāyasmiṁ nibbindati, phoṭṭhabbesu nibbindati, manasmiṁ nibbindati, dhammesu nibbindati,[3] manoviññāṇe nibbindati, manosamphasse nibbindati. Yam p' idaṁ manosamphassa-

[1] Si yam idaṁ,—with note that the Sinhalese reading is yam p' idaṁ. [2] Si cakkhusmiṁ pi (and infra rūpesu pi, &c.) [3] Sky omit dh. n.

paccayā uppajjati vedanāgataṁ saññāgataṁ saṁkhāragataṁ viññāṇagataṁ, tasmiṁ pi nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānātīti.

Idam avoca Bhagavā. Āyasmā Rahulo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti. Imasmiṁ kho pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne, āyasmato Rahulassa anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci. Tāsañ c' anekānaṁ devatāsahassānaṁ virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi: Yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabban taṁ nirodhadhamman ti.

CŪḶARĀHULOVĀDASUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

148.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:— Dhammaṁ vo, bhikkhave, desissāmi ādikalyāṇaṁ majjhe kalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsissāmi, yadidaṁ cha chakkāni. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:—Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbāni, cha bāhirāni āyatanāni veditabbāni, cha viññāṇakāyā veditabbā, cha phassakāyā veditabbā, cha vedanākāyā veditabbā, cha taṇhākāyā veditabbā.

Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ paṭhamaṁ chakkaṁ.

Cha bāhirāni āyatanāni veditabbānīti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Rūpāyatanaṁ saddāyatanaṁ gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ dhammāyatanaṁ. Cha bāhirāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ dutiyaṁ chakkaṁ.

Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti kho pan' etaṁ vuttaṁ. Kiñ c' etaṁ paṭicca vuttaṁ? Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ; sotañ ca paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ; ghānañ ca paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṁ; jivhañ ca paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ; kāyañ ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ; manañ ca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ. Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ tatiyaṁ chakkaṁ.

Cha phassakāyā veditabbā ti iti kho . . . paṭicca vuttaṁ? Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; sotañ ca paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; ghānañ ca paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; jivhañ ca paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; kāyañ ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; manañ ca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso. Cha phassakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idaṁ etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ catutthaṁ chakkaṁ.

Cha vedanākāyā veditabbā ti iti . . . paṭicca vuttaṁ? Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso, phassapaccayā vedanā; sotañ ca paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ; ghānañ ca paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṁ; jivhañ ca paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ; kāyañ ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ; manañ ca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso, phassapaccayā vedanā. Cha vedanākāyā veditabbā ti iti yan

taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ pañcamaṁ chakkaṁ.

Cha taṇhākāyā veditabbā ti iti . . . vuttaṁ? Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṁgati phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā; sotañ ca paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ; ghānañ ca paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṁ; jivhañ ca paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ; kāyañ ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ; manañ ca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṁgati phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā. Cha taṇhākāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etaṁ paṭicca vuttaṁ. Idaṁ chaṭṭhaṁ chakkaṁ.

Cakkhuṁ attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Cakkhussa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evam āgataṁ[1] hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Cakkhuṁ attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā. Rūpā attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Rūpānaṁ uppādo pi vayo pi uppajjati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evam āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Rūpā attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā, rūpā anattā. Cakkhuviññāṇaṁ attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Cakkhuviññāṇassa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evam āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Cakkhuviññāṇaṁ attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā rūpā anattā cakkhuviññāṇaṁ anattā. Cakkhusamphasso attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Cakkhusamphassassa uppādo pi vāyo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evam āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Cakkhusamphasso attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā rūpā anattā cakkhuviññāṇaṁ anattā cakkhusamphasso anattā. Vedanā attā ti yo vadeyya,

[1] So Si,—and S[k] infra; S[ty] here āhataṁ.

taṁ na uppajjati. Vedanāya uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Vedanā attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā rūpā anattā cakkhuviññāṇaṁ anattā cakkhusamphasso anattā vedanā anattā. Taṇhā attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Taṇhāya uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Taṇhā attā ti yo vadeyya; iti cakkhuṁ anattā rūpā anattā cakkhuviññāṇaṁ anattā cakkhusamphasso anattā vedanā anattā taṇhā anattā. Sotaṁ attā ti yo vadeyya. Ghānaṁ attā ti yo vadeyya. Jivhā attā ti yo vadeyya. Kāyo attā ti yo vadeyya. Mano attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Manassa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Atta me uppajjatı ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Mano attā ti yo vadeyya; iti mano anattā. Dhammā attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Dhammassa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati. Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Dhammā attā ti yo vadeyya; iti mano anattā dhammā anattā. Manoviññāṇaṁ attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Manoviññāṇassa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Manoviññāṇaṁ attā ti yo vadeyya; iti mano anattā dhammā anattā manoviññāṇaṁ anattā. Manosamphasso attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Manosamphassassa uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana uppādo pi vayo pi paññāyati, Attā me uppajjati ca veti cāti icc' assa evaṁ āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Manosamphasso attā ti yo vadeyya; iti mano anattā dhammā anattā manoviññāṇaṁ anattā manosamphasso anattā. Vedanā attā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Vedanāya uppādo pi vayo pi paññāyati. Yassa kho pana

. . . veti cāti iccassa evam āgataṁ hoti; tasmā taṁ na uppajjati, Vedanā attā ti yo vadeyya; iti mano anattā dhammā anattā manoviññāṇaṁ anattā manosamphasso anattā vedanā anattā. Taṇhā anattā ti yo vadeyya, taṁ na uppajjati. Taṇhāya uppādo pi . . .; tasmā taṁ na uppajjati, Taṇhā attā ti yo vadeyya; iti mano anattā dhammā anattā manoviññāṇaṁ anattā manosamphasso anattā vedanā anattā taṇhā anattā.

Ayaṁ kho pana, bhikkhave, sakkāyasamudayagāminī paṭipadā:—Cakkhuṁ: Etaṁ mama eso 'ham asmi eso me attā ti samanupassati. Rūpe: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati. Cakkhuviññāṇaṁ: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati. Cakkhusamphassaṁ: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati. Vedanaṁ:[1] Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati. Taṇhaṁ: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati. Sotaṁ: Etaṁ mama; ghānaṁ: Etaṁ mama; Jivhaṁ: Etaṁ mama; Kāyaṁ: Etaṁ mama; Manaṁ: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati; Dhamme: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati; Manoviññāṇaṁ: Etaṁ mama . . . . attā ti samanupassati;[2] Manosamphassaṁ: Etaṁ mama . . . samanupassati; Vedanam: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati; Taṇhaṁ: Etaṁ mama . . . attā ti samanupassati.

Ayaṁ kho pana, bhikkhave, sakkāyanirodhagāminī paṭipadā:—Cakkhuṁ: N' etaṁ mama n' eso 'ham asmi na me so attā ti samanupassati; rūpe: N' etaṁ . . . attā ti samanupassati; cakkhuviññāṇaṁ: N' etaṁ . . . samanupassati; cakkhusamphassaṁ: N' etaṁ . . . samanupassati; vedanaṁ: N' etaṁ . . . samanupassati; taṇhaṁ: N' etaṁ mama . . . samanupassati. Sotaṁ: N' etaṁ mama; ghānaṁ: N' etaṁ mama; jivhaṁ; N' etaṁ mama; kāyaṁ: N' etaṁ mama; manaṁ: N' etaṁ mama . . . samanupassati; dhamme: N' etaṁ mama . . . samanupassati; manoviññāṇaṁ: N' etaṁ mama samanupassati; manosamphassaṁ: N' etaṁ . . . samanupassati; vedanaṁ·

[1] S^ky rūpe vedanaṁ. [2] Si omits all down to taṇhaṁ.

N'etaṁ . . . samanupassati; taṇhaṁ: N' etaṁ . . . samanupassati.

Cakkhuñ ca, bhikkhave, paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; phassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā. So sukhānaṁ vedanāya phuṭṭho samāno abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati; tassa rāgānusayo anuseti. Dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati; tassa paṭighānusayo anuseti. Adukkhamasukhāya vedanāya phuṭṭho samāno tassā vedanāya samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ nappajānāti: tassa avijjānusayo anuseti. So vata, bhikkhave, sukhāya vedanāya rāgānusayaṁ appahāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayaṁ appaṭivinodetvā adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayaṁ asamūhaṇitvā avijjaṁ appahāya vijjaṁ anuppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro bhavissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Sotañ ca, bhikkhave, paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ. Ghānañ ca, bhikkhave, paṭicca gandhe ca . . . *&c. to* . . . manañ ca, bhikkhave, paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso; phassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā. So sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati; tassa rāgānusayo anuseti. Dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati: tassa paṭighānusayo anuseti. Adukkhamasukhāya vedanāya phuṭṭho samāno tassā vedanāya samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ nappajānāti; tassa avijjānusayo anuseti. So vata, bhikkhave, sukhāya vedanāya rāgānusayaṁ appahāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayaṁ appaṭivinodetvā adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayaṁ asamuhanitvā avijjaṁ appahāya vijjaṁ anuppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro bhavissatīti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Cakkhuñ ca kho, bhikkhave, paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ tiṇṇaṁ saṅgati phasso phassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā adukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā. So sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno nābhinandati nābhivadati nājjhōsāya tiṭṭhati; tassa rāgānusayo nānuseti. Dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandatı na sammohaṁ āpajjati; tassa paṭighānusayo nānuseti. Adukkhamasukhāya vedanāya phuṭṭho samāno tassā vedanāya samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ pajānāti; tassa avijjānusayo nānuseti. So vata, bhikkhave, sukhāya vedanāya rāgānusayaṁ pahāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayaṁ samūhanitvā avijjaṁ pahāya vijjaṁ uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhassa antakaro bhavissatīti, ṭhānam etaṁ vijjati. Sotañ ca, bhikkhave, paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṁ; ghānañ ca, bhikkhave, paṭicca gandhe ca uppajjati gandhaviññāṇaṁ; jivhañ ca, bhikkhave, paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṁ; kāyañ ca, bhikkhave, paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṁ; manañ ca, bhikkhave, paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṁ, tiṇṇaṁ saṅgati phasso, phassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā. So sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno nābhinandati nābhivadati nājjhosāya tiṭṭhati; tassa rāgānusayo nānuseti . . . antakaro bhavissatīti ṭhānaṁ etaṁ vijjati.

Evaṁ passaṁ, bhikkhave, sutavā ariyasāvako cakkhusmiṁ nibbindati rūpesu nibbindati, cakkhuviññāṇe nibbindati cakkhusamphasse nibbindati vedanāya nibbindati taṇhāya nibbindati. Sotasmiṁ nibbindati saddesu nibbindati; ghānasmiṁ nibbindati gandhesu nibbindati; jivhāya nibbindati rasesu nibbindati; kāyasmiṁ nibbindati phoṭṭhabbesu nibbindati; manasmiṁ nibbindati dhammesu nibbindati manoviññāṇe nibbindati manosamphasse nibbindati vedanāya nibbindati taṇhāya nibbindati. Nibbindaṁ

virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānātīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti. Imasmiṁ kho pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne saṭṭhimattānaṁ bhikkhūnaṁ anupādāya āsavehi cittāni vimucciṁsūti.

CHACHAKKASUTTAṀ [1] CHAṬṬHAṀ.

149.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ Bhagavā etad avoca: Mahāsaḷāyatanikaṁ vo, bhikkhave, desissāmi. Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasikarotha bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca :—

Cakkhuṁ, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, rūpe ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, cakkhuviññāṇaṁ ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, cakkhusamphassaṁ ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, yam p' idaṁ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, tam pi ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, cakkhusmiṁ sārajjati rūpesu sārajjati cakkhuviññāṇe sārajjati cakkhusamphasse sārajjati, yam p' idaṁ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā tasmim pi sārajjati. Tassa sārattassa saṁyuttassa sammūḷhassa assādānupassino viharato āyatiṁ pañcupādānakkhandhā upacayaṁ gacchanti; taṇhā c' assa ponobhavikā nandīrāgasahagatā tatra tatrābhinandinī, sā c' assa pavaḍḍhati. Tassa kāyikā pi darathā pavaḍḍhanti,

[1] So Si Bu; S[ky] Chachakkanāmoyasuttanto.

etasikā pi darathā pavaḍḍhanti, kāyikā pi santāpā pavaḍ-hanti, cetasikā pi santāpā pavaḍḍhanti, kāyikā pi pariḷāhā avaḍḍhanti, cetasikā pi pariḷāhā pavaḍḍhanti. So kāya-lukkhaṁ¹ pi cetodukkhaṁ pi paṭisaṁvedeti.

Sotaṁ, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ; ghānaṁ, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ: jivhaṁ, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ; kāyaṁ, bhik-khave, ajānaṁ appassaṁ yathābhūtaṁ; manaṁ, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, dhamme, bhikkhave, ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, manoviññāṇaṁ ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, manosamphassaṁ ajānaṁ apassaṁ yathā-bhūtaṁ, yam p' idaṁ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā tam pi ajānaṁ apassaṁ yathābhūtaṁ, manasmiṁ sāraj-jati dhammesu sārajjati manoviññāṇe sārajjati mano-samphasse sārajjati, yam p' idaṁ manosamphassapaccayā . . cetasikā pi pariḷāhā pavaḍḍhanti. So kāyadukkhaṁ pi cetodukkhaṁ pi paṭisaṁvedeti.

Cakkhuñ ca kho, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtaṁ, rūpe jānaṁ passaṁ yathābhūtaṁ, cakkhuviññāṇaṁ jānaṁ passaṁ yathābhūtaṁ, cakkhusamphassaṁ jānaṁ passaṁ yathābhūtaṁ, yam p' idaṁ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhama-sukhaṁ vā, tam pi jānaṁ passaṁ yathābhūtaṁ, cakkhusmiṁ na sārajjati rūpesu na sārajjati cakkhuviññāṇe na sārajjati cakkhusamphasse na sārajjati, yam p' idaṁ cakkhusam-phassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā tasmim pi na sārajjati. Tassa asārattassa asaṁyuttassa asammūḷhassa ādīnavānupassino viharato āyatiṁ pañcupādānakkhandhā apacayaṁ gacchanti; taṇhā c' assa ponobhavikā nandīrāgasahagatā tatratatrā-bhinandinī, sā c' assa pahīyati. Tassa kāyikā pi darathā pahīyanti, cetasikā pi darathā pahīyanti, kāyikā pi santāpā pahīyanti, cetasikā pi santāpā pahīyanti, kāyikā pi pariḷāhā

¹ So S^k Bu; Si kāyikaṁ.

pahīyanti, cetasikā pi pariḷāhā pahīyanti. So kāyasukhaṁ pi cetosukhaṁ pi paṭisaṁvedeti. Yā yathābhūtassa[1] diṭṭhi, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi; yo yathābhūtassa saṁkappo, svāssa hoti sammāsaṁkappo; yo yathābhūtassa vāyāmo, svāssa hoti sammāvāyāmo; yā yathābhūtassa sati, sā 'ssa hoti sammāsati; yo yathābhūtassa samādhi, svāssa hoti sammāsamādhi. Pubbe va kho pan' assa kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo suparisuddho hoti. Evaṁ assāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Tassa evaṁ imaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvayato cattāro pi satipaṭṭhānā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, cattāro pi sammappadhānā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, cattāro pi iddhipādā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, pañca pi indriyāni bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, pañca pi balāni bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, satta pi bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Tass' ime dve dhammā yuganandhā[2] vattanti, samatho ca vipassanā ca. So ye dhammā abhiññā pariññeyyā, te dhamme abhiññā parijānāti; ye dhammā abhiññā pahātabbā, te dhamme abhiññā pajahati; ye dhammā abhiññā bhāvetabbā, te dhamme abhiññā bhāveti; ye dhammā abhiññā sacchikātabbā, te dhamme abhiññā sacchikaroti. Katame ca, bhikkhave, dhammā abhiññā pariññeyyā? Pañcupādānakkhandhā ti 'ssa vacanīyaṁ,—seyyathīdaṁ: rūpūpādānakkhandho vedanūpādānakkhandho saññūpādānakkhandho saṁkhārupādānakkhandho viññāṇūpādānakkhandho; ime dhammā abhiññā pariññeyyā. Katame ca, bhikkhave, dhammā abhiññā pahātabbā? Avijjā cā bhavataṇhā ca, ime dhammā abhiññā pahātabbā. Katame ca, bhikkhave, dhammā abhiññā bhāvetabbā? Samatho ca vipassanā ca, ime dhammā abhiññā bhāvetabbā. Katame

[1] So S^k Bu; Si tathābhūtassa.
[2] So S^k (here) & Bu; Si (and S^k infra) yuganaddhā. Bu: Yuganandhā ti ekakkhaṇikayuganandhā. Ete hi aññasmiṁ khaṇe samāpatti aññasmiṁ vipassanā ti evaṁ nānākhaṇikā pi honti. Ariyamaggena pana ekakkhaṇikā

ca, bhikkhave, dhammā abhiññā sacchikātabbā? Vijjā ca vimutti ca, ime dhammā abhiññā sacchikātabbā.

Sotaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; ghānaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; jīvhaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; kāyaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; manaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; dhamme, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; manoviññāṇaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam; manosamphassaṁ, bhikkhave, jānaṁ passaṁ yathābhūtam, yam p' idaṁ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā tam pi jānaṁ passaṁ yathābhutaṁ manasmiṁ na sārajjati dhammesu na sārajjati manoviññāṇe na sārajjati manosamphasse na sārajjati, yam p' idaṁ manosamphassapaccayā . . cetasikā pi pariḷāhā pahīyanti. So kayasukhaṁ pi cetosukhaṁ pi patisaṁvedeti. Yā yathābhūtassa diṭṭhi, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi; yo yathābhūtassa saṁkappo . . . suparisuddho hoti. Evam assāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Tassa evaṁ imaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ. . . . Vijjā ca vimutti ca, ime dhammā abhiññā sacchikātabbā ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

MAHĀSAḶĀYATANIKASUTTAṀ [1] SATTAMAṀ.

150.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Nagaravindan nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tad avasari. Assosuṁ kho Nagaravindeyyakā brahmaṇagahapatikā:— Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāṇo mahatā bhikkhusaṁghena

[1] So Bu S[k]; Si Saḷāyatanavibhaṅgasuttaṁ.

saddhiṁ Nagaravindaṁ anuppatto; taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ . . . tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Nagaravindeyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu,[1] appekacce yena Bhagavā ten' añjaliṁ paṇametvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Nagaravindeyyake brāhmaṇagahapatike Bhagavā etad avoca: —

Sace vo, gahapatayo, aññatitthiyā paribbājakā evaṁ puccheyyuṁ: Kathaṁrūpā, gahapatayo, samaṇabrāhmaṇā na sakkātabba na garukātabbā na mānetabbā na pūjetabbā ti?—evaṁ puṭṭhā tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ byākareyyātha:—Ye te samaṇabrāhmaṇā cakkhuviññeyyesu rūpesu avītarāgā avītadosā avītamohā ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ caranti kāyena vācāya manasā, evarūpā samaṇabrāhmaṇā na sakkātabbā na garukātabbā na mānetabbā na pūjetabbā. Taṁ kissa hetu? Mayam pi hi cakkhuviññeyyesu rūpesu avītarāgā avītadosā avītamohā ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ carāma kāyena vācāya manasā; tesan no samacariyam pi h' etaṁ uttariṁ apassataṁ; tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā na sakkātabbā na garukātabbā na mānetabbā na pūjetabbā. Ye te samaṇabrāhmaṇā sotaviññeyyesu saddesu, ghānaviññeyyesu gandhesu, jivhāviññeyyesu rasesu, kāyaviññeyyesu phoṭṭhabbesu, manoviññeyyesu dhammesu avītarāgā avītadosā avītamohā ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ caranti kāyena vācāya manasā, evarūpā samaṇabrāhmaṇā na sakkātabbā na garukātabbā na mānetabbā na pūjetabbā. Taṁ kissa hetu? Mayam pi hi manoviññeyyesu dhammesu avītarāgā avītadosā avītamohā

[1] Si reads: Upasaṁkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ carāma kāyena vācāya manasā; tesan no samacariyaṁ pi h' etaṁ uttariṁ apassataṁ; tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā na sakkātabbā na garukātabbā na mānetabbā na pūjetabbā ti. Evaṁ puṭṭha tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ byākareyyātha.

Sace pana vo, gahapatayo, aññatitthiyā paribbājakā evaṁ pucchevyuṁ :—Kathaṁrūpā, gahapatayo, samaṇabrāhmaṇā sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā ti?—evaṁ puṭṭhā tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ byākareyyātha :—Ye te samaṇabrāhmaṇā cakkhuviññeyyesu rūpesu vītarāgā vītadosā vītamohā ajjhattaṁ vūpasantacittā samacariyaṁ caranti kāyena vācāyā manasā, evarūpā samaṇabrāhmaṇā sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Taṁ kissa hetu? Mayam pi hi cakkhuviññeyyesu rūpesu avītarāgā avītadosā avītamohā ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ carāma kāyena vācāya manasā; tesan no samacariyam pi h' etaṁ uttariṁ passataṁ; tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Ye te samaṇabrāhmaṇā sotaviññeyyesu saddesu, ghānaviññeyyesu gandhesu, jivhāviññeyyesu rasesu, kāyaviññeyyesu phoṭṭhabbesu, manoviññeyyesu dhammesu vītarāgā vītadosā vītamohā ajjhattaṁ vūpasantacittā samacariyaṁ caranti kāyena vācāya manasā, evarūpā samaṇabrāhmaṇā sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Taṁ kissa hetu? Mayam pi hi manoviññeyyesu dhammesu avītarāgā avītadosā avītamohā ajjhattaṁ avūpasantacittā samavisamaṁ carāma kāyena vācāya manasā; tesan no samacariyam pi h' etaṁ uttariṁ passataṁ; tasmā te bhonto samaṇabrāhmaṇā sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā ti. Evaṁ puṭṭhā tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ byākareyyātha.

Sace te, gahapatayo, aññatitthiyā paribbājakā evaṁ puccheyyuṁ: Ke pan' āyasmantānaṁ ākārā, ke anvayā, yena tumhe āyasmanto evaṁ vadetha: Addhā te āyasmanto

vītarāgā vā rāgavinayāya vā paṭipannā, vītadosā vā dosavinayāya vā paṭipannā, vītamohā vā mohavinayāya vā paṭipannā?—evaṁ puṭṭhā tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ byākareyyātha: Tathā hi te āyasmanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti; na 'tthi kho pana tattha tathārūpā cakkhuviññeyyā rūpā ye disvā disvā abhirameyyuṁ; na 'tthi kho pana tattha tathārūpā sotaviññeyyā saddā ye sutvā sutvā abhirameyyuṁ; na 'tthi kho pana tattha tathārūpā ghānaviññeyyā gandhā ye ghāyitvā ghāyitvā abhirameyyuṁ; na 'tthi kho pana tattha tathārūpā jivhāviññeyyā rasā ye sāyitvā sāyitvā abhirameyyuṁ; na 'tthi tattha tathārūpā kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā ye phusitvā phusitvā abhirameyyuṁ. Ime kho no, āvuso, ākārā, ime anvayā, yena mayaṁ āyasmanto evaṁ vadema: Addhā te āyasmanto vītarāgā vā rāgavinayāya vā paṭipannā, vītadosā vā dosavinayāya vā paṭipannā, vītamohā vā mohavinayāya vā paṭipannā ti.—Evaṁ puṭṭhā tumhe, gahapatayo, tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ vyākareyyāthāti.

Evaṁ vutte Nagaravindeyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikkujjitaṁ vā . . . upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇaṁ gate ti.

NAGARAVINDEYYASUTTAṀ AṬṬHAMAṀ.

151.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Sāriputto sāyaṇhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ Bhagavā etad avoca: Vippa-

sannāni kho te, Sāriputta, indriyāni parisuddho chavivaṇṇo pariyodato. Katamena tvaṁ, Sāriputta, vihārena etarahi bahulaṁ viharasīti?

Suññatāvihārena kho ahaṁ, bhante, etarahi bahulaṁ viharāmīti.

Sādhu sādhu, Sāriputta. Mahāpurisavihārena kira tvaṁ, Sāriputta, etarahi bahulaṁ viharasi. Mahāpurisavihāro h' esa, Sāriputta, yadidaṁ suññatā. Tasmātiha, Sāriputta, bhikkhu sace ākaṅkheyya: Suññatāvihārena etarahi[1] bahulaṁ vihareyyan ti, tena, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Yena cāhaṁ maggena gāmaṁ piṇḍāya pāvisiṁ, yasmiñ ca padese piṇḍāya acariṁ, yena ca maggena gāmato piṇḍāya paṭikkamiṁ, atthi nu kho me tattha cakkhuviññeyyesu rūpesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti?

Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Yena cāhaṁ maggena gāmaṁ piṇḍāya pāvisiṁ, yasmiñ ca padese piṇḍāya acariṁ, yena ca maggena gāmato piṇḍāya paṭikkamiṁ, atthi me tattha cakkhuviññeyyesu rūpesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā tesaṁ yeva pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ.

Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Yena cāhaṁ maggena . . . . paṭikkamiṁ, na 'tthi me tattha cakkhuviññeyyesu rūpesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Yena cāhaṁ maggena . . . . paṭikkamiṁ, atthi nu kho me tattha sotaviññeyyesu saddesu—pe—ghānaviññeyyesu gandhesu, jivhāviññeyyesu rasesu, kāyaviññeyyesu phoṭṭhabbesu, manoviññeyyesu dhammesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti?

---

[1] Si omits.

Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Yena cāhaṁ maggena . . . . paṭikkamiṁ, atthi me tattha manoviññeyyesu dhammesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā tesaṁ yeva pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ.

Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Yena cāhaṁ maggena . . . . paṭikkamiṁ, na 'tthi me tattha manoviññeyyesu dhammesu chando vā rāgo vā doso vā moho vā paṭighaṁ vā pi cetaso ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Pahīnā nu kho me pañca kāmaguṇā ti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Appahīnā kho me pañca kāmaguṇā ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ.

Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Pahīnā kho me pañca kāmaguṇā ti,—tena, Sāriputta, bhikkunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Pahīnā nu kho me pañca nīvaraṇā ti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Appahīnā kho me pañca nīvaraṇā ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā pañcannaṁ nīvaraṇānaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Pahīnā kho me pañca nīvaraṇā ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhu iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Pariññātā nu kho me pañc' upādānakkhandhā ti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Apariññātā kho me pañc' upādānakkhandhā ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ pariññāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu

paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Pariññātā kho me pañc' upādānakkhandhā ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitā nu kho me cattāro satipaṭṭhānā ti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Abhāvitā kho me cattāro satipaṭṭh᷉ıā ti,—tena, Sāriputta; bhikkhunā catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ bhāvanāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhāmāno evaṁ jānāti: Bhāvitā kho me cattāro satipaṭṭhānā ti, tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitā nu kho me cattāro sammappadhānā ti? Sace . . . . vāyamitabbaṁ. Sace pana . . . . kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitā nu kho me cattāro iddhipādā ti? Sace . . . . kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitāni nu kho me pañc' indriyānīti? Sace . . . . kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitāni nu kho me pañca balānīti? Sace . . . . kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvitā nu kho me satta bojjhaṅgā ti? Sace . . . . kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Bhāvito nu kho me ariyo atthaṅgiko maggo ti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Abhāvito kho me ariyo aṭṭhaṅgiko maggo ti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa bhāvanāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Bhavito kho me ariyo aṭṭhaṅgiko

maggo,—tena, Sāriputta, bhikkunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ; Bhāvitā nu kho me samatho ca vipassanā cāti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Abhāvitā kho me samatho ca vipassanā cāti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā samathavipassanānaṁ bhāvanāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Bhāvitā kho me samatho ca vipassanā cāti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Puna ca paraṁ, Sāriputta, bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ: Sacchikatā nu kho me vijjā ca vimutti cāti? Sace, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Asacchikatā kho me vijjā ca vipassanā cāti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā vijjāya ca vimuttiyā ca sacchikiriyāya vāyamitabbaṁ. Sace pana, Sāriputta, bhikkhu paccavekkhamāno evaṁ jānāti: Sacchikatā kho me vijjā ca vimutti cāti,—tena, Sāriputta, bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbaṁ ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu.

Ye hi keci, Sāriputta, atītamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā piṇḍapātaṁ parisodhesuṁ, sabbe te evaṁ eva paccavekkhitvā paccavekkhitvā piṇḍapātam parisodhesuṁ. Ye pi[1] hi keci, Sāriputta, anāgatamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā piṇḍapātaṁ parisodhessanti, sabbe te evam eva paccavekkhitvā paccavekkhitvā piṇḍapātaṁ parisodhessanti. Ye pi hi keci, Sāriputta, etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā piṇḍapātaṁ parisodhenti, sabbe te evam eva paccavekkhitva paccavekkhitvā piṇḍapātaṁ parisodhenti. Tena hi[2] vo, Sāriputta, evaṁ sikkhitabbaṁ; Paccavekkhitvā paccavekkhitvā piṇḍapātaṁ parisodhessāmāti. Evaṁ hi vo, Sāriputta, sikkhitabban ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Sāriputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

PIṆḌAPĀTAPĀRISUDDHISUTTAṀ NAVAMAṀ.

[1] Si omits here et infra. [2] Si tasmātiha.

152.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kajaṅgalāyaṁ [1] viharati Mukheluvane. [2] Atha kho Uttaro māṇavo Pārāsariyantevāsī [3] yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantam nisinnaṁ kho Uttaraṁ māṇavaṁ Pārāsariyantevāsiṁ Bhagavā etad avoca: Deseti,[4] Uttara, Pārāsariyo brāhmaṇo sāvakānaṁ indriyabhāvanan ti?

Deseti, bho Gotama, Pārāsariyo brāhmaṇo sāvakānaṁ indriyabhāvanan ti.

Yathākathaṁ pana,[5] Uttara, deseti Pārāsariyo brāhmaṇo sāvakānaṁ indriyabhāvanan ti?

Idha, bho Gotama, cakkhunā rūpaṁ na passati, sotena saddaṁ na suṇāti; evaṁ kho, bho Gotama, deseti Pārāsariyo brāhmaṇo sāvakānaṁ indriyabhāvanan ti.

Evaṁ sante kho, Uttara, andho bhāvitindriyo bhavissati badhiro bhāvitindriyo bhavissati, yathā Pārāsariyassa brāhmaṇassa vacanaṁ. Andho hi, Uttara, cakkhunā rūpaṁ na passati badhiro sotena saddaṁ na suṇātīti.

Evaṁ vutte Uttaro māṇavo Pārāsariyantevāsī tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāṇo nisīdi.

Atha kho Bhagavā Uttaraṁ Pārāsariyantevāsiṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhāṇaṁ viditvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Aññathā kho, Ānanda, deseti Pārāsariyo brāhmaṇo[6] sāvakānaṁ indriyabhāvanaṁ; aññathā ca pana ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā hotīti.

Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā

---

[1] Si Kajj°. [2] So Bu (one MS. Mukheḷuvane); S^ky Muñceluvane; Si Veḷuvane. [3] So S^ky; Si Pārāsiriyant—. [4] S^ky add no. [5] Si omits. [6] Si adds ca.

ariyassa vinaye anuttaraṁ indriyabhāvanaṁ deseyya. Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti.

Tena h', Ānanda, suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad avoca:

Kathaṁ pan',[1] Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā hoti? Idh', Ānanda, bhikkhuno cakkhunā rūpaṁ disvā uppajjati manāpaṁ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So evaṁ pajānāti: Uppannaṁ kho me idaṁ manāpaṁ uppannaṁ amanāpaṁ uppannaṁ manāpāmanāpaṁ, tañ ca kho saṁkhataṁ oḷārikaṁ paṭicca samuppannaṁ etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ upekhā ti. Tassa taṁ uppannaṁ manāpaṁ uppannaṁ amanāpaṁ uppannaṁ manāpāmanāpaṁ nirujjhati, upekhā saṇṭhāti. Seyyathāpi, Ānanda, cakkhumā puriso ummīletvā[2] vā nimīleyya[3] nimīletva vā ummīleyya, —evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci evaṁ sīghaṁ evaṁ tuvaṭaṁ evaṁ appakasirena uppannaṁ manāpaṁ uppannaṁ amanāpaṁ uppannaṁ manāpāmanāpaṁ nirujjhati upekhā saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā cakkhuviññeyyesu rūpesu.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno sotena saddaṁ sutvā uppajjati manāpaṁ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So evaṁ pajānāti: . . . upekhā saṇṭhāti. Seyyathāpi, Ānanda, balavā puriso appakasirena accharikaṁ pahareyya,—evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci evaṁ sīghaṁ evaṁ tuvaṭaṁ evaṁ appakasirena uppannaṁ manāpaṁ uppannaṁ amanāpaṁ uppannaṁ manāpāmanāpaṁ nirujjhati upekhā saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā sotaviññeyyesu saddesu.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno ghānena gandhaṁ ghāyitvā uppajjati manāpaṁ . . . saṇṭhāti. Seyyathāpi,

---

[1] Si Kathañ ca. [2] So S^ky; Si ummiletvā. [3] So S^ky; Si nimmileyya.

Ānanda, īsakapoṇe [1] paduminipatte udakaphusitāni [2] pavattanti na saṇṭhanti, evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci . . . . saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā ghānaviññeyyesu gandhesu.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno jivhāya rasaṁ sāyitvā uppajjati manāpaṁ . . . . saṇṭhāti. Seyyathāpi, Ānanda, balavā puriso jivhagge kheḷapiṇḍaṁ saṁyūhitvā appakasirena vameyya, [3]- evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci . . . . saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā jivhāviññeyyesu rasesu.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā uppajjati manāpaṁ . . . . saṇṭhāti. Seyyathāpi, Ānanda, balavā puriso sammiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ sammiñjeyya, evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci . . . . saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā kāyaviññeyyesu phoṭṭhabbesu.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno manasā dhammaṁ viññāya uppajjati manāpaṁ . . . . saṇṭhāti. Seyyathāpi, Ānanda, puriso divasaṁ santatte ayothāle [4] dve vā tīṇi vā udakaphusitāni nipāteyya, dandho, Ānanda, udakaphusitānaṁ nipāto, atha kho taṁ khippam eva parikkhayaṁ pariyadānaṁ gaccheyya, [5]—evam eva kho, Ānanda, yassa kassaci . . . . saṇṭhāti. Ayaṁ vuccat', Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā manoviññeyyesu dhammesu.

Evaṁ kho, Ānanda, ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā hoti.

Kathañ c', Ānanda, sekho hoti pāṭipado? [6] Idh', Ānanda, bhikkhuno cakkhunā rūpaṁ disvā uppajjati manāpaṁ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So tena uppannena manāpena uppannena amanāpena uppannena manāpāmanāpena aṭṭiyati [7] harāyati jigucchati. Sotena

---

[1] So S[ky] Si; Bu (?) īsakaphaṇe. [2] Si throughout -phussitāni. [3] Si vammeyya. [4] Si ayokaṭāhe. [5] S[ky] gaccheyyuṁ. [6] So S[ky] infra (here paṭipado); Si pāṭipādo. [7] So Si; S[ky] aṭṭhīyati.

saddaṁ sutvā, ghānena gandhaṁ ghāyitvā, jivhāya rasaṁ sāyitvā, kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā, manasā dhammaṁ viññāya uppajjati manāpaṁ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So tena uppannena manāpena uppannena amanāpena uppannena manāpāmanāpena aṭṭiyati harāyati jigucchati.—Evaṁ eva kho, Ānanda, sekho hoti pāṭipado.

Kathañ c', Ānanda, ariyo hoti bhāvitindriyo? Idh', Ānanda, bhikkhuno cakkhunā rūpaṁ disvā uppajjati manāpaṃ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So sace ākaṅkhati: Paṭikkūle[1] appaṭikkūlasaññī vihareyyan ti appaṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Appaṭikkūle paṭikkūlasaññī vihareyyan ti, paṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Paṭikkūle ca appaṭikkūle ca appaṭikkūlasaññī vihareyyan ti, appaṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Appaṭikkūle ca paṭikkūle ca paṭikkūlasaññī vihareyyan ti, paṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Paṭikkūlañ ca appaṭikkūlañ ca tad ubhayaṁ abhinivajjetvā upekhako vihareyyaṁ sato sampajāno ti, upekhako tattha viharati sato sampajāno.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno sotena saddaṁ sutvā, ghānena gandhaṁ ghāyitvā, jivhāya rasaṁ sāyitvā, kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā, manasā dhammaṁ viññāya uppajjati manāpaṁ uppajjati amanāpaṁ uppajjati manāpāmanāpaṁ. So sace ākaṅkhati: Paṭikkūle appaṭikkūlasaññī vihareyyan ti, appaṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Appaṭikkūle paṭikkūlasaññī vihareyyan ti, paṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Paṭikkūle ca appaṭikkūle ca appaṭikkūlasaññī vihareyyan ti, appaṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Appaṭikkūle ca paṭikkūle ca paṭikkūlasaññī vihareyyan ti, paṭikkūlasaññī tattha viharati Sace ākaṅkhati: Appaṭikkūle ca paṭikkūle ca paṭikkūlasaññī vihareyyan ti, paṭikkūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati: Paṭikkūlañ ca appaṭikkūlañ ca

[1] Si paṭikkule, &c.

tad ubhayaṁ abhinivajjetvā upekhako vihareyyaṁ sato sampajāno ti, upekhako tattha viharati sato sampajāno.

Evaṁ kho, Ānanda, ariyo hoti bhāvitindriyo.

Iti kho, Ānanda, desitā mayā ariyassa vinaye anuttarā indriyabhāvanā, desito sekho pāṭipado, desito ariyo bhāvitindriyo. Yaṁ kho, Ānanda, satthārā karaṇīyaṁ sāvakānaṁ hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya, kataṁ vo taṁ mayā. Etāni, Ānanda, rukkhamūlani, etāni suññāgārāni. Jhāyath', Ānanda, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha. Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

INDRIYABHĀVANĀSUTTAṀ DASAMAṀ.

SAḶĀYATANAVAGGO PAÑCAMO.

UPARIPAṆṆĀSAṀ SAMMATAṀ.[1]

[1] Si Uparippaṇṇāsakaṁ niṭṭhitaṁ. MSS. do not add: Majjhima-Nikāyo niṭṭhito,—on analogy with Si in connection with the Dīgha Nikāya.

INDICES

TO THE

MAJJHIMA-NIKĀYA

BY MABEL BODE PH.D.

TABLE OF INDICES

I.

GĀTHĀS.

II.

PROPER NAMES, SUTTAS AND VAGGAS.

III.

WORDS AND SUBJECTS.

IV.

SIMILES OCCURRING IN THE TEXT.

The Gresham Press
UNWIN BROTHERS,
WOKING AND LONDON